

KALEM YAYINEVİ

HADÎSLERLE
«Hz. Peygamber ve Eshabının Yaşadığı»

MÜSLÜMANLIK

Cilt : II

M. YUSUF KÂNDEHLEVÎ

Mütercimler :

Ahmet M. BÜYÜKÇINAR
A. Ömer TEKİN Ö. Faruk HARMAN

İKİNCİ BASKI

İstanbul — 1977

KALEM YAYINEVİ
Bâb-ı Âlî Cad. No. 52, Kat 2
Cağaloğlu - İstanbul
Tel. 22 06 67

Kapak Kompozisyonu : A. Şahin Acıyurtlu (Kûfî İstif) ve Rıdvan Üzel (Yazılar) tarafından yapılmıştır.

Dizgi - Baskı . YELKEN Matbaası

İÇİNDEKİLER

ALTINCI BÖLÜM

SAVAŞ-CİHAD

YEDİNCİ BÖLÜM

DEVLET İDARESİ

SEKİZİNCİ BÖLÜM

İÇTİMAÎ YARDIMLAŞMA - İNFAK

ALTINCI BÖLÜM
CİHAD - SAVAŞ

«Ey iman edenler! Sizi acıklı bir azabdan kurtaracak bir ticareti salık vereyim mi? Allah ile Peygamberine iman etmek, mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda savaşmak. Bilseniz bu sizin için daha çok hayırlıdır.» Saf 10 - 11.

«Savaş için hazırlıklı olduğunuz müddetçe refah içinde yaşarsınız.»
Hz. Muhammed (s.a.v.)

GİRİŞ

Savaş, hér an savaş için hazır olmak, milletlerin var olmalarının, varlıklarını devam ettirmelerinin kaçınılmaz bir şartıdır. Çağımızda, birtakım guruplarnn, bazı filozofların hattâ müreffeh milletlerin güllük gülistanlık dünya tasavvuru, milletlerarası gizli veya açıktan faaliyet gösteren teşkilâtların, dünya kardeşliği telkini bu gerçeği değiştiremeyecektir. Allah Teâlâ: **«Hoşunuza gitmediği halde, savaş size farz kılındı. Hoşunuza gitmeyen birşey hakkınızda hayırlı olabilir. Hoşunuza giden birşey de, hakkınızda kötü olabilir. Bunları, Allah bilir, siz bilemezsiniz.»** (Bakara, 216); **«Savaşan, ancak kendi öz canı için savaşmış olur. Allah hiçbir şeye muhtaç değildir.»** (Ankebût, 6) buyurarak bu hakikati kıyamete kadar bâkî bir kitapta, Kur'an-ı Kerîm'de tescil etmiştir.

İslâm Dini, müslüman milletlere şerefli bir hayat yaşatmayı hedef edinmiştir. Bu sebeple bu dinin emrettiği savaş, müdafaa savaşı, zalimden mazlumu kurtarma savaşı, her yere adalet götürme savaşı, müslümanların haysiyetini koruma savaşıdır. **«Kendilerine karşı harp ilân olunduğundan, zulme uğrayanlara harbetmek için izin verildi. Hak Teâlâ onlara yardıma hakkıyle kâdirdir.»** (Hacc, 39) buyurulup meşrû müdafaa savaşına izin verilirken, her an savaşa hazır olmak katiyyetle emredilmektedir: **«Düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar, Allah düşmanını ve kendi düşmanınızı, bunların dışında sizin bilmediğiniz, fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları yıldıracağınız, kuvvet ve atlar hazırlayın. Allah yolunda ne sarfederseniz, bunun mükâfatı size eksiksiz verilir. Siz de mağdur olmazsınız.»** (Enfâl, 61); **«Ey Peygamber! Mü'minleri harbe teşvik et. İçinizden sabırlı, azimkâr yirmi kişi bulunursa ikiyüş düşmanı yenerler. İçinizden yüz kişi, kâfir olanlardan bin kişiyi tepelerler.»** (Enfâl, 65) buyurulur.

Savaşın lüzumunu ve önemini ısrarla belirten İslâm Dini ve onun yüce kitabı, sulhün de gereğine işaret etmekte, sulh teklifi düşmandan geldiği takdirde, böyle bir teklifin yerine getirilmesini istemektedir: **«Eğer onlar, sulh isterlerse, sen de bunu kabul et. Allah'a güven ve dayan. Her şeyi işiten, her şeyi hakkıyla bilen O'dur. Onlar seni aldatmak isterlerse, şunu katiyyetle bil ki, Allah sana yeter. Seni yardımıyla ve mü'minlerle destekleyen odur.»** (Enfâl, 62-63) buyurulur.

İslâm, müslümanlara yapılan tecavüzlerden hiçbirinin karşılıksız

kalmamasını istemektedir: **«O halde, size karşı tecavüz edene siz de aynıyla mukabelede bulunun!..»** (Bakara, 194) buyurulur.

Savaşın ve sulhün lüzumunu telkin eden bu din, müslümanlar eliyle mutlak bir sulh temin edilinceye kadar, silâhın elden bırakılmamasını emretmektedir: **«Ortaklıkta fitne (anarşi) namına hiçbir şey kalmayıp, Allah'ın dini hâkim oluncaya kadar onlarla savaşın!..»** (Enfâl, 39); **«Sakın gevşemeyin, sulhe davet etmeyin. Siz galipsiniz, üstünsünüz. Allah sizinle beraberdir. Allah, sizin gayretlerinizi asla karşılıksız bırakmayacaktır.»** (Fetih, 35) buyurulur.

İslâm Dini, harp hukukunu da en güzel şekilde tanzim etmiştir. Harple, sulhle ilgili, sayısız âyetler indiren Allah: **«Muahede yaptığınızda Allah'ın ahdini (anlaşma hükümlerini) yerine getirin!»** (Nahl, 91); **«Haddi tecavüz etmeyin, Allah haddi tecavüz edenleri sevmez.»** (Bakara, 190) buyurmaktadır. Resûlü Ekrem'in, cephe gerisinde bulunan kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar ve din adamlarını öldürmemek, cephedekilerle savaşırken de, düşmanı işkence yapmadan öldürmekle ilgili emirleri, insanlık havarisi kesilerek, akla hayale sığmaz cinayetler işleyenlere en güzel insanlık dersleridir. Savaşta çapulculuğa katiyyen izin verilmemektedir.

İslâm Dini, bütün müslümanları her zaman asker, her zaman işinin başında birer vatandaş olarak kabul etmektedir. Vatanı, savaşı, cihadı unutup da, işinden başka birşey düşünmeyenleri kınamakta, herkesin imkânı nisbetinde, canıyla, malıyla, fikirleriyle savaşa iştirakini istemektedir. Bu hususta azıcık ihmal gösterip, mütereddit davrananları bile ayıplamakta, en ağır şekilde cezalandırmaktadır. Herkesin belli bir müddet askerlik etmesini, askerlerin birbirlerine karşı saygılı davranmasını, birbirlerine gerekli yardımları yapmalarını, özellikle komutanlarına itaat etmelerini, kumandanlar arasında da bir ahengin bulunmasını emretmektedir.

Okuyacağınız bu bölümde; askerlik, ordunun manevî gücü, harp taktiği, istihbarat yönünden komutanlarımıza ışık tutacak, kurmay kafasıyla değerlendirilecek sayısız hâdiseler vardır. Resûlüllah'ın şu mübarek sözü, hiçbir zaman, hiçbir müslümanın kafasından çıkmamalıdır: **«Savaşa hazır olduğunuz müddetçe refah içinde yaşarsınız.»**

«Savaşta, nöbet tutan göze cehennem ateşi haramdır!» buyuran bir peygamberin tebliğ ettiği, savaşı, savaş için atılan her adımı ibadet sayan bir dine mensup olmak kadar büyük bir şeref tasavvur edilebilir mi?

İslâm, ölmeyi de yaşamak kadar şerefli saymıştır: **«Allah yolunda öldürülen kimseler hakkında ölüdürler, demeyin. Hayır, onlar diridirler de siz farkında değilsiniz.»** (Bakara, 154)

«Ey îman edenler, sizi acıklı bir azaptan kurtaracak bir ticaret salık vereyim mi? Allah ile peygamberine îman eder, mallarınızla canlarınızla Allah yolunda savaşırsınız. Bilseniz bu sizin için çok daha hayırlıdır.» (Saf, 10)

RESÛLÜLLAHIN ESHABINI CİHADA ve MALLARINI BU UĞURDA HARCAMAYA TEŞVİKİ

Resûlüllah (s.a.v.) ın Bedir savaşına çıkışı, Eshabıyla yaptığı istişare :

Ebû Eyyûb el-Ensârî anlatıyor:

Medine'de idik. Resûlüllah (s.a.v.) bize:

«— **Ebû Süfyan**'ın kervanının **Şam**'dan gelmekte olduğu haberini aldım. Ne dersiniz? Bu kervanın yolunu keselim mi? Belki Allah onu bize ganîmet olarak ihsan eder.» dedi. Biz de:

«— Peki, yolunu keselim.» dedik ve derhal topluca kervanın geçeceği yola doğru hareket ettik. Bir veya iki gün yürümüştük ki Resûlüllah bize:

«— Kureyşliler sizin, **Ebû Süfyan**'ın kervanına el koymak üzere yola çıktığınızı haber almışlar. Onlara karşı savaşalım mı?» diye sordu. Biz de:

«— Bizim Kureyşlilerle savaşacak kadar kuvvetimiz yok. Biz sadece kervanın yolunu kesmek istemiştik.» diye karşılık verdik. Resûlüllah tekrar:

«— Kureyşlilerle savaş hakkında ne düşünüyorsunuz?» diye sordu. Biz gene aynı şekilde cevap verdik. **Mikdâd b. Amr** (r.a.) kalktı ve:

«— Eğer savaşmamızı istersen Yâ Resûlallah! Biz sana Yahudilerin **Musa** (a.s.) ya dedikleri gibi: «Sen ve rabbin gidin savaşın. Biz burada oturacağız, demeyiz.»[1] dedi. Ben, bu sözleri Ensardan birinin söylemesini cân-ı gönülden arzu ederdim. Eğer biz **Mikdad'ın** söylediklerini söylemiş olsaydık, bu bize büyük servetler elde etmekten daha hoş gelirdi. Bu olayların akabinde Allah Teâlâ, Resûlüne durumu şu âyet-i kerîme ile izah etti:

---

[1] Maide: 24.

«Nitekim, Rabbin seni hak uğrunda evinden savaş için çıkarmıştı, oysa müslümanların bir kısmı bundan hoşlanmamışlardı.»[2]

Enes anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) **Bedir** savaşına çıkmak hususunu eshabına danıştı. **Ebû Bekir** (r.a.), ona bu husustaki fikirlerini beyan etti. Resûlüllah eshabına tekrar düşüncelerini sordu. Bu sefer de **Ömer** (r.a.) görüşlerini söyledi. Resûlüllah üçüncü defa sorunca, Ensardan birisi:

«— Ey Ensar! Resûlüllah size savaş hakkındaki görüşlerini soruyor.» dedi. Bunun üzerine Ensardan birisi:

«— Yâ Resûlallah! Eğer savaşmamızı istersen, biz sana, İsrail oğullarının **Musa** (a.s.) ya dedikleri gibi: «Sen ve Rabbin gidin savaşın. Biz burada oturacağız.» demeyiz. Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederiz ki bizi **Berk el-Gımâd**'a[3] bile sevketmiş olsan senin peşinden geliriz.» dedi.[4]

Yine **Enes** anlatıyor:

Ebû Süfyan'ın kervanıyla **Şam**'dan gelmekte olduğu Resûlüllahın kulağına gelince O, eshabına kervanın yolunu kesip kesmemek hususundaki fikirlerini sordu. Önce **Ebû Bekir** (r.a.) düşüncelerini söyledi. Sonra **Ömer** (r.a.) fikrini açıkladı. Resûlüllah onu da dinledi ve tekrar eshabına döndü. Resûlüllahın kendilerine baktığını gören **Sa'd b. Ubade** (r.a.):

«— Resûlüllah (s.a.v.) bizim düşüncelerimizi soruyor. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, bize deryaya dalmamızı emretmiş olsan tereddütsüz dalarız. Ve yine bize, **Berk el-Gımâd**'a gitmemizi emretsen emrini mutlaka tutarız.» dedi. Eshabının görüşlerinin müsbet olduğunu anlayan Resûlüllah, onları kervanın yolunu kesmek üzere harekete çağırdı.[5]

Alkame b. Vakkas el-Leysî anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) **Bedir**'e doğru yola çıktı. **Revha** denilen yere gelince müslümanlara hitaben:

«Kureyşlilerle savaşalım mı? Ne dersiniz?» diye sordu.

Ebû Bekir (r.a.):

«— Yâ Resûlallah! Kureyşlilerin çok kuvvetli olduğu haberini aldık.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) tekrar eshabına hitap ederek:

«— Kureyşlilerle savaş hususunda ne düşünüyorsunuz?» diye sordu. Bu defa da **Ömer** (r.a.) cevap vererek **Ebû Bekir**'in söylediklerini aynen tekrarladı. Resûlüllah üçüncü defa eshabına hitap ederek:

---

2 Enfal: 5. **Bidaye: 3/263; Mecma'uz-Zevaid 6/73-74 Bezzar; Taberanî.**

3 **Berk el-Gımâd**, Yemen'de ıssız ve ıssız olduğu kadar da korkunç bir yerin adıdır. Bir rivayete göre de Mekke'ye beş günlük mesafede tehlikeli bir yerdir.

4 **Müsned-i Ahmet b. Hanbel; Bidaye: 3/263.**

5 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bidaye: 3/263, İbn Asakir; Kenz ul-Ummal 5/273.**

«— Savaş hakkında fikriniz ne?» diye sordu. Bunun üzerine **Sa'd b. Muaz** (r.a.):

«— Yâ Resûlallah! Bizi kastediyorsun herhalde? Sana peygamberliği lütfeden ve **Kur'an-ı Kerîm**'i indiren Allah'a yemin ederim! Gitmekte olduğun yolda hiç yolculuk etmedim ve o yol hakkında hiçbir bilgim de yok. Lâkin, sen **Yemen**'deki **Berke'l-Gımad**'a bile sefere çıksan, seninle beraber mutlaka geliriz. **Musa** (a.s.) ya, «Sen ve Rabbin gidin savaşın, biz burada oturacağız.» diyenler gibi olmayız. Sen ve Rabbin gidin savaşın biz de sizinle beraberiz. Belki sen bir gaye için yola çıktın, ama Allah onu sonradan değiştirdi. Şimdi, Allah'ın tayin ettiği şeyi gerçekleştirmeye bak, ona doğru yürü, dilediğinle anlaşmalar akdet, dilediğinle anlaşmalarını feshet, dilediğine düşman ol, dilediğinle de barış içinde yaşa, mallarımızdan ne kadar istersen al!» dedi. **Sa'd** (r.a.) ın bu sözleri üzerine Kur'an-ı Kerîm'in şu âyeti nâzil oldu:

«Nitekim Rabbin seni hak uğrunda savaş için evinden çıkarmıştı. Oysa müslümanların bir kısmı bundan hoşlanmamıştı.»[6]

Emevî, Magazi'sinde **Sa'd**'in yukarıdaki sözlerine ilâve olarak: «Mallarımızdan dilediğini al, dilediğini de bize bırak. Aldıkların, bizi bıraktıklarından daha çok memnun eder. Senin bütün emirlerini yerine getirmek vazifemizdir. Allah'a yemin olsun ki, **Gumdan**'daki[7] **Berk**'e bile gitmiş olsan seninle beraber geliriz.» dediğini zikretmektedir.[8]

İbn-i İshak hâdiseyi şöyle nakleder:

Resûlüllah, Kureyşli müşriklerle savaş hakkındaki fikirlerinin ne olduğunu eshabına üçüncü defa sorunca **Sa'd b. Muaz:**

«— Herhalde bizim fikrimizi öğrenmek istiyorsun, yâ Resûlallah.» dedi. Resûlüllah da:

«— Evet.» diye karşılık verdi. Muaz:

«— Biz sana inandık, seni doğruladık, getirdiğin şeylerin hak olduğunu tasdik ettik ve her hususta seni dinleyeceğimize, sana itaat edeceğimize dair söz ve teminat verdik. İstediğin yere git ya Resûlallah! Biz seninle beraberiz. Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, bizim seninle beraber denize dalmamızı da emretsen, tereddütsüz dalarız. Bizden hiç kimse geri kalmaz. Bizi düşmanımızla yarın karşılaştırmanı bile hoş karşılarız. Biz harpte çok sabırlı, düşmanla karşılaştığımızda da sözlerimize sadık kimseleriz. Umarım ki Allah sana, bizden memnun olacağın şeyler gösterir. Allah'ın lütfu ile yürü ya Resûlallah.» dedi. Resûlüllah, **Sa'd**'ın bu sözlerine son derece sevindi ve:

---

[6] Enfal: 5; **İbn Merdeveyh.**

[7] **Gumdan, Yemen**'de **San'a** şehri taraflarında büyük bir binadır.

[8] **Emevî: Magâzî; Bidaye 3/264.**

«— Müjdeler olsun! Yürüyünüz! Allah bu iki topluluktan[9] birini bana vadetmiştir. Şu anda Kureyşlilerin darmadağın olduğunu görür gibi oluyorum.» buyurdu.[10]

Resûlüllah'ın savaş başlamadan önce müslümanları cihada teşviki ve Umeyr b.El-Humam (r.a.) ın bu husustaki sözleri :

Enès (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), **Ebû Süfyan**'ın kervanının hareket tarzını öğrenmesi için **Büsbüs**'ü casus olarak gönderdi. **Büsbüs,** kervanın durumunu öğrenip Resûlüllahla benden başka kimsenin bulunmadığı bir sırada eve geldi. Evde bizden başka Resûlüllahın zevcelerinden bazıları var mıydı bilemiyorum. **Büsbüs,** Resûlüllaha **Ebû Süfyan**'ın kervanı hakkında bilgi verdi. Onun anlattıklarını dinledikten sonra Resûlüllah dışarı çıkarak müslümanlara:

«— Biliyorsunuz ki, bir isteğimiz var. Bunun için bineği hazır olanlar bizimle beraber yola çıksınlar!» hitabında bulundu. Bunun üzerine Medine'nin yukarı taraflarında oturan, bazı kimseler Resûlüllahtan, harbe çıkmak için izin istemeye başladılar. Resûlüllah:

«— Hayır, sadece bineği olanlar bizimle gelsinler!» diye karşılık verdi. Ve eshabıyla birlikte derhal yola koyuldu. Müşriklerden önce **Bedir**'e vardılar. Bir müddet sonra da müşrikler geldiler. Müşriklerin savaş için geldiğini gören Resûlüllah (s.a.v.), müslümanlara:

«— Hiçbiriniz benden izinsiz ve benden önce herhangi bir işe girişmeyin!» diyerek onları ikaz etti. Müşrikler yaklaştılar. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Genişliği, gökler ve yer kadar olan cennete girmek üzere harekete geçiniz.» buyurdu.

Umeyr b. El-Humam (r.a.) da:

«— Genişliği, gökler ve yer kadar olan cennete mi? Yâ Resûlallah!» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Evet.» buyurdu. **Ümeyr b. El-Humam** sevinç içinde:

«— Allah, Allah!» diye bağırdı. Onun bu söylediklerini duyan Resûlüllah (s.a.v.):

«— Allah, Allah! demene sebep ne?» diye sordu. **Umeyr,** Resûlüllahın bu sorusuna:

«— Hayır, Allah'a yemin ederim ki ya Resûlallah! Beni bu sözleri söylemeye sevk eden, sadece cennet ehlinden olmak arzusudur.» diye karşılık verdi. Resûlüllah da ona:

---

[9] Bu iki topluluktan biri **Ebû Süfyan**'ın kervanı, diğeri de **Kureyş** ordusudur.
[10] **İbn İshak; Bidaye** 3/262.

«— O halde sen de cennet ehlindensin.»[11] buyurdu. Resûlüllahla yaptığı bu konuşmadan sonra **Umeyr** sadağındaki hurmaları çıkardı. Tam yemeğe başlamıştı ki:

«— Eğer bu hurmaları yiyinceye kadar yaşarsam, dünya hayatımı daha da uzatmış olacağım.» diyerek elindeki hurmaları fırlattı ve şehit düşünceye kadar İslâm düşmanlarıyla savaştı. —Allah ona rahmet eylesin.—[12]

İbn İshak şunları nakleder:

Bedir savaşı günü Resûlüllah, müslümanları harbe teşvik gayesiyle:

«— **Muhammed**'i kudret ve iradesi ile yaşatan Allah'a and olsun, bugün sabredip, karşılığını Allah'tan bekliyerek, geri dönüp kaçmaksızın, daima düşman üzerine yürümek suretiyle savaşan herkesi Allah mut laka cennetine koyacak.» buyurdu. Elinde hurma yemekte olan **Benî Seleme** sülâlesinden **Umeyr b. El-Humam** (r.a.) Resûlüllahın müjdesini duyunca:

«— Allah, Allah! Onların beni öldürmesi cennete girmeme kâfi mi?» diye sordu, elindeki hurmaları attı, kılıcını kavradı ve şehit düşünceye kadar müşriklerle savaştı. **İbn-i Cerîr,** eserinde **Umeyr** (r.a.) ın şöyle diyerek savaştığını zikreder:

«— Yanımda takva, salih amel ve Allah yolundaki cihadda sabırdan başka hiçbir şeyim olmadığı halde Allah'a kavuşmaya can atıyorum. Takva, iyilik ve olgunluğun dışındaki herşey yok olmaya mahkûmdur.»[13]

Tebük Savaşı Müslümanların bu savaşta can ve mallarını feda etmeleri :

İbn Abbas (r.a.) anlatıyor:

Taif'ten çıkışından altı ay sonra Resûlüllahın yanına geldim. Bir müddet sonra Allah, ona **Tebûk** savaşını yapmayı emretti. Bu savaşı, Allah, **Kur'an-ı Kerîm**'de **«güçlük ânı»** diye zikreder. Sıcağın bütün şiddeti ile hüküm sürdüğü, nifakın kol gezdiği, **Ashab-ı Suffa**'nın yokluk içinde bulunduğu bir zamana rastlar. —**Suffa,** içinde ihtiyaç sahibi kimselerin toplandığı, Medine'deki **Mescid-i Nebî**'nin bir tarafıdır.— Burada kalmakta olan yoksul müslümanlar, peygamber (s.a.v.) ve müslümanların sadakalarıyle maîşetlerini temin ederlerdi. Savaş hazırlığı başlayınca zengin müslümanlar **Suffa** ehline gidip birer kişiyi veya güçleri yeterse

---

[11] Resûlüllahın savaş esnasındaki bu müjdesi, müjdelenen kimsenin şehid olacağına işaretti.

[12] **Müsned-i Ahmet b. Hanbel; Müslim; Bidaye: 3/277, Beyhakî: 9/99 Müstedrek:** 3/426.

[13] **İbn İshak; Bidaye: 3/277.**

daha fazla fakir müslümanı alırlar, harp teçhizatıyla donatırlar ve onlarla beraber savaşırlardı. Fakir müslümanlara yaptıkları bu iyiliklerin karşılığını Allah'tan beklerlerdi. Resûlüllah (s.a.v.) müslümanlara karşılığını Allah'tan bekleyerek Allah yolunda yardımda bulunmalarını emretti. Onlar da güçlerinin yettiğince yardımda bulundular. Hiçbir karşılık beklemeksizin yardım eden müslümanlar da vardı. Bu yardımlar sayesinde müslüman fakirlerden çoğu harbe iştirak ettiler, bazıları da Medine'de kaldılar. O gün en çok yardımda bulunan zât **Abdurrahman b. Avf** (r.a.) idi. **Abdurrahman b. Avf,** ikiyüz **Ûkiye**[14] tasadduk etti. **Ömer b. Hatab** (r.a.) yardım olarak yüz **Ûkiye** verdi. **Âmir El-Ensarî** (r.a.) de doksan ölçek hurma getirmişti. **Ömer b. Hattab** (r.a.):

«— Ya Resûlallah! **Abdurrahman**'ın günah işlediğini sanıyorum. Çünkü ailesine, geçimlerini sağlayacak hiçbir şey bırakmadı.» dedi. Resûlüllah da **Abdurrahman**'a:

«— Sen aile efradına birşeyler bıraktın mı?» diye sordu. O ise:

«— Evet. Yardım olarak getirdiklerimden daha çok ve daha güzel şeyler bıraktım» cevabını verdi. Resûlüllah:

«— Neler bıraktın?» diye sorunca **Abdurrahman:**

«— Allahın ve Resûlünün vadettikleri rızık ve hayırları bıraktım.» dedi.

Enşardan **Ebû Ukayl** (r.a.) denen bir zat, yardım olarak bir sâ' hurma getirdi. Münafıklar, gelen yardımları görünce, getirenlerle alay etmeye başladılar. Çok yardım edene:

«— Gösteriş düşkünü.» diyerek alay ediyorlardı. Gücü ancak az miktarda hurma yardımında bulunmaya yeten müslümanlara da:

«— Bu, getirdiği şeylere herkesten çok muhtaç.» diyerek alay ediyorlardı. **Ebû Ukayl,** bir sâ' hurma getirdiği zaman utanarak ve özür dileyerek:

«— İki sâ' hurma karşılığında bütün gece kuyudan su çektim. Allah'a yemin ederim. Bundan başka getirebileceğim hiçbir şeyim yok. İki ölçek hurmadan bir ölçeğini buraya getirdim. Birini de aileme bıraktım.» dedi. Onun bu sözlerini duyan münafıklar:

«— Bu adam getirdiği bir ölçek hurmaya başkalarından çok daha muhtaç.» dediler. Bu şekilde, hem zengin hem de fakir müslümanları alaya alıyorlardı.

Savaşa çıkma zamanı yaklaşınca pek çok münafık, şiddetli sıcaklardan yakınarak ve savaştıkları takdirde büyük bir fitnenin zuhur edeceğini iddia ederek harbe çıkmamak için Resûlüllahtan izin istediler.

---

[14] **Ukıye:** 40 veya 12 dirhemlik bir ağırlık ölçüsü

Resûlüllah da onlara izin verdi. Zira kalplerinde gizledikleri kötülükleri bilmiyordu.

Münafıklardan bir grup, bir nifak mescidi yapmışlar, müslümanlar aleyhinde plânlar hazırlamak üzere **Rum İmparatoru Herakl**'in yanına gitmiş bulunan fâsık **Ebû Âmir**'in **Kinane b. Abd-i Yaleyl**'in ve **Alkama b. Ulase El-Amirî**'nin gelmesini bekliyorlardı. İşte o esnada **«Tevbe»** sûresi nâzil oldu. Bu sûrede, savaşa katılmamak için izin isteyenlere müsaade verilmemesi bildiriliyordu. Allah Teâlâ:

«İsteyen, istemeyen, hepiniz savaşa çıkınız!»[15] âyetini indirince, Allah'a ve Resûlüne samimî olarak inanan zayıf, hasta ve fakir kimseler Resûlüllaha gelerek durumlarından şikâyet ettiler ve:

«— Bu emirde bize de izin yok yâ Resûlallah.» dediler. Bu vakte kadar münafıkların gizliden gizliye işledikleri suçlar ve kalplerindeki kötü niyetler açığa vurulmamıştı. Bu savaşa da hasta olmayanlar ve münafıklar iştirak etmediler. İşte bu sûre, Resûlüllah (s.a.v.) ın durumunu açıklamak, vuzûha kavuşturmak için inmiş ve **Tebük**'e varıncaya kadar, kendisine tabi olanlar hakkında bilgi vermiştir. **Tebük**'e ulaştıktan sonra Resûlüllah, **Âlkame b. Mücezziz El-Müdlicî** (r.a.) yi Filistin'e, **Halid b. Velid** (r.a.) ile **Dûmet-el-Cendel**'e gönderdi. **Halid**'i gönderirken:

«— Acele et! Belki **Dûmet-el-Cendel** reisi **Ükeyder b. Azdilmelik El-Kindî**'yi kale dışına ava çıktığı bir sırada görürsün de yakalarsın.» buyurdu. **Halid, Ükeyder**'i Resûlüllahın buyurduğu gibi avda iken yakaladı. Medine'de kalan münafıklar, şehirde her türlü kötü haberi yaymaktan geri kalmıyorlardı. Müslümanların herhangi bir başarısızlığa ve belâya uğradıklarını haber aldıkları zaman son derece seviniyorlar, birbirini müjdeliyorlar:

«— Biz zaten bunun böyle olacağını biliyorduk ve savaşa katılmamak gerektiğini söylemiştik.» diyorlardı. Müslümanların zafer ve başarılarını haber aldıkları zaman da çok üzülüyorlardı. Fakat onların bu durumları herkes tarafından öğrenildi. **Medine**'deki Bedevî ve diğer münafıkların kötü niyet ve faaliyetleri açıklandı. Allah'ın kitabında bildirileceği şeylerden ferahlık bekleyen hakikaten hasta müslümanların hepsinin durumları izah edildi. Sûre inmeye devam ediyor, herkes mü'minleri itham ediyor, küçük veya büyük günah işleyenler, sûre bitinceye kadar bütün kusurlarını ortaya koyan âyetlerin ineceğinden korkuyorlardı. Ve nitekim herkesin yeri; dalâlette mi, hidayette mi olduğu bütün açıklığıyla meydana çıktı.[16]

---

[15] Tevbe 41.

[16] **İbn Asakir** 1/105; **Kenz'ul-Ummal**; 1/249.

Abdullah b. Ebî Bekir b. Hazm anlatıyor:

Resûlüllah, **Tebûk** savaşı hariç, diğer bütün savaşlarında nereye sefer edeceğini açıklamaz, gideceği yerin haricinde bir yer söylerdi. Fakat **Tebûk** savaşına çıkarken:

«— Ey insanlar! Ben, **Rum** imparatorluğuna karşı bir sefere çıkmak istiyorum.» diyerek hedefinin neresi olduğunu müslümanlara önceden bildirdi. Bu savaş, çok sıkıntılı, çok sıcak ve kuraklığın ortalığı kasıp kavurduğu bir zamana rastlamıştı. Üstelik tam meyvelerin olgunlaştığı, insanların bağ ve bahçelerinde ağaç gölgelerinde oturmayı arzu ettikleri, buraları terk etmek istemedikleri bir zamana tesadüf etmişti. Resûlüllah, savaş hazırlığı yaptığı günlerde, bir gün **Ced b. Kays**'a:

«— Yâ **Ced**! Rumlarla yapacağımız savaş hakkındaki görüşün ne? Ne düşünüyorsun?» diye sordu. **Ced**, Resûlüllahın bu sorusuna:

«— Yâ Resûlallah! Bana izin ver! Benim günaha girmeme sebep olma! Herkes, kadına benden daha düşkün insan olmadığını bilir. **Rum** kadınlarını görürsem, beni baştan çıkaracaklarından korkuyorum. Bana izin ver de savaşa gelmeyeyim yâ Resûlallah!» şeklinde cevap verdi. Onun bu cevabına Resûlüllah istemeyerek:

«— Sana izin veriyorum!» buyurdu. Bu hâdise üzerine Allah Teâlâ:

«İçlerinde öyleleri var ki, başımı derde sokma, bana izin ver, (harbten geri kalayım!) **der. İyi bilin ki onlar, fitne ve fesat içine düşmüşlerdir. Muhakkak ki cehennem kâfirleri kuşatır.»**[17]

Bu âyet-i kerîmede Allah Teâlâ, onun, Resûlüllahtan ayrılarak ve Rum kadınlarının kendisini yoldan çıkaracaklarından korkarak savaşa gitmemekle kazandığı günahların, düştüğü fitnelerin, savaşa gittiği ve yoldan çıktığı takdirde işleyebileceklerinden çok daha büyük olduğunu beyan buyuruyor. Allah:

«Cehennem, kâfirleri mutlaka kuşatır.»[18] buyurur. Bu sözler kâfirler için söylenmiştir.

Münafıklardan birisi:

«— Bu sıcakta savaşa çıkmayın!» demişti. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

«Muharebeye çıkmayarak geride kalanlar, Resûlüllahın gitmesinden sonra evlerinde oturduklarından sevindiler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşmak istemediler. (Sıcaktan gâzaya çıkmayınız!) dediler. De ki: Bilseler, cehennem ateşinin sıcağı daha çok şiddetlidir.»[19] âyetini indirdi.

---

17 Tevbe 49.
18 Tevbe 49.
19 Tevbe 81.

Resûlüllah sefer hazırlığını büyük bir hızla ve ciddiyetle sürdürdü. Müslümanlara cihadı emrediyor, zenginleri orduya yardım etmeye ve Allah yolunda fakir müslümanları techiz ederek savaşa götürmeye çağırıyordu. Onun bu çağırısı üzerine zengin müslümanlar, harp malzemelerini ve bineklerini temin ederek, fakirleri savaşa götürdüler ve orduya ellerinden geldiği kadar yardımda bulundular. **Osman** (r.a.) bu savaşta herkesten çok yardımda bulundu. İkiyüz deve tedarik ederek ikiyüz fakiri de savaşa götürdü.[20]

Allah yolunda savaşa davet için Resûlüllahın Eshabını Mekke'ye ve kabilelere göndermesi :

Resûlüllah (s.a.v.) İslâm düşmanlarına karşı savaşa katılmaları için civar kabilelere ve **Mekke**'ye adamlar gönderdi. **Bureyde b. Husayb** (r.a.) ı **Eslem** kabilesine gönderdi ve ona, **Fur'**[21] ile **Medine** arasındaki kabileleri savaşa çağırmasını emretti. **Ebû Ruhm El-Gıfarî**'yi kendi kabilesi olan **Gıfar**'a gönderdi. Ona da Gıfarlıları kendi memleketlerinde savaşa hazır vaziyette toplamasını emretti. **Ebû Vâkıd El-Leysî** (r.a.) kendi kabilesini **Ebû Ca'd Ed-Damrî** de aynı şekilde, deniz sahilinde oturmakta olan kabilesini savaş için toplamak üzere yola çıktılar. Resûlüllah, **Rafi' b. Mükeyyis** (r.a.) ile **Cund b. Mükeyyis** (r.a.) i **Cüheyne** kabilesine, **Nuaym b. Mes'ud** (r.a.) u **Eşca** kabilesine gönderdi. **Ka'b b. Amr** oğullarına **Büdeyl b. Verka, Amr b. Salim** ve **Bişr b. Süfyan** (r.a.) dan müteşekkil bir heyet gönderdi. **Süleym** kabilesine de içlerinde **Abbas b. Merdas**'ın da bulunduğu bir heyet gönderdi.[22]

Eshabın Tebûk savaşında yaptıkları malî yardımlar :

Resûlüllah (s.a.v.) müslümanları savaşa çağırıyor, savaşa teşvik ediyor ve savaş için malî yardımda bulunmalarını emrediyordu. Resûlüllahın bu davet ve emrine uyarak müslümanlar pek çok yardımda bulundular. İlk yardımı getiren, **Ebû Bekir Es-Sıddîk** (r.a.) oldu. Değeri 4000 dirhem olan malının hepsini getirmişti. Bunu gören Resûlüllah, ona:

«— Aile efradına birşeyler bıraktın mı?» diye sordu. **Ebû Bekir:**
«— Allah ve Resûlü daha iyi bilirler.» cevabını verdi. **Ebû Bekir**'den

---

[20] **İbn Asakir: Tarih** 1/108; **Beyhakî: Sinyer** 9/33; **Bidaye** 5/3; **İbn İshak Mecma'uz-Zevaid** 7/30; **Taberanî.**

[21] **Fur'**: Mekke ile Medîne arasında meşhur bir yerin adı.

[22] **İbn Asakir** 1/110.

sonra **Hz. Ömer** (r.a.) malının yarısını yardım olarak getirdi. Resûlüllah **Ömer**'e de:

«— Ailene birşeyler bıraktın mı?» dedi. **Ömer:**

«— Getirdiklerim kadar.» cevabını verdi.

Ömer, Ebû Bekir'in, bütün malını yardım olarak getirdiği haberini duyunca:

«— **Ebû Bekir** ile ne zaman bir hayır hususunda yarışmışsak, mutlaka beni geçmiştir.» diyerek **Ebû Bekir**'in yardım severliğini övdü.

Abbas b. Abdülmuttalib (r.a.) ile **Talha b. Ubeydullah** bir miktar mal getirerek Resûlüllah (s.a.v.) e sundular. **Abdurrahman b. Avf** (r.a.) ikiyüz **Ûkiye** getirdi **Sa'd b. Ubade** (r.a.) ve **Muhammed b. Mesleme** (r.a.) bir miktar malî yardımda bulundular. **Asım b. Adiyy** (r.a.) de doksan ölçek hurma getirdi **Osman b. Affan** (r.a.) ise ordunun üçte birini techiz etti Ordunun üçte birine yetecek kadar yardımda bulunmakla **Osman** da müslümanların en çok yardım edenlerinden oldu. Hatta denilebilir ki, onun yardımı sayesinde ordunun üçte birinin hiçbir ihtiyacı kalmamıştı. Su tulumlarını tamirde kullanacakları çuvaldıza varıncaya kadar bütün lüzumlu eşyayı temin etmişti. Resûlüllahın o gün:

«— Bundan sonra yapacağı hatalı işlerin **Osman**'a hiçbir zararı olamaz!» buyurduğu söylenir. Böylece o, zenginleri hayır ve iyilik yapmaya teşvik ediyordu. Yardımda bulunanlar mükâfatlarını Allah'tan bekliyorlardı. Yukarıda hayır ve yardımlarından bahsedilen eshabdan daha fakir olan pek çok müslüman da güçleri yettiğince yardımlarda bulundular. Bir deve getirip bir veya iki fakir müslümana:

«— Bu deve sizin. Nöbetleşe binersiniz!» diyen müslümanlar da vardı. Bir miktar yiyecek getirip, harbe çıkacak olan müslümanlara dağıtanlar görüldü. Hatta kadınlar bile ellerinden gelen her türlü yardımı yapmaktan geri durmadılar. **Eslem** kabilesinden **Ümmü Sinan**, gördüklerini şöyle anlatır:

«— **Aişe** (r.a.) nin evinde, Resûlüllah (s.a.v.) in önüne açılmış bir yaygı gördüm. Bu yaygının üzerinde fildişi eşyalar, küpeler, yüzükler ve müslümanlara harbe hazırlanmakta yararlı olacak, kadınların gönderdikleri pek çok yardım eşyası bulunuyordu. Müslümanlar son derece sıkıntılı bir mevsimdeydiler. Meyvelerin olgunlaştığı, gölgelerin cazip geldiği bir mevsimdi. Böyle bir anda müslümanlar savaşa gitmekle evlerinde kalmak arasında tereddüde düşmüşlerdi. Resûlüllah (s.a.v.) ise, işi büyük bir ciddiyet ve dikkatle ele alarak ordusunu **Seniyyet ül-Veda'**-da topladı. Kalabalık anlatılamıyacak erecede büyüktü. Allah'tan vahiy geleceğini hesaba katmıyarak gerçek durumlarının gizli kalacağını sanan münâfıkların dışında harbe katılmayan çok az insan vardı. Resûlüllah (s.a.v.) orduyu tamamen toplayıp harekete karar verince, **Sibâ b. Urfuta**

El-Gifarî'yi **Medine**'de kendi yerine bıraktı. Diğer bir rivayette **Muhammed b. Mesleme**'yi bıraktığı söylenir. Sefere başlayacağı sırada Resûlüllah (s.a.v.):

«— Yanınıza fazla ayakkabı alınız. Yedek ayakkabınız bulunduğu müddetçe sıkıntı çekmezsiniz.» buyurdu.

Resûlüllah hareket ettiği zaman **Abdullah b. Übeyy** de ondan ayrılmış ve harbe gitmeyen diğer münafıkların arasına katılarak:

«— **Muhammed** (s.a.v.) **Rum** imparatorluğuna karşı çok zor durumda, şiddetli sıcakta ve uzak diyarlarda savaşacak. Onun bu savaşı kazanacak gücü de yok. Rumlarla savaşmayı **Muhammed** (s.a.v.) oyuncak sanıyor.» demişti. Etrafında bulunan münafıklar da onun bu samimiyetsiz görüşünü tasdik ettiler. **Abdullah b. Übeyy** devam ederek:

«— Allah'a yemin olsun, —Muhammed ve eshabı hakkında kötü haberler yayarak müslümanları heyecanlandırmak ve korkutmak gayesiyle— sanki **Muhammed**'in eshabını bir dizi halinde iplere bağlanmış olarak görüyorum.» dedi.

Resûlüllah, **Seniyyet ül-Vedâ**'dan **Tebük**'e hareket edeceği zaman ordunun bayraklarını ve sancaklarını da açtırdı. En büyük sancağı **Hz. Ebû Bekir** (r.a.) e, büyük bayrağı da **Zübeyr**'e verdi. **Evs** kabilesinin bayrağını **Üseyd b. Hudayr**'a, **Hazrec** kabilesinin bayrağını da **Ebû Dücane**'ye, bir rivayete göre **Hubab b. Münzir**'e (Allah hepsinden razı olsun!) verdi. Resûlüllah (s.a.v.) ın kumandasındaki İslâm ordusu onbini süvari olmak üzere otuzbin kişiden müteşekkildi. Resûlüllah (s.a.v.), Ensardan her boy'a; bayrak ve sancağı olan her kabileye sancak ve bayraklarını almalarını emretti.[23]

Üsame ordusu

Urve anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), **Üsame**'ye, **Übna** ahalisine bir baskın yapmasını emrettikten sonra, ona:

«— Haydi Allah'ın adıyla yürü!» buyurdu. Hemen büyük sancağını çıkararak **Büreyde b. Husayb El-Eslemî**'ye verdi. O da sancağı **Üsame**'nin evine götürdü. Resûlüllah (s.a.v.) ın emri üzerine **Üsame, Medine** yakınındaki **Cürf** mevkiinde karargâh kurdu. Ordugâh, bugün **Sikâyet-i Süleyman** denilen yerde kurulmuştu. Müslümanlar derhal toplanmaya başladılar. İşlerini bitiren herkes doğruca **Üsame**'nin karargâhına koşuyordu. İşi olanlar da en kısa zamanda bitirmeye çalışıyordu. İlk muhacirlerden bu savaşa çağrılmayan hiç kimse kalmadı. **Ömer b. Hattab, Ebû**

---

[23] **İbn-i Asakir** 1/110

Übeyde, Sa'd b. Ebî Vakkas, Ebu'l-Afver, Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, ilk muhacirlerden pek çok insàn ve içlerinde **Katade b. Nu'man** ile **Seleme b. Eslem b. Hureyş**'in de bulunduğu Ensardan bir topluluk bu savaşa iştirak etti. (Allah hepsinden razı olsun!) Muhacirlerden bazıları —ki en ağır konuşan **Ayyaş b. Ebî Rebia** oldu— **Üsame**'nin kumandanlığı konusunda:

«— Bu çocuk ilk muhacirlerin başına kumandan tayin ediliyor.» v.s. gibi sözler söylediler. Bu hususta pek çok dedikdoular oldu. **Ömer b. Hattab** bu dedikodulardan bazılarını işitince, derhal bu hususta ileri geri konuşanların ağzının payını verdi ve Resûlüllah (s.a.v.) a gelerek yapılan dedikoduları bildirdi. Bunları duyan Resûlüllah, fena halde kızdı. Başı sargılı olarak üzerinde kadife elbisesiyle derhal minbere çıktı. Allah'a hamd ve senâdan sonra:

«— Ey insanlar! **Üsame**'yi kumandan tayin ettiğim için bazılarınızın ileri geri konuştuğunu duydum. Allah'a yemin ederim ki, **Üsame**'yi kumandan tayin etmemi kınıyorsunuz. Daha önce **Üsame**'nin babasını kumandan yapmamı da kınamıştınız. Yemin ederim ki, nasıl babası kumandanlığa lâyık olduğunu göstermişse, **Üsame** de babasından sonra, kumandanlığa lâyık olan bir kimsedir. Babası nasıl en sevdiğim kimse idiyse, **Üsame** de en sevdiğim kimselerdendir. **Üsame** de babası da her türlü hayırı işleyebilecek yaradılışta kimselerdir. Onlardan hayırlı işler bekleyiniz! Şüphe yok ki, **Üsame** sizin en hayırlılarınızdandır.» şeklinde bir hitabede bulundu. Konuşmasını bitirdikten sonra Resûlüllah (s.a.v.) minberden inerek evine gitti. Bu hâdise, Rebiülevvel ayının onuna tesadüf eden cumartesi günü vuku buldu.

Üsame (r.a.) ile birlikte savaşa gidecek müslümanlar, aralarında **Ömer b. Hattab** (r.a.) da bulunduğu halde Resûlüllah ile vedalaşmaya geldiler. Resûlüllah (s.a.v.) onlara:

«— **Üsame**'yi göndermeyi ihmal etmeyin! **Üsame** mutlaka savaşa katılsın!» diyordu. Bu sırada **Ümmü Eymen** (r.a.) içeri girdi ve Resûlüllaha:

«— Ya Resûlallah! Ordusu biraz daha kuvvetleninceye kadar **Üsame**'yi ordugâhında bıraksaydın. Çünkü, **Üsame** şimdiki durumuyla savaşa katılırsa ondan hiçbir başarı beklenemez.» dedi. Resûlüllah yine:

«— **Üsame** mutlaka savaşa çıksın!» buyurdu.

Resûlüllahla vedalaştıktan sonra müslümanlar karargâha dönerek pazar gecesini orada geçirdiler. Pazar günü **Üsame**, tekrar Resûlüllah (s.a.v.) ı ziyarete geldi. Resûlüllah çok ağır hasta ve baygın vaziyette yatıyordu. O gün Resûlüllaha ilâç vermişlerdi. **Üsame** gözlerinden yaşlar boşanarak Resûlüllahın huzuruna girdi.

Resûlüllahın yanında amcası **Abbas** (r.a.) duruyordu. Etrafında da

kadınlar vardı. **Üsame,** hemen Resûlüllaha doğru eğilerek onu öptü —Resûlüllah (s.a.v.) konuşmuyordu— Yalnız ellerini gökyüzüne doğru kaldırıyor ve **Üsame**'nin üzerine döker gibi yapıyordu. **Üsame,** onun kendisine dua etmekte olduğunu anlıyordu. Resûlüllahı ziyaretten sonra **Üsame** tekrar karargâha döndü. Pazartesi sabahı **Üsame** erkenden karargâhtan çıktı. O sabah tekrar sıhhatine kavuşmuş olan Resûlüllah (s.a.v.) a geldi. Resûlüllah, ona:

«— Haydi, Allah yardımcın olsun!» buyurdu. Daha sonra **Üsame,** Resûlüllaha vedâ etti. Resûlüllahın durumu çok iyiydi. Zevceleri onun bu rahatlığına son derece seviniyorlardı. Biraz sonra da **Ebû Bekir** (r.a.) onu ziyarete geldi ve:

«— Ya Resûlallah! Allah'a hamdolsun bu sabah iyisin. Bugün **Harice**'nin kızının[24] günüdür. Müsaade et de gideyim.» dedi. Resûlüllah, **Ebû Bekir**'e müsaade etti. **Ebû Bekir** de derhal **Sünh** denilen yere gitti. **Üsame** de atına atlayarak karargâhın yolunu tuttu. Eshabı orduya katılmaya çağırarak yoluna devam etti. Karargâha varınca bineğinden inerek müslümanlara hareket emrini verdi. Akşam yaklaşmıştı.

Üsame (r.a.) **Cürf**'ten ayrılacağı sırada, **Ümmü Eymen** (r.a.) in —**Üsame**'nin annesidir— gönderdiği adam kendisine gelerek Resûlüllah (s.a.v.) ın ölüm döşeğinde olduğunu haber verdi. Ordudaki ileri gelen müslümanlar da acele olarak Rabbine kavuşmak üzere olan Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına geldiler. Resûlüllah, Rebiülevvel ayının onikisinde pazartesi günü güneş batarken Allah'ın rahmetine kavuştu. Onun irtihali üzerine, **Cürf** mevkiinde sefer için toplanmış olan bütün müslümanlar **Medine**'ye döndüler. **Büreyde b. Husayb** (r.a.) da **Üsame**'nin sancağını taşıyarak Resûlüllah (s.a.v.) ın kapısı önüne getirdi ve oraya dikti.

Halife olarak, **Ebû Bekir**'e biat edilince, o **Bureyde**'ye, sancağı **Üsame**'nin evine götürmesini ve **Üsame**'nin müslümanlarla birlikte savaşa çıkmadıkça sancağı katiyyen açmamasını emretti.

Büreyde şöyle anlatır:

«— **Ebû Bekir**'in emri üzerine sancağı çıkarıp **Üsame**'nin evine götürdüm. Daha sonra, onu **Üsame**'nin ordusuyla birlikte **Şam**'a kadar taşıdım. Oradan tekrar **Üsame**'nin evine getirdim. Sancak, **Üsame** ölünceye kadar onun evinde dürülü olarak kaldı.»

Resûlüllahın ölüm haberini duyunca Araplardan bazıları İslâm Dininden döndüler. **Ebû Bekir** (r.a.), **Üsame**'ye:

«— Resûlüllahın sana gitmeni emretmiş olduğu tarafa yürü!» dedi. Müslümanlar yeniden, eski karargâhlarında toplanmaya başladılar. **Büreyde** de sancağı çıkararak ilk karargâha getirdi. Bu savaş hazırlığı muhacirlerin büyüklerinin canını sıktı. **Hz. Ömer, Osman, Ebû Ubeyde, Sa'd**

---

[24] **Ebû Bekir**'in zevcelerinden biridir.

b. **Ebî Vakkas** ve **Saîd b. Zeyd** (Allah onlardan razı olsun!), **Ebû Bekir**'in huzuruna girerek:

«— Ey Allah Resûlünün halifesi! Bütün Araplar seni tenkit ediyorlar. Bu büyük orduyu bölmek suretiyle hiçbir başarı elde edemezsin. Gel, bütün orduyu dinden dönenlere (mürtedlere) karşı hazırla da onları sustursun, onların isyanlarını bastırsın. Aksi takdirde, ordu gittikten sonra müslüman kadın ve çocukların kaldığı **Medine**'ye, mürtedlerin baskın yapmıyacaklarından emin olamayız. İslâm kendine gelinceye, mürtedler çıktıkları dine tekrar girinceye veya kılıç altında yok edilinceye kadar Rumlarla savaşı tehir etsen iyi olur. **Üsame**'yi, bu meseleleri hallettikten sonra savaşa gönderirsin. Böylece Rumların bize saldırmasından da emin oluruz.» dediler. **Ebû Bekir** onların bu konuşmalarını dinledikten sonra:

«— Başka birşey söylemek isteyen var mı?» diye sordu.

«— Hayır, yok. Bütün söyleyeceklerimiz dinlediklerinden ibaret.» dediler. Bunun üzerine Ebû Bekir, onlara:

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, kaplanların gelip beni, Medine'de parçalayıp yiyeceklerini bilsem, yine de **Üsame**'yi göndereceğim! Kendisine gökten vahiy gelen Resûlüllah: **«Üsame**'nin ordusunu mutlaka gönderiniz!» diye ısrar ederken, nasıl olur da o ordunun safere gitmesi önlenebilir. Fakat ben yalnız bir hususta **Üsame** ile konuşacağım. **Ömer**'i bizim yanımızda bırakması hususunda. Belki **Ömer** burada bize lâzım olur. Allah'a yemin ederim, **Üsame**'nin, **Ömer**'i bizim yanımızda bırakıp bırakmıyacağını bilemiyorum. Yine Allah'a yemin ederim ki, eğer **Ömer**'i burada bırakmayı kabul etmezse, onu katiyyen zorlamayacağım.» şeklinde konuştu. Müslümanlar, **Ebû Bekir**'in bu konuşmasından, onun **Üsame**'yi göndermekte son derece azimli ve kararlı olduğunu anlamış oldular.

Hz. Ebû Bekir (r.a.), bu konuşmayı yaptıktan sonra doğruca **Üsame**'nin evine giderek, ona **Ömer**'i Medine'de bırakmasını teklif etti. **Üsame** de **Ömer**'in Medine'de kalmasına izin verdi. **Ebû Bekir**'in:

«— **Ömer**'in kalmasına gönül rızasıyla mı izin veriyorsun?» sorusuna, **Üsame:**

«— Evet. Gönül rızasıyla.» diye cevap verince, **Ebû Bekir,** onun yanından memnun olarak ayrıldı ve münadilere müslümanlara şu çağrıda bulunmalarını emretti:

«— Kararım şudur ki, Resûlüllah (s.a.v.) ın hayatında **Üsame** ile birlikte savaşa gitmek üzere ayrılanlardan hiçbiri savaşa gitmemezlik etmeyecektir. **Üsame** ordusuyla savaşa çıkmayanları yaya olarak ordunun peşinden göndereceğimi ve mutlaka orduya katacağımı duyururum!»

Kendisi de **Üsame**'nin kumandan tayin edilmesi hakkında tatsız sözler söylemekte olan muhacirlerden bir topluluğun yanına adam gönde-

rerek onları payladı ve mutlaka savaşa çıkmalarını emretti. Böylece, orduya katılmayan hiç kimse kalmamıştı. **Ebû Bekir** de **Üsame**'yi ve müslümanları uğurlamak üzere, ordu ile birlikte **Cürf**'ten hareket etti. O sırada ordu üçbin kişi kadardı. Bini süvariydi. **Ebû Bekir**, bir saat kadar **Üsame**'nin yanında yürüdükten sonra:

«— Dinini, namusunu ve amellerinin mükâfatını Allah'a emanet ederim. Resûlüllah (s.a.v.) da sana bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Resûlüllah (s.a.v.) ın emirlerini yerine getir. Bu savaşa çıkmanı sana ben emrediyor değilim. Seni savaşa çıkmaktan men de edemem. Ben sadece Resûlüllah (sa.v.) ın, emretmiş olduğu bir vazifeyi ifa etmeye çalışıyorum.» dedi.

Üsame, süratle yoluna devam ederek, **Cüheyne** ve diğer **Kudâalılar** gibi İslâmdan dönmemiş olan kabilelerin topraklarını geçti. **Vadî el-Kurâ**'ya varınca **Uzre** oğullarından **Hureys** adında birini casus olarak önden gönderdi. **Hureys** hemen atına binerek ordunun önünden gitti. **Übnâ** denilen yere varınca, buradaki vaziyeti ve ordunun geçeceği yolun durumunu kontrol ettikten sonra tekrar süratle geri döndü. **Übna**'dan iki konaklık mesafede **Üsame**'yi karşıladı. O memleket ahalisinin hiçbir şeyden haberi olmadığını, harp hazırlıklarının bulunmadığını bildirdikten sonra, **Üsame**'ye, yürüyüşü biraz daha hızlandırarak harp için toplanmalarına fırsat bırakmadan onlara bir baskın yapması tavsiyesinde bulundu.[25]

Hasan b. Ebî'l-Hasan anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) vefatından önce, **Ömer b. Hattab** dahil bütün Medinelileri ve civar kabile müslümanlarını savaşa gitmek üzere toplamış, **Üsame b. Zeyd** (r.a.) i de onlara kumandan tayin etmişti. Fakat ordunun tümü henüz Medine hendeğinin dışına bile çıkmadan Resûlüllah (s.a.v.) Hakk'ın rahmetine kavuştu. Onun irtihalini duyunca **Üsame** derhal orduyu durdurarak **Ömer** (r.a.) e:

«— Halife'ye git ve ordunun Medine'ye geri dönmesi için ondan izin iste. Çünkü, Eshabın ileri gelenleri ve güçlüleri ordumda bulunuyorlar. Ayrıca ben, müşriklerin, müslümanların ailelerine, Resûlüllahın ehlibeytine ve halifeye saldırmalarından korkuyorum.» dedi. Ensar da:

«— Eğer **Ebû Bekir** bunu kabul etmeyip, mutlaka gitmemizi isterse bizim şu isteğimizi ona bildir: Bize **Üsame**'den daha yaşlı birini kumandan tayin etsin!» dediler. **Üsame**'nin emri üzerine, **Hz. Ömer** doğru **Hz. Ebû Bekir**'e gitti ve **Üsame**'nin söylediklerini ona bildirdi. Bunun üzerine **Ebû Bekir** (r.a.):

«— Köpeklerin ve kurtların beni burada paramparça edeceklerini bile bilsem, Resûlüllah (s.a.v.) ın verdiği bir kararı katiyyen bozamam.» dedi. **Hz. Ömer:**

---

[25] **İbn-i Asakir** 1/20; **Kenz'ül-Ummal:** 5/312; **Feth-ül-Barî** 8/107

«— Ensar da, kendilerine **Üsame**'den daha yaşlı birini kumandan tayin etmeni arzu ediyor. Bu arzularını sana bildirmemi söylediler.» deyince, oturmakta olan **Ebû Bekir** fırlayarak ayağa kalktı, **Ömer**'in sakalından tutarak:

«— Allah cezanı versin, **Üsame**'yi Resûlüllah (s.a.v.) kumandan tayin etti. Sen ise benden onu azletmemi istiyorsun.» dedi. **Ebû Bekir** ile yaptığı bu konuşmalardan sonra **Ömer** oradan ayrılarak orduya döndü. Müslümanlar ona:

«— Ne yaptın?» diye sordular. **Ömer** de onlara:

«— Defolun! Allah cezanızı versin! Sizin yüzünüzden bugün halifeden ne azarlar işittim!» diye karşılık verdi.

Bir müddet sonra, ordunun maneviyatını yükseltmek ve uğurlamak için **Hz. Ebû Bekir** de karargâha geldi. **Üsame** at üzerinde, **Hz. Ebû Bekir** ise yaya gidiyor. **Abdurrahman b. Avf** da **Ebû Bekir** (r.a.) in hayvanını yedeğinde götürüyordu.

Bir ara **Üsame:**

«— Ey Resûlüllahın halifesi! Ya sen de hayvanına bin, veyahut ben ineyim.» dedi. **Hz. Ebû Bekir** ise:

«— Allah'a yemin ederim ki, sen inmeyeceksin, and olsun ben de binmeyeceğim. Allah yolunda bir saat olsun ayaklarımı tozlatsam ne çıkar. Hiç şüphe yok ki gazilere, attıkları her adım başına yediyüz sevap yazılır, derecesi yediyüz defa yükseltilir ve yediyüz günahı affedilir. Bu, savaş bitinceye kadar bu şekilde devam eder.» diye karşılık verdi ve:

«— Eğer **Ömer b. Hattab**'ı Medine'de bırakmak suretiyle bana yardımcı olmak istersen onu burada bırak!» diye rica etti. **Üsame** de onun bu arzusunu yerine getirerek **Ömer**'in Medine'de kalmasına izin verdi.[26]

Urve (r.a.) anlatıyor:

Müslümanlar seçtikleri halifeye biat edip huzura kavuşunca **Ebû Bekir, Üsame**'ye:

«— Resûlüllahın seni göndermiş olduğu tarafa yürü!» dedi. Fakat Ensar ve Muhacirlerden bazı kimseler **Ebû Bekir**'e gelerek:

«— **Üsame**'yi göndermekten vazgeç! Çünkü, Resûlüllah (s.a.v.) ın ölümünü duyunca Arapların bize saldıracaklarından korkuyoruz.» dediler. Müslümanların en kararlı ve azimlisi olan **Ebû Bekir:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın göndermiş olduğu bir orduyu mu alıkoyacağım?!.. Bu büyük işe nasıl cür'et edebilirim?! Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim, bütün Arapların benim üzerime yürümelerini, Resûlüllah (s.a.v.) ın göndermiş olduğu bir orduyu geri çevirmeye tercih ederim. Ordunun başında, emrolunduğun tarafa yürü ya **Üsame**!

---

26 **İbn-i Asakir** 1/117; **Kenz'ul-Ummal** 5/314; **Bidaye** 6/305.

Resûlüllah (s.a.v.) ın emretmiş olduğu gibi **Filistin** taraflarına yürü ve **Mûte**'lilerle savaş! Allah bundan sonraki işlerinde senin yardımcındır. Eğer **Ömer b. Hattab**'ın burada kalmasını uygun görürsen bırak da ileri görüşleriyle ve samimî fikirleriyle bize ve dinimize yardımcı olsun.» dedi. **Üsame** de **Ömer** (r.a.) in Medine'de kalmasına müsaade etti.

Resûlüllah (s.a.v.) ın vefatı üzerine, İslâma diş bileyen Arapların pek çoğu; Doğu Arabistan ahalisinin, **Gatafanlıların, Esed** oğullarının ve **Eşca** kabilesinin büyük bir kısmı İslâm Dini'nden çıktılar. Peygamber (s.a.v.) in eshabının çoğu, **Ebû Bekir**'e:

«— **Üsame**'yi ve ordusunu Rumlarla savaşa gitmekten alıkoy! Onları İslâm Dininden çıkan **Gatafan** ve diğer Arap kabileleri üzerine gönder!» dediler. **Ebû Bekir** ise **Üsame** ve ordusunun savaşa gitmesine mani olmayı kabul etmeyerek:

«— Resûlüllah (s.a.v.) zamanından da bilirsiniz ki, hakkında peygamberin herhangi bir yol göstermediği ve âyet-i kerîmenin indirilmediği hususlarda meşveret yapmanız lâzım gelirdi. Siz fikirlerinizi söylediniz, ben de şimdi kendi fikirlerimi beyan edeceğim. Doğrusu hangisi ise onu tercih edin. Allah sizi sapıklık üzerinde birleştirmeyecektir. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, Resûlüllahın aldığı zekâtı, bir yular bile olsa, bize vermekten kaçınanlara karşı savaştan daha efdal herhangi bir iş göremiyorum.» şeklinde konuştu. Bütün müslümanlar, **Ebû Bekir**'in görüşlerini kendilerinkinden daha doğru olduğunu kabul ederek onunkine katıldılar. Bu suretle **Ebû Bekir, Üsame b. Zeyd**'i Resûlüllah (s.a.v.) ın emretmiş olduğu hedef üzerine gönderdi. Ve bu seferden çok büyük neticeler alındı. Allah, **Üsame**'yi ve ordusunu düşmanların hücumlarına karşı korudu. Onlara pek çok ganimetler nasip etti ve sağ salim geri dönmelerini sağladı.

Üsame sefere çıkarken **Hz. Ebû Bekir** (r.a.) de Ensar ve Muhacirlerin arasında bir müddet yürüyerek orduyu uğurladı. Bunu fırsat bilen Bedevîler, bir baskın yaparak **Medine**'den müslüman çocuklarını kaçırdılar. Çocuklarının Bedevîler tarafından kaçırıldığı müslümanların kulağına gelince, **Ebû Bekir**'e gelerek:

«— **Medine**'ye kadınların ve çocukların yanına dön! Arkadaşlarından birinin kumandasında yeni bir ordu teşkil et ve gerekli talimatı ver!» dediler. Bu hususta ısrar ederek **Ebû Bekir** (r.a.) in bir an önce geri dönmesini sağladılar. **Üsame** ordusunu uğurladıktan sonra **Medine**'ye dönen **Ebû Bekir, Halid b. Velid**'i bir ordunun başına geçirdi ve ona:

«— Mürtedler İslâmı kabul ettikleri ve zekâtı verdikleri takdirde, ordudan ayrılıp **Medine**'ye dönmek isteyenleriniz dönebilirler.» dedi. **Ebû Bekir** bu orduyu da uğurladı ve tekrar **Medine**'ye geldi.[27]

---

[27] **İbn-i Asakir** 1/118; **Kenz'ul-Ummal** 5/314.

Hişam b. Urve babasından naklederek şöyle anlatıyor:

Halife seçilip kendisine biat edildiği zaman **Ebû Bekir,** üzerinde fikir ayrılığına düştükleri bir mesele hakkında konuşmak maksadıyla Ensarı topladı ve:

«— **Üsame** mutlaka savaşa gidecek!» dedi..

Bu sırada, bütün Arap kabilelerinde ya toptan veya küçük gruplar halinde İslâmdan dönenler olmuş, büyük bir nifak ortaya çıkmış, İslâm düşmanlarının çokluğu, buna karşılık müslümanların azlığı ve peygamberlerini kaybetmekten ötürü karanlık bir gecede yağmura yakalanmış koyunlar gibi şaşkın ve zayıf bulunmaları hasebiyle bütün Hıristiyan ve Yahudiler fırsat kollamaya başlamışlardı.

Müslümanlar, **Ebû Bekir**'in bu sözünü duyunca, ona:

«— Bütün müslümanlar ve Araplar, bu görüşünden dolayı seni tenkit ediyorlar. Müslüman toplumunu kendinden soğutmaman gerekir.» dediler. O da:

«— **Ebû Bekir**'i kudret ve iradesiyle yaşatan Allah'a and olsun, kaplanların beni parçalayacaklarını dahi bilsem, Resûlüllah (s.a.v.) ın emrettiği gibi, **Üsame**'yi savaşa mutlaka göndereceğim. **Medine**'de benden başka hiç kimse kalmayacağını bilsem, yine de onu göndereceğim!» karşılığını verdi.[28]

Hz. Aişe şöyle anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) vefat edince Arapların ekserisi İslâm Dininden döndüler. Nifak kol gezmeye başladı. Allah'a yemin ederim, babamın başına gelenler, büyük dağların başına gelseydi onları bile sarsardı. **Muhammed** (s.a.v.) in eshabı da, yağmurlu bir gecede vahşî hayvanları çok olan bir bölgede otlayan koyunlar gibi korku ve dehşet içindeydiler. Allah'a yemin olsun, babam, müslümanların ihtilâfa düştükleri her hususun, her noktanın halli için bütün gücüyle çalışmış ve sonunda bunu başarmıştır.[29]

Ebû Hureyre (r.a.) şunları anlatır:

«Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin olsun, eğer Resûlüllah (s.a.v.) dan sonra **Ebû Bekir** halife seçilmemiş olsaydı yeryüzünde Allah'a kulluk edilmezdi.» **Ebû Hureyre** (r.a.) bu sözleri üç defa tekrarladı. Bunun üzerine, ona:

«— Sus ya **Ebû Hureyre!**» dediler. O devam ederek:

«— Resûlüllah (s.a.v.), **Üsame b. Zeyd** (r.a.) i yediyüz[30] kişilik bir ordunun başında Şam'a gönderdi. Fakat ordu **Zî Huşub** denilen yere

---

[28] **Bidaye 6/304.**
[29] **Taberanî; Mecma-uz-Zevâid 9/50, İbn-i Kesîr.**
[30] **Yukarıda İbn-i Asakîr**'in rivayetinde bu sayının üçbin olduğu geçmiştir. **Doğrusu da budur.**

geldiği sırada Resûlüllah vefat etti ve **Medine** civarında yaşayan Araplar dinden çıktılar. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) ın eshabı topluca **Ebû Bekir**'e gelerek:

«— Ya **Ebû Bekir**! Orduyu geri çevir! Medine civarında Araplar İslâmdan dönmüş iken sen orduyu Rumlar üzerine mi göndereceksin?» dediler. **Eb Bekir:**

«— Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin olsun, köpekler, Resûlüllah (s.a.v.) ın zevcelerini ayaklarından kapıp sürükleselerdi, ben yine Resûlüllahın yola çıkardığı bir orduyu geri çevirmez, onun açtığı bir sancağı dürmezdim.» dedi ve derhal **Üsame**'yi yola çıkardı. **Üsame** İslâmdan dönmek isteyen kabilelere uğradıkça, onlar:

«— Eğer müslümanlar kuvetli olmasalardı onlardan böyle bir ordu çıkmazdı. Hele, şimdi bırakalım da Rumlarla savaşsınlar.» diyorlardı.

Üsame ordusu Rumlarla savaştı, onları hezimete uğrattı, pek çok Rum'u katletti ve sağ salim geri döndü. Bunu gören kötü niyetli Arap kabileleri, İslâm'ı terk etmemek mecburiyetinde kaldılar.[31]

Vefatı sırasında Ebû Bekir (r.a.) in Ömer (r.a.) e Söyledikleri :

Ebû Bekir (r.a.), **Halid b. Velid** (r.a.) i **Şam**'a gönderdikten sonra, birkaç ay içinde kendisini ölüme götüren hastalığa yakalandı. Ölmek üzere iken **Müsenna** (r.a.) yı çağırdı ve halifeliği **Ömer** (r.a.) e teslim edeceğini söyledikten sonra:

«— Bana **Ömer**'i çağır!» dedi.

Ömer derhal **Ebû Bekir** (r.a.) in yanına geldi. **Ebû Bekir,** ona:

«— Dinle ya **Ömer**! Şimdi sana söyleyeceklerimi mutlaka yap! Bugün ruhumu teslim edeceğimi sanıyorum. —Günlerden pazartesiydi— Eğer şimdi ölürsem, bu akşam **Müsenna** ile birlikte mutlaka müslümanları toplayarak kararımı onlara bildirin. Ve eğer gece ölürsem yine **Müsenna** ile beraber sabah erken müslümanları toplayarak kararımı ilân edin. Büyük de olsa, hiçbir belâ, musibet sizi, dininizin emirlerini ve Rabbinizin tavsiyelerini yerine getirmekten alıkoymasın. Üzüntülerin en büyüğünü duyduğumuz gün, Resûlüllah (s.a.v.)-ın vefatı günü beni ve yaptıklarımı gördünüz. Eğer ben o gün Allah'ın ve Resûlünün emrini yerine getirmekte azıcık mütereddit olsaydım, Allah bizi rezil eder, bizi mutlaka cezalandırır, Medine kardeş kavgalarına sahne olurdu.» şeklinde tavsiyelerde bulundu.[32]

---

[31] **Bidaye 6/305; Sâbunî Mieteyn'de; Kenz'ül Ummal 3/129, İbn-i Asakir, Muhtasar'da 1/124.**

[32] **Taberî 4/43.**

EBÛ BEKİR (r.a.) İN DİNDEN DÖNENLER VE ZEKÂT VERMEYENLERE KARŞI AÇTIĞI SAVAŞ

Ebû Bekir'in, Muhacirler ve Ensarla savaş hakkında görüşmesi ve bu hususta yaptığı konuşma :

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) vefat edince **Medine**'de nifak başgösterdi. Arap kabileleri ve İranlılar da İslâm Dininden çıktılar. İranlılar harekete geçtiler. «Arapların, kendisinden büyük destek gördükleri adam ölmüş!» diyerek **Nihavend** şehrini tehdit ettiler[33], **Ebû Bekir** (r.a.) de derhal muhacirlerini ve ensarı toplayarak:

«— Araplar dinlerinden dönerek koyun ve develerinin zekâtını vermemişler, İranlılar da, sizin kendisinden çok büyük yardım gördüğünüz adamın öldüğünü iddia etmişler ve sizinle savaşmak üzere **Nihavend'**e toplanmışlar ve şehri tehdit etmişlerdir. Bu durumda ne yapmam lâzım geldiğini söyleyiniz. Ben de sizden biriyim ve bu tehlikeler karşısında yükü en ağır olanınızım.» dedi. Muhacirler ve Ensar, başlarını önlerine eğerek uzun bir müddet düşündüler. Sonra **Ömer b. Hattab** (r.a.) söz alarak:

«— Ey Resûlüllahın halifesi! Ben, senin, Arapların zekât vermelerini istememen, sadece namaz kılmalarını kâfi görmen kanaatindeyim. Zîra, onlar cahiliyet âdetleri üzereler. İslâm henüz tam mânasıyle onlar tarafından benimsenmedi. Ya Allah onları tekrar hayıra döndürür, veyahut da müslümanları kuvvetlendirir. O zaman bizim de onlarla savaşacak gücümüz olur. Şu andaki Ensar ve Muhacirlerin, bütün Arapları ve İranlıları yenecek güçleri yoktur.» dedi.

---

[33] Asıl kaynakta bu şekilde geçmektedir. Fakat İranlılar o zaman henüz İslâmı kabul etmedikleri için İslâmdan dönmeleri diye birşey olamaz. O tarihe kadar müslümanlar, İranlılarla savaş da yapmamışlardı. Bu sebeble, müslümanların eline geçmemiş bulunan bir İran şehrinin, İranlılar tarafından tehdid edilmesi de doğru olamaz.

Onu dinledikten sonra **Ebû Bekir, Osman** (r.a.) a döndü. O da aynı şeyleri söyledi. **Ali** de buna benzer şeyler söyledi. Muhacirler, onların görüşlerine katıldılar. Daha sonra **Ebû Bekir,** Ensarın fikrini sordu. Onlar da bu görüşte olduklarını belirttiler. **Ebû Bekir** bu durumu görünce minbere çıktı. Allah'a hamd ve senâdan sonra:

«— Allah Teâlâ, **Muhammed** (s.a.v.) i hakkın yok denecek kadar az, İslâmın müdafaasız ve din düşmanlarının hedefi olduğu, İslâm bağlarının son derece zayıfladığı ve müslümanların azaldığı bir zamanda göndermiştir. Müslümanları Muhammed'in etrafına toplayarak onları kıyamete kadar bâki, şerefli bir ümmet yapmıştır. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın emrini yerine getireceğim. Bize zafer ihsan edip, va'dini gerçekleştirinceye kadar O'nun yolunda savaşacağım. Bizden, savaşta ölenler şehit olur, cennete giderler. Sağ kalanları ise Allah yeryüzüne hâkim kılar, yeryüzü onların olur. Bu bir gerçektir. Zira, Allah böyle hükmetmiştir. Asla sözünden dönmeyen Allah şöyle buyurur:»

«— Hak Teâlâ içinizden îman edenlere ve doğru dürüst işler işleyenlere şunları vadetti: Daha evvel gelenleri yeryüzüne hükümran kıldığı gibi, onları da hükümran kılacak...»[34]

«Allah'a yemin ederim ki, Resûlüllaha verip de bana vermekten kaçındıkları bir yular bile olsa ve beraberlerinde ağaçlar, taşlar, bütün cinler ve insanlar olduğu halde bana karşı koysalar, ruhumu Allah'a teslim edinceye kadar, bu yuları almak için onlarla savaşacağım. Allah Teâlâ namazla zekât arasında bir fark gözetmemiş, bilâkis onları birarada emretmiştir.» şeklinde bir hitabede bulundu.

Hz. Ömer tekbir getirmekten kendini alamıyarak:

«— Allah'ın, mürtedlerle savaş fikrini **Ebû Bekir**'in kalbine yerleştirdiğini görünce, onun haklı olduğunu anladım.» dedi.[35]

Salih b. Keysan anlatıyor:

Bazıları İslâmdan çıkınca **Ebû Bekir** ayağa kalkarak, Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

«Size doğru yolu apaçık gösteren, mallar vererek zengin eden Allah'a hamd olsun! Şüphe yok ki Allah, Muhammed (s.a.v.) i tek başına, İslâmı da garib olarak gönderdi. Daha sonra İslâm bağları zayıfladı, İslâm son derece yıprandı ve müslümanlar İslâmı bırakarak dalâlete düştüler. Allah Teâlâ da Ehl-i Kitab'a gazab etti. Onlara hayrı, lâyık olduklarından değil, lûtuf ve kereminden verdi. Yine lâyık olmadıkları halde onları kötülüklere karşı korudu. Onlar mukaddes kitaplarını tahrif ederek aslında olmayan şeyleri kitaplara eklemişlerdi. Ümmî Arapların ise, Allah hakkında hiçbir bilgileri yoktu. Ne Allah'a kulluk, ne de, O'na

---

[34] Nur 55.

[35] **Kenz'ül-Ummal 3/142.**

ibadet ediyorlardı. Toprağı çok sert bir arazide, bâtıl bir dine inanarak, güç şartlar altında yaşıyorlardı. Sahabeden bir kısmı da böyleydi. Fakat Allah Teâlâ, onları Muhammed (s.a.v.) vasıtasıyle bir araya toplayarak herşeyiyle şerefli bir millet haline getirdi. Allah onları birbirlerine yardımcı kıldı, düşmanlarına karşı da onlara yardım etti. Allah, peygamberlerini aralarından alıncaya kadar durumları iyi idi. Fakat bundan sonra şeytan kendilerine musallat olmuş, Allah'ın, peygamberini vasıta ederek kurtardığı dalâlete yeniden düşmüşler ve çığırdan çıkmışlardır.

«Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmiştir. Şayet o ölür, yahut öldürülürse siz gerisin geriye mi dönecektiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a zarar veremez, fakat şükredenlerin mükâfatını Allah verir.»[36]

Çevrenizde yaşayan Araplar, davarlarının ve develerinin zekâtını vermiyorlar. Bugün dinlerinden dönmüşlerdir. Zaten daha önce de, dinlerine bugünkünden fazla bağlı değillerdi. Siz de Peygamberiniz (s.a.v.) zamanındaki bazı hasletlerinizi kaybettiğiniz için o günkü gibi kuvvetli değilsiniz. Resûlüllah sizleri, kendisini dalâlette bularak doğru yolu gösteren, yoksul bularak zenginleştiren, Allah'a emanet etmiştir. Bir ateş çukurunun kenarında bulunduğunuz bir sırada ateşe düşmekten kurtaran Allah'a teslim etmiştir. Allah'a yemin ederim ki, Allah sözünü ve va'dini yerine getirinceye kadar bu din uğrunda savaşmaktan geri durmayacağım. Bizden savaşta ölenler şehit olarak cennet ehli arasına karışacak, sağ kalanlar ise yeryüzünde hükümran olacak ve kürre-i arz-ı ellerinde tutacaklardır. Allah âdil hüküm vermiştir. Asla va'dinden dönmeyen Allah:

«Hak Teâlâ içinizden îman edenlere ve doğru dürüst işler işleyenlere şunları va'detti: Daha evvel gelenleri yeryüzüne hükümran kıldığı gibi onları da hükümran kılacak...»[37] buyurur.

Şeklinde bir konuşma yaptıktan sonra minberden indi.[38]

Ebû Bekir (r.a.) in savaşa gitmek istemeyen ve izin isteyenlerin isteklerini kabul etmemesi :

Ömer (r.a.) anlatıyor:

Araplar İslâmdan döndükleri zaman, ben de dahil, muhacirlerin görüşleri aynı noktada birleşti. Hep birlikte:

«— Ey Resûlüllahın halifesi! Onları bırak da, namaz kılsınlar, zekât vermesinler. Eğer îman onların kalplerine nüfuz ederse, mutlaka zekât vermeyi de kabul ederler.» dedik. **Ebû Bekir** bu sölzerimizi duyunca:

---

[36] Al-i İmran 144.
[37] Nur 55.
[38] **İbn-i Asakir; Kenz'ül-Ummal** 3/142; **Bidaye** 6/311

«— Kudret ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin olsun, Resûlüllah (s.a.v.) ın uğrunda savaştığı birşeyi bırakmaktansa, semadan düşerek parça parça olayım, daha iyi. Bu uğurda mutlaka savaşacağım!» dedi. Mürtedler tekrar İslâma girinceye kadar onlarla savaştı. **Hz. Ömer** şöyle der:

«— Vallahi işte o gün, **Ömer**'in bütün ailesinin ömürlerinden daha hayırlıdır.»[39]

Ömer (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah vefat edince Araplardan pek çoğu: «Namaz kılarız ama, zekât vermeyiz!» diyerek İslâmdan döndüler. Ben hemen **Ebû Bekir** (r.a.) e giderek:

«— Ey Resûlüllahın halifesi! Araplarla anlaş ve onlara yumuşak davran. Çünkü onlar, henüz cahiliyyetten kurtulamadılar.» dedim. **Ebû Bekir:**

«— Senden yardım beklerken yardımını kesip aczini mi bildiriyorsun? Cahiliyyette cesur ve yiğit bir adamdın. Müslüman olunca cesaretini mi kaybettin? Onlarla, sahte bir sihir ve sanatkârane bir şiir şeklinde yapacağım bir anlaşmadan ne umuyorsun? Çok yazık! Çok yazık! Artık Resûlüllah vefat etmiş, vahiy de kesilmiştir.

Allah'a yemin ederim ki, bir yuları bile vermeseler, elimde kılıç tutmaya gücüm yettiği müddetçe onlarla savaşacağım!» dedi.

Ebû Bekir (r.a.) i benden çok daha azimli ve kararlı buldum. **Ebû Bekir**, müslümanları İslâmın emirlerine uygun olarak yetiştirmişti. Bu sebeple, ben halife seçildiğim zaman onların işlerini halletmekte hiç zorluk çekmedim.[40]

Dabbe b. Muhsin El-Anzî şunları anlatır:

Ömer b. Hattab (r.a.) a:

«— Sen **Ebû Bekir** (r.a.) den daha mı hayırlısın?» diye sordum.

Ömer ağlamaya başladı. Ve:

«— Allah'a yemin ederim ki, **Ebû Bekir**'in bir gecesiyle bir günü **Ömer**'in ve ailesinin bütün ömürlerinden daha hayırlıdır.[41] Onun bir

---

[39] **Adnî; Kenz'ül-Ummal 3/141.**

[40] **İsmailî; Kenz'ul Ummal** 3/300.

[41] **Hz. Ömer** ile **Debbe el-Anzî** arasında geçen hâdisenin hülâsası şöyledir: **Dabbe Basra**'da yaşıyordu. O zaman **Basra** valisi **Ebû Musa el-Eş'arî** idi. **Ebû Musa** hutbelerinde sadece **Ömer**'i hayır dua ile anıyordu. Dabbe ona: «— Sen ne yapıyorsun? Neden **Ömer**'i, arkadaşı **Ebû Bekir**'den üstün görüyorsun?» diyerek itirazda bulundu.**Ebû Musa, Dabbe**'nin bu itirazlarına dayanamıyarak onu **Ömer**'e şikâyet etti. **Hz. Ömer** de bir adam göndererek **Dabbe**'yi çağırttı. **Dabbe Medîne**'ye geldi. **Ömer**'in huzuruna girdi ve onu selâmladı. **Hz. Ömer:**

«— Sen kimsin?» diye sordu. O da :

«— Ben **Dabbe el-Anzî**'yim.» dedi. **Ömer:**

gecesini ve bir gününü anlatsam dinler misin?» dedi. Ben de:

«— Çok memnun olurum ey mü'minlerin emîri.» dedim.

«— Onun, benim ve ailemin bütün ömründen hayırlı olan gecesi şudur:

Resûlüllah, müşriklerin zulmünden kaçarak bir gece **Medine**'ye doğru yola çıktı. İşte o gece **Ebû Bekir** de ona refakat etti.» diye başlayarak, hicret hâdisesini baştan sona anlattı.[42] Sonra devam ederek:

«— Gününe gelince: Resûlüllah (s.a.v.) vefat ettiği zaman Araplar İslâm Dininden döndüler. Onların bazıları, «Namaz kılarız, ama zekât vermeyiz!» diyorlar, bazıları da: «Ne namaz kılarız, ne de zekât veririz!» diyorlardı. Ben —hiçbir zaman tavsiyelerimi esirgemezdim— derhal **Ebû Bekir**'e gelerek:

«— Ey Resûlüllahın halifesi! Araplarla anlaş, dedim.» diye başlayarak o günkü hâdiseyi baştan sona anlattı.[43]

Ebû Hureyre anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) Rabbine kavuşunca **Ebû Bekir,** onun halifesi oldu. Bu sırada Araplardan pek çoğu da İslâm Dininden döndüler. Bunun üzerine **Ömer** (r.a.):

«— Ya Eba Bekir! Resûlüllah (s.a.v.), «Lâ ilâhe illallah (Allahtan başka ilâh yoktur)» deyinceye kadar, insanlarla savaşmakla emrolundum. Kim, Lâ ilâhe illâllah, derse canını ve malını benden korumuş olur. Cezayı hak edenler müstesna. Gerisi Allah'a aittir.» buyurduğu halde sen, yalnız zekâtı vermek istemeyen bu insanlarla nasıl savaşırsın?» dedi. Ebû Bekir:

«— Allah'a yemin ederim ki, namazla zekât arasında fark gözeten

---

«— Sana ne merhaba, ne de ehlen (hoşgeldin) diyeceğim.» dedi. **Dabbe:**

«— Merhaba (genişlik, bolluk), azîz ve celîl olan Allah'tandır. Ehl'e gelince, zaten benim ne ehlim (ailem) var, ne de malım. Hiçbir suçum yokken beni niçin memleketimden ta buralara getirttin ya Ömer?» diye sordu. **Ömer**:

«— **Basra**'daki valim senden şikâyetçi.» dedi. **Dabbe** de ona **Ebû Musa** ile aralarında geçen hadiseyi anlattıktan sonra:

«— Sen **Ebû Bekir** (r.a.) den daha mı hayırlısın ya **Ömer?»** diye sordu.

Hz. Ömer bu sözlerden çok duygulandı, göz yaşlarını tutamayarak:

«— Allah'a yemin ederim, **Ebû Bekir**'in bir günü ve gecesi **Ömer**'in ve ailesinin bütün ömürlerinden daha hayırlıdır. Sen çok doğru söylüyorsun. **Ebû Musa**'dan daha güvenilir ve dürüstsün. Seni buralara kadar yorduğum için beni bağışla. Allah da seni bağışlasın.» dedi.

Dabbe de ona:

«— Allah senin bütün günahlarını affetsin ey mü'minlerin emîri.» diye dua etti. **Hz. Ömer Dabbe**'yi tekrar **Basra**'ya gönderdi ve bu şikâyetinden dolayı, **Ebû Musa**'yı kınadı. (**Er-Riyad ün-Nadire** adlı eserden).

[42] Bk. **Müslümanlık 1/331.**

[43] **Müntehale 4/348.**

herkesle savaşırım. Zekât, maldan alınan bir haktır. Yemin ederim, Resûlüllah (s.a.v.) a verip de, bana vermek istemedikleri bir yular bile olsa onlarla tereddütsüz savaşırım.» karşılığını verdi.

Ömer (r.a.) şöyle der:

Ebû Bekir'le yaptığım bu görüşmede, Allah'ın bu meselede kalbine savaş fikrini yerleştirdiğini ve onun haklı olduğunu anladım.»[44]

---

[44] **Müsned-i Ahmet b. Hanbel; İbn-i Hıbban; Beyhakî; Kenz'ül-Ummal 3/301; Buharî, Müslim.**

EBÛ BEKİR (r.a.) İN ALLAH YOLUNDA ORDULAR GÖNDERMESİ, MÜSLÜMANLARI SAVAŞA TEŞVİKİ ve RUMLARLA YAPACAĞI SAVAŞ HUSUSUNDA ESHABLA YAPTIĞI İSTİŞARE

Ebû Bekir'in müslümanları Allah yolunda Cihad'a teşviki:

Kasım b. Muhammed anlatıyor:

Bir gün **Hz. Ebû Bekir**, Allah'a hamdettikten ve Resûlüllah (s.a.v.) a selât ve selâm getirdikten sonra müslümanlara şöyle bir konuşma yaptı:

«— Bütün işlerin önemli olan tarafları vardır. Böyle önemli işleri başaranlara, yaptıklarının sevabı kâfidir. Azîz ve celîl olan Allah için çalışanlara, Allah yaptıklarının karşılığını mutlaka verecektir. İşinize ciddiyetle sarılmanız ve bir gayeye yönelmeniz gerekir. Şüphesiz bir gayeye yönelmek çok, ama çok önemlidir. Söylediklerime dikkat ediniz! İmanı olmayanın dini de yoktur. Karşılığını Allah'tan bekleyerek iyilik yapmayana mükâfat verilmeyecektir. İyi niyetli olmayanın yaptıkları makbul değildir. Dikkatinizi çekerim! Allah yolunda cihadın sevabı **Kur'an-ı Kerîm**'de belirtilmiştir. Her müslümanın savaşı sevmesi ve her an savaşa hazır olması gerekir. Savaş, Allah'ın işaret ettiği gibi, müslümanları zilletten kurtaran ve onu vasıta ederek dünya ve âhiret nimetlerine kavuşturduğu bir kurtuluş yoludur.[45]

Ebû Bekir'in Halid b. Velid'e ve beraberindeki eshaba Allah yolunda cihad hakkında gönderdiği mektup :

Halid b. Velid, Yemame'deki savaşı bitirmiş, fakat henüz oradan ayrılmamıştı. **Ebû Bekir** (r.a.) ona şu mektubu gönderdi:

«Allah'ın kulu ve Resûlüllah (s.a.v.) ın halifesi Ebû Bekir'den Halid b. Velid'e ve beraberinde, samimiyetle ona refakat eden Muhacir, Ensar ve Tabiîlere, Allah'ın selâmı üzerinize olsun. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'ın size lûtfettiği başarınızdan dolayı çok sevinçliyim. Va'di-

---

[45] **Muhtasar; Kenz'ül-Ummal** 8/207; **Taberî** 4/30.

ni yerine getiren, kulunu zafere ulaştıran, dostunu yücelten, düşmanını zelîl eden ve tek başına bütün varlıklara hükmeden Allah'a hamd olsun. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah Teâlâ: «Hak Teâlâ içinizden îman edenlere ve doğru dürüst işler işleyenlere şunları vadetti: Daha evvelkileri, hükümran kıldığı gibi onları da yeryüzüne hükümran kılacak, onlar için beğendiği ve hoşnut olduğu dini kuvvetlendirip yayacak, onların içlerindeki korkuyu kaldırıp emniyet verecek. Onlar, yalnız bana tapacak, bana hiçbir şerîk koşmayacaklar. Her kim bundan sonra nankörlük ederse, işte fâsık olanlar onlardır.»[46] Onun, va'dini yerine getirmemesi diye birşey düşünülemez. Onun kelâmı hakkında da kat'iyyen şüphe edilemez. Allah, mü'minlere savaşı farz kılmıştır. Şöyle buyurur: «Savaş, —hoşunuza gitmediği halde— size farz kılındı. İhtimal ki, hoşlanmadığınız şey sizin iyiliğinizedir ve ihtimal ki sevdiğiniz birşey sizin kötülüğünüzedir. Siz bilmezsiniz, Allah bilir.»[47] Allah'ın size olan va'dini elde etmeye gayret gösteriniz ve güçlüğü çok bile olsa, uzun bir zaman devam eden musibetler ve meşakkatlerle bile karşılaşsanız ve uğrunda canlarınızı ve mallarınızı feda etmeniz bile gerekse, Allah'ın size farz kıldıklarını mutlaka yerine getiriniz. Allah'ın va'dettiği sevabın büyüklüğü yanında bütün bunlar çok hafif kalırlar. Allah yolunda savaşın. —Allah hepinize merhamet etsin— «İsteyen, istemeyen, hepiniz savaşa çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad edin. Bilirseniz bu sizin için hayırlıdır.»[48] Dikkat ediniz! Halid b. Velid'e, Irak'a yürümesini emretmiştim. İkinci bir emrim gelinceye kadar oradan katiyyen ayrılmasın. Siz de onunla birlikte gidiniz. Ondan ayrılmayınız. Bu öyle bir yoldur ki, bu yolda iyi niyetle hareket edenlere ve hayır peşinde koşanlara Allah büyük mükâfatlar verecektir. Irak'a vardığınızda emrim gelinceye kadar oradan ayrılmayınız. Dünya ve âhiretin mühim meselelerini halletmekte Allah yardımcımızdır. Allah'ın selâmı ve bereketi üzerinize olsun.»[49]

Ebû Bekir'in, Rumlarla Savaş Hakkında Eshabın İleri Gelenleriyle Görüşmesi :

Abdullah b. Ebî Evfa El-Huzâî anlatıyor:

Ebû Bekir (r.a.), Rumlarla savaşmak istediğinde **Hz. Ali**'yi, **Hz. Ömer**'i, **Hz. Osman**'ı, **Abdurrahman b. Avf**'ı, **Sa'd b. Ebî Vakkas**'ı, **Sa'id b. Zeyd**'i, **Ebû Übeyde b. Cerrah**'ı ve **Bedir** savaşına iştirak eden ve etmeyen Ensar ve Muhacirlerin ileri gelenlerini —Allah hepsinden razı olsun—

---

[46] Nur sûresi: 55.
[47] Bakare sûresi: 216.
[48] Tevbe: 41.
[49] **Beyhakî; 9/179.**

davet etti. Davete icabet ederek hepsi onun yanında toplandılar. Ben de onların arasında bulunuyordum.

Ebû Bekir (r.a.) şöyle konuştu:

«— Azîz ve celîl olan Allah'ın nimetleri sayılamaz. Ameller, onun va'dettiği mükâfatların yanında hiçtir. Hamd olsun ona. Sizleri bir araya getirmiş, aranızı bulmuş, İslâm yoluna iletmiş ve şeytanı sizin yanınızdan kovmuştur. Kendisine şirk koşmanızı katiyyen arzu etmez. Ondan başkasını kendinize ilâh edinmeyiniz. Araplar bugün aynı ana-babanın çocukları gibidirler. Ben müslümanları Rumlarla savaşmak üzere **Şam**'a göndermeyi düşünüyorum. Gayem, Allah'ın müslümanları daha da güçlendirmesi ve dinini her tarafa hâkim kılmasıdır. Bu seferde müslümnaların şansları pek bol. Zira, savaşta ölen müslüman şehit olacaktır. İyiler için Allah katındaki mükâfatlar çok daha hayırlıdır. Sağ kalan müslüman ise dinin müdafiî olarak yaşayacak ve Allah'ın, mücahitlere va'dettiği sevaba hak kazanacaktır. Benim görüşüm bu merkezdedir. Herkes görüşünü bana bildirsin.»

Ebû Bekir'in teklifini dinleyen **Ömer** kalktı ve şu konuşmayı yaptı:

«— Kullarından dilediğine pek bol hayırlar ihsan eden Allah'a hamd olsun. Allah'a yemin ederim, hayırda yaptığımız bütün yarışları sen kazandın. İşte bu, büyük lûtuf sahibi Allah'ın, dilediği kimseye verdiği bir fazilettir. And olsun, benim diyecek olduklarımı sen söyledin. Ve görüşlerinde çok isabet ettin. —Allah seni hak yola iletsin— Orduyu düşman üzerine kıt'a kıt'a, süvarileri de peşpeşe gruplar halinde sevket. Orduları birbiri peşinden gönder. Allah mutlaka dinine yardımcı olacak, İslâmı ve müslümanları muzaffer kılacaktır.»

Ömer'den sonra **Abdurrahman b. Avf** kalktı ve:

«— Ey Resûlüllahın halifesi! Şüphe yok ki Rum imparatorluğu çok güçlü ve kuvvetlidir. Ben, onlara karşı hemen hücuma geçmeyi uygun bulmuyorum. Akıncı birlikler göndeririz. Onların topraklarının iç kısımlarına baskınlar yaptıktan sonra geri dönerler. Bunun gibi birkaç akın yaptıkları takdirde akıncılarımız onları büyük zararlara uğratmış ve onların bir kısım topraklarını ganimet olarak ele geçirmiş olurlar. Böylece, düşman hücumlarına karşı koyar onları oyalarlar. Sonra, Yemen topraklarına, **Rebia** ve **Mudar** kabilelerine adamlar göndererek onların da orduna katılmasını sağlarsın. Bundan sonra istersen Rumlarla bizzat savaşırsın, istersen bir kumandan tayin eder savaşa gönderirsin.» şeklinde bir konuşma yaptı, sonra sustu. Müslümanlar da büyük bir sessizlik içindeydiler.

Daha sonra **Ebû Bekir** diğer müslümanlara:

«— Siz bu hususta ne düşünüyorsunuz?» diye sordu. **Osman b. Affan** (r.a.):

«— Senin, bu dinin saliklerine karşı son derece samimî ve şefkatli olduğunu biliyorum. Bu sebeple, senin her düşüncen mutlaka bütün müslümanların faydasınadır. Düşündüklerini gerçekleştirmeye bak. Sana güvenimiz sonsuzdur.» dedi. **Osman**'ın bu sözlerini duyan **Talha, Zübeyr, Sa'd, Ebû Übeyde, Sa'îd b. Zeyd** ve bu mecliste bulunan Ensar ve Muhacirler —Allah onlardan razı olsun.—:

«— **Osman** doğru söylüyor. Nasıl düşünüyorsan öyle hareket et. Hiçbir zaman sana karşı çıkıp da seni itham etmeyeceğiz.» dediler. Onlar buna benzer sözler söylerken orada bulunan **Ali** (r.a.) hiç konuşmuyordu.

Hz. Ebû Bekir (r.a.):

«— Senin fikrin ne yâ **Ali?**» diye sordu. **Hz. Ali:**

«— Benim görüşüm şu: İster ordunun başında bizzat git, ister başka bir kumandan gönder, inşallah onları yeneceksin.» dedi.

Hz. Ebû Bekir:

«— Bu müjdeyi sana Allah mı verdi? Bunu nereden biliyorsun?» diye sordu. **Hz. Ali:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın: «İslâm ve müslümanlar herşeye hâkim oluncaya kadar, bu din, bütün karşı çıkanlara muzaffer olarak devam edecektir!» buyurduğunu duydum.» dedi.

Ebû Bekir:

«— Sübhanellah! Bu ne kadar güzel söz! Bunu söylemekle beni ne kadar sevindirdin bilemezsin. Allah da seni sevindirsin.» dedi.

Daha sonra **Ebû Bekir**, mecliste ayağa kalktı. Allah'ı lâyık olduğu bütün sıfatlarla zikrettikten ve Peygambere salât ve selâm getirdikten sonra:

«— Ey insanlar! Allah Teâlâ sizlere din olarak İslâmı lütfetmiş, cihad ile sizi şereflendirmiştir. Sizleri bu din sayesinde diğer bütün dinlerin saliklerine üstün kılmıştır. Şam'da, Rumlarla savaşa hazır olun ey Allah'ın kulları! Ben size kumandanlar tayin ediyorum, sancaklar teslim ediyorum. Rabbinize itaat ediniz! Kumandanlarınızın emirlerine karşı gelmeyiniz! Niyetleriniz, yedikleriniz, içtikleriniz güzel olsun! Allah, emirlerine itaat eden ve iyilikler yapan kullarıyla beraberdir.» şeklinde konuştu.

Bütün müslümanlar sustular. Hiçbiri **Ebû Bekir**'e cevap vermedi.

Ömer (r.a.):

«— Müslümanlar! Sizleri hayata kavuşturacak olan savaşa davet ettiği halde, neden Resûlüllahın halifesine cevap vermiyorsunuz? Eğer teklif ettiği kolayca elde edilecek birşey veya kısa ve düzgün yollarda geçecek bir sefer olsaydı hepiniz tereddütsüz koşardınız.» diyerek onları kınadı. Bunun üzerine **Amr b. Saîd** (r.a.) kalkarak:

«— Ey Hattab oğlu! Bizi münafıklara mı benzetiyorsun?!.. Bizi ayıpladığın meselede, neden kendini hiç hesaba katmıyorsun?» dedi.

Ömer (r.a.):

«— Beni çağırdığı takdirde çağrısına uyacağımı, savaşa gönderdiği takdirde de seve seve savaşacağımı **Ebû Bekir** bilir.» karşılığını verdi.

Amr b. Sa'îd (r.a.):

«— Fakat biz savaşırsak sizin için değil, ancak Allah için savaşırız.» dedi.

Ömer (r.a.):

«— Çok güzel! Allah muvaffak etsin.» dedi.

Ebû Bekir (r.a.) da **Amr**'a:

«— Otur! —Allah sana merhamet etsin—. **Ömer**, dinlediğin konuşmasıyle herhangi bir müslümanı üzmek veya kınamak istemedi. O, sadece uyuşuk müslümanların savaşa katılmalarını sağlamak istedi.» dedi.

Halid b. Sa'îd (r.a.) de kalkarak:

«— Resûlüllahın halifesi doğru söylüyor. Otur yerine sevgili kardeşim.» dedi. **Amr** yerine oturduktan sonra **Halid, Hz. Ebû Bekir**'e:

«— Kendisinden başka ilâh olmayan ve **Muhammed** (s.a.v.) i hidayetle, müşrikler hoşlanmasalar bile diğer bütün dinlere hâkim kılması için hak dinle gönderen Allah'a hamd olsun. Va'dini mutlaka yerine getiren, sözünü tutan ve düşmanlarını perişan eden Allah'a hamd olsun. Bizler hiçbir hususta sana karşı çıkmayız. Fikirlerimizde ayrılığa da düşmeyiz. Sen, bizim samimî ve müşfik halifemizsin. Bizi Allah yolunda cihada çağırdığında koşarız. Bizlere herhangi bir şey emrettiğinde mutlaka emrini tutarız.» dedi.

Hz. Ebû Bekir (r.a.), **Halid**'in bu sözlerine pek sevindi ve ona:

«— Allah sana hayırlı dost ve kardeşler ihsan etsin! Sen kendi arzunla İslâmı kabul etmiş, Allah'ın şanını yüceltmek, O'nu ve Resûlünü razı etmek için hicret etmiş, dinini kâfirlerden kurtarmıştın. Seni müslümanlara kumandan tayin ediyorum. Allah yardımcın olsun, yürü!» dedi.

Halid b. Sa'îd (r.a.) hemen oradan ayrılarak hazırlıklarını tamamladı. **Hz. Bilâl** de **Ebû Bekir**'in emriyle müslümanlara, «Ey insanlar! Şam'da Rumlarla yapılacak savaşa çıkmaya hazır olun!» çağrısında bulundu. Müslümanlar, kumandanlarının **Halid b. Sa'îd** olacağını biliyorlardı. Binaenaleyh bu meselede tereddüt ve anlaşmazlıkları yoktu. **Halid b. Sa'îd**, herkesten önce hazırlanarak karargâha gitmiş, müslümanlar da onun peşinden her gün onar, yirmişer, otuzar, kırkar, ellişer, yüzer kişilik guruplar halinde ordugâha gelmişlerdi. Böylece, ordugâhta çok sayıda müslüman toplanmıştı.

Bir gün **Ebû Bekir**, sahabeden bazı kimselerle birlikte ordugâha gel-

di. Ordunun hazırlığı fena değildi. Fakat o, Rumlara karşı daha iyi hazırlanmış bir ordu göndermek istiyordu. Eshabına:

«— Orduyu, bu hazırlıkla Şam'a göndersem zafer kazanabilir miyiz? Ne dersiniz?» diye sordu.

Ömer (r.a.):

«— Ben, bu ordunun Rumlarla savaşa gönderilmesine taraftar değilim.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ebû Bekir** arkadaşlarına:

«— Siz ne dersiniz?» diye sordu.

«— Biz de **Ömer**'in görüşüne katılıyoruz.» dediler.

Ebû Bekir:

«— Yemenlileri savaşa katılmaya davet etmek ve cihadın sevabına imrendirmek üzere bir mektup yazayım mı?» diye sordu. Bütün arkadaşları bu fikre katılarak:

«— Çok güzel fikir. Onlara bir mektup yazsan iyi olur.» dediler.

Ebû Bekir (r.a.) de derhal şu mektubu yazdı:

«Esirgeyen, bağışlayan Allah'ın adıyla.

Resûlüllahın halifesinden, bu mektubumu okuyan Yemenli mü'min ve müslüman herkese. Allah'ın selâmı üzerinize olsun. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'ın sizlere bahşettiği lûtuflarından dolayı sevinçliyim. Allah Teâlâ mü'minlere savaşı farz kılmış, isteyen istemeyen herkesin savaşa katılmalarını, Allah yolunda canlarıyla ve mallarıyla cihad etmelerini emretmiştir. Cihad çok önemli bir farzdır. Allah katında sevabı ise pek büyüktür. Biz, müslümanları Şam'da Rumlarla savaşa çağırdık. Hepsi iyi niyetlerle orduya katılmak üzere koşup geldiler. Şüphesiz büyük mükâfatlar da kazandılar. Ey Allah'ın kulları! Sizler de onların koştukları bu savaşa ve büyük ecire koşunuz. Bu savaşa katılmaktaki niyetleriniz de güzel olsun. Sizler de iki iyilikten birine, ya şehitliğe veya zafer ve ganimete mutlaka nail olursunuz. Allah Teâlâ, kullarının işe dönüşmeyen sözlerinden razı olmaz. Bunu böyle bilin. Hak dine girinceye ve Kur'an'ın hükümlerine boyun eğinceye kadar Allah düşmanlarıyla savaşımız devam edecektir. Allah, dinimizi düşmanlarından korusun, kalplerinizi doğru yola iletsin, işlerinizi kötülüklerden arındırsın ve sizlere sabırlı mücahitlerin ecrini ihsan etsin.»[50]

Ebû Bekir (r.a.), bu mektubu **Enes b. Malik** ile Yemen'e gönderdi.[51]

Abdurrahman b. Cübeyr'den: —Allah ondan razı olsun— **Ebû Bekir,** ordu hareket edeceği sırada ayağa kalktı. Allah'a hamd ve senâdan sonra müslümanlara Şam'a yürümelerini emretti. Allah'ın yardımıyla Şam'ı

---

[50] Yemenliler **Hz. Ebû Bekir** (r.a.) in bu davetine icabet ettiler. Şam'da savaşan ordunun büyük bir kısmı Yemenliydi.

[51] **Muhtasar 2/126; Kenz'ül-Ummal 3/143; İbn-i Asakir 1/126.**

fethedeceklerini, hatta orada mescidler inşâ edeceklerini müjdeledi.

«— Şam üzerine yürürken gaflet içinde bulunmayın. Şam, sizin için yiyecek nimetleri pek bol olan doyurucu bir sofradır. Onlara kapılarak aşırı hareketler yapmaktan sakının. Azacağınızdan ve aşırı hareketlere tevessül edeceğinizden çok korkuyorum. Tavsiye edeceğim şu on şeye mutlaka riayet ediniz: İhtiyarları öldürmeyiniz... ilh.»[52] dedi.[53]

---

52 **İbn-i Asakîr; Kenz'ul-Ummal** 3/143.
53 Bak **Müsümanlık** 1/210-211.

ÖMER b. HATTAB (r.a.) IN, ALLAH YOLUNDA CİHADA TEŞVİKİ VE KARŞILAŞTIĞI HÂDİSELERDE ARKADAŞLARI İLE İSTİŞARESİ :

Kasım b. Muhammed anlatıyor:

Müsenna b. Harise konuşmaya başlayarak:

«— Ey insanlar! İranlılarla savaş sizin gözünüzde büyümesin. Bizler daha önce de İran topraklarına ayak bastık. O memleketlerin yarısını aldık, ahalisini haraç (vergi) vermeye mecbur ettik, onlardan pek çok ganimetler de aldık. Askerlerimiz onlara karşı cesaretle savaştılar. İnşallah bu aynı şekilde devam edecek.» dedi.

Ömer (r.a.) kalktı ve:

«— **Hicaz**, refah içinde yaşayabileceğiniz genişlikte bir memleket değildir. Ancak başka yerlerde verimli topraklar elde ederseniz açlık ve sıkıntıdan kurtulursunuz. Allah'ın va'dine mazhar olan anî baskınlar yapacak muhacirler nerede? Allah'ın **Kur'an**'da sizi varis kılacağını va'dettiği yeryüzünde yürüyünüz. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **«Allah o Tanrıdır ki, peygamberini hidayetle, hak din ile, bütün dinlere galip ve üstün kılmak üzere gönderdi. Allah'ın hakkıyle şahit olması elverir.»**[54]

Allah, dinini hâkim kılan, dine yardım edeni, yücelten ve müslümanları diğer milletlere vâris kılan Rabbimizdir. Nerede bu nimetlere lâyık olan kullar?!..» dedi.

Ömer'in bu sözleri üzerine ilk çıkan fedaî **Ebû Übeyd b. Mes'ud** oldu. İkinci olarak **Sa'd b. Ubeyd** (r.a.) veya **Selît b. Kays** (r.a.) çıktı. Ordu toplanınca **Ömer**'e:

«— Ensar ve muhacirlerin ileri gelenlerinden birini müslümanlara kumandan tayin et!» denildi. O:

«— Hayır. Allah'a yemin ederim, öyle yapmayacağım. Allah Teâlâ, sizin derecelerinizi, düşman üzerine sürat ve öncelikle atılmanızla ölçmüş, ilk önce ve çabuklukla hareket edenin derecesini yükseltmiştir. Sa-

---

[54] Fetih; 28.

vaş çağrısına ve düşmanı kovmaya ilk koşan kimse, kumandanlığa korkak ve düşmanla karşılaşmaktan çekinen kimseden daha lâyıktır elbet. Allah'a yemin ederim. İlk fedaîden başkasını müslümanlara kumandan tayin etmeyeceğim.» dedi. Sonra **Ebû Ubeyd, Selît** ve **Sa'd'ı** —Allah onlardan razı olsun— çağırdı ve onlara:

«— Eğer siz ikiniz (Selît ve Sa'd), **Ebû Ubeyd**'den önce meydana çıkmış olsaydınız, şüpheniz olmasın, sizi kumandan yapardım. Siz de o kıdem ve şerefi elde etmiş olurdunuz.» dedi ve **Ebû Ubeyd**'i orduya kumandan tayin ettikten sonra, ona:

«— Yapacağın işleri peygamber (s.a.v.) in eshabı ile görüş ve onların fikirlerini al! Neticesini kesin olarak araştırıp düşünmeden acele ederek iş yapmaya kalkışma! Harb bu. Harbi ancak, zamanında hücum edip, zamanı gelince çekilmesini bilen, fırsatları değerlendirebilen zekî kumandan kazandırır.» diye tavsiyelerde bulundu.[55]

Şa'bî'den:

Hz. Ömer (r.a.)e:

«— Müslümanlara, eşraftan hatırı sayılır birini kumandan tayin et!» dediler. Bunun üzerine **Ömer:**

«— Sahabe ancak düşman üzerine süratle atılmak ve karşısına çıkanları haklamakla üstünlük kazanır. Eğer onların yapması gereken bu işi başkaları yapar da onlar ağır davranırlarsa, elbette onlardan önce savaşa koşanlar kumandanlığa daha lâyıktır. Allah'a yemin ederim, fedaî olarak ilk çıkanı onlara kumandan tayin edeceğim.» dedi. **Ebû Ubeyd**'i kumandan tayin etti ve ona ordu ile ilgili bazı tavsiyelerde bulundu.[56]

Ömer b. Abdülaziz anlatıyor:

Ebû Ubeyd'in ölümü ve İranlıların Kisra sülâlesinden birinin etrafında toplandıkları haberi **Ömer**'e gelince, derhal harekete geçerek Ensar ve Muhacirlere savaş çağrısında bulundu. **Medine** yakınındaki **Sırar** kuyusuna kadar geldi. Burada, **Talha b. Ubeydullah**, öncü kuvvetleriyle ileri yürüyerek **A'ves** denilen mevkiye vardı. **Ömer**, ordunun sağ cenahının kumandasını **Abdurrahman b. Avf**'a, sol cenahın kumandasını da **Zübeyr b. Avvam**'a —Allah onlardan razı olsun— verdi. **Hz. Ali** (r.a.) yi **Medine**'de kendi yerine bıraktı. Müslümanlara, kendisinin savaşa katılıp katılmaması hakkındaki görüşlerini sordu. Hepsi **Ömer**'in de **İran** seferine gitmesi lâzım geldiğini belirttiler. **Ömer, Sırar** kuyusuna gelinceye kadar orduya kimin komuta edeceği hakkında hiç kimseyle istişarede bulunmamıştı. **Talha** geri döndükten sonra, ileri gelen eshabla meseleyi görüştü. **Talha** da eshabın yukarıdaki görüşüne katılmıştı. **Abdurrahman b. Avf** ise, **Ömer**'in savaşa katılmasına şiddetle karşı çıkmış ve:

---

[55] **Taberî 4/61.**

«— Resûlüllah (s.a.v.) den sonra bugüne kadar hiç kimseye, «Anam, babam sana fedâ olsun!» demedim, bugünden sonra da demiyeceğim. Ama şimdi ey halife! Anam babam sana fedâ olsun! diyorum. Eğer senin acze düştüğünü söyleyen, iddia eden olursa, suçu bana yükle, bu **Abdurrahman**'ın fikridir de! Başka bir komutanın emrinde ordu gönder. Ama sen mutlaka burada kal! Bundan önceki savaşlarda, ordunun başında gösterdiğin yararlıklarr, gözlerimle gördüm, biliyorum. Fakat şu da bir gerçek ki, ordun yenilse bile, bu yenilgi senin hezimetine benzemez. Henüz işin başlangıcındayken şehit düşersen, müslümanların bir daha tekbir getiremiyeceklerinden (zafer kazanamıyacaklarından) ve ebediyyen, «lâ ilâhe illallah» diyemiyeceklerinden korkuyorum.» dedi.

Müslümanların bu toplantıları sırasında, **Necid** de vergi toplamakla görevlendirilmiş olan **Sa'd**'dan bir mektup geldi.

Ömer:

«— Peki öyleyse. Bana kumandan olabilecek birini gösterin.» dedi.

Bunun üzerine **Abdurrahman:**

«— Sen kumandan yapacağın adamı buldun.» dedi.

Ömer:

«— Kim o bulduğum?» diye sordu.

Abdurrahman:

«— Yatağındaki Arslan. **Sa'd b. Malik.**»[57] dedi.

İleri görüşlü müslümanlar, **Sa'd**'ın komutan olmasına muvâfakat ettiler.[58]

---

[56] **Taberî** 4/61.

[57] Bu zât Sa'd b. Ebî Vakkas diye meşhur olmuştur.

[58] **Taberî**, 4/83.

OSMAN b. AFFAN (r.a.) IN SAVAŞA TEŞVİKİ :

Osman b. Affan'ın kölesi **Ebû Salih** (r.a.) anlatıyor:

Bir gün **Hz. Osman**'ı minberde şu konuşmayı yaparken dinledim:

«— Ey insanlar! Benim yanımdan ayrılıp gitmenizi istemediğim için, Resûlüllah (s.a.v.) dan duymuş olduğum bir hadîsi sizden gizledim. Fakat şimdi fikrimi değiştirerek, herkesin kendisine dilediği yolu seçmesini sağlamak maksadıyle bu hadîsi sizlere söylemeye karar verdim. Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim:

«— Allah yolunda savaşarak geçirilen bir gün, başka yerlerde geçirilen bin günden daha hayırlıdır.»[59]

Mus'ab b. Sâbit b. Abdullah b. Zübeyr (r.a.) anlatıyor:

Osman b. Affan (r.a.) bir gün minberde şöyle konuştu:

«— Sizlere son derece düşkün olmam dolayısıyle, Resûlüllah (s.a.v.) dan işitip de bugüne kadar size söylemediğim bir hadîsi söyleyeceğim. Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu duydum: «Allah Teâlâ'nın yolunda savaşta bir gece nöbet tutmak gündüzü oruçla, gecesi ibadetle geçirilen bin günden daha hayırlıdır.»[60]

ALİ b. EBÎ TALİB (r.a.) İN MÜSLÜMANLARI SAVAŞA TEŞVİKİ :

Zeyd b. Vehb anlatıyor:

Bir gün **Hz. Ali** (r.a.) insanlar arasında ayağa kalktı ve:

«— Bozduğu düzelmeyen, yaptığı bozulamayan Allah'a hamd olsun! Eğer o isteseydi, yaratıklarından iki tanesi dahi ihtilâfa düşmez, ümmet onun emirlerinden hiçbiri hakkında münakaşa etmez, lûtuf gören kimseler kendilerine lûtfedeni ve mazhar oldukları lûtufları inkâr etmezlerdi. Bizi ve bu topluluğu buraya kader sevketmiş ve bu yerde bizi bir araya getirmiştir. Rabbimiz bizleri hem duymakta hem de görmektedir.

---

[59] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel 1/65.**
[60] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel 1/61.**

Allah dilerse kahrı ile tecelli eder. Hakkı bâtıldan ayırır, zalime haddini bildirir. Hak yerini bulur. Fakat o, dünyayı çalışma yeri, ahireti de kendi yanında, devamlı kalınacak bir yurt kılmıştır. İnsanlar mükellef olacak ki, kötülük yapanlar amellerinden dolayı cezalansınlar, iyilik yapanlar iyiliklerinin mükâfatını alsınlar.»[61] buyurur.

Dikkat ediniz! Sizler düşmanla yarın karşı karşıya geleceksiniz. Bu sebeple gecenizi ibadetle ve Kur'an okumakla geçiriniz. Allah Teâlâ'ya, size sabır vermesi ve sizi zafere ulaştırması için dua ve niyazda bulununuz. Onlara karşı ciddiyetle ve azimle mücadele ediniz ve davanızda sadık olunuz.[62]

Ebû Umret'ül-Ensarî'den:

Hz. Ali (r.a.) **Sıffîn** savaşında müslümanları teşvik ederek:

«— Azîz ve celîl olan Allah, sizleri korkunç azaptan kurtaracak bir ticaret göstermiştir. Sizleri hayra; Allah'a ve Resûlüne îmana ve Allah yolunda cihada yöneltmiştir. Bunların karşılığında ecir olarak günahlarınızı affetmeyi ve sizlere Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vermeyi va'd etmiştir. Sonra, kendi uğrunda kenetlenmiş binalar gibi birbirine sımsıkı bağlı saf halinde savaşanları sevdiğini de bildirmiştir. Öyleyse saflarınızı kenetlenmiş binalar gibi düzgün tutunuz. Zırhlıları öne geçirin, zırhsız ve miğfersizleri arka saflara yerleştirin. Dişinizi sıkın.»[63]

Ebû Veddâk el-Hemdanî'den:

Hz. Ali (r.a.), **Nuhayle** denilen yere vardığı sırada, Haricîlerin doğru yola gelmesinden tamamen ümidini kesti. Kalktı, Allah'a hamd ve senâdan sonra:

«— Allah yolunda cihaddan kaçan ve Allah'ın emirlerini yapmayı ihmal eden kimse, Allah'ın kendisini lûtfuyla kurtarmadığı müddetçe tehlikenin eşiğindedir. Allah'a isyandan çekininiz! Allah'a isyan edenlerle ve Allah'ın nurunu söndürmeye yönelen günahkârlarla, sapıklarla, zalimlerle, Kur'an okumayan, dini anlamayan, te'vil hakkında bilgisi olmayan, İslâmı ilk müslümanlar gibi asla bilmeyen mücrimlerle savaşınız! Allah'a yemin ederim, eğer başınıza geçseler, Herakl'in ve Kisra'nın yaptıklarını aynen size tatbik ederler. Haricîler üzerine yürümeye hazır olun. Basralı kardeşleriniz de, gelip size katılmaları için elçi gönderdik. Onlar gelip de bir araya toplandığınız zaman, inşallah harekete geçeceğiz. Kötülüklerden korunmak ve başarıya ulaşmak ancak Allah'ın yardımıyla mümkün olur.[64]

---

[61] Necm 31.
[62] **Taberî** 4/9.
[63] **Taberî** 4/11.
[64] **Taberî** 4/57.

Zeyd b. Vehb'den:

Nehri geçtikten sonra **Hz. Ali** (r.a.) nin müslümanlara ilk sözü şu oldu:

«— Ey insanlar, düşman üzerine yürümeye hazır olun. Düşmanla savaşmak, insanı Allah'a yaklaştırır, Allah katına ulaşmasına vesile olur. Hakkı yerine getirmekte ihmalkâr davranmak kitaptan (Kur'an'dan) uzaklaşmak, dinden ayrılmak demektir. Hak yolda azimle yürümeyenler, sapıklık içinde bocalar ve sonunda tekrar dalâlete düşerler. Düşmanlara karşı gücünüzün yettiği her türlü silâhı hazırlayın. Allah'a güvenip dayanın, Allah sizi korumaya ve sizi zafere ulaştırmaya muktedirdir.»

Fakat müslümanlar, **Hz. Ali**'nin bu sözlerine kulak asmadılar. Hiçbir hazırlığa da başlamadılar. **Hz. Ali** onları birkaç gün kendi hallerine bıraktı. Neticede onların savaş için hazırlık yapacaklarından ümidini kesince reislerini ve ileri gelenlerini çağırarak, onlara, düşüncelerini, onları geciktiren şeyin ne olduğunu, niçin bazılarının hasta, bazılarının da yılgın göründüklerini, içlerinde pek azının savaşa istekli olduklarını sordu. Kalktı ve müslümanlara hitap ederek:

«— Ey Allah'ın kulları! Size ne oluyor da savaşa koşmanızı emrettiğim zaman yere yaslanıp kalıyorsunuz. Dünya hayatını, ahiret hayatına tercih mi ediyorsunuz? Zelîl ve rezîl olmayı, şerefli yaşamaktan yeğ mi tutuyorsunuz? Cihada her çağırışımda, sanki ölüm baygınlığında imişsiniz gibi gözleriniz dönüyor, kalpleriniz kapalı imiş gibi hiçbir şey düşünemez, gözleriniz körmüş gibi hiçbir şey göremez hale geliyorsunuz. Siz Allah'a kulluk için yaratıldınız. Sulh zamanı Şerâ[65] arslanları kesilirsiniz, harbe çağırıldığınız zaman ise şaşkın tilkilere dönüyorsunuz. Hiçbir zaman bana itimat telkin etmediniz. Siz saldırıya uğrayan bir kafile değilsiniz. Kendisine sığınılan şeref sahibi kimseler de olamazsınız. Yemin ederim, siz sadece ortalığı karıştırmakta mahirsiniz. Siz kimseyi tuzağa düşüremezsiniz, fakat kolayca tuzağa düşersiniz. Etrafınızdaki topraklarınız zaptedilse aldırış bile etmezsiniz. Ama siz gaflet uykusuna dalmış uyurken düşmanlarınız uyumaz. Savaşan bir kimsenin, uyanık olması ve aklını kullanması gerekir. Harbi terkeden, zillete düşer. Birbirine düşenler de mutlaka mağlûp olur. Mağlûbun ise bütün hakları elinden alınır. Ve kendisine zulmedilir. Benim sizin üzerinizde bazı haklarım, sizin de benim üzerimde birtakım haklarınız var. Bendeki haklarınız; sizinle beraber olduğum müddetçe size nasihat etmek, ganimetlerinizi çoğaltmak, birşeyler öğrenmeniz, cahil kalmamanız için talim ve terbiyenizi sağlamaktır. Benim sizdeki haklarıma gelince; bana ettiğiniz bîate bağlılık, gerek yanımda ve gerekse benden uzakta bana

---

[65] Fırat kıyısında arslanı bol bir mıntıkanın adı.

karşı samimî olmak, sizi davet ettiğimde davetime icabet etmek ve emrettiğimde de emirlerime itaat etmektir. Allah sizin iyiliğinizi ister, öyleyse benim hoşlanmadığım şeylerden vazgeçip hoşlandığım şeyleri yapmaya bakın. O zaman arzularınıza ulaşır, emellerinize kavuşursunuz.»[66]

Abdülvahid el-Dımaşkî anlatıyor:

Havşeb el-Himyerî, Sıffın savaşında **Hz. Ali** (r.a.) ye bir çağrıda bulunarak:

«— Ey Ebû Talib oğlu, bizimle savaştan vazgeç. Allah aşkına kanlarımız dökülmesin. Biz **Irak**'ını sana bırakalım, sen de **Şam**'ımızı bize bırak da müslümanların kanları akmasın.» dedi.

Hz. Ali (r.a.):

«— Olamaz! Ey Ümmü Zuleym oğlu! Yemin ederim ki, eğer Allah'ın dininde bu kadar müsamaha olduğunu bilsem, bunu da yapardım. Bu benim için de daha külfetsiz olurdu. Fakat müslümanlar, İslâmı hâkim kılmak için müdaafa ve cihada muktedirken Allah'a isyan olunduğu zaman Allah onların susmasını ve müsamaha etmesini hoş karşılamamıştır.» dedi.[67]

---

[66] **Taberî 4/67.**

[67] **İştîâb 1/315; 1/85.**

SA'D b. VAKKAS (r.a.) VE ASIM b. AMR'IN CİHADA TEŞVİKİ :

Muhammed, Talha ve **Ziyad**'dan:

Kadisiye savaşı günü **Sa'd** müslümanlara şöyle bir hitabede bulundu: Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

«— Hiç şüphe yok Allah, gerçek ilâhtır. Kâinatta O'nun hiçbir ortağı yoktur ve O, hiçbir zaman sözünden dönmez. En büyük övgülere lâyık olan Allah:

«Tevrat'tan sonra Zebur'da yazmıştık: Yeryüzüne salih kullarım varis olurlar.»[68] buyurmuştur. Burası Rabbinizin size va'dettiği, üç yıldan beri herşeyi ile size bağışladığı, sizin hakkınız olan topraklardır. Bugüne kadar, O'nun her türlü nimetinden tattınız, yediniz, ahalisini öldürdünüz, onlardan vergiler topladınız, onları esir ettiniz, hülâsa, sizden önce burada bir kısım topraklar fetheden müslümanların elde ettiklerini aynen elde ettiniz.

Arapların eşrafı, ileri gelenleri, her kabilenin seçilmiş zâtları ve geride kalanlardan daha şerefli olduğunuz halde, bunlar, karşınıza böyle bir ordu ile çıkmışlardır. Eğer dünyada zühd ve takva ile çalışır, ahirete de rağbet ederseniz Allah size hem dünya, hem ahiret saadetlerini bahşeder. Savaş, hiç kimseyi eceline yaklaştıramaz. Eğer dağılırsanız, kendinizi küçük ve zayıf görürseniz, başarısızlığa uğrarsınız. Böylece ahiretinizi de tehlikeye düşürmüş olursunuz.

Asım b. Amr (r.a.) da kalkarak:

«— Burası, halkını Allah'ın emrinize amade kıldığı bir ülkedir. Üç yıldan beri onlardan, sizden alamadıkları şeyleri alıyorsunuz. Siz her bakımdan en üstünsünüz. Eğer onlara karşı ciddiyetle bütün gücünüzle ve sabırla savaşır, çarpışırsanız Allah sizinle beraberdir. Onların bütün malları, kadınları, çocukları ve ülkeleri sizin olacaktır. Fakat tereddüt gösterir de başarısızlığa düşerseniz —Allah sizi böyle bir durumdan korusun— kendilerini ortadan kaldırmak için tekrar üzerlerine yürür-

---

68 Enbiya 105

sünüz korkusuyla hepinizi yok ederler. Allah'ın emirlerini yapmakta acele, hem de çok acele edin! Zafer günlerini ve Allah'ın o günkü lûtuflarını hatırlayın. Arkanızdaki toprakların, bitkisiz, sığınılacak ve kuvvet kazanılacak tek bir sığınağı olmayan çorak, boş yerler olduğunu görmüyor musunuz? Gayeniz ahiret olsun.[69]

[69] **Taberî 4/44.**

ESHAB'IN ALLAH YOLUNDA SAVAŞA KOŞMAYI CAN'U GÖNÜLDEN ARZU ETMELERİ :

Ebû Ümame'den:

Resûlüllah (s.a.v.) **Bedir** savaşına çıkmaya karar verdiği zaman, kendisiyle beraber çıkacak olan kimseleri bir araya topladı. Bu esnada dayısı **Ebû Bûrde b. Neyâr, Ebû Ümame**'ye:

«— Sen annenin yanında kal!» dedi. **Ebû Ümame** de:

«Bilâkis sen. Sen kızkardeşinin yanında kal!» diye karşılık verdi. **Ebû Bûrde** de hâdiseyi Resûlüllah (s.a.v.) a anlattı. Bunun üzerine Resûlüllah, **Ebû Ümame**'ye annesinin yanında kalmasını emretti. **Ebû Bûrde** savaşa çıktı. Resûlüllah (s.a.v.) savaştan döndüğünde **Ebû Ümame**' nin annesi ölmüştü. Resûlüllah, onun cenaze namazını kıldırdı.[70]

Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor:

Şu üç şey; Allah yolunda sefere çıkmak; Allah için secde ederek alnımı toprağa koymak; güzel hurmaları toplar gibi güzel sözleri toplayarak konuşan kimseleri dinlemek olmasaydı Allah'a kavuşmayı çok arzu ederdim.[71]

Hac etmek size farzdır. Şüphesiz hac, Allah'ın emretmiş olduğu bir amel-i salihtir. Fakat savaş hactan daha efdaldir.[72]

Abdullah b. Ömer (r.a.) anlatıyor:

Bedir savaşında Resûlüllah (s.a.v.) ın huzuruna götürüldüm. Beni ufak tefek bulduğu için savaşa çıkmamı kabul etmedi. Resûlüllah (s.a.v.) ın beni kabul etmediği günün gecesi gibi ağlayarak, üzüntü içinde kıvranıp uykusuz geçirdiğim başka bir gece hatırlamıyorum. Ertesi yıl tekrar Resûlüllahın yanına götürüldüğümde benim orduya katılmamı kabul etti. Sevincimden Allah'a binlerce hamd ve senâ ettim.

Bir adam:

«— Ya Ebû Abdurrahman, **Uhud** savaşında iki ordu karşılaştığı zaman kaçtınız, değil mi?» diye sordu. O da:

---

[70] **Hılye 9/37.**
[71] **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Sa'îd b.Mansur; İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummal.**
[72] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül Ummal 2/288.**

«— Evet. Allah hepimizi affetsin. Ona binlerce hamd olsun.» diye cevap verdi.[73]

Enes (r.a.) anlatıyor:

Bir adam, **Hz. Ömer**'e geldi ve:

«— Ey mü'minlerin emîri! Savaşa gitmek istiyorum. Bana da vasıta temin et!» dedi.

Ömer, yanındaki adamlardan birine:

«— Bunun elinden tut, beytül mâl'e götür de, dilediğini alsın!» dedi. Adam, beytül mâl'e girdi. Bir de baktı ki etraf altınlar ve gümüşlerle dolu.

«— Bunlar ne? Benim bunlara ihtiyacım yok. Ben sadece azık ve vasıta istedim.» dedi. Bunun üzerine onu tekrar Hz. Ömer'in huzuruna getirdiler ve söylediği sözleri Ömer'e naklettiler. Ömer, derhal adama vasıta ve azık verilmesini emretti ve onu kendi eliyle hayvana bindirdi. Hayvanına binen adam, ellerini kaldırarak kendisine yaptığı iyilikten ve lûtfettiği şeylerden dolayı Allah'a hamd ve senâ etti. Ömer, adamın arkasında yürüyor ve kendisi için de hayır duada bulunmasını temenni ediyordu. Adam, Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

«— Allah'ım! **Ömer**'i de hayırla mükâfatlandır.» diyerek hayır duada bulunu.[74]

Ertat b. Münzir'den:

Hz. Ömer (r.a.) yanında oturan arkadaşlarına:

«— En fazla sevap kazanan insan kimdir?» diye sordu. Arkadaşları ona namaz kılan ve oruç tutan kimseleri saymaya başladılar.

«— Mü'minlerin emîrinden sonra filân ve filân en fazla sevap kazanan kişilerdir.» dediler.

Hz. Ömer:

«— Size, mü'minlerin emîrinden ve saydıklarınızdan daha çok sevap kazanan kimseyi söyleyeyim mi?» dedi.

«— Peki, söyle.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Kendisini bir yırtıcı hayvanın mı parçalayacağını, bir akrebin mi sokacağını, yoksa düşmanın mı öldürüleceğini bilmediği halde, atının yularından tutup **Medine-i Münevvere**'den **Şam**'a giden adamcık. İşte bu adam, sizin saydıklarınızdan da, mü'minlerin emîrinden de daha fazla sevap kazanmıştır.»[75]

Kâ'b b. Malik'ten:

Ömer b. Hattab (r.a.) şöyle anlatır:

Muaz (r.a.), **Şam** tarafındaki orduya katılmak üzere yola çıktı. Onun

---

[73] **İbn-i Asâkir; Müntehab'ül Kenz** 5/231.
[74] **Hennad; Kenz'ül-Ummal 2/288.**
[75] **İbn-i Asakîr; Kenz'ül-Ummal 2/289.**

Medine'den ayrılmasıyla fıkhî ve dinî mevzularda fetva verecek kimseler azalacağı için, birtakım yeni meseleler karşısında müslümanlar müşkül durumda kalabilirdi. Ben derhal **Hz. Ebû Bekir**'e —Allah ona rahmet etsin— giderek, halkın **Muaz**'a ihtiyaçları olması sebebiyle onu savaşa çıkmaktan alıkoymasını söyledim. **Ebû Bekir** bana itiraz etti ve:

«— Şehit olmayı arzu eden bir kimseyi katiyyen alıkoyamam.» dedi. Ben de:

«— İnsan, evinde ve yatağında da şehitlik mertebesine erişebilir. Şehit olmak için memleketinden ayrılmasına lüzum yoktur.» dedim.

Ka'b b. Malik:

«**Muaz b. Cebel**, Resûlüllah (s.a.v.) ve **Ebû Bekir** zamanında Medine'de halkın kendisine başvurduğu bir kimseydi.» der.[76]

Nevfel b. Umâre anlatır:

Hâris b. Hişam ile **Süheyl b. Amr, Ömer b. Hattab** (r.a.) ın huzuruna gelerek onun iki yanına oturdular. Bu sırada ilk muhacirler de **Hz. Ömer**'in huzuruna gelmeye başladılar. **Ömer** (r.a.):

«— Sen kalk şuraya otur ya **Süheyl**! Sen de kalk şuraya otur ya **Hâris**!» diyerek onları yerlerinden kaldırıyor, muhacirlere yer açıyordu. O esnada Ensar da **Ömer**'in yanına gelmeye başladılar. **Ömer** yine aynı şekilde **Süheyl** ile **Hâris**'i oturdukları yerlerden kaldırarak başka yere oturttu. İkisi de en arkalarda kalmışlardı. **Ömer**'in huzurundan ayrıldıkları zaman **Hâris b. Hişam, Süheyl b. Amr**'a:

«— **Ömer**'in bize yaptığını gördün mü?» dedi. **Süheyl** de ona:

«— Adam! Onu kınamaya hakkımız yok. Biz kendimizi kınamalıyız. O insanlar İslâma çağırıldıkları zaman derhal koştular, biz ise çağırıldık, fakat İslâma girmekte geciktik.» diye karşılık verdi.

Muhacirlerle ensar, **Hz. Ömer**'in huzurundan çıkınca **Süheyl** ile **Hâris** tekrar doğruca onun yanına geldiler ve:

«— Ey mü'minlerin emîri, bugünkü davranışını gördük ve bunu hak ettiğimizi, kabahatin kendimizde olduğunu da biliyoruz. Fakat acaba geçmişi telâfi edebileceğimiz bir yol yok mu?» dediler.

Hz. Ömer de onlara, Rum sınırına savaşa gitmelerini emrederek:

«— Bundan başka yol bilmiyorum.» dedi. İkisi de Şam tarafında yapılan savaşa gittiler ve orada şehit düştüler.[77]

Hasan ül-Basrî'den:

İçlerinde **Süheyl b. Amr, Ebû Süfyan b. Harb** ve Kureyş'in yaşlı zevâtı olduğu halde müslümanlar (r.a.) **Hz. Ömer**'in kapısına geldiler. Kendilerini **Hz. Ömer**'in kapıcısı karşıladı ve **Süheyl, Bilâl, Ammar** (r.a.) gibi

[76] **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummal** 7/87.
[77] **İbn-i Asakîr; İstîab** 2/111; **Kenz'ül-Ummal** 7/136.

Bedir savaşına katılmış olan müslümanların öncelikle girmelerine müsaade etti. Sonra da:

«— Allah'a yemin ederim, **Ömer,** Bedir savaşına iştirak etti. Bu sebeple, o savaşa katılanları çok sevmektedir ve bana böyle yapmamı tavsiye etmiştir.» dedi. Bunun üzerine **Ebû Süfyan:**

«— Ben bugünkü gibi bir hâdiseye hiç rastlamadım. Kapıcı, bu kölelere müsaade ediyor da biz asillere bakmıyor bile.» dedi.

Süheyl b. Amr —Ne kadar akıllı insan! Nerede böyle kimseler!— da:

«— Arkadaşlar! Yüzlerinizde öfke alâmetleri görüyorum. Eğer kızıyorsanız, kendinize kızın. Onlar İslâma çağırıldılar. Siz de onlarla birlikte İslâmı kabule çağrıldınız. Ama onlar İslâmı derhal kabul ettiler, siz ise ağırdan aldınız, geç kaldınız. Allah'a yemin ederim, din uğrunda sizden önce yaptıkları ile elde ettikleri fazilet, sizin bu kapıda öğünmekte olduğunuz şeref ve faziletten çok daha üstündür. Onlar bu faziletleriyle sizlerden çok ilerdeler. Siz katiyyen onların derecesine ulaşamazsınız. Şimdi bu savaşa bakın ve ona mutlaka katılın. Belki azîz ve celîl olan Allah sizleri de cihad sevabı veya şehitlikle mükâfatlandırır.» dedi. Sonra elbisesini silkeledi, kalktı ve Şam'a yürüdü. Allah'a yemin ederim ki, Süheyl doğru söylemiştir. Allah, kendisine hemen inanan kulunu, inanmakta tereddüt ederek geciken kulu ile bir tutmaz.[78]

Ebû Sa'd b. Fudâle —Peygamberin sohbetinde bulunmuş bir zâttır— anlatıyor:

Şam'a giderken **Süheyl b. Amr**'a arkadaşlık ettim. Bir ara onun:

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın, «Herhangi birinizin, ömründen bir saati Allah yolunda savaşta geçirmesi, evinde ömrü boyunca işlediği bütün amellerden daha hayırlıdır.» buyurduğunu duydum. Ben de **Mekke**'ye dönmeyeceğim. Ölünceye kadar Allah yolunda savaşa devam edeceğim.» dediğini işittim. Hakikaten **Süheyl, Amevas**[79] tâununa yakalanarak ölünceye kadar Şam'da kalmıştır.[80]

Ebû Nevfel b. Ebû Akrab anlatıyor:

Haris b. Hişam (r.a.) cihada gitmek için **Mekke**'den çıktı. Mekkeliler, onun savaşa gitmesine çok üzüldüler. İstisnasız bütün Mekke ahalisi onu uğurlayarak **Batha**'ya, hatta daha ilerilere kadar onunla beraber yürüdüler. Oraya varınca **Haris** durdu. Müslümanlar da gözyaşı dökerek onun etrafında toplandılar. **Haris,** onların bu üzüntülerini görünce:

---

[78] **Müstedrek** 3/282; **İstîâb** 2/110; **Teberanî; Mecma'üz-Zevaid** 8/46; **Buharî: Tarih; İsâbe** 2/94.

[79] **Amevas;** Filistin'de **Kudüs**'e yakın bir yerin adıdır.

[80] **İbn-i Sa'd** 5/335; **İsâbe** 2/94; **Müstedrek** 3/282.

«— Ey insanlar! Allah'a yemin ederim ki, ben savaşa, sizden usandığım veya memleketinizi beğenmeyip de başka bir memlekete gitmek istediğim için çıkmadım. Fakat İslâm geldi. Kureyş'in reislerinden ve büyüklerinden olmayan pek çok insan İslâm uğrunda savaşa çıktılar. Allah'a yemin ederim, Mekke dağları altın olsa da onları Allah yolunda harcasak, ilk müslümanların o şerefli günlerinden birindeki sevaba bile nail olamayız. Her ne kadar dünyada fazilet bakımından bizi geçtilerse de ahirette onların derecesine ulaşmaya çalışmalıyız. Allah'tan korkan herkes böyle yapsın.» şeklinde bir konuşma yaptı ve bütün eşyaları ve maiyyetini de yanına alarak **Şam**'a doğru yola çıktı.

Haris, Şam'da şehit oldu. —Allah rahmet eylesin!—[81]

Halid ailesinin kölesi **Ziyad** anlatıyor:

Halid (r.a.) ölümü anında, son nefesinde:

«— Yeryüzünde, muhacirlerden müteşekkil bir seriyyede geçirdiğim, sabah olur olmaz erkenden düşmana hücum etmeyi kararlaştırdığımız, soğuk, buzlu bir geceden daha çok hoşlandığım, zevk aldığım hiçbir gece geçirmemişimdir. Siz de Allah yolunda cihada önem veriniz.»[82]

Kays b. Ebî Hazım anlatıyor:

Halid (r.a.):

«— Çok sevdiğim bir kızla evlendiğim, yahut bir erkek çocukla müjdelendiğim gece bile, muhacirlerden bir seriyyede geçirdiğim, sabah olur olmaz erkenden müslümanlarla birlikte düşmana saldıracağım, son derece soğuk o geceden daha çok hoşuma gitmezdi.»[83] derdi.

Yine **Kays b. Ebî Hazım** anlatıyor:

Halid (r.a.):

«— Allah yolunda cihad, çok zaman beni **Kur'an** okumaktan bile alıkoymuştur.» derdi.[84]

Ebû Vail anlatıyor:

Ölüm anı gelip çattığında, **Halid:**

«— Ölüm saçan, çok tehlikeli sahnelerle dolu savaşlarda ölmek istemiştim. Fakat yatağımda ölmem takdir olunmuş, elden ne gelir. «Lâ ilâhe illallah»dan sonra en çok ecir umduğum amelim, sabahleyin kâfirlere baskın yapmak için, siperde göğün dibi delinmişcesine yağan yağmur altında geçirdiğim gecemdir. Ben öldüğüm zaman, atımı ve silâhımı muhafaza edin ve onları Allah yolunda savaşanlara verin.»

Halid vefat edince, **Ömer** (r.a.) onun cenazesine katıldı ve:

---

[81] **İbn-i Mübârek; İstiâb 1/310; Müstedrek 3/278.**
[82] **İbn-i Sa'd; İsâbe 1/414; Ebû Ya'la;**
[83] **Ebû Ya'lâ: Mecma'üz-Zevaid 9/350.**
[84] **Ebû Ya'lâ; Mecma'üz-Zevaid 9/350; İsabe 1/414.**

«— **Halid** ailesindeki kadınların, bağırmamak şartıyle **Halid** için gözyaşı dökmelerinde hiçbir beis yok.» dedi.[85]

Hafs oğulları **Ammar, Ömer** ve **Abdullah b. Muhammed**, babalarından ve dedelerinden naklederek şöyle anlatırlar:

Bir gün **Bilâl** (r.a. **Ebû Bekir** (r.a.) e geldi ve:

«— Ey Resûlüllahın halifesi! Ben, Resûlüllah (s.a.v.) ın, «Mü'minlerin amellerinin en efdali Allah yolunda cihaddır.» dediğini duydum ve ölünceye kadar Allah yolunda savaştan ayrılmamaya karar verdim.» dedi.

Hz. Ebû Bekir (r.a.) de:

«— Etme Allah aşkına, **Bilâl!** Bana saygı göster, hakkıma riayet etgitme. Bak ihtiyarladım, kuvvetim azaldı, ölümüm yaklaştı.» dedi. Bunun üzerine **Bilâl, Hz. Ebû Bekir**'in yanında kaldı. **Ebû Bekir** vefat edince **Ömer** halife oldu. O da **Bilâl**'e **Ebû Bekir**'in söylediklerine benzer şeyler söyledi. Ama **Bilâl**, ona itiraz etti. Bunun üzerine **Ömer:**

«— Müezzinliği kime bırakıyorsun ya Bilâl?» diye sordu. **Bilâl:**

«— **Sa'd**'e bırakıyorum. O, Resûlüllah (s.a.v.) zamanında **Kuba**'da müezzinlik etmişti.» karşılığını verdi. **Hz. Ömer** de ezan okuma vazifesini **Sa'd**'e, daha sonra da onun çocuklarına verdi.[86]

Musa b. Muhammed b. İbrahim Et-Teymî, babasından naklederek anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) vefat ettiği zaman **Bilâl** (r.a.) ezan okudu. Peygamber henüz kabre konmamıştı. **Bilâl**, «Eşhedü enne Muhammeden Resûlüllah» deyince mesciddeki bütün müslümanlar ağladılar. Resûlüllah defnedilince **Hz. Ebû Bekir** (r.a.), **Bilâl**'e:

«— Ezanı oku!» dedi. Bunun üzerine **Bilâl:**

«— Eğer beni, seninle birlikte kalmam için azad ettiysen pekâlâ, okuyayım. Ama Allah için azad ettiysen beni bırak da azad ettiğine gideyim.» diye karşılık verdi.

Hz. Ebû Bekir:

«— Ben seni sadece ve sadece Allah rızası için azad ettim.» dedi.

Bilâl:

«— Ben Resûlüllah (s.a.v.) dan sonra hiç kimsenin emriyle ezan okumayacağım.» dedi.

Hz. Ebû Bekir:

«— O, senin bileceğin bir iş.» diye mukabelede bulundu.

---

[85] **İbn-i Mübarek: Kitab'ül-Cihad; İsâbe** 1/415. Burada şöyle denilmektedir. Bu rivayet **Halid**'in Medîne'de vefat ettiğini göstermektedir. Fakat ekseriyetin görüşü **Halid b. Yezîd b. Muaviye**'dir. **(Kamus'ül-A'lanı 3/2106) Taberânî: Mecme'üz-Zevaid** 9/350.

[86] **Taberanî; Mecma'üz-Zevaid** 5/247; **İbn-i Sa'd** 3/168.

Bilâl, Şam ordusu gönderilinceye kadar **Medine**'de kaldı. Sonra ordu ile beraber yola çıkarak **Şam**'a gitti.

Sa'îd b. Müseyyib'den:

Bir cuma günü, **Ebû Bekir** minbere çıktığı zaman **Bilâl** (r.a.). ona:

«— Yâ Ebâ Bekir.» diye seslendi. **Ebû Bekir** de:

«— Buyur.» dedi.

«— Beni Allah için mi, yoksa kendin için mi azâd ettin?» **Ebû Bekir:**

«— Allah rızası için.» dedi. **Bilâl:**

«— Öyleyse bana izin ver de Allah yolunda savaşa gideyim.» dedi. **Hz. Ebû Bekir** de ona izin verdi. **Bilâl, Şam**'a gitti ve orada Hakkın rahmetine kavuştu.[87]

Mekke'li **Ebû Yezid** anlatıyor:

Ebû Eyyûb ile **Mikdad** (r.a.):

«— Her ne durumda olursak olalım, savaşa gitmekle emrolunduk.» diyorlar ve **«Hafif de, ağır da olsanız savaşa koşunuz.»**[88] âyetini böyle anlıyorlardı.[89]

Ebû Raşid el-Habranî anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ın süvarisi **Mikdad b. Esved**'e **Humus**'ta sarrafların sandıklarından biri üzerinde otururken rastladım. Çok şişman olduğu için sandığın üstüne sığmıyordu. Fakat gene de savaşa gitmek istiyordu.

Ben:

«— Allah seni mazur görür.» dedim. O:

«— Bize harbe gitmemizi emreden sûre geldi: **«Hafif de, ağır da olsanız cihada koşunuz.»** âyeti geldi. Nasıl harbe gitmeyiz?» karşılığını verdi.[90]

Cübeyr b. Nüfeyr anlatıyor:

Şam'da **Mikdad b. Esved** (r.a.) in yanına geldik. **Mikdad** bir sandık üzerinde oturuyordu. Sandığın üzerine sığmayacak kadar şişmandı. Birisi ona:

«— Çok şişmansın. Bu yıl savaşa çıkmasan.» dedi. O ise:

«— Bize savaşa gitmemizi emreden **«Tevbe»** sûresi geldi. Allah Teâlâ: **«Hafif de, ağır da olsanız cihada koşunuz.»**[91] buyuruyor. Ben de kendimi hafif kabul ediyorum.» karşılığını verdi.[92]

---

87 **Hılye; 1/150.**

88 Tevbe 41. (Bu âyetteki «hafîf ve ağır» ifadesi genç-ihtiyar, sıhhatli, hasta, zengin-fakir, imkânlı-imkânsız da olsanız tarzında anlaşılmalıdır.

89 **Hılye 9/47.**

90 **Hılye 1/176, Taberanî. Mecma'üz-Zevaid 7/30, Müstedrek 3/349, İbn-i Sa'd 3/115.**

91 **Tevbe; 41.**

92 **Beyhakî 9/21.**

Enes (r.a.) anlatıyor:

Ebû Talha, Berae (Tevbe) sûresini okuyordu. Allah Teâlâ'nın, **«Hafîf de, ağır da olsanız cihada koşunuz.»** âyetine gelince:

«— Genç de ihtiyar da olsak Rabbimizin bizi savaşa koşmaya çağırdığını görüyorum. Yavrularım! Beni hazırlayın, beni hazırlayın!» dedi.

Çocukları da, ona:

«— Allah iyiliğini versin babacığım, sen Resûlüllah (s.a.v.), **Ebû Bekir** ve **Ömer** (r.a.) ruhlarını teslim edinceye kadar onlarla birlikte savaştın. Bırak da senin yerine artık biz savaşalım.» dediler. O:

«— Hayır. Beni savaşa hazırlayın!» dedi. Ve bir deniz savaşına iştirak etti, orada şehit düştü. Müslümanlar, onu defnedebilecekleri bir adayı ancak yedi gün sonra bulabildiler ve oraya defnettiler. Cesedi hiç bozulmamıştı.[93]

Muhammed b. Sîrîn anlatıyor:

Ebû Eyyûb (r.a.), Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber **Bedir** savaşına iştirak etmişti. Bundan sonraki savaşlara da biri hariç, katılmıştı. O savaşta ordu kumandanlığına genç bir asker getirildi. O da o sene savaşa katılmadı. Fakat ondan sonra yaptığına pişman olmaya ve:

«— Kimin kumandan olacağı beni ne ilgilendirirdi sanki?» demeye başladı. Bu sözü defalarca tekrarladı.

Yezîd b. Muaviye ordu kumandanı iken **Ebû Eyyûb** hastalandı. Evvelce yaptığı gibi, **Yezîd** onu ziyarete geldi ve **Eyyûb**'e:

«— Nelere ihtiyacın var?» diye sordu. **Ebû Eyyûb:**

«— Arzum, ölürsem, beni bir atın sırtına yüklemen ve bulabildiğin herhangi yoldan geçirerek düşman toprağına götürüp defnetmendir. Geçit bulamadığın takdirde de beni hemen oracığa (düşman surunun dibine) defnet, sonra geri dön.» dedi. **Ebû Eyyûb** Hakkın rahmetine kavuşunca, **Yezîd** onu bir at üzerine koyduktan sonra düşman toprağına doğru götürdü. Fakat içeri girecek geçit bulamadı ve **Ebû Eyyûb**'u bulunduğu yere defnetti, sonra geri döndü.[94]

Ebû Eyyûb (r.a.):

«— Azîz ve celîl olan Allah: **«Durumu müsait olan ve olmayan he-**

---

93 **İstîâb** 1/550; **İbn-i Sa'd 3/66; Beyhakî** 9/21; **Müstedrek** 3/353; **Mecma'üz-Zevaid** 9/312; **Ebû Ya'lâ.**

94 Ebû Eyyûb: İstanbul'un bir semtine adını veren, mezarı orada bulunan Hz. Eyyûb, Medineye hicret eden, Resûlüllahı ilk misâfir eden sahâbedir. Kendisinin düşman topraklarına defnini vasiyet eden Hz. Eyyub'un bugün yattığı topraklar 1453'de fethedilmiş ve artık müslüman Türk toprakları, kendi toprağı olmuştur.

piniz savaşa çıkınız.»[95] buyurmuştur. Ben de bu âyet karşısında durumum ne olursa olsun, savaşa gitmeyi uygun buldum.» derdi.[96]

Ebû Zabyan anlatıyor:

Ebû Eyyûb, Muaviye zamanında savaşa çıktı ve yolda hastalandı. Durumu ağırlaşınca, arkadaşlarına:

«— Ben ölünce, beni de beraberinizde götürün ve düşmana karşı saf olduğunuzda beni ayaklarınızın altına defnedin.» dedi. Onlar da öyle yaptılar.[97]

İbn-i İshak naklediyor:

Resûlüllah birkaç gün yürüdükten sonra orduda bulunan **Ebû Hayseme** geri döndü. Çok sıcak bir günde ailesinin yanına geldi. İki karısını bahçedeki gölgeliklerinde buldu. Her ikisi de kendi gölgeliğini sulayarak serinletmiş, **Ebû Hayseme** için sular soğutmuş ve yemekler hazırlamışlardı. İçeri girince gölgeliğin kapısında durdu, iki karısına ve kendisi için hazırladıklarına baktı ve:

«— Resûlüllah (s.a.v.) güneş altında, fırtınalar içinde, şiddetli sıcakta savaşsın, **Ebû Hayseme** ise serin gölgede, hazırlanmış leziz yemekler yiyerek ve güzel kadınlar arasında, malının yanında otursun. Bu, adâlet ve insafa sığmaz. Allah'a yemin ederim, hiçbirinizin gölgeliğine girmeyeceğim. Gidip Resûlüllah (s.a.v.) a ulaşacağım. Bana azık hazırlayın.» dedi. Dediğini yaptılar. Kendisi de devesini getirdi, bindi ve Resûlüllahın yanına gitmek üzere yola çıktı ve **Tebük**'e vardığı zaman Resûlüllaha yetişti. Yolda **Ebû Hayseme**'ye **Umeyr b. Vehb El-Cemhî** rastgelmişti. O da Resûlüllah (s.a.v.) ın ordusuna katılmak için yola çıkmıştı. **Tebük**'e yaklaştıklarında **Ebû Hayseme, Umeyr b. Vehb**'e:

«— Benim bir suçum var. Sen geri kal da ben Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına yalnız gideyim.» dedi. **Umeyr** geri kaldı. **Ebû Hayseme, Tebük**'e varmak üzere olan Resûlüllah (s.a.v.) a yaklaşınca; müslümanlar:

«— Yolda deve üstünde gelen biri var.» dediler. Resûlüllah (s.a.v.):

«— İnşallah **Ebû Hayseme**'dir.» dedi.

Ebû Hayseme, devesinden iner inmez geldi ve Resûlüllah (s.a.v.) a selâm verdi. Resûlüllah (s.a.v.), ona:

«— Tehlikeye yaklaşmıştın.» buyurdu. Daha sonra **Ebû Hayseme** olanları Resûlüllah (s.a.v.) a anlattı. Resûlüllah da ona:

«— İyi yapmışsın.» dedi ve ona hayır duada bulundu.[98]

Sa'd b. Hayseme (r.a.) anlatıyor:

---

[95] **Tevbe: 41.**
[96] **Müstedrek 3/458; İbn-i Sa'd 3/49; İsâbe 1/405.**
[97] **İstiâb 1/404; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bidaye 8/59; İbn-i Sa'd 3/49.**
[98] **İbn-i İshak; Bidaye 5/7.**

Resûlüllahın ordusundan ayrılarak bahçeme girdim. Suyla serinletilmiş gölgeliği ve karımı gördüm.

«— Bu insafa sığar mı?!.. Resûlüllah yakıcı rüzgâr ve korkunç sıcak altında, ben ise gölgede, her türlü nimetler içindeyim.» dedim ve kalktım, devemin yanına gittim, heybemi yükledim. Hurma koyduğumuz yere giderek azık olarak bir miktar da hurma aldım. Karım:

«— Nereye, yâ **Ebû Hayseme?**» diye sordu. Cevap vermedim. Derhal oradan çıktım. Resûlüllaha yetişmek istiyordum. Bir müddet gittikten sonra **Umeyr b. Vehb**'e rastladım.

«— Sen çok cesur bir adamsın. Anlıyorum ki sen de Resûlüllah (s.a.v.) a gidiyorsun. Ben suçlu bir adamım. Sen geri kal da ben Resûlüllah (s.a.v.) ile yalnız görüşeyim.» dedim.

Umeyr benden ayrılarak geri kaldı Karargâha yaklaştığım zaman müslümanlar beni gördüler. Resûlüllah:

«— İnşallah **Ebû Hayseme**'dir.» buyurdu. Derhal onun yanına gittim ve:

«— Neredeyse mahvoluyordum, ya Reşûlallah.» dedim ve başımdan geçenleri bir bir anlattım. Resûlüllah da:

«— İyi yapmışsın.» buyurdu ve bana hayır dua etti.[99]

---

[99] **Taberanî; Mecma'üz-Zevaid 6/192; 6/193.**

İMKÂNSIZLIK DOLAYISIYLE, ALLAH YOLUNDA İNFAK EDEMEMEK VE SAVAŞA GİDEMEMEKTEN ESHABIN DUYDUĞU ÜZÜNTÜ

İbn-i İshak naklediyor:

İbn-i Yâmeyn, ağlamakta olan **Ebû Leylâ** ile **Abdullah b. Buğaffel**'le karşılaştı.

«— Niçin ağlıyorsunuz?» diye sordu.

«— Resûlüllah (s.a.v.) a bize vasıta temin etmesi ve savaşa götürmesi için gittik. Fakat onun yanında da, bizi savaşa götürecek bir vasıta bulamadık. Zaten kendimizde savaşa gidebileceğimiz hiçbir şey yok.» dediler. Bunun üzerine **İbn-i Yameyn** onların ikisine bir deve verdi. Deveye bindiler. Dağarcıklarına da bir miktar hurma koydu. İkisi de Hz. Peygamberle birlikte savaşa çıktı.

Yunus b. Bükeyr şu hâdiseyi nakleder:

Ulbe b. Zeyd (r.a.) bir gece dışarı çıktı ve bir süre namaz kıldıktan sonra ağlayarak:

«— Allahım! Cihadı emrettin, bizi cihada teşvik ettin, ama ne savaşa gidebileceğim, ne de Resûlüne beni savaşa götürebileceği imkânlar verdin. Ben de, malıma, canıma, şeref ve haysiyetime tecavüz eden bütün müslümanları affediyorum.» dedi. Sabahleyin eshabın arasında otururken, Resûlüllah:

«— Bu gece herkesi affeden nerede?» diye sordu. Hiç kimse kalkmadı. Resûlüllah tekrar:

«— Bu gece herkesi affeden nerede? Ayağa kalksın!» buyurdu. **Ulbe** kalktı, Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına gitti ve olup biteni anlattı.

Bunun üzerine Resûlüllah, ona:

«— Seni müjdelerim. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin

ederim, bu yaptığın bağış, makbul olan zekâtlar arasına kaydedilmiştir.» buyurdu.[100]

Ebû Abs b. Cebr anlatıyor:

Ulbe b. Zeyd b. Harise, Resûlüllah (s.a.v.) ın eshabından bir zattır. Resûlüllah, eshabını sadaka vermeye teşvik ettiği zaman her biri güçlerinin yettiği kadar ellerinde olan şeyleri getirdiler.

Ulbe b. Zeyd:

«— Allahım! Tasadduk edebileceğim hiç malım yok. Allahım! Ben de sadaka olarak kullarından şeref ve haysiyetime tecavüzde bulunanları bağışlıyorum.» dedi.

Resûlüllah bir tellâla:

«— Kendisine yapılan tecavüzleri dün akşam bağışlayan nerede?» diye yüksek sesle ilân etmesini emretti. Bunun üzerine **Ulbe** ayağa kalktı. Resûlüllah da ona:

«— Sadakan kabul olundu.» buyurdu.[101]

---

[100] **Bidaye 5/5; İsâbe 2/500; İbn-i** İshak.

[101] **İbn-i Mendeh; Bezzar; İbn-i Neccar; Kenz'ül- Uummal 7/80.**

ALLAH YOLUNDA SAVAŞA ÇIKAN ORDULARA GEÇ İŞTİRAK EDENLERİN HOŞ KARŞILANMAMASI

İbn-i Abbas (r.a.) dan:

Resûlüllah (s.a.v.) mute'ye bir ordu gönderdi. **Zeyd**'i ordu kumandanı tayin etmişti. **Zeyd** şehit düşerse **Ca'fer**, o da şehit düşerse kumandanlığı **İbn-i Revaha** ele alacaktı. Fakat **İbn-i Revaha** ordu ile çıkmayarak Resûlüllah ile beraber cuma namazı kıldı. Resûlüllah onu görünce:

«— Niçin geri kaldın?» diye sordu. **İbn-i Revaha:**

«— Seninle beraber cuma namazı kılmak için.» dedi. Resûlüllah:

«— Bir an önce Allah yolunda savaşa çıkman, dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayırlıdır.» buyurdu.[102]

İbn-i Abbas anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), **Abdullah b. Revaha** (r.a.) nın bir seriyye[103] ile gitmesini istedi. Bu hâdise, cuma gününe tesadüf etmişti. **Abdullah**'ın arkadaşları önden gittiler. O ise kendi kendine:

«— Biraz ağır davranır, Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber cuma namazını kılarım, sonra da onlara yetişirim.» diye düşündü. Resûlüllah (s.a.v.) namazı kıldırdıktan sonra, **Abdullah b. Revaha**'yı görünce:

«— Niçin arkadaşlarınla beraber erkenden gitmedin?» diye sordu.

Abdullah:

«— Seninle cuma namazı kılmak istedim, nasıl olsa onlara yetişirim.» dedi.

Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

---

[102] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bidâye** 4/242; **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummal** 5/309.
[103] Düşman üzerine gönderilen en az 5, en çok 400 kişiden müteşekkil süvari müfrezesi.

«— Yeryüzündeki her şeyi infak etseydin, yine onların erken çıkmalarının sevabını elde edemezdin.» buyurdu.[104]

Muaz b. Enes'ten:

Resûlüllah (s.a.v.) eshabına savaşa girmelerini emretti.

Eshabdan bir zat da ailesine:

«— Ben biraz ağır davranıp, Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber namaz kılacağım, sonra da onu selâmlayarak kendisiyle vedalaşacağım. Belki bana, kıyamet günü faydası dokunacak hayır duada bulunur.» dedi.

Resûlüllah (s.a.v.) namazı kıldırdıktan sonra adam selâm vererek Resûlüllah (s.a.v.) ın huzuruna geldi.

Resûlüllah (s.a.v.) ona:

«— Arkadaşlarının senden ne kadar önce gittiğini biliyor musun?» diye sordu. Adam:

«— Evet. Bu sabah erken gittiler.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, onlar fazilet yarışında seni o kadar geçtiler ki; aranızdaki mesafe mağrip ile maşrık arasındaki mesafe kadardır.» buyurdu.[105]

Ebû Hureyre anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), bir seriyyenin yola çıkmasını emretti.

«— Yâ Resûlallah! Gece mi çıkalım, yoksa sabahı mı bekleyelim?» diye sordular. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Geceyi cennet bahçelerinden birinde geçirmek istemez misiniz?» buyurdu.[106]

Ebû Zür'a b. Ömer b. Cerîr anlatıyor:

Ömer b. Hattab (r.a.) bir ordu gönderdi. Orduda **Muaz b. Cebel** (r.a.) de bulunuyordu. Ordu hareket ettikten bir müddet sonra **Hz. Ömer, Muaz'ı** görünce:

«— Niçin gitmedin?» diye sordu. **Muaz:**

«— Cuma namazını kılıp ondan sonra çıkmak istedim.» diye cevap verdi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Sen Resûlüllah (s.a.v.) ın «Sabah erken ve akşam üzeri Allah yolunda savaşa çıkmak dünyadan ve dünyadaki her şeyden, her işten daha hayırlıdır.» buyurduğunu duymadın mı?!» dedi.[107]

---

[104] **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Tirmizî; Bidaye 4/242.**

[105] **Ahmed b.Hanbel; Mecma'üz-Zevaid 5/284.**

[106] **Beyhakî 9/158; Taberanî; Mecma'üz-Zevaid 5/276.**

[107] **İbn-i Râheveyn; Beyhakî; Kenz'ül-Ummal 2/289.**

SAVAŞI İHMAL EDEREK RESÛLÜLLAH (s.a.v.) DAN GERİ KALANLARIN KINANMASI VE CEZALANDIRILMASI :

Ka'b b. Malik anlatıyor:

Bedir ve **Tebûk** savaşları hariç, Resûlüllah (s.a.v.) ın yaptığı hiçbir savaştan geri kalmadım. Resûlüllah **Bedir** savaşına iştirak etmeyenlerden hiçbirini kınamadı. Çünkü, Resûlüllah sadece **Kureyş**'e ait **Ebû Süfyan**'ın kervanının yolunu kesmek için çıkmıştı. Fakat Allah, hiç beklenmedik şekilde müslümanlarla düşmanları, Kureyşlileri karşı karşıya getirdi. Ben, İslâmı himaye etmek üzere andlaştığımız **Akabe** gecesinde Resûlüllahla beraberdim. Her ne kadar **Bedir** savaşı halk arasında daha meşhur, daha fazla anılan bir hâdise oldu ise de, **Akabe** bîatı benim için çok daha önemli, çok daha hoşuma giden bir hâdisedir.

Tebûk savaşında başıma gelenler ise şöyledir:

Bu savaşa gidilirken her zamankinden daha kuvvetli ve daha varlıklıydım. İki tane devem vardı. Böyle olduğu halde, yine de savaşa katılmamıştım. Resûlüllah da, korkunç bir sıcakta, uzun bir yolculuktan sonra, çölde, kalabalık bir düşman ordusuna karşı yapmış olduğu bu savaşa gelinceye kadar bütün savaşlarında asıl hedefini gizler, gideceği yer haricinde, başka bir hedef gösterirdi. Fakat bu sefer, müslümanlara, savaşın önemine binaen iyi hazırlanmaları için gitmek istediği asıl hedefi açıkladı. Resûlüllahla beraber toplanan müslümanlar tahrir defterlerine sığmayacak derecede kalabalıktı. Allah'tan vahiy gelmedikçe durumlarının gizli kalacağını zannedenler haricinde savaşa katılmak istemeyen yoktu. Resûlüllah (s.a.v.) bu savaşı meyvelerin olgunlaştığı ve gölgelerin arzulandığı bir mevsimde yaptı. Resûlüllahla birlikte bütün müslümanlar savaşa hazırlandılar. Ben de sabah erken müslümanlarla beraber hazırlanmaya niyetlendim, fakat hiçbir şey yapamadım. Kendi kendime: «Müslümanlar bütün hazırlıklarını yaptılar, savaşmaya gücüm olduğu halde hâlâ hiçbir hazırlık yapamadım.» diyordum. Resûlüllah ve müslümanlar sabahleyin savaşa hazır vaziyette toplandılar. Ben ise sa-

vaş teçhizatımdan hiçbirini hazırlamamıştım. Kendi kendime: «Bir iki gün sonra hazırlanır, onlara yetişirim.» dedim. Ordu ayrılıp gittikten sonra hazırlanmak için erkenden kalktım. Lâkin, yine hiçbir şey hazırlayamadan döndüm. Ertesi sabah aynı şekilde kalktım. Fakat yine hiçbir hazırlık yapamadım. Bu durumum, müslümanlar gidinceye ve savaş bitinceye kadar böyle devam etti. Binip gitmeyi, onlara yetişmeyi düşündüm. —keşke yapsaydım!— Fakat nasip olmadı. Resûlüllah (s.a.v.), **Medine**'den ayrıldıktan sonra ben de evden çıkıp şehirde biraz dolaştım. Münafıklıkla itham edilen bir adamdan ve Allah'ın mazur saydığı zayıf ve hastalardan başka hiç kimseyi görememek beni çok üzdü. Resûlüllah (s.a.v.), **Tebûk**'e varıncaya kadar yokluğumun farkına varmamış. Fakat **Tebûk**'te, müslümanlarla oturduğu bir sırada:

«— **Kâ'b** ne yaptı? Niçin gelmedi?» diye beni sormuş. Seleme oğullarından bir adam:

«— Yâ Resûlallah! **Kâ'b** rahatlıktan ayrılamadı. Etrafındaki güzel şeylere bakmak arzusu ve elbiseleri onu savaşa çıkmaktan alıkoydu.» demiş.

Muaz b. Cebel ise:

«— Söylediklerin ne fena şeyler. Yâ Resûlallah, Allah'a yemin ederim ki, biz onun iyi bir kimse olduğunu biliyoruz.» demiş. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) de susmuş.

Resûlüllah (s.a.v.) ın döndüğünü ve gelmek üzere olduğunu duyunca, beni bir düşüncedir aldı. Bir yalan uydurmaya niyetlendim. Kendi kendime: «Yarın Resûlüllah (s.a.v.) ın öfkesinden ne ile kurtulurum?» diye söyleniyordum. Bu hususta ailemin ileri görüşlü her ferdinden yardım taleb ettim. Fakat bana:

«— Resûlüllah (s.a.v.) yaklaştı.» denildiği zaman, bütün kötü düşüncelerim uçtu gitti. Yalan söylemekle kurtulamıyacağımı anladım ve ona doğruyu söylemeye karar verdim.

Resûlüllah (s.a.v.) sabahleyin geldi. Herhangi bir seferden döndüğü zaman önce mescide gider, orada iki rek'ât namaz kılar, ondan sonra da müslümanlarla otururdu. Yine aynı şekilde iki rekât namaz kılıp müslümanlarla oturduğunda savaşa gitmeyenler ona geldiler ve yemin ederek özür beyan etmeye başladılar. Bunlar seksen küsur kişiydiler. Resûlüllah (s.a.v.), onların sözlerine ve dış görünüşlerine bakarak ileri sürdükleri özürlerini yerinde görerek, onlar için Allah'tan af diledi ve bîatlerini kabul etti. Fakat hakikî niyetlerinin ne olduğunu ve bunun muhasebesini Allah'a havale etti. Ben de geldim. Selâm verdiğim zaman acı acı tebessüm ederek:

«— Gel bakalım.» buyurdu. Yürüdüm, önüne oturdum.

«— Seni savaşa gitmekten alıkoyan nedir? Deveni satın almamış mıydın?» diye sordu.

«— Almıştım! Allah'a yemin ederim ki, senin haricindeki insanlardan herhangi birinin karşısında otursaydım, alelâde bir özür ileri sürer, onun azarından kurtulurdum. Allah bana bu kadar kuvvetli bir natıka vermiştir. Bugün sana yalan söylesem şu anda beni mazur görürsün. Fakat Allah işin gerçeğini bildirince yine bana kızarsın. Doğruyu söylersem bana kızacaksın. Ama ben bu hususta Allah'ın affını umuyorum. Hayır! Hiçbir mazeretim yoktu. Şunu da söyleyeyim ki, hiçbir zaman bu sefere gidildiği andaki kadar kuvvetli ve varlıklı da olmamıştım.» dedim.

Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— İşte bu doğruyu söyledi. Kalk git. Allah senin hakkında bir hüküm verinceye kadar bekle.» buyurdu.

Kalktım, Seleme oğullarından bazı kimseler de beni takip ederek yanıma koştular ve:

«— Yemin ederiz, bundan önce herhangi bir günah işlediğini bilmiyoruz. Resûlüllah (s.a.v.) a, savaşa çıkmayan ötekilerin yaptığı gibi özür beyan etmekten âciz mi kaldın? Resûlüllah (s.a.v.) ın sana af dilemesi günahının affedilmesine kâfi gelirdi.» dediler. Uzun uzun beni kınadılar. O kadar ki, Resûlüllah'a dönüp, kendi kendimi yalanlamayı bile düşündüm. Sonra onlara:

«— Bu durumda olan benden başka kimse var mı?» diye sordum.

«— Evet. İki kişi daha var. Onlar da senin söylediklerini söylediler. Her ikisine de sana söylenenlerin aynı söylendi.» dediler.

«— Kim o iki kişi?» dedim.

«— **Mürâre b. Rebî El-Amrî** ile **Hilâl b. Ümeyye El-Vâkıfî.**» diyerek, dürüst, **Bedir** savaşına katılmış, örnek ahlâk sahibi iki zatı zikrettiler. Bunun üzerine ben de Resûlüllah'a dönmekten vazgeçerek yoluma devam ettim.

Resûlüllah (s.a.v.) savaşa gitmeyen ben ve diğer iki zatla müslümanların konuşmalarını yasak etti. İnsanlar bizden kaçtılar, bize karşı tutumlarını değiştirdiler. Bu yüzden dünya beni sıkmaya başladı. Artık o, tanıdığım dünya değildi. Bu durumumuz tam elli gün sürdü. İki arkadaşım kaderlerine razı oluyorlar ve ağlıyarak evlerinde oturuyorlardı. Bana gelince; ben, onlardan daha genç ve dayanıklıydım. Çıkıyor, müslümanlarla birlikte namaz kılıyor ve sokaklarda, çarşılarda dolaşıyordum. Fakat hiç kimse benimle konuşmuyordu Namazdan sonra eshabıyla sohbete başlayan Resûlüllah (s.a.v.) a gelip selâm veriyordum ve kendi kendime: «Acaba selâm almak için dudakları kımıldadı mı, kımıldamadı mı?» diye soruyordum. Sonra, onun yakınında namaz kılıyor, yan gözle

onu kolluyordum. Ben namaza durduğum zaman Resûlüllah bana dönüyor, onun tarafına yöneldiğim zaman da benden yüz çeviriyordu.

İnsanların bana karşı takındıkları bu tavır çok uzayınca, yürüdüm, doğruca **Ebû Katâde**'nin (amcamın oğlu ve en sevdiğim insandır) bahçesinin duvarına çıktım. Ona selâm verdim. Vallahi o da selâmımı almadı.

«— Yâ **Ebû Katâde!** Allah aşkına söyle: Allah'ı ve Resûlünü çok sevdiğimi biliyorsun, değil mi?» diye sordum. O, tek kelime bile konuşmadı. Aynı soruyu ikinci defa sordum, yine sustu. Allah aşkına, diyerek üçüncü defa sorunca. O:

«— Allah ve Resûlü bilir.» dedi.

Onun bu sözleri üzerine gözyaşlarımı tutamadım. Dönüp duvardan indim.

Bir gün **Medine** çarşısında dolaşıyordum. Medine'de satmak için yiyecek birşeyler getirmiş olan Şam Nabtî'lerinden bir adamın:

«— Beni, **Kâ'b b. Malik**'e kim götürecek?» diye sorduğunu duydum. Oradakiler beni gösterdiler. Yanıma geldi ve bana, **Gassân** kralı **Cebele b. Eyhem**'den getirdiği mektubu verdi. İpek bir kese içinde olan mektupta şunlar yazılıydı:

«Peygamberin sana zulmettiğini duydum. Orada oturmak zorunda değilsin. Yanımıza gel, sana yardım edelim.»

Mektubu okuduğum zaman kendi kendime: «Bu da bir imtihan.» dedim ve mektubu yırtıp yaktım.

Elli günün kırkı geçinceye kadar durumum bu şekildeydi. Kırk birinci gün Resûlüllah (s.a.v.) ın elçisi bana gelerek:

«— Resûlüllah (s.a.v.), karından ayrı yaşamanı emrediyor.» dedi.

«— Karımı boşayacak mıyım, ne yapacağım?» diye sordum.

«— Hayır, boşamayacaksın. Ayrı duracaksın, ona yaklaşmayacaksın.» dedi. Resûlüllah, arkadaşlarıma da aynı şekilde haberler göndermişti.

Bunun üzerine karıma:

«— Babanın evine git ve bu hususta Allah'ın hükmü gelinceye kadar onların yanında kal.» dedim.

Hilâl b. Ümeyye'nin karısı, Resûlüllah (s.a.v.) a geldi ve:

«— Yâ Resûlallah, **Hilâl b. Ümeyye** âciz bir ihtiyardır. Hizmet edecek kimsesi yok. Ona hizmet etsem gücenir misin?» dedi. Resûlüllah:

«— Hayır... Ama sana yaklaşmasın.» buyurdu. Kadın:

«— Allah'a yemin ederim, zaten onun böyle birşeye gücü yok. O günden bugüne kadar devamlı ağlıyor.» dedi.

Akrabamdan bazı kimseler de bana:

«— Keşke sen de **Hilâl b. Ümeyye** gibi, karının sana hizmet etmesi için Resûlüllahtan izin isteseydin.» dediler.

Ben de:

«— Allah'a yemin ederim, Resûlüllahtan bu hususta izin isteyemem. Ben gencim. İzin istediğim zaman Resûlüllahın bunu nasıl karşılayacağını bilemiyorum.» diye cevap verdim. Bu hâdiseden 10 gün daha geçmiş; böylece Resûlüllahın ilân ettiği içtimaî boykot ellinci gününü tamamlamıştı. Ellinci günün sabah namazını kıldıktan sonra evimin damında oturuyordum. Allah'ın Kur'an'da belirttiği gibi, ruhî sıkıntılar içindeydim. Koskoca dünya başıma dar gelmişti. O sırada **Sel** dağının başından birinin bana yüksek sesle:

«— Yâ **Kâ'b**, müjde!» diye bağırdığını işittim. «Hemen secdeye kapandım. Artık ferahlığa kavuştuğumuzu anladım. Resûlüllah, sabah namazını kıldırdığı sırada Allah'ın, bizim tevbelerimizi kabul ettiğini müslümanlara bildirmiş, onlar da derhal bizi müjdelemeye koşmuşlardı. İki arkadaşıma müjdeciler gitmiş, biri de beni müjdelemek için atını dörtnala sürmüştü. Eslem oğullarından birisi de koşarak dağa çıkmıştı. Ses, süvariden daha çabuk geldi. Sesini işittiğim, beni müjdeleyen müslüman yanıma geldiği zaman elbiselerimi çıkardım. Ve müjdesine mükâfat olarak ona verdim. Yemin ederim ki, o gün ondan başka giyeceğim hiçbir şey yoktu. Ödünç bir elbise alıp giydim. Resûlüllah (s.a.v.) ın huzuruna gittim. Müslümanlar gruplar halinde beni karşıladılar. Tevbem kabul olunduğu için beni tebrik ediyorlar ve:

«— Allah tevbeni kabul etti. Kutlu olsun!» diyorlardı. Bu şekilde mescide girdim. Resûlüllah (s.a.v.) oturuyordu. Etrafında pek çok insan vardı. Beni görünce, **Talha b. Ubeydullah** hemen kalktı, koşarak geldi ve elimi sıkarak beni tebrik etti. Allah'a yemin ederim, ondan başka muhacirlerden hiç kimse ayağa kalkarak karşılamadı. **Talha**'nın bu iltifatını hiç unutamam.[108]

Selâm verdiğim zaman Resûlüllahın sevinçten yüzü gülüyordu.

«— Müjde!. Bugün; anandan doğduğun günden beri hayatının en mutlu günü.» buyurdu.

«— Bu müjde senden mi, yoksa Allah'tan mı, yâ Resûlallah?» diye sordum.

«— Benden değil, Allah katından.» buyurdu.

Resûlüllah (s.a.v.) sevindiği zaman yüzü, sanki bir ay parçası gibi parlardı. Biz böylece onun sevindiğini anlardık. Resûlüllahın önüne oturduğumda:

«— Tevbem kabul olunduğu için malımı Allah ve Resûlü uğrunda sadaka olarak dağıtmak istiyorum.» dedim.

---

[108] Medîne'ye hicretten sonra Resûlüllah Talha ile Ka'b'ı kardeş ilân etmişti.

«— Malının bir kısmını kendine alıkoy. Böylesi senin için daha hayırlıdır.» buyurdu.

«— Yâ Resûlallah, Allah beni doğruluğum sebebiyle kurtardığı için Hayber'in fethinde payıma düşen malı kendime bırakıp, geri kalanını sadaka olarak dağıtacağım. Yaşadığım müddetçe hiç yalan söylemeyeceğime and içiyorum.» dedim.

Allah, beni doğruluğum sebebiyle öyle bir imtihan etti ki, o günden beri hiçbir müslümanın bu kadar güzel imtihan edildiğini sanmıyorum.

Ben de Resûlüllah (s.a.v.) a söz verdiğim zamandan beri bugüne kadar katiyyen yalan söylemedim, geri kalan ömrümde de Allah'ın beni yalandan korumasını dilerim.

Bu hâdise üzerine Allah Teâlâ, Resûlüne şu âyetleri indirdi:

«— Hak Teâlâ, Peygamberin, içlerinden birtakımının gönülleri dönmek üzereyken güçlük ânında O'na tâbi olan Muhâcirlerle Ensarın tevbelerini kabul etti. Sonra onları tevbeleri dolayısıyle af buyurdu. Çünkü, onlar hakkında son derece esirgeyici ve bağışlayıcıdır. Geri kalan üç kişiye, yeryüzü bütün genişliğiyle dar gelip, gönülleri de içlerinde büsbütün darlaşarak, Allah'a karşı Allah'tan başka bir sığınak olmadığını anladıktan sonra onların eski hallerine dönmeleri için, tevbelerini kabul etti. Hak Teâlâ tevbeleri kabul edici ve bağışlayıcıdır. Ey îman edenler! Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.»[109]

Yemin ederim, Resûlüllah (s.a.v.) a yalan söylememi önleyip doğruyu söyletmesi ve beni diğer yalan söyleyenler gibi helâk edip gitmekten kurtarması, İslâm nimetinden sonra Allah'ın bana lûtfettiği en büyük nimettir. Cenabı Allah, bu savaştan geri kalıp yalan söyleyenler hakkında çok ağır hükümler ihtiva eden âyetler indirmiştir:

«Onlara geri döndüğünüz zaman muaheze ve tekdirinize uğramamak ve sizi korkutmamak için Allah ile yemin edecekler, siz onları muahazeden vazgeçin. Onlar o kadar murdar ve fena kimselerdir ki, muahaze ve tekdir ile yola gelmezler. Yerleri, yaptıklarının cezası olarak cehennemdir. Kendilerinden hoşnut olasınız, diye size yemin ederler. Siz onlardan hoşnut olsanız da Hak Teâlâ fâsıklardan asla hoşnut olmaz.»[110]

Resûlüllah (s.a.v.) yalan söyleyenlerin sözlerini yemin ettikleri zaman kabul etmiş, onlarla andlaşmış ve onlar için af dilemişti. Biz üçümüz bütün bunlardan mahrum kalmıştık. Resûlüllah (s.a.v.) bizim işimizi Allah hakkımızda hüküm verinceye kadar tehir etmişti. Nihayet Allah Teâlâ bizimle ilgili olarak: **«Geri kalan üç kişiye, yeryüzü, bütün genişliği ile dar gelip, gönülleri de içlerinde büsbütün darlaşarak, Allah'a**

---

[109] Tevbe; 119-121 .

[110] Tevbe; 96-97.

karşı Allah'tan başka bir sığınak olmadığını anladıktan sonra onların eski hallerine dönmeleri için tevbelerini kabul etti. Hak Teâlâ tevbeleri kabul edici ve bağışlayıcıdır.»[111]

Allah'ın, bu âyetinde zikrettiği «bizim geri kalmamızdan muradı, savaştan geri kalmamız değil, işimizin ve hakkımızdaki hükmün Resûlüllah (s.a.v.) tarafından yalan yere yemin edip özür beyan eden kimselerden sonraya bırakılmasıdır.[112]

[111] Tevbe; 118.

[112] **Buharî; Ahmed b.Hanbel; Bidaye** 5/23; **Ebû Dâvûd; Nesâî; Tirmizî; Tergîb**

CİHADI TERKEDEREK MALININ VE AİLESİNİN YANINDA KALAN KİMSELERİN İKAZI

Ebû İmran (r.a.) anlatıyor:

Kostantiniyye muhasarasındaydık. Mısırlıların kumandanı **Ukbe b. Âmir**, Şamlıların kumandanı da **Fedâle b. Ubeyd**'di. Bu esnada şehirden büyük bir Rum ordusu çıktı. Biz de hemen onlara karşı savaş vaziyeti aldık. Müslümanlardan birisi derhal Rumlar üzerine hücum etti, aralarına daldı, sonra çıkıp yanımıza geldi. Asker onun arkasından:

«— Sübhanellah!.. kendisini tehlikeye attı.» diye bağırdı.

Ebû Eyyüb el-Ensarî (Resûlüllah (s.a.v.) ın, Medine'ye hicret ettiği zaman evinde misafir kaldığı arkadaşı) ayağa kalkarak şöyle dedi:

«— Ey insanlar! Siz bu âyeti böyle te'vil ediyorsunuz ama, bu âyet yalnız bizim hakkımızda, Ensar hakkında indirilmiştir. Allah dinini yücelttiği ve dinin yardımcıları çoğaldığı zaman, biz kendi aramızda birbirimize Resûlüllahtan gizli olarak:

«— Mallarımız zayi olmuştur. Artık mallarımızın yanında kalsak da zayi olanlarını tekrar yerlerine koysak.» dedik.

Bunun üzerine Allah Teâlâ —bizim düşündüklerimize red olmak üzere—:

«Mallarınızı Allah yolunda harcayınız ve kendinizi tehlikeye atmayınız.»[113] âyetini indirdi. Asıl tehlike, eksilen servetimizi telâfi için onların yanında kalmak istememizdeydi. İşte bu sebeple Allah Teâlâ bize savaşı emretti.

Ebû Eyyûb (r.a.) ölünceye kadar Allah yolunda savaşa devam etmiştir.[114]

Ebû İmran (r.a.) anlatıyor:

---

113 Bakara 195.
114 **Beyhakî** 9/45.

Şehirde savaşıyorduk —**Kostantiniyye**'yi kasdetmektedir.— Ordunun başkumandanı **Abdurrahman b. Halid b. Velid**'di. Rumlar arkalarını şehrin surlarına vermişlerdi. Müslümanlardan biri derhal düşmana saldırdı.

Askerler:

«— Lâ ilâhe illallah. Kendini tehlikeye atıyor.» dediler. **Ebû Eyyûb** (r.a.) de:

«— Bu âyet, Allah'ın peygamberini muzaffer, İslâmı hâkim kıldığı zaman biz Ensar hakkında indirilmiştir. Çünkü o zaman biz: «Gelin mallarımızın yanında kalalım da onlarla uğraşalım.» demiştik. Allah Teâlâ da:

«Mallarınızı Allah yolunda harcayın ve kendinizi tehlikeye atmayın.»[115] âyet-i kerîmesini indirdi. Kendimizi tehlikeye atmamız, cihadı bırakıp mallarımızla uğraşmak için onların yanında oturmamızdır.» şeklinde konuştu.

Ebû Eyyûb, şehit oluncaya kadar Allah yolunda savaşmaya devam etti. Nihayet **Kostantiniyye**'de şehit oldu.[16]

Yine **Ebû İmran** şöyle anlatıyor:

Muhacirlerden birisi, **Kostantiniyye**'de düşman safları üzerine hücum etti ve saflarını yarmayı başardı. **Ebû Eyyûb El-Ensarî** de bizimle beraberdi. Askerler, bu adam için:

«— Kendini tehlikeye attı.» dediler. **Ebû Eyyûb** de:

«— Biz bu âyeti çok daha iyi anlarız. Çünkü o, sadece bizim hakkımızda indirilmiştir. Biz Reslüllah (s.a.v.) ile arkadaşlık ettik. Onunla birlikte pek çok savaşta bulunduk, ona yardım ettik. Vaktaki İslâm yayıldı ve «Allah bize, peygamber (s.a.v.) ini aramızda bulundurma gibi bir lûtufta bulundu. Ona yardım etti. İslâm yayıldı ve müslümanlar çoğaldı. Peygamberi ailelerimize, mallarımıza ve çocuklarımıza tercih etmiştik. Fakat harp bizde ağır yaralar açtı. Şimdi ailelerimiz ve çocuklarımıza dönüp yanlarından ayrılmayalım.» dedik. Bunun üzerine hakkımızda: **«Mallarınızı Allah yolunda harcayın, kendinizi tehlikeye atmayın.»**[117] âyet-i kerîmesi nâzil oldu. Tehlike, cihadı terkedip aile ve malların yanında oturmaktır.[118]

---

[115] Bakara 195.
[116] **Beyhakî** 9/99.
[117] Bakara 195.
[118] **Ebû Davud, Tirmizî, Neseî, İbn-i Cerir, Ebû Ya'la: Müsned-i İbn-i Hibban: Sahîh, Hakim, Müstedrek, İbn-i Kesîr** 1/228.

SAVAŞI TERKEDİP ZİRAATLE UĞRAŞAN KİMSELERİN İKAZI

Yezîd b. Ebî Habîb anlatıyor:

Abdullah b. Hur el-Ansî (r.a.) nin Şam'da bir arazide ziraat yapmakta olduğu **Ömer b. Hattab** (r.a.) ın kulağına gelince, **Hz. Ömer,** onun ekininin yağmasını müslümanlara mübah kıldı ve:

«— Savaşı bırakarak haraç ve cizye vermekte olan kâfirlerin alçaklık ve zilletini kabul mü ediyorsun?» dedi.[119]

Yahya b. Ebû Amr el-Şeybanî anlatıyor:

Bir gurup Yemenli, **Abdullah b. Amr b. Âs** (r.a.) a geldiler ve ona:

«— İslâmı bütünüyle kabul eden, iyi niyetlerle hicret ve Allah rızası için cihad eden, sonra da Yemen'e anasının babasının yanına dönen ve onlara merhametli davranarak hizmette bulunan bir kimse hakkında ne dersin?» dediler.

«— Siz ne dersiniz?» diye sordu.

«— İzi üzerine, İslâmdan önceki haline dönmüştür, deriz.» dediler.

Abdullah b. Amr b. Âs da:

«— Bilâkis, o adam cennetliktir. Bakın ben size izi üzerine dönen kimseyi tarif edeyim: İslâmı tam mânası ile kabul eden, iyi niyetlerle hicret eden, Allah yolunda bütün gücüyle savaşan, daha sonra da Şam fellâhlarından birinin (nabtî) arazisine gidip içindeki mahsulüyle birlikte alan, haracını vermeyi de kabullenen ve orayı imar etmek için kendisini tam mânasıyle toprağa bağlayarak cihadı terkeden adam. İşte, o, izi üzerine dönen kimsedir.» dedi.[120]

---

[119] **İbn-i Â'iz: Magâzî, İsabe** 3/88.

[120] **Hılye** 1/291.

ORDUDA MEYDANA ÇIKMASI MUHTEMEL OLAN FİTNEYİ ÖNLEMEK İÇİN TEDBİR ALMAK

Cabir b. Abdullah anlatıyor:

Savaştaydık... Orduda bulunan muhacirlerden biri, Ensardan bir adamın sırtına vurdu. Ensardan olan:

«— Ey Ensar, neredesiniz?» dedi. Muhacir de aynı şekilde:

«— Muhacirler yetişin!» diye bağırdı. Resûlüllah (s.a.v.) da bu sesleri duymuştu.

«— Bu cahiliyyet çağırışları ne?» diye sordu.

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.), muhacirlerden biri, ensardan birinin sırtına vurmuş da.» dediler.

«—(Bu gibi hareketleri bırakın. Onlar kötü ve iğrenç olan cahiliyyet âdetleridir.» buyurdu.

Münafıkların başı **Abdullah b. Übey** hâdiseyi duyunca:

«— Demek bunu yaptılar. Ama Allah'a yemin ederim, **Medine**'ye dönersek şerefliler (Ensar) zelîlleri (Muhacirler) şehirden mutlaka çıkaracaktır.» diyerek müslümanları kızıştırmak istedi.

Onun bu sözleri Resûlüllah (s.a.v.) ın kulağına geldi. **Ömer**, derhal kalkarak:

«— Yâ Resûlallah, beni bırak da bu münafıkın boynunu vurayım.» dedi.

Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ona dokunma! İnsanlar, **Muhammed** eshabını öldürüyor, diye dedikodu yapmasınlar.» buyurdu.

Medine'ye ilk hicret ettiklerinde, Ensar, muhacirlerden daha çoktu. Fakat daha sonra muhacirler de çoğaldılar.[121]

Urve b. Zübeyr ve **Amr b. Sabit el-Ensarî**'den:

Resûlüllah (s.a.v.), **Müreysi** savaşı sırasında **Halid b. Velid**'i vazife-

---

121 **Buharî; Müslim; Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Beyhakî; İbn-i Kesîr: Tefsir 4/370.**

lendirerek **Müşellel** dağı ile deniz arasındaki bir mevkide bulunan **Menat** isimli putu yıktırmıştı.

Ayrıca, bu savaşta müslümanlardan iki kişi kavga etti. Birisi muhacirlerden, diğeri de ensarın müttefiki olan **Behz** kabilesindendi. Muhacirler **Behz** kabilesinden olanı hırpaladı. O da:

«— Yetişin ey ensar!» diye bağırdı. Ensardan bazıları gelerek ona yardım ettiler. Bunun üzerine kavga etmekte olan muhacir:

«— Yetişin muhacirler!» diye muhacirlerden yardım istedi. Muhacirler de gelerek onun tarafını tuttular. Hatta yardıma gelen muhacirlerle ensar arasında ufak bir kavga bile oldu. Fakat sonra aralarına girildi ve kavga yatıştırıldı. Bütün münafıklar ve kalplerinde maraz bulunanlar doğruca **Abdullah b. Übey b. Selûl**'ün yanına gelerek:

«— Daha önce, başvurduğumuzda dertlerimizi halleden birisiydin. Fakat şimdi ne zararın ne de faydan dokunuyor. Daha dün aramıza katılanların yaptıklarını görmüyor musun?» dediler.

Allah'ın düşmanı **Abdullah b. Ubey** de:

«— Yemin ederim, Medine'ye dönersek şerefliler (ensar), zelilleri (muhacirler) mutlaka şehirden çıkaracaklar.» dedi.

Münafıklardan olan **Malik b. Dahşen** de, ensara:

«— Size, Resûlüllahın yanındakilere yardım etmeyin de dağılsınlar dememiş miydim?» diye çıkıştı.

Münafıkların bu şekilde konuştuklarını duyan **Ömer b. Hattab**, hemen Resûlüllah (s.a.v.) a gelerek:

«— Yâ Resûlallah, bana izin ver, insanlar arasında fitne çıkaran şu adamın —**Abdullah b. Ubey**'i kastediyor— boynunu vurayım.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sana onun öldürülmesini emretsem onun katili olur musun?»

Ömer:

«— Allah'a yemin ederim, onun öldürülmesini emretsen, onun boynunu mutlaka vururdum.» diye karşılık verdi:

Resûlüllah:

«— Otur.» buyurdu.

Bu sırada Resûlüllahın yanına ensardan **Useyd b. Hudayr**, ondan biraz sonra da Abdüleşhel oğullarından biri geldi. Adam, Resûlüllaha:

«— Yâ Resûlallah! Bana müsaade et de müslümanlar arasında fitne çıkaran şu adamın boynunu vurayım.» dedi. Resûlüllah:

«— Öldürülmesini emretsem onun katili olur musun?» dedi. Adam:

«— Evet. Allah'a yemin ederim ki, bana onu öldürmemi emretsen tereddütsüz kılıcı onun kulak memelerinin altına indirirdim.» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Otur.» buyurdu. Daha sonra Resûlüllah (s.a.v.):

«— Hareket edeceğimizi ilân edin.» dedi. Çok sıcak olmasına rağmen orduyu harekete geçirdi. O gün ve gece ertesi gün güneş yükselinceye kadar durmadan yürüdü. Bir müddt sonra azıcık konaklayıp, gene aynı şekilde öğle sıcağında yola devam edildi. Üç gün, üç gece bu şekilde devamlı yol yüründü. Üçüncü gecenin sabahı **Müşellel** dağına varmışlardı.

Resûlüllah (s.a.v.) Medine'ye döndüğünde **Ömer**'i çağırttı. **Ömer**'e:

«— Yâ **Ömer**, sana onu öldürmeni emretseydim, öldürür müydün?» dedi.

Ömer:

«— Evet.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Allah'a yemin ederim ki, eğer o gün **Abdullah b. Ubey**'i öldürmüş olsaydın, şüphesiz ileri gelen zevatı kızdırmış olacaktın. Onu öldürmek için izin istemeye gelenlere de emretseydim, onlar da mutlaka **Abdullah b. Übey**'i öldürürlerdi. Böylece halk benim arkadaşlarıma ezâ, cefâ ederek öldürdüğüm hususunda dedikodu yapacaktı.» buyurdu.

Azîz ve celîl olan Allah bu hususta şu âyetleri indirdi:

«Allah'ın peygamberi yanında bulunanlara nafaka vermeyin ki dağılsınlar.» diyenler onlardır. Göklerin, yerin, bütün hazineleri ise Allah'ındır. Fakat münafıklar anlamazlar. Onlar: «Medine'ye dönersek daha kuvvetli ve daha şerefli olanlar, zayıfları ve fakirleri orada çıkaracaklar.» derler. Bütün kuvvet ve izzet Allah'ın peygamberinin ve mü'minlerindir. Fakat münafıklar anlamazlar.[122]

---

[122] Münafikûn 7-8. **İbn-i Kesir: Tefsir** 4/372; **İbn-i Hacer: Fethül-Bâri** 8/458; **İbn-i İshak; Bidaye** 4/157.

BİR MÜDDET SAVAŞMANIN ZARURETI

Zeyd b. Habîb anlatıyor:

Ömer b. Hattab (r.a.) a bir adam geldi. **Hz. Ömer,** adama:

«— Neredeydin?» diye sordu. Adam:

«— Savaştaydım.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Kaç gün savaştın?» diye sordu. Adam:

«— Otuz gün.» diye cevap verdi. **Ömer:**

«— Keşke kırk günü tamamlasaydın.» dedi.[123]

SEFERLERİN, ASKER VE AİLELERİNİN İHTİYAÇLARINI GÖZÖNÜNE ALARAK TANZİMİ

İbn-i Cüreyc anlatıyor:

Sözüne güvendiğim biri, bana şöyle bir hâdise anlattı: **Hz. Ömer** (r.a.) bir gece dolaşırken bir kadının: «Bu gece ne kadar uzun, her taraf ne kadar karanlık. Oynaşacak bir sevgilimin olmaması uykularımı kaçırıyor. Eğer Allah korkusu olmasaydı, mutlaka bu karyolanın her yanı gıcırdardı.» dediğini duydu ve ona:

«— Neyin var?» diye sordu. Kadın:

«— Aylardan beri kocamı gurbet illerde tutuyorsun. Ben ise onu çok özledim.» karşılığını verdi. **Hz. Ömer:**

«— Kocana ihanet mi düşünüyorsun?» diye sorunca, kadın:

«— Allah korusun.» dedi.

Hz. Ömer:

«— Kendine hâkim ol! O tarafa giden posta ile kocana mutlaka haber gönderilecek.» dedi. Sonra, doğru **Hz. Hafsa** (r.a.) nın yanına gitti.

---

[123] **Abdürrezzak; Kenz'ül-Ummal 2/288.**

«— Beni son derece üzen bir mesele hakkında sana bazı şeyler soracağım. Cevap ver de beni feraha kavuştur. Bir kadın ne kadar zamanda kocasını arzular?» dedi.

Hafsa utanarak başını önüne eğdi. **Hz. Ömer:**

«— Allah gerçekleri açıklamaktan utanmaz.» dedi. Bunun üzerine **Hafsa** (r.a.) eliyle; üç ay geçince arayacağını ve en çok dört ay tahammül edebileceğini işaret etti. **Ömer b. Hattab** (r.a.) da orduların dört aydan fazla seferde tutulmamalarını emretti.[124]

İbn-i Ömer'den:

Bir gece **Ömer b. Hattab** (r.a.) şehri kontrol için çıktı. O esnada bir kadının:

«— Bu gece ne kadar uzadı. Her taraf ne kadar karardı. Oynaşacak bir sevgilimin olmaması uykularımı kaçırıyor.» dediğini duydu. Doğruca **Hz. Hafsa**'ya giderek:

«— Bir kadın, kocasının yokluğuna en fazla ne kadar dayanabilir?» diye sordu. **Hafsa:**

«— En çok dört veya altı ay dayanabilir.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Öyleyse orduyu bundan fazla seferde tutmayayım.» dedi.[125]

SAVAŞTA TOZA TOPRAĞA BULANMANIN ALLAH KATINDAKİ MÜKÂFATI

Rebî' b. Zeyd anlatıyor:

Resûlüllah, ordusuyla birlikte yolda süratle yürüdüğü bir sırada **Kureyş**'ten bir gencin yoldan ayrılarak kenardan yürüdüğünü gördü.

«— O, filân değil mi?» diye sordu.

«— Evet.» dediler.

«— Onu çağırın!» buyurdu.

Genç gelince, Resûlüllah (s.a.v.) ona:

«— Niçin yoldan ayrıldın?» diye sordu. Genç:

«— Tozlardan hoşlanmadım.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Yoldan ayrılma. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim, bu tozlar güzel cennet kokularındandır.» buyurdu.[126]

Eb'ül Musabbih el-Mukraî anlatıyor:

Malik b. Abdullah el-Hasamî'nin kumandasında bir bölük askerdik.

---

124 **Abdürrezzak; Kenz'ül-Ummal.**
125 **Beyhakî** 9/29.
126 **Taberanî; Mecma'üz-Zevaid** 5/287.

Rum topraklarından geçtiğimiz sırada **Mâlik**, katırını yedeğinde götürmekte olan **Cabir b. Abdullah** (r.a.) ın yanına gelerek, ona:

«— Yâ **Ebû Abdullah**, katırına binsene, Allah onu sana binesin diye verdi.» dedi. **Cabir** de:

«— Katırımı dinlendiriyorum, insanlara da yük olmuyorum. Resûlüllah (s.a.v.) ın: «Ayakları Allah yolunda tozlanan kimseye Allah cehennem ateşini haram kılmıştır.» buyurduğunu duydum.» dedi.

Mâlik onu geride bırakarak yoluna devam etti. Sesini **Cabir**'e işittirebileceği kadar uzaklaştıktan sonra, durdu ve yüksek sesle:

«— Yâ **Ebû Abdullah**, artık katırına bin. Allah onu sana binmen için vermiştir.» diye bağırdı. **Cabir**, onun maksadını anladı ve bağırarak:

«— Katırımı dinlendiriyorum, kavmime de yük olmuyorum. Resûlüllah (s.a.v.): «Ayakları Allah yolunda tozlanan kimseye Allah cehennem ateşini haram kılmıştır.» buyurduğunu işittim.» dedi.

Bunun üzerine diğerleri de hayvanlarından indiler. Hiçbir zaman o günkünden çok yürüyen insan görmedim.[127]

SAVAŞTA ASKERİN BİRBİRİNE HİZMETİ

Hz. Enes anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ile seferde bulunuyorduk. İçimizden bazıları oruçlu, bazıları değildi. Korkunç sıcak bir günde, bir yerde konakladık. Gölgeden en çok istifade edenler, sıcaktan en çok korunabilenler, elbiselilerdi. Aramızda, eliyle güneşten korunanlar bile mevcuttu. Oruçlular halsiz düşmüşlerdi. Bunun üzerine oruç tutmayanlar kalktılar, hem çadırları kurdular ve hem de hayvanları suladılar.

Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Bugün en büyük sevabı oruç tutmayanlar kazandı.» buyurdu.[128]

Enes anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ile beraberdik. Gölgeden en çok istifade eden, iyi giyinmiş olanlar, elbisesiyle gölgelenenlerdi. Aramızdaki oruçlu kimseler hiçbir iş yapmadılar. Oruçlu olmayanlar ise, hayvanları suladılar, oruçlulara her türlü hizmette bulunmak için durmadan çalıştılar. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

---

[127] **İbn-i Hıbban: Sahîh: Ebû Ya'lâ; Tergib** 2/396; **Mecma'üz-Zevaid** 5/286; **İsâbe:** 3/126; **Ebû Dâvûd Tayalisî: Müsned; İbn-i Mübarek: Kitab'ül-Cihad; Müsned-i Ahmet b.Hanbel; Beyhakî** 9/162.

[128] **Müslim** 1/356.

«— Bugün en büyük ecri oruçlu olmayanlar kazandı.» buyurdu.[129]

Ebû Kilâb (r.a.) den:

Peygamber (s.a.v.) in eshabından bazıları, yanına gelerek bir arkadaşlarını övdüler.

«— Filân kimse gibisini de katiyyen görmedik. Sefer esnasında devamlı **Kur'an** okudu. Konakladığımızda da durmadan namaz kıldı.» dediler.

Resûlüllah (s.a.v.):

«— Pekiyi, onun işlerini kim yapıyordu?» diye sordu.

«— Biz yapıyorduk.» dediler. Resûlüllah (s.a.v.):

«— O halde hepiniz, ondan daha hayırlısınız.» buyurdu.[130]

Saîd b. Cemhân anlatıyor:

Sefîne'ye —Resûlüllahın kölesiydi— isminin mânasını sordum.

«— Söyleyeyim. Resûlüllah (s.a.v.), bana **Sefîne** (gemi) ismini verdi.» dedi.

«— Niçin seni Sefîne diye isimlendirdi?» dedim.

«— Resûlüllah, eshabıyle birlikte bir sefere çıkmıştı. Eşyalar müslümanlara ağır geldi. Resûlüllah (s.a.v.), bana:

«— Elbiseni yay.» dedi. Yaydım. Müslümanların bütün eşyalarını onun içine koyduktan sonra, sırtıma yükledi ve:

«— Taşı. Sen bir sefîne (gemi) sin.» buyurdu. O gün bir iki, hatta beş altı devenin yükünü yüklenseydim yine de bana ağır gelmezdi.» dedi.[131]

Ümmü Seleme'nin kölesi **Ahmer** anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ile bir savaşa çıkmıştık. Bir vadîden geçiyorduk. Ben müslümanlara yardım etmeye başladım. Bunu gören Resûlüllah, bana:

«— Sen bugün bir sefîne (gemi) vazifesini görüyorsun.» buyurdu.[132]

Mücahid anlatıyor:

Bir seferinde **İbn-i Ömer** (r.a.) e arkadaşlık ediyordum. Atıma binmek istediğim zaman gelip üzengimi tutuyor, bindikten sonra da elbisemi düzeltiyordu. Bir defasında yine böyle yaptığı sırada, bu hareketinden hoşlanmadığımı sezdirdim. Bunun üzerine, o:

«— Yâ **Mücahid**! Sen de ne kadar sinirli bir adamsın.» dedi.[133]

---

129 **Buharî.**
130 **Ebû Dâvûd; Tergîb 4/172.**
131 **Hılye 1/369.**
132 **Müntahab 5/194.**
133 **Hılye 3/285.**

SAVAŞTA ORUÇ

Ümmüd'-Derdâ'dan:

Eb'ud-Derda şöyle anlattı: Resûlüllah ile beraber, korkunç sıcak bir günde yaptığımız bir seferi hatırlarım. Sıcağın şiddetinden dolayı insan elini başı üzerine koymak mecburiyetinde kalıyordu. Aramızda Resûlüllah (s.a.v.) ile **Abdullah b. Revâha**'dan başka oruçlu yoktu.[134]

Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor:

«— Bir Ramazan ayında Resûlüllah (s.a.v.) ile birlikte savaşıyorduk. İçimizde oruç tutanlar da, tutmayanlar da mevcuttu. Ne oruç tutanlar tutmayanlara, ne de tutmayanlar tutanlara kızıyorlardı. Oruç tutmaya gücü yetenlerin tutmasının güzel birşey olduğunu, gücü yetmeyen zayıfların oruç tutmamasının da yine aynı şekilde güzel olduğunu kabul ediyorlardı.[135]

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor:

Yemame savaşında, yaralanarak yere yıkılan **Abdullah b. Mahreme** (r.a.) nin yanına gelip, başucunda durdum.

Abdullah b. Mahreme:

«— Yâ **Abdullah**, oruçlular iftar ettiler mi?» diye sordu.

«— Evet.» dedim.

«— Öyleyse bu kalkana biraz su koy da onunla orucumu açayım.» dedi. Derhal su dolu havuza gittim. Kendi kalkanımı suya daldırıp onun kalkanına aktardım ve hemen geri döndüm. Fakat geldiğimde o, çoktan ruhunu teslim etmişti.[136]

Müdrik b. Avf el-Ahmesî anlatıyor:

Hz. Ömer (r.a.) in yanında bulunduğum bir sırada, **Nu'man b. Mukarrin**'in gönderdiği bir adam huzura girdi. **Ömer**, ona müslümanların ne

---

134 **Müslim** 1/357.
135 **Müslim** 1/356.
136 **İstîâb** 2/316; **Buharî: Tarih; İsabe** 2/366; **İbn-i Mübarek.**

durumda olduklarını sordu. Adam da müslümanlardan şehit düşenleri saymaya başlayarak:

«— Filân ve filân ve tanıyamadığım diğer pek çok müslüman şehit oldular.» dedi.

Hz. Ömer de:

«— Fakat Allah onları çok iyi tanır.» diye mukabelede bulundu.

«— Bir adam da kendi kendini harcadı.» dediler. —Bununla **Avf b. Ebî Hayye el-Ahmesî**'yi kastediyorlardı.— **Mudrik b. Avf:**

«— Ey mü'minlerin emîri, yemin ederim ki, bunlar, benim dayımın kendisini tehlikeye attığını iddia ediyorlar.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Onlar yalan söylüyorlar. O, dünyayı verip, karşılığında ahireti satın almıştır.» dedi.

Avf b. Ebî Hayye yaralandığı zaman oruçluydu. Ölmeden önce ona su getirildi, fakat o ruhunu teslim edinceye kadar içmemekte ısrar etti.[137]

Muhammed b. Hanefiyye anlatıyor:

Ebû Amr, Akabe'de, **Bedir**'de, **Uhat**'ta bulunmuş bir zattı. Bir gün onun oruçlu olmasına ve susuzluktan kıvranmasına rağmen, kölesine şöyle dediğini duydum:

«— Haydi, ne duruyorsun?! Kalkanını bana siper yap!» Köle, kalkanını siper yaptı. Sadağından güç belâ bir ok çekti. Peşpeşe üç ok savurdu. Sonra da:

«— Resûlüllahın şöyle buyurduğunu duydum: «Kim Allah yolunda bir ok atarsa, ok hedefine ulaşmasa bile, kıyamet günü o ok, o kimsenin önünü aydınlatır.» dedi. Akşama kadar savaştı. Güneş batmadan önce şehit edildi.[138]

SAVAŞTA NAMAZ

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor:

Bedir savaşında, aramızda **Mikdad**'dan başka süvari yoktu. Yine o savaşta istisnasız herkes uyurken, Resûlüllah (s.a.v.) ın bir ağacın altında sabahlara kadar namaz kıldığını ve ağladığını gördüm.[139]

İbn-i Abbas anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ile birlikte **Usfan**'daydık. **Halid b. Velid** kumandasındaki müşrikler yolumuzu kestiler. Bizimle kıble arasında bulunu-

---

137 **İbn-i Ebî Şeybe: Musannaf; İsabe 3/122.**
138 **Taberanî; Tergîb 2/404; Müstedrek 3/395.**
139 **İbn-i Huzeyme; Tergîb 4/316.**

yorlardı Resûlüllah bize öğle namazını kıldırdı. Müşrikler de kendi aralarında:

«— Onların gafil bir anlarını yakalasak da saldırsak.» şeklinde konuştular. Sonra da:

«— Şimdi çocuklarından ve kendi canlarından daha çok sevdikleri namaz vakti geliyor.» dediler. Bunun üzerine **Cebrail** (s.a.) öğle ile ikindi arasında şu âyetleri getirdi:

«Sen onların içinde bulunarak namazı kıldırdığın zaman onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursun ve silâhları yanlarında bulunsun, bunlar secde ettikten sonra namazı henüz kılmayan diğer bir kısım gelsin, seninle birlikte namazını kılsın, ihtiyatlı bulunsunlar ve silâh ile mühimmatını yanlarında bulundursunlar. Kâfirler sizin silâh ve eşyanızdan gaflet etmenizi isterler ki, birdenbire üzerinize bir arada çullansınlar. Yağmurdan dolayı güçlüğe uğradığınız, yahut hastalıktan muzdarip olduğunuz takdirde silâhlarınızı çıkarmanızda vebal yoktur. Fakat son derece ihtiyatlı davranın. Muhakkak ki Allah kâfirlere rüsva edici bir azap hazırlamıştır.»[140]

Cabir (r.a.) anlatıyor:

Resûlullah (s.a.v.) ile beraber, **Nahl** mevkiindeki **Zat ür-Rikâ**'da yaptığımız savaşa çıkmıştık. Bu savaşta müslümanlardan biri, müşriklerden bir adamın karısını esir aldı. Resûlüllah (s.a.v.) geri dönmek üzere oradan ayrıldığı zaman, kadının, savaş esnasında orada olmayan kocası geldi. Hâdise kendisine anlatıldığında adam, **Muhammed** (s.a.v.) in eshabını kana boyamadıkça bu işin peşini bırakmayacağına yemin etti. Derhal yola çıkarak Resûlüllah (s.a.v.) ın izini takip etmeye başladı.

Resûlüllah (s.a.v.) yolda bir konak yerine vardı ve:

«— Bu gece bizi kim bekleyecek?» diye sordu. Hemen biri muhacirlerden, diğeri ensardan iki kişi ortaya çıktılar ve:

«— Biz. Yâ Resûlallah!» dediler. Resûlüllah:

«— Vâdideki yolun ağzında durunuz.» buyurdu. Nöbet bekleyecek olan iki kişi, **Ammar b. Yasir** ile **Abbad b. Bişr**'di. Yol ağzına vardıklarında, **Abbad b. Bişr, Ammar**'a:

«— Gece yarısından evvel mi, yoksa sonra mı istirahat etmek istersin?» dedi. O da:

«— Gece yarısından evvel.» dedi. Ve hemen yatıp uyudu. **Abbad** da kalktı, namaz kılmaya başladı. Bu sırada karısı esir edilen adam geldi. Adam, uzaktan bir insan karaltısı görünce, onun, bir topluluğun nöbetçisi olduğunu anlamakta gecikmedi. Derhal bir ok attı ve vurdu. **Abbad,** vücuduna saplanan oku çıkararak yere koydu ve ayakta namazına devam etti. Sonra, adam ikinci bir ok daha fırlattı, bu defa da **Abbad**'a

---

140 Nisa 102; **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Müslim; Bidâye 4/81.**

isabet ettirdi. **Abbad** da aynı şekilde vücuduna saplanan ikinci oku da çıkarıp yere koydu ve ayakta namazına devam etti. Adam, attığı üçüncü oku da **Abbad**'a saplamaya muvaffak oldu. **Abbad** bu oku da vücudundan çıkardıktan sonra, rükû ve secde etti ,daha sonra da arkadaşını uyardı. Ona:

«— Kalk, ben yaralandım.» dedi. Muhacir derhal ayağa fırladı. Adam, onların iki kişi olduklarını görünce, kendisini görmüş olduklarını anladı ve hemen kaçtı. Muhacir **(Ammar b. Yasir)**, **Abbad**'ın kanlar içinde olduğunu görünce:

«— Sübhanellah. Birinci oku attığı zaman niçin beni uyandırmadın?» diye sordu. **Abbad:**

«— Kur'an'dan bir sûre okuyordum, onu bitirmeden yarıda kesmek istemedim. Fakat birkaç yara alınca rükû ettim ve seni uyandırdım. Allah'a yemin ederim, Resûlüllahın korumamızı emrettiği stratejik bir noktayı kaybetmek endişesi olmasaydı, ölmeyi, namazı ve sûreyi yarıda kesmeye tercih ederdim.» dedi.[141]

Abdullah b. Üneys (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) beni çağırdı.

«— **Halid b. Süfyan b. Nübeyh b. Hüzelî**'nin benimle savaşmak için **Urene**'de adam toplamakta olduğu kulağıma geldi. Derhal git ve onu öldür.» dedi.

«— Yâ Resûlallah, onu bana tarif et ki tanıyabileyim.» dedim.

«— Onu gördüğün zaman üzerinde ince ve hafif bir aba bulunacak.» buyurdu. Kılıcımı kuşanmış olarak çıktım ve ona ikindi vakti **Urene**'de, yanındaki kadınlara ev aradığı sırada rastladım. Üzerinde Resûlüllah (s.a.v.) ın bana tarif etmiş olduğu ince aba bulunuyordu. Derhal ona doğru yürümeye başladım. Aramızda, beni namazdan alıkoyacak herhangi bir mücadelenin olmasından korktuğum için, ona doğru yürürken rükû ve secdeleri başımla imâ ederek, ikindi namazını kıldım. Onun yanına vardığımda:

«— Kim bu adam?» dedi. Ben de:

«— Senin şanını ve o adama —Resûlüllah (s.a.v.)— karşı asker topladığını duyan ve derhal sana katılmak için koşan bir Arap.» dedim.

«— Evet. Onu yok etmek üzere asker toplamaya çalışıyorum.» dedi.

Böylece bir müddet onunla birlikte yürüdüm. Bir fırsatını bulur bulmaz bir kılıç darbesiyle onu öldürdüm. Zevcelerini, üzerine kapanmış ağlar vaziyette bırakarak, basıp gittim.

---

[141] **İbn-i İshak; Ebû Dâvûd 1/29; Bidâye 4/85; İbn-i Hıbban: Sahîh; Müstedrek; Darekutnî: Sünen; Beyhakî: Sünen ve Delail'ün-Nübüvve; Buharî; Nasb-ür-Raye 1/29.**

Resûlüllahın yanına döndüğümde, benı görür görmez:

«— Gözün aydın!» buyurdu.

«— Onu öldürdüm, yâ Resûlallah.» dedim.

«— Doğru söylüyorsun.» dedi.

Daha sonra Resûlüllah buradan kalkarak, beni evine götürdü. Bana bir asâ hediye etti ve:

«— Bunu daima yanında bulundur yâ **Abdullah b. Üneys**!» buyurdu.

İnsanların arasına asâ ile döndüm.

«— Nedir bu asâ?» dediler.

«— Bu asâyı bana Resûlüllah (s.a.v.) verdi ve her zaman yanımda bulundurmamı emretti.» dedim.

«— Resûlüllaha gidip bunun hikmetini sormayacak mısın?» dediler. Ben de hemen Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına döndüm ve:

«— Yâ Resûlallah, bu asâyı bana niçin verdin?» diye sordum.

«— Kıyamet günü aramızda bir işaret olsun diye. O gün insanların pek azı asâ taşıyacaklar.» buyurdu.

Abdullah ölünceye kadar kılıcıyla birlikte o asâyı da dâima yanında taşımıştır. Vasiyeti üzerine asâ da, **Abdullah**'ın kefeni içine konulmuş ve birlikte defnedilmiştir.[142]

Urve (r.a.) anlatıyor:

Yermuk savaşında iki ordu birbirine yaklaştıkları zaman, Rum kumandanı **Kubuklar**, bir Arabı casus olarak gönderdi. Adam geri döndüğünde, **Kubuklar** ona:

«— Müslümanların ne gibi bir faaliyetleri var?» diye sorunca, adam:

«— Gece, ruhbanlar (Hıristiyan din adamları) gibi ibadet ediyorlar, gündüz ise yiğit birer silâhşör kesiliyorlar.» diye cevap verdi.[143]

Ebû İshak'dan:

Herakl, askerlerine:

«— Size ne oldu? Neden **müslümanlara** yeniliyorsunuz?» diye sorduğunda Rum ileri gelenlerinden yaşlı bir zât kalkarak:

«— Onlar geceleri ibadet ediyorlar, gündüz ise oruç tutuyorlar da ondan.» diye cevap verdi.[144]

Hind, Ebû Süfyan'a:

«— Ben, **Muhammed** (s.a.v.) e bîat etmek istiyorum.» dedi.

Ebû Süfyan:

«— Ama sen her zaman İslâmı inkâr etmiştin!» dedi. **Hind:**

«— Allah'a yemin ederim ki, bu geceden önce bu mescidde (Ka'be'

---

142 **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Bidâye 4/140.**

143 **Taberi 2/610.**

144 **Ahmed b.Mervan El-mâlikî; İbn-i Asakîr 1/143.**

de), Allah'a bu şekilde hakkıyle kulluk edildiğini görmedim. Yemin ederim, müslümanlar bütün geceyi namaz kılarak, ayakta rükûda ve secdede geçirdiler.» dedi.[145]

SAVAŞTA ALLAH'I ZİKİR

Saîd b. Müseyyib anlatıyor:

Fetih gecesi eshab, **Mekke**'ye girdiği zaman, tekbir[146] ve tehlil[147] getirerek sabaha kadar **Kâbe**'yi tavaf ettiler.

Bu durumu gören **Ebû Süfyan, Hind**'e:

«— **Mekke**'nin bu şekilde fethedilmesinin Allah'tan olduğuna inanıyor musun?» diye sorunca, **Hind:**

«— Evet, bu Allah'tandır.» dedi.

O gecenin sabahında **Ebû Süfyan**, erkenden Resûlüllaha gitti. Resûlüllah, **Ebû Süfyan**'a:

«— Sen **Hind**'e, Mekke'nin fethinin Allah'tan olduğuna inanıyor musun dedin?» **Hind** de sana: «Evet, bu Allah'tandır» diye cevap verdi, değil mi? buyurunca, **Ebû Süfyan:**

«— Gerçekten senin Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehadet ederim.»

Andolsun ki, benim bu sözümü **Hind**'den başka kimse işitmemişti.»[148]

Ebû Musâ el-Eşarî anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), **Hayber** üzerine yürürken eshab, **Hayber** vadisine girdiğinde, seslerini yükselterek: (Allah'u ekber, lâ ilâhe illallah) dediler.

Bu durumu gören Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sesinizi alçaltın, siz ne sağırı, ne de uzaktaki birini çağırıyorsunuz. Unutmayın ki siz, işitene, yakın olana, sizinle beraber olana dua ediyorsunuz.» buyurdu.

Ben, Resûlüllahın arkasında dururken o, (Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh) dediğimi işitti ve:

«— Ey **Abdullah b. Kays!**»[149] diye nidâ etti.

«— Buyurun yâ Resûlallah?» dedim.

«— Sana cennet hazinelerinden bir cümleyi göstereyim mi?» buyurdu.

---

[145] Bk. **Müslümanlık** 1/248.
[146] Allahü Ekber demek.
[147] Lâ ilâhe illâllah demek.
[148] **Bidaye** 4/304, **Beyhakî; İbn-i Asakîr. Kenz'ul-Ummal**, 5/297.
[149] **Ebû Mûsa el-Eş'arî**'nin adı.

«— Evet, yâ Resûlallah, annem babam sana feda olsun. Göster.» dedim.

O zaman Resûlullah: «Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh.»[150] buyurdu.[151]

Cabir (r.a.), yokuş çıkarken tekbir alırdık, inerken de Allah'ı tesbih ederdik, diyor.[152]

Abdullah İbni Ömer (r.a.) anlatıyor:

«— Eshab savaşta iki grup olurdu: Bir grubu, Allah'ı çok zikrederek ve onu çok anarak savaşa giderler. Yolda bozgunculuk çıkarmaktan çekinirler ve arkadaşlarına yardım ederler, mallarının en iyilerini Allah yolunda sarfederlerdi. Onların mallarını infak etmekten duydukları sevinç, mallarını kazanırken duydukları sevinçten daha fazladır. Onlar savaş meydanına çıktıklarında, kalplerinde en ufak bir şüphe bulunmasından ve müslümanlara yardımlarını kesmekten dolayı Allah'tan utanırlar. Ganimeti taksimden önce ellerine çalma fırsatı geçtiği zaman, onlar çalmayı akıllarına bile getirmezler. Şeytan onların kalplerine vesvese sokmaz ve onları aldatamaz. İşte, Allah, bunlar ile dinini yüceltmiş ve düşmanlarını susturmuştur.

Diğer gruba gelince: Onlar, Allah'ı çok zikretmez ve hatırlamazlar. Bozgunculuktan hiç de sakınmazlar. Mallarını infak etmezler, verirlerse de istemeyerek verirlerdi. Yaptıkları infakı da borç olarak verilmiş telâkki ederlerdi. Şeytan, onların kalplerine vesvese sokar ve onları aldatırdı.

Onlar, savaş meydanında en geri saflarda bulunurlar ve çok zaman savaşa iştirak etmezlerdi. Sıkışınca dağların tepelerine kaçarlar, oradan savaştakilerin ne yaptıklarını seyrederler. Eğer Allah, mü'minleri muzaffer kılmışsa, o zaman bin türlü yalan uydururlar. Eğer taksim edilecek ganimeti, çalma fırsatı bulurlarsa, Allah'tan hiç korkmadan çalarlar. Çünkü, şeytan onlara, o malların ganimet olduğu vesvesesini verir. Eğer bolluğa kavuşurlarsa azarlar, şımarırlar, dara düştükleri zaman, şeytan onları dünya malı ile aldatır. Onlara mü'minlerin ecirlerinden hiçbir şey yoktur. Onlar, sadece cismen, seferde mü'minlerle beraberdirler. Onların niyet ve amelleri başka başkadır. Allah, kıyamet günü, bütün müslümanları toplayacak, sonra da iyilerle kötüleri ayıracaktır.[153]

---

150 Hata ve İsyandan, ibadet ve tâate dönüş ancak Allah'ın yardım ve inâyetiyledir.

151 **Buharî; Bidaye** 4/213 (Ebû Mûsa Hayber'in fethinden dönüşte orduya katılmıştır. Bu sebeple anlattığı hadisenin, ordunun dönüşünde olması gerekir.)

152 **Buharî; Neseî; Aynî** 7/36.

153 **Kenz'ül-Ummal**, 2/290; **İbn-i Asakîr**.

ALLAH YOLUNDA CİHADA ÇIKILIRKEN YAPILAN DUALARIN ÖNEMİ

Peygamberin Hicret Sırasında Mekke'den Çıkarken Yaptığı Dua :

Muhammed b. İshak (r.a.) anlatıyor: Resûlüllahın **Mekke**'den **Medine**'ye Allah için hicret etmek üzere çıkarken şöyle dua ettiğini duydum:

«— Beni yoktan yaratan Allah'a hamdolsun. Allah'ım! Dünya sıkıntılarına, zamanın felâketlerine, gündüz ve gecenin musibetlerine karşı bana yardım et. Allah'ım! Yolculuğumda beni yalnız bırakma. Ailemi koru, bana verdiğin rızkı bereketlendir. Ancak Senin karşında eğileyim, beni en güzel ahlâkla güçlendir. Rabbim, bana kendini sevdir. Beni insanların eline bırakma. Ey zayıf ve âcizlerin Rabbi, Sen benim de Rabbimsin. Yer ve gökleri aydınlatan, karanlıkları nura kavuşturan, bütün işleri düzenleyen Rabbim, gazabından Sana sığınırım. Nimetinin yok olmasından ansızın gelen bir felâketinden, âfiyetinin eksilmesinden ve kahrından yine Sana sığınırım. Benim için en hayırlısı, Senin rızanı kazanmaktır. Yardım ve hidâyet ancak Sendendir.[154]

Hz. Peygamber'in Hayber'e Yaklaştığında Yaptığı Dua :

Ebî Mervan el-Eslem'in dedesi anlatıyor:

Biz, Hz. Peygamberle beraber **Hayber** fethine çıkmıştık. **Hayber**'e yaklaşınca, Resûlüllah, beraberinde bulunanlara:

---

[154] **Hılye; Bidâye:** 3/178.

«— Durun!» diye seslendi. Onlar da durdular. Sonra Resûlüllah (s.a.v.):

«— Allah'ım! Sen yedi kat göğün ve altındakilerin, yedi kat yerin ve taşıdıklarının, şeytanların ve sapıttıklarının, rüzgârın ve savurduklarının Rabbisin.

Biz Senden, bu beldenin, halkının ve içinde bulunan her şeyin hayrını istiyoruz. Yine bu beldenin halkının ve içinde bulunan her şeyin şerrinden Sana sığınıyoruz.» diye duâ etti ve:

«Bismillâhirrahmânirrahîm, diyerek ilerleyin!» buyurdu.[155]

SAVAŞ BAŞLARKEN YAPILAN DUA

Peygamberin Bedir Savaşındaki Duası :

Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), **Bedir** savaşı başlamak üzereyken eshabına baktı. 300 küsur, müşriklere baktı, onlar 1000'in üstündeydi. Hemen kıbleye döndü. Üzerinde belden aşağısını örten bir elbise ile bir hırkası vardı.

«— Allah'ım! Bana olan va'dini yerine getir. Allah'ım! Eğer bu bir avuç İslâm ordusunu yok edersen, ebedî olarak yeryüzünde Sana kulluk olmaz.» diye dua etti. Ellerini o kadar kaldırdı ki, sırtındaki hırkası düştü. **Hz. Ebû Bekir**, kendisine yaklaşarak hırkasını sırtına koydu. Düşmemesi için bir müddet tuttuktan sonra:

«— Yâ Resûlallah! Rabbine bu kadar dua etmen kâfi. Rabbin, sana yaptığı va'di mutlaka gerçekleştirecektir.» dedi.

Bunun üzerine Allah Teâlâ: **«Hani siz Rabbinizden imdât istiyordunuz da O da: Muhakkak ki ben size meleklerden birbiri ardınca bin melek ile imdât ediciyim, diyerek duanızı kabul buyurmuştu.»**[156] âyetini indirdi.[157]

Amr İbn-i el-As (r.a.) dan:

Resûlüllah, 315 kişiyle **Bedir**'e doğru hareket etti. **Bedir**'e varınca şöyle dua etti:

«— Allah'ım! Bunlar yalınayaktır. Bunlara yardımcı ol. Allah'ım! Bunlar çıplaktır, bunları giydir. Açtırlar, bunları doyur.» Allah, **Bedir** savaşında müslümanları zafere ulaştırınca, onlar tok olarak, giyinmiş ve herbiri birer ikişer deve ile döndüler.[158]

---

155 **İbn-i İshak; Beyhakî; Bidaye** 4/183. **Taberanî, Mecma'üz-Zevaid;** 10/135.

156 Enfal sûresi, A.9

157 **Müslim; Ebû Dâvûd; Tirmizî; İbn-i Cerîr; Beyhakî; Hılye; Müsned-i Ahmed b.Hanbel. Bidaye** 3/275. **Kenz'ül-Ummal** 5/266.

158 **Cem'ul Fevaid,** 2/38; **Ebû Dâvûd, Beyhakî;** 9/57, **İbn-i Sa'd;** 2/12.

İbn-i Mes'ud anlatıyor:

Bedir savaşında, Rabbine **Muhammed** (s.a.v.) den daha fazla yalvaran birisini görmedim. Şöyle dua ediyordu: «Allah'ım! Ben Senden ahdini ve va'dini yerine getirmeni diliyorum. Allah'ım! Eğer bu bir avuç ümmetini yok edecek olursan Sana kulluk yapan olmaz.» Sonra döndü, yüzü ay gibi parlıyordu. Ve: «Sanki ben akşama doğru müslümanların zafere ulaştıklarını görür gibi oluyorum.» buyurdu.[159]

Hz. Peygamberin Uhud ve Hendek Savaşlarında Yaptığı Dua:

Enes (r.a.), Resûlüllahın (s.a.v.), **Uhud** savaşında:

«— Allah'ım! Eğer Sen müslümanların mağlûp olmasını dilersen, yeryüzünde Sana asla kulluk yapılmaz.» dediğini nakleder.[160]

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.): Biz **Hendek** savaşında Resûlüllaha:

«— Artık takatimiz kalmadı. Bu zor durumda yapacağımız bir dua var mı?» dedik. Hz. Peygamber de:

«— Evet.» dedi ve şu duayı yaptı: «Allah'ım! Ayıplarımızı ört, bizi korktuklarımızdan kurtar.» Bunun üzerine Allah, hemen düşman tarafında şiddetli fırtına çıkardı.[161]

Cabir (r.a.) diyor ki: Resûlüllah **Hendek** mescidinin yapıldığı yere geldi. Hırkasını çıkardı. Ayakta, ellerini kaldırdı. Küffâra beddua etti, ve ayrıldı. Sonra yine aynı yere geldi ve küffâra beddua edip namaz kıldı.[162]

Abdullah İbn-i Ebî Evfa (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah müşrik ordusuna beddua ederek: «Ey kitap indiren, hesabı süratli olan Allah'ım! Düşman ordularını boz. Allah'ım! Onları hezimete uğrat ve perişan et.» buyurdu.[163]

Ebû Hureyre (r.a.), Resûlüllahın şöyle buyurduğunu nakleder:

«— Tek olan, ordusunu galip getiren, kuluna yardım eden, bütün düşmanlara tek başına galip gelen ve kendi dışında her şeyin fânî olduğu Allah'tan başka ilâh yoktur.»[164]

Resûlüllahın Bedir Savaşında Yaptığı Dua :

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: **Bedir** savaşında bir müddet savaştıktan son-

---

159 **Bidaye: 3/276; Neseî, Taberanî, Mecma'üz-Zevaid; 6/82.**
160 **Müslim; Bidaye 4/28; Müsned-i Ahmed b.Hanbel.**
161 **İbn-i Ebî Hâtim; Müsned-i Ahmed b.Hanbel.**
162 **Müsned-i Ahmet b.Hanbel.**
163 Başka bir rivayette: «Allahım onları bozguna uğrat, onlara karşı bize yardım et.» **Buharî, Müslim.**
164 **Bidaye 4/111; Buhârî.**

ra, Resûlüllah (s.a.v.) ın ne yaptığını görmek için süratle yanına koştum. Bir de ne göreyim: Resûlüllah (s.a.v.) secdeye kapanmış: «Yâ Hay! Yâ Kayyum! Yâ Kayyum!» diyor da başka birşey demiyordu.

Bunun üzerine ben tekrar savaşa döndüm. Bir müddet çarpıştıktan sonra yine geldim. Resûlüllah (s.a.v.) aynı vaziyette, aynı şeyleri tekrarlıyordu. Yine savaş alanına koştum. Biraz sonra, dönüp Resûlüllahın yanına geldiğimde, o yine secdede ve aynı lâfızları söylüyordu. Savaş kazanılıncaya kadar, Resûlüllah (s.a.v.) bu duasına devam etti.[165]

Hz. Ali (r.a.) den:

Resûlüllah (s.a.v.), **Bedir** savaşının yapılacağı gece namaz kılıyor ve şöyle dua ediyordu: «Allah'ım! Müslümanlar mağlûp olurlarsa, artık Sana kulluk eden olmaz.»

Resûlüllahın duası kabul edildi ve o gece düşman tarafına, hareketlerini zorlaştıracak derecede yağmur yağdı.

Ebû Ya'la ve **İbn-i Hibban**'ın tahriç ettikleri hadîste şu ilâve vardır: **Bedir** savaşından bir önceki geceyi, Resûlüllah, seferde olduğu halde ibadetle geçirdi.[166]

Uhud Savaşı Bittikten Sonra Resûlüllah (s.a.v.) ın Yaptığı Dua:

Rifaa ez-Züraki'den:

Uhud savaşı sonunda müşrikler çekilip gittikten sonra Resûlüllah (s.a.v.):

«— Saf saf olun! Allah Teâlâ'ya hamd-ü senâda bulunacağım.» buyurdu.

Eshab, Resûlüllah (s.a.v.) ın arkasında saf bağladı.

Resûlüllah (s.a.v.), Cenab-ı Hakk'a şöyle hamd-ü senâ eyledi:

«— Allah'ım! Bütün övgüler Sanadır. Allah'ım, kimse Senin verdiğini alamaz, kimse de Senin aldığını veremez. Dalâlete düşürdüğüne Senden başka kimse hidâyet edemez. Senin hidâyete erdirdiğini de kimse sapıtamaz. Menettiğin şeyi kimse veremez. Verdiğine de kimse mani olamaz. Kimse uzaklaştırdığını yaklaştıramaz, yaklaştırdığını da kimse uzaklaştıramaz. Allah'ım! Bize rahmet ve bereketini, fazl-ü keremini ve rızkını bollaştır. Allah'ım! Değişmeyen, yok olmayan, ebedî nimetini; cenneti istiyorum. Allah'ım! Fakir düştüğümde yardımını, korktuğumda da emniyet ve güvenini esirgeme. Allah'ım! Bize verdiklerinin ve vermediklerinin şerrinden Sana sığınırım.

Allah'ım! Bize imanı sevdir ve kalbimizi onunla zînetlendir. Bize

---

[165] **Beyhakî; Neseî; Bidâye:** 3/275; **Kenz'ül-Ummal:** 5/267.

[166] **İbn-i Merdeveyh; Kenz'ül-Ummal:** 5/267.

küfrü, isyanı ve fıskı kötü göster. Bizi kemale erdirdiğin kimselerden kıl. Allah'ım! Müslüman olarak canımızı al, yine müslüman olarak dirilt. Allah'ım! Bizi, fitneye düşmeden, utandırmadan salih kullarınla haşret. Allah'ım! Peygamberlerini yalanlayan, insanları Senin yolundan çeviren kâfirleri kahret, onları cezalandır ve azaba uğrat. Allah'ım! **Ehl-i Kitab'**ın kâfirlerini de kahret! Gerçek mabut Sensin.»[167]

---

167 **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Neseî; Bidâye:** 4/38. **Buharî: Taberanî; Bağavî; Kenz'ül-Ummal:** 5/276. **Mecma'üz-Zevaid:** 6/122.

MÜSLÜMANLARIN SAVAŞ YILLARINDA İLMİ İHMAL ETMEMELERİ :

İbn-i Abbas'dan:

Allah Teâlâ şöyle buyurur: **«Ey iman edenler! Hazırlığınızı yapın, tedbirinizi alın ve topyekûn hepiniz savaşın.»**[168] Yine Cenâb-ı Hak: **«Zengin, fakir, zayıf, kuvvetli, genç, yaşlı, hepiniz savaşa koşun.»**[169] Ve, **«Eğer savaşa koşmazsanız elîm bir azaba uğrarsınız.»**[170]

Daha sonra da Allah şöyle buyurdu: **«Mü'minlerin hepsi de seferber olacak değildirler. İçlerinde her sınıftan bir cemaat sefere çıkmalı, bir kısmı da din hususunda vukuf kesbetmek, din ahkâmını öğrenmek için çalışmalı, geri döndükleri zaman kavimlerine ihtarlarda bulunmalı ki, belki onlar da çekinirler.»**[171]

İbn-i Abbas bu âyetler hakkında şu açıklamada bulunur: Bir grup çarpışırken, diğer bir grup peygamberin yanında dinlerini öğrenirler, savaştan dönenlere öğrendiklerini, **Kur'an**'ı öğretirler. Unuttuklarını hatırlatırlar. Farzlar ve Allah'ın bildirdiği cezalar hususunda onları ikaz ederler.[172]

Ahvas b. Hakîm b. Umayr el-Absî'den: **Ömer b. Hattab** (r.a.), ordu kumandanlarına şunları yazdı: «Dini iyice öğrenin. Çünkü, bir kimsenin bilmeyerek hak diye bâtıla uyması, bâtıl diye hakkı terketmesi özür kabul edilmez.»[173]

Hıttan b. Abdullah er-Rekâşî'den: **Ebû Musa'l-Eş'arî** kumandasında bir ordu ile **Dicle** kenarında bulunuyorduk. Öğle namazı vakti geldiğinde

---

168 Nisâ: 71.
169 Tevbe: 41.
170 Tevbe: 39.
171 Tevbe: 123.
172 **Beyhakî.**
173 **Kenz'ül-Ummal: 5/228.**

biri ezan okudu. Herkes abdest almaya koştu ve abdest aldılar. **Ebû Musa'l-Eş'arî** namazı kıldırdı. Sonra halka halini alan eshaba va'z ve nasihata başladı. İkindi olunca, müezzin ikindi ezanı okudu. Eshab yine abdest almak için davrandı. O zaman **Ebû Musa'l-Eş'arî,** müezzine:

«— Sadece abdesti bozulanlar abdest alsın!» şeklinde bağırmasını emretti. Bütün eshab savaşa gittiğinden, neredeyse ilim yok olacak, ortalığı cehalet kaplayacak. Öyle ki, bir kimse, cehâleti sebebiyle annesini öldürmeye yeltenecek. Bu sebeple, ilim meclisinden ayrılmamaları için abdest tazelememelerini istedi.»[174]

[174] **Kenz'ül-Ummal:** 5/114. **Tahavî: Şerhi Meâni'l-Âsar:** 1/27.

ALLAH YOLUNDA SAVAŞANLAR İÇİN BAĞIŞTA BULUNMAK :

Ebû Mes'ud el-Ensarî anlatıyor:

Bir adam Resûlüllah (s.a.v.) a dağlanmış bir deve getirerek:

«— Bunu Allah yoluna infak ediyorum.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) de:

«— Verdiğin bir deveye karşılık, sana kıyamet günü, hepsi de dağlanmış yediyüz deve verilecek.» buyurdu.[175]

Abdullah b. Samit anlatıyor:

Ebû Zer maaşını aldığı zaman cariyesi de yanındaydı. Cariye, bu maaşın bir kısmıyle **Ebû Zerr**'in bütün ihtiyaçlarını karşıladı. **Ebû Zerr,** cariyeye artan yedi dirhemi de bozdurmasını emretti. Ben:

«— Onları da herhangi bir ihtiyaç ve misafir için saklasan.» dedim. O ise:

«— Sevgili peygamberim, bana: «Allah yolunda sarfedilmeyerek biriktirilen altın ve gümüş, sahibi için ateştir.» buyurmuştur. Bu sebeple bunları saklayamam.» dedi.

Ahmed b. Hanbel'in tahriç ettiği hadîste bu ibare şöyledir:

«Kim altın ve gümüş biriktirir de Allah yolunda infak etmezse, kıyamet günü o para, sahibini yakan bir ateş olur.»[176]

Kays b. Sel el-Ensarî anlatıyor: Kardeşlerim, malımı çok harcıyorum diye beni Resûlüllaha şikâyet ettiler. Ben:

«— Ya Resûlallah (s.a.v.)! Ben hurmadan kendi hissemi alıyor, Allah yolunda infak ediyor ve arkadaşlarıma veriyorum.» dedim.

Resûlüllah (s.a.v.), sırtımı sıvazlayarak üç defa:

«— İnfak et ki Allah da sana versin.» buyurdu.

---

175 **Müslim: 2/37; Cem'ül-Fevâid: 2/3.**

176 **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Tergîb: 2/178.**

Bu hâdiseden sonra bir savaşa katıldım. Bineğim de vardı ve ben o gün akrabalarım içinde en zengini, en varlıklısıydım.[177]

Muaz b. Cebel anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.):

«— Din uğrundaki savaşta Allah'ı çok zikredene ne mutlu! Onun söylediği her kelimeye karşılık yetmiş bin ecir vardır. Her ecri de Allah on misli arttıracaktır.» buyurdu. Bunun üzerine:

«— Yâ Resûlallah! İnfak da mı böyle?» diye soruldu.

Resûlüllah (s.a.v.):

«— İnfakın mükâfatı da zikir gibidir.» buyurdu.

Abdurrahman, Muaz'a:

«— Ama, **Kur'an-ı Kerîm**'de infaka verilecek ecrin yediyüz misli olduğu belirtiliyor, bu nasıl olur?»[178] deyince, **Muaz:**

«— Ne kadar da kıt anlayışlısın! Senin bu dediğin, savaşa gitmeyip de infak eden için. Hem savaşa gidip, hem de infak edenlerin ecrini Allah kendi rahmet hazinelerinden dilediği kadar verir. Onu kullar bilemezler. İşte bunlar, Allah'ın ordusudur. Allah'ın ordusu ise daima galip ve muzafferdir.» diye cevap verdi.[179]

Hz. Ali, Ebû'd-Derdâ, Ebû Hureyre, Ebû Umâme, Amr b. As, Cabir, İmran b. Husayn şunları anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.):

«— Kim savaşa katılmaksızın, savaşa katılanlara yardım ederse, verdiği her dirheme karşılık yediyüz misli sevap alır. Kim bizzat savaşa katılır ve Allah rızası için infak ederse, verdiği her dirheme karşılık yediyüz bin dirhem sevabı alır.» buyurdu ve şu âyeti okudu:

«—**Allah, dilediğinin ecrini kat kat arttırır.**»[180]

---

[177] **Taberanî; Tergîb: 2/173. Buharî; İsâbe: 3/250.**

[178] Bakara, 261.

[179] **Taberanî; Mecma'üz-Zevaid: 5/282.**

[180] Bakara, 261; **Cem'ül-Fevâid: 2/3; Kazvinî;**

ALLAH YOLUNDA HİÇBİR KARŞILIK GÖZETMEKSİZİN SAMİMİYETLE SAVAŞMANIN ÖNEMİ

Ebû Hureyre'den: Bir adam, Resûlüllah (s.a.v.) a gelip:

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.)! Birisi dünya malı için savaşırsa, onun için ecir var mıdır?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Hayır, o hiçbir sevap alamaz.» duyurdu.

Adam geriye dönüp, Reslüllah (s.a.v.) ın cevabını arkadaşlarına söyleyince, bunu hayretle karşıladılar:

«— Galiba Resûlüllaha anlatamadın. Git, tekrar sor!» dediler.

Adam, tekrar Resûlüllah (s.a.v.) a gelerek:

«— Yâ Resûlallah, bir kişi dünya malı umarak savaşırsa durumu nedir?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.) de:

«— Hiçbir ecir alamaz.» buyurdu.

O adam geriye dönüp, yine aynı cevabı verince, oradakiler yine hayretle karşıladılar ve:

«— Git, Resûlüllaha tekrar sor.» dediler. O zat:

«— Birisi, dünya malı umarak savaşırsa, durumu nedir?» diye üçüncü defa sorunca, yine:

«— Hayır, hiçbir ecir alamaz.» buyurdu.[181]

Başka bir rivayette, **Ebû Ümâme** şöyle anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) a bir adam gelerek:

«— Bir kişi, hem sevap hem şöhret umarak savaşsa, durumu nedir?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Hiçbir ecir alamaz.» buyurdu. O adam aynı soruyu üç defa tekrarladı. Üçüncüde de:

«— Hiçbir ecir alamaz.» cevabını aldı. Daha sonra Resûlüllah (s.a.v.):

---

[181] **Ebû Dâvûd; İbn-i Hıbban; Müstedrek; Tergîb: 2/419.**

«— Allah, sadece halis niyetle ve kendi rızası için yapılan işleri kabul eder.» buyurdu.[182]

Asım b. Ömer b. Katâde anlatıyor:

Aramızda kimsenin tanımadığı bir yabancı vardı. Herkes ona, **«Kuzman»** diyordu. Bir defasında Resûlüllahın yanında, adı geçince, Resûlüllah (s.a.v.):

«— O, cehennemliklerdendir.» buyurdu.

Uhud savaşında **«Kuzman»** dediğimiz yabancı, kahramanca savaştı ve tek başına yedi veya sekiz müşrik öldürdü. Çok güçlü ve kuvvetliydi. Nihayet aldığı yaralar onu hareket edemez hale getirdi, hemen Zafer oğulları evine götürüldü. Müslümanlar, ona:

«— Bravo **Kuzman**, bugün büyük bir imtihan verdin. Müjde!» dediler. O ise:

«— Ne müjdesi? Ben sadece kavmimin şan ve şerefi için savaştım. Yoksa savaşmazdım.» diye karşılık verdi.

Durumu iyice ağırlaşınca, sadağından bir ok çekti ve kendi kendini öldürdü.[183]

Ebû Hureyre'den: Ben bir gün, «Hiç namaz kılmadığı halde cennetlik olan birisi var. Kim olduğunu söyler misiniz?» dedim. Kimse bilemeyince:

«— Kimdir o?» diye bana sordular.

«— Abdüleşhel oğullarından, **Usayram** diye tanınan **Amr b. Sabit b. Vakş**.» dedim.

Husayn diyor ki: **Mahmud b. Esed**'e:

«— **Usayram**'ın durumu nasıldı?» diye sordum. Şöyle anlattı:

«— Kavminin müslüman olmasına karşı çıkmıştı. **Uhud** savaşında hakikati gördü ve müslüman oldu. Sonra kılıcını alarak, düşman saflan arasına atıldı. Yaralanıp yere düşünceye kadar çarpıştı.

Savaş sonunda Abdüleşhel oğullarından birkaç kişi, savaş meydanında kendi şehitlerini ararlarken, onu gördüler ve:

«— Allah, Allah! Bu **Usayram**. Burada işi ne? Müslüman olmak istemediği için biz onu terketmiştik.» dediler. Sonra, **Usayram**'a:

«— Yâ **Amr**, senin müslümanlar arasında işin ne? Kendi kavmine acıdığın için mi buradasın, yoksa müslüman olmak istediğin için mi?» diye sordular.

«— Müslüman olmak istediğim için geldim. Allah'a ve Resûlüne îman ettim ve müslüman oldum. Sonra kılıcımı alarak, Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber savaşa girdim. Yaralanıp düşünceye kadar çarpıştım.» dedi. Az sonra da son nefesini verdi.

---

182 **Ebû Dâvûd; Nesei; Tergib:** 2/421.

183 **İbn-i İshâk; Bidâye:** 4/36.

Bu hâdiseyi Resûlüllah (s.a.v.) a anlattıklarında:

«— O, cennetliktir.» buyurdu.[184]

Bir başka rivayette, **Ebû Hureyre** şöyle anlatıyor:

Amr b. Ukeyş'in bir faiz alacağı vardı. İslâmiyet faizi haram kıldığından, faizi almadan müslüman olmak istemedi. **Uhud** savaşının yapıldığı gün:

«— Amca oğullarım nerede?» diye sordu.

«— **Uhud**'da.» dediler.

«— **Uhud**'da mı?» deyip hemen zırhını giydi. Atına atladı ve **Uhud**'a doğru yöneldi. Müslümanlar, **Amr**'ın kendilerine doğru geldiğini görünce:

«— Ey **Amr!** Kendini kolla ve bizden uzak dur.» dediler. O ise:

«— Ben îman edip müslüman oldum.» dedi. Yaralanıncaya kadar savaştı. Yaralı olarak evine getirildi. **Sa'd b. Muaz** yanına gelerek, kardeşi **Seleme**'ye:

«— Kavminin şerefi için mi çarpıştı, yoksa Allah ve Resûlü için mi?» diye sordu. O da:

«— Allah ve Resûlü için çarpıştı.» dedi. Daha sonra şehit oldu. Hiç namaz kılmadığı halde cennetlikti.[185]

Şeddad b. Hâd anlatıyor: Bir adam, Resûlüllah (s.a.v.) a geldi, îman ederek ona tabi oldu. Sonra da:

«— Seninle beraber hicret etmek istiyorum.» dedi. Nebî (s.a.v.) de onu eshabından birine gönderdi. **Hayber** savaşında Resûlüllah (s.a.v.) ganimet alınca eshabı arasında taksim etti. O adama da ayırdı. O adam, hayvan otlatmakta olduğundan, hissesini arkadaşlarına verdi. Biraz sonra o kırdan dönünce, ganimetlerden hissesine düşeni verdiler.

«— Bu da ne?» diye sordu.

«— Resûlüllahın, sana ayırdığı hisse.» dediler. O, Resûlüllaha:

«— Ben bunu almak için sana tabi olmadım. Ben, —boynunu göstererek— işte şuramdan okla vurularak şehit olmak ve cennete girmek için sana tabi oldum.» dedi.

Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Eğer sözünde sadıksan, Allah, arzuna kavuşturur.» buyurdu.

Daha sonra düşmanla savaşa başladılar. O adam yaralanınca Resûlüllah (s.a.v.) a getirdiler. Tam işaret ettiği yere ok saplanmıştı. Nebî (s.a.v.):

«— Bu, o adam mı?» diye sordu.

«— Evet.» dediler. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

---

184 **İbn-i İshak; Bidâye:** 4/37; **İsâbe:** 2/526; **Kenz'ül-Ummâl:** 7/8. **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Mecma:** 9/362.

185 **Ebû Dâvud; Müstedrek; İsâbe:** 2/526, **Beyhakî:** 9/167.

«— Allah'a verdiği sözü tuttu. Allah da onu emeline kavuşturdu.» buyurdu. Cübbesiyle onu kefenledi. Namazını kıldı. Namazda peygamberin yaptığı duadan şu sözler işitildi:

«— Allah'ım! Bu, Senin kulun, Senin yolunda hicret etti, sonra şehit oldu. Ben şahidim.»[186]

Enes (r.a.) anlatıyor: Bir adam, Resûlüllaha gelerek:

«— Yâ Resûlallah, ben siyah renkli, çirkin yüzlüyüm. Malım da yok, eğer düşmanla savaşıp şehit olursam, cennete girebilir miyim?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Evet, girersin.» buyurdu.

Savaş başlayınca, bu adam ön safa geçti ve şehit oluncaya kadar savaştı. Resûlüllah (s.a.v.), başucuna gelerek:

«— Allah yüzünü güzelleştirdi. Kokunu hoş yaptı ve malını çoğalttı.» buyurdu. Sonra şöyle devam etti:

«— Bu şehidin cübbesinin altına girmek için çekişen iki huri gördüm.»[187]

Amr b. As anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.), bana:

«— Elbiseni giy, silâhını kuşan, yanıma gel!» diye haber göndermiş. Söylediklerini yapıp, huzuruna vardım. Bana:

«— Seni ordunun başında göndereceğim, Allah seni korusun ve sana ganimet ihsan eylesin. Çokca ganimet elde etmeni dilerim.» buyurdu. Ben ise:

«— Yâ Resûlallah, ben mal kazanmak için müslüman olmadım. Ben sadece İslâma olan sevgimden dolayı müslüman oldum.» dedim. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Yâ **Amr**! İyi insan için helâl mal ne kadar güzeldir!» buyurdu.[188]

Ebû'l-Bahterî et-Tâî'den: **Kûfe**'de, **Muhtar b. Ebî Ubeyd**'in babası **Ebû Muhtar**'la beraber olanlar, **Ebû Ubeyd** köprüsünde cereyan eden savaşta şehit edilmişlerdi. Ancak içlerinden iki veya üç kişi düşman saflarını yararak kurtulmaya ve **Medine**'ye gelmeye muvaffak oldular. Bunlar, **Medine**'de, oturmuş o vak'ada şehit olanlar hakkında konuşurlarken **Hz. Ömer** geldi ve:

«— Onlar hakkında neler konuştunuz?» diye sordu. Onlar da:

«— O vak'ada ölenler için dua ediyor ve mağfiret diliyorduk.» dediler. **Hz. Ömer**:

«— Ya doğruyu söylersiniz, ya da sopa yersiniz?» deyince, onlar:

---

186 **Beyhakî; Naseî; Bidâye: 4/191; Müstedrek; Tergîb: 3/595.**
187 **Beyhakî; Bidâye: 4/191; Müstedrek; Tergîb; 2/447.**
188 **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; İsâbe: 3/3; Taberânî; Mecma'üz-Zevaid: 9/353.**

«— O vak'ada ölenlerin şehit olduklarını söyledik.» dediler. O zaman **Hz. Ömer** şöyle dedi:

«— Kendinden başka ilâh olmayan, **Muhammed**'i Hak Dinle gönderen Allah'a yemin olsun ki, kıyamet ancak Allah'ın izniyle kopacaktır. Ve, Allah'ın nebîsi hariç, kimse, ölenlerin Allah indinde ne olduğunu bilemez. Allah, nebîsinin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir. Şunu unutmayın ki, gösteriş için, şan ve şeref için, dünya menfaati ve dünya malı umarak savaşanlar var ya, işte onlar için savaşmalarına karşılık Allah katında sadece umdukları vardır.»[189]

Bir başka rivayette **Malik b. Evs b. El-Hadesân** şöyle anlatıyor: **Hz. Ömer** zamanında, Allah yolunda savaşarak şehit veren bir seriyyeden bahsediyorduk. İçimizden birisi:

«— Onlar, Allah yolunda savaşan mücahitlerdir. Ecirleri Allah'a aittir.» dedi. Bir diğeri de:

«— Allah onları, öldükleri hal üzere diriltir.» dedi. O zaman **Hz. Ömer** söz alarak:

«— Evet, kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, Allah onları öldükleri hal üzere tekrar diriltir. İnsanlar arasında öyleleri vardır ki, riyâ ve gösteriş için savaşırlar. Bazıları dünya malı umarak, bazıları da mecbur kaldıklarından savaşa katılırlar. Yine öyleleri vardır ki, birçok güçlüklere göğüs gererek Allah rızası için savaşırlar. İşte bunlardır asıl şehitler! Öbür dünyada benim ve sizlerin durumlarımızın ne olacağını bilemiyorum. Bildiğim tek şey, şu kabrin sahibinin —Resûlüllahın— bütün kusurlarının affedildiğidir.» dedi.[190]

Bir başka rivayette, **Mesruk** şunları naklediyor:
Ömer b. Hattab'ın yanında şehitlerden bahsedilince, **Hz. Ömer,** oradakilere şöyle dedi:
«— Kimler şehittir, söyleyiniz?» Oradakiler:
«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, şehitler, savaşlarda öldürülenlerdir.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— O halde şehitleriniz pek çoktur. Bakın, ben size kimlerin şehit olduğunu söyleyeyim. Şecaat ve korkaklık, Allah'ın dilediğine verdiği bir haslet, tabiattır. Şecaatliler, her şeyi bir tarafa bırakarak, ailelerine geri dönmeyi hiç düşünmeyerek savaşırlar. Korkak ise karısının yanına kaçar. Fakat şehit, sadece Allah rızası için savaşandır. Gerçek muhacir

---

[189] **Kenz'ül-Ummâl: 2/292.**
[190] **Temmam.**

ise, Allah'ın nehyettiklerinden kaçan, hakikî müslüman ise, müslümanları eliyle ve diliyle incitmeyen kimsedir.»[191]

Dımam'dan: **Abdullah b. Zübeyr, (Haccac** tarafından kuşatılınca) annesine:

«— Herkes beni bırakıp kaçtı. Düşman da teslim olmaya çağırıyor, ne yapayım?» diye haber gönderdi. Annesi:

«— Allah'ın Kitabını ve Resûlünün sünnetini yaşatmak için bu mücadeleyi başlatmışsan, hak bildiğin yolda öl. Yok eğer, dünya menfaati umarak böyle bir harekete kalkıştıysan, o zaman ne yaşamanda, ne de ölmende hayır vardır.» diye haber gönderdi.[192]

---

[191] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal: 2/292.**

[192] **Kenz'ul-Ummal: 7/57.**

SAVAŞTA KUMANDANA İTAAT :

Ebû Malik el-Eş'arî anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) bizi bir seriyye ile gönderdi. **Sa'd b. Ebî Vakkas**'ı da başımıza kumandan tayin etti. Yola çıktık. Bir müddet gittikten sonra, bir yerde konakladık. Bir adam kalktı ve atını eyerledi. Ben:

«— Nereye gidiyorsun?» dedim.

«— Hayvana yem bulmaya.» dedi.

«— Kumandana sormadan birşey yapma.» dedim. Beraberce birliğimizin kumandanı **Ebû Musa'l-Eş'arî**'nin yanına gittik ve meseleyi anlattık. **Ebû Musa'l-Eş'arî:**

«— Galiba sen evine gitmek istiyorsun?» dedi. O adam:

«— Hayır!» diye cevap verdi. **Ebû Musa'l-Eş'arî:**

«— Doğru söyle!» dedi.

«— Hayır, eve gitmiyorum.» dedi. **Ebû Musa'l-Eş'arî:**

«— Sakın yanlış bir iş yapma.» dedi.

Adam gitti. Gece geç vakit birliğine döndü. **Ebû Musa'l-Eş'arî:**

«— Evine gittin herhalde?» dedi. O:

«— Hayır.» dedi. **Ebû Musa'l-Eş'arî:**

«— Doğru söyle!» dedi.

Adam:

«— Evet, evime gittim.» dedi. **Ebû Musa'l-Eş'arî:**

«— Sen evine gitmekle azaba müstahak oldun. Bari birşeyler yap da günahını affettir.» dedi.[193]

RESÛLÜLLAH (s.a.v.) IN, SAVAŞTA DAĞILMAYI VE EVLERE BASKIN YAPMAYI MENETMESİ :

Ebû Sa'lebe el-Haşenî'den: Savaşta ordu bir yerde mola verdiğinde

---

[193] **Kenz'ul-Ummal: 3/169; İbn-i Asakîr.**

askerler dağ yamaçlarına ve vadilere dağıldılar. Resûlüllah (s.a.v.) bu durumu görünce:

«— Sizi böyle dağlara ve ovalara dağıtan şeytandır.» buyurdu.

Bundan sonraki konaklarda hiçbir tarafa dağılmadılar.[194]

Sahl b. Muaz el-Cühenî, babasından şöyle naklediyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber şu şu savaşlarda bulundum. Askerler evlere baskınlar yaptı ve yolları kesti. Bu hâdiseler üzerine Resûlüllah (s.a.v.) bir tellâl çıkararak şöyle nidâ ettirdi:

«— Kim eve baskın yapar, yol keserse savaştan hiçbir sevap alamaz.»[195]

SAVAŞTA NÖBET TUTMAK

Sehl b. Hanzaliyye anlatıyor:

Huneyn savaşında ordu, Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber yola çıktı. Akşama kadar mecburî yürüyüşe tabi tutuldular. Ben, öğle namazını Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber kılmıştım. O esnada bir atlı gelip:

«— Yâ Resûlallah, ben gözcü olarak önünüzden gittim ve filân tepeye vardım. Bir de ne göreyim! Hevazinliler, bütün yığınakları, kadınları, binekleri ve sürüleriyle tam teçhizatlı bir halde **Huneyn**'de toplanmışlar.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) gülümseyerek:

«— İnşallah, onlar yarın müslümanların ganimetleri olur.» buyurdu. Sonra da:

«— Bu gece kim nöbet tutacak?» dedi.

Enes b. Ebî Mersed el-Gımevî çıktı:

«— Ben, yâ Resûlallah.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Haydi atına bin!» buyurdu.

Enes, atına binip, Resûlüllahın huzuruna gelince, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Şu yolu takip ederek tepeye çık. Bu gece o taraftan baskına uğramayalım.» buyurdu.

Sabah olunca, Resûlüllah (s.a.v.), namazgâha gelerek iki rekât namaz kılıp, bize:

«— Nöbetçiden haberiniz var mı?» diye sordu. Biz:

«— Hayır, yâ Resûlallah.» dedik. Kamet getirildi.

Resûlüllah (s.a.v.) namaza durdu. Namaz kılarken nöbetçinin gittiği yola doğru bakıyordu. Nihayet namazını bitirip selâm verince:

«— Müjde, atlımız geliyor!» buyurdu. Biz ağaçların arasından yolu

---

[194] **Ebû Dâvûd; Neseî; Tergîb 5/40; Beyhakî: 9/152; Kenz'ul-Ummal: 3/341.**
[195] **Beyhakî: 9/152. Mişkât: 1/332; Ebû Dâvût.**

gözetlemeye başladık. Nöbetçi geldi. Resûlüllah (s.a.v.) ın önünde durup selâm verdi ve:

«— Ben, emrettiğiniz şekilde şu yolu takip ederek tepeye çıktım ve orada bekledim. Sabah olunca, dağın her iki yamacını kontrol ettim. Kimseyi göremedim.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Gece hiç aşağı indin mi?» diye sordu. **Enes:**

«— Hayır, sadece namaz kılmak ve ihtiyacımı gidermek için indim.» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sen vazifeni yaptın ve cenneti hakettin. Bundan sonra birşey yapmasan da olur.» buyurdu.[196]

Ebû Atıyye'den:

Resûlüllah (s.a.v.) sohbet için mescidde oturduğunda, kendisine bir adamın öldüğünü söylediler. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Evet, ben gördüm. Bir defasında onunla beraber savaşta nöbet tutmuştum.» dedi.

O zaman Resûlüllah (s.a.v.) kalktı. Beraberindekiler de kalktılar. Ve onun cenaze namazını kıldılar. Naaş kabre konduktan sonra, Resûlüllah (s.a.v.), bir avuç toprak aldı ve:

«— Dostların senin cehennemlik olduğunu sanıyorlar. Ben şahitlik ederim ki, sen cennetliksin.» buyurdu.

Daha sonra Resûlüllah (s.a.v.), **Ömer b. Hattab**'a dönerek:

«— İnsanların ne yaptıklarına değil, müslüman olup olmadıklarına bak.» diye ilâve etti.[197]

Aynı hadîs, **İbn-i Asakîr**'de şu şekilde nakJediliyor:

Resûlüllah (s.a.v.) zamanında bir adam öldü. Bir kısım insanlar:

«— Yâ Resûlallah, onun namazını kılma!» dediler. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Onun hayırlı bir iş yaptığını gören var mı?» diye sordu ve yukarıdaki hâdise nakledildi.[198]

Beyhakînin, İbn-i Aiz'den naklettiği bir hadîste şöyle rivaye ediliyor:

Resûlüllah (s.a.v.), bir adamın cenaze namazını kılmaya gitti. Cenaze musalla taşına konduğunda, **Hz. Ömer** gelerek:

«— Yâ Resûlallah, onun namazını kılma, çünkü o, kötü bir insandı.» dedi. O zaman Resûlüllah (s.a.v.) cemaate dönerek:

«— Onun hayırlı bir iş yaptığını gören var mı?» diye sordu. Hâdisenin bundan sonraki kısmı yukarıda geçtiği gibidir.[199]

---

[196] **Ebû Dâvûd; Beyhakî: 9/149; Hılye; Müntehab: 5/143.**
[197] **Taberânî; Mecma'uz-Zevaid: 5/288.**
[198] **Kenz'ul-Ummal: 2/291.**
[199] **Beyhakî; Mişkât: Sh. 328.**

Ebû Reyhane anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bu gece kim nöbet tutacak? Ona hayır duada bulunayım.» buyurunca, Ensardan biri kalktı:

«— Ben, yâ Resûlallah.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sen kimsin?» diye sordu. O da:

«— Ben filânım.» diye ismini söyledi. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Yaklaş!» dedi. Adam yaklaşınca, elbisesinin bir kenarından tutarak dua etmeye aşladı. Ben, Resûlüllahın duasını duyunca:

«— Ben de nöbet tutmak isterim.» dedim.

«— Sen kimsin?» diye sordu.

«— **Ebû Reyhane**'yim.» dedim. Bana, arkadaşımdan daha az dua etti. Sonra da:

«— Allah yolunda nöbet tutan göze cehennem ateşi haram kılındı.» buyurdu.[200]

Cabir (r.a.) den:

Resûlüllah (s.a.v.):

«— Gece bizi kim bekleyecek, kim nöbet tutacak?» diye sorunca:

Ensardan ve muhacirlerden birer kişi çıktı. Resûlüllah (s.a.v.) onlara:

«— Yolun, vadiye bakan ağzında bekleyin!» buyurdu. Onlar, **Ammar b. Yasir** ile **Abbad b. Bişr**'di.[201]

---

[200] **Müsned-i Ahmed b.Hanbel, Neseî; Taberanî; Beyhakî;**

[201] **İbn-i İshak; Ebû Dâvûd** 1/29; **El Bidâye** 4/85; **Nasb'ür-Raye** 1/43; **Bk. Müslümanlık**, c. II. savaşta namaz bölümü.

HASTALIKLARA TAHAMMÜL EDEREK SAVAŞA KATILMAK :

Ebû Saîd (r.a.) den: Nebî (s.a.v.):

«— Mü'minin savaşta aldığı her yara, günahlarına keffaret olur.» buyurunca, **Ubeyy b. Ka'b:**

«— Allah'ım, Senden dileğim, **Ubeyy b. Ka'b**'ın vücudundaki sıtma, Sana kavuşuncaya kadar devam etsin. Ama namaza, oruca, Hacca, Umreye, Allah yolunda savaşa mani olmasın.» diye dua etti.

Sıtm, **Ubeyy b. Ka'b**'ın vücuduna iyice yerleşti. Ölünceye kadar ondan ayrılmadı. Böyleyken o, namaz kılıyor, haccediyor, Umresini ifa ediyordu ve savaşa gidiyordu.

Yine, **Ebû Saîd**'den rivayet edilen bir başka hadîste ravi şöyle diyor: Bir âdam:

«— Yâ Resûlallah, yakalandığımız bunca hastalıkların bize bir faydası olacak mı?» diye sorunca, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Onlar günahlara keffarettir.» buyurdu.

Ubeyy b. Ka'b:

«— Az da olsa, yine keffaret midir?» deyince, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Evet, bir diken batmasından tut da, daha ağırlarına kadar hepsi keffarettir.» buyurdu.

O zaman **Ubeyy,** sıtmanın, ölünceye kadar kendisini bırakmamasını, fakat Hacca gitmekten, Umre yapmaktan, Allah yolunda savaşmaktan, kılınan farz namazları cemaatle edâ etmekten menetmemesi için dua etti. Ateşi, ölünceye kadar hiç düşmedi. Bunu, kendisine dokunan herkes hissederdi.[202]

---

[202] **İbn-i Asakîr; Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Ebû Ya'lâ; Kenz-ul-Ummal:** 2/153. **İsâbe:** 1/20; **Taberanî; Hılye:** 1/255

ALLAH YOLUNDA SAVAŞIRKEN YARALANMA

Cündeb b. Süfyan'dan: Bir defasında Nebî (s.a.v.), yolda yürürken, ayağına bir taş takıldı ve sürçtü. Parmağı kanadı. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sen, sadece kanayan bir parmaksın, bu da Allah yolunda başına geldi.» buyurdu.[203]

Tayalisinin tahriç ettiği bir hadîste, **Hz. Aişe** şöyle anlatıyor:

Uhud savaşı anıldığında, **Ebû Bekir** (r.a.):

«— O gün **Talha** çok savaştı.» der ve şunları anlatırdı:

Uhud savaşında, Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına vardığımızda, onu yüzü yaralanmış, birkaç dişi kırılmış halde bulduk. Miğferinin iki halkası mübarek yüzüne batmıştı. Resûlüllah (s.a.v.) bize, **Talha**'yı kastederek:

«— Arkadaşınızın yardımına koşun, çok kan kaybetti.» diye emretti, **Talha**'yı o civardaki çukurlardan birinde bulduk. Üzerinde yetmiş küsur ok, mızrak ve kılıç yarası vardı. Parmağı kesilmişti. Kendisine gereken yardımı yaptık.

Bir başka rivayette, **İbrahim b. Sa'd** şöyle anlatıyor:

Abdurrahman b. Avf'ın **Uhud** savaşında yirmibir yara aldığını duydum. Ayağından da yaralanmıştı. Bu yüzden topal kaldı.[204]

Enes b. Malik anlatıyor: Amcam **Enes b. Nadr, Bedir** savaşında bulunamamıştı. Resûlüllaha gelip:

«— Yâ Resûlallah, müşriklerle yaptığın ilk savaşta bulunamadım. Eğer, Allah, bundan sonraki savaşlarda bulunmayı nasip ederse, nasıl savaşacağımı görür.» dedi.

Uhud savaşında müslümanlar dağılmaya yüz tuttuğunda, o:

«— Allah'ım! Eshab namına Senden özür dilerim. Müşriklere karşı da Sana sığınırım.» dedi. Ve düşmana doğru ilerlerken karşısında **Sa'd b. Muaz** çıktı. Ona:

«— Yâ **Sa'd b. Muaz**, cennet istiyorum ve Nadrın Rabbine yemin ederim ki ben, **Uhud** tarafından cennetin kokusunu duyuyorum.» dedi. Daha sonra, **Sa'd**, Resûlüllaha:

«— Yâ Resûlallah, ben onun gösterdiği hârikaları tasvire muktedir değilim.» dedi.

Enes diyor ki: «Onu bulduğumuzda üzerinde seksen küsur kılıç, mızrak ve ok yarası vardı. Ve şehit olmuştu. Müşrikler onu müsle yapmışlardı. Onu, ancak kızkardeşi parmaklarından tanıyabildi.

Biz şu âyetin o ve benzerleri hakkında indiğini zannediyoruz:

---

203 Bk. **Müslümanlık, 1/274-275, Buharî**; Sh. **98, Müslim.**

204 **Hılye; Müntehab:** 5/77.

«Mü'minler içinde öyle mert, öyle (kahraman) erkekler vardır ki, Allah'a verdikleri sözü yerine getirdiler. İçlerinden kimi ahdini tamamladı. Kimi (tamamlamayı) bekliyor. Bunlar zerre kadar değişmediler.»[205]

İbn-i Ömer anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.): **Mute** savaşında **Zeyd b. Harise**'yi kumandan tayin etti. Sonra da:

«— Eğer **Zeyd** şehit olursa, **Cafer, Cafer** şehit olursa **Abdullah b. Revaha** kumandan olsun!» buyurdu.

Abdullah b. Ömer şöyle diyor: Ben de o savaşta bulundum. **Cafer b. Ebî Talib**'i aradık. Şehitler arasında bulduk. Vücudunda doksan küsur ok ve kılıç yarası vardı. Diğer bir rivayette, onun arkadan hiç yara almadığı kaydedilir.[206]

Amr b. Şurahbil'den: **Hendek** savaşında **Sa'd b. Muaz** okla yaralanınca kanı akmaya başladı ve Nebî (s.a.v.) nin üzerine sıçradı. O sırada **Ebû Bekir** geldi ve:

«— Eyvah! Atardamarları kesilmiş!» demeye başladı. Nebî (s.a.v.):

«— Sus yâ Ebâ Bekir!» buyurdu. O sırada **Hz. Ömer** geldi. O da:

«— **İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn.**»[207] dedi.[208]

Saîd b. Ubeyd es-Sekafî anlatıyor:

Taîf savaşında, **Ebû Süfyan b. Harb**'in, **Ebû Ya'la**'nın bahçesinin duvarı dibinde oturmuş, yemek yediğini gördüm. Hemen bir ok attım, gözüne isabet etti. Bunun üzerine **Ebû Süfyan,** Resûlüllah (s.a.v.) a geldi:

«— Yâ Resûlallah, bu gözüm Allah yolunda savaşırken yaralandı.» dedi. Nebî (s.a.v.) de:

«— İstersen dua edeyim, Allah gözünü eski haline getirsin, istersen cenneti versin, hangisi?» deyince, **Ebû Süfyan:**

«— Cenneti isterim.» dedi.[209]

Asım b. Ömer b. Katade, Katade b. Numan'dan şöyle naklediyor:

Bedir savaşında **Katade**'nin gözü yaralandı. Gözbebeği yanağına aktı. Yüzüne akan kısmı kesmek istediler.

Rufaa b. Rafî anlatıyor:

Bedir savaşında halk, **Ümeyye b. Halef**'in etrafında toplanmıştı. Oraya doğru ilerledik. Baktım, zırhı koltuk altından biraz kesilmişti. Kılıcımı oraya sokup onu yaraladım. Bana da bir ok isabet etti ve gö-

---

205 Ahzab: 23; **Tergib: 2/436; Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Tirmiz, Buharî, Müslim; Neseî; Kenz'ül-Ummal, 7/15; Hılye, 1/121; Bidaye, 4/32;** Kızkardeşi **Rubbî bt. Nadr**'dır.

206 **Buharî; Bidâye: 4/245; Taberanî; İsâbe: 1/238; Hılye: 1/117; İbn-i Sa'd: 4/26.**

207 **«Biz Allah'ın hüküm ve iradesine bağlıyız ve dönüşümüz Allah'adır.»** Bakara: 156.

208 **Kenz'ul-Ummal: 8/122.**

209 **İbn-i Asakîr; Kenz'ul-Ummal: 5/307, 2/178.**

zümü çıkardı. Resûlüllah (s.a.v.) oraya tükürdü ve dua etti. Bundan sonra hiç acı duymadım.[210]

Yahya b. Abdülhamid, dedesinden şöyle nakllediyor:

Rafî b. Hüdeyc tam göğsünden bir okla yaralanmıştı.[211]

Abdüleşhel oğullarından bir adam şöyle anlatıyor: Ben ve kardeşim **Uhud** savaşına katıldık. Yaralı bir halde geri döndük. Binecek hiçbir hayvan bulamadık, yaralarımız ağırdı. Resûlüllah (s.a.v.) la beraber bu halde tekrar savaşa çıktık. Benim yaram, kardeşiminkinden daha hafifti. Kardeşim, ağırlaştıkça onu biraz taşıyordum. Sonra tekrar kendisi yürüyordu. Bu vaziyette ordudan geri kalmayarak müslümanların gittikleri yere kadar vardık.[212]

Enes (r.a.) anlatıyor:

Yemame savaşında, **Berâ,** kapıyı açmak için duvardan atlayarak **Müseylime**'nin evinin bahçesine girdi. Kapıyı açıncaya kadar onlarla savaştı. Seksen küsur ok ve kılıç yarası almıştı. Tedavi edilmek üzere karargâha götürüldü. **Halid** bir ay onunla meşgul oldu.[213]

İshak b. Abdullah b. Ebî Talha anlatıyor:

Enes b. Malik ve kardeşi, **Irak**'ta **Hârik** mevkiindeki kalelerden birinin muhasarasında bulunuyorlardı. Kaledekiler kızgın zincirler ucuna kancalar takıp kale bedenlerinden aşağıya sarkıtmışlardı. Kancalar bir insana takıldığında, onu hemen yukarıya çekiyorlardı.

Enes'i de çengele takıp yukarı çekmeye çalıştılar. **Enes,** kale duvarında yükselirken **Berâ** hemen geldi ve eliyle zinciri tuttu. Yukarıdan sarkıtılan ip koptu. **Berâ,** eline baktığında avucunun içindeki etlerin yanarak kemiklerin meydana çıktığını gördü. Böylece, Allah, **Enes b. Malik**'i kurtarmış oldu.[214]

Aynı hadîs, **Taberanî** tarikiyle şöyle rivayet ediliyor:

O kancalardan birisi de **Enes b. Malik**'e takıldı. Kaledekiler **Enes**'i yukarı çekmeye başladılar ve ayaklarını yerden kestiler. O sırada savaşmakta olan **Berâ**'ya:

«— Kardeşine yetiş, onu kurtar!» dediler. **Berâ** koştu. **Enes**'in yukarı çekilmekte olduğunu görünce, hemen duvara sıçradı ve dönen zinciri yakaladı. Kaledekiler, onları çekiyorlardı. **Berâ**'nın elinden dumanlar çıkıyordu. Nihayet ip koptu. **Berâ,** eline baktığında, et namına birşey kalmamıştı.[215]

---

210 **Begavî; Ebû Ya'lâ; Mecma'uz-Zevaid:** 6/82.
211 **Beyhakî; El-Bidaye; El-İsabe,** 1/496, 4/474; **Taberanî; Bk. Müslümanlık,** 1/325.
212 **İbn-i İshak; El Bidaye,** 4/49; **İbn-i Saad,** 3/21; Bk. **Müslümanlık** 1/324.
213 **İsâbe:** 1/143.
214 **Taberanî; İsabe:** 1/143.
215 **Mecma'uz-Zevaid:** 9/325; **Taberanî.**

ŞEHİT OLMAK İÇİN ALLAH'A DUA VE NİYAZDA BULUNMAK :

Ebû Hüreyre anlatıyor:

Nebî (s.a.v.) in şöyle buyurduğunu işittim:

«— Nefsim, kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki; bütün mü'minlerin, benim bulunduğum her savaşa katılmak arzuları olmasa ve orduya vasıta temin etme kaygusu bulunmasaydı, istisnasız bütün savaşlara katılırdım.

Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin olsun ki, Allah yolunda şehit olup dirilmek, tekrar şehit olup dirilmek, tekrar, tekrar şehit olup dirilmek ve sonunda yine şehit olmak isterdim.»[216]

Ebû Hureyre anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Allah, sadece kendi yolunda cihad yapmak için yola çıkan, kendisine inanan, resûllerini tasdik eden bir kimseye cenneti garanti ediyor veya onu ecir ve ganimet elde etmiş olarak evine, yerine sağ salim döndürürüm, buyuruyor. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin olsun ki, Allah yolunda yara alan kişi, kıyamet gününde kanlar içinde, misk kokarak yaralandığı hal üzere haşrolunur. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim, müslümanlara zor gelmeseydi, Allah yolunda yapılan hiçbir savaştan geri kalmazdım. Fakat, onların hepsini teçhiz edecek imkânım yok. Kendileri de imkân bulamıyorlar. Ayrıca, benden ayrılmak onlara zor geliyor. Muhammed'i kudret ve iradesiyle yaşatan Allah'a yemin ederim ki, Allah yolunda savaşıp şehit olmayı, sonra tekrar savaşıp şehit olmayı, tekrar, tekrar savaşıp şehit olmayı isterim.»[217]

Kays b. Ebî Hazım anlatıyor:

Ömer b. Hattab, bir gün müslümanlara hitap etti. Hutbesinde şöyle dedi:

«— Adn cennetlerinde bir köşk vardır. Onun beşyüz kapısı vardır.

---

216 **Buharî;**

217 **Müslim; 2/133; Kenz'ul-Ummal: 2/255; Neseî; Müsned-i Ahmet b.Hanbel.**

Her kapıda beşbin Huri vardır. Bu köşke ancak Nebî girebilir.» Sonra **Hz. Ömer**, Resûlüllah (s.a.v.)'ın kabrine dönerek:

«— Ey bu kabrin sahibi, ne mutlu sana!» dedi ve devam etti:

«— Veya Sıddîk girebilir.» Bu sefer de **Hz. Ebû Bekir**'in kabrine dönerek:

«— Ne mutlu sana, yâ Ebâ Bekr!» dedi. Ve devam etti:

«— Veya bir şehit girebilir.» Sonra kendi kendisine:

«— Şehitlik nerde, sen nerdesin ey Ömer!» dedi ve devamla:

«— Beni **Mekke**'den **Medine**'ye hicret ettiren Allah, elbette şehadet şerbetini de içirir.» dedi.[218]

İbn-i Mes'ud'un rivayetinde şöyle deniyor: Allah, **Hz. Ömer**'e şehadet şerbetini halkının en kötüsü **Mugîre**'nin kölesinin (**Ebû Lü'lüe**'nin) elinden içirdi.

Buharî'nin tahriç ettiği bir hadîste **Eslem** şöyle rivayet ediyor:

Hz. Ömer şöyle dua ediyordu:

«— Allah'ım, bana, Senin yolunda şehit olmayı nasip et. Benim canımı Resûlünün beldesinde al.»

Hafsa şöyle diyor: Ben, **Ömer**'in şöyle dua ettiğini duydum:

«— Allah'ım, Senin yolunda öleyim. Nebî'nin beldesinde ruhumu teslim edeyim.» Ben:

«— Bu nasıl olur?» diye sorduğumda, o:

«— Allah dilerse yapar.» diye cevap verdi.[219]

Sa'd b. Ebî Vakkas anlatıyor:

Uhud savaşında, **Abdullah b. Cahş, Sa'd**'a:

«— Dua etmiyor musun?» dedi. Ve her ikisi de birer köşeye çekilip dua etmeye başladılar. **Sa'd** şöyle dua ediyordu:

«— Yâ Rabbi, düşmanla savaşa başladığımda, karşıma güçlü kuvvetli birini çıkar. Çarpışalım, onu yenip ganimetini alayım.»

Abdullah b. Cahş, bu duaya, «Âmin!» dedi. Sonra kendisi dua etmeye başladı:

«— Allah'ım, beni güçlü kuvvetli, iyi döğüşen bir adamla karşılaştır. Senin yolunda onunla döğüşeyim. Sonra o beni yensin. Tutup boynumu, burnumu ve kulaklarımı kessin ki, yarın Sana kavuştuğum zaman, Sen:

«— Niçin burnunu ve kulağını kestiler?» diye sorarsan:

«— Senin ve Resûlünün yolunda kesildi.» diye cevap vereyim. Sen de:

«— Evet, doğru söyledin.» diyesin.

Sa'd diyor ki:

«— Yavrum, **Abdullah b. Cahş**'ın duası benimkinden daha hayırlı

---

[218] **Taberânî; Kenz'ul-Ummal: 7/275; Mecma'uz-Zevaid: 9/55.**

[219] **Buharî; Feth'ul-Bârî: 4/71.**

çıktı. Allah onun duasını kabul etti. Akşama doğru onu gördüm. Burnu ve kulağı bir ipte sallanıyordu.[220]

Saîd b. Müseyyib anlatıyor: **Abdullah b. Cahş** şöyle dedi:

«— Allah'ım, Senden, yarın beni düşmanla karşılaştırmanı, onların beni şehit edip, karnımı yarmalarını, burnumu ve kulağımı kesmelerini, sonra bana:

«— Bunlar niçin oldu?» diye sormanı, benim de:

«— Senin yolunda oldu.» dememi istiyorum.

Saîd b. Müseyyib diyor ki: Ben, Allah'ın, O'nun duasının dünyadaki kısmını kabul ettiği gibi, âhiretteki kısmını da kabul edeceğini umuyorum.[221]

Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.):

«— Kılık kıyafeti eski ve kimsenin önem vermediği nice insanlar vardır ki, eğer dua etseler, Allah, onların dualarını kabul eder. **Berâ b. Malik** de bunlardandır.» buyurdu.

Tüster savaşında müslümanlar dağılınca, oradakiler:

«— Yâ **Berâ,** Rabbine dua et.» dediler. **Berâ** da şöyle dedi:

«— Ey Rabbim! Sana dua ediyorum. Bizi zafere ulaştır ve beni Nebî'ne kavuştur.»

Râvî, Berâ'nın o savaşta şehit olduğunu söylüyor.[222]

Diğer bir rivayette **Enes,** Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu naklediyor:

«— Sade giyinen nice zayıf ve zayıf görünen insan vardır ki, eğer Allah'a dua etse, mutlaka duasını kabul eder. **Berâ b. Malik** de onlardandır.» Müşrikler, müslümanları çok zor durumda bıraktıkları ve yeni bir hücuma kalktıklarında, oradakiler:

«— Yâ **Berâ,** Allah'ın Resûlü şöyle buyurmuştu: «Eğer sen Allah'a dua etsen, elbette kabul eder.» Haydi, Rabbine dua et.» dediler.

Bunun üzerine **Berâ** şöyle dua etti:

«— Yâ Rabbi! Mutlaka bizi onlara galip kıl. Bunu Senden bütün kalbimle istiyorum.» Sonra düşmanla **Sus** köprüsünde karşılaştılar. Düşmanlar, müslümanlara zayiat verdirince, onlar yine **Berâ**'ya:

«— Yâ **Berâ,** zaferimiz için Rabbine dua et.» dediler. O da:

«— Yâ Rabbi, mutlaka bizi onlara galip kıl! Ve beni de Nebî'ne ulaştır.» diye dua etti.

Çok sürmedi, müslümanlar düşmanı yendiler. **Berâ** da şehit oldu.[223]

---

220 **Taberânî; Mecma'uz-Zevaid:** 9/301; **İsabe:** 2/287; **İstîab:** 2/274, **Beyhakî:** 6/207; **Hılye:** 1/109.

221 **Müstedrek:** 3/200; **İsabe:** 2/287; **Hılye:** 1/109; **İbn-i Sa'd:** 3/63.

222 **Kenz'ul-Ummâl:** 7/11; **Tirmizî; İsâbe:** 1/144.

223 **Müstedrek:** 3/291-292; **Hılye:** 1/7.

Humeyd b. Abdurrahman el-Himyerî'den: Nebî (s.a.v.) nin eshabından **Humeme** denilen bir zat, **Hz. Ömer** zamanında İsfahan savaşına katıldı. Savaşta Allah'a şöyle dua ediyordu: «Allah'ım, **Humeme** Sana kavuşmak istediğini iddia ediyor. Eğer gerçekten bu isteğinde samimî ise, gayesine ulaşması için ona sabır ve kuvvet ver. Eğer Sana kavuşma isteğinde samimî değilse, istemese de bu işi ona yükle.»

Humeme şehit olmak istiyordu. **Ebû Musa** onun şehit olduğunu naklediyor.[224]

Ahmed b. Hanbel, bu hadîsi naklediyor ve şu ilâveyi yapıyor:

Humeme: «Eğer istemiyorsa, istemese de, bunun için ona azîm ve sabır ver. Allahım, **Humeme**'yi bu yolculuğundan geri çevirme.» diye dua etti. Sonunda şehit oldu.

Affan, onun karın ağrısından **İsfahan**'da öldüğünü; onun ölümü üzerine **Ebû Musa**'nın kalkıp: «Ey cemaat, Nebî'nizden duyduğumuz ve ondan bize gelen bilgiye göre, **Humeme** şehittir.» buyurduğunu söyler.[225]

Ma'kil b. Yesar'dan: **Ömer b. Hattab, Hürmüzan'la İran** seferine dair istişare etti ve ona:

«— Ne diyorsun, işe **İran**'dan mı, **Azerbaycan**'dan mı, yoksa **İsfahan**'dan mı başlayayım?» diye sordu. O ise:

«— **İran** ve **Azerbaycan** iki kanat, **İsfahan** ise baş mesabesindedir. Kanatlardan birini kesersen, diğer kanat yine kalkar. Fakat başı kesersen, kanatların her ikisi de düşer. Bunun için baş'tan başla!» diye cevap verdi.

Daha sonra **Ömer b. Hattab**, mescide girdi. **Numan b. Mukarrin** namaz kılıyordu. Yanına oturdu. **Numan**, namazını bitirince, ona:

«— Sana bir vazife vereceğim.» dedi. **Numan** da:

«— Eğer vergi toplamak içinse hayır, ama savaş içinse evet.» dedi. **Ömer:**

«— Evet, savaşa gideceksin.» dedi. Ve onu **İsfahan**'a gönderdi. **Nihavend**'de iki ordu karşılaştı. **Mugîre ibn-i Şûbe, İran** ordusu kumandanı tarafından gönderilen tercümanla zeval vaktine kadar konuştu. Savaştan başka çıkar yol olmadığını görünce, **Numan**'a:

«— Allah sana acısın, İranlılar, en süratli ve iyi ok atanlardır, onun için derhal hücum et.» dedi. **Numan** da:

«— Vallahi, sen gerçekten tecrübeli ve ileri görüşlüsün. Benim, Resûlüllah (s.a.v.) la beraber bulunduğum bütün savaşlarda Resûlüllah, eğer gündüzün ilk saatinde savaşmazsa, güneşin tesiri kayboluncaya ve rüzgâr çıkıncaya kadar savaşı tehir eder, sonunda zafere ulaşırdı. Şimdi

---

[224] **Ebû Davud; Müseddid; İbn-ü Ebî Şeybe; El-İsâbe** 1/355.

[225] **Ahmet b.Hanbel, Mecma'uz-Zevâid** 9/400; **El-Müntehab** 5/170

ben sancağımı üç defa sallayacağım. Birincide herkes ihtiyacını görsün ve abdest alsın. İkincide ayakkabılarını bağlasın ve silâhını tekrar gözden geçirsin. Üçüncüde hücum edin. Kimse kimseye bakmasın. **Numan** ölürse kimse onunla oyalanmasın. Şimdi ben, Allah'a dua edeceğim. Herbiriniz âmin deyiniz,» dedi ve: «Allah'ım, bugün müslümanların zaferi yolunda **Numan'**a şehitlik rütbesi ver. Onları muzaffer kıl.» diye dua etti.

Daha sonra sancağını muayyen fasılalarla üç defa olarak salladı. Sonra zırhını giydi ve düşmana hücum etti. İlk yere yıkılan o oldu. Yanına geldim, onun: «Eğer ölürsem, kimse benimle oyalanmasın.» sözünü hatırladım. Üzerine bir işâret koydum ve gittim. Biz düşman kumandanını öldürdüğümüzde, ordusu bizi bırakır, onunla oyalanırdı. Nihayet İran ordusu kumandanı **Zü'l-Hâcibeyn,** katırından düştü. Karnı yarıldı. Böylece de Allah onları hezimete uğrattı. Savaş bittikten sonra, bir su kabı ile **Numan'**ın yanına geldim. Yüzündeki toprakları yıkadım. Bana:

«— Sen kimsin?» diye sordu. Ben de:

«— **Ma'kil b. Yesar.**» dedim.

«— Müslümanlar ne yaptılar?» diye sordu.

«— Allah onları muzaffer kıldı.» dedim.

«— Allah'a çok şükür. Bunu **Ömer'**e yazın.» dedi ve son nefesini verdi.

Ziyad b. Cübeyr, babasından bu hâdisenin **Nihavend** savaşında cereyan ettiğini naklediyor ve şöyle diyor: **Numan,** «Resûlüllah (s.a.v.) gâzaya gittiğinde, gündüzün ilk saatinde savaşmazsa namaz vakti gelinceye ve rüzgâr esip de muharebe için elverişli şartlar gerçekleşinceye kadar acele etmezdi. Ben de savaşı bunun için geciktiriyorum. Allah'ım, bugün, İslâmın şerefinin artacağı ve kâfirlerin zelîl olacağı bir zaferle beni sevindirmeni istiyorum. Bunu gördükten sonra da bana şehâdet şerbetini içir. Âmin deyin, Allah'ın rahmeti üzerinize olsun.» dedi. Biz de, «âmin!» dedik ve ağladık.[226]

---

[226] **Taberî:** 4/249, 235; **Taberânî; Mecma'uz-Zevâid** 6/217; **Müstedrek** 3/293.

ESHABIN ALLAH YOLUNDA SAVAŞA VE ÖLÜME KOŞMALARI

Bedir Savaşında :

Süleyman b. Bilâl anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) **Bedir** savaşı için yola çıktığında **Sa'd b. Hayseme** ve babası, her ikisi de peygamberle beraber savaşa katılmak istediler. Nebî (s.a.v.) ye haber verildi. Resûlüllah, ikisinden birinin savaşa katılmasını emretti. Bunun üzerine kur'a çekmeye karar verdiler. Kur'adan önce **Hayseme b. Haris** oğlu **Sa'd**'a:

«— Birimizin burada kalması gerekiyor. Sen karınla beraber kal.» dedi. **Sa'd** ise:

«— Eğer bu, cennetten başka birşey için olsaydı, seni kendime tercih ederdim. Fakat, ben bu savaşta şehit olmak istiyorum.» dedi. Sonra kur'a çektiler. Kur'ada **Sa'd** kazandı. Resûlüllahla beraber **Bedir** savaşına katıldı ve şehit oldu. Onu **Amr b. Abduved** şehit etti.[227]

Muhammed b. Ali b. Hüseyn anlatıyor:

Bedir savaşında **Utbe,** mübareze için müslümanlardan birini çağırdı. **Velid b. Utbe**'ye karşı **Ali b. Ebû Talib** meydana çıktı. Her ikisi de genç ve birbirine denkti. **Ali b. Ebû Talib, Utbe**'nin elinden yakaladı, yüzüstü yere vurdu ve öldürdü. Sonra, müşriklerden **Şeyme b. Rebîa** ortaya çıkarak meydan okudu. Ona karşı da **Hamza** çıktı. Birbirlerine denktiler. **Hamza** da onu yere vurdu ve öldürdü. Daha sonra **Utbe b. Rebîa** meydan okudu. Ona karşı da **Ubeyde b. Haris** çıktı. Onlar iki sütun gibiydiler. Karşılıklı hamle yaptılar. **Ubeyde,** ona bir hamle yaptı ve sol omuzunu yaraladı. **Utbe** de, **Ubeyde**'nin yanına yaklaştı ve bir kılıç darbesiyle bacağını kopardı. **Hamza** ve **Ali, Utbe**'nin üzerine yürüdüler ve işini bitirdiler. Sonra **Ubeyde**'yi kucaklayarak gölgelikteki Nebî (s.a.v.) nin yanına getirdiler. Peygamberin huzuruna çıkardılar. Resûlüllah onu yatırdı, başını dizine koydu ve yüzünden tozları silmeye başladı. **Ubeyde:**

---

227 **Müstedrek:** 3/189; **El-İsâbe:** 2/25.

«— Allah'a yemin ederim ki, yâ Resûlallah! **Ebû Talib** bu halimi görseydi, onun şu sözüne daha lâyık olduğumu anlardı:

Muhammed'i muhafaza için etrafında, oğullarımızı ve karılarımızı bile unutarak cansiperâne savaşırken öldürülmedikçe onu asla teslim etmeyiz.

«— Ben şehit değil miyim yâ Resûlallah?» dedi. Resûlüllah da:

«— Evet, sen şehitsin, buna ben şahidim.» buyurdu. Biraz sonra **Ubeyde** ruhunu teslim etti. Resûlüllah (s.a.v.), onu **Safra**'ya[228] defnetti. Onu kendi eliyle kabrine koydu. Onun dışında hiç kimseyi kendi eliyle kabrine koymamıştı.

Bir başka rivayette, **Zührî** şöyle naklediyor:

Utbe ve **Ubeyde** birbirlerine karşılıklı hamle yaptılar. Hiçbiri diğerini yerinden oynatamadı. **Hamza** ve **Ali, Utbe**'ye hücum ettiler ve öldürdüler. **Ubeyde**'yi Nebî (s.a.v.) nin yanına getirdiler. **Ubeyde**'nin bacağı kesilmiş, kemiğinin iliği akıyordu. Kendisini Resûlüllaha getirdiklerinde, o:

«— Yâ Resûlallah, ben şehit değil miyim?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Evet, şehitsin.» buyurdu. O zaman **Ubeyde:**

«— Eğer **Ebû Talib** sağ olsaydı, benim, onun şu sözüne hak kazandığımı anlardı: «Muhammed'i muhafaza için etrafında, oğullarımızı ve karılarımızı bile unutarak cansiperâne savaşırken öldürülmedikçe onu teslim etmeyiz.»[229]

Uhud Savaşında :

İbn-i Ömer'den **Hz. Ömer** (r.a.), **Uhud** savaşında kardeşine:

«— Kardeşim, zırhımı sen al.» dedi. Kardeşi ise:

«— Senin gibi, ben de şehit olmak istiyorum.» dedi ve her ikisi de zırhı giymediler.[230]

Ali (r.a.) anlatıyor: **Uhud** savaşında müslümanlar, Resûlüllah (s.a.v.) ın yanından dağıldıklarında ölülerin arasına baktım. Resûlüllah (s.a.v.) ı göremedim. Kendi kendime:

«— Vallahi, o savaştan kaçmaz, ölüler arasında da göremiyorum. Her halde yaptığımız şeyden dolayı Allah gazap etti ve onun için Nebîsini kendi yanına aldı. Artık benim için ölünceye kadar savaşmaktan daha hayırlı bir şey yok.» dedim. Kılıcımın kınını kırdım, sonra düş-

---

[228] **Safra: Medîne** ile **Bedir** arasında bir vadi.
[229] **İbn-i Asakîr; Kenz'ul-Ummâl:** 5/272; **Müstedrek:** 3/188.
[230] **Taberânî; İbn-i Sa'd:** 3/275; **Hılye:** 1/367.

mana hücum ettim. Onlar benim gelişimi görüp de iki tarafa çekilince bir de ne göreyim. Resûlüllah (s.a.v.) aralarındaydı.[231]

Benî Adiy b. Neccar'ın kardeşi **Kasım b. Abdurrahman b. Râfi**'den:

Enes b. Malik'in amcası **Enes b. Nadr, Uhud** savaşının en şiddetli anında **Ömer b. Hattab** ve **Talha b. Ubeydullah**'ın yanına vardı. Onların yanlarında muhacir ve ensardan birçok insan vardı. Savaşı bırakmışlar, oturuyorlardı. Onlara:

«— Niçin oturuyorsunuz?» diye sordu.

«— Resûlüllah öldürüldü.» dediler.

«— Resûlüllahtan sonra artık yaşayıp da ne yapacaksınız, haydi kalkın, Resûlüllah niçin öldüyse, siz de aynı gaye uğrunda ölün.» dedi. Sonra düşmana hücum etti. Şehit oluncaya kadar savaştı.[232]

Abdullah b. Ammâr el-Hatmî'den:

Uhud savaşında, müslümanlar dağınık bir vaziyetteyken **Sabit b. Dahdâha** geldi ve müslümanların şaşkın bakışları arasında şöyle bağırmaya başladı:

«— Ey ensar! Ben **Sabit b. Dahdâha**'yım. Bana doğru gelin, eğer **Muhammed** (s.a.v.) öldürüldüyse, Allah Haydır, ölmez. Dininiz uğruna savaşın. Allah sizi galip getirecektir ve sizin yardımcınızdır.» Bunun üzerine ensardan bir grup, onun yanına koştu. **Sabit** de yanındaki müslümanlarla düşmana hücum etmeye başladı. Nihayet **Kureyş**'ten silâhlı bir bölük onu durdurdu. Bu bölükte **Kureyş**'in ileri gelenlerinden, **Halid b. Velîd, Amr b. As, İkrime b. Ebî Cehil, Dırar b. Hattab** vardı. Onlarla savaşmaya başladılar. **Halid b. Velîd, Sabit**'e mızrakla saldırdı. Mızrak vücudunu delip diğer tarafa geçti. **Sabit b. Dahdâha,** hemen oraya yıkıldı. Yanında kendisiyle beraber savaşan ensarın hepsi de şehit düştüler.

Onların, **Uhud** savaşında, müslümanlardan en son şehit olanlar olduğu söylenir.[233]

Beyhakî, «Delâil'ün-Nübüvve»de, **İbn-ü Ebî Nüceyh** (o da babasından) tarikinden şöyle naklediyor:

Uhud savaşında muhacirlerden bir adam, ensardan, ızdırap çeken bir yaralının yanına uğradı ve ona:

«— Ey filân, **Muhammed**'in öldürüldüğünü duydun mu?» diye sordu. Ensardan o zat:

«— Eğer **Muhammed** öldürüldüyse, o, risâleti tebliğ etti. Siz dininizi müdafaa için savaşın.» dedi. Bunun üzerine: **«Muhammed, ondan evvel gelen geçen peygamberler gibi bir peygamberden başka değildir.**

---

[231] **Ebû Ya'lâ; Kenz'ul-Ummal: 5/274; Mecma'uz-Zevâid: 6/112.**
[232] **İbn-i İshâk; Bidâye; 4/34.**
[233] **Vakidî; İstîâb: 1/195.**

Şayet o ölür, yahut öldürülürse siz gerisin geriye mi döneceksiniz? Kim geriye dönerse Allah'a zarar vermez. Fakat şükredenlerin mükâfatını Allah verir.» âyeti nâzil oldu.[234]

Zeyd b. Sâbit anlatıyor:

Uhud savaşında Resûlüllah (s.a.v.) beni, **Sa'd b. Rebî**'i aramaya yolladı ve bana:

«— Onu görürsen selâmımı söyle ve ona: Resûlüllah (s.a.v.), kendini nasıl buluyorsun? diye soruyor de.» dedi. Ölüler arasında dolaşmaya başladım. Onu, son nefesini vermek üzereyken buldum. Yetmiş yerinden kılıç, mızrak ve ok yarası almıştı. Ona:

«— Yâ **Sa'd,** Resûlüllah (s.a.v.) ın sana selâmı var. Kendini nasıl hissediyorsun diye soruyor?» dedim. O:

«— Selâm Resûlüllahın ve senin üzerinize olsun. Ona cennet kokusu duyduğumu söyle, kavmime de: Sağ olduğunuz müddetçe, Resûlüllahın başına birşey gelirse, Allah indinde hiçbir mazeret ileri süremezsiniz, diye söyle.» dedi ve son nefesini verdi.

Hakîm'in, **İbn-i İshak** tarikinden tahriç ettiği bir hadîste, **Abdullah b. Abdurrahman b. Ebî Sa'saa** (ki o da babasından) şöyle naklediyor:

Resûlüllah (s.a.v.):

«— **Sa'd b. Rebî** ne yaptı? Kim öğrenip bana haber verecek?» buyurdu. (**Râvî** yukarıdaki hadîsi zikrettikten sonra şöyle devam ediyor): **Sa'd** dedi ki:

«— Resûlüllah (s.a.v.) a, benim artık son nefesimi vermek üzere olduğumu haber ver. Ona selâmımı söyle ve şöyle de: Allah bizi ve bütün Ümmet-i Muhammed'i hayırla mükâfatlandırsın.»[235]

Enes (r.a.) anlatıyor:

Uhud savaşında müşrikler, Nebî (s.a.v.) i sardıklarında —ki, Resûlüllahın yanında ensardan yedi kişi ve bir Kureyşli vardı—, Resûlüllah:

«— Kim onları geri püskürtürse o, cennette benim arkadaşım olacak.» buyurdu. Ensardan bir adam geldi ve şehit oluncaya kadar müşriklerle savaştı. Resûlüllah (s.a.v.) ı tekrar çevirdiklerinde, o yine:

«— Kim onları geri püskürtürse, o cennette benim arkadaşım olacak?» buyurdu. Böylece ensardan yedi kişinin yedisi de şehit olunca, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Dostlarımıza karşı insafsızlık ettik.» buyurdu.

Câbir (r.a.) şöyle anlatıyor:

Uhud savaşında müslümanlar, Resûlüllah (s.a.v.) ın etrafında dağıldılar. Peygamberin yanında sadece, ensardan onbir kişi ve **Talha b.**

---

234 **Beyhakî; Delâil'ün-Nübüvve; Bidâye: 4/31. Al-i İmrân, 144.**

235 **Müstedrek: 3/201; El-Bidâye: 4/39; Muvatta: 175; İbn-i Sa'd: 3/523.**

Ubeydullah vardı. O sırada Resûlüllah dağa tırmanıyordu. Müşrikler, Resûlüllâhın etrafını sardılar. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bunlara karşı çıkacak kimse yok mu?» buyurdu. **Talha:**

«— Ben, yâ Resûlallah!» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Senden başka biri yok mu, yâ **Talha**?» buyurdu. Ensardan biri:

«— Ben varım, yâ Resûlallah!» dedi. Ve Resûlüllah (s.a.v.) ı müdafaa için savaşmaya başladı. Bu sırada Resûlüllah (s.a.v.) ve yanındakiler oradan tepeye doğru tırmandılar. Müşriklerle çarpışan zat şehit oldu. Müşrikler tekrar Resûlüllaha yaklaştılar. Resûlüllah (s.a.v.) yine:

«— Bunlara karşı çıkacak kimse yok mu?» buyurdu. **Talha** yine sözünü tekrarladı. Resûlüllah da önceki gibi cevap verdi. Ensardan yine bir adam:

— Ben varım, yâ Resûlallah!» dedi ve onlarla çarpışmaya başladı. Arkadaşları ise tepeye tırmanmaya devam ediyorlardı. Daha sonra o da şehit edildi. Müşrikler tekrar Resûlüllaha yaklaştılar. Resûlüllah (s.a.v.) daha önceki sözlerini tekrar ediyor ve **Talha:**

«— Ben, yâ Resûlallah!» diyor. Fakat Resûlüllah, ona müsaade etmiyor. Ensardan biri izin isteyince ona izin veriyordu. O da öncekiler gibi çarpışıyor ve şehit oluyordu. Resûlüllahın yanında **Talha**'dan başka kimse kalmayıncaya kadar böyle devam etti. Müşrikler, Resûlüllah ile **Talha**'nın etrafını sardılar. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Kim bunlara karşı koyacak?» buyurdu. **Talha** da:

«— Ben!» dedi ve kendinden öncekiler gibi savaştı. Parmakları kesilince:

«— Eyvah!» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Eğer, (bismillâh) deseydin, insanların gözü önünde melekler seni kaldırır ve sema'ya yükseltirlerdi.» buyurdu. Sonra Resûlüllah, tepede toplu halde bulunan eshabın yanına çıktı.[236]

Mahmud b. Lebîd'den:

Resûlüllah (s.a.v.) savaş için **Uhud**'a gittiğinde **Yeman b. Câbir, Ebû Huzeyfe** ve **Sâbit b. Vakş b. Za'verâ**, kadın ve çocuklarla beraber kalede kalmışlardı. Bunların ikisi de ihtiyardı. Biri diğerine:

«— Biz niçin bekliyoruz? Allah'a yemin olsun ki, daha çok yaşayacak değiliz. Bugün, yarın öleceğiz. Haydi kılıçlarımızı alalım ve Resûlüllaha katılalım.» dedi. Sonra, savaşa giden müslümanlara iltihak ettiler. Onları kimse tanımıyordu. **Sâbit b. Vakş**'ı müşrikler şehit ettiler. **Ebû Huzeyfe**'yi ise tanımadıklarından müslümanlar, kendisine saldırıp şehit ettiler. **Huzeyfe:**

---

[236] **Müsned-i Ahmet b.Hanbel; Müslim; El-Bidâye: 4/26; Beyhakî;**

«— Babam, babam!..» diye bağırıyordu. Müslümanlar:

«— Vallahi onu tanımadık.» dediler. Doğru söylüyorlardı.

Huzeyfe:

«— Allah size mağfiret etsin, o merhametlilerin en merhametlisidir.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.), ona diyetini vermek istedi. **Huzeyfe** diyeti almayarak müslümanlara bağışladı. Bu, Resûlüllah indinde onun mertebesini daha da artırdı.[237]

Reci[238] Gazvesi :

Ebû Hureyre'den:

Nebî (s.a.v.), düşmanın durumunu öğrenmek için bir seriyye gönderdi. Başlarına da, **Asım b. Amr b. Hattab**'ın dayısı **Asım b. Sâbit**'i kumandan tayin etti. Onlar yola çıktılar ve **Usfan**'la **Mekke** arasında bir yere geldiklerinde, durumdan **Benû Lihyân** denilen Hüzeylli bir kabile haberdar edildi. Müslümanların izlerini takip ederek onlara yüz ok atımı yaklaştılar. Müslümanların konakladıkları yerde **Medine** hurması çekirdeklerini buldular. Ve:

«— Bu **Yesrîb** hurması.» dediler. Yine peşlerine düştüler ve onlara yaklaştılar. Düşmanın yaklaştığını gören **Asım** ve arkadaşları sarp, yüksekçe bir tepeye çıktılar. Benû Lihyanlılar da onları sardılar ve:

«— Söz veriyorum. Eğer yanımıza gelirseniz, sizden hiç kimseyi öldürmeyeceğiz.» dediler. **Asım** da cevaben:

«— Ben bir kâfirin himayesine girmem! Allah'ım, Nebîne bizim durumumuzu bildir.» diye dua etti ve savaşa başladılar. Müşrikler, **Asım** ve beraberindekilerden yedi kişiyi şehit ettiler. Geriye **Hubeyb, Zeyd** ve bir adam daha kaldı. Onlara, birşey yapmıyacaklarına dair söz verince, yanlarına geldiler. Onları ele geçirince yay kirişlerini çözerek bağladılar. **Hubeyb**'le **Zeyd**'in yanındaki üçüncü adam:

«— İşte bu bize yapılan ilk gaddarlık.» dedi ve onlarla beraber gitmek istemedi. Onu sürüklediler ve gitmeye zorladılar. Kabul etmeyince de öldürdüler. **Hubeyb** ve **Zeyd**'i götürüp **Mekke**'de sattılar. **Hubeyb**'i **Haris b. Amir b. Nevfel** oğulları satın aldı. —**Hubeyb, Bedir** savaşında **Haris b. Amir**'i öldürmüştü.— Onların yanında bir müddet esir olarak kaldı. Nihayet öldürmeye karar verdiler. **Hubeyb, Haris**'in kızlarının birinden temizlenmek için bir ustura istedi. Kız da verdi. **Haris**'in kızı diyor ki: Bir an için gafil bulundum. Çocuğum ansızın ona doğru yürüdü. Yanına vardı. O da alıp dizlerinin üstüne oturttu. Bunu görünce

---

[237] **Müstedrek:** 3/202; **Müntehab:** 5/167.

[238] **Recî: Hûzeyl** topraklarında bir su başı. Müslümanlarla Huzeyliler arasındaki savaş burada cereyan etiğinden bu ismi almıştır.

çok korktum. Çünkü, **Hubeyb**'in elinde ustura vardı. O da benim korkumu anlayınca:

«— Onu öldüreceğimden mi korkuyorsun? Katiyyen bunu yapmam.» dedi. **Hubeyb**'den daha iyi hiçbir esir görmedim. **Mekke**'de hiç meyve yokken, zincire vurulu olduğu halde, onu üzüm yerken gördüm. Böyle bir nimet ancak Allah tarafından gönderilebilirdi. Öldürmek için **Mescid-i Haram**'dan çıkardılar. **Hubeyb:**

«— Bırakın, iki rekât namaz kılayım.» dedi. Sonra onlara dönerek:

«— Eğer ölümden korktuğum için namazı uzattığımı düşünmeseydiniz daha fazla kılardım.» dedi. İdamdan önce ilk defa iki rekât namaz kılma âdetini ihdas eden odur. Namazını bitirdikten sonra:

«— Allah'ım, Sen de onların cezasını ver!» dedi ve devamla şunları söyledi:

«— Mademki Allah yolunda öldürülüyorum, ölümün şekli ne olursa olsun, önemli değil. Allah dilerse vücudun her bir azasını mübarek kılar.»

Hubeyb sözlerini bitirince **Ukbe b. Haris** yanına gitti ve onu öldürdü.

Asım, Bedir savaşında Kureyşlilerin ileri gelenlerini öldürmüştü. Kureyşliler de **Asım**'ı öldürdüklerini halka inandırmak için vücudundan bir parça kesip getirmek üzere adamlar gönderdiler. Fakat, Allah bir sürü arı gönderdi. Kâfirler, **Asım**'ın cesedine yaklaşamadıklarından hiçbir şey yapamadan geri döndüler.[239]

Asım b. Amr b. Katâde şöyle rivayet ediyor:

Uhud savaşından sonra, Resûlüllah (s.a.v.) a, **Adal** ve **Kâre** kabilelerinden bir topluluk geldi ve:

«— Yâ Resûlallah, aramızda müslümanlar var. Bizimle beraber, bize dinimizi öğretecek, Kur'an okutacak ve İslâmın esaslarını anlatacak bir heyet gönder.» dediler. Resûlüllah da, onlarla beraber, eshabından altı kişiyi gönderdi. Bunlar, gelen heyetle beraber yola çıktılar. **Recî**[240] mevkiine geldiklerinde, davet edenler tarafından ihanete uğradılar. Gelen heyet, Hüzeyllileri onlara karşı kışkırttı. Yüklerinin yanında konaklayan müslümanlar birden, elleri kılıçlı adamların kendilerini sardıklarını gördüler. Onlarla savaşmak için hemen kılıçlarına davrandılar. Fakat Hüzeylliler:

«— Vallahi, biz sizi öldürmek istemiyoruz. Sadece Mekkelilere teslim edip, onlardan birtakım mükâfat almak istiyoruz. Sizi öldürmeyeceğimize dair Allah nâmına söz veriyoruz. Teslim olun!» dediler. **Mersed, Halid b. Bükayr** ve **Asım b. Sâbit** ise:

---

[239] **Buharî; Beyhakî: 9/145; El-İstîâb: 3/132; Hılye: 1/112.**

[240] **Hed'e**'den çıkışta, **Hicaz** tarafında, Huzeyli'lerin suyu.

«— Yemin olsun ki, bir müşriğin ne ahdine ne de akdine güvenemeyiz.» dediler.

Sonra **Asım** şöyle dedi:

«— Ben, kuvvetli ve iyi bir nişancıyım, yayımın kirişi de sağlamken savaşmama ne mâni olabilir? Yayımdan oklar kayıp gider. Ölüm haktır, hayat ise fânîdir. Tanrı'nın takdiri kulun başına gelir. Kul da, Allah'ın takdirine bağlıdır. Eğer sizinle savaşmazsam annem hakkını helâl etmesin. **Ebû Süleyman**[241] ın yanında okçunun okları ve yanan ateş gibi şiddetli yayı olduktan sonra nasıl olur da savaşmaz? Süvariler, süratli develere binmişler, sağlam öküz derilerinden kalkanları varken niye savaştan geri kalayım? Ben, **Muhammed**'e gelen Hak Dine inanmışım. Ben ve benim gibiler gönüllü savaşırlar. Kavmim de şerefli bir topluluktur.» dedi ve ölünceye kadar savaştı. İki arkadaşı da şehit oldu. **Asım** şehit olunca, Hüzeylliler, başını kesip **Sa'd b. Şuheyd**'in kızı **Silâfe**'ye satmak istediler. Çünkü o kadın ,oğlu **Uhud** savaşında öldürülünce:

«— Eğer **Asım**'ın başını elime geçirirsem, kafatasında şarap içilecek!..» diye adamıştı. Fakat, Hüzeylliler, **Asım**'ın cesedine yaklaşamadılar. Çünkü, etrafını arılar sarmıştı. Bunu görünce:

«— Bırakın, akşam olup da arılar gidince gelir alırız.» dediler. Lâkin o akşam sel geldi ve **Asım**'ın cesedi de selle sürüklenip gitti.

Asım daha hayattayken, kendisine hiçbir müşrik dokunmaması ve kendi de, hiçbir müşriğe, necis olduklarından dokunmamaya ahdetmişti. Bu hâdise, **Hz. Ömer**'e haber verilince, şöyle dedi:

«— Allah, mü'min kulunu korur. **Asım** daha hayattayken kendisine hiçbir müşriği dokundurmamaya ve hiçbir müşriğe dokunmamaya nezretmişti. Yaşadığı müddetçe Allah, onu koruduğu gibi, öldükten sonra da korudu.» dedi.

Hubeyb, Zeyd b. Desine ve **Abdullah b. Tarık**'a gelince; onlar diğerleri gibi yapmadılar. Kalpleri yumuşadığından ve yaşamaya meylettiklerinden teslim oldular. Ötekiler de bunları esir aldılar ve satmak için **Mekke**'ye doğru yola çıktılar. **Zahran** mevkiine geldiklerinde, **Abdullah b. Tarık**, ellerini çözdü ve kılıcını aldı. Geriden gelen müşrikler onu taşa tutarak öldürdüler. Kabri **Zahran**'dadır.

Hubeyb b. Adiy ve **Zeyd b. Desine**'yi **Mekke**'ye getirdiler. Ve orada bulunan iki Hüzeylli esire karşılık Kureyşlilere verdiler. **Hubeyb'i, Temîmli Huceyr b. Ebî İhâb, Zeyd b. Desine**'yi ise, babasına karşılık öldürmek üzere **Safvan b. Ümeyye** aldı ve kölesi **Nistas**'la **Ten'im**'e gönderdi. Öldürmek için **Mescid-i Haram**'dan dışarı çıkardı. Aralarında **Ebû**

---

241 **Asım**'ın künyesi.

Süfyan b. Harb'ın da bulunduğu Kureyşlilerden bir grup da gelmişti. **Zeyd**, öldürülmek için meydana çıkarılınca, **Ebû Süfyan:**

«— Allah aşkına doğrusunu söyle, yâ **Zeyd**, şimdi senin yerine aramızda Muhammed olsaydı da, onu öldürseydik ve sen de ailenin yanında olsaydın daha memnun olmaz mıydın?» dedi. **Zeyd** de cevaben:

«— Değil buna, ben evimde otururken, **Muhammed**'e şimdi bulunduğu yerde bir dikenin batıp ezâ vermesine bile razı olmam!» dedi. Bunun üzerine **Ebû Süfyan:**

«— Şimdiye kadar, hiçbir insanın, eshabının **Muhammed**'i sevdiği kadar, birini sevdiğini görmedim.» dedi. Daha sonra da, **Nistas Zeyd**'i öldürdü.

Hubeyb b. Adiyy'e gelince, bana, **Abdullah b. Ebî Necîh, Huceyr b. Ebî İhâb**'ın kölesi **Mâviyye**'den şöyle nakletti: **Mâviyye** —ki, müslüman olmuştu— şöyle diyor:

Hubeyb benim evimde hapisti. Bir gün onu, elinde büyükçe bir salkım üzüm yerken gördüm. Bizim oralarda üzüm olduğunu bilmem. Öldürüleceği zaman **Hubeyb**, bana:

«— Bana bir ustura gönder de, ölmeden önce temizlik yapayım.» dedi. Ben de mahalleden bir çocuğa bir ustura verip:

«— Al bunu, evdeki adama götür.» dedim.

«— Vallahi, çocuk onu götürürken birden aklım başıma geldi, ve:

«— Eyvah, ben ne yaptım?!.. Belâyı bulduk. Adam intikam için bu çocuğu öldürür. O zaman da bir kişiye karşılık bin kişi ölmüş olur.» dedim. **Hubeyb**, usturayı alınca:

«— Gerçekten, annen, seni bu usturayla bana gönderince, hainlik yapmamdan korkmadı mı?» dedi ve çocuğu bıraktı.

İbn-i Hişam'ın rivayetinde, çocuğun, onun oğlu olduğu nakalediliyor.

Sonra **Hubeyb**'i evden çıkardılar ve asmak için **Ten'îm**'e getirdiler. Orada **Hubeyb:**

«— Dilerseniz bırakın, iki rekât namaz kılayım.» dedi. Kabul ettiler ve:

«— Haydi kıl.» dediler. Tadîl-i erkânına riayet ederek iki rekât namaz kıldı. Sonra onlara dönerek:

«— Vallahi, ölümden korktuğum için namazı uzattığımı zannetmeseydiniz daha da fazla kılardım.» dedi. Müslümanlar içinde, öldürülmeden önce ilk defa iki rekât namaz kılmayı ihdas eden **Hubeyb**'dir. Öldürüleceği ağaca bağladıklarında:

«— Allah'ım, biz Resûlünün dinini tebliğ ettik. Sen de başımıza neler geldiğini Resûlüne bildir.» dedi ve:

«— Allah'ım, onların hepsini kahret ve bize karşılık onları öldür, onlardan hiç kimseyi bırakma.» diye beddua etti. Sonra onu öldürdüler.

Muaviye b. Ebî Süfyan şöyle diyor: **Hubeyb**'in öldürüldüğü gün, babam, **Ebû Süfyan**'la beraber gelenler arasındaydım. Babam, **Hubeyb**' in duasından korktuğundan, beni yere yatırıyordu. Araplar arasında şöyle bir inanış vardı: Kendisine beddua edilen adam, yanının üzerine yatarsa beddua tesir etmez. Babam da beni bunun için yatırıyordu.

Musa b. Ukbe'nin **«Megâzi»** sinde şöyle deniyor:

«**Hubeyb** ve **Zeyd b. Desine** aynı günde öldürüldüler. Öldürüldükleri gün Resûlüllah (s.a.v.) ın eshabı arasında, «Size de selâm... Kureyşliler **Hubeyb**'i öldürdüler!» dediği duyuldu.

Zeyd b. Desine öldürülmeden önce, Kureyşliler onu okla korkutarak dininden döndürmek istediler. Fakat bütün bunlar, onun imanını, Allah'a bağlılığını arttırmaktan başka birşeye yaramadı.

Urve ve **Musa b. Ukbe** devamla şöyle diyorlar:

Kureyşliler, **Hubeyb**'i çarmıha gerdikten sonra, ona şöyle dediler:

«— **Muhammed**'in senin yerinde olmasını ister misin?» **Hubeyb:**

«— Büyük Allah'a yemin olsun ki, hayır. O'nun ayağına bir diken batmaktansa, benim canım feda olsun, razıyım.» dedi. Bunu duyan Kureyşliler gülmeye başladılar.[242]

Urve b. Zübeyr şöyle diyor:

Hubeyb'i **Bedir** savaşında öldürülen kâfirlerin oğulları öldürdüler. Öldürmeden önce çarmıha gerdiler ve:

«— **Muhammed**'in senin yerinde olmasını ister miydin?» dediler. **Hubeyb:**

«— Yemin ederim ki, hayır, ayağına bir diken batmaktansa canım feda olsun razıyım.» dedi. Bunun üzerine güldüler. Çarmıha gerilen **Hubeyb** şunları söyledi:

«— Kureyşliler, karılarını, çocuklarını, bütün hısım akrabalarını etrafıma topladılar. Beni de uzun ve sağlam bir ağaca bağladılar. Yalnızlığımı, ızdırabımı ve ölümüm anında düşmanların hazırladıklarını da Allah'a arz ediyorum.

Ey arş sahibi olan Allah, bana yapacakları işkencelere karşı sabrımı arttır. Ümidim kesildi. Bütün vücudumu parçalayacaklar.

Bunlara Allah yolunda katlanıyorum. Dilerse vücudumun her parçasına ayrı bir mükâfat verir.

Mademki, müslüman olarak ölüyorum. Ölümün şekli ne olursa olsun, önemli değil. Çünkü, varışım Allah'adır.»[243]

İbn-i İshak'ın rivayetinde şunlar da var: **Hubeyb** devamla şöyle dedi:

---

242 **Bidâye: 4/63.**

243 **Mecma'uz- Zevâid: 6/200.**

«— Onlar, elim, kolum bağlı ve yalnız olduğum için bana karşı olan bütün kinlerini kustular. Küfrü kabul edersem öldürmeyeceklerini söylediler. Halbuki ölüm, kâfir olmaya tercih edilir.

Ölümden korkmuyorum. Çünkü, zaten öleceğim. Fakat korkum, alevli cehennem ateşindendir. Allah yolunda, mademki müslüman olarak ölüyorum. Ölümün şekli ne olursa olsun korkum yok.

Düşmana karşı ne küçülüyorum, ne de sızlanıyorum. Benim dönüşüm Allah'adır.»

Bi'r-i Maûne Hadisesi :

Mugîre b. Abdurrahman, Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm ve ilim ehlinden diğerleri şöyle anlatıyorlar: Meşhur silâhşör **Ebû Berâ Amr b. Malik b. Cafer,** Resûlüllah (s.a.v.) a geldi. Resûlüllah (s.a.v.) ona İslâmı anlattı ve onu İslâma davet etti. **Ebû Berâ,** İslâmı kabul etmedi. Fakat karşı da çıkmadı ve:

«— Yâ Muhammed, Necidlilere, eshabından adamlar gönder de, onları senin dinine davet etsinler. Kabul edeceklerini umarım.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Necidlilerin onlara kötülük etmelerinden korkuyorum.» dedi.

Ebû Berâ ise:

«— Ben onları himaye ederim. Gönder de, halkı senin dinine davet etsinler.» dedi.

Resûlüllah (s.a.v.) pervasızca ölüme koşan **Benî Sâide**'nin kardeşi, **Münzîr b. Amr** başkanlığında eshabından seçilmiş kırk kişiyi gönderdi. Aralarında **Haris b. Sımme, Benî Adiy b. Neccar**'ın kardeşi, **Haram b. Milhan, Urve b. Esmâ es-Salt es-Sülemî, Nâfi b. Büdeyl b. Verkâ el-Huzâî, Ebû Bekr**'in kölesi **Amir b. Füheyre** ve daha birçok seçkin sahabe vardı. Bunlar yola çıktılar. **Süleym** oğullarının yurduyla, **Amir** oğullarının arazisi arasında bulunan **Bi'r-i Maûne** mevkiine gelince konakladılar. Ve **Haram b. Milhan**'la Resûlüllah (s.a.v.) ın mektubunu **Amir b. Tufeyl**'e gönderdiler. **Haram b. Milhan, Amir**'in yanına geldiğinde, o daha mektubu okumadan **Haram b. Milhan**'ın üzerine atıldı ve onu öldürdü. Sonra da müslümanlara karşı **Amir** oğullarını kışkırttı. Fakat onlar kabul etmediler ve:

«— **Ebû Berâ**'nın verdiği sözü bozamayız. **Ebû Amir,** onlara söz verdi ve himayesine aldı.» dediler.

Bunun üzerine **Amir b. Tufeyl, Süleym** oğullarının **Usayye, Rî'l** ve **Zekvan** boylarını kışkırttı. Onlar kabul ettiler. Harekete geçip konakladıkları yerde müslümanları sardılar. Müslümanlar onları görünce kılıçlarına sarıldılar ve tek kişi kalıncaya kadar çarpıştılar. Müslümanlardan sadece **Dinâr b. Neccar** oğullarının kardeşi **Kâ'b b. Zeyd** kaldı.

Düşmanlar onu can çekişirken bırakmışlardı. Daha sonra şehitler arasından alındı ve tedavi edildi. Uzun zaman yaşadı ve **Hendek** savaşında şehit edildi. **Amr b. Ümeyye ed-Damrî** ile, **Amr b. Avf** oğullarından ensardan bir adam, erzak ve hayvanların yanında kalmışlardı. Bir kuşun savaş alanı üzerinde uçmasından birşeyler olduğunu anladılar ve:

«— Allah, Allah! Bu kuşta birşey var?..» diyerek ne olduğunu anlamak için kalktılar. Bir de ne görsünler, çarpışmaya katılanlar kanlar içinde, yaralı atlar ise duruyor. O zaman ensardan olan zat, **Amr b. Ümeyye**'ye:

«— Ne yapalım?» diye sordu. **Amr** ise:

«— Bana kalırsa, Resûlüllaha gidelim ve durumu ona haber verelim.» dedi. Ensardan olan zat:

«— Ben, **Münzir b. Amr**'ın öldürüldüğü yerden ayrılmak istemem. Hem başkalarının ağzından onun öldürüldüğünü de duymak istemem.» dedi ve şehit oluncaya kadar onlarla savaştı. O şehit olunca, ötekiler **Amr**'ı esir aldılar. **Amr, Mudar** kabilesinden olduğunu söyleyince, **Amir b. Tufeyl** onun kâkülünü kesti ve annesinin adağı olan köle niyetine salıverdi.[244]

Enes b. Malik'den:

Nebî (s.a.v.), **Ümmü Süleym**'in kardeşi **Haram**'ı yetmiş süvariyle birlikte gönderdi. Çünkü müşriklerin reisi olan **Amir b. Tufeyl,** Resûlüllah (s.a.v.) ı üç şarttan birini kabule zorlamıştı. **Amir**'in şartları şunlardı: Ya kasabalar sana, köyler bana tabi olacak; ya ben senin halifen olacağım; veyahut da, Gatafanlılarla beraber sana karşı, bine bin savaşacağım.

Fakat **Amir, Ümmü Filân**'ın evinde tauna yakalandı. Ve:

«— Filân oğullarından şu kadının evinde deve taununa yakalandım. Artık benim için kurtuluş yok. Bana atımı getirin!» dedi ve atının sırtında öldü.

Haram ve arkadaşları, müşriklere yaklaştılar. **Haram,** topal bir adam ve filân oğullarından birisi müşriklere doğru yürüdüler. **Haram:**

«— Ben onların yanına varıncaya kadar benim yanımda olun. Eğer onlar bana dokunmazlarsa siz de gelirsiniz. Yok eğer beni öldürürlerse geriye döner, arkadaşlarınıza haber verirsiniz.» dedi. Sonra müşriklere yaklaştı ve:

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın dinini tebliğ etmek istiyorum. Bana dokunmamaya teminat verir misiniz?» dedi ve onlara İslâmı anlatmaya başladı. **Haram** konuşurken müşrikler, gizlice birine işaret ettiler. O da arka taraftan geldi ve mızrağı sapladı.

---

244 **İbn-i İshâk; Bidâye: 4/73; Taberanî; Mecma'uz-Zevâid: 6/129.**

Râvîlerden **Hemmâm** şöyle diyor: Mızrağın, **Haram**'ı delip geçtiğini zannediyorum. **Haram**, vurulur vurulmaz:

«— Allahü Ekber, ey Kâbe'nin Rabbi, mükâfatını Sen ver.» dedi. Müşrikler daha sonra diğerlerine hücum ettiler ve topal adamın dışında hepsini öldürdüler. O ise, bir tepe üzerinde olduğundan, canını kurtardı. Allah o zaman, bizlere, daha sonra neshettiği şu âyetini indirdi: **«Biz Rabbimize kavuştuk. O bizden razıdır, biz de O'ndan.»**

Bu hâdise üzerine Nebî (s.a.v.), otuz sabah, Allah ve Resûlüne asî olan **Ri'l, Zekvân, Benî Lihyan** ve **Usayye**'ye beddua etti.

Enes (r.a.) şöyle söylüyor: **Haram b. Milhan Bi'r-i Maûne** faciasında mızrak darbesi yiyince, elindeki kanları yüzüne ve başına sürmüş, sonra da:

«— Ey Kâ'be'nin Rabbi, mükâfatımı Sen ver.» demiştir. **Vakidî**'nin rivayetinde **Haram b. Milhan**'ı **Cebbar b. Selma el-Kilâbî**'nin öldürdüğü naklediliyor. **Cebbar, Haram b. Milhan**'ı yaralayınca, **Haram:**

«— Füztü ve Rabbi'l-Kâ'be.» demişti. **Cebbar, Haram**'a:

«— Füztü'nün mânası nedir?» diye sordu.

«— Cennet.» dediler. O zaman **Cebbar:**

«— Vallahi doğru söylemiş.» dedi ve daha sonra müslüman oldu.[245]

Mûte Savaşı :

Urve b. Zübeyr'den: Hicretin sekizinci yılı Cemaziyelevvel ayında, Resûlüllah (s.a.v.), **Mû'te**'ye bir ordu gönderdi. Kumandan olarak da **Zeyd b. Harise**'yi tayin etti. Orduyu gönderirken:

«— Eğer **Zeyd** şehit olursa kumandayı **Cafer b. Ebî Talib** alsın. O da şehit olursa **Abdullah b. Revaha** alsın.» dedi. Üçbin kişilik ordu hazırlandı. Halk, Resûlüllahın kumandanlarını ve orduyu uğurladı, muzaffer olmalarını diledi. **Abdullah b. Revaha**, veda ederken ağlamaya başladı.

«— Yâ **Abdullah b. Revaha**, niçin ağlıyorsun?» diye sorduklarında, şöyle dedi:

«— Vallahi, ne dünya sevgisinden, ne de size olan düşkünlüğümden ağlıyorum. Fakat Resûlüllah, Kur'an'dan ateşin anlatıldığı şu âyeti okudu: **«İçinizde cehenneme uğramıyacak kimse yoktur. Tanrı'nın olup bitmiş hükmü budur.»**[246] Cehenneme uğradıktan sonra oradan nasıl döneceğimi bilmiyorum. Onun için ağlıyorum.» dedi. Bunun üzerine müslümanlar:

«— Allah yardımcınız olsun, sizi her çeşit belâdan muhafaza buyursun. Sağ salim geriye dönün.» dediler. **Abdullah b. Revâha** da:

---

245 **Buhârî; El-Bidâye: 4/71.**
246 **Meryem: 71.**

«— Ben, Allah'tan bana mağfiret etmesini ve kanı köpürten kuvvetli bir darbe veya ciğer ve bağırsakları yakan öldürücü bir kargı vuruşu ile şehit olmak istiyorum. Öyle ki, kabrime uğrayanlar: Allah bu şehide yol gösterdi. O da doğru yolu buldu, desinler.» dedi.

Ordu hareket ederken **Abdullah b. Revâha,** Resûlüllah (s.a.v.) a gelerek vedalaştı ve şöyle dedi:

«— Yâ **Muhammed!** Allah, **Musa**'ya yaptığı gibi, sana verdiği hayrı dâim kılsın. Zafere ulaşanlar gibi seni de zafere ulaştırsın. Ben sana bahşedilen hayrı gördüm. Allah biliyor ya, ben bakınca anlarım. Sen, Allah'ın Resûlüsün. Kim Allah'ın lûtfundan ve rızasından mahrum olursa bedbaht sayılır.

Sonra ordu yola çıktı. Resûlüllah (s.a.v.) onları uğurladı ve döndü. O zaman, **Abdullah b. Revâha:**

«— Selâm, en iyi uğurlayıcı ve dost, hurmalıkta vedâ ettiğim zâta (Resûlüllah) olsun.» dedi. Ve ordu yürüdü. **Şam** topraklarından **«Maan»** denilen yere gelince konakladılar. Burada, **Herakl**'in yüzbin kişilik bir Bizans ordusuyla **Belka** mıntıkasındaki **Moab**'a geldiği, buna, **Lahm, Cüzam, Kayn, Behra** ve **Beliy** kabilelerinden, başlarında **Beliy**'li bir kumandan olan **Malik b. Zâfile**'nin bulunduğu yüzbin kişilik bir kuvvetin de katıldığı, haberini aldılar. Bunun üzerine durumu görüşmek için iki gece **Maan**'da kaldılar. Çoğunluk:

«— Resûlüllaha mektup yazıp, düşmanın sayısını bildirelim. Ya bize yardım göndersin, yahut da ne yapacağımızı söylesin de ona göre hareket edelim.» dedi.

Abdullah b. Revâha ise orduyu teşci etti ve:

«— Siz şehit olmak için çıktınız: Şimdi niye istemiyorsunuz? Biz düşmanla, ne sayı, ne kuvvet ve ne de çokluk sebebiyle savaşmıyoruz. Biz, sadece Allah'ın bizi şereflendirdiği bu din uğruna savaşıyoruz. Yürüyün, ya galip geliriz ya da şehit oluruz, ki bunların ikisi de güzeldir.» dedi. Bunun üzerine askerler:

«— Vallahi, **Abdullah b. Revâha** doğru söylüyor.» dediler ve ordu ilerlemeye başladı. **Belka** sınırına vardıklarında, **Belka** köylerinden **«Meşarif»** denilen köyde Hıristiyan, Arap ve Bizanslılardan müteşekkil **Herakl**'in ordusunun öncüleriyle karşılaştılar. Düşman yaklaşmaya başladı. Müslümanlar da **«Mu'te»** köyünde toplandılar. Ve iki ordu karşı karşıya geldi. Müslüman ordusu savaş düzeni aldı. Sağ cenaha, **Benî Uzre'** den **Kutbe b. Katâde,** sol cenaha da ensardan **Abaye b. Malik** geçti. Ve nihayet savaş başladı. **Zeyd b. Harise,** Resûlüllah (s.a.v.) ın sancağıyle savaştı. Ve düşman mızraklarıyle şehit edildi. Bunun üzerine sancağı

Cafer aldı. O da şehit oluncaya kadar savaştı. **Cafer,** İslâm tarihinde, ilk defa savaşta atının bacaklarını kesen kişidir.[247]

Urve b. Zübeyr'in rivayetinde şu ilâve vardır: **Abdullah b. Revâha**'dan sonra sancağı **Cafer** aldı ve savaşmaya başladı. Savaş çok şiddetlenince ve kurtuluş yolu kalmadığını anlayınca, **Cafer** atından atladı ve düşman istifade etmesin diye atının bacaklarını kesti ve savaşa devam etti. Sonunda şehit oldu. **Cafer,** İslâm tarihinde ilk defa atının ayaklarını kesen şahıstır.[248]

Zeyd b. Erkâm naklediyor:

Ben, **Abdullah b. Revâha**'nın yanında büyüyen bir yetimdim. O, **Mu'te** seferine çıktığında beni de devesinin terkisine bindirmişti. İlk gece yolda giderken şunları söylediğini duydum: O, devesine hitap ediyor ve şöyle diyordu:

«— Beni ve yükümü, vak'adan sonra dört konak daha götürürsen, artık seni hiçbir yolculuğa götürmeyeceğim. Sen kendi başına, dilediğin gibi yaşa. Geriye, ailemin yanına da dönmek istemiyorum. (Çünkü ben, şehit olmak istiyorum!). Müslümanlar geldiler ve **Şam** arazisindeki en son konak yerinde beni geçtiler. Kardeşlik bağlarını keserek, en yakınlarını bile, seni, Rahman olan Allah'a bıraktılar. Artık ne meyveler ve ne de güzel hurmalar umurumda değil.»

Ben bunları duyunca ağlamaya başladım. O, kırbacıyla beni dürterek:

«— Be akılsız! Sana ne oluyor?.. Allah'ın, bana şehadet şerbetini içirmesini istemiyor musun yoksa? Sen, hayvanın üzerinde geriye dönersin.» dedi.[249]

Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr anlatıyor: **Amr b. Avf** oğullarından olan süt babam bana şöyle anlatmıştı:

Mu'te savaşında **Cafer** şehit düşünce sancağı **Abdullah b. Revâha** aldı. Sonra atının üzerinde, düşmana doğru yürüdü. İçindeki korkuyu ve tereddüdünü gidermek için şunları söylüyordu:

«— Ey nefsim! Ben savaşmaya yemin ettim. Ya kendi isteğinle savaşırsın, ya da ben seni zorlarım. Bakıyorum sen, cennetten kaçıyorsun. Benim istediğim şey gecikiyor. Aslında sen, su kabındaki bir damla su gibisin. Nefsim, şehit olmasan da, nasıl olsa öleceksin. İşte ölüm ânı yaklaştı. Sana arzu ettiğin şey verilir. Eğer **Zeyd** ve **Cafer** gibi yaparsan, doğru olanı yapmış olursun.» Sonra atından indi. Tam o sırada yeğeni, ona yemesi için büyük bir et parçası getirdi ve:

---

247 **Bidâye:** 4/241.
248 **Taberânî; Mecma'uz-Zevâid:** 6/157; **Hılye:** 1/118.
249 **Bidâye:** 4/243; **Hılye:** 1/119; **Taberânî; Mecma'uz-Zevâid:** 6/158.

«— Al, bunu ye de karnını doyur. Çünkü sen, hayatında en büyük güçlüğü bugün çektin.» dedi. **Abdullah b. Revâha** eti onun elinden aldı. Tam ısırmak üzereydi ki, çarpışmaların olduğu yerden bir gürültü geldi. Bunu duyunca, kendi kendine:

«— Sen hâlâ yaşamak için mi uğraşıyorsun?» dedi ve onu elinden atarak, kılıcını kaptığı gibi düşmanın üzerine atıldı. Ve şehit düşünceye kadar savaştı.[250]

Yine **Abbâd**, süt babasından naklen şöyle anlatıyor:

Vallahi, **Mu'te** savaşında, **Cafer**'in, savaşın en şiddetli ânında atından inip, onun bacaklarını kestiğini görür gibiyim. **Cafer** daha sonra ölünceye kadar savaştı. O, şöyle diyordu:

«— Cennet ne güzel, ona yaklaşmak çok hoş, şarabı soğuk, Rum, Rumdur. Onun sonu yaklaştı. O kâfirdir ve nesebî de uzaktır. Benim üzerime düşen, karşılaştığımda onunla savaşmaktır.»[251]

Yemame Savaşı :

Zeyd b. Hattab'ın oğlu anlatıyor:

Babam **Zeyd b. Hattab, Yemâme** savaşında müslümanların sancağını taşıyordu. Müslümanlar yenilmeye yüz tuttuklarından dağıldılar. **Hanîfe** kabilesi, müslüman piyadelere galip geldi. O sırada **Zeyd b. Hattab:**

«— Karargâha dönmeyiniz, piyadeler hezimete uğradılar.» diyordu. Daha sonra sesinin bütün kuvvetiyle şöyle bağırmaya başladı:

«— Allah'ım, arkadaşlarımın kaçması sebebiyle Senden özür diliyorum. **Müseylime** ve **Muhakkem b. Tufeyl**'in de yaptıklarını hoş karşılamıyorum.»

Sonra sancağı aldığı gibi düşmanın içine daldı. Kılıcıyla vuruşmaya başladı. Nihayet şehit oldu. Sancak da yere düştü. Fakat hemen onu **Ebû Huzeyfe**'nin kölesi **Salim** aldı. Müslümanlar:

«— Yâ **Salim**, bizi tehlikeye düşüreceğinden korkuyoruz.» dediler. **Salim** ise:

«— Eğer sizi tehlikeye düşürürsem, ben ne kötü bir hâfız-ı Kur'an' ım!» dedi.

Zeyd b. Hattab, hicretin onikinci yılı şehit edildi.[252]

Sâbit b. Kays b. Şemmâs'ın kızı anlatıyor:

Hz. Ebû Bekir, Müseylimet'ül-Kezzab ve mürtedlere karşı savaş için müslümanları harbe çağırdığında, orduya **Sâbit b. Kays** da katıldı. **Mü-**

---

[250] **İbn-i Ishâk; Bidâye:** 4/245; **Hılye:** 1/20; **Mecma'uz-Zevâid:** 6/160.
[251] **Bidâye:** 4/244; **İsâbe:** 1/238; **Hılye:** 1/118.
[252] **Müstedrek:** 3/227; **İbn-i Sa'd:** 3/274.

seylîme ve **Benî Hanîfe** ile yapılan çarpışmalarda müslümanlar üç defa bozguna uğradılar. **Sâbit** ve **Ebû Huzeyfe'**nin kölesi **Salim:**

«— Biz Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber böyle savaşmıyorduk.» dediler ve bir siper kazıp içine girdiler. Şehit düşünceye kadar da savaştılar.[253]

Muhammed b. Sâbit b. Kays b. Şemmâs'dan: **Yemâme** savaşında müslümanlar bozguna uğrayınca, **Ebû Huzeyfe'**nin kölesi **Salim:**

«— Biz, Resûlüllah (s.a.v.) la beraberken böyle yapmıyorduk.» dedi ve bir çukur kazıp içine dikildi ve savaşmaya devam etti. O gün muhacirlerin sancağı ona verilmişti. Şehit oluncaya kadar savaştı. Bu hâdise **Hz. Ebû Bekir** zamanında hicretin onikinci yılı oldu.[254]

Ebû Saîd el-Hudrî'den: **Abbad b. Bişr'**den duydum. Şöyle diyordu:

«— Yâ **Ebâ Saîd,** geceleyin gökte bana sanki bir yol açıldığını, geçtikten sonra da kapandığını gördüm. Bu, biiznillâh, şehitliktir.» dedi. Ben de:

«— Hayırdır inşallah!» dedim. **Yemâme** savaşında baktım. O, ensara şöyle bağırıyordu:

«— Kılıçlarınızın kınlarını kırın ve diğerlerinden ayrılın! Ey ensar, diğer savaşçılardan ayrılın!»

Onun bu çağrısı üzerine, ensardan dörtyüz kişi ayrıldı. İçlerinde yabancı yoktu. Önlerinde **Abbad b. Bişr, Ebû Dücâne, Berâ b. Mâlik** vardı. Bunlar, **Müseylime'**nin bahçe kapısına kadar geldiler. Orada çok şiddetli çarpışmalar oldu. **Abbas b. Bişr** bu çarpışmada şehit düştü. Yüzünde birçok yara gördüm. Onu, ancak vücudundaki bir işaretten tanıyabildim.[255]

Cafer b. Abdullah b. Eslem el-Hemedânî anlatıyor: **Yemâme** savaşında ilk yaralanan **Ebû Akîl el-Üneyfî'**ydi. Omuzlarıyle kalbi arasına ok isabet etmişti. Yaralı halde yere düştü. Ok çıkarıldı. Sol tarafı, aldığı yara sebebiyle tutmuyordu. Bu hâdise daha sabahleyin olmuştu. Daha sonra karargâha götürüldü. Savaş iyice şiddetlenince —ki, müslümanlar hezimete uğramışlar, eşyalarını bırakıp geri çekilmişlerdi. **Ebû Ukeyl** ise çok ızdırap çekiyordu.— **Ma'n b. Adiy'**in ensara şöyle seslendiğini duydu:

«— Allah için, Allah için, düşmana bir daha saldırınız!» **Ma'n,** düşmana saldırmak için acele ediyor ve ensara:

«— Bu tarafa gelin, bu tarafa gelin!» diye sesleniyordu. Nihayet ensar teker teker ayrılıp orada toplandılar.

Abdullah İbn-i Ömer (r.a.) diyor ki: **Ebû Akîl,** kavminin yanına gitmek için yerinden kalktı. Ben:

---

[253] **Mecma'uz-Zevaîd:** 9/322; **El-İstîab:** 1/194; **İsâbe:** 1/196.
[254] **İbn-i Sa'd:** 3/88.
[255] **İbn-i Sa'd:** 3/441.

«— Yâ **Ebâ Akîl**, ne yapmak istiyorsun? Sen savaşamazsın!» dedim. O ise:

«— Münâdî benim ismimi söyledi.» dedi. Ben de:

«— O, ensarı çağırıyor, yaralıları değil.» dedim. O ise:

«— Ben de ensardanım ve sürünerek de olsa gideceğim.» dedi. Sonra kendini topladı, kılıcını sağ eline aldı ve:

«— Ey ensar! **Huneyn** savaşındaki gibi bir daha hücum edin!» diye nidâ etmeye başladı. Bütün ensar toplandı. Düşmana karşı, diğer müslümanlardan daha büyük bir şecaatle hücuma geçtiler ve düşmanı bahçeye sıkıştırdılar. Orada birbirlerine girdiler ve korkunç bir kılıç savaşı oldu. **Ebû Akîl**'e baktım. Yaralı olan kolu omuzundan kopup yere düşmüştü. Ondört yara daha almıştı ki, hepsi de öldürücüydü. Sonunda Allah'ın düşmanı **Müseylime** öldürüldü. Savaştan sonra **Ebû Akîl**'in yanına vardım. Son nefesini vermek üzereydi.

«— Yâ **Ebâ Akîl.**» dedim. Kendini zorlayarak:

«— Söyle, savaşı kim kazandı?» dedi. Ben de:

«Müjde!» dedim ve sesimi yükselterek, Allah düşmanının öldürüldüğünü söyledim. Allah'a hamdederek parmağını semaya doğru kaldırdı ve son nefesini verdi. Savaştan sonra **Medine**'ye dönünce, durumu **Hz. Ömer**'e haber verdim.

«— Allah rahmet etsin! O şehit olmak istiyordu. Bildiğim kadarıyla de peygamber eshabının en seçkinlerinden ve İslâma ilk girenlerdendi.» dedi.[256]

Enes (r.a.) den: **Yemâme** savaşının yapıldığı gün, müslümanlar arasında panik başlayınca **Sâbit b. Kays**'ın yanına gittim. Onu **«Hanut»** denilen ve ölüye sürülen bir çeşit koku sürünüp şehit olmaya hazırlanırken buldum. Ona:

«— Amca, vaziyetini görmüyor musun?» dedim. O:

«— Biz, Resûlüllahla beraberken böyle savaşmazdık. Ne kötü dostlar seçmişsiniz? Allah'ım, mürtedlerin işlerinden ve müslümanların yaptıklarından Sana sığınırım.» dedi. Sonra da şehit oluncaya kadar savaştı.[257]

Bir başka rivayette bu hâdise şöyle anlatılır:

Yemâme savaşında müslümanlar hezimete uğradılar. O zaman **Sâbit**:

«— Yazık şu mürtedlere ve mabutlarına, yazık şu müslümanlara ve yaptıkları işlere!» dedi. **Müseylime**'nin bahçe duvarlarındaki bir gedikte bir adam duruyordu. **Sâbit**, onu öldürdü ve kendi de şehit oldu.[258]

---

[256] **Ibn-i Sa'd: 3/474.**

[257] **Taberân; İsâbe: 1/195; Mecma'uz-Zevâid: 9/323; Müstedrek: 3/235.**

[258] **Feth'ul-Bârî: 6/405; Beyhakî: 9/44.**

Yermuk Savaşı :

Sabit el-Bünanî'den: **Yermûk** savaşında **İkrime b. Ebî Cehl** atından inip savaşmaya başladı. **Halid b. Velîd**, ona:

«— Böyle yapma yâ **İkrime**, senin ölümün müslümanlar için büyük kayıp olur.» dedi. Fakat **İkrime:**

«— Bırak beni yâ **Halid**! Senin Resûlüllahla güzel bir geçmişin var. Halbuki ben ve babam, Resûlüllaha en çok eziyet edenlerdendik.» dedi ve ilerledi. Sonunda şehit edildi.[259]

Ebû Osman el-Gassanî, babasından şöyle nakletmiştir: **Yermûk** savaşında, **İkrime b. Ebî Cehl:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) la birçok yerde savaştım. Bugün sizden kaçıyorum.» dedi. Sonra da:

«— Kim ölünceye kadar savaşmak üzere söz verecek?» diye seslendi. Amcası **Haris b. Hişam, Dırar b. el-Ezver** başta olmak üzere atlı ve yaya dörtyüz müslüman söz verdi. **Halid**'in çadırının önünde hepsi de yaralanıncaya kadar savaşa devam ettiler. Onların çoğu şehit oldu. **Dırar b. el-Ezver** de bunların arasındaydı.[260]

Taberî'nin **Serî**'den (o **Şuayb**'dan, o da **Seyf**'den) tahriç ettiği hadîste şu ilâve vardır:

«Fedakârca savaşanlar hepsi şehit oldu. **Dırar b. el-Ezver** de şehitler arasındaydı.»

İkrime yaralandıktan sonra **Halid** geldi. **İkrime**'nin başını dizine, **Amr b. İkrime**'nin başını da ayağı üzerine koydu ve yüzlerini okşamaya başladı. **Halid**, onların ağızlarına su damlatırken, **İkrime:**

«— **Ömer b. Hattab** bizim şehit olamıyacağımızı iddia ediyordu.» dedi.[261]

Sahabe'nin Allah Yolunda Ölüme Koştuklarına Dair Diğer Kıssalar

Ebû'l-Bahterî ve **Meysere**'den: **Sıffîn** savaşında **Ammâr b. Yâsir** savaşıyor, fakat bir türlü şehit olamıyordu. **Ali** (r.a.) ye geldi ve:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, durum böyle, böyle!..» deyip meseleyi anlattı. **Hz. Ali** de:

«— Bırak, bundan vazgeç.» dedi. **Ammâr** bu isteğini üç defa tekrarladı. Sonra kendisine süt getirildi. O da içti ve:

---

259 **İbn-i Asakîr; Kenz'ul-Ummal:** 7/75; **Beyhakî:** 9/44.
260 **Bidâye:** 7/11.
261 **Taberî:** 4/36.

«— Resûlüllah (s.a.v.) bana, bu dünyadaki en son içeceğim şeyin süt olduğunu söylemişti.» dedi.

Savaşa devam etti ve şehit oldu.[262]

Bir başka rivayette, **Ebû Sînan ed-Düelî** şöyle naklediyor:

«— Baktım, **Ammâr b. Yasir** bir köle çağırıp ondan içecek birşey istedi. O da bir bardak süt getirdi. **Ammâr** sütü içti ve:

«— Allah ve Resûlü doğru söyledi. Bugün dostlarım **Muhammed** ve arkadaşlarına kavuşacağım.» dedi.[263]

Başka bir rivayette, **İbrahim b. Abdurrahman b. Avf** şöyle rivayet ediyor: **Sıffîn** savaşında şehit olduğu gün **Ammâr b. Yasir**'in şöyle dediğini duydum:

«— Ben Cebbar olan Allah'a kavuşuyorum. Cennet hurileriyle evleneceğim! Bugün dostlarım Muhammed ve Eshabına kavuşuyorum. Resûlüllah (s.a.v.) bana, dünyadan son nasibin bir yudum süt olacak, demişti.»[264]

Enes anlatıyor:

Berâ b. Malik'in yanına girdiğimde, o şarkı söylüyordu. Ona:

«— Allah sana bundan daha hayırlısını söyletsin.» dedim. O ise:

«— Yatağımda ölmemden mi korkuyorsun yoksa? Hayır. Vallahi Allah, beni şehitlik şerefinden mahrum etmez. Müştereken öldürdüklerimiz hariç, tek başıma yüz düşman öldürdüm.» dedi.

Hakîm'in tahriç ettiği bir hadîste **Enes** (r.a.) şöyle diyor:

İran'da yaptığımız **Akabe** savaşında, herkes çekildikten sonra, **Berâ** kalktı, atına bindi. Arkadaşlarına dönerek:

«— Bugün ne kötü dostlar seçmişsiniz.» dedi ve düşmana bir hamle yaptı. Bundan sonradır ki, Allah, müslümanlara fethi müyesser kıldı. **Berâ** da o gün şehit oldu.[265]

Ubeyd b. Abdullah b. Utbe, Hz. Ömer'den şu hâdiseyi duyduğunu naklediyor: **Osman b. Mazun,** eceliyle vefat ettiğinde içimde bir şeyin eksildiğini hissettim ve:

«— Şu adama bakın, dünyadan el-etek çekmişti. Sonunda şehit olmadı da, eceliyle öldü.» dedim. Eceliyle ölmesi benim gözümden düşmesine sebep olmuştu.

Daha sonra, Resûlüllah (s.a.v.), Rabbine kavuşunca, ben:

---

262 **Mecma'uz-Zevâid: 9/297.**

263 **Taberânî; Mecma'uz-Zevâid: 9/298.**

264 **Taberânî; Mecma'uz-Zevâid: 9/296; Müsned-i Ahmed b.Hanbel.**

265 **El-Bagâvi; İsâbe: 1/143; Taberânî; Mecma'uz-Zevâid: 9/324; Müstedrek: 3/291; Hılye: 1/350.**

«— Vay be, bizim en üstünlerimiz ecelleriyle ölüyorlar!» dedim. Daha sonra, **Hz. Ebû Bekir** vefat etti. Ben yine kendi kendime:

«— Yazık bana, en seçkinlerimiz ecelleriyle ölüyorlar!» dedim. Bundan sonradır ki, gözümden düşmüş olan **Osman b. Mazun**'a saygı duymaya başladım.[266]

---

[266] **İbn-i Sa'd; Müntehab: 5/240.**

ESHABIN KAHRAMANLIĞI

Hz. Ebû Bekir'in Kahramanlığı :

Hz. Ali:

«— Ey Nâs; bana insanların en yiğidinin kim olduğunu söyleyebilir misiniz?» diye sordu.

«— Sensin, yâ Halîfe Hazretleri.» dediler.

«— Ben sadece teke tek savaştığım kimseleri hakladım. Siz, bana insanların en yiğidini söyleyin. Görüyorsunuz ki ben değilim.» dedi.

«— Bilmiyoruz, kimdir?» diye sordular.

«— **Ebû Bekir**'dir. **Bedir** savaşında Allah'ın Resûlüne bir gölgelik yapmıştık. Müşriklerden kendisine bir tehlike gelmemesi için, kim Allah'ın Resûlünü bekleyecek? dediğimizde, andolsun ki, **Ebû Bekir**'den başkası bu işe yanaşmadı. Kılıcını çekip, Resûlüllahın başında nöbet tuttu. Kimse ona saldıramadığı gibi, **Ebû Bekir**, saldıranı da haklıyordu. İşte bu insanların en kahramanıdır.» dedi.[267]

Hz. Ömer'in Yiğitliği :

Hz. Ali anlatıyor:

Medine'ye hicret edenler arasında **Ömer**'den başkasının elini kolunu sallayarak **Mekke**'yi terkettiğini görmedim. Hicret etmeye niyet ettiği zaman, kılıcını kuşandı. Yayını omuzuna attı. Elinde de okları vardı. **Kâbe**'ye geldi. —Kureyş ileri gelenleri, Kâbe'nin etrafındaydı.— Kâbe'yi yedi defa tavaf etti. **Makam-ı İbrahim**'de iki rekât namaz kıldı. Sonra, ağır adımlarla onların yanına yaklaştı ve:

«— Kahrolasıcalar! Kim annesini mahzun, çocuğunu yetim, karısını

---

267 **Bezzar, Hz. Ali**'den. **Mecme'uz-Zevâid: 9/46.**

dul bırakmak istiyorsa, şu vadide benim peşimden gelsin!» diye meydan okudu. Kimse onun arkasından gidemedi.[268]

Hz. Ali'nin Yiğitliği :

Uhud savaşında, **Hz. Ali, Fâtıma**'nın yanına geldi ve:

«— Yâ **Fâtıma**, kılıcımı getir! Üzülme, ben ne korkağım, ne de soysuzum! Andolsun ki, ben Muhammed'e yardım ve kullarını hakkıyla bilen Allah'ın rızası uğrunda mücadele edeceğim!» dedi.

Allah'ın Resûlü, **Ali**'ye hitaben:

«— Eğer sen güzel savaşmışsan, **Sehl b. Huneyf** ile **İbn-üs-Sımme** de güzel savaşmıştır.» dedi. O sırada, **Cibrîl:**

«— Yâ Muhammed! Andolsun ki, bu daha üstün. Sana daha çok yardım etmiştir.» dedi. Allah'ın Resûlü:

«— Yâ Cebrâil! Ali yabancı değil, bendendir.» buyurdu. Cebrâil de:

«— Ben de sizin ikinizdenim.» diye ilâve etti.[269]

Hendek savaşında, **Amr b. Abd-i Ved** üzerindeki o meşhur işaretiyle[270] meydana çıktı. **Amr** atını durdurunca, **Hz. Ali**, ona:

«— Yâ **Amr!** Hani sen Kureyş'e söz vermiştin. Birisi seni iki güzel yoldan birisine davet ederse, mutlaka birisini seçmeye kararlıydın.» dedi. **Amr:**

«— Doğru.» diye cevap verince:

«— O halde, seni teke tek savaşa dâvet ediyorum!» teklifinde bulundu.

«— O halde, seni Allah'a, Resûlüne ve İslâma davet ediyorum.» dedi. **Amr:**

«— Konuştuğun şeye bak, istemiyorum.» deyince:

«— Niçin yeğenim? Andolsun ki, ben seni öldürmek istemiyorum.» dedi. **Hz. Ali:**

«— Ama, vallahi ben seni öldürmek istiyorum.» diye karşılık verdi. Bu sırada, **Amr** kızdı, atını mahmuzladı. **Ali**'nin yanına geldi. Atlarından indiler. Meydanda birer defa döndüler. **Hz. Ali** bir darbede onu öldürdü.[271]

Amr b. Abd-i Ved, demir zırhlar içinde meydana çıktı. Kendisiyle teke tek savaşacak birini istiyordu. **Hz. Ali**, yerinden fırladı:

---

268 **İbn-i Asâkîr, Ali b.Ebî Talib**'den. **Müntehab-i Kenz'ul-Ummâl: 4/387.**

269 **Bezzar, Câbir**'den: **Mecme'uz-Zevâîd: 6/122, 123.** (Burada, **Ebû Dücane** ile de mukayese ettiği kaydedilir.) **Taberânî, İbn-i Abbas**'dan.

270 İşaret: O günkü kahramanların kendilerini tanıtmak için göğsüne, omuzuna, sarığına taktıkları tüy veya benzeri şeylerdir.

271 **Taberî, İbn-i İshâk** tarikiyle, **Yediz b. Rumman**'dan, O da **Urve b. Abdullah**'dan, onlar ise, **Kâ'b b. Malik**'ten. **Kenz'ul-Ummal: 5/281.**

«— Onun karşısına ben çıkacağım yâ Resûlallah!» dedi. Hz. Peygamber:

«— O **Amr**'dır. Sen otur hele!» buyurdu.

Amr:

«— Karşıma çıkacak bir yiğit yok mu?» diye bağırmaya ve ileri geri konuşmaya başladı. «Şehit olanlarınızın gireceğini iddia ettiğiniz cennet nerede? Karşıma çıkaracak bir adam bulamıyor musunuz?» diyordu. **Hz. Ali** tekrar yerinden fırladı:

«— Ben, yâ Resûlallah!» dedi. O da:

«— Hele sen otur!» buyurdu. **Amr** üçüncü defa da bağırınca, tekrar **Hz. Ali** yerinden fırladı. O sırada **Amr** şiir söylüyordu.

«— Ben yâ Resûlallah!» dedi. O da:

«— O, **Amr**'dır.» buyurdu. Bunun üzerine **Hz. Ali:**

«— **Amr** da olsa ne çıkar?» dedi. Allah'ın Resûlü, kendisine izin verdi. **Hz. Ali** şöyle söyleyerek meydana atıldı:

«— Hele dur, acele etme. Yetim! Sana içimden gelerek, ustaca, yiğitçe bir ders vereceğim. Doğruluk herkese zafer kazandırır. Ben, sana bir cenaze merâsimi hazırlatacağımı umuyorum. Kılıç darbelerim bütün savaşlarda yâd edilip, dillere destan olacak.» dedi. Bunun üzerine **Amr:**

«— Sen kimsin?» diye sordu.

«— **Ali.**»

«— **Abd-i Menaf**'ın oğlu mu?»

«— Ben, **Ebû Talib**'in oğlu **Ali**'yim.»

«— Yeğenim! Amcaların arasında senden yaşlı olanlar yok mu? Onlar karşıma çıksınlar. Ben, senin kanını akıtmak istemiyorum.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ali:**

«— Fakat ben, senin kanını akıtmak istiyorum.» diye karşılık verince, **Amr** öfkelendi. Atından indi. Bir ateş parçası gibi parlayan kılıcını çekti. Öfkeli öfkeli **Hz. Ali**'ye saldırdı. **Hz. Ali,** onun hücumunu kalkanıyla karşıladı. **Amr** öyle şiddetli bir darbe indirdi ki, kalkanı parçalandı. Kılıç, kalkanın yarığından geçerek **Hz. Ali**'nin başına isabet edip, başından hafif yara aldı. **Hz. Ali** de bir kılıç darbesiyle, **Amr**'ın boyun damarlarını kesti. **Amr** yere düştü. Toz bulutları yükselmeye başladı. Tekbir sesini duyunca, **Hz. Ali**'nin **Amr**'ı öldürdüğünü anladık. Orada **Ali** şöyle diyordu:

«— Süvariler bana mı hücum edecek? Onların işini de bitiririm. Arkadaşlar, onları siz bana bırakın. Bugün, kinim, kelle uçurmayan kılıcım, savaş meydanını terkime mâni oluyor. Beyinsizlikleri sebebiyle taşa kul oldular. Bense, haklı olarak **Muhammed**'in Rabbine kul oldum. Onu tozlu, herkesin görebileceği yere kütük gibi devirdikten sonra döndüm. Onun üzerindeki elbiseye de dokunmadım. Eğer yere düşen ben

olsaydım, o benim elbisemi çıkarıp götürürdü. Ey **Hendek** savaşına katılan müslümanlar! Allah'ın dinini ve peygamberini yalnız bırakacağımı aklınıza bile getirmeyin!» Sonra **Hz. Ali**, sevinç içinde Resûlüllahın yanına döndü. O sırada **Hz. Ömer:**

«— Keşke onun zırhını alsaydın. Araplarda böyle zırha az rastlanır.» dedi. **Hz. Ali** de:

«— Avret yerini örttüğü için zırhını almaktan vazgeçtim.» dedi.[272]

Seleme b. Ekva anlatıyor:

Üç gün orada kalıp **Hayber**'e müteveccihen yola çıktık. Amcam **Amir** de yanımızdaydı. Şöyle demeye başladı:

«— Allah'ım! Sen olmasaydın doğru yolu bulamaz, zekât vermez, namaz kılmazdık. Biz, lûtfun olmadan yaşayamayız. Bize huzur ver. Sana kavuşunca da, bizi lûtfunla koru.» Bunu duyan Allah'ın Resûlü:

«— Bu kim?» diye sordu.

«— **Amir.**» dediler. Ona hitaben:

«— Rabbin senin günahlarını affetsin.» buyurdu. Allah'ın Resûlü kime böyle bir duada bulunsa, o şehit olurdu. Devesinin üzerinde olan **Ömer:**

«— Keşke **Amir**'in mazhar olduğu lûtfa biz de mazhar olsaydık.» dedi.

Hayber'e geldik. **Murahhab,** kılıcını sallayarak ortaya çıktı:

«— **Hayber**, benim kahraman, tecrübeli bir silâhşör olduğumu bilir. Girdiğim savaşlarda dehşet saçarım.» diye şiir okumaya başladı. Bunun karşısına **Amir** (r.a.) çıktı. O da:

«— **Hayber**, benim de kahraman, tecrübeli, gözümü budaktan esirgemeyen bir silâhşör olduğumu bilir.» diyordu.

Birbirlerine ikişer hücum yaptılar. Bir ara, **Murahhab** kılıçla, **Amir**'in kalkanını parçaladı. **Amir** buna seviniyordu. Ansızın, kazara kılıcı kendine döndü, ağır yara alarak, ruhunu teslim etti.

Yolda Resûlüllahın eshabından bir grupla karşılaştım.

«— **Amir**'in ameli boşa gitti. Kendisini öldürdü!» diyorlardı. Bunun üzerine ağlayarak Resûlüllaha geldim.

«— Ne oldu, ne var?» buyurdular.

«— **Amir**'in ameli boşa gitti, diyorlar.» dedim.

«— Bunu söyleyen kimler?» buyurdu.

«— Eshabından bir grup.» dedim.

«— Onlar bilmiyorlar. Tam aksine, **Amir**'e iki kat ecir var.» buyurdu.

Daha sonra, Resûlüllah, gözünden rahatsız olan **Ali**'ye (r.a.) haber gönderip çağırdı. Ve: «Bugün sancağı, Allah'ı ve Resûlünü seven birine

272 Bidâye: 4/106; Beyhakî; İbn-i İshâk.

vereceğim.» buyurdu. Gidip **Ali**'yi (r.a.) getirdim. Resûlüllah gözüne tükürdü ve iyileşti. Sancağı da ona verdi. Yine, **Murahhab:**

«— **Hayber** benim, kahraman, tecrübeli bir silâhşör olduğumu bilir. Girdiğim savaşlarda dehşet saçarım.» diyerek ortaya çıktı. Karşısına:

«— Ben de annemin (arslan!) diye ad koyduğu birisiyim. Kükreyen arslana benzerim. Düşmanlara ölüm ve dehşet saçarım.» diyerek **Hz. Ali** (r.a.) çıktı. İlk hamlede, **Murahhab**'ı başından yaraladı. Vakit kaybetmeden işini bitirdi. Böylece **Hayber**'in fethi gerçekleşti.[273]

Resûlüllahın kölesi **Ebû Râfî** anlatıyor:

Ali (r.a.) ile beraber **Hayber**'e gittik. Allah'ın Resûlü, sancağı **Ali** (r.a.) ye verdi. **Ali** (r.a.), **Hayber** kalesine yaklaşınca, kale halkı, **Ali** (r.a.) yi dışarda karşıladı. Aralarında savaş başladı. Savaş sırasında bir Yahudinin kılıç darbesiyle **Hz. Ali** (r.a.) nin elinden kalkanı düştü. Bunun üzerine **Ali** (r.a.), kale kapısını eline alıp, kalkan olarak kullandı. Allah, **Hayber**'in fethini gerçekleştirinceye kadar, **Ali** (r.a.) kapıyı elinden bırakmadı ve savaşmaya devam etti. Fetih gerçekleştikten sonra, kapıyı bir kenara attı. Sekiz kişi ile bu kapıyı ancak yerinden oynatabildiğimizi hatırlarım.[274]

Bir diğer rivayette, **Câbir** (r.a.) şöyle der: **Hayber** savaşında **Ali** (r.a.) kale kapısını merdiven gibi tuttu. Müslümanlar kapının üzerinden tırmanarak, kaleye girdiler. Böylece fetih gerçekleşti. Zaferden sonra, kırk kişi kapıyı kaldırmaya kalktı, güçleri yetmedi.[275]

Talha b. Ubeydullah'ın (r.a.) Yiğitliği :

Uhud savaşında, **Talha** (r.a.) şu beyitleri söyledi: «Biz, her zaman galip ve her şeye sahip olanların koruyucularıyız. Sevgili peygamberimizi savunuyoruz. Savaşlarda, düşmanlarına arslan pençesi gibi vuruşlarla darbeler indiriyoruz.»

Allah'ın Resûlü, **Uhud**'dan dönmeden önce, **Hassân**'a:

«— **Talha** hakkında bir methiyye söyle.» buyurdu. Bunun üzerine **Hassân:**

«— **Talha** (r.a.), **Uhud** savaşında en kötü ve güç bir anda **Muhammed** (s.a.v.) e yardım etti. Onu koruma uğrunda, avuçları mızraklara hedef oldu. Kılıç darbeleri altında, parmakları kesilerek kanlar içinde kaldı. Çolak oldu. **Muhammed** (s.a.v.) istisna edilirse, müslümanların en önde geleniydi. Tek başına İslâmı ayakta tutmuştur.»

---

273 **Müslim; Beyhakî; El-Bidâye:** 4/187; **İbn-i İshâk; Vakidî; Müsned-i Ahmed b.** Hanbel.

274 **İbn-i İshak.**

275 **Beyhakî, Müstedrek, El-Bidâye:** 4/189; **İbn-i Ebî Şeybe; Müntehab:** 5/44.

Ebû Bekir (r.a.) ise, onun hakkında şöyle der:

«Düşman süvarileri üzerine at sürdüğü zaman, dini müdafaa eden, doğru yolu gösteren peygamberi korudu. Resûlüllaha meftun birçok müslüman ve muhafızları kaçarken, tek yerinden kıpırdamayan, her şeye göğüs geren oydu. Yâ **Talha b. Ubeydullah!** Mutlaka cennetlere girecek ve ceylân gözlü cennet hurileriyle evleneceksin.»

Ömer (r.a.) da onun hakkında şöyle der:

«Herkes, Resûlüllahı terkedip, yalnız bıraktığı zaman, kılıcıyla onu tek başına korumak için herşeyi göze alan **Talha** idi.» Bu sözleri duyan Allah'ın Resûlü:

«— Doğru söylüyorsun, yâ **Ömer**!» buyurdu.[276]

Zübeyr b. Avvâm'ın Yiğitliği :

Saîd b. Müseyyib anlatıyor:

Allah yolunda ilk önce kılıcını kınından sıyıran **Zübeyr b. Avvam** olmuştur. Bir gün kuşluk uykusundayken, «Resûlüllah öldürüldü!» diye bir ses işitmiş; kılıcını çekerek hemen dışarı fırlamış, yolda Resûlüllah ile karşılaşmış. Allah'ın Resûlü:

«— Bu ne hal, yâ **Zübeyr**?» diye sorunca:

«— Senin öldürüldüğünü duydum da!..» diye cevap vermiş.

«— Peki, ne yapacaktın?»

«— Vallahi her önüme gelen **Mekke**'liyi öldürmeye niyet etmiştim.»

Bunun üzerine Resûlüllah, **Zübeyr**'e hayır duada bulunmuştur.

Zübeyr'i meth hususunda **Esedî** de şu beytleri söyler:

«İlk defa Allah yolunda öfke ile çekilen kılıç, işte şu **Zübeyr**'in kılıcıdır. Allah'ın rızasını kazanmıştır. O, bu ilk hamiyyetperverliği ile, şeref üstüne şerefe nâil olmuştur.»[277]

Urve anlatıyor:

Zübeyr b. Avvam, müslüman olduktan sonra, **Muhammed**'in (r.a.) müşrikler tarafından yakalanıp götürüldüğünü işitmiş. O zaman henüz oniki yaşındaydı. Kılıcını sıyırarak, **Mekke** sokaklarında etrafına dehşet saçarak dolaşmaya başlamış. Elinde kılıç, **Mekke**'nin yüksekçe bir yerinde Resûlüllah ile karşılaşmış. **Zübeyr**'i gören Resûlüllah:

«— Bu ne hal?» diye sorunca:

«— Senin yakalanıp, götürüldüğünü duydum da!..» diye cevap vermiş. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Peki, ne yapacaktın?» deyince:

---

276 **İbn-i Asâkîr, Talha**'dan; **Müntehab:** 5/68; **El-Lisân:** 3/77.
277 **İbn-i Asâkîr.**

«— Seni yakalıyanı işte bu kılıcımla doğrayacaktım.» demiştir.

Resûlüllah, **Zübeyr**'e ve kılıcına hayır duada bulunmuş:

«— Haydi, evine git!» buyurmuştur.

İşte **Zübeyr**, Allah yolunda ilk kılıç çeken kimsedir.[278]

Uhud savaşında Kureyş ordusunun sancağını taşıyan **Talha b. Talhat'ül-Abderî**, meydana çıkarak, İslâm ordusundan er diledi. Herkes ondan çekiniyordu. **Zübeyr b. Avvâm** karşısına çıktı. **Talha**'nın üzerine atılarak devesine bindi. **Talha**'yı yere fırlattı. Kendisi de üzerine atladı. Kılıcıyla başını gövdesinden ayırdı. Allah'ın Resûlü, **Zübeyr**'e hayır duada bulundu ve:

«— Her peygamberin bir yardımcısı vardır. Benim yardımcım da **Zübeyr**'dir. Eğer, **Talha**'ya karşı **Zübeyr** çıkmasaydı, ben çıkacaktım. Çünkü, halkın ondan çekindiğini gördüm.»[279]

Hendek savaşında **Nevfel b. Abdullah** meydana çıkıp er diledi. Karşısına **Zübeyr b. Avvâm** çıktı. Bir kılıç darbesiyle **Nevfel**'i ikiye biçti. Kılıcının ağzı döndü. Savaş meydanını terkederken: «Ben, seçkin, ümmî peygamberi koruyan, O'nu müdafaa eden bir yiğidim.» diyordu.[280]

Hz. Ebû Bekr'in kızı **Esmâ** (r.a.) anlatıyor:

Müşriklerden silâhlı biri, meydanda yüksekçe bir yere çıktı ve:

«— Karşıma çıkacak yiğit istiyorum!» diyordu. Resûlüllah, müslümanlardan birisine:

«— Sen çıkar mısın?» diye sordu.

«— Sen bilirsin, yâ Resûlallah!» diye cevap verdi. Bu sırada **Zübeyr** yerinde duramıyordu. Bunun farkına varan Resûlüllah:

«— Sen kalk, yâ **Zübeyr! (İbn-i Safiyye)**» diye emir buyurdular.

Zübeyr meydana çıktı. Müşrikin yanına varır varmaz saldırdı. Birbirlerine sarıldılar. Sonra yuvarlandılar. Durumu takip eden Resûlüllah:

«—Önce hangisi çukura düşerse o ölecek!» buyurdu. Peygamber ve müslümanlar dua ettiler. Kâfir çukura yuvarlandı. **Zübeyr**, onun göğsü üstüne çıktı ve işini bitirdi.[281]

Abdullah b. Zübeyr anlatıyor:

Hendek savaşında çocuklar ve kadınlarla beraber kalede bırakıldım. Yanımda da **Ömer b. Ebî Seleme** vardı. Onun omuzlarına çıkarak dışarı bakıyordum. Babam, bir o tarafa, bir bu tarafa hücum ediyor, her tarafa yetişiyordu. Akşam olunca kaleye, yanımıza geldi.

«— Babacığım, bugün yaptıklarını gördüm.» dedim.

---

278 İbn-i Asâkîr; Hılye: 1/89; Müntehab: 5/69; El-İsâbe: 1/545; Ed-Delâil: Sh. 226.

279 İbn-i İshâk; El-Bidâye: 4/20.

280 İbn-i İshâk; El-Bidâye: 4/107.

281 İbn-i Cerîr; Müntehab: 5/69.

«— Öyle mi, yavrucuğum?»

«— Evet, baba!»

«— Anam, babam sana kurban olsun!» diye karşılık verdi.[282]

Urve anlatıyor: Resûlüllahın eshabı **Yermuk** savaşında **Zübeyr**'e:

«— Haydi, saldırıya geç de, biz de peşinden gelelim.» dediler. **Zübeyr:**

«— Ben geçerim ama, siz gelmezsiniz.» dedi.

«— Sözümüz söz.» dediler. **Zübeyr** hücum etti. Düşman saflarını yararak öte tarafa geçti. Arkasında kimse yoktu. Sonra geri dönmek istedi. Atının geminden tutup, omuzuna iki kılıç darbesi indirdiler. Bu iki yara arasında **Bedir**'de aldığı bir kılıç yarası izi daha vardı. Ben küçükken, parmaklarımı bu yara izlerinin bulundukları yere sokarak oynardım. Savaşta on yaşındaki oğlu **Abdullah b. Zübeyr** de beraberindeydi. Onu atına bindirmiş ve birinin yanına bırakmıştı.[283]

Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Yiğitliği :

Allah'ın Resûlü, içlerinde **Sa'd b. Ebî Vakkas**'ın da bulunduğu bir seriyyeyi, **Hicaz** taraflarında **Râbiğ** denilen bir yere gönderdi. Burada müşrikler, müslümanlara saldırdılar. **Sa'd b. Ebî Vakkas** o sırada müşriklere karşı oklarını kullandı. Allah yolunda ilk ok atan o oldu. Bu müslümanların yaptığı ilk savaştı.

Sa'd bir şiirinde: «Benim oklarımla, arkadaşlarımı koruduğum haberi Resûlüllaha ulaşmadı mı? Ben, her yerde, oklarımla düşmanı püskürttüm. Yâ Resûlallah! Benden önce hiç kimse, düşmana karşı ok kullanmadı.» der.[284]

Sa'd, **Uhud** savaşında bir okla üç kişi öldürdü. Bir ok, düşmanla **Sa'd b. Ebî Vakkas** arasında üç defa karşılıklı teati edildi. **Sa'd**, her atışta bir kişinin canına okuyarak, üç kişinin hesabını gördü. Herkes buna hayret etti.

Sa'd bu oku Resûlüllah'ın verdiğini, kendisine: «Anam, babam sana kurban olsun!» buyurduğunu söyler.[285]

İbn-i Mesûd anlatıyor: **Sa'd,** Resûlüllah ile beraber, **Bedir**'de, hem piyade, hem de süvari gibi savaşmıştır.[286]

---

282 **Beyhâkî; El-Bidâye: 4/107.**
283 **Buhârî; El-Bidâye: 7/11.**
284 **İbn-i Asâkîr; Müntehab: 5/72.**
285 **İbn-i Asâkîr; Müntehab: 5/72.**
286 **Bezzar; Mecme'uz-Zevâid: 6/82**

Hz. Hamza'nın Yiğitliği :

Hâris'it-Temimî anlatıyor: **Hamza b. Abdülmuttalib** (r.a.) in, **Bedir** savaşında, üzerinde, deve kuşu tüyünden bir işareti vardı. Müşriklerden biri:

«— Bu üzerinde deve kuşu tüyü olan kim?» diye sordu.

«— **Hamza b. Abdülmuttalib.**» diye cevap verildi. O müşrik:

«— Ne yaptıysa, bize bu yaptı!» diye mırıldandı.[287]

Abdurrahman b. Avf anlatıyor: **Ümeyye b. Halef** bana:

«— Yâ **Abdurrahman! Bedir** savaşında, göğsünde deve kuşu tüyü olan yiğit kimdi?» diye sordu.

«— Resûlüllah'ın amcası, **Hamza b. Abdülmuttalib.**» dedim. Bunu duyan, **Ümeyye:**

«— Ne yaptıysa, bize bu yaptı!» diye mırıldandı.[288]

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

Allah'ın Resûlü, herkes **Uhud** savaşından dönerken aralarında **Hamza** (r.a.) yı göremedi. Bir zat:

«— Ben onu, şu ağacın yanında, «Ben, Allah'ın ve Resûlünün arslanıyım. Allah'ım, **Ebû Süfyan** ve arkadaşlarının kötülüklerinden Sana sığınırım. Müşriklerin yaptıklarından kendimi tenzih eder, müslümanların gevşekliğinden dolayı da özür dilerim.» derken gördüm.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah o tarafa yürüdü. Alnını görünce ağlamaya başladı. Müsle[289] yapıldığını görünce, hıçkırarak ağladı.

«— Bir örtü yok mu?» buyurdu. Ensardan biri, hırkasını, üzerine örttü. Allah'ın Resûlü: «Mahşer günü, Allah katında, şehitlerin efendisi **Hamza**'dır.» buyurdu.[290]

Ca'fer b. Amr b. Ümeyye anlatıyor:

Muâviye zamanında, **Abdullah b. Adiy** ile beraber gidip **Vahşi**'nin yanına vardık.

«— Bize **Hamza**'yı nasıl öldürdüğünü anlat. Onu nasıl öldürdün?» dedik. O da:

«— Resûlüllah sorduğu zaman anlattıklarımı aynen size de anlatacağım. Ben, **Cübeyr b. Mutım**'in kölesiydim. Amcası **Tuayme b. Adî, Bedir**'de öldürülmüştü. Kureyş, **Uhud** savaşı için harekete geçince **Cübeyr** bana, «Amcama mukabil, **Muhammed**'in amcası **Hamza**'yı öldürürsen, seni âzad edeceğim.» dedi. Ben de herkesle beraber yola çıktım. Aslen

---

287 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid:** 6/81.

288 **Bezzâr; Mecme'uz-Zevâid:** 6/81.

289 **Müsle:** Bir insanın uzuvlarını keserek öldürmek veya ölmüş bir insanın uzuvlarını keserek tanınmaz hale getirmek.

290 **Müstedrek:** 3/199.

Habeşliydim. İyi mızrak atardım. Attığım mızrakların hedefe isabet etmediği nadirattandı. Ordular birbirine girince, **Hamza**'yı aramaya başladım. Tam o sırada, onu, bir tarafta kükremiş arslan gibi, kılıçla herkesi önüne katıp kovaladığını, kimsenin karşı duramadığını gördüm. Allah'ın bildiğini kuldan ne saklıyayım. Onu öldürmeye hazırlanıyordum. Onun bana daha da yaklaşması için bir ağaç arkasına gizlendim. Daha sonra **Sibâ b. Abdiluzza**, beni **Hamza** (r.a.) ya daha da yaklaştırdı. Bunu gören **Hz. Hamza:**

«— Sen de gel, **İbn-i Mukatka!**» diye seslendi. Öyle bir kılıç indirdi ki, **Sibâ**'nın boynunu kopardığı halde, sanki hiçbir şey olmamış gibi, boynu yerinde duruyordu. Bunun üzerine hemen harekete geçtim. Mızrağımı öyle bir savurdum ki, —ben de beğendim— **Hz. Hamza**'nın göbeğinin altından girdi, uyluklarının arasından çıktı. Güç belâ bana doğru gelmeye çalıştı, fakat yıkıldı. Ruhunu teslim edinceye kadar dokunmadım. Sonra yaklaşıp mızrağımı aldım ve orduma döndüm. Bundan başka bir gayem ve düşüncem de olmadığı için, hiçbir şeye karışmadım, oturdum. Azâd edilmem için gerekeni yapmıştım. **Mekke**'ye dönünce azâd edildim. Resûlüllah, **Mekke**'yi fethedinceye kadar da orada kaldım. Fetih günü **Tâif**'e kaçtım. Bir müddet orada kaldım. İslâmı kabul için **Tâif** heyeti, Allah'ın Resûlüne gittiği zaman nereye gidip, ne yapacağımı şaşırdım. Kendi kendime: «**Şam**'a, **Yemen**'e veya bir başka yere giderim,» dedim. Ne yalan söyleyeyim. Tam böyle düşündüğüm sırada birisi bana:

«— Ne duruyorsun! Allah'ın Resûlü, dinine giren, şehadet getiren hiç kimseyi öldürmüyor!» dedi. Bunu duyunca, hemen **Medine**'nin yolunu tuttum. Ansızın Resûlüllah'ın karşısına dikildim. Ve Kelime-i Şehâdet getirdim. Beni karşısında görünce:

«— Sen **Vahşî** misin?» diye sordu.

«— Evet, yâ Resûlâllah.» dedim.

«— Otur, bana **Hamza**'yı nasıl şehit ettiğini anlat!» dedi. Ben de size anlattıklarımın aynını anlattım.

«— Gözüm görmesin seni! Bir daha görmek istemiyorum!» buyurdu. Ben de, Rabbime kavuşuncaya kadar ona gözükmemeye, görebileceği yerlerde de bir kenara sıvışmaya çalıştım.

İslâm ordusu, **Yemâme** kralı **Müseylemet'ül-Kezzab** üzerine yürüdüğü zaman ben de ordudaydım. **Hz. Hamza**'yı öldürdüğüm, mızrağımı da almıştım. Savaş başladığı zaman elinde kılıçla dikilen birisini gördüm. Bu, **Müseyleme**'ymiş. Ben ve diğer taraftan Ensardan bir zat, bunun işini bitirmeye niyet ettik. Mızrağımı öyle bir savurdum ki, ben de beğendim. Hedefini buldu. Diğer taraftan Ensardan olan o zat da, bir kılıç darbesi indirdi. **Müseyleme**'yi hangimizin öldürdüğünü Allah bilir.

Hz. Hamza'yı şehit etmekle insanların en hayırlısını şehit ettim. Resûlüllah'ın vefatından sonra, **Müseyleme**'yi öldürmekle, insanların en kötüsünü öldürdüm.[291]

Câfer b. Amr anlatıyor: Ordular savaş için saf bağladıkları zaman, **Sibâ** ileri atılarak:

«— Karşıma çıkacak yiğit istiyorum!» dedi. Karşısına **Hz. Hamza** çıktı. Ve:

«— Yâ **Sibâ**! Yâ **Ümmî Enmâr**! Yâ **Mukattiat'il-Büzûr**! Allah'a ve Resûlüne mi meydan okuyorsun?» dedi. İlk hamlede işini bitirdi.[292]

Abbas b. Abdülmuttalib'in Yiğitliği :

Câbir (r.a.) anlatıyor:

Allah'ın Resûlü, **Tâif** halkına **Hanzale b. Rebî**'i göndermişti. **Hanzale**, Tâiflilerle görüşürken, kendisini yakalayıp kaleye götürmek istediler. Bunu gören Resûlüllah:

«— Kim bunların elinden **Hanzale**'yi alacak? Bu işi başarana bütün gazîlerimizin sevabı kadar, sevap vardır!» buyurdu. **Abbas b. Abdülmuttalib** (r.a.) dan başkası yerinden kıpırdamadı. **Abbas, Hanzale** kaleye sokulmak üzereyken, Tâiflilere yetişerek onu kucakladığı gibi ellerinden kurtarıp, kaçırdı. Kaleden, **Abbas** (r.a.) a taş yağdırdılar. Bu sırada Resûlüllah, **Abbas**'a dua ediyordu. **Abbas**, yara bere almadan **Hanzale**'yı Resûlüllah'a getirdi.[293]

Muâz b. Amr b. Cemuh ile Muâz b. Afrân'ın Yiğitliği :

Abdurrahman b. Avf anlatıyor: **Bedir** savaşında saflar arasında dururken sağıma, soluma baktım. Bir de ne göreyim, Ensardan iki gencin arasındaymışım. Hep böyle iki güçlü insanın arasında olmayı içimden geçirdim. Gençlerden biri, bana gözüyle işaret ederek:

«— Amcacığım, **Ebû Cehl**'i tanıyor musun?» diye sordu.

«— Evet, ne yapacaksın?» dedim.

«— Resûlüllah'a sövdüğünü işittim. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Alah'a yemin olsun ki, onu görür görmez haklıyacağım veya bu uğurda öleceğim.» dedi. Hayretler içinde kaldım. Diğer genç de gözüyle işaret ederek aynı şeyleri söyledi. Çok geçmeden **Ebû Cehl**'i müşrikler içinde dolaşırken gördüm. Gençlere:

«— Bakın, işte sorduğunuz adam.» dedim. Kılıçlarını çekip hücum

---

[291] **İbn-i İshâk; El-Bidâye:**, 4/18.
[292] **Buhârî.**
[293] **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal:** 5/307.

ederek işini bitirdiler. Sonra dönüp hâdiseyi Resûlüllah'a haber verdiler. Hz. Peygamber:

«— Hanginiz öldürdünüz?» diye sordu. Gençlerden herbiri:

«— Ben!» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Kılıçlarınızı sildiniz mi?» diye sordu.

«— Hayır!» dediler. Resûlüllah kılıçlara bakınca:

«— İkiniz beraber öldürmüşsünüz.» buyurdu. **Ebû Cehl**'in malını, **Muâz b. Amr** ile **Muâz b. Afrâ** arasında paylaştırdı.[294]

İbn-i Abbas ve **Abdullah b. Ebû Bekir** anlatıyor:

Benî Seleme'den **Muâz b. Amr b. Cemuh**'un şunları anlattığını işittik:

«— Halktan, **Ebû Cehl**'in çok güçlü olduğunu işittim. Kimse **Ebû Cehl**'e birşey yapamaz, diyorlardı. Bunu duyar duymaz harekete geçip, onu aramaya başladım. Buldum. İlk fırsatta, bir kılıç darbesiyle bir bacağını ikiye biçtim. Ayağı bir tarafa fırladı. Düşen ayak, taşın üzerinden fırlayan hurma çekirdeğine benziyordu. Bu sırada, **Ebû Cehl**'in oğlu **İkrime** de benim omuzuma bir kılıç darbesi indirdi. Bir kolum, sadece azıcık bir deri parçasıyla omuzuma bağlıydı. Bu vaziyette savaşmak beni çok yordu. Buna rağmen bütün gün savaştım. Kolum da yanımda sarkıyordu. Dayanılmaz derecede eziyet vermeye başlayınca, eğilerek, ayağımla sarkan kolum üzerine bastım. Çekip kopardım.»[295]

Ebû Dücâne'nin Yiğitliği :

Hz. Enes anlatıyor: Allah'ın Resûlü, **Uhud** savaşında eline bir kılıç aldı ve:

«— Kim bu kılıcı alacak?» diye sordu. Oradakiler alıp bakmaya başladılar.

«— Bu kılıcın hakkını kim verecek?» buyurunca, herkes çekindi. **Ebû Dücâne** (r.a.):

«— Ben onun hakkını vereceğim.» diyerek kılıcı aldı. Onunla müşriklerin başlarını yardı.[296]

Zübeyr b. Avvâm anlatıyor: Resûlüllah, **Uhud** savaşında müslümanlara bir kılıç göstererek:

«— Kim bu kılıcı alarak hakkını verecek?» buyurdu. **Ebû Dücâne** ayağa kalkarak:

«— Yâ Resûlallah, ben alıp, onun hakkını vermek istiyorum. Onun hakkı nedir?» dedi. Resûlüllah da kılıcı ona verdi.

---

[294] **Buhârî; Müslim; Müstedrek:** 3/425; **Beyhakî:** 6/305.
[295] **İbn-i İshâk; El-Bidâye:** 3/287.
[296] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Müslim; El-Bidâye:** 4/15; **İbn-i Sa'd:** 3/101.

Ebû Dücâne kılıcı alıp yürüdü. Ben de peşinden gittim. Her önüne geleni biçiyordu. Dağın eteğindeki kadınların yanına kadar geldi. **Hind** de oradaydı ve şöyle söylüyordu:

«— Biz, yıldızların kızlarıyız. Halılar üzerinde yürürüz. Saçlarımızda misk var. Eğer savaşır, galip gelirseniz sizi kucaklarız. Dönüp kaçarsanız, ebediyyen sizden ayrılırız.»

Ebû Dücâne, Hind'in üzerine yürüdü. **Hind** de, düzlükteki ordudan imdat istedi. Kimse imdadına gelmedi. Bunun üzerine **Hind**'e dokunmadı. Ben, kendisine:

«— Bütün yaptıklarını gördüm. Hepsini beğendim. Yalnız şu kadını öldürmemen hoşuma gitmedi.» dedim. Bunun üzerine **Ebû Dücâne:**

«— O imdât istedi. Kimse gelmedi. Ben de, koruyucusu olmayan bir kadını Resûlüllah'ın kılıcıyla öldürmek istemedim.» dedi.[297]

Zübeyr (r.a.) anlatıyor: **Uhud** savaşında Allah'ın Resûlü elindeki kılıcı göstererek:

«— Kim bu kılıcı alıp da hakkını verecek?» buyurdu. Kalktım:

«— Ben, yâ Resûlallah!» dedim. İkinci defa gene:

«— Kim bu kılıcı alıp da, hakkını verecek?» buyurdu.

«— Ben, yâ Resûlallah!» dedim. Yine bana vermedi. Üçüncü defa gene:

«— Kim bu kılıcı alıp da hakkını verecek?» buyurdu. **Ebû Dücâne** denilen **Sunâk b. Hareşe** kalktı:

«— Yâ Resûlallah! Onu ben alıp hakkını vereceğim. Onun hakkı nedir?» diye sordu.

«— Bu kılıçla önüne gelen her kâfirin işini bitirmen, hiçbir müslümanın canını incitmemendir!» buyurdular.

Allah'ın Resûlü, kılıcı **Ebû Dücâne**'ye verdi. **Ebû Dücâne** savaşmaya niyetlendiği zaman bir işaret olmak üzere başına sarık sarardı. Kendi kendime, bakalım **Ebû Dücâne** bugün ne yapacak? diye onu takip etmeyi düşündüm, Peşinden gittim. Her önüne geleni biçiyor, mahvediyordu.[298]

Zübeyr b. Avvâm anlatıyor:

Resûlüllah'tan kılıcı istediğim zaman, bana vermeyip de, **Ebû Dücâne**'ye vermesine bayağı kızdım. Kendi kendime, ben Kureyş'ten, halası **Safiyye**'nin oğluyum. **Ebû Dücâne**'den önce kalkıp, kılıcı ben istedim. Fakat O, **Ebû Dücâne**'ye verdi, bana vermedi. Bakalım O ne yapacak? diye peşine düştüm. Kırmızı sarığını çıkarıp başına sardı. Bunu gören Ensar:

«— **Ebû Dücâne** ölüm sarığını çıkardı.» dediler. O, bu sarığı başına sardığı zaman hep böyle söylerlermiş. **Ebû Dücâne** hem gidiyor, hem de:

---

297 **Bezzâr; Mecme'uz-Zevâîd: 6/109.**
298 **Müstedrek: 3/230.**

«— Dağın eteğinde, hurmalıkların yanında, dostumla hiçbir zaman geride kalmamak, Allah'ın ve Resûlünün kılıcıyla savaşmak üzere sözleşen biriyim.» diyordu. Karşılaştığı her müşrikin canına okuyordu. Müşrikler arasında bir kahraman vardı ki, karşılaştığının mutlaka işini bitirir, yaralı bırakmazdı. **Ebû Dücâne** ile bunun birbirlerine yaklaştığını gördüm. Bu ikisinin karşı karşıya gelmesi için Allah'a dua ettim. Karşılaştılar. Birbirlerine saldırdılar. Müşrikin ilk hamlesinden **Ebû Dücâne** kalkanıyla kendini korudu. Müşrikin kılıcı, **Ebû Dücâne**'nin kalkanına saplandı. **Ebû Dücâne,** bir kılıç darbesiyle, müşriğin işini bitirdi. Daha sonra **Hind b. Utbe**'ye kılıç çekti. Fakat ne düşündüyse, **Hind**'i ikiye biçmekten vazgeçti.[299]

Allah'ın Resûlü, kılıcı gösterdiği zaman önce, **Hz. Ömer** (r.a.) kılıca talip oldu. Resûlüllah ona vermedi. Sonra **Zübeyr** (r.a.) kılıcı istedi. Ona da vermedi. Bu sebeple her ikisi de gücendiler. Resûlüllah, elindeki kılıcı üçüncü defa gösterdiğinde, bu sefer kılıcı **Ebû Dücâne** istedi. Resûlüllah da kılıcı ona teslim etti. **Eb Dücâne** kılıcın hakkını verdi.

Bu mevzu ile, **Kâ'b b. Mâlik**'in şunları anlattığı söylenir: Ben de müslümanlarla beraber savaşa iştirak etmiştim. Müşrikler tarafından müsle yapılan İslâm şehitlerini görünce kalktım, o tarafa doğru yaklaştım. Bir de ne göreyim: Bir müşrik bir taraftan şehitlerin silâhlarını toplarken, diğer taraftan onlara müsle yapıyor. Üstelik de:

«— Bunları koyun boğazlar gibi boğazlayın!» diye etrafındakilere lâf yetiştiriyordu. Biraz ötede, hâdiseye ibretle bakan silâhlı bir müslüman gördüm. Yanına yaklaştım. Müslümanla kâfiri şöyle bir tarttım. Kâfir daha iyi silhâlara sahip ve daha güçlü gözüküyordu. Daha ben bu düşüncelerden sıyrılmadan bunlar birbirlerine hücum ettiler. Müslüman bir kılıç darbesiyle kâfirin bir omuzunu böğrüne kadar biçti. Omuz sallanmaya başladı. Sonra müslüman yüzünü açarak, bana:

«— Tanıyamadın mı, yâ **Kâ'b!** Ben **Ebû Dücâne**'yim.» dedi.[300]

Katâde b. Numân'ın Yiğitliği :

Katâde b. Numân anlatıyor:

Resûlüllah'a bir yay hediye edildi. O da **Uhud** savaşında bu yayı bana verdi. Bu savaşta, Resûlüllah'ın önünde, yay kullanılmaz hale gelinceye kadar ok savurdum. Bir taraftan ok atarken, diğer taraftan Resûlüllah'ın yüzüne isabet edebilecek olan okları yüzümle karşılıyor, onu koruyordum. Başka yönlerden gelen okların da Resûlüllah'a isabet etme-

---

299 **İbn-i Hişâm; El-Bidâye: 4/16.**
300 **El-Bidâye: 4/17.**

mesi için yüzümü o taraflara çeviriyordum. Son ok gözüme isabet ederek, gözbebeğimi avucuma düşürdü. Bu halde Resûlüllah'a koştum. Allah'ın Resûlü gözbebeğimi avucumda görünce gözleri yaşardı, ve:

«— Allah'ım! **Katâde** yüzüyle peygamberini korudu. Ona daha güzel ve daha keskin bir göz ihsan eyle!» diye dua etti. Allah, Resûlünün duasını kabul etti. **Katâde**'ye daha güzel ve daha keskin bir göz ihsan etti.[301]

Yine **Katâde**'den gelen bir diğer rivayette şu ilâve vardır:

Ben **Uhud** savaşında, Resûlüllah'ın önünde, onun yüzüne isabet edebilecek oklara yüzümü siper ederek koruyordum. **Ebû Dücâne** de, Resûlüllah'ın sırtını, kendi sırtını siper ederek koruyordu. **Ebû Dücâne**'nin sırtı oklarla dolu hale gelmişti.[302]

Seleme b. Ekva'nın Yiğitliği :

Seleme b. Ekva anlatıyor: **Hudeybiye** anlaşması yapıldıktan sonra, Resûlüllah ile beraber **Medine**'ye dönmüştük. Bir müddet sonra, ben ve Resûlüllah'ın kölesi **Rebâh,** Hz. Peygamber'in develerini otlatmak için kıra çıkmıştık. Ben, develerle beraber **Talha b. Ubeydullah**'ın atını da güdüyordum. Akşam karanlığı basınca, **Abdurrahman b. Uyeyne,** Resûlüllah'ın deve sürüsüne baskın yaptı, çobanı öldürdü. Atlı adamlarıyle birlikte sürüyü toparlayıp götürmeye başladı. Ben **Rebah**'a:

«— Bu ata bin. **Talha** (r.a.) ya yetiş! Resûlüllah'a da sürüsüne baskın yapıldığını haber ver.» dedim. Bir tepeye çıktım. **Medine** tarafına döndüm. Üç defa:

«— Ey, yetişin!» diye bağırdım. Sonra eşkiyanın peşine düştüm. Yanımda kılıç, ok ve yayım vardı. Onları ok yağmuruna tuttum. Her attığım ok, altlarındaki atlara isabet ediyor, onları ağır yaralıyordu. Bu hâdise sık ağaçlı bir yerde cereyan etti. Eşkiyadan bir atlı geri dönünce, bir ağaç gövdesini kendime siper edip ok atmaya devam ettim. Eşkiya daha bana yaklaşmadan onu yere yuvarladım. Bir taraftan ok atarken, diğer taraftan:

«— Al işte! Ben **İbn-i Ekva**'yım. Bugün de kötülerin perişan olduğu gündür.» diyordum. Oradan kalkarak onlardan atlı birisine daha yetiştim. Attığım ok tam omuzuna isâbet etti. Ona da:

«— Al işte! Ben **İbn-i Ekva**'yım. Bugün de kötülerin helâk olduğu gündür.» diyordum. Ağaca çıkıp yine onları ok yağmuruna tuttum. Yollar daralınca, tepeye çıkıp taş atmaya başladım. Böylece aralıksız onları takip ediyor, şiir okuyordum. Nihayet Resûlüllah'ın deve sürüsünü

---

[301] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid:** 6/113.

[302] **Mecme'uz-Zevâid:** 6/113.

teker teker onların elinden kurtardım. Eşkiyalara otuzdan fazla mızrak ve hırka bıraktırıncaya kadar, ok atmaya devam ettim. Bıraktıkları her şeyin üzerine taş koyarak onları takip ettim. Daha sonra onları Resûlüllah'ın geleceği yol üzerine topladım. Kuşluk vakti, eşkiyalar dar bir yoldayken imdatlarına **Üyeyne b. Bedr'il-Fezârî** yetişti. Ben de o sırada onların üstlerindeki tepeye çıktım. **Uyeyne:**

«— Nedir bu haliniz?» diye sorunça:

«— Gördüğün gibi başımıza bu felâketler geldi. Şafaktan beri peşimizi bırakmadı. Elimizde ne var, ne yok, hepsini aldı. Aldıklarını da arkada bir yere topladı.» dediler. Bunları duyan **Uyeyne:**

«— Eğer bu adam, arkasında, kendisini takip eden birisi olduğunu görseydi, mutlaka peşimizi bırakırdı. Haydi, içinizden birkaç kişi ona gidin.» dedi. Bunun üzerine dört kişi harekete geçip, dağa tırmandılar. Sesimi duyacak mesafeye geldiklerinde:

«— Beni tanıyor musunuz?» diye sordum.

«— Kimsin sen?» dediler.

«— Ben **İbn'il-Ekva**'yım. **Muhammed** (s.a.v.) e nübüvvet şerefini bahşeden Allah'a yemin ederim ki, beni hiçbiriniz yakalayamazsınız. Benim elimden kimse kurtulamaz.» dedim. Onlardan birisi:

«— Öyle mi sanıyorsun!» dedi.

Tam bu vaziyette otururken, uzaktan, Resûlüllah'ın süvarilerinin ağaçlar arasından geldiklerini gördüm. En önde **Ahram b. Esedî**, onun arkasında Resûlüllah'ın süvarisi **Ebû Katâde**, onun arkasında da **Mikdâd b. Esved'il-Kindî** vardı. Durumu gören müşrikler dönüp kaçmaya başladılar. Ben de tepeden inip, **Ahram**'ın atının gemini tutarak:

«— Yâ **Ahram!** Aman peşlerinden gitme. Yolunu kesip sana birşey yapmalarından korkuyorum. Resûlüllah ve Eshabı gelinceye kadar bekle.» dedim. O ise:

«— Yâ **Seleme!** Allah'a ve ahiret gününe imanın varsa, cennetin ve cehennemin hak olduğunu kabul ediyorsan, ne olur, şehit olmama mâni olma!» dedi. Atının gemini bıraktım. **Ahram**, **Abdurrahman b. Uyeyne**'ye yetişti. **Abdurrahman** da dönerek hücum etti. Birbirlerine iki hamle yaptılar. **Ahram**, **Abdurrahman**'ın atını öldürdü. **Abdurrahman** da **Ahram**'ı yaralayarak şehit etti, **Ahram**'ın atına bindi. Tam bu sırada **Abdurrahman**'a **Ebû Katâde** yetişti. Birbirlerine iki hamle yaptılar. **Abdurrahman**, **Ebû Katâde**'nin atını öldürdü. **Ebû Katâde** de **Abdurrahman**'ın işini bitirdi. **Ahram**'ın atına bindi. Ben de, müşrikleri koşarak takip ediyordum. Resûlüllah'ın eshabının tozu dumana katarak geldiğini görünceye kadar takibe devam ettim. Güneş batmak üzereyken, **Zikarad** denilen bir suya giden yola saptılar. Su içmek istediler. Benim peşlerinden

koştuğumu görünce, oradan **Zîbi'r** denilen patikaya saptılar. Bu sırada güneş batmıştı. Onlardan birisine yaklaşarak:

«— Al işte! Ben **İbn-i Ekva**'yım. Bugün de kötülerin helâk olduğu gündür.» diyerek ona ok atmaya başladım.

«— Bir daha at, ananı ağlatacağım.» dedi.

«— Al, kendisinin düşmanı!» diyerek ikinci oku da savurdum. Her iki ok da ona saplanmıştı. Müşrikler, iki at bırakarak kaçtılar. O atları alıp, **Zîkarad** suyunun başında bulunan Resûlüllah'a getirdim. Bu su başında Resûlüllah'ın yanında takriben beşyüz kişi vardı. **Bilâl**, müşriklerin elinden aldığım develerden birini kesmiş, ciğer ve hörgücünden Resûlüllah'a kebap yapıyordu.

Resûlüllah'ın yanına vardım. Ve:

«— Yâ Resûlallah! Bana müsaade et. Eshabından yüz kişi seçerek, yatsıdan sonra onları yakalayıp kılıçtan geçireyim.» dedim.

«— Bunları sen mi yaptın, yâ **Seleme?**» dedi.

«— Evet!» dedim. Bunun üzerine Allah'ın Reslü güldü. Gülerken, ateşin verdiği aydınlıkta, dişlerini gördüm. Bana:

«— Onlar, şu anda **Gatafan** topraklarında ağırlanıyorlar.» buyurdu. O sırada Gatafanlı biri gelerek:

«— Müşrikler, Gatafanlı falana uğradılar. Gatafanlı, onlara deve kesti. Deveyi yüzerlerken, uzaktan toz görünce, deveyi bırakarak, korkup kaçtılar.» haberini verdi. O gece orada kaldık. Sabahleyin, Allah'ın Resûlü:

«— En iyi süvarimiz **Ebû Katâde**, en iyi piyademiz de **Seleme**.» buyurdu. Bana ganimetten hem süvari, hem de piyade hissesi verdi. Sonra **Medine**'ye dönüşte beni, **Gadbâ** isimli devesinin terkisine bindirdi. Orduda, yarışta her zaman birinci gelen ensardan biri vardı. Kuşluk vakti **Medine**'ye yaklaştığımız sırada:

«— Benimle **Medine**'ye kadar koşarak yarışmak isteyen var mı?» diye herkese meydan okumaya başladı. Bunu birkaç defa da tekrar etti.Ben, Resûlüllah'ın terkisindeydim. Ona:

«— İyiye iyilik etmez misin? Şerefliye hakkını vermez misin?» dedim.

«— Ben, Allah'ın Resûlüyüm. Elbette bunların hakkını veririm.» buyurdu.

«— Yâ Resûlallah! Anam, babam sana kurban olsun! Müsaade et de şu adamla yarışayım.» dedim.

«— Sen bilirsin.» buyurdu. O zâta:

«— Ben geliyorum.» dedim. Devesinden atladı. Ben de dizlerimi

bükerek deveden atladım. Ondan bir veya iki şavt[303] geride gidiyordum. Daha sonra süratlendim. Ona yetişerek, elimle omuzuna dokundum:

«— Vallahi seni geçtim.» dedim. Güldü ve:

«— Belki.» dedi. Böylece **Medine**'ye geldik.[304]

Ebû Hadred[305]'in Yiğitliği :

Ebû Hadret anlatıyor:

Kavmimden bir kadınla evlenmek için ikiyüz dirhem mehir vermeyi kabul ettim. Bunun üzerine Resûlüllah'a gidip, evlenmem için bana yardım etmesini istedim.

«— Ne kadar mehir verdin?» diye sordular.

«— İkiyüz dirhem.» dedim.

«— Allah, Allah, bu kadar parayı nereden bulacaksınız? Yerden toplasanız, yetiştiremezsiniz. Bende sana yardım edebilecek birşey yok.» buyurdular. Birkaç gün bekledim. O sırada **Cüşem** kabilesinin büyük bir boyuna mensup, **Rifâa b. Kays** denilen bir adam gelerek, yanındakileri ve kavmini **Medine**'nin kuzeyindeki bir koruluğa konaklatıp Resûlüllah'a karşı savaşmak üzere, **Kays** kabilesinden asker toplamak istedi. **Cüşem** kabilesinde de adı sanı anılan birisiydi. Resûlüllah beni ve müslümanlardan iki kişiyi çağırarak:

«— Bu adama gidin, durumu ile ilgili bilgi getirin!» buyurdular. Bize zayıf, yaşlı bir deve verdiler. Birimiz üzerine binince, ancak halkın arkasından yardım etmesiyle yerinden kalkabildi. Az kalsın bu vaziyette dahi kalkamıyacaktı. Allah'ın Resûlü:

«— Bunun üzerinde oraya kadar gidersiniz!» buyurdu. Yola çıktık. Ok ve kılıçlarımız da yanımızdaydı. Güneş batarken, bu kafileye yaklaşınca, ben bir tarafa gizlendim. Arkadaşlarıma da diğer tarafa gizlenmelerini emrettim. Onlara:

«— Tekbir getirerek hücum ettiğimi görünce, siz de tekbir getirip hücum edin!» dedim.

Biz bu vaziyette pusuda beklerken, gece hayli ilerlemişti. Vaktin geç olmasına rağmen, sürüyü güden çobanın gelmemesi, onları endişeye düşürmüş, reisleri **Rifâa b. Kays**, kılıcını alarak çobanı aramaya çıkmak istemiş.

«— Çobanın durumunu öğreneceğim. Herhalde başına bir iş geldi.» demiş. İçlerinden bir grup:

---

303 **Şavt:** Sesin duyulabileceği kadar bir mesâfe.

304 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Müslim; El-Bidâye:** 4/152.

305 Veya **Abdullah b. Ebî Hadred.**

«— Sen gitme, biz senin yerine bakarız.» demişler. Fakat o ısrar ederek:

«— Mutlaka ben gideceğim.» demiş. Öbürleri:

«— O halde, biz de seninle beraber geleceğiz.» demişler. Fakat o kabul etmeyerek:

«— Katiyyen, benimle kimse gelmesin!» diye kesin emir vermiş. Çobanı aramaya çıkarak, benim bulunduğum tarafa doğru yaklaştı. Ok hedefine girince, ilk attığım ok, kalbine saplandı. Bir tek kelime konuşmaya fırsat vermeden başını kopardım. Sonra ordusunun bulunduğu tarafa tekbir getirerek hücum ettim. Arkadaşlarım da tekbir getirerek hücum ettiler. Bu vaziyette onların kaçıp kurtulmaktan başka çareleri yoktu.

«— Alın, toplayın, toparlayın!» diyerek, imkân nisbetinde, karılarını, çocuklarını, ufak tefek eşyalarını alıp kaçtılar. Biz ise, birçok deve ve koyunla **Medine**'ye döndük. Bunları ve yanımda taşıdığım **Rifâa**'nın başını Resûlüllah'a getirdim. Resûlüllah bana bunlardan, mehri verebilmem için onüç deve ayırdı. Ben de akrabalarımı toplayarak düğün yaptım.[306]

Halid b. Velîd'in Yiğitliği :

Halid b. Velîd anlatıyor: **Mûte** savaşında elimde dokuz kılıç parçalandı. Son kılıç, **Yemen** işi, geniş ağızlı bir kılıçtı. Elimde tek o kaldı.[307]

Evs b. Harise anlatıyor:

Araplara, **Hürmüz**'den daha çok kötülük eden hiç kimse yoktur. **Müseyleme** ve arkadaşlarının işini bitirdiğimiz zaman **Basra** tarafına hareket ettik. **Kâzıme** denilen yerde **Hürmüz**'ün ordusuyla karşılaştık. **Halid** meydana çıkıp, teke tek savaşacak er diledi. Karşısına **Hürmüz** çıktı. **Halid** çabucak onun hesabını gördü. Durumu da **Hz. Ebû Bekr**'e yazdı. **Hz. Ebû Bekir** de onun bütün öte berisini **Halid** (r.a.) e verdi. **Hürmüz**'ün tacı yüzbin dirheme satıldı. İranlılarda, ileri gelenlerin tacının değeri yüzbin dirhem olurmuş.[308]

Ebû Zinâd anlatıyor:

Halid (r.a.) vefatına yakın günlerde ağlayarak şöyle diyordu:

«— Şu, şu savaşlarda bulundum. Vücudumda kılıç, mızrak, ok yarası bulunmayan bir tek karış yer bile yoktur. Fakat, görüyorsunuz ki, develer gibi yatağımda ecelimle ölüyorum. Korkaklar dünyada rahat yüzü görmesin.»[309]

---

306 **İbn-i İshâk; El-Bidâye:** 4/223; **El-İsâbe:** 2/295; **Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**
307 **Buhârî; İbn-i Ebî Şeybe; İstîâb:** 1/408; **Müstedrek:** 3/42. **İbn-i Sa'd:** 4/2.
308 **Müstedrek:** 3/299.
309 **Vâkidî; El-Bidâye:** 7/114.

Berâ b. Mâlik'in Yiğitliği :

Hz. Enes anlatıyor: **Halid b. Velîd** (r.a.), **Yemâme** savaşında **Berâ**'ya:

«— Kalk yâ **Berâ**!» dedi. **Berâ** atına bindi. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

«— Ey Medineliler! **Medine** diye döneceğimiz bir şehir yok artık. Tek olan Allah, bir de cennet var.» diye hitabede bulundu. Sonra hücuma geçti. Müslümanlar da onunla beraber hücum ettiler. Yemâmeliler bozguna uğradı. **Berâ, Yemâme** kumandanlarıyle karşılaştı. Onun işini bitirdi. Kumandanın kılıcını alarak, parçalayıncaya kadar onunla savaştı.[310]

Yine **Berâ** nlatıyor:

Müseyleme üzerine yürüdüğümüzde, «**Yemâme Ayısı**» denilen, iriyarı, elinde beyaz kılıcı olan bir adamla karşılaştım. İlk kılıç darbesiyle ayaklarını uçurdum. Sırtüstü yere yuvarlandı. Kendi kılıcımı kınına sokarak, onun kılıcını elime aldım. Bu kılıç parçalanıncaya kadar bununla savaştım.[311]

Müslümanlar, **Yemâme** savaşında müşriklere hücum ettiler. Onları bir bahçeye sıkıştırdılar. Allah düşmanı **Müseyleme** de oradaydı. **Berâ** (r.a.):

«— Arkadaşlar, beni bahçeye onların içine atın!» dedi. **Berâ** (r.a.) kaldırılarak duvar üzerine çıkarıldı. Buradan onların üzerine atladı. Bahçede onlarla mücadele ederek, kapıyı müslümanlara açtı. Müslümanlar da içeri girdi. Böylece Allah, **Müseyleme**'nin işini bitirdi.[312]

Muhammed b. Şîrîn anlatıyor:

Müslümanlar bir bahçe duvarına kadar geldiler. Kapı kapalıydı. İçerde de müşrikler vardı. **Berâ** kalkanının üzerine oturarak:

«— Mızraklarınızla beni kaldırıp, bahçe duvarının içine atın!» dedi. Onu kaldırıp içeri attılar. İçerde kendisini yakalamaya gelenlerden on kişi öldürdü.[313]

Ömer b. Hattâb (r.a.) yazdığı mektupta, **Berâ b. Mâlik**'in çok gözü kara olması sebebiyle orduyu tehlikeye de sokabileceğini, dolayısıyle kumandan tayin edilmemesi gerektiğini emretmiştir.[314]

Ebû Mihcen Es-Sekafî'nin Yiğitliği :

Ebû Mîhcen es-Sekafî içki müptelâsıydı. İçki içtiği takdirde dayak atılır, biraz fazla kaçırınca hapsedilir veya zincire vurulurdu.

---

310 **Tarih'uş-Serrâc.**
311 **Begavî; El-İsâbe: 1/143.**
312 **El-İstîâb: 1/137.**
313 **Beyhakî: 9/44.**
314 **Müntehab: 5/144.**

Kadisiye savaşının yapıldığı günlerde yine zincire vuruluydu. Müslümanların müşriklere yenilmek üzere olduğunu, çok zayiat verdiklerini hissedip, görür gibi oldu. **Sa'd**'ın hanımına[315] haber saldı. Kendisini serbest bırakarak bir at ve silâh vermesini istiyor, savaşa iştirak edeceğini belirtiyordu. Şu şiiri de yazmıştı: «Ben zincire vurulu ve sıkıntılı bir vaziyette dururken, orada atların nal şakırtıları arasında savaş yapılmasından daha büyük keder mi olur? Ben harekete geçince önümde ölüme giden yollar kapanır, yarışırcasına şakırdayan kılıcım, kulakları sağır eder.»

Ebû Mihcen, birinci defa isteklerine kulak asılmayınca, ikinci bir haber gönderdi. Gene **Sa'd**'ın hanımından bazı taleplerde bulundu. Bu sefer, **Sa'd**'ın karısı, kendisini serbest bıraktı. Kendisine bir at ve bir de silâh verdi.

Ebû Mihcen, dört nala, savaş meydanına yetişti. Durmadan kılıç çalarak, müşrikleri ikiye biçip işlerini bitiriyordu. Bunu gören **Sa'd,** hayret ederek:

«— Bu süvari kim olabilir?» diyordu. Çok geçmeden Allah zafer ihsan etti. Zaferden sonra **Ebû Mihcen,** dönerek silâhını iade etti. Kendisini zincire vurdu. **Sa'd** (r.a.) dönünce hanımı:

«— Savaş nasıl oldu?» diye sordu. **Sa'd:**

«— Şöyle, şöyle karşılaşmalarımız oldu. Nihayet, Allah beyaz bir at üstünde savaşın kaderini değiştiren bir yiğit gönderdi. Eğer, **Mihcen**'i zincire vurup gitmeseydim, bunun **Ebû Mihcen** olduğuna hükmedecektim.» diyordu. Hanımı:

«— Vallahi o **Ebû Mihcen**'di. Şöyle, şöyle oldu...» diyerek hikâyeyi anlattı. Bunun üzerine **Sa'd, Ebû Mihcen**'i çağırıp zincirden kurtardı. Ve:

«— Bundan sonra katiyyen sana şarap içtiğin için dayak atmayacağız.» dedi. **Ebû Mihcen** de:

«— Ben de, vallahi bundan sonra şarap içmeyeceğim. Şimdiye kadar terketmememin sebebi, dayak korkusuyla içkiyi terketti, dedirtmemekti.» dedi. Hakikaten de bu hâdiseden sonra şarap içmedi.[316]

Muhammed b. Sa'd anlatıyor: ...Nihayet **Ebû Mihcen** orduya yetişti. Bir taraftan hücuma geçer geçmez, Allah düşmanı perişan etti. Herkes:

«— Olsa, olsa bu melektir.» diyordu. **Sa'd** (r.a.) bakıyor:

«— Bu at, kırat gibi sıçrıyor, bu yiğit, **Ebû Mihcen** gibi savaşıyor. Halbuki **Ebû Mihcen** zincire vurulu.» diyordu.

Düşman mağlûp olunca, **Ebû Mihcen,** dönüp tekrar kendisini zin-

---

[315] **Ümmü Veled** de deniyor.

[316] **El-İstîâb: 4/184; El-İsâbe: 4/174.**

cire vurdu. Durumu, **Hafsa**'nın kızı **Sa'd**'a (r.a.) haber verdi. Bunun üzerine **Sa'd:**

«— Vallahi bundan sonra, Allah'ın vasıta ederek, müslümanların zafer kazanmasına sebep olan yiğide had cezası tatbik etmeyeceğim.» dedi. **Ebû Mihcen**'i serbest bıraktı. Bununla ilgili olarak **Ebû Mihcen** der ki:

«— Bana had cezası verilip onunla temizlendiğim müddetçe içmeye devam ediyordum. Ne vakit ki, benden had cezasını kaldırdılar, artık bundan sonra içmemeye yemin ettim.»[317]

Ammâr b. Yasîr'in Yiğitliği :

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor:

Yemâme savaşında **Ammâr b. Yâsir**'i bir kaya üzerinde:

«— Ey müslümanlar! Cennete girmekten mi korkup kaçıyorsunuz? Ben **Ammâr b. Yâsir**'im. Cennete girmekten mi korkup kaçıyorsunuz? Ben **Ammâr b. Yâsir**'im. Haydi bana koşun!» derken gördüm. Kulağı kesilmiş, sallanırken söylüyordu bu sözleri. En güçlü savaşanımız oydu.[318]

Ebû Abdurrahman es-Sülemî anlatıyor:

Hz. Ali (r.a.) ile beraber **Sıffîn** savaşında bulundum. Kendisine birşey olmaması için yanına iki adam vermiştik. Fırsat bulur bulmaz karşı tarafın üzerine hücum ettiği zaman, kılıcı alkana boyanıncaya kadar savaştı. Sonra döndü ve:

«— Beni mazur görün. Kılıcımın ağzı körelinceye kadar dönmemeye yemin etmiştim.» dedi.

Ammâr (r.a.) ve **Hâşim b. Utbeyi** (r.a.) de saflar arasında koşarlarken gördüm. **Ammâr** (r.a.):

«— Yâ **Hâşim!** Vallahi bunun (**Muaviye**'nin) tuttuğu yol, hayırlı bir yol değil. Ordusu da mutlaka mağlûp olacak. Yâ **Hâşim!** Cennet kılıçların altındadır. Bugün dostları, **Muhammed** (s.a.v.) ve arkadaşlarına kavuştu. Yâ **Hâşim!** Bu şaşı (**Muaviye**) da hayır yok. Ona güç yetmeyecek.» dedi. **Hâşim** ise bayrağı sallayarak:

«— Şaşı (**Muaviye**) soyuyla ilgili bir takım taleplerde bulunuyor. Zaman onun taleplerine cevap verip onu bıktıracak. Mutlaka hezimete uğraması veya uğratılması gerekir.»

Sonra **Ammâr, Sıffîn** vadisinde yerini aldı. **Muhammed** (s.a.v.) in eshabının onun peşinden gittiğini, onu âdeta, kendilerinin bayrağı telâkki ettiklerini gördüm.[319]

---

317 **Müstedrek; İstîâb: 4/187.**
318 **Müstedrek: 3/385; İbn-i Sa'd: 3/181.**
319 **Müstedrek: 3/394.**

Sıffîn savaşında, Allah'ın Resûlünün eshabının **Ammâr**'ın peşinden gittiklerini gördüm. **Ammâr, Hz. Ali**'nin sancağını taşıyan **Hâşim b. Utbe**'nin yanına geldi ve:

«— Yâ **Hâşim**! Yürü. Cennet kılıçların gölgesi altındadır. Ölüm mızrakların ucundadır. Cennet kapıları açılmış, huriler süslenmiştir. Bugün, dostları, **Muhammed** (s.a.v.) ve eshabına kavuşacaktır.» dedi. İkisi beraber hücuma geçip şehit edildiler.

İşte o zaman, **Hz. Ali** ve arkadaşları Şamlılara (**Muaviye**'nin ordusuna) karşı dehşetli bir hücuma geçtiler. Sanki bu iki şehit, onların sancağıydı.[320]

Amr b. Madiykerb'in Yiğitliği :

Mâlik b. Abdullah anlatıyor:

Yermuk savaşında, teke tek savaşan bir adamdan daha yiğidini görmedim. Kendisine karşı **İlk** çıktı. Onun hesabını gördü. Bir başka adam çıktı. Onun hesabını da gördü. Sonra kendi tarafı mağlûp olunca, o da mağlûp kabul edildi. Nihayet çadırlara gelindi. Kendisinin büyük bir çadırı vardı. Etrafındakileri yemeğe davet etti.

«— Bu kimdir?» diye sordum.

«— **Amr b. Madiykerb.**» diye cevap verdiler.[321]

Kays b. Ebî Hâzîm anlatıyor:

Kâdisiye savaşında bulundum. Kumandan **Sa'd** (r.a.) idi. **Amr b. Madiykerb** saflar arasında dolaşıyor ve:

«— Ey muhacirler, kükremiş arslanlar gibi savaşın. İranlı, mızrağını atınca ümidi kesilir!» diyordu ki, tam bu sırada, İranlı bir kumandan bir ok attı. Ok, **Amr**'ın, yayının kenarını sıyırdı. Bunun üzerine **Amr**, ona hücum ederek, ikiye biçti. İnip öteberisini aldı.[322]

Bir diğer rivayette nakledildiğine göre, atılan ok, atının eyerine isabet etmiştir. Bunun üzerine **Amr**, ok atanı kartal gibi, kapıp gelerek, İslâm ordusu içine koymuş, kellesini uçurduktan sonra:

«— İşte böyle yapacaksınız bunları!» demişti.[323]

Yine **Kâdisiye** savaşında, **Amr b. Madiykerb**, tek başına düşmana hücuma geçmiş, İslâm ordusu gelinceye kadar, hayli kılıç sallamış ve

---

[320] **İbn-i Cerîr; El-Bidâye:** 7/270; **Mecme'uz-Zevâid:** 7/241; **Taberânî; Müsned-i Ahmed** b.Hanbel.

[321] **İbn-i Âiz'in Megâzi**sinden.

[322] **İbn-i Ebî Şeybe; İbn-i Âiz; İbn-i Sıkkin; Taberânî; İbn-i Asâkir.**

[323] **İbn-i Asâkir.**

düşman tarafından çember içine alınmıştır. Tek başına, kılıçla onlarla başa çıkmaya çalışan **Amr**, **İslâm** ordusu gelince kurtulmuştur.[324]

Muhammed b. Sellâm anlatıyor:

Hz. Ömer, Sa'd'e yazdığı mektupta:

«Sana ikibin kişiye bedel iki kişiyi yardıma gönderiyorum. Biri **Amr b. Madiykerb**, diğeri **Tuleyha b. Huveylid**'dir.»[325]

Ebû Salih b. El-Vecih anlatıyor:

Hicrî 21. senede **Nihavend** savaşı oldu. **Numan b. Mukarrin** şehit edildi. Müslümanlar hezimete uğradılar. O gün, **Amr b. Madiykerb**, savaşarak, hezimeti zafere çevirdi. Fakat ağır yara aldı. **Revze** kasabasında şehit oldu.[326]

Abdullah b. Zübeyr'in Yiğitliği :

Urve b. Zübeyr anlatıyor:

Muaviye (r.a.) vefat ettiği zaman **Abdullah b. Zübeyr, Yezîd b. Muaviye**'ye biatte ağır davrandı. Ve **Yezîd** hakkında kötü söyledi. Bu da **Yezîd**'in kulağına gitti. Bunu duyan **Yezîd, Abdullah**'ı, ya zincire vurdurarak getirtmeye veya üzerine ordu göndermeye yemin etti. Bunun üzerine **Abdullah**'a:

«— İstersen sana üzerinden elbise giyebileceğin gümüşten bir zincir yapalım. Onun da yemini yerine gelmiş olur. Sulh senin için daha tercihe şâyândır.» denildi. O ise:

«— Allah, onun yeminini yerine getirmeye fırsat vermesin. Taşın dişler arasında hamule haline gelmesi ne kadar müşkülse, benim de, hakkın dışında bir arzu ile yumuşamam imkânsızdır. Allah'a yemin ederim ki, şerefle kılıç darbeleri yemek, şerefsiz olarak kırbaçlanmaktan daha iyidir.» dedi. Sonra, çekinmeden **Yezîd b. Muaviye**'ye karşı cephe aldığını ilân etti.

Yezîd b. Muaviye, Şamlılardan topladığı bir ordunun başında **Müslim b. Ukbe**'yi **Medine** üzerine gönderdi. Medinelilerle savaşıp işlerini bitirdikten sonra da, **Mekke** üzerine yürümesini emretti. **Müslim b. Ukbe Medine**'ye girdi. Hayatta bulunan Resûlüllah'ın eshabı canlarını zor kurtarıp kaçtılar. **Müslim, Medine**'de çok kötülük yaptı. Çok insan öldürdü. Daha sonra **Medine**'den ayrıldı. Yolda öldü. Ölmeden önce yerine **Husayn b. Nümeyr**'i tayin etmiş ve ona:

«— Yâ **İbn-i Berzat'il-Hımar**! Kureyş'in hilelerine aldanma. On-

---

[324] **Vakidî.**
[325] **Taberânî.**
[326] **El-İsâbe: 3/18.**

larla, mızrak ve kılıçtan başka birşeyle muamele yapma.» diye tavsiyede bulunmuştu. **Husayn** yoluna devam ederek **Mekke**'ye geldi. Burada **Abdullah b. Zübeyr** ile günlerce savaştı. **Yezîd b. Muaviye**'nin öldüğü haberini duyunca, **Husayn** kaçtı. **Yezîd**'in yerine geçen **Mervan b. Hakem** halkı kendisine bîata davet etti. O da ölünce, yerine **Abdülmelik** geçti.[327]

Abdülmelik, Şamlıları toplayarak minbere çıktı ve:

«— Sizden kim **Abdullah b. Zübeyr**'in hakkından gelecek?» diye sordu. **Haccac:**

«— Ben, ey mü'minlerin emîri.» diye cevap verdi. **Abdülmelik,** onu susturdu. Sonra sözünü tekrar etti. **Haccac** ileri atılınca, gene onu susturdu. Üçüncü defa tekrarında:

«— Ben, ey mü'minlerin emîri. Rüyamda onun cübbesini sırtından alıp, kendi giydiğimi gördüm.» dedi. Bunun üzerine **Abdülmelik** onu kumandan tayin ederek, bir ordu ile **Mekke**'ye, **Abdullah** üzerine gönderdi. **Haccac, Mekke**'de onunla savaştı. **Abdullah b. Zübeyr,** Mekkelilere:

«— Şu iki tepeyi elde tutmaya gayret edin. Onlar bu tepelere çıkmadıkça bize birşey yapamazlar.» demişti. Fakat çok geçmeden, **Haccac** ve **Kâbe**'yi ve orada bulunan **Abdullah**'ın ordusunu taşa tuttu. **Abdullah b. Zübeyr** şehit olacağı gün annesi **Hz. Ebû Bekr**'in kızı **Esmâ**'nın yanına gitti. **Esmâ** (r.a.) o zaman yüz yaşındaydı. Ne dişi dökülmüş, ne de ihtiyarlıktan mütevellit gözlerinde bir bozukluk vardı. Oğluna:

«— **Abdullah,** savaştaki durumun ne?» diye sordu. **Abdullah** da:

«— Falan, falan yerleri ele geçirdiler.» diye cevap verdi. Ve gülerek: «Ölümde rahatlık var.» dedi. Annesi:

«— Oğlum, herhalde benim ölmemi istiyorsun. Halbuki ben iki şıktan birini görmedikçe ölmek istemiyorum. Ya sen muzaffer olacaksın, bununla murada ereceğim. Yahut da sen şehit edilirsen, seninle Allah'ın rızasını kazanacağım.» dedi. **Abdullah,** annesiyle vedalaşmak üzereyken, annesi:

«— Oğlum, ölüm korkusuyla dininden birşey kaybetme!» diye nasihat etti. **Abdullah,** annesinin yanından ayrılıp **Kâbe**'ye girdi. **Hacer-i Esved**'e taş isabet etmemesi için kapının kanatlarını onun üzerine getirip dayadı. **Abdullah, Hacer-i Esved**'in yanında otururken birisi kendisine gelerek:

«— **Kâbe**'nin kapısını açsak da, içeri girsen!» dedi. Bunun üzerine **Abdullah** o zâta bakarak:

«— Kardeşini her şeyden korursun, fakat ölümüne mani olamazsın.

---

[327] Bu dönemdeki Emevî hükümdarları, sırasıyla **Yezîd, Küçük Muaviye, Mervan** ve **Abdül Melik**'tir. Rivayette, **Küçük Muaviye** atlanmıştır.

Buraya saygılı olmayan **Kâbe**'ye saygı gösterir mi? Vallahi sizi, **Kâbe**'nin örtüsüne tutunmuş bir vaziyette bulsa bile yine öldürecek.» dedi. **Abdullah**'a:

«— Onlarla sulh hususunda konuşmayacak mısın?» denildi. O da:

«— Şimdi sulh zamanı mı? Vallahi eğer yakalarsa, hepinizi kesecek.» dedi. Sonra da şu meâldeki şiiri okumaya başladı: «Zillet içinde yaşamak istemiyorum. Ölüm korkusuyla tırmanacak yer de aramıyorum. Ölüm hangi taraftan gelirse gelsin, hedefinden sapmayan ok gibi ölüme koşuyorum.» dedi. **Abdullah**, sonra **Zübeyr** ailesine dönerek onlara nasihat etti:

«— Yüzlerinizi gizlediğiniz gibi kılıçlarınızı da gizleyin. Kılıçlarınızın mutlaka faydası dokunur. Sanki kadınmışsınız gibi, elinizle kendinizi koruyabilirsiniz. Vallahi ben her savaşta, önde gittim. Bu savaşlarda aldığım yaralardan değil, gördüğüm tedaviden acı duydum.» diyordu.

Tam bu sırada, **Benî Cümah** kapısından, başlarında **Esved**'in bulunuğu birlik içeri girdi.

«— Bunlar kim?» deyince:

«— Humuslular.» diye karşılık verildi.

Abdullah, yanında **Süfyan** olduğu halde, onlara hücum etti. İlk karşılaştığı **Esved** oldu. Bir kılıç darbesiyle, **Esved**'in ayaklarını biçti. Bunun üzerine **Esved**, ona:

«— Ah, ... oğlu.» dedi. **Abdullah** ise:

«— Çekil **Hans**'ın oğlu! **Esmâ** (r.a.) mı ....» dedi. Onları **Kâbe**'den çıkardı ve döndü. Bu sırada da, bir başka birlik **Benî Sehm** kapısından içeri girmişti.

«— Bunlar kim?» diye sordu.

«— Ürdünlüler!» denildi. Onlara da şöyle diyerek hücum etti:

«— Hem akşama kadar tozu dumana katarak savaşacağım. Hem de sel gibi, büyük tahribat yapmayacağım!»

Onları da **Kâbe**'den çıkardı. Tam bu sırada bir başka birlik, **Benî Mahzum** kapısından içeri giriyordu. «Eğer, hasmım bir tane olsaydı, mutlaka hakkından gelirdim!» diyerek onlara da hücum etti.

Kâbe'nin damında, düşmanlara tuğla v.s. atan adamları vardı. Düşmana hücum ettiği sırada tepesine bir tuğla isabet etti ve başını yardı. «Yaralarımızdan kanlar akarken bile geri dönmeyeceğiz. Kanlar içinde ilerleyeceğiz!» diyerek durdu. Daha sonra düştü. İki kölesi üzerine kapanarak, «Köle, hem efendisini korur, hem de kendisi korunur.» diyorlardı.

Bu sırada, yanına birisi gelerek başını kesti.[328]

---

[328] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâîd: 7/255, İstîâb: 2/203; Hılye: 1/331; Müstedrek: 3/550.**

Ebû İshak anlatıyor:

Ben, **Abdullah**'ın **Kâbe**'de şehit edildiği gün yanındaydım. Askerler, **Kâbe**'nin kapılarından giriyor, hepsine karşı **Abdullah** tek başına hücum ediyor ve onları dışarı püskürtüyordu. Tam bu sırada, tepesine, **Kâbe**'nin duvarından bir taş düştü. Onu yere yuvarladı. O sırada şu mısraları mırıldanıyordu:

«— Yâ **Esmâ**! Eğer şehit olursam bana ağlama. Soyum, dinim ve iş göremez hale gelen kılıcıma zerre kadar leke kondurmadım.»[329]

---

329 **Hılye; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid:** 7/256.

SAVAŞTAN KAÇANLARA ESHABIN BASKISI :

Ümmü Seleme anlatıyor: **Seleme b. Hişâm b. Mugîre**'nin hanımına:

«— **Seleme**'nin Resûlüllah ve müslümanlarla beraber camiye, cemaate geldiğini göremiyorum?» dedim. O:

«— Vallahi, dışarı çıkamıyor. Ne zaman dışarıya çıksa, halk: (Kaçaklar, Allah yolunda cihattan kaçılır mı?) diye bağırıyorlardı. Bu sebeple evden adımını dışarı atamıyor. **Mûte** savaşında **Hâlid b. Velîd** ile beraberdi.» dedi.[330]

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Amcamın oğlu her zaman bana:

«— Sen, **Mûte** savaşından kaçan değil misin?» derdi. Ben de kendisine hiçbir şey söyleyemezdim.[331]

SAVAŞTAN KAÇANLARIN PİŞMANLIKLARI, AĞLAYIP SIZLAMALARI :

Abdullah b. Ömer anlatıyor:

Resûlüllah'ın gönderdiği seriyyelerden birisindeydim. Birkaç kişi kaçmaya karar verdik ve kaçtık. Şimdi ne yapacağız? Savaştan kaçtık. Allah ve Resûlünün gazabına uğradık. Ah, bir **Medine**'ye girebilsek ve bir gece geçse unutuluruz, dedik. Sonra da: Eğer tevbemiz kabul olursa, Resûlüllah'tan af dileyelim, tevbemiz kabul olmazsa tekrar birliğimize dönelim, diye düşündük. Öğle namazından önce Resûlüllah'a geldik. Dışarı çıkarak:

«— Kimsiniz?» diye sordu.

«— Savaş kaçaklarıyız.» dedik.

«— Hayır, siz kaçak değilsiniz. Savaşçılık oyunu oynayanlarsınız.

---

330 **Müstedrek: 3/42; İbn-i İshâk; El-Bidâye: 4/249.**

331 **Müstedrek: 3/42.**

onlardan ayrılıp bana iltihak ettiniz. Savaştan kaçmış değilsiniz.»[332] buyurdu. Yanına gelip elini öptük.[333]

Yine **Abdullah b. Ömer** anlatıyor:

Resûlüllah bizi bir seriyyede gönderdi. Düşmanla karşılaşır karşılaşmaz, yenildik. Gece vakti bir grup, birliklerimizden ayrılarak **Medine**'ye geldik ve gizlendik. Bir müddet sonra, Resûlüllah'ın yanına gitsek de, özür dilesek, dedik. Resûlüllah'a gitmek üzere yola çıktık. Yolda karşılaştık. Ve:

«— Biz kaçağız, yâ Resûlallah.» dedik. O ise:

«— Hayır, siz kaçak değilsiniz. Siz, savaş erlerisiniz. Siz, onlardan ayrılıp bana iltihak ettiniz.» buyurdu.[334]

Bir başka tarîk ile gelen rivayette, **Abdullah b. Ömer** şunları da ilâve eder: Biz:

«— Yâ Resûlallah, biz **Medine**'ye girmemeye, gemiye binip bir başka ülkeye gitmeye karar vermiştik.» dedik. O ise:

«— Sakın böyle yapmayın. Ben her mü'minin başvuracağı kimseyim.» buyurdu.[335]

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: **Abdullah b. Zeyd** geldiği zaman, **Hz. Ömer**'in şöyle derken sesini duydum:

«— Yâ **Abdullah**! Vaziyet nasıl?» diye sorarken, odamın önünden geçip, mescide giriyordu. Sonra:

«— Yâ **Abdullah**! Ne var, ne yok?» diye sordu. **Abdullah:**

«— Sana birtakım haberler var, ey mü'minlerin emîri!» diye cevap verdi. Mescide varınca, **Hz. Ömer**'e durumunu anlattı. Anlattıklarına göre, gelen adamın savaşa iştirak etmiş havası yoktu. Ama, iştirak etmiş gibi anlatıyordu. O geldiği sırada, müslümanlar mağlûp olmuşlardı. **Hz. Ömer,** muhacir ve ensardan savaş kaçağı müslümanların ağıtlarını işitti. Ve:

«— Müslümanlar! Ağlamayın. Siz sadece dönüp bana kavuştunuz.» dedi.[336]

Muhammed b. Abdurrahman b. Husayn ve diğerleri anlatıyor:

Benin-Neccâr sülâlesinden **Muaz'ül-Kârî**[337], **Cisr** (Köprü) savaşına

---

332 Burada; **«Her kim, ancak dövüşmek için bir tarafa çekilmek veya bir fırkaya ulaşmak niyeti ile olmaksızın, öyle bir günde onlara arka çevirirse Allah'ın gazabına uğrar ve Ahiret yurdu cehennem olur.»** (Enfal. 16) âyetindeki ikinci şık kastediliyor.

333 **Müsned-i Ahmet b. Hanbel.**

334 **Müsned-i Ahmet b. Hanbel; El-Bidâye: 4/248.**

335 **Beyhakî; 9/77; Tefsir-i İbn-i Kesîr: 2/294; İbn-i Sa'd: 4/107.**

336 **Taberî: 4/70.**

337 **Kârî:** Hâfız, iyi Kur'an okuyan, Kur'an-ı Kerîm'i iyi bilen demektir.

katılanlardandı. Savaştan kaçmıştı. **«Her kim, ancak döğüşmek için bir tarafa çekilmek, veya bir fırkaya ulaşmak niyetiyle olmaksızın, öyle bir günde onlara arka çevirirse, Allah'ın gazabına uğrar ve âhiret yurdu cehennem olur ki, orası ne yaman ne kötü bir uğraktır.»**[338] âyetini okuduğu zaman ağladı. **Hz. Ömer** (r.a.) ise, **Muâz**'a:

«— Ağlama, yâ **Muâz**! Ben de savaşın içindeyim. Sen onlardan ayrılıp bana iltihak ettin.» dedi.[339]

Abdurrahman b. Ebî Leylâ anlatıyor:

Sa'd b. Ubeyd, Resûlüllah'ın eshabındandı. **Ebû Ubeyd**'in kumandasındaki ordunun yenildiği savaşta (Köprü savaşı) bulundu. Kendisine **«Kârî»** denilirdi. Resûlüllah'ın eshabından, onun dışında **«Kârî»** adı verilen başka kimse yoktu. **Ömer b. Hattab** (r.a.), **Sa'd**'e:

«— **Şam**'da olup bitenlerden haberin var mı? Orada müslümanlar azaldılar. Düşman üzerlerine üzerlerine gidiyor. Sen kaçmakla düşmanın elinden kurtuldun.» dedi. O ise:

«— Hayır, kaçmadım. Aynı yerde aynı düşmanla karşılaşacağım.» dedi. **Kâdisiye** savaşına katıldı, orada şehit oldu.[340]

---

338 **Enfâl: 16.**
339 **Taberî: 4/70.**
340 **İbn-i Sa'd: 3/300.**

ALLAH YOLUNDA SAVAŞANLARIN TEÇHİZİ VE ONLARA YARDIM :

Cebele b. Hârise (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah bizzat kendisi savaşa çıkmadığı zaman silâhını ya **Alî** (r.a.) ye, veya **Usâme**'ye verirdi.[341]

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor:

Yeni müslüman olan bir genç, Hz. Peygamber (s.a.v.) e:

«— Yâ Resûlallah! Ben iltihak edip savaşa katılmak istediğim halde, ne silâhım, ne de silâh alabilecek param var.» dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü:

«— Ensardan falana git. O, bütün hazırlığını tamamladığı halde, hastalandığı için savaşa gidemedi. Ona selâmımı söyle, teçhizatını sana versin.» buyurdu. Genç, ensardan o zâta giderek Resûlüllah'ın selâmını ve emrini iletti. O zât, hanımına:

«— Hanım! Bana harp için hazırladıklarının hepsini bu gence ver. Hiçbir şeyi vermemezlik etme. Vallahi sen hiçbir şeyi esirgemezsin. Allah senin ecrini kat kat verir.» dedi.[342]

Ensardan **Ebû Mesûd** anlatıyor. Birisi, Resûlüllah'a gelerek:

«— Yolda kaldım, beni de hayvanınıza bindirip götürün.» dedi. Allah'ın Resûlü:

«— Benim, seni de götürmeme imkân yok.» buyurdu. Bunun üzerine bir sahabe:

«— Yâ Resûlallah, bu zâta, kendisini hayvanına bindirecek birisini göstereyim.» dedi. Bunu duyan Allah'ın Resûlü:

«— Bir hayra delâlet edenin, o hayrı yapan kadar sevabı, mükâfatı vardır.» buyurdu.[343]

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

---

341 **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Mecme'uz-Zevâid: 5/283.**

342 **Ebû Dâvût; Müslim: 2/137; Beyhakî: 9/28.**

343 **Müslim: 2/137; Beyhakî: 9/28.**

Resûlüllah savaşa çıkacaktı. Eshabına:

«— Ey muhacirler ve ensar! Kardeşlerinizden bir grubun ne malları ne de kendilerine mal temin edecek aşiretleri var. Sizden herbiriniz onların ikisini üçünü kendi yanına alsın.» buyurdular. Birer deveden başka bir bineğimiz yoktu. Ama, nöbetleşe binebilirdik. Ben de onlardan iki (üç) kişiyi yanıma aldım. Onlarla beraber nöbetleşe bindim.[344]

Vâsile b. Eska (r.a.) anlatıyor:

Allah'ın Resûlü, **Tebük** savaşına çıkmak için seferberlik ilân etmişti. Ben de aileme gidip danıştım ve sefere katılmaya karar verdim. Resûlüllah'ın öncü kuvvetleri harekete geçmişti. Ben **Medine**'de:

«— Beni bineğine alıp savaşa götürene ganimet hissemi vereceğim!» diye yüksek sesle ilân etmeye başladım. Bana, ensardan yaşlı bir zât:

«— Ganimetten alacağın hissen bizim olsun. Bineğimize nöbetleşe binersin. Yemeğini de bizimle beraber yersin.» dedi. Ben de:

«— Peki.» dedim.

«— Haydi, Allah'ın lûtfuyla yürü.» dedi. Savaş sonunda ganimetlerimizi alıncaya kadar bu iyiliksever insanla beraber bulundum. Ganimetten hisseme birkaç dişi deve düştü. Onları yüklerimizin bulunduğu yere getirdim. Arkadaşım olan yaşlı zât çadırdan çıkarak develerinden birinin çulunun üzerine oturdu. Sonra bana:

«— Şu develeri şöyle sür bakalım.» dedi. Sonra:

«— Bir de bu tarafa doğru sür.» dedi. Buna ilâve olarak:

«— Develerinin de maşallahı var. Yalnız bunlar, bana vermeyi vadettiğin ganimettir.» dedi. Daha sonra:

«— Yeğenim, develerin senin olsun. Bizim kasdettiğimiz şey, ganimetin dışında kalan manevî mükâfattı.» dedi.[345]

Abdullah (r.a.) şöyle der:

«— Allah yolunda savaşan birisine bir kırbaç vererek yardım etmek, benim için hac üstüne haccetmekten evlâdır.»[346]

ALLAH YOLUNDA PARA KARŞILIĞI SAVAŞ

Avf b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: Allah'ın Resûlü beni bir seriyyeye kumandan tayin etti. Bir zât bana gelerek:

«— Eğer ganimetten bana da bir hisse verirsen seninle beraber gelirim.» dedi. Sonra da:

---

[344] **Beyhakî: 9/172; Müstedrek: 2/90.**
[345] **Beyhakî: 9/28.**
[346] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 5/284.**

«— Ganimet alıp almayacağımızı bilmiyorum. Bu sebeple, bana belirli bir meblâğ tayin et.» dedi. Ona üç dinâr vermeyi vaad ettim. Gittik, savaştık, ganimet elde ettik. Dönüşte, Resûlüllah'a bu zâtın durumunu sordum. Hz. Peygamber, bana:

«— Onun dünya ve ahirette aldığı bu üç dinârdan başka hiçbir hakkı ve sevabı yoktur.» buyurdu.[347]

Ya'lâ b. Münye anlatıyor:

Resûlüllah seferberlik ilân etti. Ben yaşlıydım. Hizmetim de yoktu. Kendi yerime gönderecek bir adam aradım. Bana düşen ganimet payını da kendisine verecektim. Birisini buldum. Gitmek üzere kafilenin yanına yaklaşınca, bana:

«— Ganimetten alacağım payın ne kadar olduğunu bilemiyorum. Benim payım ne kadar olacak? Sen bana belirli bir meblâğ takdir et.» dedi. Ben de ona, üç dinar vermeyi vadettim. Savaştan sonra ganimetler gelince, yerime gönderdiğim adama kendi hakkımı da vermeyi tasarlarken, tam o sırada vadettiğim üç dinarı hatırladım. Hemen Resûlüllah'a gidip durumu arzettim. Allah'ın Resûlü:

«— Onun, bu savaş dolayısıyle dünya ve ahirette, aldığı bu üç dinardan başka hiçbir hakkı ve sevabı yoktur.» buyurdu.[348]

ORDUYA MALÎ YARDIMDA BULUNANLARIN HÜKMÜ :

Meymune bt. Sa'd (r.a.) anlatıyor:

Allah'ın Resûlüne:

— Yâ Resûlallah! Savaşa gidemeyip de, malını bu uğurda harcayanların durumu ne? Mükâfat, malî yardımda bulunanın mı, yoksa bizzat savaşa gidenin mi?» diye sordum. Hz. Peygamber:

«— Orduya malî yardımda bulunan, bu yardımın mükâfatını alır. Bizzat savaşa katılan da katılmasının mükâfatını...» buyurdu.[349]

SAVAŞA BEDEL GÖNDERMENİN DURUMU :

Ali b. Ebî Rebîatil'-Esedi anlatıyor:

Birisi, **Ali b. Ebî Tâlib** (r.a.) e oğlunu getirerek, kendisinin yerine oğlunu göndermek istediğini söyledi. Bunu duyan **Hz. Ali:**

---

[347] **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid: 5/323.**
[348] **Beyhakî: 6/331. Abdullah b. Deylemî**'den.
[349] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 5/323.**

«— Bence ihtiyar bir silâhşörün fikirlerinden istifade etmek, gencin bilfiil savaşmasından evlâdır.» dedi.[350]

ALLAH YOLUNDA SAVAŞ İÇİN YARDIM İSTEYENLERİN HOŞ KARŞILANMAMASI :

Nâfî anlatıyor:

Elinde enli bir kılıcı olan, gücü kuvveti yerinde bir genç mescide girdi:

«— Allah yolunda savaşmam için bana kim yardım edecek?» diye bağırdı. Bunu duyan **Hz. Ömer,** bu genci çağırttı. Ve:

«— Kim bu genci, ücretini vererek arazisinde çalıştıracak?» dedi. Ensardan biri:

«— Ben, yâ Emir'el-Mü'minin! Aylığı kaça?» diye sordu.

«— Şu kadara...» dedi. Sonra da:

«— Haydi, bunu al ve götür!» dedi.

Bu genç, o zâtın arazisinde birkaç ay çalıştı. Bir müddet sonra **Hz. Ömer,** mal sahibine:

«— Adamınızın durumu nasıl?» diye sordu.

«— İyi, ey mü'minlerin emîri.» diye cevap verdi. **Hz. Ömer:**

«— Onu ve bugüne kadar hak ettiği ücreti bana getir!» dedi.

Ensardan bu zât, çalıştırdığı genci ve bir kese içinde hak ettiği ücreti getirdi. **Hz. Ömer,** gence:

«— Bunu al. Şimdi artık istersen savaşa gidebilirsin. Dilersen de evinde otur.» dedi.[351]

SAVAŞ İÇİN ÖDÜNÇ VERMEK :

İbn-i Mes'ud anlatıyor: Birisi bana gelerek:

«— Allah'ın Resûlünün atlar hakkında birşey söylediğini duydun mu?» dedi.

«— Evet, Resûlüllah'ı, «Atlar, kıyamete kadar hayır işlerde kullanılmak için yaratılmışlardır. Allah yolunda kullanmak için onları satın alın. Satın alamıyorsanız emaneten alın.» buyururken işittim. Kendisine, yâ Resûlallah! Nasıl, onları Allah yolunda satın alalım? Nasıl, onları Allah yolunda emanet olarak isteyelim? diye soruldu. Bunun üzerine Resûlüllah: Ganimetler gelinceye kadar onları Allah yolunda ödünç ve-

---

350 **Beyhakî; Kenz'ul-Ummal: 3/164.**

351 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummal: 2/217.**

rin. Allah'ın bizi muzaffer etmesine kadar vadeli olarak onları bize satın, deyin. Savaş için hazırlıklı olduğunuz müddetçe refah içinde yaşarsınız. Son zamanlarda savaşıp savaşmamak hususunda mütereddit davranan kavimler ortaya çıkacak. Siz o zamanlarda da mutlaka savaşınız. Çünkü, o günlerde savaş hayırlı neticeler doğuracaktır. Bu sebeple savaşınız.»[352]

[352] Ebû Ya'lâ, Ubeydullah b. Abdullah'dan; Mecme'uz-Zevâid: 5/280.

SAVAŞA GİDEN ORDUNUN UĞURLANMASI

İbn-i Abbas anlatıyor:

Allah'ın Resûlü, **Kâ'b b. Eşref**'i öldürmeye gidenleri yola çıkardığı zaman, onlarla beraber, **Garkad** mevkiine kadar yürüdü. Sonra da onlara:

«— Allah'a sığınarak gidiniz.» dedi. «Allah'ım, onlara yardım et!» diye dua etti.[353]

Muhammed b. Kâ'b anlatıyor:

Abdullah b. Yezîd, yemeğe davet edilmişti. Geldiği zaman bize şunları anlattı: Allah'ın Resûlü, orduyu uğurlarken:

«— Dininizi, namusunuzu, amellerinizin mükâfat ve mücazâtını Allah'a tevdi ediyorum.» buyurdu.[354]

Hz. Hasan (r.a.) anlatıyor:

Hz. Ebû Bekir ordugâha geldi. Onlara yapmaları gerekeni bildirdi. Yaya olarak orduyu uğurlarken, **Üsâme** (r.a.) at üzerinde; **Hz. Ebû Bekir** (r.a.) in hayvanı da **Abdurrahman b. Avf**'ın yedeğindeydi. **Üsâme, Hz. Ebû Bekir**'e:

«— Ey Allah'ın Resûlünün halifesi! Ya sen de hayvanına bin. Yahut da ben atımdan ineyim.» dedi. Bunun üzerine, **Hz. Ebû Bekir:**

«— Katiyyen sen atından inme! Ben de vallahi hayvanıma binmeyeceğim. Allah yolunda ayağımın bir anlık tozlanmasından başka yaptığım bir hayırlı işim yok. Halbuki, gazilerin attığı her adım için yediyüz sevap yazılır; dereceleri yediyüz defa yükseltilir; yediyüz günahları affedilir. Savaş bitinceye kadar, bu devam eder. Eğer müsaade edersen, **Ömer b. Hattab** burada kalarak bana yardım etsin.» dedi. **Üsâme** (r.a.) da buna müsaade etti.[355]

Yahya b. Saîd anlatıyor:

Hz. Ebû Bekir, Şam tarafına ordu göndermeye karar verdi. Dört bölük halinde giden ordunun bir bölüğünün kumandanı **Yezîd b. Ebî**

---

353 **Müstedrek: 2/98.**

354 **Müstedrek: 2/97.**

355 **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummâl: 5/314.**

Süfyan ile beraber, orduyu uğurlamak için hayli yürüdü. **Yezîd, Hz. Ebû Bekir**'e:

«— Ya sen de hayvanına bin veya müsaade et, ben ineyim.» dedi. **Hz. Ebû Bekir** ise:

«— Ne sen in, ne de ben bineyim. Ben, Allah yolunda attığım bu adımlarla, Allah katında mükâfata nail olmak istiyorum.» diye mukabele etti.[356]

Câbir'il-Berînî anlatıyor:

Hz. Ebû Bekir, orduyu uğurlamak için onlarla beraber epeyce gitti. Ve:

«— Allah'a hamdolsun ki, uğrunda ayaklarımız tozlandı.» dedi. Kendisine:

«— Biz sadece onları uğurladık. Nasıl ayaklarımız tozlandı?» diye sordular. **Hz. Ebû Bekir:**

«— Orduyu teçhiz ettik, uğurladık ve arkasından hayır duada bulunduk...» dedi.[357]

Mücâhid (r.a.) anlatıyor:

Bir savaşa giderken, **Abdullah b. Ömer** bizi uğurladı. Bizden ayrılırken:

«— Yanımda size verecek birşeyim yok. Fakat ben, Allah'ın Resûlünü: «Allah, kendisine tevdi edilen şeyi korur. Ben de dininizi, namusunuzu, amellerinizin mükâfatını Allah'a tevdi ediyorum.» buyururken işittim. Ben de sizin hakkınızda aynı temennilerde bulunuyorum.» dedi.

GAZİLERİ KARŞILAMA :

Sâib b. Yezîd şöyle der:

Allah'ın Resûlünün **Tebük** savaşından Medine'ye dönüşünde halk kendisini karşılamaya çıktı. Ben de, **Seniyyet'ül-Vedâ'**da çocuklarla beraber onu karşılayanlar arasındaydım.[358]

---

356 **Muvatta-i İmam-ı Malik; Beyhakî; Kenz'ül Ummal: 2/295.**
357 **Beyhakî: 9/173; Kenz'ül-Ummal: 2/288, İbn-i Ebî Şeybe.**
358 **Ebû Dâvûd; Beyhâkî: 9/175.**

RAMAZAN AYINDA YAPILAN SAVAŞLAR :

Hz. Ömer şöyle der:

Ramazan ayında, Hz. Peygamberle beraber, **Bedir** savaşını yaptık ve Mekke'yi fethettik.[359]

Hz. Ömer anlatıyor:

Ramazan ayında Resûlüllah ile beraber iki savaş yaptık. Birisi **Bedir** savaşı, diğeri de Mekke'nin fethi için yapılan savaştır. Her iki savaşta da oruçlarımızı bozmak mecburiyetinde kaldık.[360]

İbn-i Abbas anlatıyor:

Bedir savaşını yapan İslâm ordusu üçyüzonüç kişiydi. Bunların yetmişaltısı muhacirlerdendi. Kureyş ordusu, Ramazanın onyedisine tesadüf eden cuma günü hezimete uğradı.[361]

Bezzar'da bulunan bir diğer rivayette şu ilâve vardır: **Bedir**'deki İslâm ordusu üçyüz on küsur kişiydi. Bunların ikiyüzotuzaltısı ensardandı. Muhacirlerin sancağını **Hz. Ali** taşıyordu.[362]

İbn-i Abbas anlatıyor:

Allah'ın Resûlü, Mekke üzerine yürümeye karar verdi. Medine'de yerine, **Gifar** kabilesinden **Ebû Ruhm** denilen **Gülsüm b. Husayn**'ı bıraktı. Ramazan ayının onunda yola çıktı. Kendisi ve yanındakiler oruçluydu. **Asfân**[363] ile **Emec**[364] mevkileri arasındaki **Küdeyd**[365] suyu başına gelince, oruçlarını bozdular. Sonra yollarına devam edip, **Merruz - Zahran**'da[366] konakladılar. Burada onbinlerce müslüman toplanmıştı.[367]

---

359 **Tirmizî; Feth'ül-Bârî: 4/131;**
360 **İbn-i Sa'd; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Kenz'ul-Ummal: 4/329.**
361 **Müsned-i Ahmet b. Hanbel; El-Bidâye: 3/269.**
362 **Mecme'uz-Zevâid: 6/93.**
363 **Mekke** ile **Medîne** arasında bir kasaba.
364 **Mekke** ile **Medîne** arasında bir vaha.
365 **Medîne**'den **Mekke** tarafına doğru yedi konaklık mesafede bir yer.
366 **Mekke** yakınlarında bir yer.
367 **İbn-i İshâk; Buhârî; El-Bidâye: 4/285; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 6/167.**

İbn-i Abbas anlatıyor:

Allah'ın Resûlü, Mekke'nin fethi için Ramazan ayında yola çıktı. Küdeyd mevkiine varıncaya kadar muntazam olarak orucunu tuttu.[368]

İbn-i Abbas anlatıyor:

Allah'ın Resûlü, Mekke'nin fethi için Ramazan ayında yola çıktı. Kudeyd köyüne gelinceye kadar muntazam olarak orucunu tuttu. Bu köye öğle sıcağının bütün şiddetiyle ortalığı kavurduğu sırada gelmişlerdi. Ordu fevkalâde susamış; susuzluktan askerlerin boyunları incelmiş; susuzluk dayanılmaz bir hal almıştı. Bunu gören Allah'ın Resûlü, bir bardak su istedi. Gelen su dolu bardağı herkesin görmesi için uzunca bir müddet elinde tuttu. Sonra içti. Bunu gören herkes, susuzluğunu giderinceye kadar su içti.[369]

---

368 **İbn-i Ebî Şeybe; Abdürrezzâk.**

369 **Kenz'ül-Ummal; Müslim; Tirmîzi; Neseî; Cem'ül-Fevâid: 1/159.**

SAVAŞA İŞTİRAK EDENLERİN YAZILARAK TESBİTİ

İbn-i Abbas anlatıyor:

Allah'ın Resûlünü: «Birbirine mahrem olmayan bir erkekle bir kadın asla bir arada başbaşa kalmasınlar. Bir kadın, yanında mahremi olmadan tek başına yola çıkmasın!» buyururken işittim. Bunu duyan bir zât:

«— Yâ Resûlallah, falan savaşta şu, şu kayıtları yaptınız. Benim de o savaşta bulunduğum kayıtlıdır. Şu anda ise hanımım hacca gitmek üzere yola çıktı. Müsaade eder misiniz?» dedi. Resûlüllah:

«— Git, hanımınla beraber haccını ifa et.» buyurdu.[370]

SAVAŞ DÖNÜŞÜ ŞÜKÜR NAMAZI KILMAK VE ZİYAFETLER VERMEK

Ka'b (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber, bir seferden kuşluk vakti dönmüştü. Savaş yorgunluğunu çıkarmadan önce, iki rekât namaz kıldı.[371]

Câbir (r.a.) anlatıyor:

Bir savaşta Resûlüllah ile beraberdim. Medine'ye dönüşümüzde bana: «Mescide gir ve iki rekât namaz kıl.» buyurdu.[372]

Câbir (r.a.) anlatıyor: Allah'ın Resûlü savaş dönüşü Medine'ye geldiğinde deve (veya inek) kesti.

Yine **Câbir** (r.a.) den gelen bir başka rivayette şu ilâve vardır:

Allah'ın Resûlü iki ûkiye[373] ve bir dirhem[374] vererek benden bir deve satın aldı. **Sırar'a**[375] geldiğimiz zaman bir inek kesmemi emretti ve kesildi. Bütün ordu yedi. Medine'ye geldiğimizde bana, mescide gidip iki rekât namaz kılmamı emretti. Ve satın aldığı devenin bedelini ödedi.[376]

---

[370] **Buhârî.**

[371] **Buhârî.**

[372] **Buhârî.**

[373] **Ukiye:** 213,7 grama muadil bir ölçü birimi.

[374] **Dirhem:** Para.

[375] **Medîne** yakınlarında bir su başı.

[376] **Buhârî.**

KADINLARIN SAVAŞA İŞTİRAKİ

Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor:

Allah'ın Resûlü savaşa giderken, hanımları arasında kur'a çekerek, kazananını beraberinde götürürdü. **Benî Mustalik** gazvesine giderken de, mûtadı olduğu veçhile, hanımları arasında kur'a çekti. Kur'a bana isabet etti. Allah'ın Resûlü bu sefer beraberinde beni götürdü. Bizim zamanımızda kadınlar çok az şey yerlerdi. Az yedikleri için de, şişmanlamazlar ve kilo almazlardı. Ben de çok hafiftim. Her sefere çıkışımda, devem çöktürülür, tahtırevanıma binerim. Beni götürecek olan insanlar gelir, tahtırevanın altından tutarak, kaldırıp devenin üzerine koyarlar ve iplerle sıkı sıkı deveye bağlarlar, sonra da devenin yularından tutarak çekip götürürlerdi. Allah'ın Resûlü, **Benî Mustalik** savaşı dönüşünde, Medine yakınlarında bir yerde konakladı. Gecenin bir kısmını burada geçirdi. Sabaha yakın, hareket emri verildi. Ordu hareket etti. Ben def-i hacet için yüklerimin yanından biraz uzaklaşmıştım. Boynumda Yemen akîkinden yapılmış bir gerdanlığım vardı. İşimi bitirdiğim zaman, farkında olmadan gerdanlığım yoktu. Tam bu sırada ordu hareket hazırlığı içindeydi. Hemen def-i hacet ettiğim yere gittim, gerdanlığı arayıp buldum. Ben yüklerin yanından ayrılır ayrılmaz, beni götürenler gelip, deveyi hazırlamışlar. Mûtad olduğu veçhile, benim içinde bulunduğumu sanarak, tahtırevanı alıp deveye yükletmişler, sıkı sıkı sarmışlar, benim içinde olduğumu zannederek, devenin yularından tutup, çekip gitmişler. Gerdanlığı bulup ordugâha döndüğüm zaman, ordu hareket etmişti. Ortada kimsecikler yoktu. Kendi kendime, benim tahtırevanda bulunmadığımı hissettikleri zaman dönüp beni buradan alacaklarını hesabederek, örtüme sarınıp bulunduğum yere yattım. Ben yatarken, bir müddet sonra, yanıma **Sülemî** kabilesinden **Safvan b. Muatal** geldi. Vazifesi icabı ordunun gerisinden geliyordu. Orada benim karartımı görünce, yanıma yaklaştı. Örtünmeden önce beni tanırdı. Beni görür görmez:

«— **İnna lillâhi ve innâ ileyhi râciun.**[377] Resûlüllah'ın hanımı!» dedi. Ben, elbiseme sarınmış vaziyette duruyordum.

«— Allah, Allah! Burada kalmana sebep ne?» dedi. Ben cevap vermedim. Sonra devesini yanıma getirerek çöktürdü. Geri çekilerek:

«— Deveye bin, seni götüreyim.» dedi. Deveye bindim. Hayvanı yedeğine alarak, orduya yetişmek gayesiyle acele acele gidiyordu. Ancak gün ışırken bir yerde konaklayan orduya yetiştik. Ordu istirahat yaparken, **Safvan**'ın beni getirdiğini görünce, müfteriler, diyeceklerini demişler. Bunun üzerine orduda bir kaynaşma olmuş. Vallahi benim bunlardan hiç haberim yoktu. Medine'ye gelince, çok geçmeden fevkalâde rahatsızlandım. Olup bitenlerden hiç haberim olmadı. Dedikodu, Resûlüllah'a ve babamlara kadar geldiği halde, bana hiçbir şey söylemediler. Ancak, Resûlüllah'ın bazı lûtuflarından mahrum oldum. Çünkü, daha önceleri rahatsızlandığım zaman, benim acıma iştirak eder ve bana lûtuflarda bulunurdu. Bu rahatsızlığımda benimle ilgilenmedi. Ben de bu sebeple gücenmiştim. Annem, beni tedavi etmek için uğraşırken içeri giriyor ve:

«— Bunun durumu nasıl?» diye soruyor, ağzından, bundan başka bir tek söz çıkmıyordu. Buna iyice içerledim. Bir defasında:

«— Müsaade etsen de annemin evine gitsem, beni tedavi etse.» dedim.

«— Gidebilirsin.» buyurdu. Bunun üzerine annemin evine gittim. Olup bitenlerden hiç haberim yoktu. Yirmi küsur gün yattım. Azıcık düzelmiştim. Biz Araplar, başka milletler gibi evlerimizin içinde tuvalet bulundurmaz ve bundan hoşlanmazdık. Def-i hacet için Medine'nin dışına çıkardık. Kadınlar, ancak geceleyin def-i hacet için dışarı çıkarlardı. Hastalığımı müteakip bir gece de ben, **Mıstah'ın** annesi **Ebû Ruhm b. Abdülmuttalib**'in kızı ile beraber dışarı çıkmıştım. Yanımda yürürken eteği ayağıma dolaşınca:

«Kahrolasıca **Mıstah**!» dedi. Bunun üzerine ben:

«— **Bedir**'de bulunmuş, hicret etmiş bir zâta böyle birşey söylemek ne kadar çirkin!» dedim.

«— **Ebû Bekir**'in kızı, vaziyetten haberin yok galiba?» dedi.

«— Ne haberiymiş!» dedim. Bunun üzerine bana müfterilerin dedikodularını anlattı.

«— Böyle lâflar da mı çıkmış?» dedim.

«— Evet.» diye cevap verdi.

İhtiyacımı gideremeden geri döndüm. Ağladım, ağladım. Ağlamaktan âdeta ciğerlerim parçalanır hale gelmişti. Anneme:

---

[377] **«Biz Allah içiniz ve dönüşümüz onadır.»** (Bakara 156). Bir müslüman bir tehlike, bir musîbet, bir belâ ile karşı karşıya geldiğinde böyle der, böyle demelidir.

«— Allah günahlarını bağışlasın! Ortalıkta bir sürü dedikodu var da, bana hiçbir şey söylemediniz.» dedim. O ise:

«— Seni düşündüğüm için söylemedim. Meseleyi büyütme. Sevilen güzel bir kadın üzerinde hem kumaları, hem de halkın dedikodu yaptığı çok görülen, duyulan şeylerdendir.» dedi.

Allah'ın Resûlü kalkmış, Allah'a hamd ve senâdan sonra, halka:

«— Ey nâs! Bazılarına ne oluyor ki, ailem hakkında dedikodu yaparak bana eziyet ediyorlar. Halbuki ben, kendilerinin iyi insanlar olduğunu biliyorum. Bir de, bir müslüman hakkında dedikodu yapıyorlar. Onun da iyi bir insan olduğunu biliyorum. O, ben olmadığım zaman evime girmez.» buyurmuş.

Bu işi büyütüp velveleye verenler, **Abdullah b. Ubey b. Selûl,** birkaç Hazreçli, **Mıstah** ve **Hamne bt. Cahş** idi. **Hamne**'nin kızkardeşi **Zeynep,** Resûlüllah'ın yanındaydı. Henüz hanımı olmamıştı ama, **Hamne,** beni çekiştirerek **Zeyneb**'in dışındakileri Resûlüllah'ın gözünden düşürmek istiyordu. Onun dedikodu yapmasına sebep bu idi. Fakat, **Zeyneb**'in bunda azıcık bir günahı yoktur. Allah, onu korumuştur. O, benim hakkımda iyilikten başka birşey söylememiştir. **Hamne** ise, beni kardeşine rakip görerek veryansın etmiş ve bu yüzden günahkâr olmuştur.

Allah'ın Resûlü, yukarıdaki sözleri söylediği zaman, **Useyd b. Hudayr:**

«— Yâ Resûlallah! Eğer sana eziyet edenler Evstense, senin adına onların hakkından gelelim. Eğer kardeşlerimiz Hazreçtense, emrini bekliyoruz. Onlar kellelerinin uçurulmasını hak etmişlerdir.» demiş. **Sa'd b. Ubâde** ayağa kalkarak —daha önce iyi bir insan olarak tanınırdı—:

«— Yalan söylüyorsun! Onların kelleleri uçurulamaz. Eğer, bu dedikoduyu yapanların Hazreçten olduğunu bilmeseydin, böyle söylemezdin. Şayet kendi kavminden olsaydı, sesini çıkarmazdın.» demiş. Bunun üzerine **Useyd b. Hudayr** (r.a.):

«— Asıl yalan söyleyen sensin! Münâfıksın! Münâfıkları müdâfaa ediyorsun!» demiş. Bu söz üzerine ortalık karışmış, az kalsın Evs ile Hazreç arasında bir belâ çıkacakmış.

Allah'ın Resûlü, minberden inerek, benim yanıma geldi. **Ali b. Ebî Tâlib** ile **Üsâme b. Zeyd**'i çağırdı. Onlarla istişare etti. **Üsâme** hakkında güzel şeyler söyledi ve:

«— Senin ailen! Onların hakkında kötülük düşünemeyiz. Ortada dolaşan şeyler, yalan ve iftiradan başka bir şey değildir.» dedi. Fakat **Ali** (r.a.) ise:

«— Yâ Resûlallah! Kadın kıtlığı yok! Onun yerine bir başkasını da almaya muktedirsin. Cariyeyi çağır, onun hakkında bilgi iste.» dedi.

Daha sonra **Hz. Peygamber, Berîre** (r.a.) yi çağırarak kendisinden bu hususta birşeyler sordu. **Hz. Ali** (r.a.), ona:

«— Resûlüllah'a doğru söyle!» diyerek ona acıtacak kadar şiddetli bir şekilde vurdu. O ise:

«— Vallahi iyiliğinden başka birşey bilmiyorum. Hiçbir şekilde **Aişe'** yi ayıplayamam. Ancak, bir defasında yoğurduğum hamuru bekle, diye tembihte bulunmuştum. Uyumuş. Koyun da gelip hamuru yemiş. Bunun dışında hiçbir kusurunu bilmiyorum.» dedi.

Daha sonra Resûlüllah yanıma geldi. Yanımda babam, annem ve ensardan bir kadın vardı. Hem ben ağlıyordum, hem de o kadın ağlıyordu. Resûlüllah oturdu. Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra:

«— Yâ **Aişe!** Halkın dilinde dolaşanları biliyorsun. Eğer insanların söylediği doğru ise, tevbe et, Allah'a sığın. Allah, kullarının tevbelerini kabul eder.» buyurdu. Resûlüllah bu sözleri söyleyince donakaldım. Gözyaşlarım seller gibi aktı. Kendimden geçmişim. Babamların, Resûlüllah'a cevap vermesini bekledim. Onlar hiçbir karşılık vermediler. Yazıklar olsun! Allah'ın, hakkımda, namazlarda okunan âyetler indireceğini umuyordum. Hakîr ve zelîl bir kuldum. Artık ben, Resûlüllah'ın rüyasında işin gerçeğini ortaya koyacak, müfterileri tekzip edecek birşeyler görmesini, böylece suçsuz olduğumu anlamasını, gördüğünü de herkese ilân etmesini temenni etmeye başladım. Allah'ın hakkımda âyet indireceğini umuyordum. Allah'a yemin ederim ki, ben bu kadarına lâyık değildim. Annemle babamın konuşmadıklarını görünce, onlara:

«— Resûlüllah'a cevap vermeyecek misiniz?» dedim. Onlar da:

«— Vallahi ne söyleyeceğimizi bilemiyoruz.» dediler. Vallahi, o günlerde, **Ebû Bekir** (r.a.) ailesinin başına gelenler, ehl-i beytten hiçbirinin başına gelmemiştir. Onların sustuklarını görünce içlendim, ağladım.

«— Söylediğin şeylerden dolayı Allah'a tevbe etmeyeceğim. Eğer insanların dedikodusunun doğru olduğunu kabul edersem vâki olmayan şeyi söylemiş olurum. Halbuki Allah, benim masum olduğumu biliyor. Eğer, halkın dedikodusunun doğru olmadığını söylersem, onu da siz kabul etmeyeceksiniz, biliyorum.» dedim. **Hz. Yakub**'tan misal getirmek istedim, hatırlayamadım. Daha sonra:

«— Fakat size, **Yusuf**'un babasının söylediğini söyleyeceğim: **Artık bana düşen ümitle beklemeye tahammüldür. Sizin anlattığınız hale karşı Allah'tan yardım dilerim.»**[378] dedim. Allah'ın Resûlü, kendisine vahiy gelinceye kadar yanımızda durdu. Kendisine vahiy geldiği sırada elbisesine iyice sarındı ve yattı. Başının altına deriden bir yastık koymuştum. Resûlüllah'a vahiy geldiğine şahit olurken ne korktum, ne de tındım.

---

378 **Yusuf: 18.**

Çünkü, suçsuz olduğumu, Allah'ın bana zulmetmeyeceğini biliyordum. Babamlara gelince, onlar, Resûlüllah vahyi telâkki halindeyken, Allah' ın Ona (s.a.v.) dedikodunun doğruluğuna dair birşey vahyetmesinden korktukları için, neredeyse ödleri patlayacaktı. Bir müddet sonra Resûlüllah yattığı yerde doğrularak oturdu. Alnından inci tanesi gibi terler kabararak, sakalına doğru akıyordu. Bir taraftan yüzündeki terleri silerken, diğer taraftan:

«— Müjde, müjde, yâ **Aişe!** Allah masum olduğuna dair âyet indirdi.» buyurdu. Ben de, bunu duyar duymaz:

«— Elhamdülillâh!»[379] dedim.

Sonra Resûlüllah, halkın toplu halde bulunduğu yere giderek, onlara hitap etti, bu husustaki Kur'an âyetlerini okudu. Daha sonra da **Mıstah b. Üsâse, Hassan b. Sâbit** ve **Hamne bt. Cahş**'ı çağırtarak iftiraları sebebiyle, kendilerine had[380] cezasını tatbik etti.[381]

Hz. Aişe anlatıyor: Annem bana:

«— Hadi, yanına var.» dedi. Ben de:

«— Yanına varmayacağım! Masum olduğum hakkında âyet indiren Allah'tan başkasına da hamd etmeyeceğim! Allah, hakkımda şu âyetleri indirmiştir:

«Aişe hakkında iftirada bulunanlar, içinizden bir cemaattir. Siz bunu hakkınızda fena sanmayın. Belki hakkınızda hayırdır. Müfterilerden herbiri kazandığı günahın vebalini çeker. İftiranın büyüğünü üzerine alan ise, büyük bir azaba uğrayacaktır. İman eden erkekler, iman eden kadınlar, kendi dindaşları hakkında hüsnü zanda bulunup, niçin, bu apaçık iftiradır, demediler. Müfteriler, niçin dört şahit getirmediler. Şahit getirmediklerine göre, onlar, Allah nazarında yalancıdırlar. Allah' ın dünya ve ahirette, hakkınızdaki lûtuf ve yardımı olmasaydı, içine daldığınız dedikodu yüzünden büyük azaba uğrardınız. Hani, siz o iftirayı dilden dile dolaştırıp, hiçbir bilginiz olmadığı halde, ağzınıza alıp söylüyor, bunu kolay ve vebalsiz bir iş sanıyordunuz. Halbuki, bu iş Allah nazarında büyük bir günahtır. Onu duyduğunuz zaman niçin böyle birşeyden bahsetmek bize yaraşmaz, seni tenzih ederiz. Allah'ım! Bu pek büyük bir bühtandır, demediniz? Hak Teâlâ, mü'minseniz bu gibi şeylere bir daha dönmemek için size öğüt veriyor. Hak Teâlâ size âyetleri apaçık bildiriyor. Hak Teâlâ her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle çevirir. Mü'minler arasında kötülük ve hayâsızlığın fâş olmasını isteyenler ve sevenler için, dünya ve ahirette acıklı azap vardır. Hak Teâlâ

---

[379] Allah'a hamd ederim, Onu över, Onu tenzih ederim.

[380] **Had:** Şerî bir ceza nevî.

[381] **İbn-i İshak; Buhârî; Müslim, El-Bidâye: 4/160.**

bilir, sizse bilmezsiniz. Allah'ın hakkınızda lûtuf ve yardımı olmasaydı, şefkat ve merhameti gâlip bulunmasaydı, cezanızı elbette çabuklaştırırdı.»[382] Allah, benim masumiyetim hakkında bu âyeti indirdiği zaman, **Ebû Bekir** (r.a.):

«— **Aişe** hakkında dedikodu yapan **Mıstah**'a bundan sonra birşey vermeyeceğim.» dedi. **Mıstah,** hem fakir, hem de akrabası olduğu için babam ona yardım ediyordu. Babamın bu kararı üzerine Allah şu âyeti indirdi: **«İçinizden iyilik ve varlık sahibi olanlar, akrabalarına, yoksullara, hicret edenlere, birşey vermemeye yemin etmesinler, affetsinler, bağışlasınlar. Sizler, Allah'ın kendinizi affetmesini sevmez misiniz? Hak Teâlâ affedici ve bağışlayıcıdır.»**[383] Bunun üzerine, babam **Ebû Bekr** (r.a.):

«— Tabiî, Allah'ın beni affetmesini arzu ederim.» dedi. Daha önce **Mıstah**'a yaptığı yardımı tekrar yapmaya başladı. Ve:

«— Bir daha katiyyen yardımımı kesmeyeceğim.» dedi.[384]

Benî Gıfâr'dan bir kadın anlatıyor:

Gıfâr kabilesinden bir grup kadınla birlikte Resûlüllah'a geldik. Ve:

«— Yâ Resûlallah! Biz de seninle beraber bu sefere iştirak etmek istiyoruz. —Resûlüllah, **Hayber** üzerine gidecekti.— Yaralıları tedavi eder, elimizden geldiği kadar müslümanlara yardım ederiz.» diye teklifte bulunduk. Resûlüllah:

«— Peki, Allah'ın lûtfuyla...» buyurdu. Onunla beraber, biz de yola çıktık. Ben henüz bulûğa ermemiş bir kızdım. Resûlüllah, beni terkisine aldı. Resûlüllah, sabahleyin devesini çöktürerek indi. Ben de indim. Bu sırada devenin çulu üzerinde kan izleri gördüm. Hayız[385] olmuşum. Bu ilk hayızımdı. Bu kan izlerini göstermemek için utandım ve devenin üzerine abandım. Resûlüllah, benim halimi ve kanı görünce:

«— Ne utanıyorsun! Hayız olmuşsun.» buyurdu.

«— Evet.» dedim. Resûlüllah:

«— Kendini temizle. Bir kabın içine su koy. Suya biraz da tuz at. Kendini temizle. Devene bin.» buyurdu. Allah, **Hayber**'in fethini gerçekleştirdiği zaman, bize de fey[386] den bir pay düştü. Ben de, şu boynumda gördüğünüz gerdanlığı aldım. Bunu bana bizzat Resûlüllah verdi. Kendi eliyle boynuma taktı. Hiçbir zaman da bunu boynumdan çıkarmayacağım.

---

[382] Nûr: 11-20.
[383] Nûr: 22.
[384] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Tefsir-i İbn-i Kesîr: 3/270; Mecme'uz-Zevâid: 9/232.**
[385] Hayız: Kadınların aybaşı hali.
[386] Fey: Savaşmadan, düşmanın teslim olmasıyla elde edilen ganîmet.

Vefat etmeden önce gerdanlığıyla beraber defnedilmesini vasiyet etmişti. Vefat ettiği zaman da gerdanlığı boğazındaydı. Bu hatun, bütün hayatı boyunca, hayızdan temizlenmek için yıkandığı suya tuz katardı. Hatta vefat edince de, kendisinin tuzlu su ile yıkanmasını vasiyet etmişti.[387]

Humeyd b. Hilâl (r.a.) anlatıyor:

Tufâve kabilesinden bir zât vardı. Bizim topraklarımızdan gelir, geçerdi. Bir gün kabilemize uğramış ve şunları anlatmıştı: Bir kervanla Medine'ye geldik. Eşyalarımızı sattıktan sonra, ben:

«— Şu zâta (Resûlüllah) gidip, kendisi hakkında bazı şeyler öğreneceğim ve bu öğrendiklerimi kabileme götüreceğim.» dedim. Resûlüllah'ın yanına vardım. Bana uzakta bir ev gösterdi ve şunları anlattı: Bu evde bir kadın otururdu. Müslümanlarla beraber bir savaşa katılmış ve geride oniki keçisi ile yün eğirdiği kirmenini ve dokuma tezgâhını bırakmıştı. Keçileriyle, kirmen ve tezgâhını kaybetti. Kadın:

«— Allah'ım! Senin yolunda cihada gideni korumayı teminat altına almıştın. Benimse, keçilerim, kirmenim ve tezgâhım kayboldu. Şu anda senden keçilerimi, kirmenimi ve tezgâhımı istiyorum.» dedi. Resûlüllah bana, bu kadının Rabbine yalvarışını anlattı. Sonra:

«— Kadın, keçilerinin, kirmen ve tezgâhının iki misline sahip oldu. İşte şu evde oturuyor. Yanına git ve arzu edersen de durumu ona sor.» buyurdu. Ben ise:

«— Gitmeme lüzum yok. Seni tasdik ediyorum.» dedim.[388]

Hz. Enes anlatıyor: Allah'ın Resûlü, **Milhan**'ın kızının evine girdi. Birşeye yaslanarak güldü. **Milhan**'ın kızı:

«— Yâ Resûlallah! Allah'a dua et de, biz de onlardan olalım.» diye ricada bulundu. Resûlüllah:

«— Allah'ım, bu hanımı da onlardan kıl.» diye dua etti. Bu sözü bir daha tekrarlayarak yine güldü. **Milhan**'ın kızı aynı suali sordu. Resûlüllah da aynı cevabı verince, **Milhan**'ın kızı:

«— Allah'a dua et de, beni de onlardan kılsın.» diye rica etti. Resûlüllah:

«— Sen, onların ilklerindensin. Sonuncularından değilsin.» buyurdu.

---

387 **İbn-i İshak; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Ebû Davût; El-Bidâye: 4/204.**
388 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevâid: 5/277.**

Milhan'ın kızı, **Ubâde b. Sâmit** ile evlendi. **Kazan**'ın kızı[389] ile birlikte gemiye binerek savaşa gitti. Dönüşte hayvan üzerinde gemiye gelirken, hayvanı tökezledi. Hayvandan düşerek, Allah'ın rahmetine kavuştu.[390]

Kadınların Savaştaki Hizmetleri :

Ümmü Süleym (r.a.) anlatıyor:

Allah'ın Resûlü savaşırken, yanında ensardan bir grup kadın vardı Bunlar, hastalara su veriyor, yaralıların yaralarını sarıyordu.[391]

Hz. Enes anlatıyor: Allah'ın Resûlü, **Ümmü Süleym** ve bir grup ensarlı kadınla beraber savaşıyordu. Kadınlar hem su taşıyorlar, hem de yaralıların yaralarını sarıyorlardı.[392]

Rukbî bt. Muavviz anlatıyor: Savaşta Resûlüllah ile beraberdik. Su dağıtıyor, yaralıların yaralarını sarıyor, şehitleri savaş alanının dışına taşıyorduk.[393]

Yine **Rukbî bt. Muavviz** anlatıyor:

Resûlüllah ile beraber biz de savaşıyorduk. Orduya su taşıyor ve onlara hizmet ediyorduk. Şehitleri ve yaralıları da Medine'ye götürüyorduk.[394]

Ensardan **Ümmü Atıyye** anlatıyor:

Resûlüllah ile beraber yedi savaşta bulundum. Geri hizmetleri görüyordum. Ordunun yemeğini yapıyor, yaralıların yaralarını sarıyor, çok ağır yaralılara da hizmet ediyordum.[395]

Gıfar kabilesinden **Leylâ** anlatıyor:

Resûlüllah ile beraber, ben de savaşa gittim. Yaralıların yaralarını sarıyordum.[396]

Hz. Enes anlatıyor:

Uhud savaşında bir ara müslümanlar bozguna uğramışlar ve Re-

---

389 **Hz. Muaviye**'nin hanımı.

390 **Buhârî:** Milhan'ın kızı **Ümmü Haram,** katırdan düştüğü yere defnedilmiştir. Türbesi Larnaka civarında Tuz gölü kıyısındadır. Bugün Kıbrıs'ta **«Hala Sultan»** adıyla mâruf olan kadın bu hanımdır. Türkler, mezarının bulunduğu yere bir türbe, bir cami yapmışlardır. Hala Sultan Tekkesi bugün bir ziyaretgâh halindedir. (Alasya Halil Fikret, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri. Sh. 25. Ankara, 1964)

391 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid:** 5/324.

392 **Müslim; Tirmizî.**

394 **Buharî; Müsned-i Ahmed b. Hanbel;**

395 **Müslim; İbn-i Mace.**

396 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid:** 5/324.

sûlüllah'ı yalnız bırakmışlardı. Tam böyle bir anda, **Aişe** (r.a.) ve **Ümmü Süleym** (r.a.) ayak bileklerindeki bilezikler görülecek vaziyette bacakları çemremişler, kırbalarla[397] su taşıyorlardı. Bir diğer rivayette, şu ilâve vardı: **Aişe** ile **Ümmü Süleym** (r.a.) sırtlarında kırbalarla orduya su taşıyorlar, getirdiklerini dağıtıyor, tekrar kırbaları doldurarak orduya su yetiştirmeye çalışıyorlardı.[398]

Sa'lebe b. Ebî Mâlik anlatıyor:

Hz. Ömer (r.a.) Medine kadınlarına eteklik kumaşlar dağıtıyordu. Nihayet elinde güzel bir eteklik kaldı. Yanındakilerden birisi **Hz. Ömer**'e:

«— Yâ Emir'el-Mü'minin! Bu etekliği de şu yanındaki Resûlüllah'ın torununa —**Hz. Ali**'nin kızı **Ümmü Gülsüm**'ü kastediyordu— ver.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— **Ümmü Selit**'e vermek daha isabetli olur. O, Resûlüllah'a biat eden ensar kadınlarındandır. **Uhud** savaşında bize kırbalarla su taşımıştır.» dedi.[399]

Haşr b. Ziyad'ın babaannesi anlatıyor:

Biz, Resûlüllah ile beraber, **Hayber'de** bulunduk. Bunu Resûlüllah istemişti. Yün eğirerek yola çıkmıştık. Allah yolundaki savaşında Resûlüllah'a yardım ettik. Yaralıların yaralarını sardık, okları toplayarak okçulara verdik. Orduya sevik[400] dağıttık.[401]

Zührî naklediyor:

Kadınlar, Resûlüllah ile beraber savaşlarda bulundular. Orduya su taşıdılar. Yaralıları tedavi ettiler.[402]

Kadınların Bilfiil Çarpışmalara İştiraki :

Sa'd b. Rebî'nin kızı **Ümmü Sa'd** anlatıyor: **Ümmü Umâre**'nin yanına vardım. Kendisine:

«— Teyzeciğim, bana şu başından geçenleri anlatır mısın?» diye rica ettim. Bana şunları anlattı:

«— Sabahleyin yola çıktım. Herkesin ne yaptığına bakıyordum. Yanımda kırbam da vardı. Resûlüllah'ın yanına gittim. O da eshabı ile beraberdi. Üstünlük ve zafer müslümanlardaydı. Müslümanlar bozguna uğradığı zaman tekrar Resûlüllah'ın yanına vardım. Bizzat savaşa işti-

---

397 Kırba: Deriden yapılmış, su taşımaya yarayan kap.
398 **Buhârî; Müslim; Beyhakî; 9/30.**
399 **Buharî; Hılye; Kenz'ül-Ummal: 7/97.**
400 Sevik: Yağ ile kavrulmuş undan müteşekkil bir nevî yemek.
401 **Ebû Dâvûd.**
402 **Feth'ül-Bârî: 6/51.**

rak ettim. Hem kılıç sallayarak, hem de ok atarak Resûlüllah'ı korudum. Bu arada birkaç yerimden yara aldım.» Boynunda çukurca bir yara izi vardı. Kendisine:

«— Burayı kim yaraladı?» dedim.

«— Kahrolasıca **İbn-i Kami!** Müslümanlar, Resûlüllah'ı yalnız bıraktıkları zaman, bu, bize doğru yaklaşarak: Bana **Muhammed**'i gösterin. Eğer o hayatta kalırsa, ben mahvolurum! diyordu. Ben, **Musab b. Umeyr** ve Resûlüllah'ın yanında kalan birkaç yiğit, ona karşı çıktık. O, benim burama bir kılıç indirdi. Ben ise, ona birkaç kılıç birden indirdim. Fakat bu Allah düşmanının üzerinde çift zırh vardı.»[403]

Bir diğer rivayette, **Uhud** savaşında müşriklerden bir süvariyi öldürdüğü kaydı vardır. Ayrıca, **Hz. Ömer**, Resûlüllah'ın şöyle buyurduğunu işittim, demiştir: «**Uhud** savaşında hangi tarafa dönsem, **Ümmü Umâre**'nin beni korumak için savaştığını görüyordum.»[404]

Damra b. Said (r.a.) anlatıyor:

Ömer b. Hattab (r.a.) a eteklik kumaşlar geldi. Bunların içlerinde güzel, geniş bir eteklik vardı. Orada bulunanlardan biri:

«— Bu eteklik çok kıymetlidir. Bunu, **Abdullah b. Ömer**'in hanımı, **Ebû Ubeyd**'in kızı **Safiyye**'ye göndersen iyi olur. Çünkü o, daha yeni gelin olmuştur. Böyle birşey onu sevindirir.» dedi. **Hz. Ömer** ise:

«— Bu etekliği, **Ka'b**'ın kızı **Ümmü Umâre**'ye göndereceğim. Bu, ona lâyık! Resûlüllah'ın **Ümmü Umâre** hakkında şöyle buyurduğunu işittim: «Hangi tarafa dönsem, **Ümmü Umâre**'nin beni korumak için savaştığını görüyordum.»[405]

Hişâb'ın babası anlatıyor:

Safiyye (r.a.), müslümanlar bozguna uğradığı zaman, **Uhud**'da savaşa iştirak etti. Elinde düşmanların yüzlerine, yüzlerine vurduğu bir mızrak vardı. Hz. Peygamber, **Zübeyr**'e:

«— Yâ **Zübeyr!** Bu hanımı koru!» diye seslendi.[406]

Abdülmuttalib'in kızı **Safiyye** anlatıyor:

Hassan b. Sâbit (r.a.) kalede, bizim yanımızda kadınların ve çocukların başındaydı. Uzaktan bir Yahudi gelerek, kalenin etrafında dolaşmaya başladı. **Benî Kureyza** da Resûlüllah'a karşı savaşıyordu.

Kale ile Resûlüllah arasında bu Yahudiler bulunuyordu. Dolayısıyle, civarımızda bizi koruyabilecek kimsecikler yoktu. Resûlüllah ve müslümanlar göğüs göğüse düşmanla çarpışıyorlardı. Düşmanı bırakıp bi-

---

403 **İbn-i Hişâm, Said b. Ebî Zeyd'il-Ensarî**'den; **El-İsâbe:** 4/479.
404 **El-İsâbe:** 4/479.
405 **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummal:** 7/98.
406 **İbn-i Sa'd; El-İsâbe:** 4/439.

zim imdadımıza koşmaları imkânsızdı. Tam böyle bir anda, bu Yahudi gelmişti. Ben, **Hassan**'a:

«— Yâ **Hassan**, gördüğün gibi, bu Yahudi kalenin etrafını dolaşıyor. Bunun, bizim hakkımızda Yahudilere malûmat götürmesinden korkuyorum. Şu anda Resûlüllah ve eshabı da meşgul. Sen aşağıya in ve bunu hakla.» dedim. **Hassan** ise:

«— Allah hayrını versin, **Abdülmuttalib**'in kızı! Sen, benim yiğit olmadığımı bilmiyor musun?» diye karşılık verdi. **Hassan**'ın bu işi yapamayacağından ümidimi kesince, bana bir cesaret geldi. Elime bir direk aldım. Kaleden dışarı çıkarak, Yahudiye yaklaştım ve elimdeki direkle vura vura işini bitirdim. Tekrar kaleye döndüm ve **Hassan**'a:

«— Yâ **Hassan**! Git şunun elbise ve silâhını al da gel! Erkek olmasaydı, ben alır gelirdim.» dedim. **Hassan** ise:

«— **Abdülmuttalib**'in kızı, benim, onun eşyasına ihtiyacım yok!» dedi.[407]

Bir diğer rivayette, **Safiyye** (r.a.) nin müşrik bir erkeği öldüren ilk kadın olduğu kaydı vardır.[408]

Hz. Enes anlatıyor:

Huneyn savaşında **Ebû** Talha gülerek Resûlüllah'ın yanına geldi ve:

«— Yâ Resûlallah! **Ümmü Süleym**'in hançerini gördün mü?» dedi. Resûlüllah da:

«— Yâ **Ümmü Süleym**! Onunla ne yapacaksın?» diye sordu. **Ümmü Süleym** ise:

«— Bana yaklaşan bir müşriği bu hançerle haklayacağım!» diye karşılık verdi.[409]

Muhâcir anlatıyor:

Yezîd b. Seken'in kızı **Esma** —ki, **Muâz b. Cebel**'in amca kızıdır— **Yermuk** savaşında çadırın direği ile dokuz Rum öldürdü.[410]

Kadınların Savaşa Katılmasının Adet Haline Getirilmemesi :

Ümmü Kebşe anlatıyor: **Uzrâ** kabilesinden bir kadın:

«— Yâ Resûlallah! Bu ordu ile beraber benim de savaşa gitmeme müsaade eder misiniz?» diye rica etti. Hz. Peygamber:

«— Hayır!» diye cevap verdi. Kadın:

---

407 **İbn-i İshâk; El-Bidâye: 4/108.**
408 **Beyhâkî: 6/308; El-İsâbe: 4/349; Kenz'ül-Ummal: 7/99. Mecme'uz-Zevâid: 6/133.**
409 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummal; İbn-i Sa'd; El-İsâbe: 4/461; Müslim.**
410 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 9/260.**

«— Yâ Resûlallah! Bununla bilfiil savaşmak istediğimi kasdetmedim. Ben, yaralıları ve hastaları tedavi etmek istiyorum. Hastalara su vermek istiyorum.» dedim. Resûlüllah ise:

«— Filân kadına izin verildi. O da savaşa iştirak etti, denilerek, bunun âdet haline getirilmesinden korkmasam, müsaade ederdim. Sen şimdi evinde otur!» buyurmuştur.[411]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor: Bir kadın Resûlüllah'a gelerek:

«— Yâ Resûlallah! Hanımlar beni size temsilci olarak gönderdiler. Cihadı, savaşmayı Allah erkeklere farz kılmıştır. Eğer muzaffer olurlarsa sevaba nâil olurlar, şehit edilirlerse, Rableri indinde onlar diri kabul edilirler ve sayısız nimetlere mazhar olurlar. Biz kadınlar, buna karşıyız. Bunda bizim bir payımız yok mu?» dedi. Resûlüllah ise:

«— Karşılaştığın kadınlara: Kocaya itaat ve onun hakkına saygı ile elde edilen sevap, erkeklerin savaşta kazandığı sevaba denktir. Ama sizden buna riayet edenler çok azdır, de.» buyurmuştur.[412]

Resûlüllah'a bir kadın geldi ve:

«— Ben, kadınların size gönderdiği temsilciyim. Tanıdığınız, tanımadığınız birçok kadın, beni size ısrarla göndermişlerdir. Allah, erkeklerin ve kadınların Rabbi ve ilâhıdır. Sen de, Allah'ın erkeklere ve kadınlara gönderdiği elçisisin. Erkekler savaşır da zafer kazanırlarsa, maddî, manevî mükâfata nâil olurlar. Şehit edilirlerse, Rableri katında sayısız nimetler içinde yaşarlar. Erkeklerin bu amellerinden elde ettikleri sevaba karşılık, kadınlara birşey yok mu?» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Size de, kocalarınıza itaat ve onların haklarına riayet edin. Fakat sizden buna riayet edenler çok azdır.» buyurdu.[413]

---

411 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid:** 5/323.
412 **Bezzâr; Taberânî.**
413 **Taberânî; Tergîb:** 3/336.

ÇOCUKLARIN SAVÂŞA İŞTİRAKİ VE YARARLIKLARI :

Şabî anlatıyor: Bir kadın, **Uhud** savaşına çıkılırken oğluna bir kılıç verdi. Çocuğun, kılıcı taşımaya gücü yetmiyordu. Kılıcı iple bileğine bağlamıştı. Oğlunu elinden tutarak Resûlüllah'a getirdi, ve:

«— Yâ Resûlallah! Bu benim oğlum. Senin uğrunda savaşacak.» dedi. Hz. Peygamber, çocuğa:

«— Yavrucuğum, şöyle bir **hamle** yap bakalım!.. Bir de böyle hamle yap!» buyurdu. Bu çocuk savaşa iştirak etti ve savaşta yara aldı. Ve yere yuvarlandı. Hemen Resûlüllah'a götürüldü. Resûlüllah:

«— Yavrucuğum, herhalde üzülmüşsündür.» buyurdu. Çocuk ise:

«— Hayır, yâ Resûlallah!» dedi.[414]

Sa'd b. Ebî Vakkas anlatıyor:

Resûlüllah, **Umeyr b. Ebî Vakkas**'ın, küçük olması sebebiyle **Bedir** savaşına iştirakine rıza göstermedi. Bunun üzerine **Umeyr** ağladı. Resûlüllah, bu durumu görünce, onun bu arzusunu yerine getirdi. Ben kılıcını boynuna astım. Ben de **Bedir**'e iştirak etmiştim. Yüzümde henüz tüy bitmemişti.[415]

Sa'd (r.a.) anlatıyor:

Durumumuz Resûlüllah'a haber verilmeden önce, **Bedir** savaşına gidilirken, kardeşim **Umeyr**'in gizlenmeye çalıştığını gördüm. Ve kendisine:

«— Kardeşim, ne yapıyorsun böyle?» dedim. O da:

«— Resûlüllah'ın beni görüp küçük kabul ederek, savaşa götürmemesinden korkuyorum. Halbuki ben savaşa iştirak etmeyi çok çok arzu ediyorum. Belki Allah bana şehadet şerbetini içirir.» dedi. Durumu Resûlüllah'a arz edilince, Hz. Peygamber, onun savaşa iştirak etmesini istemedi. **Umeyr** ağlayınca, Hz. Peygamber, kendisine müsaade etti. **Umeyr** küçük olduğu için, kılıcını omuzuna ben bağladım. Şehit edildiği zaman onaltı yaşındaydı.»[416]

---

414 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummâl: 5/277.**
415 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl: 5/270; Müstedrek: 3/88; Begavî.**
416 **İbn-i Sa'd; El-İsâbe: 3/135; Bezzâr; Mecme'uz-Zevâid: 6/69.**

YEDİNCİ BÖLÜM

DEVLET İDARESİ

«Allah size, emanetleri (devlet mansıplarını) ehline vermenizi; insanlar arasında hükmederken adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğütler veriyor. Allah her yaptığınızı duyar ve görür. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan devlet adamlarına itaat edin. Bir hususta ihtilâf ederseniz, Allah'a ve ahiret gününe imanınız varsa, Allah'a ve Peygambere baş vurun. Bu hareket sizin için hayırlıdır ve bunun sonu da pek iyidir.»

Nisâ: 57-58

GİRİŞ

İlâhi dinlerin ulaştığı son merhalede, insanlığın rüştüne kavuşması neticesi, Allah, İslâm Dini ve bu dinin tebliğcisi Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) ile beşeriyyete son sözlerini söylemiş, din, hayatın her safhasına girerek, sınırsız bir tatbik sahası bulmuştur. Kelime-i Şehadette, Hz. Muhammed (s.a.v.) in, kulluk sıfatının Resûllük sıfatından önce gelmesi, İslâm Dininin, daha başlangıçta bir dünya görüşü olduğunun ilk delili ve ilk müjdecisidir.

İki kişinin bulunduğu yerde, bir nizam arayan, tefrikanın felâketinden bahseden, dolayısıyle birinin başkan, idareci, sözcü olmasını isteyen İslâm Dini, özellikle cemaatlerin, kavimlerin, milletlerin teşkilâtlanmasına; en büyük teşkilâtlı siyasî birlik demek olan devlete, devlet nizamına itina göstermiş; Allah ve Resûlüne itaatten sonra devlete itaati farz kılmıştır. (Bk. Nisa, 58).

İslâmda, devleti kuran irade, ilâhi iradenin tecellisi demek olan, milletin iradesidir. Ancak, bu irade mutlak değildir. İslâm, ilâhi iradeyi bertaraf etmeye, anarşiye, devleti yıkmaya yönelen millet iradesinin karşısına çıkar. Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerîm'de bu hususlarla ilgili olarak şöyle buyurur: **«Yeryüzünde fesat çıkaran, dirlik ve düzeni bozan, aşırı hareket eden gafil ve cahillerin arzularına uymayın.»** (Şuârâ, 151); **«Yeryüzündeki insanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah yolundan sapıtırlar. Zira, onlar ancak zanla hareket ederler ve yalnız yalan söyleyip dururlar.»** (Enâm, 116).

İslâmda millet iradesinin mükemmel tecellisi ve netice itibariyle faydalı olabilmesi için birtakım dinî, ahlâkî, ilmî ve fizik kabiliyetleri haiz kimseler arasından en mükemmelleri toplumdaki muhtelif sosyal dilimler tarafından millet temsilciliğine (ehl-i hal ve'l-akde) seçilmekte, bunlar arasından da en liyâkatlisi devlet başkanlığına getirilmektedir. Hizmet edebildiği sürece devam eden bu temsilcilik ve devlet başkanlığı devlet-i ebed müddet fikrinin en emin teminatıdır.

Devletin başında bulunan kimse; aynı zamanda ordunun, icranın ve yargının da başıdır. Önemli meselelerde ehl-i hal ve'l-akd (millet tem-

silcileri) ile istişare etmeden karar verip icra safhasına koyamaz. Allah· **«... Önemli meselelerde onlarla istişâre et. Bir kere karar verdin mi de, Allah'a güvenip dayan...»** (Âl-i İmrân, 159); **«Bu mükâfat... işlerini birbirine danışarak idare edenler... içindir.»** (Şuârâ, 38) buyurur.

Başta devlet başkanı olmak üzere, istisnasız bütün idareciler sınırsız bir mesuliyet altındadır. Buna karşılık, selâhiyetleri Kur'an ve sünnet hükümleriyle, icmâ ile, örf ve âdet ile sınırlıdır. Devlet başkanları, (halifeler) bunlara aykırı olmamak şartıyla veya zaruret hallerinde bunlara aykırı bile olsa, birtakım takdirî tasarruflarda bulunabilirler. Yemen'e vali tayin edilen **Muaz**'ın, Resûlüllah'ın takdirini mucip olan cevabı ve **Hz. Ömer**'in, hilâfeti sırasında yaptığı tasarruflar bunun en açık örnekeridir..

İslâm Dini, en küçüğünden en büyüğüne kadar, vazifelerini ifa ettikleri, âdil davrandıkları müddetçe, idarecilere dil uzatılmamasını, onlara saygı gösterilmesini, yardımcı olunmasını, nasihat edilmesini istemekte; idarecilere de, halka şefkatli, merhametli ve saygılı olmalarını, halkın durumu ile yakından ilgilenmelerini, kendilerine akseden meselelerde zahire göre hüküm vermelerini emretmektedir.

«Bende hakkı olan, gelip alsın!» buyuran bir peygamberin kurduğu, halifelerinin devam ettirdiği bir devlet nizamında, idareciler ile halk bütünleşmesi meydana gelmiş, halka, «Şeriatın kestiği parmak acımaz.» dedirtecek bir âhenk kurulmuştur.

«Analarının hür doğurduğunu ne çabuk da köleleştiriyorsunuz.» diyerek Mısır valisine çıkışırken, bürokrasiyi ezen **Hz. Ömer: «İdareci iken halktan birisiymiş gibi hareket eden, halk içinde iken de, idareciymiş gibi saygı gösterilen kimseleri memur tayin edeceğim.»** demiş ve dünya durdukça hatırası anılacak, dillere destan olacak İslâmî bir devlet örneği vermiştir.

Burada şuna da işaret etmek isteriz. İslâmın hem halk, hem de idareciler için ortaya koyduğu dünyevî ve uhrevî murakabe düzeni ile, zoraki, kanun tatbikçiliği ve zoraki, kanunlara saygı da ortadan kalkmıştır.

Okuyacağınız bu bölümde, İslâmda devlet idaresi düşüncesinin ve İslâmî tatbikatın en saf örneklerini göreceksiniz.

«Allah size, emanetleri (devlet mansıplarını) ehline vermenizi, insanlar arasında hükmederken adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğütler veriyor. Allah her yaptığınızı duyar ve görür. Ey iman edenler, Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan devlet adamlarına itaat edin. Bir hususta ihtilâf ederseniz, Allah'a ve ahiret gününe imanınız varsa, Allah'a ve peygambere başvurun. Bu hareket sizin için hayırlıdır ve bunun sonu da pek iyidir.» Nisâ, 57-58).

ESHABIN, TEFRİKANIN FELÂKETİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

İbn-i İshak naklediyor:

Hz. Ebû Bekr, Benî Sâide sakifesinde şunları söylemiştir:

«— Müslümanların iki tane devlet başkanı olması kabul edilemez. Eğer böyle birşey kabul edilecek olursa, işler çatallaşır, birlik bozulur, cemaat parçalanır, her şeyde ihtilâf başgösterir. İşte o zaman Resûlüllah'ın sünneti terkedilmiş olur. Bidatler ortaya çıkar. Fitne başgösterir. Ve bu da kimseye fayda temin etmez.»[1]

Sâlim b. Ubeyd anlatıyor: —**Benî Sâide** sakifesinde ensardan birisi:

«— Bizden ve sizden birer başkan olsun.» dediği zaman, **Hz. Ömer:**

«— Bir kında iki kılıç. Bu mümkün de değil, faydalı da değil.» diye karşılık vermiştir.[2]

Abdullah b. Mesûd: «Ey insanlar! İtaatkâr olun, bir ve beraber olun. Zira, bunlar Allah'ın kitabında emrettiği hususlardır. Bir ve beraberken hoşunuza gitmeyen hususlar, tefrika halindeyken hoşunuza giden şeylerden daha hayırlıdır. Allah'ın yarattığı bütün varlıkların ömürleri sınırlıdır. Belli bir yerde herşey yok olacaktır. İslâm da gelmiştir. O da belli bir müddet kalacaktır. Bunun da nihayet bulması mümkündür. Kıyamete kadar kuvvetlenerek ve zayıflayarak devam edecektir. Bunun belirtisi ise, yokluk, yoksulluktur. Ve bu yoksulluk o kadar artacaktır ki, bir fakir, halini hatırını soracak birisini bulamayacaktır. Bir zengin, elindekinin kendisine yetmediğini görecektir. Bir adam, kardeşine ve amca çocuğuna dert yanacak ve birşey elde edemeyecektir. Bir dilenci bir hafta dolaşacak, fakat eline tek şey verilmeyecektir. Yerin altından sesler gelmeye başlayacak, her bölge halkı, bu seslerin kendi bulundukları yerin altından geldiğini hissedecek, sonra, bir müddet sesler kesilecek. Daha sonra da, toprak içindekini dışarı fırlatacaktır. Ciğeri parça parça dışarı çıkacaktır.» dedi. Kendisine:

---

[1] **Beyhakî:** 8/145.

[2] **Beyhakî:** 8/145.

«— Yâ **Abdullah,** ciğerinin parça parça olması ne demek?» diye sorulunca:

«— Altın ve gümüş madenleridir. Bundan sonra, kıyamete kadar altın ve gümüşten artık faydalanılamayacaktır.» diye cevap verdi.[3]

Bir diğer rivayette şu ilâve vardır: «Akrabalar arasında münasebet kesilecek. Zengin, fakirlikten başka birşeyden korkmayacak. Fakir kendisine acıyan birisini bulamayacak. Bir adam, amca çocuğu zengin olduğu halde yoksulluktan dert yanacak ve kendisine hiçbir şey verilmeyecektir...»[4]

Bir zât anlatıyor:

Ebû Zer'e birşeyler götürmüştük. Bizzat kendisine vermeyi istiyorduk. Bu sebeple **Zebede**[5] köyüne kadar geldik. Kendisini aradık, bulamadık. Bize:

«— Hacca gitmek istedi. Kendisine izin verildi ve gitti.» dediler. Biz de **Mekke**'ye giderek **Minâ** denilen yerde onu bulduk. Biz yanında iken kendisine:

«— **Osman** (r.a.) namazı dört rekât kıldı.»[6] denildi. **Ebû Zer** bunun üzerine çok kızdı ve ağır söyledi. Ve:

«— Ben Resûlüllah ile beraber namaz kıldım. O iki rekât kılmıştı. Ben, **Ebû Bekr** ve **Ömer** (r.a.) ile de iki rekât namaz kıldım...» dedi. Sonra **Ebû Zer** kalktı ve kendisi de namazı dört rekât olarak kıldı. Bunun üzerine **Ebû Zer**'e:

«— Halifeyi ayıpladığın şeyi, kendin de yaptın, bu nasıl şey?» denildi de, **Ebû Zer:**

«— İhtilâf kötüdür. Allah'ın Resûlü bize bir hutbe irad ederek şöyle buyurmuştu: Benden sonra başınızda devlet reisleri bulunacak. Onları hafife almayın. Onlara karşı saygılı davranmayanlar İslâm ile alâkalarını kesmiş olurlar. İşledikleri hatayı düzeltmedikleri müddetçe de tevbeleri makbul değildir. Eğer eski fikrinden cayıp, devlet başkanına saygı gösterirse, daha önce ona saygısızlık etmemiş sayılır. Resûlüllah, onların bize üç hususta baskı yapmamasını emretmiştir: İyiyi emretmek, kötüden sakındırmak, halka sünnetleri öğretmek.[7]

Katâde anlatıyor: Resûlüllah, **Ebû Bekir, Ömer** ve hilâfetinin ilk günlerinde **Osman** (r.a.), Mekke'de ve Minâ'da namazlarını iki rekât kılıyorlardı. Sonra, **Hz. Osman** dört rekât kıldı. Bunu duyan **İbn-i Mesûd,**

---

[3] **Taberânî: Mecme'uz-Zevâid** 7/328.
[4] **Hilye** 9/249.
[5] Medine yakınlarında **Ebu Zer**'in kabrinin bulunduğu bir köy.
[6] Misafir olduğu için iki kılması gerekiyordu.
[7] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevâîd** 5/216.

üzülerek Allah'a sığındı.[8] Sonra kendisi de kalkıp namazı dört rekât kıldı. Bunun üzerine, kendisine:

«— Hem üzülüp Allah'a sığındın, hem de namazı dört rekât kıldın.» denildiğinde:

«— İhtilâf kötü şeydir.» diye cevap verdi.[9]

Hz. Ali şöyle der:

«— Daha önce yaptıklarınız gibi yapmaya devam ediniz. Ben ihtilâfa düşülmesini hoş karşılamıyorum. Ya herkes bir ve beraber olsun veya ben de arkadaşlarım gibi, Rabbime kavuşayım.»[10]

Selim b. Kays'il-Âmirî anlatıyor:

İbn'ül-Kevvâ', Hz. Ali'ye sünnetin, bid'at'in birlik ve tefrikanın ne olduğunu sordu da, **Hz. Ali:**

«— Ey **İbn'ül-Kevvâ'!** Suali öğrenmişsin. Cevabını da öğren; sünnet, **Muhammed** (s.a.v.) in yoludur. Bidat, o sünnetten ayıran şeydir. Cemaat ise, az da olsalar, haklı olanların bir araya gelmesidir. Tefrika, çok da olsalar, haksız olanların bir araya gelmesidir.» diye cevap verdi.[11]

---

[8] **«Biz Allah içiniz ve ancak ona döneceğiz.»** ayetini okudu. (Bakara 156)
[9] **Abdürrezzâk; Kenz'ül-Ummal** 4/242.
[10] **Buhari; El-Müntehab** 5/50.
[11] **Askerî; Kenz'ül-Ummal** 1/96.

HZ. PEYGAMBER'İN VEFATINDAN SONRA ESHABIN DEVLET BAŞKANLIĞI HUSUSUNDAKİ TUTUMU

Eshabın Ebû Bekrin Devlet Başkanlığı Üzerindeki İttifakı

Urve b. Zübeyr anlatıyor:

Hz. Ebû Bekr, Sünuh'[12]dan gelerek, **Mescid-i Nebevî**'nin kapısında durup bineğinden indi. Fevkalâde üzüntülü ve mahzundu. **Hz. Aişe**'nin kaldığı odaya girmek için izin istedi. **Aişe** kendisine izin verdi. **Hz. Ebû Bekr** içeri girdi. Resûlüllah Rabbime kavuşmuş, yatağında duruyor. Kadınlar etrafına toplanmış, **Ebû Bekr**'in içeri girdiğini görünce, **Hz. Aişe** hariç, orada bulunan kadınlar başlarını ve yüzlerini örttüler. **Hz. Ebû Bekir,** Resûlüllah'ın yüzünü açtı. Yatağının yanına dizüstü oturdu. Hem Resûlüllah'ı öpüyor, hem de ağlayarak:

«— **Hattab** oğlunun söylediği doğru değil. Resûlüllah ebedî âleme göç etmiştir. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, Allah sana rahmetini esirgemeyecektir. Yâ Resûlallah! Dirin de, ölün de ne kadar güzel!» diyordu. Sonra, tekrar örtüsünü üzerine çekti. Çabucak dışarı çıkarak mescide gitti. Safları yararak minbere geldi. **Ebû Bekr**'in yanına doğru geldiğini görünce, **Ömer** (r.a.) oturdu. **Ebû Bekr,** minberin bir tarafına dikilerek, halka hitap etti. Herkes oturup, sessizce onu dinlemeye başladı. **Ebû Bekr,** önce Kelime-i Şehadet getirdi. Ve:

«— Allah, aranızda yaşayan peygamberini kendisine; sizi de aklınızı başınıza toplamaya davet etmiştir. Bize bunu ifade eden ölümdür. Allah'tan başka hiç kimse ebedî yaşamayacaktır. Ve Allah: **«Muhammed kendisinden evvel gelip geçen peygamberler gibi, sadece bir peygamberdir. Şayet o ölür, yahut öldürülürse, siz gerisin geriye mi dönecektiniz? Kim gerisin geriye dönerse Allah'a zarar veremez. Fakat şükredenlerin mükâfatını Allah verir.»**[13] buyurur. —**Hz. Ömer** der ki: Bu âyet, Kur'an'da vardı. Fakat ben, nasılsa bu âyeti sanki ilk defa duyuyordum. Bun-

---

[12] Medinenin yukarı taraflarında **Haris b. Hazreç** sülalesinin oturduğu yer.

[13] Âl-i İmran 144

dan önce duymamışım. Ve yine Allah: **«Mutlaka sen de öleceksin, onlar da ölecekler.»**[14]; **«Herşey fânidir, yok olur. Ancak Allah bâkîdir. Hüküm onundur. Ve siz ona döneceksiniz!»**[15]; **«Dünya üzerindeki herşey, her canlı varlık gelip geçicidir. Ancak bütün varlıklardan müstağnî, bütün nimet ve keremin sahibi olan Allah bâkîdir.»**[16]; **«Her can, ölümü tadacaktır. Kıyamet günü mükâfatlarınız tastamam verilecektir. Kim ki, ateşten uzaklaştırılıp cennete gönderilirse, hakikaten murada ermiş olur. Yoksa, bu dünya hayatı aldatıcı bir metâdır.»**[17] buyurur. Allah, Muhammed (s.a.v.) e muayyen bir ömür vermiştir. Onu, dinini tutunduruncaya kadar, kendi emrini yerine getirinceye kadar, dinini tebliğ edinceye kadar, uğrundaki mücadelesini tamamlayıncaya kadar yaşatmıştır. Bütün bunlardan sonra, onu kendi yanına almıştır. Sizi de, dosdoğru bir yol üzere bırakmıştır. Artık bundan sonra, ortada Kur'an varken kimse perişan olmayacaktır. Allah'ı Rab olarak kabul edenlerin Rabbi diridir, ölmez. Muhammed'e kulluk edenler ve onu ilâh mevkiine yükseltenler varsa, Muhammed ölmüştür. Ey insanlar, Allah'tan korkun. Dininize sımsıkı sarılın, Rabbinize güvenip itimat edin. Zira, Allah'ın dini yaşayacaktır. Allah'ın kitabı tamdır. Allah, dinine yardım edene, dinine saygılı davranana yardım eder. Ortada Allah'ın kitabı vardır. Ve bu kitap, bütün insanlara doğru ve emin yolu gösterir. Allah, Muhammed'i bu kitapla doğru yola iletmiştir. Bu kitapta Allah'ın helâl ve haramını belirten hükümleri vardır. Artık bundan sonra başımıza gelecek belâlara, karşımıza çıkacak engellere aldırmayacağız. Allah yolunda, kılıçlar kınından sıyrılmıştır. Bunları, bundan sonra kınına sokmayacağız. Bize başkaldıranlara karşı, Resûlüllah ile beraber savaştığımız gibi, mutlaka savaşacağız. Böylece zalimler cezalarını bulacaktır.» dedi. Sonra muhacirlerle beraber, Resûlüllah'ın yanına gitti.[18]

Hz. Enes anlatıyor:

Hz. Ebû Bekr devlet başkanı olmadan önce, **Hz. Ömer** minberden müslümanlara şu hitabede bulundu. Bu, Resûlüllah'ın Rahmet-i Rahmana kavuşuşunun ikinci günüydü. **Hz. Ebû Bekir**, susuyor ve konuşmuyordu. Müslümanlara:

«— Ben, Resûlüllah'ın, bizlerden sonra, Rabbine kavuşmasını arzu ediyordum. Eğer Muhammed, Rabbine kavuşmuşsa, Allah, geride, doğru yolu gösteren bir kitap bırakmıştır. Bu kitapla Muhammed'i doğru yola iletmiştir. Ve yine aramızda ikinin ikincisi olan, Resûlüllah'ın ar-

---

14 Zümer 30.
15 Kasas 88.
16 Rahman 26-27.
17 Âl-i İmran 185.
18 **Beyhakî; El-Bidaye** 5/243.

kadaşı **Ebû Bekr** vardır. O, devletin başına geçmeye, müslümanların en liyâkatli olanıdır. Kalkın, ona biat edin.» dedi. Daha önce, **Benî Sâide** sakifesinde bir grup ona biat etmiştir. Umumî biat burada minberde yapıldı. **Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr**'e:

«— Minbere çık.» dedi. **Hz. Ebû Bekr** minbere çıktı. **Hz. Ömer** de oradaydı. Herkes, **Hz. Ebû Bekr**'e biat etti.[19]

Hz. Enes anlatıyor: **Benî Sâide** sakifesinde, **Hz. Ebû Bekr**'e biat edilişinin ikinci günü, **Hz. Ebû Bekr** minbere çıkıp oturdu. **Hz. Ömer** ayağa kalkarak, **Hz. Ebû Bekr**'den önce konuştu, saygılı ifadelerle Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

«— Ey insanlar! Ben, bildiğiniz gibi, dün size bazı şeyler söylemiştim. Bu söylediklerim, Allah'ın kitabında bulunmadığı gibi, Resûlüllah'ın da bu hususta bana bir tembihi yoktu. Fakat ben, Resûlüllah'ın bizden sonra Rabbine kavuşacağı görüşündeydim. Allah bize, Resûlünü hidayete erdiren bir kitap ihsan etti. Eğer ona sımsıkı sarılırsanız, Allah size de hidayet eder. Çünkü Allah, Resûlüne de bu kitapla yol göstermiştir. Ve yine Allah, onlar mağaradayken ikinin ikincisi ve en hayırlınız olan, Resûlüllah'ın arkadaşını sizin başınıza devlet reisi olarak getirmiştir. Kalkın, ona biat edin.» diye hitap etti. **Sâkife** biatından sonra, **Ebû Bekr**'e umumî biat burada yapıldı. Bundan sonra **Ebû Bekr** söz aldı. Allah'a hamd ve senâdan sonra:

«— Ey insanlar! En hayırlınız olmadığım halde, size devlet başkanı seçildim. Eğer dürüst hareket edersem bana yardım edin. Şayet hatalarım olursa, bunları düzeltin. Doğruluk, emanete riayet etmektir. Yalancılıksa, emanete riayetsizliktir. İçinizden zayıf birisi, hakkını alıncaya kadar benim indimde kuvvetlidir. İçinizden kuvvetli birisi ise, başkalarının hakkını iade edinceye kadar benim indimde zayıftır. Allah'ın zelîl olmalarını takdir ettiğinin dışında hiçbir kavim Allah yolunda cihadı terketmeyecektir. Allah'ın belâlara dûçar ettiğinin dışında, hiçbir kavimde de kötülük yaygın hale gelmeyecektir. Allah'a ve Resûlüne itaat ettiğim müddetçe, bana itaat edin. Allah'a ve Resûlüne âsi olduğum zaman da bana itaat etmemelisiniz. Haydi namazlarınızı kılın. Allah'ın rahmeti üzerinize olsun.»[20]

İbn-i Abbas anlatıyor: **Abdurrahman b. Avf** yüklerinin yanına döndü. Ben, **Abdurrahman b. Avf**'a Kur'an okutuyordum. Kendisini beklediğim sırada çıkagelmişti. Bu hâdise, **Minâ**'da, **Ömer b. Hattab**'ın hilâfeti sırasında yapılan son hacda meydana gelmiştir. Burada, **Abdurrahman** bana şunları anlattı: Birisi **Ömer b. Hattab**'a gelerek falan:

«— Keşke **Ömer** ölse de filâna biat etsem. Zaten **Ebû Bekr**'e biat

---

19 **Buharî.**

20 **İbn-i İshak; El-Bidâye 5/248.**

de ansızın, oldu bittiye getirildi, diyor.» diye nakletmiş. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Allah'ın izni ile akşamleyin, herkesin içinde bunların hakkını yiyen bu cemaate hesap soracağım.» dedi. Ben ise:

«— Ey mü'minlerin emîri! Bundan vazgeç. Çünkü, bu mevsimde buraya her türlü insan gelir, kavga gürültü çıkabilir. Sen kalkıp konuşurken üzerine yürüyenler olur. Onları kızdıracak bir söz söylemenden korkuyorum. Onlar, senin sözlerini anlayıp değerlendirebilecek durumda değildirler. Fakat, Resûlüllah'ın şehri ve hicret yurdumuz olan Medine'ye varalım. Ulemâ ve eşraf ile başbaşa kalarak rahatlıkla istediğini konuşabilirsin. Hem sözlerine itibar edilir, hem de dediğin anlaşılır.» dedim. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Sağ salim, Medine'ye varırsam, ilk toplantıda bunları anlatacağım.» dedi. Zilhicce ayının sonlarına doğru, bir cuma günü Medine'ye hareket ettik. Ben gece-gündüz, soğuk-sıcak demeden yoluma devam ettim. Medine'ye vardım. Benden önce gelen, mescidde minberin sağ direğinin dibinde oturan **Saîd b. Zeyd**'i buldum. Onunla diz dize gelecek şekilde oturdum. **Hz. Ömer**'den önce gelmiştim. **Zeyd**'e:

«— **Hz. Ömer,** bu akşam, bu minberde, şimdiye kadar kimsenin söylemediği sözler söyleyecek.» dedim. **Saîd** buna inanmayarak:

«— Kimsenin söylemediği sözler söyleyeceğini sanmıyorum.» diye karşılık verdi. Biraz sonra, **Hz. Ömer** gelerek minbere oturdu. Müezzin ezanı bitirince, ayağa kalktı. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

«— Ey insanlar, bundan sonra da fazla yaşayıp, yaşamayacağımı bilmiyorum. Size hatırınızdan çıkmaması gereken bazı şeyler söyleyeceğim. Bu sözlerin mânasını kavrayanlar, bunları hatırlarında tutanlar her gittikleri yerde söylesinler, anlatsınlar. Bunları hatırlarında tutamayanların benim adıma bazı şeyler uydurarak anlatmalarına müsaade etmiyorum. Allah, **Muhammed** (s.a.v.) i hak, din ile göndermiştir. Ona kitap indirmiştir. Allah'ın indirdiği şeyler arasında recm[21] âyeti vardı. Bu âyeti okuduk, ezberledik ve üzerinde düşündük. Resûlüllah, suçluları recm etti. Ondan sonra biz de recm ettik. Zamanla, bazılarının, biz Kur'an'da recm âyetini bulamıyoruz, diyerek, Allah'ın indirdiği emri terkedip, dalâlete düşmelerinden korkuyorum. Evli bir kadın veya erkeğin zina etmesi halinde, delil ikame edilir, veya zinadan mütevellit kadının çocuğa kaldığı tesbit edilir, yahut zina edenlerin itirafı halinde, zina edenlere Kur'an'daki recm âyetinin tatbiki farzdır. Ve yine biz, Kur'anda: **«Öz babalarınızın dışındakileri baba kabul etmeyin. Başkalarını baba**

[21] **Recm:** Zina suçu işleyen evli erkek ve kadına, verilen cezadır. Suçlu beline kadar toprağa gömüldükten sonra, herkes tarafından taşlanarak öldürülür.

kabul etmekle kendinizi inkâr etmiş olursunuz.»[22] âyetini okuyorduk. Ve yine biz, Resûlüllah'ın: «**Meryem**'in oğlu **İsa** (a.s.) nın ilâhlık derecesine çıkarıldığı gibi, beni de medihte fazla ileri gitmeyin. Ben, sadece bir kulum. Bana, Allah'ın kulu ve Resûlü deyin.» buyurduğunu biliyoruz. Sizden birinizin şöyle dediği kulağıma geldi: **Ömer** ölürse falan'a biat edeceğim. Kimse, **Ebû Bekr**'e (r.a.) yapılan biat, ansızın, oldu bittiye getirildi, diyerek, ileri geri konuşup fitne çıkarmasın. Evet, **Ebû Bekr** (r.a.) e yapılan biat ansızın oldu. Ama Allah, bu sebeple doğacak birçok fitneye fırsat verdirmedi. Ayrıca da, bugün dahi içinizde herkesin itaat edeceği **Ebû Bekr** (r.a.) gibisi var mı? Resûlüllah'ın Rabbime kavuştuğu gün **Ali** (r.a.), **Zübeyr** (r.a.) ve beraberindekiler, Resûlüllah'ın kızı **Fâtıma**'nın evinde bulunuyorlardı. Ensarın hepsi de, **Benî Sâide** sakifesinde toplanmışlardı, Muhacirler de, **Ebû Bekr**'in yanına geldiler. Ben, kendisine:

«— Yâ **Ebâ Bekr**! Haydi, kardeşlerimiz Ensarın yanına gidelim.» dedim. Onların bulunduğu yere müteveccihen yola çıktık. Yolda bize, sözlerine itimat edilir, iki kişi rastgeldi. Bize:

«— Böyle nereye, ey Muhacirler?» dediler. Ben:

«— Kardeşlerimiz Ensarın bulunduğu yere.» dedim.

«— Onların yanlarına varılacak zaman değil. Kendi işinize bakın ey muhacirler!» dediler. Ben:

«— Vallahi onların yanına gideceğiz.» dedim. Yolumuza devam ederek, **Benî Sâide** sakifesinde Ensarın yanına vardık. Bir de baktık ki, onlar toplanmışlar, aralarında da her tarafı örtülü yatan biri var.

«— Bu kim?» diye sordum.

«— **Sa'd b. Ubade**.» dediler.

«— Nesi var?» dedim.

«— Hasta.» dediler.

Oturduğumuz zaman içlerinden biri kalkarak, Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

«— Biz, Allah'ın, «yardımcılar» ismini verdiği kimseleriz. İslâmın ordusuyuz. Sizse ey muhacirler! Peygamberimizin yakınlarısınız. İçinizden bir grup gelip bizim devletimizi ellerine geçirip gaspetmek istediler.» dedi. **Ebû Bekr** (r.a.) sesini çıkarmayınca, ben cevap vermek istedim. Kafamda güzel bir cevap hazırladım. Hiddetimi gizleyerek, **Ebû Bekr**'in yanında tam söze başlayacaktım ki, **Ebû Bekr**:

«— Hele dur, yâ **Ömer**!» dedi. Ben de onu kızdırmak istemedim. **Ebû Bekr** (r.a.) konuştu. **Ebû Bekr** daha soğukkanlı ve daha veciz konuşurdu. Benim düşündüklerimin hepsini büyük bir bedâhetle konuştu. Ve şöyle devam etti:

---

22 Bu âyet mensuhtur.

«— Şüphesiz biraz önce zikrettiğiniz şeylere lâyıksınız. Fakat, Araplar, ancak Kureyş'in başında bulunduğu bir devlete tâbi olurlar. Çünkü Kureyş, hem Arapların en soylusu, hem de en mukaddes beldede oturanıdır. Size, iki kişiden birinin devlet başkanı olmasını arzu ediyorum. İkisinden birine biat edebilirsiniz.» dedi. Benim ve **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'ın elini tuttu. **Ebû Bekr**'in bu son sözü hiç hoşuma gitmedi. Keşke ortaya çıkarılıp, boynum vurulsaydı da, **Ebû Bekr**'in içinde bulunduğu bir millete, devlet başkanı olmak gibi bir günaha itilmeseydim. Ancak, **Ebû Bekr**'in vefatı sırasında bu fikrim değişti. Bu sırada ensardan birisi:

«— Ben de, devlet başkanı olmaya talibim. Bir bizden, bir de sizden başkan olsun ey Kureyşliler!» dedi. Bunun üzerine gürültü çoğaldı. Sesler yükseldi. Biz büyük bir ihtilâf doğmasından korktuk. Ben hemen:

«— Uzat elini yâ **Ebâ Bekr**!» dedim. **Ebû Bekr** (r.a.) elini uzattı. Kendisine biat ettim. Hemen muhacirler de biat etti. Daha sonra da ensar biat etti. Biatten sonra da **Sa'd b. Ubâde** ile ilgilendik. Ensardan biri:

«— **Sa'd**'ın ölümüne sebep oldunuz.» dedi. Ben de:

«— Onun ruhunu kabzeden Allah'tır.» dedim. Buradaki toplantıda, **Ebû Bekr**'e yapılan biatten daha hoşa giden birşey olmadı. Tefrika doğacağından korkmuştuk. Bizden sonra sünnete uygun olmadan yapılan biat, biat değildir. Biz, orada, ya arzu etmediğimiz hususlarda biat etmiş olacaktık veya onlara muhalefet edecektik. Her iki halde de fesat doğacaktı. Müslümanlarla istişare etmeden devlet reisine yapılan biat biat değildir. Baskı ile, ölüm korkusuyla yapılan biat de biat değildir.»[23]

Hz. Ömer anlatıyor: Allah'ın Resûlü, Rahmet-i Râhmana kavuşunca, müslümanlar bize gelerek:

«— Ensar, **Benî Sâide** sakifesinde toplandı. **Sa'd b. Ubâde**'ye biat ediyor.» dediler. Ben, **Ebû Bekr** (r.a.) ve **Ebû Ubeyde** (r.a.) ensarın İslâmda, telâfisi imkânsız bir yara açmalarından korkarak hemen, sakifeye doğru yola çıktık. Yolda, ensardan sözüne güvenilir iki kişi ile karşılaştık. Birisi, **Uveyn b. Sâide**, diğeri de **Ma'n b. Adiy**'di. Bize:

«— Böyle nereye gidiyorsunuz?» diye sordular.

«— **Benî Sâide** sakifesinde toplanan sizinkilerin yanına.» dedik.

«— Geri dönün, size karşı bir hareket yok. Hoşunuza gitmeyen bir şey de yapılmıyor.» dediler. Biz ise, gitmekte kararlıydık. Ben yolda, oraya varınca konuşmak için bazı şeyler tasarladım. Nihayet onların bu-

---

[23] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; El-Bidâye 5/245 Buharî. Beyhakî; İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal** 3/138, 139 (**Zührî Urve**'den naklederek yolda karşılaştıkları iki kişinin **Uveyn b. Sâide** ile **Ma'n b. Adiy** olduğu; **Said b. Müseyyeb**'den gelen rivayette de, devlet başkanlığı iddiasında bulunanın **Hubâb b. Münzir** olduğu kaydedilir.

lundukları yere geldik. **Sa'd b. Ubâde** hasta, döşeğinde yatıyor, ensar da etrafına toplanmış. Bizim yanlarına geldiğimizi görünce:

«— Ey Kuryşliler, bir bizden, bir de sizden başkan olsun'» dediler. **Hubâb b. Münzir:**

«— İsterseniz, ben de başkanlığa talibim. Bütün savaşlarda zaferleri biz kazandık.» dedi. Ben konuşmak istedim. **Ebû Bekr** (r.a.):

«— Acele etme, sus yâ **Ömer!**» dedi. Kendisi, Allah'a hamd ve senâdan sonra:

«— Ey ensar! Biz sizin üstünlüğünüzü İslâmdaki mevkiinizi, bizim üzerimizdeki hakkınızı inkâr etmiyoruz. Fakat, pekâlâ siz de biliyorsunuz ki, Kureyşin Araplar arasında bir mevkii var. Kureyşin dışında hiçbir kabilenin böyle bir itibarı yok. Araplar, ancak, Kureyşten birisinin etrafında toplanabilirler. Bizden devlet başkanı olur, sizden de vezirler. Allah'tan korkun. İslâmı ilk yaralayanlar olmayın. İlk bid'ati siz ihdas etmeyin. Size, şu iki kişiden —beni ve **Ebû Ubeyde**'yi göstererek— birini başkan seçmenizi tavsiye ederim. Hangisine biat ederseniz, ediniz. Biat ettiğinize itimat edebilirsiniz.» diye hitap etti. Şu son cümle hâriç, **Ebû Bekr** düşündüklerimin hepsini söyledi. **Ebû Bekr**'in içinde bulunduğu bir kavme, başkan olmaktansa haksız da olsa tekrar tekrar öldürülmeyi tercih ederim. Sonra ben:

«— Ey ensar! Ey müslümanlar! Kendisinden sonra, Resûlüllah'ın yerine en lâyık olan, mağarada ikinin ikincisi olandır. —**Ebû Bekr**'dir— dedim. Sonra, **Ebû Bekr**'in elini tutarak biat etmek istedim. Ensardan birisi benden önce davrandı ve biat etti. Bunun üzerine oradakiler **Sa'd b. Ubâde** ile ilgilenmekten vazgeçerek sıra ile **Ebû Bekr**'e biat ettiler.[24]

Züreyk kabilesinden bir zât anlatıyor: O gün, **Ebû Bekr** ve **Ömer** (r.a.) yola çıkarak ensarın bulunduğu yere geldiler. **Ebû Bekr** (r.a.):

«— Ey ensar! Biz sizin hakkınızı inkâr etmiyoruz. Hiçbir mü'min de hakkınızı inkâr etmez. Yaptığımız bütün hayırlı işlerde mutlaka sizin payınız var. Fakat Araplar, ancak Kureyşten birisine boyun eğerler, onu devlet başkanı olarak kabul ederler. Çünkü Kureyş, Arapların en fasih konuşanıdır, en yakışıklı olanıdır, en mukaddes beldede oturanıdır, en cömert olanıdır. Haydi, **Ömer**'e biat edin.» dedi.

«— Hayır, **Ömer**'e biat edemeyiz!» dediler.

Hz. Ömer:

«— Niçin?» dedi.

«— Senin kendi kabileni bize tercih etmenden korkuyoruz.» dediler. **Hz. Ömer:**

---

[24] **İbn-i Ebî Şeybe, İbn-i Abbas**'dan; **Kenz'ül Ummâl** 3/139.

«— Ben hayatta olduğum müddetçe bu mümkün değil. **Ebû Bekr**'e biat ediniz.» dedi. **Ebû Bekr** (r.a.), **Ömer** (r.a.) e:

«— Sen, benden daha güçlüsün.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Sen de, benden daha faziletlisin.» dedi. Bu konuşma bir daha tekrar edildi. Üçüncüsünde **Ömer:**

«— Benim kuvvetim senin faziletinin yanında ve sana yardımcıdır. **Ebû Bekr**'e biat edin.» dedi. **Ebû Bekr**'e biatten önce, halk, **Ebû Ubeyde**' nin yanına gelince, **Ebû Ubeyde:**

«— Aranızda ikinin ikincisi varken, benim yanıma geliyorsunuz.» diye çıkıştı.[25]

Eshabın Ebû Bekri Devlet Başkanlığına Seçişi

Müslim anlatıyor: **Ebû Bekr** (r.a.), **Ebû Ubeyde** (r.a.) ye haber göndererek:

«— Gel, seni devlet başkanı seçelim. Allah'ın Resûlünün: «Her milletin itimat ettiği birisi var. Bu milletin itimat ettiği kimse ise, sensin.» buyurduğunu işittim.» dedi. Bunun üzerine **Ebû Ubeyde:**

«— Resûlüllah'ın bize imam tayin ettiği bir kimsenin önüne geçemem.» diye cevap verdi.[26]

Eb'ul-Bahtirî anlatıyor: **Hz. Ömer, Hz. Ebû Ubeyde**'ye:

«— Elini uzat, sana biat edelim. Resûlüllah'tan bu milletin itimat ettiği kimsenin sen olduğunu işittim.» dedi. **Ebû Ubeyde** ise:

«— Resûlüllah'ın bize imam tayin ettiği bir kimsenin önüne geçemem.» dedi.[27]

Bir diğer rivayette **Ebû Ubeyde:**

«— Müslüman olduğundan beri, senin boş lâf ettiğini işitmedim. İçinizde ikinin ikincisi olan Sıddîk[28] dururken bana mı, biat edecek-sin?» der.[29]

Hz. Osman:

«— Devlet başkanlığına en lâyık olanınız **Ebû Bekr es-Sıddık**'tır, ikinin ikincisidir, Resûlüllah'ın arkadaşıdır.» der.[30]

Sa'd b. İbrâhim b. Abdurrahman b. Avf anlatıyor: **Abdurrahman b. Avf** (r.a.), **Ömer b. Hattab** (r.a.) ile beraberdi. **Muhammed b. Mesleme** de, **Zübeyr**'in kılıcını kırmıştı. Herkesin bulunduğu bir sırada **Ebû Bekr**

---

[25] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummal** 3/140.
[26] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummal** 3/140.
[27] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummal** 3/140;
[28] **Hz. Ebu Bekr**'in sıfatı.. Her zaman doğru söyler manasına gelir.
[29] **Kenz'ül-Ummal** 3/140.
[30] **Kenz'ül-Ummal** 3/140.

(r.a.) ayağa kalkarak bir hitabede bulundu. Onlara, kendisinin aslında halife olmak istemediğini, şartların bu işe zorladığını anlattı. Ve:

«— Bir tek gün için de olsa, devlet başkanlığına seçilmeyi arzu etmedim. Buna, hevesli de değildim. Gizli ve açık Allah'a böyle bir niyazda da bulunmadım. Fakat, büyük fitneler çıkmasından korktuğum için bu vazifeyi kabul ettim. Devletin başına geçince rahatım kaçtı. Büyük bir işin başına getirildim. Allah'ın yardımı olmadan, bu hususta benim gücüm kudretim kâfi gelmez. Ben, bu makama, güçlü kuvvetli birisinin getirilmesini arzu ediyorum.» dedi. Muhacirler, **Ebû Bekr**'in bu sözlerini ve ileri sürdüğü mazereti kabul ettiler. **Hz. Ali** ve **Zübeyr** ise:

«— Biz, sadece, niçin bizimle istişarede gecikildi diye gücendik. Biz de, Resûlüllah'tan sonra bu işe **Ebû Bekr**'in lâyık olduğunu biliyoruz. O, Resûlüllah'ın mağara arkadaşı ve ikinin ikincisidir. Biz, onun şerefini ve yaşının bu işi görmeye müsait olduğunu da biliyoruz. Resûlüllah, daha hayattayken, onun cemaate namaz kıldırmasını emretmiştir.» dediler.[31]

Süveyd b. Gafle anlatıyor: **Ebû Süfyan Ali** ve **Abbas** (r.a.) ın yanına vararak:

«— Yâ **Ali** ve sen yâ **Abbas**! Niçin devlet başkanlığı Kureyşin zelîl ve küçük bir azınlığının elinde. Eğer siz isterseniz **Ebû Bekr** üzerine süvari ve piyadelerden mürekkep bir ordu göndererek bu işi onun elinden alırım.» dedi de, **Hz. Ali** (r.a.):

«— Hayır, onun üzerine bir ordu göndermeni istemem. Eğer biz, **Ebû Bekr**'i bu işe ehil görmeseydik, onu halife yaptırmazdık. Yâ **Ebâ Süfyan**! Mü'minler, birbirlerinden uzak da olsalar, birbirlerini seven ve birbirlerine iyi tavsiyelerde bulunan bir millettir. Münafıklarsa birbirlerini aldatan bir topluluktur... Biz, **Ebû Bekr**'e biat ettik. **Ebû Bekr** bu işe lâyıktır.» dedi.[32]

İbn-i Ebcer anlatıyor: **Ebû Bekr es-Sıddîk**'a biat edildiği zaman, **Ebû Süfyan, Ali**'nin (r.a.) yanına gelerek:

«— Hilâfet hususunda, Kureyşten küçük bir azınlık sizi mağlûp mu etti? İstersen, onlar üzerine süvari ve piyadeden müteşekkil bir ordu gönderebilirim.» dedi de, **Hz. Ali, Ebû Süfyan**'a:

«— Niye hâlâ, İslâma ve müslümanlara düşmansın? Bu düşmanlığın İslâma da, müslümanlara da bir zarar vermeyecektir. Biz, **Ebû Bekr**'i bu işe lâyık gördük.» diye karşılık verdi.[33]

Resûlüllah'ın bekçisi **Sahr** anlatıyor: **Halid b. Saîd b. Âs**, Yemen'dey-

---

[31] **Müstedrek** 3/66; **Beyhakî** 8/152.
[32] **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/140, 141.
[33] **İstiâb** 4/87; **Müstedrek** 3/78.

di. Resûlüllah'ın öbür âleme irtihali sırasında da, orada bulunuyordu. Hz. Peygamber'in, Rabbine kavuşmasından bir ay sonra Medine'ye döndü. Üzerinde ipekten bir abası vardı. Medine'de, **Hz. Ömer** ve **Hz. Ali'** ye rastladı. **Hz. Ömer, Halid**'i göstererek:

«— Parçalayın şunun cübbesini! İpek giyilir mi? Bizim bunları sulh zamanında giymemiz caiz değildir.» diye emir verdi. Bunun üzerine onun cübbesini parçaladılar. **Halid:**

«— Yâ **Ali!** Yâ **Abd-i Menâf**'ın torunu! Devlet reisliğini elinizden kaçırarak mağlûp mu oldunuz?» dedi. **Hz. Ali** ise:

«— Bunu, bir galip-mağlûp meselesi mi, yoksa bir hilâfet meselesi olarak mı görüyorsun?» dedi. O:

«— Ey **Abd-i Menâf**'ın **torunları**, bu makama sizden daha lâyığı yoktur.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Çenen kapansın inşallah! Yabancılar bu meselede ileri geri konuşup duruyorlar. Böyle sözler ancak sahibine zarar verebilir!» diye çıkıştı.[34]

Hâlid b. Saîd b. As'ın kızı, **Hâlid**'in annesi anlatıyor: **Ebû Bekr**'e biat edildikten sonra, babam Medine'ye geldi. **Ali** ve **Osman**'a:

«— Ey **Abd-i Menâf**'ın oğulları! Devlet reisliğini başkasına mı kaptırdınız?» dedi. **Hz. Ömer, Hâlid**'in bu sözünü **Ebû Bekr** (r.a.) e iletti. **Hz. Ebû Bekr, Hâlid**'in böyle bir söz söylemesine, **Hz. Ömer**'in ısrarına rağmen ihtimal vermedi. **Hâlid** üç ay **Hz. Ebû Bekr**'e biate yanaşmadı. Bir gün, **Hz. Ebû Bekr** öğleye yakın **Hâlid**'in evinde bulunduğu bir sırada, evine geldi. Selâm verdi. **Hâlid, Ebû Bekr**'e:

«— Sana biat etmemi arzu eder misin?» dedi. **Hz. Ebû Bekr** de:

«— Müslümanların iştirak ettiği anlaşmaya senin de iştirakini isterim.» dedi. **Hâlid:**

«— O halde, yatsı namazında sana biat edeceğim.» dedi. **Hz. Ebû Bekr** mescidde, minberdeyken, **Hâlid** gelip biat etti. **Hz. Ebû Bekr, Hâlid**'in hüsnüniyetini ve kendisine saygısını o zaman anladı. **Hz. Ebû Bekr,** Şam'a ordu gönderirken, sancağı **Hâlid**'e vererek, onu orduya kumandan tayin etti. Sancağı da evine kadar getirmişti. Bunun üzerine **Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr**'e:

«— **Hâlid,** böyle böyle söylediği halde, niçin onu kumandan tayin ediyorsun?» dedi. Çok geçmeden **Hz. Ebû Bekr, Devs'li Ebû Ervâ**'yı **Hâlid**'e göndererek:

«— Resûlüllah'ın halifesi, sancağımızı bize iade et diyor, de.» dedi. **Hâlid** de sancağı çıkararak, **Ebû Bekr**'e gönderdi. Ve:

---

[34] **Taberî 4/28; Kenz'ül-Ummâl 8/59.**

«— Kumandan tayin etmesi bizi memnun etmişti, azli de bizi üzmedi. Bu işin arkasında başkası var.» dedi. Ayrıca bunları **Hz. Ömer**'e söylememesini sıkı sıkı tembih etti. Vallahi babam, ölünceye kadar **Hz. Ömer**'in üzerine titrerdi, onu severdi.[35]

Hz. Aişe anlatıyor:

Babam, devesinin üzerinde, kılıcı elinde **Zi'l-Kassa**'ya doğru yola çıktı. **Ali b. Ebî Talib**, babamın yoluna çıkarak, devesinin yularından tuttu. Ve:

«— Nereye, ey Resûlüllah'ın halifesi! Sana, Resûlüllah'ın **Uhud**'da söylediğini söyleyeceğim. Kılıcını kınına koy. Kendini helâk ederek bizi acılar içinde bırakma. Eğer senin yüzünden başımıza birşey gelirse, senden sonra, **İslâm için hiçbir zaman dirlik ve düzen kalmaz!»** dedi. Bunun üzerine babam, orduyu göndererek, kendisi geri döndü.[36]

---

35 **İbn-i Sa'd** 4/97.

36 **El-Bidaye** 6/315; **Kenz'ül-Ummâl** 3/143

MİLLET İRADESİNE VERİLEN ÖNEM

Hz. Ebû Bekr bir hutbesinde halka şöyle hitabeder:

«— Ey nâs! Eğer benim hilâfeti isteyerek; kendimi size ve diğer müslümanlara üstün görmek gibi bir niyetle üzerime aldığımı sanıyorsanız, kudret ve iradesiyle yaşadığım, Allah'a yemin ederim ki, ben bu işi isteyerek, kendimi herhangi birinizden üstün gördüğüm için üzerime almadım. Bir tek gün için dahi olsa devletin başına geçmeyi de düşünmedim, gizli veya açık Allah'a böyle bir niyazda bulunmadım. Büyük bir işin başına geçirildiğimi biliyorum. Ancak, Allah'ın yardımı ile bunu başaracağım. Bu işi adaletten ayrılmadan yapabilecek Resûlüllah'ın eshabından birisine her zaman vermeye hazırım. Bu takdirde, bana biatınızın önemi yoktur. Dilediğinize biat edebilirsiniz. Nihayet ben de sizden birisiyim.»[37]

İsa b. Atiyye anlatıyor:

Hz. Ebû Bekr, kendisine biat edildiğinin ikinci günü ayağa kalkarak şöyle bir hitabede bulundu:

«— Ey insanlar! Dün bana yaptığınız biatleri geçersiz sayıyorum. Çünkü ben, en iyiniz değilim. En iyinize biat edin. Haydi ne duruyorsunuz?» dedi. Bunun üzerine, herkes:

«— Ey Allah'ın Resûlünün halifesi, vallahi en hayırlımız sensin!» dediler. **Hz. Ebû Bekr** devamla:

«— Ey müslümanlar! İnsanlar, isteyerek ve istemeyerek İslâma girdiler. Bugün onlar, Allah'ın ordusu ve onun dostlarıdır, eğer, Allah'ın himayesinde olan birşeyden dolayı hesaba çekilmek istemiyorsanız, onu hemen yerine getiriniz. Şeytan beni yoldan çıkarabilir. Kızdığımı gördüğünüz zaman, size bir zararımın dokunmaması için benden uzak durunuz. Ey insanlar! Kölelerinizin getirdiği malların helâl olup olmadığını araştırınız. Haramla beslenen bir vücut asla cennete giremez. Beni murakabe etmekten de geri durmayın. Eğer dürüst hareket edersem bana yardım edin. Şayet yanlış bir hareketim olursa, hatamı düzeltin.

---

[37] **Kenz'ül-Ummâl** 3/131.

Allah'a itaat ettiğim müddetçe bana itaat edin. O'na isyan edersem, siz de bana isyan edin.» dedi.[38]

Eb'ül-Cehhâf anlatıyor:

Hz. Ebû Bekr'e biat edildikten sonra, üç gün evine kapandı. Her gün, bir defa dışarı çıkarak:

«— Ey ahali! Ben sizin daha önceki biatlerinizi geçersiz sayıyorum. Dilediğinize biat edin.» diyordu. Her defasında da **Ali b. Ebî Talib** kalkarak:

«— Ne seni bu vazifeden azlederiz. Ne de, kendi arzunla çıkmana razı oluruz. Seni Resûlüllah öne geçirmiştir. Kim buna mâni olabilir?» der.[39]

Bir diğer rivayette, **Hz. Ebû Bekr**, minbere çıkarak:

«— Benim halifeliğimi arzu etmeyen varsa, istifa edeyim.» der. Ve bunu üç defa tekrar eder. Bu sırada, **Hz. Ali** ayağa kalkarak:

«— Ne seni bu vazifeden azlederiz. Ne de, kendi arzunla çıkmana râzı oluruz. Seni Resûlüllah öne geçirmişken kim buna mâni olabilir?» der.[40]

---

38 **Taberânî; Kenz'ül-Ummâl 3/135; Mecme'uz-Zevâid 5/184.**
39 **Kenz'ül-Ummâl 3/141.**
40 **Kenz'ül-Ummâl 3/140**

DEVLET BAŞKANLIĞINI KABUL ZARURETİ

Râfî b. Ebû Râfî anlatıyor: Halk, **Ebû Bekr'i** hilâfet makamına seçtiği zaman, kendi kendime, yeni halife, iki kişiye dahi başkan olmamamı tavsiye eden biriydi. Nasıl oldu da bütün milletin başı oldu? dedim ve Medine'ye müteveccihen yola koyuldum. Sağ salim Medine'ye ulaştım. **Ebû Bekr**'in yanına vardım. Ve:

«— Yâ **Ebâ Bekr!** Beni tanıdın mı?» dedim.

«— Evet.» dedi.

«— Bana birşey söylemiştin. Hatırlıyor musun? Benim iki kişiye dahi başkan olmamı tavsiye etmezken, sen bütün milletin başına geçtin. Bunun sebebi nedir?» diye sordum. **Ebû Bekr:**

«— Resûlüllah, Rabbine kavuştu. Halk daha yeni küfrü bırakıp İslâma girdi. Ben, onların bu dini terketmelerinden ve ihtilâfa düşmelerinden korktum. Bu sebeple, istemeyerek bu vazifeyi üzerime aldım. Arkadaşlarım beni bu işten muâf tutmadılar.» dedi. **Ebû Bekr**, kendisini, bu işe zorlayan sebepleri anlatınca, ben de ona hak verdim.[41]

DEVLET BAŞKANI SEÇİLMESİ ÜZERİNE EBÛ BEKR'İN ÜZÜLMESİ :

Rebia ailesinden bir zât anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr,** devlet başkanı seçilince, üzülerek gidip evine oturmuştu, yanına **Hz. Ömer** geldi. **Ömer**'i gören **Hz. Ebû Bekr:**

«— Bu işi benim üzerime sen yükledin.» diye çıkışmaya başladı. İnsanlar arasında âdil hüküm vermenin güçlüğünden şikâyet etti. Bunun üzerine, **Hz. Ömer:**

«— Resûlüllah'ın: Bir vali içtihad ederek isabetli karar verirse, kendisine iki kat ecir vardır. İsabetsiz karar verirse, bir ecir vardır, buyurduğunu bilmiyor musun?» dedi.[42]

---

[41] **Kenz'ül-Ummâl** 3/125; **İbn-i Rahaveyh; Adenî; Begavî.**

Abdurrahman b. Avf anlatıyor:

Hz. Ebû Bekr, ölüm döşeğinde bana şunları söyledi:

«— İstemediğim halde yaptığım, istediğim halde yapamadığım üç şeyden dolayı üzülüyorum. Üç hususu da Resûlüllah'a sormadığım için üzgünüm... **Benî Sâide** sakifesi hâdisesinde, devlet başkanlığını, **Ebû Ubeyde** veya **Ömer**'den birinin omuzuna yüklemek, onun başkan, kendimin de yardımcı olmasını istiyordum ...**Halid**'i Şam'a gönderdiğimde, keşke **Ömer**'i de Irak'a gönderseydim. Hem kuzeye, hem doğuya el uzatmış olurdum. Resûlüllah'a sormayı arzu ettiğim üç şey ise şunlardı: Keşke, kendisinden sonra halifenin kim olacağını sorsaydım da, bu hususta münakaşa olmasaydı. Bir de, ensarın, devlet başkanlığı hususundaki yerinin ne olacağını sorsaydım, çok iyi olurdu.»[43]

---

[42] **Kenz'ül-Ummâl** 3/135.

[43] **Taberânî; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl.**

HALİFENİN KENDİ YERİNE LİYÂKATLİ BİRİSİNİ TAVSİYESİ

Ebû Seleme b. Abdurrahman anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr**, ölüm döşeğindeyken, **Abdurrahman b. Avf**'ı çağırdı. Ve:

«— Bana, **Ömer** hakkındaki fikrini söyle.» dedi. **Abdurrahman:**

«— Bunu benden daha iyi biliyorsunuz.» dedi. **Ebû Bekr:**

«— Buna rağmen sen de fikrini söyle.» deyince, **Abdurrahman:**

«— Halifeliğe lâyık olanların en faziletlisidir.» dedi. Sonra, **Osman b. Affan**'ı çağırdı:

«— **Ömer** hakkında fikrini söyle.» dedi. **Osman:**

«— Onu hepimizden daha iyi bilirsin.» diye cevap verdi. **Ebû Bekr:**

«— Buna rağmen, sen de fikrini söyle, yâ **Osman!**» dedi.

«— Allah'ım, ben onun, dışı kadar içinin de temiz olduğunu biliyorum. İçimizde ona benzer biri daha yok.» dedi. Bunun üzerine **Ebû Bekr:**

«— Allah râzı olsun! Eğer onu yerime bırakmış olsaydım, senin hakkını yememiş olurdum.» dedi.

Hz. Ebû Bekr, bunlarla beraber, **Said b. Zeyd, Useyd b. Hudayr**, ensar ve muhacirlerin diğer ileri gelenleriyle de istişarede bulundu. **Useyd:**

«— Senden sonra en hayırlımızın o olduğunu biliyoruz. Râzı olunacak şeye râzı olur, kızılacak şeye kızar. İçi de dışı kadar tertemizdir. Bu işe ondan daha liyâkatlisi yoktur.» dedi.

Eshap, **Abdurrahman** ile **Osman'ın**, **Ebû Bekr**'in yanına girip başbaşa konuştuklarını duyunca, **Ebû Bekr**'in yanına geldiler, içlerinden biri:

«— **Ömer**'i, yerine tavsiye ettiğin için, Rabbine hesap verirken ne diyeceksin? Onun şiddetini bilmiyor musun?» dedi. Bunun üzerine **Ebû Bekr:**

«— Bana yardım edin, oturayım... Allah ile beni korkutmak istiyorsunuz? Başınıza geçerek size zulmeden perişan olur. Ben, Rabbime: Allah'ım, onlara en hayırlılarını halife seçtim, derim. Bu sözlerimi dışarıda seni bekleyenlere ilet.» dedi. Yatağına uzanarak **Osman b. Affan**'ı çağırttı. Ve:

«— Yaz...» dedi. **Hz. Osman** şunları yazdı:

«**Ebû Bekr**'in, **Ömer**'i halife seçmesi, **Ömer**'e ve halka tavsiyeleri hakkındaki mektubudur:

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla başlarım.

Bu, Ebû Bekr b. Ebû Kuhafe'nin, dünyadan ayrılmak üzereyken; kâfirin, fâcirin ve yalancının imana geleceği öbür âleme göç etmek üzereyken yaptığı vasiyetidir: Ben size, Ömer b. Hattab'ı devlet başkanı olarak seçtim. Onu dinleyin, ona itaat edin. Ben, bununla, Allah'a, Resûlüne, dinine ve kendime ve size karşı bir kusur işlemedim, hiçbir hayrı esirgemedim. Eğer size, âdil davranırsa, benim, hakkındaki, zannımı, kanaatimi kuvvetlendirmiş olur. Eğer, umduğum gibi çıkmazsa, herkesin günahı, vebali kendi boynunadır. Ben, hayırlı olacağını düşündüm. Gaybı bilemem. «Zulmedenler, hangi âkıbete uğrayacaklarını, nereye dönüp kalacaklarını, yakında öğreneceklerdir.»[44] Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun.»

Sonra mektubu eline alarak mühürledi.

Bazıları, **Hz. Ebû Bekr**'in bu mektubu yazdırırken, **Ömer** ismini zikretmeden kendinden geçtiğini, bunu gören **Hz. Osman**'ın, **Ömer**'in ismini yazarak mektuba devam ettiğini söylerler. Biraz sonra, **Hz. Ebû Bekr** kendine gelince, **Hz. Osman**'a:

«— Yazdıklarını bana bir oku.» demiştir. Mektup okunurken **Ömer** ismini duyunca, **Ebû Bekr** tekbir getirerek:

«— Bu baygınlığım sırasında, ruhumu teslim edeceğimden korkup, ihtilâfa meydan vermemek için bunu yazdığını görüyorum. İslâma ve müslümanlara bu iyiliğinden dolayı Allah seni hayırla mükâfatlandırsın. Vallahi sen de bu işe lâyıksın.» dedi. Sonra mektubu mühürleyerek **Hz. Osman**'a verdi. **Ömer b. Hattab** ve **Useyd b. Said** ile beraber müslümanların kalabalık olduğu yere gönderdi. **Hz. Osman**, halka:

«— Bu mektupta yazılı olan şahsa biat edecek misiniz?» diye sorunca, halk:

«— Evet!» dediler.

İçlerinden birisi, —**İbn-i Sa'd**, bunun **Hz. Ali** olduğunu söylüyor—:

«— Mektupta yazılı olanın **Ömer** olduğunu biliyoruz. Mektubun tamamını okuyun!» dedi. Okunanı herkes kabul etti ve **Ömer**'e biat ettiler.

Sonra **Hz. Ebû Bekr**, yalnız olduğu bir sırada, **Ömer**'i çağırdı. Ona gerekli tavsiyelerde bulundu. Sonra, **Ebû Bekr** dışarı çıkarak, ellerini kaldırıp:

«— **Allah'ım! Ben bu davranışımla bu milletin iyiliğini istedim. On-**

---

[44] Şuarâ 227.

ların ihtilâfa düşmelerinden korktum. Onların halini benden daha iyi bilirsin. Onların hayrı için bu fikrimi beyan ettim. Onların en hayırlılarını, en kuvvetlilelerini, kendilerini doğru yola getirmeye en çok düşkün olanlarını, devlet başkanı seçtim. Artık ömrümün son anlarını yaşıyorum. Onu, bana hayr'ül-halef yap. Bunlar, Senin kullarındır. Bunların kaderleri Senin elindedir. Devlet başkanlarını onların hayrına çalıştır. Ve onu, âlemlere rahmet olan, temiz insanlara yol gösteren peygamberin izinden giden kâmil halifelerden bil. Halkını da kendisine yardımcı et.» diye dua etti.[45]

Hz. Hasan (r.a.) anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr** ağırlaşınca, ruhunu teslim edeceğini hissetti. Halk etrafına toplandı. **Hz. Ebû Bekr,** onlara:

«— Vaziyetimi görüyorsunuz. Öbür âleme göçtüm, göçeceğim arasındayım. Allah, bana ettiğiniz biatın hükmünü kaldırmış, benimle yaptığınız akdi hükümsüz bırakmış; halife seçme işini size havale etmiştir. Dilediğinizi kendinize başkan yapabilirsinz. Eğer, ben hayattayken devlet başkanınızı seçerseniz, benden sonra ihtilâfa düşme ihtimaliniz daha azalır.» dedi. Bunun üzerine oradakiler, **Ebû Bekr**'in yanından ayrılıp, kendilerine bir başkan seçmek istediler. Fakat bir çıkar yol bulamadılar. Tekrar **Hz. Ebû Bekr'**in yanına geldiler:

«— Ey Allah'ın Resûlünün halifesi, bize ne tavsiye edersin?» dediler. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Herhalde ihtilâfa düştünüz.» dedi. Onlar:

«— Hayır.» diye cevap verdiler. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Gönül rızasıyla, Allah'ın emirlerine bağlanmanız lâzımdır.» dedi. Onlar da:

«— Peki.» diye karşılık verdiler. **Hz. Ebû Bekr:**

«— O halde bana müsaade edin. Allah rızası için, dininin ve kullarının yararına biraz düşüneyim.» dedi. **Hz. Osman**'ı çağırttı. Ve:

«— Bana, devlet başkanı seçmek için bir aday göster. Ben, senin de, bu işe lâyık olduğunu görüyorum.» dedi. **Hz. Osman:**

«— **Ömer.**» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ebû Bekr:**

«— Yaz...» dedi. **Hz. Osman** isme kadar yazdı. Bu sırada, **Hz. Ebû Bekr** bayıldı. Biraz sonra ayılınca:

«— **Ömer**, yaz.» dedi.[46]

Osman b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr** ölüm döşeğindeyken, **Osman b. Affan** (r.a.) ı çağırdı. Ona vaziyetini yazdırırken, yerine halife olacak şahsı yazdıramadan bayıldı. **Hz. Osman, Ömer b. Hattab**'ı yazdı. **Hz. Ebû Bekr** ayılınca, **Osman**'a:

---

[45] **İbn-i Sa'd** 3/199; **Kenz'ül-Ummâl** 3/145.
[46] **İbn-i Sa'd** 3/199.

«— Herhangi bir kimse yazdın mı?» diye sordu. O da:

«— Senin ruhunu teslim ettiğini sandığım, tefrikadan korktuğum için **Ömer b. Hattab**'ı yazdım.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ebû Bekr:**

«— Allah senden razı olsun. Şayet kendini yazmış olsaydın, yine isabetli hareket etmiş olurdun.» dedi. Bu sırada yanına **Talha b. Ubeydullah** geldi ve:

«— Ben, bir topluluğun sana gönderdiği temsilciyim. Sana; hayatında, **Ömer**'in bize gösterdiği şiddetini bildiğin halde, nasıl oluyor da, vefatından sonra işlerimizi ona teslim ediyorsun, diyorlar. Ben de, bunu sana soruyorum. Bunlara ne söyleyeceksen, söyle.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ebû Bekr:**

«— Beni doğrultun, oturayım. Allah ile mi beni korkutuyorsunuz? İşinizi önemsemeyen kimse hüsrana uğrar. Allah beni bu hususta sorguya çektiğinde: Senin kullarına, en hayırlılarını halife seçtim, derim. Bu sözlerimi temsilcisi olduğun topluluğa ilet.» dedi.[47]

Hz. Aişe anlatıyor:

Hz. Ebû Bekr, vefatına yakın, **Ömer**'i halife olarak seçti. Yanına **Hz. Ali** ve **Talha** gelerek:

«— Yerine kimi seçtin?» dediler.

«— **Ömer**'i.» diye cevap verdi.

«— Peki, Rabbine nasıl hesap vereceksin?» diye sordular.

«— Allah ile mi beni tehdit ediyorsunuz? Ben, Allah'ı da, **Ömer**'i de sizden daha iyi tanırım. Allah'a: Kullarının en hayırlısını halife seçtim, derim.» dedi.[48]

---

47 Le'lekâî

48 **Kenz'ül-Ummâl** 3/146; **Beyhakî** 8/149; **İbn-i Cerir** 4/54; Aynı mealde bir hadis de, **Zeyd b. Haris**'ten rivayet edilir; **İbn-i Ebî Şeybe.**

DEVLET BAŞKANLIĞI ÜZERİNE EHL-İ HAL VE'L-AKD'İN[49] İSTİŞARE ETMESİ

İbn-i Ömer anlatıyor: **Ebû Lü'lüe, Hz. Ömer**'i iki yerinden yaralayınca, **Hz. Ömer,** farkında olmadan halka bir kötülük ettiğini sandı. Hemen, **İbn-i Abbas**'ı çağırdı. Onu sever, kendisine yakın kabul eder, sözünü dinlerdi. Ona:

«— Bu işte, müslümanların bir dahli olup olmadığını bilmek istiyorum.» dedi. Bunun üzerine **İbn-i Abbas** dışarı çıkıp dolaşmaya başladı. Her rastladığı topluluğun ağladığını gördü. **Hz. Ömer**'in yanına dönerek:

«— Ey mü'minlerin emîri! Her rastladığım topluluğun, en güzide evlâtlarını kaybetmiş gibi ağladığını gördüm.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Peki öyleyse, beni kim yaraladı?» diye sordu. **İbn-i Abbas:**

«— **Mugire b. Şube**'nin kölesi, **Mecusî Ebû Lü'lüe.**» dedi. **İbn-i Abbas,** bunun üzerine, **Hz. Ömer**'in gözlerinin içinin güldüğünü gördüm, der. **Hz. Ömer:**

«— Lâilâhe illâllah, diyen bir kimseye beni öldürtmeyen Allah'a hamd olsun. Hiçbir gayr-i Müslim yabancıyı içinize sokmamanızı emretmiştim. Beni dinlemediniz. Bana kardeşlerimi çağırın.» dedi.

«— Kimler?» diye sorulunca:

«— **Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas.**» dedi.

Onlara adam gönderdi. Sonra başını kucağıma koydu. Çağırdıkları gelince:

«— İstediklerin geldi.» dedim.

«— Peki! Müslümanların bundan sonraki durumu hakkında düşündüm. Sizler aklıma geldiniz. Sizler, müslümanların ileri gelenleri, liderlerisiniz. Devletle ilgili meseleler ancak sizin aranızda konuşulabilir. Siz, doğruluktan ayrılmadığınız müddetçe, devlet işleri düzgün gider. Şayet siz ihtilâfa düşerseniz halk da ihtilâfa düşer.» dedi. Ben, ihtilâf,

---

49 Ehl-i Hal' vel-Akd: Devlet başkanını tayine ve azle salâhiyetli kurul.

ayrılık ve olsa sözlerini duyunca, gerçekten böyle olacak sandım. Çünkü, hemen hemen söylediği her şey hakikat olurdu. Bu arada, yarasından epey bir kan boşandı. Bu altı kişi de fısıltı halinde konuşuyordu. İçlerinden birisine biat etmelerinden korktum. Ve:

«— Mü'minlerin emîri henüz hayattadır. Bir anda, iki halife bulunamaz.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Beni kaldırın.» dedi. Kaldırdık. Bu altı kişiye hitaben de:

«— Üç gün istişare edin. Cemaate namazı **Suheyb** kıldırsın.» dedi. Onlar:

«— Kimlerle istişare edelim, ey mü'minlerin emîri?» diye sordular.

«— Muhacirler, ensar ve diğer ordu komutanlarıyla istişare edin.» dedi. Sonra süt istedi, içti. Yaralarından bembeyaz süt çıktı. Şehit olacağını anlayınca:

«— Şu anda bütün dünya benim olsa, kıyamet gününün korkusundan hepsini bağışlardım. Allah'a şükür, gözüm arkada kalmayacağı için, bunu bile önemsemiyorum.» dedi. **İbn-i Abbas:**

«— Her ne kadar böyle söylüyorsan da, Allah seni hayırla mükâfatlandıracaktır. Müslümanlar Mekke'de korkulu bir hayat yaşarken, Allah'ın seninle, bu dini ve müslümanları kuvvetlendirmesi için, Resûlüllah dua etmedi mi? Seninle İslâm açıktan açığa yayılıp, Hz. Peygamber ve eshabı açıktan tebliğe başlamadılar mı? Medine'ye hicret ettin. Hicretin bir fetih kadar güzel olmadı mı? Sonra sen, Resûlüllah'ın müşriklerle yaptığı şu savaşlara iştirak etmedin mi? Allah'ın Resûlü senden râzı olarak ruhunu teslim etmedi mi? Resûlüllah'ın yolunda, kendisinden sonraki halifeye vezir olmadın mı? Müslümanlarla, mürtedlere en büyük darbeyi indirerek, onların zorla veya gönül rızalarıyla İslâma girmelerini sağlamadın mı? **Hz. Ebû Bekr,** senden râzı olarak ruhunu teslim etmedi mi? Sonra, en güzel şekilde devlet başkanı seçilmedin mi? Allah, senin vasıtanla şehirler kurup, servetler yığdırmadı mı? Yine seni vasıta ederek, düşman tehlikesini kaldırıp, her aileyi, dininde ve geçiminde rahata kavuşturmadı mı? Şehadetle ömrünü nihayete erdirmedi mi? Ne mutlu sana!» dedi. Bunun üzerine, **Hz. Ömer:**

«— Vallahi mağrur, sizin şımarttığınız kimsedir.» dedi ve devamla: «Yâ **Abdullah,** kıyamet günü, Allah katında benim lehimde şahitlik eder misin?» dedi. **Abdullah** da:

«— Evet.» deyince:

«— Allah'ım! Sana binlerce hamd. **Abdullah,** yüzümü yere koy.» dedi. Ben de yüzünü kucağımdan, kaldırarak dizimin üzerine koydum. Yine:

«— Yüzümü yere koy.» dedi. Yüzünü yere yasladı. Ve:

«— Ey **Ömer,** eğer Allah affetmezse, vay sana, vay ananın başına

gelenlere ey **Ömer!**» dedi. Ruhunu teslim etti. Allah rahmet eylesin. **Hz. Ömer** ruhunu teslim ettiği zaman **Abdullah b. Ömer**'e, gel diye haber gönderdiler. O:

«— Babamın size emrettiği şeyde, muhacirler, ensar ve diğer ordu komutanlarıyle istişare yapmazsanız, yanınıza gelmeyeceğim.» diye haber gönderdi.[50]

Amr b. Meymun anlatıyor: **Hz. Ömer**, oğlu **Abdullah**'a:

«— Borçlarımı bir hesap et.» dedi. **Abdullah:**

«— Seksen altı bin dirhem.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Eğer **Ömer** ailesinin malı bu borçları ödemeye kâfi gelirse öde. Kâfi gelmezse, üstünü **Adî b. Ka'b** sülâlesinden iste. Bunların malları da borcunu ödemeye kâfi gelmezse, Kureyşten iste. Artık başkalarına da gitme. Borçlarımı ödemeyi ihmal etme. Mü'minlerin annesi **Aişe**'ye git. **Ömer b. Hattab**, —Sakın mü'minlerin emîri deme. Şu anda, artık ben mü'minlerin emîri değilim— arkadaşlarının yanına defnedilmek için müsaade istiyor, de.» dedi.

Abdullah b. Ömer, Hz. Aişe'ye gitti. Onu evinde oturmuş ağlar vaziyette buldu. Selâm verdi.

«— **Ömer b. Hattab,** arkadaşlarının yanına defnedilmeyi arzu ediyor, müsaade eder misin?» dedi. **Hz. Aişe:**

«— Ben, onların yanlarındaki boş yeri kendim için ayırmıştım. Fakat, bugün **Ömer'i** kendime tercih ediyorum.» dedi. **Abdullah,** babasının yanına döndüğü zaman:

«— Ne dedi?» diye sordu. **Abdullah** da:

«— Sana müsaade etti.» dedi. Bunu duyan **Hz. Ömer:**

«— Bundan daha mutlu birşey olamaz!» dedi. Devamla: «Ruhumu teslim ettiğim zaman, beni oraya kadar götürün. Sonra, sen tekrar izin iste. **Ömer b. Hattab,** buraya gömülmeyi arzu ediyor, de. İzin verdiği takdirde beni oraya gömün. İzin vermezse, müslüman mezarlığına gömün.» dedi. **Hz. Ömer,** vefatından sonra, omuzlarda taşınırken, halk sanki ilk defa o gün matemin ne olduğunu anlıyordu. **Abdullah, Hz. Aişe**'ye selâm verdi.

«— **Ömer b. Hattab,** arkadaşlarının yanına gömülmeyi arzu etmişti. Müsaade ediyor musun?» dedi. **Aişe,** izin verdi. Allah'ın kendisine bir lûtfu olarak **Ömer b. Hattab, Ravza-i Mutahhara**'ya, **Resûlü Ekrem** ve **Ebû Bekr**'in yanına gömüldü.

Ölüm döşeğindeyken, kendisine:

«— Bir halife seç.» demişlerdi. O da:

«— Resûlullah'ın kendilerinden râzı olarak ruhunu teslim ettiği kimseler içinden hangisinin bu işe daha lâyık olduğunu bilemiyorum.

---

[50] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid** 9/76.

Kendileri içlerinden kimi halife seçerlerse, işte benden sonraki halife odur.» dedi. **Ali, Osman, Talha, Zübeyr, Abdurrahman, b. Avf** ve **Sa'd'** in isimlerini verdi.

«— **Sa'd**'in, devlet başkanı seçilmesine de birşey diyemem. Çünkü ben, onu Kûfe valiliğinden, aczinden veya hiyanetinden dolayı azletmedim. İçlerinden hangisi halife seçilirse, onunla istişare etsin.» dedi.

Abdullah b. Ömer, yukarıda ismi geçen insanlarla, devlet başkanlığı meselesini istişareye başladı. Kendisinin bu işle bir alâkası yoktu. Heyet toplandığı zaman, **Abdurrahman:**

«— Herkes reyini bir arkadaşına bıraksın. Heyeti üçe indirelim.» dedi. Bu fikir kabul gördü. **Zübeyr** reyini **Ali**'ye, **Talha Osman**'a, **Sa'd** da **Abdurrahman**'a bıraktı. Bu üç kişi bu mesele için yeniden toplandı. **Abdurrahman:**

«— Bu işi benim yürütmeme müsaade eder misiniz? Hemen şunu belirteyim: Allah şahidim olsun ki, devlet başkanlığı için sizin en faziletliniz ve müslümanlara en faydalı olanınızı seçmekte kusur etmeyeceğim.» dedi. Onlar da:

«— Peki.» dediler. **Ömer, Ali** ile görüştü. Ve:

«— Sen, Resûlüllah'ın akrabası ve ilk müslümanlardansın, Allah için seni halife seçersem, âdil davranacağından şüphem yok. **Osman**'ı halife seçersem, onu da dinleyip, itaat edeceğinden yine şüphem yok.» dedi. **Hz. Ali:**

«— Şüphesiz.» diye cevap verdi. Sonra **Osman** ile aynı şekilde konuştu. Ondan da bu cevabı alınca:

«— Uzat elini yâ **Osman!**» dedi. **Hz. Osman** elini uzattı. **Osman**'a biat etti. Peşinden **Ali** biat etti. Sonra da müslümanlar biat ettiler.[51]

Amr anlatıyor: **Ömer b. Hattab** ölüm döşeğindeyken:

«— Bana, **Ali**'yi, **Talha**'yı, **Zübeyr**'i, **Osman**'ı, **Abdurrahman b. Avf**'ı, **Sa'd**'i çağırın!» dedi. Bunlardan sadece **Ali** ve **Osman** ile konuştu. **Hz. Ali**'ye:

«— Yâ **Ali!** Bu heyet senin Resûlüllaha yakınlığını, Allah'ın sana ihsan ettiği ilim ve fıkıhdaki dereceni biliyor. Eğer devlet başkanlığına seçilirsen Allah'tan kork. **Abdülmuttalib** sülâlesine imtiyaz sağlama.» dedi. **Hz. Osman**'a da:

«— Bunlar, senin Resûlüllah ile akrabalığını, büyüklüğünü ve şerefini biliyorlar. Sen de filânlara, halktan farklı imtiyazlar tanıma!» dedi. Sonra:

«— Bana **Suheyb**'i çağırın!» dedi. **Suheyb**'e de:

«— Halka, üç gün, namazı sen kıldır. Bu heyet bir evde toplansın.

---

[51] **İbn-i Sa'd 3/344; İbn-i Ebî Şeybe; Buharî, Nesei.**

Eğer, biri üzerinde ittifak edilirse, muhalefet edenin boynunu vurun!» dedi.[52]

Ebû Cafer anlatıyor: **Ömer b. Hattab**, şûra üyelerine:

«— Bu meseleyi istişare edin. Eğer, üç ayrı görüş belirir ve ikişer kişi bu görüşleri tutarsa, yeniden istişare edin. Eğer dörde iki olursa, ekseriyetin fikrini kabul edin. Şayet üçe üç olursa, **Abdurrahman**'ın bulunduğu tarafa uyun. Onu dinleyin ve itaat edin!» dedi.[53]

Hz. Enes anlatıyor: **Ömer b. Hattab**, vefatından birkaç saat önce, **Ebû Talha**'yı çağırttı. Ve:

«— Yâ **Ebâ Talha**! Yanına ensardan elli kişi al. Şûra azalarının başında bekle. Öyle sanıyorum ki, bunlar içlerinden birinin evinde toplanacaklar. Adamlarınla beraber, kapıda dur. Kimseyi içeri sokma. İçlerinden birini devlet başkanı seçmedikçe de, üç gün onları dışarı çıkarma!.. Allah'ım, onların için de benim yapacağım işi sen yaptır!» dedi.[54]

---

[52] **İbn-i Ebî Şeybe; İbn-i Sa'd.**
[53] **İbn-i Sa'd.**
[54] **Kenz'ül-Ummâl** 3/156, 157.

DEVLET BAŞKANLIĞININ ŞARTLARI

Asım anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr,** hastalandığı zaman, cemaati topladı. Kendisinin minbere çıkarılmasını istedi. Bu, **Hz. Ebû Bekr**'in son hutbesiydi. Allah'a hamd ve senâdan sonra:

«— Ey insanlar! Dünyaya karşı ihtiyatı elden bırakmayın. Ona itimat etmeyin. Ahireti dünyaya tercih edin. Ahireti sevin. Bunlardan birine olan sevgi, diğerine buğz ettirir. Bu din, bize benliğimizi kazandırmıştır. Müslümanların içinde bulundukları sıkıntı, İslâmın içine düştüğü çıkmaz, ancak, İslâmın ilk günlerindeki metodun tatbikiyle düzelir. Devlet başkanlığı vazifesini ancak, en güçlünüz, kendisine en çok güveni olanınız, yerine göre, en katı veya en mülâyiminiz, istişare ettiği kimselerin fikirlerini en iyi tartanınız ifa edebilir. Ayrıca, kendisini ilgilendirmeyen şeylerle meşgul olmayan, gücü yetmeyeceği şeyi yapamadığı için üzülmeyen, bilmediğini öğrenmekten utanmayan, apaçık hususlarda mütereddit olmayan, devlet malını koruyup, kızdığı için onu boş yere harcamayan, istikbalde olması muhtemel birşey sebebiyle zarurî harcamalarda kısıntı yapmayan, ihtiyat ve itaati âdet edinen devlet başkanı olabilir. Bütün bu hasletleri kendisinde toplayan Ömer b. Hattab'dır.» dedi.[55]

İbn-i Abbas anlatıyor: **Ömer b. Hattab** (r.a.) a, ailesinden hiçbirisinin yapmadığı hizmetleri yaptım. Ailesinden hiçbirisinin yapmadığı ikramlarda bulundum. Bir gün, evinde başbaşa kalmıştık. Beni yanına oturtup ikramda bulundu. Derince bir içini çekti. Ruhunu teslim edeceğini sandım. Ve:

«— Bir üzüntün mü var? Ey mü'minlerin emîri?» dedim.

«— Evet, üzüntüm var!» dedi.

«— Nedir?» dedim.

«— Biraz daha yaklaş.» dedi. Yaklaştım. Devamla: «Devlet başkanlığına lâyık bir kimse bulamıyorum.» dedi. Ben ise:

«— Falan, falan ve falanları düşünmüyor musun?» dedim. Ona altı

---

55 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/147

kişilik ehl-i hal'vel-akdi saydım. Her birinde ayrı bir kusur buldu ve neticede de:

«— Eğer, devlet başkanı, zulüm yapmadan otorite sağlayamazsa, zaafa düşmeden mülâyim olamazsa, israfa kaçmadan cömertlik edemezse, cimrilik etmeksizin tutumlu olmazsa, bu devlet yaşayamaz.» dedi.[56]

Yine **İbn-i Abbas** anlatıyor: Bir gün **Ömer b. Hattab** ile beraber oturuyorduk. Bir ara öyle bir içini çekti ki, ciğerleri parçalandı zannettim. Kendisine:

«— Sana böyle içini çektiren iyi birşey olmasa gerek?» dedim.

«— Evet! Benden sonra devlet başkanının kim olacağı meselesi beni düşündürüyor.» dedi. Sonra da bana dönerek:

«— Herhalde sen, amcanın oğlunu bu işe lâyık görüyorsun?» dedi. Ben de:

«— O, hem ilk müslüman oluşu, hem de dindeki derecesinin yüksekliği sebebiyle bu işe lâyıktır.» dedim.

«— Şüphesiz söylediğin doğru. Fakat alaycı bir tavrı var.» dedi... Ve devamla: «Devlet başkanlığını ancak, zulüm yapmadan otorite sağlayan, zaafa düşmeden mülâyim olan, israfa kaçmadan cömertlik edebilen, cimrilik etmeden tutumlu olabilen birisi yapabilir.» dedi. Ben, bu hasletlerin, sadece **Ömer**'de toplandığını gördüm.[57]

İbn-i Abbas anlatıyor: **Ömer b. Hattab**'ın hizmetinde bulundum. Ona hem saygılı davranır, hem de ondan korkardım. Bir gün, yalnız bulunduğu bir sırada evde kendisini ziyaret ettim. Öyle bir içini çekti ki, ruhunu teslim ettiğini sandım. Başını semaya kaldırdı. Derin bir nefes aldı. Önce kendisine sormayayım, diye kendimi zorladımsa da sabredemedim. Mutlaka bunun sebebini soracağım, dedim. Ve:

«— Herhalde bir kederin var, ey mü'minlerin emîri?» dedim.

«— Evet, hem de çok büyük bir keder! Halifeliğe lâyık birisini bulamıyorum... Belki sen, arkadaşın **Ali**, bu işe lâyıktır, diyeceksin ama...» dedi. Ben de:

«— Ey mü'minlerin emîri! **Ali**, hicrette gösterdiği fedakârlıkları, Resûlüllah ile en çok beraber bulunan ve onun en yakını olması dolayısıyle bu işe nasıl lâyık olmaz?» dedim.

«— Şüphesiz, dediklerin doğru. Fakat, alaycı bir tavrı var... Devlet başkanlığını, zaafa düşmeden mülâyim olan, zulüm yapmadan otorite sağlayan, israfa kaçmadan cömertlik eden, cimrilik etmeden tutumlu olabilen birisi başarabilir. Bu işi ancak, kimseye boyun eğmeyen, gösterişi sevmeyen, kendi menfaatlerinin peşinde koşmayan birisi yapa-

---

[56] **İbn-i Sa'd.**

[57] **Ebû Ubeyd, Garib**'in de; **Hatib, Ruvât-ü Malik**'inde.

bilir. Bu işi ancak, sözü fikrine ters düşmeyen, yakınlarına adaletle hüküm veren birisi becerebilir.» dedi.[58]

Hz. Ömer şöyle buyurur:

«— Devlet başkanı olacak bir şahısta dört vasfın birleşmesi lâzımdır: Zaafa düşmeksizin mülâyimlik; zulüm yapmadan otorite sağlamak; cimrilik etmeden tutumlu olmak; israfa kaçmadan cömertlik... Bu hasletlerden herhangi birinin eksikliği, diğer üçünü işe yaramaz hale getirir... Devlet başkanlığı vazifesini, ancak kimseye boyun eğmeyen; gösterişi sevmeyen; kendi menfaatlerinin peşinden koşmayan; devlet gücünü kötüye kullanmayan; kızarak hakkın zâyi olmasına meydan vermeyen birisi başarabilir.»[59]

Süfyan b. Eb'il-Avcâ anlatıyor: Bir gün **Hz. Ömer:**

«— Ben halife miyim, yoksa kral mıyım, bilemiyorum. Eğer kralsam çok kötü!» dedi. Bunu duyan birisi:

«— Ey mü'minlerin emîri! Halife ile kral arasında fark var: Halife, ancak, aldığını, Allah'ın emri olduğu için alır. Verdiğini de Allah'ın emrettiği yerlere verir. Allah'a hamdolsun ki, sen böylesin. Kralsa, halkı zora koşar. Zorla aldığını, yerinde kullanmaz.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer** sustu.[60]

Selman (r.a.) anlatıyor: **Hz. Ömer,** bana:

«— Ben kral mıyım, halife miyim?» diye sorunca, ben:

«— Eğer müslüman topraklarında aldığın, bir dirhem, daha az veya daha çok vergiyi, yerinde kullanmazsan, işte o zaman kral olursun, halife olamazsın.» dedim. Bunun üzerine **Hz. Ömer** ağladı.[61]

Esed oğullarından birisi anlatıyor: **Ömer b. Hattab**'ın, içlerinde **Talha, Selman, Zübeyr, Kâ'b**'ın bulunduğu arkadaşlarından bir cemaate, şunları sorduğuna şahit oldum:

«— Ben size birşey soracağım. Sakın, bana yalan söylemeyin. Şayet yalan söylerseniz, beni mahvettiğiniz gibi, siz de mahvolursunuz. Allah adını vererek size soruyorum: Ben halife miyim, yoksa kral mıyım?» diye sordu. Bunun üzerine **Talha** ve **Zübeyr:**

«— Bize bilmediğimiz bir şey soruyorsun. Halife ile kral arasındaki fark nedir, bilemiyoruz.» dediler. **Selman** canı ve başı için yemin ederek:

«— Sen halifesin, kral değilsin.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Eğer bunu bize açıklarsan, cennete girer ve Resûlüllah ile beraber olursun!» dedi. **Selman:**

---

[58] **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 3/158, 159.**
[59] **Kenz'ül-Ummâl 3/165; İbn-i Asâkir; Abdurrezzak.**
[60] **İbn-i Sa'd 3/221; Müntehab 4/383.**
[61] **İbn-i Sa'd 3/221; Müntehab 4/383.**

«— Sen halifesin, çünkü, halka âdil davranıyorsun. Ganimetleri herkese müsavî olarak dağıtıyorsun. Bir baba gibi, halka şefkat gösteriyorsun. Allah'ın kitabındakilerle hüküm veriyorsun.» dedi. Bunu duyan **Kâ'b'**:

«— Bu mecliste, benden başka, halife ile kral arasındaki farkı bilen yok sanıyordum. Allah, **Selman**'a da hikmet ve ilmi öğretmiş. Ben senin kral değil, halife olduğuna şehadet ederim.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Nasıl?» diye sorunca:

«— Sana Tevrat'ta rastladım.» diye karşılık verdi. **Hz. Ömer:**

«— İsmime mi rastladın?» diye sorunca:

«— Hayır! Sıfatlarına rastladım. Önce peygamber devri olacak. Arkasından peygamberin yolu üzere, bir hilâfet devri gelecek. Bunu, gene peygamberin yolu üzere bir hilâfet devri daha takip edecek. Daha sonra da zâlim krallık devri başlayacak.» dedi.[62]

Halifenin Mülâyimliği ve Otoritesi :

Sait b. Müseyyib anlatıyor:

Ömer b. Hattab, hilâfete seçildiği zaman Resûlüllah'ın minberinden şu hitabede bulundu. Allah'a hamd ve senâdan sonra:

«— Ey insanlar! Benim, sertliğimin ve katılığımın farkında olduğunuzu biliyorum. Resûlüllah ile beraberken de bu hasletlerim vardı. Onun kölesi ve hizmetçisiydim. Allah'ın kitabında buyurduğu gibi: «Mü'minlere karşı şefkatli ve merhametli.»ydim. Her zaman, huzurunda kınından sıyrılmış kılıç gibi duruyordum. Ancak, beni teskin eder veya men ederse, işte o zaman uslu dururdum. Değilse, onun sesini çıkarmamasından istifade ederek, insanların üstüne üstüne giderdim. Resûlüllah ruhunu teslim edinceye kadar, hep bu hal üzereydim. O, benden râzı olarak Rabbine kavuştu. Allah'a binlerce hamdolsun. Bu sebeple çok bahtiyarım. Kendisinden sonra, halifesi olan **Hz. Ebû Bekr**'in yardımcısıydım. Onun şerefini, sükûnetini, yumuşaklığını hepiniz biliyorsunuz. **Hz. Ebû Bekr**'in de hizmetçisiydim. Onun huzurunda da kınından çıkmış kılıç gibi hazır dururdum. Onun yumuşaklığını sertleştirmeye çalışırdım. Eğer buna mâni olursa, o zaman geri çekilirdim. Değilse, insanların üzerine üzerine yürürdüm. **Hz. Ebû Bekr** de, benden râzı olarak ruhunu teslim edinceye kadar bu hal üzere devam ettim. Bu sebeple Allah'a binlerce hamdederim. Çok bahtiyarım. Bugün ise, işleriniz bana emanet edildi. İçinizden birisinin, bu bize sert davranıyordu.

---

[62] **Müntehab** 4/389.

Keşke devlet başkanlığına başkası getirilseydi. Bu, devlet başkanı olduğu müddetçe başımıza gelecekler var! diyeceğini biliyorum. Bildiğiniz, tecrübe ettiğiniz hususlarda beni kimseye sormayın. Resûlüllah'ın sünnetini bildiğimden de şüpheniz olmasın. Sormadığım takdirde, pişman olacağım her hususu Resûlüllah'a sordum. Biliniz ki, bu sertliğim, hilâfetim sırasında zalime, mütecavize karşı ve zayıf bir müslümanın hakkını kuvvetliden aldığım sırada kat kat fazlalaşacaktır. Bu kadar sert olmama rağmen, sizin namuslularınızın, çekingenlerinizin ve hakkı teslim edenlerinizin bâşım üzere yeri vardır. Eğer, içinizden biriyle benim ihtilâflı bir meselem olursa, istediğiniz birisinin önünde onunla muhakeme olmaktan kaçınmayacağım. Eğer benden bir şikâyeti olanınız varsa, kâdı huzuruna çıkmaya hazırım. Ey Allah'ın kulları! Allah'tan korkun! Canınızı kurtarmak pahasına kendi aleyhinize de olsa, bana yardımcı olun. Benim aleyhime olan hususlarda da iyiyi emredip, kötüden sakındırarak bana yardımcı olun. Allah'ın bana tevdî ettiği hususlarda da, nasihatlerinizi esirgemeyin.» dedi.[63]

Muhammed b. Zeyd anlatıyor:

Ali, Osman, Zübeyr, Talha, Abdurrahman b. Avf ve **Sa'd** (r.a.) bir araya geldi. İçlerinde **Ömer**'e karşı en cesur konuşanı **Abdurrahman b. Avf**'dı. Ona:

«— Yâ **Abdurrahman**! Halife ile konuş. İhtiyaç sahipleri, heybetinden yanına yaklaşamıyor, ihtiyacını arzedemiyor, ihtiyacını gideremeden dönüyor, de!» dediler. O da, halifenin huzuruna çıkarak konuştu. Ve:

«— Ey mü'minlerin emîri! İnsanlara karşı mülâyim ol. Sana ihtiyacını arzetmeye gelen biri, heybetinden korkarak, hiçbir şey söylemeden geri dönüp gidiyor.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Yâ **Abdurrahman**! Allah adını vererek sana soruyorum: Seni buraya **Ali, Osman, Talha, Zübeyr** ve **Sa'd** mi gönderdi?» diye sorunca, Abdurrahman:

«— Ne yalan söyleyeyim, evet.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Yâ **Abdurrahman**! Halka çok mülâyim davranıyorum. O kadar ki, daha fazla mülâyim olarak Allah'ın emirlerini yerine getirememekten korkuyorum. Halka çok şiddetli davranıyorum. Öyle ki, daha fazla şiddet gösterip, Allah'ın emirlerini çiğnemekten korkuyorum. Daha ne yapabilirim?» dedi. Bunun üzerine **Abdurrahman** ağladı. Hırkasını sürüyerek dışarı çıkarken:

«— Bunların yaptıkları da ne kadar ayıp!» diyordu.[64]

---

[63] **Müstedrek; Kenz'ül-Ummâl 3/147.**
[64] **İbn-i Sa'd 3/206; İbn-i Asâkir.**

Ömer b. Hattab şöyle der:

«— Allah için, kalbim, bazen yağdan daha yumuşak olur. Yine Allah için, kalbim, bazen de taştan daha sert olur.»[65]

İbn-i Abbas anlatıyor: **Ömer b. Hattab** halife olunca, birisi kendisine:

«— Bazıları az kalsın, seni halife seçmeyeceklerdi.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Sebebi neymiş?» deyince:

«— Senin katı, sert olduğunu iddia ediyorlar.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Onlara karşı benim kalbime merhamet; bana karşı da onların kalbine korku yerleştiren Allah'a hamd ederim.» dedi.[66]

---

[65] **Hılye.**

[66] **İbn-i Asâkir; Müntehab** 4/382.

HALİFENİN TAKDİRÎ TASARRUFLARI

Şa'bî anlatıyor:

Kureyş, vefatına kadar, **Hz. Ömer**'in başının etini yedi. Çünkü **Hz. Ömer**, onları Medine'de ikâmete mecbur etmişti. Onlara, her türlü imkânı da sağlamıştı. «Bu ümmetin başına gelecek felâketlerin en korkuncu, sizin memlekete dağılmanızdır.» derdi. Eğer, Medine'de ikâmete mecbur edilen bir muhacir, savaşa gitmek için izin isterse:

«— Sen, Resûlüllah ile beraber yapabileceğin kadar yaptın. Senin dünyaya, dünyanın da sana bir zararının dokunmaması bugün yapacağın savaşlardan daha hayırlıdır.» diye karşılık verirdi. **Hz. Osman** halife olduğu zaman, bunları serbest bıraktı. Bu sebeple ülkede büyük çalkantılar oldu. Halk, her birinin etrafında gruplaştı. Böylece İslâm cemaatinde ilk zaaf alâmetleri belirmeye başladı. İlk fitne de böylece zuhur etti.[67]

Kays b. Ebî Hâzım anlatıyor:

Zübeyr, Hz. Ömer'e gelerek, savaşa gitmek için izin istedi. **Hz. Ömer:**

«— Git, evinde otur. Resûlüllah ile beraber savaştın. Yeter!» diye karşılık verdi. **Zübeyr,** tekrar ısrar edince:

«— Git evinde otur, senin ve eshabının Medine dışına çıkmasıyla, bu milletin başı derde girecektir. Bu sebeple sana izin vermiyorum.» dedi.[68]

---

[67] **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 7/139; **Taberi** 5/134. (**Hz. Ömer**, eshaba aşırı tazim gösterilmesinden ve bir takım suistimallerin doğmasından korktuğu; ayrıca eshab **Medine**de lâzım olduğu için, onların Medine dışına çıkmasına müsâade etmemiştir.)

[68] **Müstedrek** 3/120.

İSTİŞARE

Hz. Peygamber'in Eshabıyla İstişaresi :

Hz. Enes anlatıyor: Hz. Peygamber, **Ebû Süfyan**'ın gelmek üzere olduğu haberini alınca, eshabıyla istişarelere başladı. Önce **Hz. Ebû Bekr'in** fikrini aldı. Sonra da **Hz. Ömer**'in görüşlerini öğrendi...[69]

Hz. Ömer anlatıyor: **Bedir**'de alınan esirler meselesinde, Resûlüllah, **Ebû Bekr, Ali** ve benimle istişare etti. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Yâ Resûlallah! Bunlar bizim uzak yakın akrabalarımızdır. Ben bunlardan fidye alınması fikrindeyim. Bunlardan aldığımız fidyeler, kâfirlere karşı, bizi daha da güçlendirir. Belki, Allah kendilerine de hidayet eder de, gücümüze güç katarlar.» dedi. Hz. Peygamber:

«— Yâ **Ömer,** senin fikrin ne?» diye sordu. Ben de:

«— Ben, **Ebû Bekr** gibi düşünmüyorum. Bana, yakınım olan falanı ver, boynunu vurayım. **Ali**'ye **Akîl**'i ver, boynunu vursun. **Hanya**'ya da kardeşi **Abbas**'ı ver, o da onun kellesini uçursun. Böylece, müşriklere karşı, kalbimizde merhamet bulunmadığını Allah'a ispat edelim. Bu adlarını saydıklarım, hem müşriklerin ileri gelenleri, hem reisleri, hem de kumandanlarıdır.» dedim. Fakat, Hz. Peygamber, **Ebû Bekr**'in söylediğini kabul etti. Benimkini etmedi. **Bedir**'de alınan esirleri serbest bırakma karşılığında fidye aldı.[70] Ertesi gün, Hz. Peygamber ve **Ebû Bekr'in** yanına gittiğimde, her ikisi de ağlıyordu.

«— Yâ Resûlallah! Senin ve arkadaşının birlikte ağlamanızın sebebi nedir? Eğer, ağlanacak bir şeyse, söyleyin, ben de ağlayayım. Eğer, ağlanacak bir şey değilse, ben de, size katılmak için kendimi zorlayayım.» dedim. Resûlüllah:

«— Fidye alınan esirlerin durumlarının bana malûm edilmesi dolayısıyle ağlıyorum. Şu ağacı gördüğümden daha net olarak, onların

---

[69] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**

[70] Fidye: Esirleri serbest bırakma karşılığında alınan meblâğ.

dûçar olacakları azâbı gördüm. Bu sırada şu âyet nâzil oldu: **«Hiçbir peygambere, yeryüzünde kuvvetlenmedikçe, esirleri fidye karşılığında salıvermesi yaraşmaz. Siz, dünya malını istiyorsunuz. Allah ise sizin için ahiret ister. Hak Teâlâ azizdir, hakîmdir.»** buyurdu.[71]

Hz. Enes anlatıyor: **Bedir** savaşında alınan esirler hususunda, Resûlüllah, halkla istişarede bulundu. Ve:

«— Allah, müşriklerden bir kısmını sizin elinize teslim etmiştir.» buyurdu. **Ömer b. Hattab:**

«— Yâ Resûlallah! Onların hepsini kılıçtan geçir!» diye teklif etti. Resûlüllah bunu kabul etmedi. Yine:

«— Ey ahâli! Allah, müşriklerden bir kısmını sizin elinize teslim etmiştir. Unutmayın ki bunlar, dün sizin kardeşlerinizdi.» buyurdu. **Ömer b. Hattab** eski fikrini tekrar beyan etti. Resûlüllah bunu kabul etmedi. Üçüncü defa yine, aynı meseledeki fikirlerini sorunca; **Hz. Ebû Bekr:**

«— Yâ Resûlallah! Onları fidye mukabili serbest bırakman görüşündeyim.» diye teklif etti. Bunun üzerine, Resûlüllah'ın yüzündeki keder dağıldı. Bunları fidye mukabili serbest bıraktı. Bu sırada Allah şu âyeti indirdi: **«Eğer, daha önce, Allah'ın hükmü gelmemiş olsaydı, size, aldığınız fidye mukabilinde, elbette büyük bir azâp erişecekti.»**[72]

İbn-i Mesud anlatıyor: **Bedir**'de zafer kazanıldıktan sonra, Resûlüllah:

«— Esirler hakkındaki fikirleriniz nedir?» diye sordu. **Ebû Bekr:**

«— Yâ Resûlallah! Bunlar senin kavminden ve soyundan olan kimselerdir. Bunlar hakkında acele etme. Belki Allah onlar hakkında bir hüküm indirerek, affedebilir.» dedi. **Ömer** ise:

«— Yâ Resûlallah! Bunlar seni yurdundan çıkardılar. Seni yalanladılar. Hemen şurada, kellelerini uçur.» dedi. **Abdullah b. Revaha** ise:

«— Yâ Resûlallah! Görüyorsun ki, şu vadi odun dolu. Esirleri bu vadiye doldur. Sonra da, odunları ateşleyerek bunları yak.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah, kimseye cevap vermeden, evine girdi. Oradakilerden bir kısmı:

«— Resûlüllah, **Ebû Bekr**'in fikrini kabul etti.» dedi. Bir kısmı:

«— **Ömer**'in fikrini kabul etti.» dedi. Diğer bir kısmı da:

«— **Abdullah b. Revaha**'nın fikrini kabul etti.» dedi. Bir müddet sonra dışarı çıkan Resûlüllah:

---

[71] Enfal 67; **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Müslim; Ebû Davûd; Tirmizî; İbn-i Ebî Seybe; Ebû Avâne; İbn-i Cerir; İbn-i Münzîr; İbn-i Ebî Hâtim; İbn-i Hibbân; İbn-i Merdeveyh; Hılye; Beyhaki, Kenz'ül-Ummâl** 5/265.

[72] Enfâl 68; **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Nasb'ül-Râye** 3/403; **Mecme'uz-Zevâid** 6/87.

«— Allah, bu meselede, bazılarınızın kalbini pamuktan daha çok yumuşatacak. Bazılarınızın kalbini de, taştan daha çok sertleştirecek. Ey **Ebû Bekr,** sen: **«Kim bana tâbi olursa, o bendendir. Kim de bana isyan ederse, muhakkak ki, sen affedici ve merhametlisin.»**[73] diyen **İbrahim** (a.s.) gibisin. Yine sen, yâ **Ebâ Bekr: «Onlara azâp edersen, senin kullarındır. Onları affedersen azîz ve hakîm olan da sensin.»**[74] diyen **İsa** (a.s.) gibisin. Ve sen y: **Ömer: «Yâ Rabbi! dedi, kâfirlerden yeryüzünde dolaşır bir kimse bırakma!»**[75] diyen **Hz. Nuh: «Rabbimiz! Onların servetlerini mahvet, kalplerini katılaştır ki, acıklı azâbı görmeden iman etmesinler.»**[76] diyen, **Hz. Musa** gibisin. Siz fakirsiniz. Bir kimse, ya size fidye vererek elinizden kurtulur veya kellesi uçar.» buyurdu. Ben:

«— Ancak **Sehl b. Beydâ** müstesna. Onun müslüman olduğunu işittim.» dedim. Resûlüllah cevap vermedi. Bugünkünden daha çok korktuğum bir başka gün hatırlamıyorum. Başıma semadan taş yağacak sandım. Ne zaman ki Resûlüllah:

«— Evet, **Sehl b. Beydâ** müstesna!» dedi, o zaman rahatladım. Bu sırada şu âyet nâzil oldu: **«Hiçbir peygambere yeryüzünde kuvvetlenmedikçe, esirleri fidye karşılığında salıvermesi yaraşmaz. Siz, dünya malını istiyorsunuz. Allah ise, sizin için ahireti ister. Hak Teâlâ azîzdir, hakîmdir. Eğer, daha önce, Allah'ın hükmü gelmemiş olsaydı, size aldığınız fidye mukabilinde elbette büyük bir azâp erişecekti.»**[77]

Zührî nakleder: **Hendek** savaşının yapıldığı günlerde müslümanlar sıkıntıya düşünce, Resûlüllah, **Uyeyne b. Hısn** ile **Hâris b. Avf, Merri'** ye elçi gönderdi. Bunlar, **Gatafan** kabilesinin kumandanlarıydı. Müşrikler tarafından savaşa katılmamak, askerlerini alıp memleketlerine dönmeleri şartıyla onlara **Medine** mahsulünün üçte birini vermeyi va'd etti. Resûlüllah ile aralarında sulh yapıldı. Anlaşma metni yazılmakla beraber şahitler tesbit edilmediği gibi, bu şartla katî sulh anlaşması yapıldığı da kesinlik kazanmamıştı. Bu, sadece anlaşma için, bir görüşme niteliğinde olmuştu. Resûlüllah, bu kesinlik kazanmamış anlaşmanın icabını yerine getirmek istediğinde, **Sa'd b. Muaz** ile **Sa'd b. Ubade**'yi çağırttı. Onlara bu durumu anlattıktan sonra, fikirlerini sordu. Onlar:

«— Yâ Resûlallah! Arzu ettiğin bir şeyi yapmamızı mı istiyorsun? Allah'ın bu mevzuda, mutlaka yapılmasına dair bir emri mi var? Yoksa

---

[73] İbrahim 36.
[74] Maide 121.
[75] Nuh: 26.
[76] Yunus 88.
[77] Enfal 67-68; **Müsned-i Ahmet b. Hanbel; Tirmizî; Müstedrek; El-Bidâye 3/297.**

bizim menfaatimize halletmek istediğin bir şey mi var?» dediler. Resûlüllah:

«— Bu meseleyi sizin menfaatinize halletmek istiyorum. Aslında bu söylediğim şeyi yapacak değilim. Ama, bütün müşrik Arapların size karşı harekete geçip, köpekler gibi, her taraftan sizi sarmaları hatırıma geldi. Bu sebeple, onların size karşı birleşmelerine mani olmak istedim.» buyurdu. Bunun üzerine **Sa'd b. Muaz:**

«— Yâ Resûlallah! Biz ve onlar, Allah'a şirk koştuğumuz putlara ibadet ettiğimiz, Allah'ı tanımadığımız, O'na kulluk da etmediğimiz günlerde, bunlara, misafirlik ve alış-veriş hariç, mahsullerimizden bir tek hurma bile almayı akıllarından geçiremezlerken, Allah bizi İslâm ile şereflendirip, doğru yolu gösterdikten, seni ve bu dini vasıta ederek bizi galip getirdikten sonra mı onlara haraç vereceğiz? Böyle bir anlaşmaya lüzum yok, Allah'a yemin ederim, Allah onlarla aramızda kat'î hükmünü vermedikçe, savaşsız bizden hiçbir şey alamazlar.» dedi. Hz. Peygamber:

«— Sen bilirsin.» buyurdu. **Sa'd b. Muaz,** anlaşma metnini alarak yırttı. Sonra da:

«— Yiğit iseler, üzerimize yürüsünler, bakalım.» dedi.[78]

Ebû Hüreyre anlatıyor: **Haris,** Resûlüllah'a gelerek:

«— **Medine**'nin hurma mahsulünün yarısını ver, değilse üzerine ordu gönderirim!» dedi. Resûlüllah da:

«— **Sa'd b. Ubâde** ve **Sa'd b. Muaz** ile istişare etmeden bir şey diyemem.» şeklinde cevap verdi. **Resûlüllah,** onlarla istişare etti. Her ikisi de:

«— Hayır, cahiliyyet devrinde vermediğimiz şeyi, İslâm ile müşerref olduktan sonra nasıl veririz?» dediler. Bunun üzerine Resûlüllah, **Haris**'in yanına gelerek durumu bildirdi. **Haris:**

«— Bizi aldattın, yâ **Muhammed!**» dedi.[79]

Yine **Ebû Hureyre** anlatıyor: **Gatafan**'lı **Hâris,** Resûlüllah'a gelerek:

«— **Medine**'nin hurma mahsulünü aramızda bölüştür.» dedi. Resûlüllah da:

«— **Sa'd**'lerle istişare etmeden bir şey yapamam.» diye karşılık verdi. **Sa'd b. Muaz, Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Rebî, Sa'd b. Hayseme, Sa'd b. Mesud**'a adam göndererek çağırttı ve kendilerine:

«— Bütün Arapların birleşerek size karşı çıkacaklarını öğrendim. **Haris,** sizden **Medine**'nin hurma mahsulünün yarısını istiyor. Eğer bu sene, bunu vermek isterseniz, verebilirsiniz.» buyurdu. Bunun üzerine onlar:

---

[78] **İbn-i İshak; El-Bidâye 4/104.**
[79] **Bezzâr.**

«— Yâ Resûlallah! Bu, eğer Allah'tan gelen bir vahiy ise, buna uyalım. Senin kendi görüşünse, yine sana uymayı tercih ederiz. Şayet, bu sözünle, bize acıdığını belirtmek istiyorsan, bizim onlarla müsavî olduğumuzu bilmelisin. Bizden, alış-veriş veya ikramımızın dışında bir tek hurma alamazlar.» dediler. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Durum bu. Siz de bu sözleri kulaklarınızla duydunuz.» buyurdu. Bunun üzerine Gatafanlılar:

«— Bizi aldattın, yâ Muhammed!» dediler.[80]

Hz. Ebû Bekrin İleri Gelenlerle İstişaresi :

Kâsım anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr,** ileri gelenler ve fakihlerle görüşülmesi gereken meseleler olunca, Muhacirler ve Ensarın ileri gelenlerini, **Ömer, Osman, Ali, Abdurrahman b. Avf, Muaz b. Cebel, Ubeyy b. Kâ'b, Zeyd b. Sabit**'i çağırırdı. Bunların hepsi **Hz. Ebû Bekr** zamanında fetvâ verirlerdi. Halk, fetvâ gereken meselelerde bunlara başvururlardı. **Hz. Ebû Bekr** devri böylece geçti. Sonra **Hz. Ömer** halife oldu. O da bunları çağırır, istişarelerde bulunurdu. **Hz. Ömer** halife iken, halk fetvâ için, **Osman, Ubey** ve **Zeyd**'e başvururdu.[81]

Abîde anlatıyor: **Uyeyne b. Hısn** ve **Akra b. Hâbis, Hz. Ebû Bekr**'e gelerek:

«— Ey Resûlüllah'ın halifesi, bizim tarlalarımızın yanında kıraç bir arazi var. Üzerinde de, hiçbir şey yok. Eğer bu araziyi bize paylaştırmayı uygun görürsen, biz hissemize düşen yerleri sürüp ekmek istiyoruz.» dediler. **Hz. Ebû Bekr,** bu kıraç yeri ikisi arasında taksim etti. Ellerine birer yazılı belge de verdi. **Ömer**'i de şâhit olarak yazmıştı. **Ömer** orada bulunmadığı için, bu iki kişi, ellerindeki evraklarıyla beraber **Ömer**'in yanına gittiler. **Ömer,** belgenin muhtevasını öğrenince, belgeyi ellerinden alarak yazıyı karaladı. Bunun üzerine bu iki şahıs **Ömer**'e kızdılar ve kötü söylediler. **Ömer,** bunlara:

«— Resûlüllah, İslâmın zayıf ve müslümanların az olduğu günlerde, sizi İslâma ısındırmak için birtakım izzet ve ikramda bulunmuştu. Bugün ise Allah, İslâmı tamamen hâkim kılmıştır. Defolun!.. Bana da, elinizden geliyorsa, bir şeyler yapın. Eğer bir şeyler yapamazsanız Allah belânızı versin!» dedi.

Bu iki kişi, homurdanarak **Hz. Ebû Bekr**'e gelip:

«— Halife sen misin, yoksa **Ömer** mi? Anlıyamadık.» dediler. **Hz. Ebû Bekr:**

---

[81] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 6/132; Kenz'ül-Ummâl 4/45.**
[82] **Ibn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummâl 3/134.**

«— O'dur. O, isterse olur.» dedi. Bu sırada **Ömer,** kızgın bir vaziyette geldi. **Hz. Ebû Bekr**'in tepesine dikildi.

«— Söyle bakalım; bu iki kişiye taksim ettiğin arazi senin şahsî malın mı, yoksa bütün müslümanlara mı ait?» diye sordu. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Bütün müslümanlara ait.» deyince,

«— O halde, bu araziyi, müslümanlara sormadan, bu iki kişiye vermenin sebebi ne ola ki?» dedi. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Şu anda etrafımda olanlarla istişare ettim. Onlar da bana bu tavsiyede bulundular.» dedi. **Ömer:**

«— Bu etrafındakilerle istişare etmen, bütün müslümanlarla istişare ve onların rızasını almak demek midir?» deyince, **Hz. Ebû Bekr:**

«— Ben sana, senin devlet reisliğine benden daha lâyık olduğunu söylemiştim. Fakat sözümü dinletemedim.» diye karşılık verdi.[82]

Atıyye b. Bilâl ve **Sehm b. Müncâb** anlatıyorlar: **Akra'** ve **Zeberkân, Ebû Bekr**'in huzuruna çıkarak:

«— **Bahreyn**'in haracını toplamayı bize bırakırsan, sana, kavmimizden hiçbirinin dininden dönmemesini temin ederiz.» dediler. **Hz. Ebû Bekr** de bunu muvafık buldu. Bu hususta ellerine, yazılı bir belge verdi. **Talha b. Ubeydullah** da, bu meselede arabuluculuk yapıyordu. **Ömer**'i şâhit göstermişlerdi. Mukavele, **Ömer**'e imzaya getirilince muhtevasını öğrenen **Ömer,** şâhitliği kabul etmediği gibi:

«— Bu, doğru da değil!» diyerek mukaveleyi yırttı. Buna kızan **Talha, Ebû Bekr**'e gelerek:

«— Halife sen misin, yoksa **Ömer** mi?» diye çıkıştı. **Hz. Ebû Bekr** de:

«— Başkan O'dur. Fakat itaat banadır.» deyince, **Talha** sustu.[83]

Abdullah b. Amr anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr, Amr b. Âs**'a: «Resûlüllah harp hususunda istişare ederdi, sakın sen de bu hususta istişare etmeyi ihmâl etme,» diye mektup yazdı.[84]

Hz. Ömer'in İleri Görüşlü Kimselerle İstişaresi :

Ebû Cafer anlatıyor: **Hz. Ömer, Hz. Ali**'nin **Ümmügülsüm** adındaki kızını istedi. **Hz. Ali** cevaben:

«— Ben, kızlarımı **Cafer**'in çocuklarına vermeyi düşünüyorum.» dedi. **Hz. Ömer** ısrarla:

«— Yâ **Ali, Ümmügülsüm**'ü bana nikâhla. Vallahi, yeryüzünde, onu,

---

83 **İbn-i Ebî Şeybe; Buharî,** Tarihinde; **İbn-i Asâkîr; Beyhakî; Kenz-ül-Ummal** 2/189; 1/80; **İsâbe** 3/55, 1/59;

83 **İbn-i Asâkîr; Müntehab** 4/390.

84 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid** 5/139; **Bezzar; Kenz'ül-Ummâl** 2/163.

benden daha çok mesut edecek bir kimse yoktur.» dedi. **Hz. Ali, Hz. Ömer**'in bu ısrarına dayanamıyarak:

«— Peki.» dedi.

Bunun üzerine **Hz. Ömer**, Ravza-i mutahhara[85] ile **Mescid-i Nebevi** arasında oturan, **Hz. Ali, Hz. Osman, Zübeyr, Talha** ve **Abdurrahman b. Avf** (r.a.) ın yanlarına geldi. Uzaklardan kendisine bir haber gelince, bu zevatın yanına gelir, durumdan kendilerini haberdar eder, onlarla bu yeni meselede istişare ederdi. Onlara:

«— Beni evlendirin, beni evlendirin!» dedi. Onlar da:

«— Kiminle, ey mü'minlerin emîri?» diye sordular.

«— **Ali b. Ebû Tâlib**'in kızıyla...» dedi. Sonra da:

«— Resûlüllah (s.a.v.): Kıyamet günü bütün soy sop bağları sona erer. Sadece benim soyum, sopum bâkidir, buyuruyor. Ben de O'nun soyu ile bağ kurmak istedim. İşte bu evliliği, bu sebeple arzu ediyorum.» dedi.[86]

Atâ b. Yesâr anlatıyor: **Hz. Ömer** ve **Hz. Osman, İbn-i Abbas**'ı çağırırlar, görüşlerinden istifade ederlerdi. O da **Bedir** savaşına katılanlarla birlikte, görüşünü bildirirdi. **Hz. Ömer** ve **Hz. Osman** zamanı da dahil olmak üzere, **İbn-i Abbas** vefatına kadar fetvâ vermeye devam etti.

Yakub b. Yezîd de şunları anlatır: **Hz. Ömer**, önemli bir mesele ile karşı karşıya geldiği zaman, o mesele hakkında **Abdullah b. Abbas** ile istişare eder ve:

«— Haydi, çöz bakalım şu meseleyi!» derdi.

Sa'd b. Ebî Vakkas anlatıyor: **İbn-i Abbas**'dan daha anlayışlısını, daha akıllısını, daha âlimini, daha halîmini görmedim. **Ömer b. Hattab'**ın müşkül meseleleri halletmesi için, defalarca **İbn-i Abbas**'ı çağırdığını gördüm. Kendisine:

«— Sana bir müşkil mesele daha geldi.» der, başka bir şey söylemezdi. **Hz. Ömer**'in etrafında da, **Bedir**'de bulunan, ensar ve muhacirler bulunduğu halde bunu ihmal etmezdi.[87]

İbn-i Şihâb anlatıyor: **Hz. Ömer** müşkil bir mesele ile karşılaşınca, gençleri çağırır, onlarla istişare eder, onların keskin zekâlarından istifade ederdi.[88]

İbn-i Sirin anlatıyor: **Hz. Ömer**, istişaresiz iş yapmaz, hatta kadınlarla istişare eder, bazen kadınların görüşü hoşuna gider ve kabul ederdi.[89]

---

85 **Ravza-i mutahhara:** Peygamberimiz efendimizin mubârek kabirleri.

86 **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummâl 7/98; Müstedrek 3/142.**

87 **İbn-i Sa'd;**

88 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl 2/163.**

89 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl 2/163.**

Muhammed, Talha ve Ziyâd anlatıyorlar: Hz. Ömer bir sefere çıktı. Sırar suyunun başına konaklayarak ordugâh kurdu. Yola devam mı edecek, yoksa orada bir müddet kalacak mı idi? Kimse onun ne düşündüğünü bilmiyordu. Kendisinden bir şey sormak istedikleri zaman, Hz. Osman veya Abdurrahman b. Avf'ı aracı yaparlardı. Hz. Osman, Hz. Ömer'den bir hususu öğrenemezlerse, halk bu sefer, Hz. Abbas'ı araya kor, Hz. Ömer'le onu muhatab ederlerdi. Bu suyun başında Hz. Osman, Hz. Ömer'e:

«— Bir şey mi var? Ne yapmayı düşünüyorsun?» diye sorular sordu. Bunun üzerine namaz cemaatle kılınacak diye ilân yaptırarak orduyu toplayan Hz. Ömer, vaziyeti anlattı. Sonra da herkesin görüşünü sordu. Ekseriyet:

«— Bize emir ver, gidelim. Sen de bizimle beraber olduktan sonra mesele yok!» diyerek görüşlerini belirttiler. Hz. Ömer, o anlık onların görüşlerine katılmayı uygun buldu. Onları, güzellikle bu fikirden caydırmanın muvafık olacağını düşündü. Ve:

«— Toparlanın, hazırlanın! Bundan daha isabetli bir fikir ileri sürüldüğü takdirde, harekete geçeceğim.» dedi. İleri görüşlü kimseleri çağırttı. Etrafında, Resûlüllah'ın eshabının ileri gelenleri, Arabın dâhileri toplandı. Hz. Ömer:

«— Bana hemen görüşlerinizi bildirin! Çünkü, harekete geçmek üzereyim.» dedi. Heyet, şu görüşte karar kıldı: Ordu burada dururken, Resûlüllah'ın eshabından biri, ileri gönderilecek. Düşman, bunu gelmekte olan bir ordunun gözcüsü sanacak. Şayet, bu giden zât, zaferden ümitli olarak dönerse, onun istediği şey, heyetin de fikri alınarak icra edilecek. Böyle bir ümitle dönmezse, bir başka zât daha gönderilecek. O da bir başka orduyu harekete geçirecek. Böylece, düşmanın morali bozulacak. Müslümanların maneviyatı yükselecek. Allah, böylece va'dini yerine getirerek, müslümanlara yardım edecek.

Hz. Ömer, namaz birlikte kılınacak! diye bütün müslümanları topladı. Medine'de yerine bıraktığı Hz. Ali'yi ve öncü kuvvetleriyle ileriye gönderdiği Talha'yı çağırttı. Zübeyr ve Abdurrahman b. Avf'ı ordunun sağ ve sol cenahına geçirdi. Herkes yerini aldıktan sonra ayağa kalkarak:

«— Allah, bütün müslümanları İslâmın etrafında topladı. Onları fikren birleştirdi, İslâm kardeşi oldular. İslâm cemaati bir vücuda benzer. Bu vücudun, bir uzvuna isabet eden şeyden, bütün vücut rahatsız olur. İşte bu sebeple, müslümanların meselelerini aralarında istişare etmeleri, ileri görüşlü kimselerin fikirlerini almaları gerekir. Halk, şûra ehlinin toplanıp görüşerek kabul ettiği hususlarda, onlara tâbidir. Ha-

life de şûra ehlinin görüşlerine uyar. Halife, millet menfaati için alınan kararlar ve ordu için tayin edilen savaş plânlarında, yine şûra üyelerine tâbidir. Halk da, bu hususlarda şûranın aldığı kararlara boyun eğer. Ey insanlar! Bu meselede, benim de, herhangi birinizden farklı bir düşüncem yoktu. Beni, fikirlerine itimat ettiğim kimseler, harekete geçmekten caydırdılar. Onların fikrini isabetli bularak burada beklemeyi ve bir adam göndermeyi muvafık gördüm. Bu meseleyi, hem geride bıraktığım valinin, hem de ileri gönderdiğim öncünün bulunduğu bir mecliste karara bağladım.» dedi.[90]

Muhammed b. Sellâm anlatıyor: **Amr b. Ma'diyekrib**, cahiliyyet devrinde başından enteresan hâdiseler geçmiş bir adamdı. İslâmın tebliğ edilmeye başladığını duyunca, Hz. Peygamber'in yanına gelmiş ve müslüman olmuştu. **Hz. Ömer, Amr**'ı, Kâdisiye'de savaşan, **Sa'd b. Ebî Vakkas**'a yardıma gönderdi. Ve kendisine şu mektubu yazdı:

«Sana biner kişiye bedel, **Amr b. Ma'diyekrib** ile, **Tuleyha b. Huveylid**'i yardıma gönderiyorum. Harp hususunda bunlarla istişare et. Bunları kumandan yapma...»[91]

---

[90] **İbn-i Cerir** 4/83 (**Ömer b. Abdülâziz'in** naklettiğine göre, **Ebû Ubeyde b. Mes'ud'** un öldürülmesi; İranlıların **Kisr'a** Sülâlesinden birinin etrafında toplanması üzerine, **Hz. Ömer,** Ensar ve muhacirleri toplayıp, harekete geçerek **Sırar'a** gelmiştir. Bu sırada önden giden **Talha A'vâs** mevkiinde imiş.)

[91] **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid** 5/319.

VALİLER, KUMANDANLAR VE TEMSİLCİLERİN TAYİNİ

İlk Kumandanın Tâyini :

Sa'd b. Ebî Vakkas anlatıyor: Resûlüllah, Medine'ye geldiği zaman, **Cüheyne** kabilesinden bir heyet gelerek:

«— Bizim aramıza geldin. Bize teminat ver ki, seninle ve kavminle rahat münasebet kuralım.» dediler. Resûlüllah da onlara teminat verdi. Müslüman oldular... Resûlüllah bizi Recep ayında göndermişti. Yüz kişi bile değildik. **Cüheyne** taraflarındaki **Kinâne** kabilelerine baskınlar yapmamızı emretmişti. Biz de onlara baskın yaptık. Onlar çok oldukları için **Cüheyne** kabilesine sığınmak mecburiyetinde kaldık. Bizi himaye ettiler. Ve:

«— Haram[92] ayda niçin savaşıyorsunuz?» dediler. Biz ise:

«— Biz, sadece, haram ayda, mukaddes beldeden bizi çıkaranlarla savaşıyoruz.» dedik. Bunun üzerine birbirimize:

«— Şimdi ne yapacağız?» diye sormaya başladık. Bazılarımız:

«— Gidip, Resûlüllah'ı durumdan haberdar edelim...» dediler. Çoğunluk ise:

«— Hayır, burada bekleyelim.» dediler. Birkaç kişi ve ben de:

«— Biz, Kureyş kervanının yolunu keselim.» dedik. O zaman, böyle bir durumda, herkesin aldığı ganimet kendisine ait olurdu. Biz kervanın yolunu kesmeye gittik. Arkadaşlarımız da Resûlüllah'a gidip durumu bildirdi. Vaziyetten haberdar olan Resûlüllah o kadar kızdı ki, yüzü kıpkırmızı oldu. Ve:

«— Yanımdan beraberce gittiğiniz halde, parçalanarak mı döndünüz, Sizden öncekilerin helâk oluş sebebi, parçalanmaktır. Size, en hayırlınız olmamakla beraber, açlığa ve susuzluğa en mütehammil olan birisini kumandan olarak gönderiyorum.» buyurdular. Bize, **Abdullah**

---

92 Hac mevsimi.

b. Cahş'ı gönderdiler. **Abdullah**, İslâm geldikten sonra ilk tayin edilen kumandandır.[93]

On Kişiye Bir Başkan Tayini :

Sihab'ül-Anberî anlatıyor: **Tuster** kapısına ilk varıp ateş yakan bendim. **Ebû Musa el-Eş'arî** de burada yaralanmıştı. Burası İslâm ordusu tarafından fethedildiği zaman, **Ebû Musa**, beni kavminden on kişiye başkan tayin etmişti.[94]

Yolculukta Bir Başkanın Lüzumu :

Hz. Ömer: «Üç kişi yola çıktığı zaman, aralarında, birini kendilerine başkan seçsinler. Onların tayin ettiği bu başkan, Resûlüllah'ın tayin ettiği başkan sayılır.» dedi.[95]

Bir Kumandan ve Bir Başkanda Aranacak Vasıflar :

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah büyük bir ordu göndermeye karar verdi. Göndereceği ordudaki askerleri teker teker Kur'an'dan imtihan etti. Çok genç birisinin yanına gelip:

«— Kur'an'dan hangi sûreler ezberinde?» diye sordu. O da:

«— Şu şu sûreler, bir de Sûre-i Bakara!» diye cevap verdi. Resûlüllah tekrar:

«— Sûre-i Bakara'yı da biliyor musun?» buyurunca, o genç zat:

«— Evet!» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Sen bu ordunun kumandanısın. Yolun açık olsun!» buyurdu.

Ordudaki ileri gelen zevâttan biri:

«— Eğer muhtevası ile amel edememek korkusu olmasaydı, ben de Bakara Sûresini öğrenebilirdim.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Kur'an'ı öğreniniz. Onu okuyunuz. Kur'an'ı öğrenip okuyan bir kimse, her tarafa koku saçan misk dolu bir kaba benzer. Kur'an'ı öğrenip de okumayan bir kimse ise, içi misk dolu ağzı kapalı bir kaba benzer.» buyurdu.[96]

---

93 **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Kenz'ül-Ummâl** 7/60; **İsâbe 2/287; El-Bidâye** 3/248; **Mecme'uz-Zevâid 6/66; Nesâî.**
94 **İbn-i Ebî Şeybe; İsabe** 2/159.
95 **Bezzâr; Darekutnî; Müstedrek; İbn-i Huzeyme; Kenz'ül-Ummâl** 3/344.
96 **Tirmizi; İbn-i Mâce; İbn-i Hıbban; Tergîb** 3/12.

Hz. Osman anlatıyor: Resûlüllah, Yemen'e bir heyet gönderdi. En gençlerini de, bu heyete başkan tayin etti. Birkaç gün geçtiği halde bu heyet yola çıkmamıştı. Resûlüllah o heyetten bir zât ile karşılaşınca:

«— Yâ filân! Niçin gitmedin?» diye sordu. O da:

«— Yâ Resûlallah! Başkanımız ayağından rahatsız.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah, başkanın yanına gitti. Ona: «Allah'ın adı ile, Allah ile. Ayaktaki şeyin şerrinden Allah'a ve O'nun kudretine sığınırım.» duasını yedi defa okuyarak üfledi. Başkanın ayağı iyi oldu. Heyette bulunan yaşlı bir zât:

«— Yâ Resûlallah! En küçüğümüz olmasına rağmen, onu bize başkan mı tayin ediyorsun?» diye serzenişte bulundu. Resûlüllah da onun Kur'an'ı daha iyi bildiğini hatırlattı. O yaşlı zât:

«— Mucibince amel edememe korkusu olmasaydı, mutlaka Kur'an'ı öğrenirdim.» dedi. Resûlüllah da:

«— Kur'an, her tarafa koku yayan misk dolu bir kab gibidir. Ezberinde olan Kur'an'ı okursan, aynen bu kaba benzersin.» buyurdu.[97]

Ebû Bekr b. Muhammed el-Ensârî anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr'e**:

«— Ey Resûlüllah'ın halifesi! **Bedir** savaşına iştirak edenleri vali tayin etmeyecek misin?» denildi. **Hz. Ebû Bekr** de:

«— Ben onların ne kadar şerefli olduklarını biliyorum. Fakat, dünya ile onları kirletmek istemiyorum.» dedi.[98]

İmrân b. Abdullah anlatıyor: **Ubey b. Kâ'b, Ömer b. Hattab**'a:

«— Niçin beni de vali tayin etmiyorsun?» dedi. O da:

«— Dinî safiyetinin bozulmasını istemiyorum.» dedi.[99]

Hârise b. Mudarrib anlatıyor: **Ömer b. Hattâb** bize şu mektubu yazdı: «Size kumandan olarak **Ammar b. Yâsir**'i, ona yardımcı ve aynı zamanda muallim olarak da **Abdullah b. Mesud**'u gönderdim. Bunlar, **Bedir**'e iştirak eden **Muhammed** (s.a.v.) in eshabının en seçkinleridir. Bilmediklerinizi bunlardan öğrenin. Bunlara tâbi olun. **Abdullah** bana da lâzımken onu size göndermeyi tercih ettim.

Osman b. Huneyf'i de Mezopotamya'ya gönderdim. Onlara günde bir koyun ayrılmasını, bu koyunun ikiye bölünerek yarısının ve karnından çıkanların **Ammer b. Yâsir**'e, diğer yarısının da üçüne verilmesini emrediyorum.»[100]

Şa'bî anlatıyor: **Hz. Ömer:**

---

[97] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 7/161.**

[98] **Hılye; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 1/146.**

[99] **İbn-i Sa'd 3/60.**

[100] **İbn-i Sa'd; Müstedrek; Kenz'ül-Ummâl 2/314; Taberanî; Mecme'uz-Zevâid 9/291; Beyhakî** 9/136 (Burada üçden üçüncüsünün **Huzeyfe b. Yeman** olduğu zikredilir).

«— Bana, müslümanların çok önemli bir işine tayin edeceğim bir adam söyleyin.» dedi. Oradakiler:

«— **Abdurrahman b. Avf.**» dediler.

«— Zayıf.» dedi.

«— Falan.» dediler.

«— O, bu işe yaramaz.» dedi.

«— Nasıl birisini istiyorsun?» dediler.

«— Başkan olduğu zaman, içlerinden biriymiş gibi hareket eden; başkan olmadığı zaman da, başkanlarıymış gibi hareket eden birisi olmalı.» deyince:

«— **Rebî b. Ziyad el-Harîsi**'den başkasını bilmiyoruz.» dediler. **Hz. Ömer** de:

«— Doğrusunuz.» dedi.[101]

Başkanın Sorumluluğu :

Ebû Vâil, Şakik b. Seleme anlatıyor: **Hz. Ömer, Bişr b. Âsım**'ı **Hevâzin** zekâtını toplamaya memur etti. **Bişr**, vazifesine gitmekte biraz gecikmişti. **Hz. Ömer**, onu Medine'de görünce:

«— Niçin geciktin? Artık dinlenip itaat edilmiyor muyuz?» dedi. **Bişr:**

«— Dinleyip itaat edeceğimizden şüpheniz olmasın. Ben, Resûlüllah'ın şöyle buyurduğunu işittim: Kim müslümanların bir işinin başına geçerse, o hesap günü cehennemin üzerindeki köprüye getirilerek orada durdurulur. Şayet üzerine aldığı vazifeyi dürüst yapmışsa, kurtulur. Eğer dürüst hareket etmemişse, köprünün üzerinde durduğu kısmı delinir, yetmiş yıllık mesafeden cehenneme düşer.»

Hz. Ömer, kederli ve üzüntülü olarak **Bişr**'in yanından ayrıldı. Yolda **Ebû Zer**'le karşılaştı. **Ebû Zer:**

«— Seni kederli ve üzüntülü görüyorum. Neyin var?» diye sordu. **Hz. Ömer:**

«— Niçin kederli ve üzüntülü olmayayım. **Bişr b. Âsım,** Resûlüllah'ın şu mübarek sözlerini nakletti: Kim müslümanların bir işinin başına geçerse, o, hesap günü cehennemin üzerindeki köprüye getirilerek, orada durdurulur. Şayet üzerine aldığı vazifeyi dürüst yapmışsa kurtulur. Eğer dürüst hareket etmemişse, köprünün üzerine bastığı yeri delinir, yetmiş yıllık mesafeden aşağı düşer.» dedi. Bunun üzerine **Ebû Zer:**

«— Bunu Resûlüllah'dan duymadın mı?» deyince, **Hz. Ömer:**

---

[101] **Müstedrek; Kenz'ül-Ummâl** 3/164.

«— Hayır.» dedi. **Ebû Zer:**

«— Ben de, Resûlüllah'dan şu mübarek sözleri işittim: Müslümanlardan birisini bir memuriyete tayin eden, hesap günü, cehennemin üzerindeki köprüye getirilerek durdurulur. Eğer memuriyete tayin edilen dürüst bir kimse ise, o kurtulur. Dürüst bir kimse değilse, köprü delinir. Oradan zifirî bir karanlıkta yetmiş yıllık mesafeden aşağı düşer. Bu hadîslerin hangisi sana daha çok tesir etti?» diye sordu.

«— Her ikisi de bana tesir etti. Buna göre, hilâfeti bu kadar yüklü meseleleriyle kim üzerine alır?» dedi. **Ebû Zer:**

«— Kim dürüst ve mütevazi ise, Allah bu işi onun üzerine yükler. Ancak biz senin iyiliğinden başka bir şey bilmiyoruz. Şayet âdil olmayan birisini bir işe tayin etmişsen, onun vebâlinden kurtulamazsın.» dedi.[102]

Eshâbın Memuriyeti Kabulden Çekinmesi :

Hz. Enes anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.), **Mikdat b. Esved**'i **Harîde-i Cebel**'e memur olarak gönderdi. Dönüşünde Resûlüllah, kendisine:

«— Vaziyetler nasıl?» diye sordular. **Mikdat:**

«— Bana, lüzumundan fazla iltifat ettiklerini gördüm. O kadar ki, kendi kendimden şüphe etmeye başladım.» dedi. Resûlüllah:

«— Doğrudur.» buyurdular. **Mikdat:**

«— Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bir daha hiç bir vazife kabul etmeyeceğim.» dedi. Gittiği yerde kendisine,

«— Öne geç ve namazı sen kıldır!» diyorlar, o da çekiniyordu.[103]

Mikdat b. Esved anlatıyor: Resûlüllah, beni bir yere gönderdi. Döndüğümde, bana:

«— Kendini nasıl buluyorsun?» diye sordular.

«— Hâlâ etrafımda hizmetçilerin dolaştığını sanıyorum. Vallahi bundan sonra iki kişiye bile başkan olmayacağım.» dedi.[104]

Bir zât anlatıyor: Resûlüllah, birisini bir seriyyeye kumandan tayin etti. Dönüşünde, kumandana:

«— Kumandanlık nasıl?» diye sordular. O zât:

«— Birlikteki bir neferden farkım yoktu. Hayvanıma bindiğim zaman onlar da, hayvanlarına biniyorlar; ben indiğim zaman onlar da iniyorlardı.» dedi. Resûlüllah:

---

[102] **Taberanî; Tergib** 3/441; **Mecme'uz-Zevâid** 5/205; **Abdürrezzak; Hılye; Begavî;** Dârekutnî; **Kenz'ül Ummâl** 3/163; **İsâbe** 1/152.
[103] **Bezzâr; Mecme'uz-Zevâid** 5/201; **Hılye** 1/174;
[104] **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid** 5/201.

«— Başkan, Allah'ın himayesine mazhar olmazsa, tehlikenin eşiğindedir.» buyurdu. Bunun üzerine, o zât:

«— Vallahi bir daha, ne senin adına, ne de bir başkası adına kumandan olmayacağım.» dedi. Hz. Peygamber gülümsedi. Ön dişleri gözüküyordu.[105]

Rafi'et-Tâi anlatıyor: Bir savaşta, **Hz. Ebû Bekr** ile beraberdim. Dönüşte kendisine:

«— Yâ **Ebâ Bekr!** Bana bazı tavsiyelerde bulun.» dedim. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Farz olan namazları vaktinde kıl. Gönül rızasıyle malının zekâtını ver. Ramazanda orucunu tut. Kâbe'yi ziyaret et. İslâm uğrunda hicretin; hicrette cihadın güzel olduğunu bil. Başkan, kumandan olma... Bugün, kimsenin itibar etmediği başkanlığın, taliplilerinin çok olacağı, liyâkatli olmayanların başkan olacağı zaman yakındır. Yarın, kıyamette en uzun hesap verecek olanlar, en ağır cezaya çarptırılacak olanlar başkanlardır, liderlerdir. Başkan olmayanların hesabı da basit görülecek. Cezası da hafif olacaktır. Buna sebep, başkanların mü'minlere zulmedebilecek mevkide bulunmalarıdır. Mü'minlere zulmeden, Allah'a verdiği ahdi bozmuş olur. Çünkü, mü'minler, Allah'ın dostları ve O'nun kullarıdır. Eğer, bir müslümanın komşusunun davarı veya devesi kaybolur; o müslüman da; ne olacak canım, komşunun davarı, komşunun devesi, diye rahat rahat uyursa, böyle bir komşu, Allah'ın gazabına lâyık olur.»[106]

Râfi anlatıyor: Resûlüllah, **Amr b. Âs** kumandasında **Zat-üs-Selâsile** bir ordu göndermişti. Orduda, **Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer** ve eshabın diğer ileri gelenleri de vardı. Medine'den hareket edip, **Cebeli Tay'** denilen bir yerde konakladılar. **Hz. Ömer:**

«— Bir kılavuz bulun.» dedi. Ona:

«— **Râfi b. Amr'**dan başka kılavuz yok. O, aynı zamanda iyi bir casus, güçlü bir yiğittir.» dediler.

Savaş sonunda, karargâha geldim. **Hz. Ebû Bekr'**i arayıp buldum. Kendisine:

«— Ey sofrasında helâl yemek yenen zât! Eshab arasından seni arayıp buldum. Bana öyle şeyler söyle ki, onları tatbik ettiğim zaman, ben de sizin gibi olayım.» dedim.

«— O halde parmaklarınla say.» dedi.

«— Peki, sayıyorum.» dedim.

«— Tek Allah'tan başka ilâh olmadığına, ortağı bulunmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehadet edersin. Namazı

---

105 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid** 5/201.

106 **İbn-i Mübârek; Kenz'ül-Ummâl** 3/162.

kılarsın. Malın varsa zekâtını verirsin. Haccını ifa edersin. Ramazan ayında orucunu tutarsın. Tamam mı?» dedi.

«— Tamam.» dedim.

«— Diğerlerine gelince: İki kişiye de olsa, başkan olma.» dedi.

«— Başkanlık, sadece siz **Bedir**'e iştirak edenlere mi has?» dedim.

«— Senin ve senden daha aşağı olanların da başkan olacağı günler yakındır. Allah, peygamberini gönderince insanlar, İslâm'a girdiler. Bir kısmına Allah doğru yolu gösterdi. Onlar, kendiliğinden İslâm'a girdiler. Bir kısmını da Allah koruduğu için, kılıç zoruyla İslâm'a girdiler. Allah'ın zimmetini kabul ederek onun dostları oldular. Bir kimse başkan olunca, halk ondan şikâyetçi olur, hakkını alamazsa, Allah başkandan, halkın intikamını alır. Sizden birinizin komşusunun davarı çalınsa, komşusuna kızgınlığından dolayı buna sevinse, hiç de iyi olmaz. Komşu, Allah'ın himayesindedir.» dedi.

Aradan bir yıl geçtikten sonra, **Hz. Ebû Bekr,** halife seçildi. Hayvanıma binip yanına gittim:

«— Ben **Râfi**'im. Şu şu yerlerde senin yardımcındım.» dedim.

«— Tanıdım.» dediler.

«— Beni başkan olmaktan menetmiştin. Kendinse, bütün Ümmet-i Muhammed'e başkan oldun.» dedim.

«— Evet. Kim, müslümanlar içinde Allah'ın kitabını hâkim kılmazsa, Allah ona lânet eder.» dedi.[107]

Said b. Ömer b. Said b. As anlatıyor: Amcalarım, **Halid, Ebân** ve **Amr b. Said b. Âs,** Resûlüllah'ın ruhunu teslim ettiği haberini alınca, memuriyetlerini bırakarak Medine'ye döndüler. **Hz. Ebû Bekr,** kendilerine:

«— Bu vazifelere, Resûlüllah'ın tayin ettiklerinden daha lâyık kimse bulunamaz. Vazifelerinizin başına dönün!» dedi. Onlar da:

«— Biz, Resûlüllah'dan sonra kimse adına vazife yapmayacağız!» dediler. Cihad için Şam'a doğru yola çıktılar. Neticede, orada şehid edildiler.[108]

Abdurrahman b. Said b. Yerbu anlatıyor: **Hz. Ömer,** Medine'ye gelen **Eban b. Said**'e:

«— Devlet başkanının izni olmadan vazifeyi terkedip buraya gelme ve sonra bu duruma sebep olma hakkına sahip değilsin. Ben, seni o vazifeye lâyık görüyorum.» dedi. **Eban** da:

«— Ben, Resûlüllah'ın Rabbine kavuşmasından sonra kimse adına memuriyet yapmayacağım. Eğer Resûlüllah'dan sonra birinin adına memur olmak isteseydim, fazileti, şerefi, ilk müslümanlardan olması sebe-

---

[107] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 5/202.**
[108] **Müstedrek; Hılye; Kenz'ül-Ummâl 3/126.**

biyle **Ebû Bekr** adına memuriyet yapardım. Fakat, Resûlüllah'dan sonra kimse adına memuriyet yapmayacağım!» dedi.

Hz. Ebû Bekr, Bahreyn'e göndereceği kimse hakkında, arkadaşlarıyla istişare etti. **Osman b. Affan,** kendisine:

«— Daha önce Resûlüllah'ın gönderdiği kimseyi oraya tayin et. İslâm'a girip, biat ettikleri zaman bu zât, onlara gönderilmişti. Onlar bu zâtı **—Alâ b. Hadrami—**. bu zât da onları ve memleketlerini tanıyor.» dedi. **Ömer b. Hattab** buna karşı çıkarak:

«— **Eban b. Said b. Âs**'ı zorlayacağım. Çünkü, onların durumlarını daha iyi biliyor.» dedi. **Hz. Ebû Bekr** de **Eban**'ın zorlanmasını istemedi. Ve:

«— Resûlüllah'dan sonra kimse adına memuriyet yapmayacağım! diyen bir adamı zorlayamam.» dedi. **Bahreyn**'e **Alâ b. Hadrami**'yi göndermeye karar verdi.[109]

Ebû Hüreyre anlatıyor: **Hz. Ömer** beni memuriyete tayin etmek için çağırdı. Ben de memur olmak istemedim. Bana:

«— Senden daha hayırlı birisinin istediği bir vazifeyi, sen beğenmiyor musun?» dedi. Ben de:

«— Kimmiş o benden hayırlı olan?» diye sordum.

«— **Hz. Yakub**'un oğlu **Hz. Yusuf**.» dedi. Ben de:

«— **Hz. Yusuf,** Allah'ın nebîsi ve bir peygamberin oğludur. Ben ise **Ümeyme**'nin oğlu **Ebû Hüreyre**'yim. Bu hususta beş şeyden korkarım...» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Bu beş şeyi ben de öğrenebilir miyim?» dedi.

«— Bilmediğim bir şeyi söylemekten, hakkında hüküm olmayan bir hususta karar vermekten, dövülmekten, malımın elimden alınmasından, namusuma sövülmesinden korkarım.» dedim.[110]

Abdullah b. Mevheb anlatıyor: **Hz. Osman, Abdullah b. Ömer**'e:

«— Gel, halka kadılık et.» dedi. O da:

«— Beni mazur gör, ey mü'minlerin emîri!» dedi.

«— Hayır, seni mazur göremem. Seni kadı yapmaya niyet ettim. Değilse, kendim gider, bu meselede hüküm verirdim.» dedi. **Abdullah** ise:

«— Acele etme, Resûlüllah'ın, Allah'a sığınan gerçek kurtarıcıya sığınmış olur, buyurduğunu işittim.» dedi. **Hz. Osman:**

«— Doğrudur.» dedi. **İbn-i Ömer:**

«— Ben de kadı olmaktan Allah'a sığınırım.»

«— Baban kadılık ederken, seni kadı olmaktan meneden ne?» diye sordu. O da:

---

109 **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummâl** 3/133.
110 **Hılye** 1/370; **El-İsâbe** 4/241; **İbn-i Sa'd** 4/59

«— Resûlüllah'ın şu sözlerini işitmemdir: Kim kadı olur, yanlış hüküm verirse, cehennem ehlinden olur. Kim de âlim bir kadı olur, âdil hüküm verirse, mesuliyet altına girmeden Allah'a kavuşmak ister. İşte bu sebeple kadılık etmek istemiyorum.» dedi.[111]

Hz. Osman, İbn-i Ömer'i kadı tayin etmekten vazgeçti ve: «Kimseyi zorlayamam.» dedi.[111a]

İbn-i Ömer anlatıyor: **Hz. Osman** beni kadı tayin etmek istedi. Ben de kadı olmak istemedim ve:

«— Resûlüllah'ın şu sözlerini işittim: Kadılar üç gruptur. Bir grubunun alnı ak, diğer iki grubu ise cehennemdedir. Haksız ve kafasına göre hüküm veren helâk olur. Adaletle hüküm vereninse alnı ak olur, buyurdu.» dedim.[112]

İbn-i Ömer anlatıyor: **Dumet-ül-Cendel** denilen yerde, **Hz. Ali** ile Muaviye'nin bir araya geldiği gün, mü'minlerin annesi **Hafsa,** bana:

«— Muhammed Ümmetini sulh ve sükûna kavuşturacak bir anlaşmaya katılmaman doğru değil. Sen, hem Resûlüllah'ın hısımı, hem de **Ömer b. Hattab**'ın oğlusun.» dedi.

Muaviye o gün büyük bir şatafat içinde oraya geldi. Ve:

«— Devlet başkanlığını uman, buna tama' eden, bu iş için boynunu uzatan kim?» dedi. Bugüne kadar dünya gözümde bir hiç iken, o an gidip şöyle demek istedim:

«— Seni ve babanı döverek İslâm'a sokan, devlet başkanlığına talip.» Cenneti ve nimetlerini hatırladım, ondan yüz çevirdim.[113]

Ebû Husayn anlatıyor: **Muaviye:**

«— Devlet başkanlığına bizden daha lâyık olan kim?» diye sorunca, **Abdullah b. Ömer:**

«— Seni ve babanı döverek, İslâm'a sokan, daha lâyıktır, demek istedim. Cennetlerdeki nimetlerini hatırladım. Bu yüzden, orada fesât çıkacağından korktum.» der.[114]

Zührî şunları anlatıyor: **Hz. Ali** ve **Muaviye, Sıffîn**'de karşı karşıya geldiklerinde, **Muaviye:**

«— Devlet başkanlığına kim benden daha lâyık olabilir?» dedi. Bunun üzerine **İbn-i Ömer:**

---

111 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 4/193; Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**

111a **Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**

112 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 3/193; İbn-i Sa'd 4/108.**

113 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 4/208; İbn-i Sa'd 4/134.** Burada **Abdullah b. Ömer** kendisini kastederek bu sözü söylüyor.

114 **İbn-i Sa'd 4/134** (bir diğer rivayette hilâfetî benim istediğim zannı uyanmasından korktum, der.)

«— Kâfirken, babanı ve seni döven, devlet başkanlığına daha lâyıktır!» demeyi düşündüm. Fakat, halk arasında, kendisinin de hilâfette gözü var, diye düşünülmesinden korktuğum için, bunu söylemedim.» der.[115]

Abdullah b. Sâmit anlatıyor: **Ziyâd, İmran b. Husayn'ı** Horasan'a göndermek istedi. O da gitmemekte ısrar etti. Arkadaşları, kendisine:

«— Horasan'a vali olmaktan mı kaçıyorsun?» dediler. O da:

«— Nimetini onlar alacak da, azabını ben mi çekeceğim?.. Ben düşmanla savaşırken **Ziyâd'**dan bir mektup getirilmesinden korkuyorum. Bu durumda savaşa devam edersem dinime zarar gelir. Şayet dönersem, boynum vurulur.» dedi.

Ziyâd, Hakem b. Amr el-Gıfarî'yi Horasan'a vali tayin etti. O da, **Ziyâd'**ın emrine boyun eğdi. Bunu duyan **İmran:**

«— Birisi bana **Hakem'**i çağırsa iyi olur.» dedi. Bir adam gönderdi. **Hakem** geldi. **İmran, Hakem'**e:

«— Resûlüllah'ın: Allah'a âsî olunan hususlarda hiç kimseye itaat edilmez, buyurduğunu işitmedin mi?» dedi. O da:

«— İşittim.» dedi. Bunun üzerine **İmran:**

«— **Elhamdülillâh.**» veya, **«Allahüekber.»** dedi.[116]

Bir diğer rivayette şunlar nakledilir: **Ziyâd, Hakem'**i orduya kumandan tayin etti. **İmran b. Husayn, Hakem'**e gelerek halkın huzurunda, ona:

«— Sana niçin geldiğimi biliyor musun?» diye sordu. O da:

«— Niçin?» dedi.

«— Resûlüllah'ın, bir adama söylediği sözü hatırlamıyor musun? Kumandanı kendisine: Kendini ateşe at! demişti de, o da kendisini ateşe atmak üzereyken yakalanmıştı. Durum, Resûlüllah'a anlatılınca, Hz. Peygamber: Eğer o, ateşe girseydi, mutlaka ikisi de tamamen ateşte yanacaktı. Allah'a isyan olan hususlarda mahlûka itaat yoktur, buyurdu.» dedi.[117]

---

115 **İbn-i Sa'd 4/134.**
116 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel;**
117 **Mecme'uz-Zevâid 5/226;** (Bir diğer rivayette «Allah'a isyan olan hususlarda Mahluk'a itaat yoktur.» buyurulur.)

HALİFEYE, KUMANDANLARA, MEMURLARA SAYGI VE EMİRLERİNE İTAAT

İbn-i Abbas anlatıyor: Resûlüllah, **Halid b. Velid**'i bir seriyyeye kumandan tayin etti. **Ammâr b. Yâsir** de seriyyedeydi. Seriyye yola çıktı. Varmak istedikleri yere yaklaşınca, geceleyin bir yerde konakladılar. Üzerlerine yürüdükleri kabilenin durumdan haberi oldu ve bulundukları yerleri terkedip kaçtılar. Sadece içlerinden birisi, bulunduğu yerde kaldı. Kendisi de, ailesi de müslüman olmuştu. Her şeyini hazırlayıp, ailesi ile beraber, İslâm ordusunun bulunduğu yere gelmek üzere yola çıktı. Orduya yaklaşınca:

«— Siz burada durun, ben gideyim.» dedi. Ailesinin yanından ayrılıp, **Ammâr**'ın çadırına geldi. Ve:

«— Efendim, biz ailece müslüman olduk. Eğer burada kalırsak, müslüman olmamızın faydasını görecek miyiz? İşittiğiniz gibi, kabilem kaçtı.» dedi. **Ammâr** da kendisine:

«— Tabiî burada kalabilirsin, sen emniyettesin.» dedi. Adam da, ailesi de yerlerine döndü. Sabahleyin baskın yapan **Halid,** kabilenin yerlerini terkettiğini görünce, bu adamı ve ailesini yakaladı. **Ammâr, Halid**'e:

«— Müslüman olan bu adama dokunmaya hakkın yok.» dedi. **Halid:**

«— Sana ne oluyor?!.. Kumandanına karşı mı geliyorsun?» diye çıkıştı. O da:

«— Evet. Kumandan olduğun halde, sana karşı geliyorum. Çünkü, bu adam iman etmiştir. İsteseydi, diğerleri gibi o da çekip gidebilirdi. İslâm'a girmesi sebebiyle ben ona, burada kalmasını söyledim.» dedi. **Halid** ile **Ammâr** bu hususta münakaşa ettiler ve birbirlerine kötü söylediler.

Medine'ye döndüklerinde Resûlüllah'ın yanına geldiler. **Ammâr** bu hâdiseyi ve adamın yaptıklarını anlattı. Resûlüllah, **Ammâr**'ın verdiği emanı muvafık gördü. Ve bundan sonra, herhangi bir kimsenin kumandana karşı gelmesini yasakladı. **Ammâr** ile **Halid,** Resûlüllah'ın yanında da birbirlerine kötü söylediler. **Halid:**

«— Yâ Resûlallah! Bu, senin yanında bana kötü söylemeye kalkıyor! Vallahi, sen olmasan bana kötü söyleyemezdi!» dedi. Resûlüllah da:

«— Yâ **Halid**! **Ammâr**'a dokunma! **Ammâr**'a buğz eden, Allah'ın gazabına uğrar. **Ammâr**'a lânet edene, Allah lânet eder!» buyurdu. Sonra, **Ammâr** kalkıp dönerken, **Halid b. Velid** de peşinden giderek, **Ammâr**'ın eteğini tuttu ve rızasını almak istedi. O da, **Halid**'i affetti. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: **«Ey iman edenler, Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden olan evliyayı Umur'a itaat edin. Bir hususta ihtilâf ederseniz, Allah'a ve ahiret gününe imanınız varsa, Allah ve peygambere başvurun. Bu hareket sizin için hayırlıdır ve bunun sonu da pek iyidir.»**[118]

Avf b. Mâlik el-Eşceî anlatıyor: **Zeyd b. Harise** kumandasında **Mûte** savaşına giden orduya, her müslüman gibi ben de katılmıştım. Yanımda, **Yemen**'den, bu orduya yardım için gönderilen, elinde kılıcından başka bir şeyi olmayan bir adam vardı. Yolda, müslümanlardan birisi bir deve kesmişti. Yemen'li zât, kesilen devenin, derisinden bir parça istedi. O müslüman da deriyi verdi. Yemen'li, bu deriden kendisine kalkan yaptı. Yolumuza devam ettik. Nihayet **Rum** ordularıyle karşılaştık. Düşman, içinde eyeri altın işlemeli doru bir kısrak üzerinde bir adam vardı. Silâhları da işlemeliydi. Bu adam, müslümanlara çok zayiat verdiriyordu. Yemen'li zât, bir kayanın arkasına gizlenerek bu adamı haklamak için pusuya yattı. Yaklaşır yaklaşmaz da, atının ayağına vurarak onu düşürdü. Yemen'li, onun tepesine dikilip işini bitirdi. Atını ve silâhını da ganimet olarak aldı.

Allah, müslümanlara zafer ihsan edince, savaşın sonunda, **Halid b. Velid**, bu Yemenli'ye adam göndererek, hak ettiği ganimetleri elinden aldı. Ben, bunu duyar duymaz **Halid**'e gelerek:

«— Yâ **Halid**, Resûlüllah'ın bu ganimetlerin öldürene ait olduğuna hüküm verdiğini bilmiyor musun?» dedim.

«— Evet, biliyorum, ama bu kadar ganimeti ona çok gördüm.» dedi. Ben de:

«— Ya bu ganimetleri ona geri iade edersin, veya Resûlüllah'ın yanında sana, bunun hesabını sorarım.» dedim. **Halid**, geri vermemekte ısrar etti. Medine'ye dönünce, Resûlüllah'ın yanına vardık. Ben, bu Yemen'li hâdisesini ve **Halid**'in yaptıklarını, Resûlüllah'a anlattım. Resûlüllah:

«— Yâ **Halid**! Seni böyle yapmaya sevkeden ne?» diye sordu. O da:

«— Yâ Resûlallah! Bu kadar ganimeti bir kişiye çok bulmamdır.» dedi. Resûlüllah:

---

118 Nisa 58; **İbn-i Cerîr; İbn-i Asâkir; Kenz'ül Ummâl 1/242, 7/73; İbn-i Ebî Şeybe; Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Müstedrek 3/390; Mecme'uz-Zevâid 9/294.**

«— Yâ **Halid**! Ondan ne aldıysan hepsini geri ver!» buyurdu. Ben:
«— Haydi ver, yâ **Halid**! Ben sana söylememiş miydim?» dedim. Bunun üzerine Resûlüllah:
«— Neyi söyledin?» dedi. Ben durumu anlattım. Resûlüllah kızdı:
«— Yâ **Halid**, ona cevap verme. Siz de kumandanlarımın fazla üstüne gitmeyin, sıkıntıyı onlar çekiyor. Başarılarından da siz istifade ediyorsunuz.» buyurdu.[119]

Râşid b. Sa'd anlatıyor: **Ömer b. Hattab**'a ganimet getirilmişti. Bu ganimetleri halka taksim ederken, etrafına yığılarak işini güçleştiriyorlardı. Bu sırada, yanına, güç belâ halkın arasından geçerek **Sa'd b. Ebî Vakkas** geldi. **Hz. Ömer, Sa'd**'e kırbaçla vurduktan sonra:
«— Sen, Allah'ın yeryüzündeki gücüne saygı göstermeden nasıl geliyorsun? Ben, bununla ilâhî gücün sana asla saygı göstermeyeceğini öğretmek istiyorum.» dedi.[120]

Abdullah b. Yezid anlatıyor: Resûlüllah, **Amr b. Âs** kumandasında bir seriyye gönderdi. Bu seriyyede **Hz. Ebû Bekr** ve **Hz. Ömer** de vardı. Harp meydanına varıldığı zaman, **Amr**, hiçbir ateş yakılmamasını emretti. **Hz. Ömer** kızarak, **Amr**'a kötü söylemek istedi. **Hz. Ebû Bekr** kendisini yatıştırdı. Ve:
«— Resûlüllah, **Amr**'ı harp bilgisinin daha iyi olması sebebiyle sana kumandan tayin etti.» demesi üzerine, **Hz. Ömer** sakinleşti.[121]

Cübeyr b. Nüfeyr anlatıyor: **İyâd b. Gunm el-Eş'arî, Dârâ** fethedildiği zaman valisine çok sopa atmıştı. Yanına gelen **Hîşâm b. Hakîm,** kendisine ağır sözler söyledi ve yanında birkaç gün kaldı. Bir gün **İyâd**'a özür dileyerek:
«— Resûlüllah'ın: Hesap günü en korkunç azaba dûçar olanlar, dünyada insanlara çok eziyet edenlerdir, buyurduğunu bilmiyor musun?» dedi. **İyâd** da kendisine:
«— Yâ **Hîşâm**! Senin duyduğunu biz de duyduk. Senin gördüğünü biz de gördük. Senin arkadaşlık ettiğinle biz de arkadaşlık ettik. Yâ **Hîşâm**! Resûlüllah'ın; bir kimsenin selâhiyetli birisine söyleyeceği bazı tavsiyeleri olur, bunu kendisine açıkça söyleyemezse, bir kenara çeksin, gizli söylesin. Bu tavsiyeleri kabul ederse eder. Şayet kabul etmezse, bu tavsiyeleri yapan kendi vazifesini ifâ etmiş olur, buyurduğunu duymadın mı? Ve sen, yâ **Hîşâm**! Devlet başkanına karşı gelebilecek kadar cesursun, halifenin gazabına uğrayıp öldürülmekten korkmuyor musun?» dedi.[122]

---

119 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; El-Bidaye** 4/249; **Beyhakî** 6/310.
120 **İbn-i Sa'd** 3/206.
121 **Beyhakî** 9/41; **Müstedrek** 3/42.
122 **Müstedrek** 3/290; **Beyhakî** 8/164; **Mecme'uz-Zevâid** 5/229.

Zeyd b. Vehb anlatıyor: **Huzeyfe** (r.a.) hayatta iken bir zât, **Huzeyfe**'nin bulunduğu vilâyetin valisine, bir meseleden dolayı karşı çıktı. Bu karşı çıkan zât, camiye geldi. Safları yararak **Huzeyfe**'nin oturduğu halkanın yanına vardı. **Huzeyfe**'nin tepesine dikildi. Ve:

«— Ey Resûlüllah'ın arkadaşı! Sen iyiyi (maruf) emredip, kötüden (münkerden) sakındırmıyor musun?» dedi.

Huzeyfe (r.a.) başını kaldırdı. Bu sözlerle neyi kasdettiğini anladı. Kendisine:

«— İyiyi emredip, kötüyü yasaklamak güzeldir. Fakat, valiye silâh çekmek, Resûlüllah'ın sünnetinden değildir.» dedi.[123]

Ziyâd b. Küseyb el-Adevî anlatıyor: **Abdullah b. Amir** halka hitabederken ince kumaşlardan elbiseler giyer, saçlarını tarardı. Bir gün yine namazı kıldırdı ve evine gitti. **Ebû Bekre** de, minberin yanında oturuyordu. Bu sırada, **Mirdâs (Ebû Bilâl):**

«— Valiye, halkın efendisine bakın! İnce kumaşlardan elbiseler giyerek fâsıklara benziyor!» dedi. Bunu duyan **Ebû Bekre,** oğlu Usaylea'ya:

«— Bana **Mirdâs**'ı çağır!» dedi. **Usaylea, Mirdâs**'ı çağırdı. **Ebû Bekre, Mirdâs**'a:

«— Biraz önce vali hakkında söylediklerini işittim. Resûlüllah'ın da şu mübarek sözlerini işitmiştim: Kim valiye saygılı davranırsa, Allah ona lûtufta bulunur. Kim de, âmirine saygı göstermezse, Allah'ın gazabına uğrar.» dedi.[124]

Hz. Ali anlatıyor: Resûlüllah, ensardan birisini bir seriyyeye kumandan tayin etti. Seriyyeyi yola çıkarırken, kumandanlarını dinlemelerini ve ona itaat etmelerini de emretti. Askerler bir mesele dolayısıyle, kumandanlarını kızdırdılar. Kumandan:

«— Odun toplayın!» dedi. Topladılar.

«— Ateş yakın!» dedi. Yaktılar.

«— Resûlüllah, beni dinleyip, bana itaat etmemizi emretmedi mi?» diye sordu.

«— Emretti.» dediler.

«— O halde, girin ateşe!» dedi. Birbirlerine bakıştılar. Ve:

«— Biz ateşe girmeyiz! Resûlüllah'a gideriz!» dediler. Kumandanın öfkesi yatıştı. Ateş söndü. Medine'ye döndükleri zaman bu hâdiseyi Resûlüllah'a anlattılar. Resûlüllah:

---

[123] **Bezzâr; Mecme'uz-Zevâid** 5/224.
[124] **Beyhakî** 8/163;

«— Şayet ateşe girselerdi bir daha çıkamazlardı. Ancak meşrû olan hususlarda itaat etmek lâzımdır.» buyurdu.[125]

İbn-i Ömer anlatıyor: Resûlüllah bir grup eshabıyla birlikte bulunuyordu. Onlara dönerek:

«— Benim size Allah'ın elçisi olduğumu bilmiyor musunuz?» buyurdu.

«— Biliyoruz. Senin, Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederiz.» dediler.

«— Bana itaat edenin; Allah'a itaat etmiş olduğunu; Allah'a itaat edenin de bana itaat etmiş olduğunu bilmiyor musunuz?» buyurdu.

«— Biliyoruz. Sana itaat edenin Allah'a itaat etmiş olduğuna; Allah'a itaat edenin de sana itaat etmiş olduğuna şehadet ederiz.» dediler.

«— Bana itaat etmek, Allah'a itaat etmek demektir. Bana itaat ise, kumandanlarıma, valilerime itaatle olur. Onlar, oturarak namaz kılarlarsa, siz de oturarak namaz kılın.» buyurdu.[126]

Esmâ bt. Yezid anlatıyor: **Ebû Zer el-Gıfârî**, Resûlüllah'a hizmet ediyordu. Hizmetini bitirince mescide gider, orada yatardı. Mescitten başka kalacak yeri yoktu. Bir gece, Resûlüllah mescide girdi. **Ebû Zer**'in mescitte uzanarak uyuduğunu gördü. Ayağıyla dokunarak **Ebû Zer**'i uyandırdı. **Ebû Zer** kalkıp oturdu. Resûlüllah:

«— Senin burada uyuduğunu görüyorum. Yatacak yerin yok mu?» diye sordu. **Ebû Zer:**

«— Nerede yatayım? Buradan başka yatacak yerim yok.» dedi. Resûlüllah, **Ebû Zer**'in yanına oturdu ve:

«— Seni buradan çıkardıkları takdirde ne yapacaksın?» diye sordu. O da:

«— O zaman Şam'a giderim. Şam hicret edilecek, kalabalık bir diyardır. Peygamberler diyarıdır. Ben de onların arasına katılırım.» dedi. Resûlüllah:

«— Seni, Şam'dan da çıkardıkları takdirde ne yapacaksın?» diye sordu. **Ebû Zer:**

«— O zaman tekrar buraya gelirim. Burası evim olur.» dedi. Resûlüllah:

«— Buradan ikinci defa çıkardıkları takdirde ne yapacaksın?» diye sordu. Bu sefer **Ebû Zer:**

---

125 **Buhârî; Müslim; El-Bidaye** 4/226; **İbn-i Cerir; İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummâl** 3/170; **İsâbe** 2/296.

126 **Ebû Ya'lâ; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/168. (Burada amirlerin emirlerine kesin itaat kastedilmektedir. Değilse, namazın mazeretsiz, oturarak kılınacağına cevaz mânâsını tazammun etmez).

«— Kılıcımı alır, şehid oluncaya kadar savaşırım.» dedi. Resûlüllah buna güldü. Elini **Ebû Zer'in** omuzuna koyarak:

«— Sana bundan daha hayırlısını söyleyeyim mi?..» buyurdu. **Ebû Zer:**

«— Söyle! Anam babam sana kurban olsun, yâ Resûlallah!» dedi. Resûlüllah de:

«— Emirlerine boyun eğer, istedikleri yere gidersin. Neticede, bu hal üzere iken, bana kavuşursun.» buyurdu.[127].

Tâvus anlatıyor: **Ebû Zer**, Rebeze'ye vardığı zaman, **Hz. Osman'ın** siyah kölesini gördü. Bu köle, halkın başına geçerek, karşı hareket yapmak istiyordu. **Ebû Zer'e** de:

«— Haydi, sen de gel, yâ **Ebâ Zer!**» dedi. **Ebû Zer:**

«— Hayır, ben gelemem. Resûlüllah, bana başımızdaki siyah bir köle de olsa, dinlememi ve itaat etmemi emretti.» dedi. Gidip, onun arkasında namaz kıldı.[128]

Hz. Ömer:

«— Başınıza, kulakları, burnu kesik Habeşli bir köle de getirilse, dinleyin ve itaat edin. Eziyet ederse, sabredin. Bir şey emrederse, yerine getirin. Sizi bazı şeylerden mahrum ederse, size zulmederse yine sabredin. Şayet dinde birtakım tasarruflar yaparak, bazı şeylere mâni olursa; dinim uğruna canım feda olsun, deyin ve cemaatten ayrılmayın.» dedi.[129]

Hasan-ı Basrî anlatıyor: **Hz. Ömer**, gece karanlıkta, **Alkame b. Ulâse** ile karşılaştı. **Hz. Ömer**, karanlıkta **Halid b. Velid'e** benziyordu. **Alkame, Hz. Ömer'e:**

«— Yâ **Halid!** Bu adam seni azletti. Ve bunu cimriliğinden dolayı yaptı. Amcamın oğlu ile beraber, bir şey istemek için **Ömer'e** gelmiştim. Seni azlettikten sonra artık ondan bir şey istemeyeceğim.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Daha, daha neler biliyorsun?» diye sordu. **Alkame** de:

«— Valiler, üzerimizde hakları olan bir cemaattır. Biz, onların haklarını yerine getireceğiz. Ecrimiz Allah'a kalmıştır.» dedi.

Sabahleyin, **Hz. Ömer, Halid'e:**

«— Dün geceden bu yana, **Alkame** sana bir şeyler söyledi mi?» dedi. **Halid** de:

---

127 **İbn-i Cerir; Kenz'ül-Ummâl 3/168; Müsned-i Ahmed b.Hanbel; Mecme'uz Zevâid 5/233.**

128 **İbn-i Cerir; Abdürrezzak; Kenz'ül-Ummâl 3/168.**

129 **İbn-i Ebi Şeybe; İbn-i Cerir; Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl 3/167.**

«— Vallahi bana bir şey söylemedi.» dedi. Tekrar tekrar yemin etti.[130]

İbn-i Ebî Müleyke anlatıyor: **Ömer b. Hattab**, Kâbe'yi tavaf etmekte olan cüzzamlı bir kadının yanına gelerek:

«— Ey Allah'ın kulu! Evinde otursan da, insanlara sıkıntı vermesen!» dedi. Kadın da, evine gitti. **Hz. Ömer**'in vefatından sonra bir adam bu kadının evine giderek:

«— Seni, Kâbe'yi tavaftan meneden adam öldü. Dışarı çıkabilir, Kâbe'yi tavaf edebilirsin!» dedi. Kadın da:

«— Sağlığına itaat ettiğime, öldükten sonra isyan edemem.» dedi.[131]

Bir zât anlatıyor:

Hz. Ali'nin **hilâfetinde ben vazifeliydim. Hz. Ali** bize, bazı şeyler emretmişti. Bir müddet sonra:

«— Emirlerimi yerine getirdiniz mi?» dedi. Biz de:

«— Hayır.» dedik. Bunun üzerine:

«— Ya size emrolunanları yaparsınız, yahut Yahudiler ve Hıristiyanlar gelip başınıza oturur.» dedi.[132]

---

[130] **El-İsabe** 2/504.

[131] **Muvatta'; Kenz'ül-Ummâl** 5/192.

[132] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummâl** 3/167.

KUMANDANLARIN BİRBİRLERİNE SAYGILI DAVRANMASI

Urve b. Zübeyr anlatıyor: Resûlüllah, **Amr b. Âs**'ı, içlerinde **Belî, Abdullah** ve bunların Kudâalı yakınları, **Belî**'nin oğulları ve **As b. Vâil'**in bulunduğu bir ordunun başında, Şam taraflarında **Zat-üs-Selâsil** denilen yere gönderdi. **Amr,** oraya varınca, düşmanın çokluğundan korktuğu için, Resûlüllah'dan imdat istedi. Resûlüllah ilk muhacirleri, **Amr'**ın yardımına gönderdi. Resûlüllah'ın **Ebû Ubeyde b. Cerrah** kumandasında, içlerinde **Ebû Bekr, Ömer** ve muhâcirlerin ileri gelenlerinin bulunduğu yardım kuvveti gelince, **Amr:**

«— Kumandanınız benim. Resûlüllah'dan sizi bana, yardıma göndermesini isteyen de benim.» dedi. Muhacirler:

«— Sen, arkadaşlarının kumandanısın. **Ebû Ubeyde** de, muhacirlerin kumandanı.» dediler. **Amr:**

«— Siz, sadece yardıma gelen kuvvetsiniz.» dedi. Bunu gören **Ebû Ubeyde:** —Güzel ahlâklı, yumuşak tabiatlı bir insandı.—

«— Biliyorsun ki, yâ **Amr!** Resûlüllah'ın bize son tavsiyesi şu idi: Arkadaşının yanına varınca, birbirinize iyi davranın. Şayet sen bana itaati kabul etmezsen, ben sana itaat ederim.» dedi.

Ebû Ubeyde, kumandanlığı **Amr b. Âs**'a bıraktı.[133]

Zührî anlatıyor: Resûlüllah, **Kelb** ve **Gassan** kabileleriyle, Şam'ın doğusundaki kâfir Araplar üzerine iki ordu göndermişti. Birinin kumandanlığına **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'ı, diğerininkine **Amr b. As**'ı getirmişti. **Ebû Bekr** ve **Ömer** de, **Ebû Ubeyde**'nin kumandasındaydı. Ordular yola çıkmak üzereyken, Resûlüllah, **Ebû Ubeyde** ile **Amr**'ı çağırdı. Ve:

«— Birbirinize karşı gelmeyin!» buyurdu.

Medine'den ayrılırlarken, **Ebû Ubeyde, Amr**'ı bir kenara çekerek:

«— Resûlüllah, sana ve bana, birbirimize karşı gelmememizi emretti. Ya sen bana itaat et. Ya da ben sana itaat edeyim.» dedi. **Amr** da:

---

133 **Beyhakî; El-Bidâye** 4/273; **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 5/310.

«— Sen bana itaat et!» dedi. **Ebû Ubeyde**, ona itaat etti. Her iki orduya da, **Amr** kumandan oldu. **Hz. Ömer** buna kızarak:

«— Nâbiganın oğluna itaat ederek, onu, hem kendine, hem **Ebû Bekr**'e, hem de bize kumandan mı yapıyorsun? Hangi fikirle bunu başımıza geçirdin?» diye çıkıştı. **Ebû Ubeyde:**

«— Kardeşim, Resûlüllah bana ve ona, birbirimize karşı gelmememizi emretti. Eğer ona itaat etmezsem, Resûlüllah'a âsî olmaktan, orduda hâdise çıkarmaktan korktum. Medine'ye dönünceye kadar ona itaat edeceğim.» dedi.

Döndükleri zaman, **Hz. Ömer**, bu durumu Resûlüllah'a şikâyet etti. Resûlüllah da:

«— Bundan sonra, size sizden olmayanı kumandan tayin etmeyeceğim.» buyurdu.[134]

---

134 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl** 5/319.

DEVLET BAŞKANININ HALK ÜZERİNDE HAKKI

Seleme b. Şihab el-Abdî anlatıyor: Bir gün **Ömer b. Hattab** şu hitabede bulundu:

«— Ey ahali! Bizim sizin üzerinizde hakkımız var: Uzakta da olsanız samimiyetle bağlı olmak, hayırlı işlerde karşılıklı yardımlaşmaktır. Allah'ın en çok sevdiği ve en faydalı şey, devlet başkanının halîm ve merhametli olmasıdır. Allah'ın en çok gazabını mucib olan şeyse, devlet başkanının cahilliği ve öfkeli olmasıdır.»[135]

Abdullah b. Ukeym'den gelen bir diğer rivayette şu ilâve vardır: «Kendisine akseden suçları affeden, âfiyette olur. İnsanlara adaletle muamele yapan başarıya ulaşır. Âsî olarak şerefli olmaktansa, itaat ederek zelîl olmak daha iyidir.» dedi.[136]

İdarecilere Dil Uzatmamak :

Hz. Enes anlatıyor: **Muhammed** (s.a.v.) in eshabından büyüklerimiz, bize:

«— İdarecilerinize sövmeyin. Onları aldatmayın. Onlara isyan etmeyin. Allah'tan korkun. Sabırlı olun. İşte o zaman başarılı olursunuz.» derdi.[137]

İdârecilere Karşı Hak ve Hakikatî Söylememenin Vebâli :

Urve anlatıyor: **Abdullah b. Ömer**'in yanına geldim. Kendisine:

«— Yâ **Abdullah**! Biz, idarecilerimizin yanında otururken, onlardan doğru olmayan sözler işitiyor, buna rağmen onları tasdik ediyoruz. Onlar zulmediyorlar, biz de onlara yardımcı oluyor, zulümlerini hoş karşılıyoruz. Bu husustaki görüşün ne?» dedim. O da:

---

135 **Hennâd; Kenz'ül-Ummâl** 3/165; **Taberî** 5/32.
136 **Hennâd; Kenz'ül-Ummâl** 3/165.
137 **İbn-i Cerîr; Kenz'ül-Ummâl** 3/168.

«— Yeğenim! Biz, Resûlüllah ile beraber yaşadığımız günlerde, bu tarz davranışları münâfıklık alâmeti sayardık. Bunu, sizin nasıl kabul ettiğinizi bilemiyorum.» dedi.[138]

Âsım b. Muhammed'in babası anlatıyor: Birisi **Abdullah b. Ömer**'e:

«— Biz, idarecilerimizin yanında hak ve hakikatin hilâfına birtakım şeyler söylüyoruz. Yanlarından ayrılınca da tam aksini konuşuyoruz.» dedi. **Abdullah:**

«— Biz, Resûlüllah zamanında böyle davranışları, münâfıklık sayardık.» dedi.[139]

Mücahid anlatıyor: **Abdullah b. Ömer,** yanına gelen bir zât'a:

«— **Ebû Üneys**'le aranız nasıl?» diye sordu. O da:

«— Biz, onunla karşılaştığımızda, hoşuna giden şeyleri söylüyor; yanından ayrılınca da bunun aksine şeyler konuşuyoruz.» dedi. **Abdullah b. Ömer:**

«— Resûlüllah zamanında, biz böyle şeyleri münâfıklık addederdik.» dedi.[140]

Alkâme b. Vakkas anlatıyor: Avâre biri, idarecilerin huzuruna giriyor, onları güldürüyordu. Dedem, bu zât'a:

«— Yazık sana! Niçin bunların yanına giriyor ve güldürüyorsun?» Ben, Resûlüllah'ın arkadaşı, **Bilâl b. Hâris'il-Müzenî**'nin, Resûlüllah'ın şu sözlerini naklettiğini işittim: Bir kul, Allah'ın hoşuna giden şeyler konuşursa, yarın Rabbine kavuştuğu günde, Allah kendisinden razı olur. Bir kul da, Allah'ın hoşuna gitmeyen şeyler konuşursa, o kul, Rabbi'nin huzuruna geldiği günde, O'nun gazabına uğrar.» dedi.[141]

Huzeyfe (r.a.):

«— Fitneyi mucip olan yerlere yaklaşmayın.» dedi. Kendisine:

«— Fitneyi mucip olan yerler neresi, yâ **Huzeyfe?**» diye sorulduğunda:

«— İdarecilerin kapılarıdır. İçeriye girer, onun yalanını doğru diye tasdik eder, kendisinde olmayan hasletlerle onu medh edersiniz.» dedi.[142]

İbn-i Abbas anlatıyor: Babam, bana:

«— Oğlum, devlet başkanının, seni yanına çağırıp, kendisine müsteşar olmanı isteyeceğini, seni yanından ayırmayacağını sanıyorum. Bu sebeple şu üç şeyi aklından çıkarma: Allah'tan kork, yalan söyleme.

---

138 **Beyhakî** 8/165.
139 **Beyhakî** 8/164; **Buharî; Terğib** 4/382.
140 **İbn-i Asakir; Kenz'ül-Ummâl** 1/93; **Hılye** 4/332.
141 **Beyhakî** 8/165.
142 **Hılye** 1/277

Devlet başkanının sırrını ifşa etme. Devlet başkanının yanında, kimsenin, aleyhinde konuşma.» diye nasihat etti. **Amir,** bana:

«— Bunların herbiri bin nasihatten hayırlıdır.» dedi. Ben de:

«— Her biri on bin nasihatten hayırlıdır.» dedim.[143]

Şa'bî anlatıyor: **Hz. Abbas,** oğluna:

«— Bu adam **(Hz. Ömer),** sana büyük ikramlarda bulunacak. Seni kendisine yaklaştıracak, seni, değerli insanların arasında sayacak. Bu sebeple, şu üç şeyi aklından çıkarma: Katiyyen yalan söyleme. Gizli kalması gereken sırları açığa vurma. Yanında kimsenin aleyhinde konuşma.» diye nasihat etti.[144]

İdarecilerin Yanında Hakikati Konuşmak ve Allah'ın Emirlerine Aykırı Olan Emirlerini Kabul Etmemek :

Hasan-ı Basrî anlatıyor: **Ömer b. Hattâb, Übey b. Kâ'b**'ın okuduğu bir âyeti kabul etmedi. **Übey** de:

«— Yâ **Ömer,** sen pazarda ticaretle uğraşırken, ben bunları Resûlüllah'dan duydum.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Doğru söylüyorsun. Seni, içinizde, hakikati söyleyebilecek olan var mı, diye denemek istedim. Yanında hakikat konuşulmayan ve hakikati söylemeyen bir devlet başkanında hayır yoktur.» dedi.[145]

Ebû Miclez anlatıyor: **Übey b. Kâ'b:**

«— Şayet sonradan bunların bir günah ile suçlu oldukları anlaşılırsa, onların yerine, aleyhlerine iddiada bulunan vereseden iki şahit getirilir. Bunlar da: Bizim şehadetimiz, ötekilerin şehadetinden daha doğrudur. Biz, haddi aşmadık, aşmış isek, herhalde zâlimlerden olalım, diye Allah adına yemin etsinler.»[146] âyetini okudu. **Hz. Ömer** de:

«— Yalan söylüyorsun!» dedi. **Übey:**

«— Asıl yalan söyleyen, sensin!» dedi. Orada bulunan bir zât, **Übey**'e:

«— Mü'minlerin emîrini yalancılıkla mı itham ediyorsun?» dedi. **Übey:**

«— Benim, mü'minlerin emîrine karşı senden daha çok saygım var. Fakat, Allah'ın kitabını tasdik etmek için onu yalanlamak mecburiyetindeyim. Allah'ın kitabı yalanlanırken, mü'minlerin emîrini tasdik edemem.» dedi. Bunu dinleyen **Hz. Ömer:**

---

[143] **Hılye** 1/318; **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid** 4/221.
[144] **Beyhakî** 8/167.
[145] **İbn-i Raheveyh; Kenz'ül-Ummâl** 7/2.
[146] **Mâide** 110.

«— Übey doğru söylüyor!» dedi.[147]

Numan b. Beşir anlatıyor: **Ömer,** muhacirler ve ensarın bulunduğu bir mecliste oturuyordu.

«— Yapmakta olduğunuz bazı emirleri kolaylaştırmam hususunda ne dersiniz?» dedi. Kimse ses çıkarmadı. İki üç defa bunu tekrar edince; **Beşir b. Sa'd:**

«— Eğer, böyle yapmaya kalkışırsan, eğri okları doğrulttuğumuz gibi, seni de doğrulturuz!» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— O halde, ilerlersiniz. O halde ilerlersiniz.» dedi.[148]

Musâ b. Ebû İsa anlatıyor: **Hz. Ömer, Harise** oğullarının çeşmesinin başına geldi. **Muhammed b. Mesleme** de oradaydı. **Hz. Ömer:**

«— Benim tutumumu nasıl buluyorsun?» diye sordu. **Muhammed** de:

«— Seni arzu ettiğim gibi, senin hayrını arzu edenler gibi buluyorum. Zekâtı toplamakta, onu korumakta, adaletle taksim etmekte kusur etmiyorsun. Şayet azıcık kötülüğe meyledersen, seni, deliklerde düzeltilen oklar gibi düzeltiriz.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Allah, Allah!» dedi. **Muhammed:**

«— Eğer azıcık kötülüğe meyledersen, seni, deliklerde düzeltilen oklar gibi düzeltiriz.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Beni, kötülüğe meyledince düzelten bir topluluk içinde kılan Allah'a hamd ederim.» dedi.[149]

Ebû Kubeyl anlatıyor: **Muaviye b. Ebû Süfyan** bir cuma günü hutbeye çıktı ve şöyle dedi:

«— Mal, bizim. Ganimet de bizim. Bunlardan dilediğimize verir, dilediğimize vermeyiz.»

Kendisine kimse cevap vermedi. İkinci cuma da aynı sözleri tekrar etti. Yine cevap vermedi. Üçüncü cuma da bu sözleri tekrar edince, camide bulunanlardan biri:

«— Şüphesiz mal bizim malımız, fey de bizim fey'imizdir. Bunları bize vermeyeni, kılıçlarımızla hesaba çekeriz!» dedi.

Muaviye minberden indi. Bu zât'ı yanına çağırttı. Orada bulunanlar:

«— Bu adamın işi bitmiştir!» dediler. Sonra, **Muaviye**'nin huzuruna girdiler. Bir de ne görsünler, adam koltukta oturuyor. **Muaviye,** oradakilere hitaben:

«— Bu adam beni ihya etti. Allah da kendisini ihya etsin! Resûlüllah'ın şöyle buyurduğunu işittim: Benden sonra yalan yanlış birtakım

---

147 **Abd b. Humeyd; İbn-i Cerîr; İbn-i Adî; Kenz'ül-Ummâl** 1/285.
148 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/148.
149 **İbn-i Mübarek; Müntehab** 4/381.

şeyler söyleyen idareciler olacak. Bunların hataları düzeltilmeyecek. Böyle idareciler ve bunların hatalarını düzeltmeyen halk, maymunların kendilerini tehlikeye attıkları gibi, kendilerini cehenneme atacaklar. Ben de ilk cuma konuştum. Bana karşı çıkan olmadı. Resûlüllah'ın zikrettiği kimselerden olmaktan korktum. Sonra ikinci cuma konuştum. Gene cevap veren olmayınca, kendi kendime; ben de onlardanım, dedim. Üçüncü cuma da aynı şeyleri söyledim: Bu adam kalkıp, kabul etmedi. Böylelikle beni ihya etti. Allah da onu ihya etsin!» dedi.[150]

Halid b. Hakim b. Hizam anlatıyor: **Ebû Ubeyde** Şam valisiydi. Bir kısım halka kötü söyledi, dövdü. **Halid** buna karşı çıkarak, **Ebû Ubeyde** ile konuştu. **Halid**'e:

«— Bu tutumunla valiyi kızdırdın.» dediler. O da:

«— Hayır, ben valiyi kızdırmak istemedim. Resûlüllah'ın şu mübarek sözlerini işittiğim için böyle hareket ettim: Kıyamette en korkunç azaba uğrayanlar, insanlara dünyada en çok azap çektirenlerdir.» dedi.[151]

Hasan-ı Basrî anlatıyor: **Ziyad, Hakem b. Amr el-Gıfârî**'yi Horasan taraflarına gönderdi. İslâm ordusu çok miktarda ganimet aldı. **Ziyad** kendisine şu mektubu yazdı:

«— Mü'minlerin emîri, altın ve gümüşü kendisine ayırmanı yazıyor. Altın ve gümüşü müslümanlar arasında paylaştırma.»

Bunun üzerine **Hakem, Ziyad**'a şöyle cevap verdi:

«— Mektubunda, halifenin (**Muaviye**'nin) sana yazdığı mektuptan bahsediyorsun. Ben, halifenin mektubundan önce, Allah'ın kitabını dikkate almak mecburiyetindeyim. Allah'a yemin ederim ki, bir kul, göklerle yer dolusu sıkıntılara maruz kalırsa, eğer Allah'dan korkuyorsa, Allah, bu durumda ona mutlaka bir kurtuluş yolu gösterir, vesselâm.»

Hakem, tellâllar çıkararak, herkesin ganimetten (fey') hissesini alması için ilân yaptırdı. Ganimeti (fey') müslümanlar arasında taksim etti. **Hakem, Muaviye**'nin arzusuna muhalif hareket edince, **Muaviye, Hakem**'i zincire vurdurup hapse attırdı. Zincire vurulu vaziyette ruhunu teslim etti. Horasan'da toprağa verildi. İşte ben, bu sebeple, Allah'ın huzurunda **Muaviye**'den davacıyım.[152]

Yine, **Hasan-ı Basrî**'den gelen bir diğer rivayette şu ilâve vardır: **Hakem:** «Allah'ım, eğer beni yanına alman daha hayırlı ise, beni yanına al.» diye dua etti. Horasan'da Merv'de ruhunu teslim etti.[153]

---

150 **Taberânî; Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid 5/236.**

151 **İbn-i Ebi Âsım; Begavî; El-İsâbe 1/403; Mecme'uz-Zevâid 5/234.**

152 **Müstedrek 3/442.**

153 **İstîab 1/316; El-İsâbe 1/347.**

Atâ anlatıyor: **Ziyâd** —veya **İbn-i Ziyâd**—, **İmran b. Husayn**'ı tahsildar olarak göndermişti. Döndüğü zaman, elinde bir tek dirhem bile yoktu. **Ziyâd**, kendisine:

«— Hani topladığın mal?» diye sordu. O da:

«— Beni, topladığım malları getirmek için mi gönderdin? Resûlüllah zamanında olduğu gibi, biz malları topladık. Ve yine onları Resûlüllah zamanında olduğu gibi yerlerine harcadık.» dedi.[154]

Halkın İdareciler Üzerindeki Hakları :

Esved b. Yezid anlatıyor: **Ömer b. Hattab**, gelen heyetlere, valileri hakkında:

«— Hastaları ziyaret ediyor mu? Kölenin ihtiyacını görüyor mu? İcraatı nasıl? Kapısına kimler geliyor?» şeklinde sorular sorardı. Eğer bu hasletlerden bir tanesi hususunda menfi bir şey söylerlerse, o valiyi azlederdi.[155]

İbrahim anlatıyor: **Hz. Ömer**, valilerinin bulunduğu vilâyetten gelen heyetlere:

«— Valiniz nasıl? Hasta köleleri ziyaret ediyor mu? Cenazelere gidiyor mu? Kapısı nasıl? Kendisi mülâyim mi?» şeklinde sorular sorardı. Eğer:

«— Kapısı herkese açık. Köleyi ziyaret eder....» derlerse, o valiyi yerinde bırakır; değilse azlederdi.[156]

Âsım b. Eb'in-Nücüd anlatıyor: **Hz. Ömer**, idarecilerini, valilerini gönderirken, kadanaya binmemelerini; has buğday ekmeği yememelerini, ince, güzel kumaşlardan yapılmış elbiseler giymemelerini, kapılarını ihtiyaç sahiplerine kapatmamalarını emrederdi. Eğer, bunlardan herhangi birisine riayet etmezlerse, onları cezalandırırdı. Valilerini uğurlar, onlardan ayrılmak üzereyken:

«— Ben sizi, müslümanların, canına, arazisine, namusuna ve mallarına musallat olmanız için göndermiyorum. Sizi, onlara imam olmanız, ganimetlerini aralarında taksim etmeniz, meselelerini adaletle halletmeniz için gönderiyorum. Size müşkil gelen meseleler olursa, onları bana bildirin. Şunu da unutmayın: Arapları fazla sıkıştırmayın, onları perişan edersiniz. Fazla serbest de bırakmayın, fitneye sebep olursunuz. Kendinizi onların üzerinde de görmeyin. Onları birçok haklardan

---

154 **Müstedrek** 3/471.
155 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl** 3/166; **Taberi** 5/33.
156 **Hennad; Kenz'ül-Ummâl** 3/166.

mahrum edersiniz. Kur'an'ı hadîslerle karıştırmayın!» diye tavsiyelerde bulunurdu.[157]

Bir diğer rivayette, **Ebû Husayn** şunları ilâve eder: «Kur'an'ı hadîsle beraber yazarak karıştırmayın. Başınız sıkışınca, Hz. Muhammed adına hadîs uydurmayın. Ben, sizin arkadaşınızım.» derdi. Valilerine, idarecilerine kısası tatbik etmekten çekinmezdi. Bir idarecisinden şikâyet vâki olunca, idareci ile şikâyet edeni bir araya getirir, eğer şikâyet eden haklı ise, vali üzerinde alınması gerekli bir hakkı varsa, onu alır ve sahibine verirdi.[158]

Ebû Huzeyme b. Sâbit anlatıyor: **Hz. Ömer** birisini vali tayin ederken, ensar ve diğerlerinden bir cemaati de şahit olarak bulundururdu.[159]

Abdurrahman b. Sâbit anlatıyor: **Hz. Ömer, Said b. Amir**'i çağırtarak:

«— Biz seni, şu cemaate kumandan tayin ediyoruz. Onlarla beraber düşman topraklarına gider, savaşırsın.» dedi. **Said** de:

«— Yâ **Ömer**! Bunu benim başıma belâ etme!» dedi. **Hz. Ömer** ise:

«— Vallahi bundan vazgeçmem! Hem hilâfeti benim omuzlarıma yükleyeceksin, hem de bir kenara çekileceksiniz. Buna müsaade edemem. Ben seni, içlerinde, senden daha faziletlisinin bulunduğu bir cemaate kumandan tayin ederek gönderiyorum. Seni, müslümanların topraklarını ellerinden alasın, namuslarına tecavüz edesin, diye değil, onların başına geçerek, düşmanlarıyla savaşman, ganimetlerini taksim etmen için gönderiyorum.» dedi.[160]

Ebû Musa (r.a.) şöyle diyor: «Mü'minlerin emîri **Ömer b. Hattab** beni size gönderdi. Size Rabbiniz'in kitabını ve peygamberinizin sünnetini öğreteceğim. Sizin yollarınızı yapacağım.»[161]

Halifeyi, İdarecileri Memnun Etmek İçin İhtiyaç Sahiplerini Geri Çevirmenin Hoş Karşılanmaması :

Ebû Sâlih el-Gıfârî anlatıyor: **Amr. b. Âs, Ömer b. Hattab**'a yazdığı mektupta: «Biz sana mescidin yanında bir ev yaptık.» diyordu. **Ömer b. Hattab** da **Amr**'a yazdığı cevapta: «**Hicaz**'da oturan bir adamın **Mısır**'da nasıl evi olabilir?» diyordu. **Amr**'a, burasını müslümanlara çarşı yapmasını emretti.[162]

---

157 **Beyhakî: Kenz'ül-Ummâl 3/148.**
158 **Taberî 5/19.**
159 **İbn-i Ebî Şeybe; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 3/148.**
160 **İbn-i Sa'd; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 3/149.**
161 **İbn-i Asâkir; Hılye; Kenz'ül-Ummâl 3/149; Mecme'uz-Zevaid 5/213.**
162 **İbn-i Abdilhakem; Kenz'ül-Ummâl 3/148.**

Ebû Temim el-Ceyşânî anlatıyor: **Ömer b. Hattab** (r.a.), **Amr b. Âs**'a şu mektubu yazdı:

«Senin, halka hitabetmen için yüksekçe bir minber yaptığını duydum, Müslümanların içinde, ayağa kalkıp konuşman kâfi gelmiyor muydu da, minber yaptın? Çabucak bu minberi yok et!»[163]

Ebû Osman anlatıyor: Biz, Azerbaycan'da iken, bize, **Hz. Ömer**'den şu mektup geldi:

«Yâ **Utbe b. Ferkad!** Bu, ne senin, ne babanın, ne de ananın gayretinin eseridir. Kendine baktığın kadar müslümanlara da bak. Tantanalı bir hayat yaşamaktan ve müşriklerin kıyafetine girmekten, ipek giymekten sakın!»[164]

Urve b. Ruveyn anlatıyor: **Ömer b. Hattab**, hac mevsiminde, müslümanları şöyle bir gözden geçiriyorduu. Humuslular yanına geldiklerinde, onlara:

«— Valiniz[165] nasıl?» diye sordu. Onlar da:

«— İyi: Yalnız, iki katlı bir ev yaptı. Üst katında oturuyor.» dediler. **Hz. Ömer** hemen bu valiye bir mektup yazdı. Mektubu, kendisiyle gönderdiği elçiye, bu evi yakmasını emretti. Elçi de varır varmaz, odun topladı ve evin kapısını yaktı. Bu hâdise, valiye haber verildiği zaman, vali:

«— Ona dokunmayın. O elçidir!» dedi.

Daha sonra elçi, mektubu valiye verdi. Vali, mektubu okur okumaz, hayvanına binerek Medine'ye hareket etti. Medine'de valiyi gören **Hz. Ömer:**

«— Peşimden Harre'ye gel!» dedi. Orada zekât için verilen develer vardı.

«— Elbiseni çıkar!» dedi. Kendisine, deve yününden dokunmuş bir elbise verdi. Sonra da:

«— Kuyudan su çek, şu develeri sula!» dedi. Kuyudan su çekmek ve develeri sulama işi valiyi yordu. **Hz. Ömer:**

«— Valilik kararnamen ne zaman geldi?» diye sordu. O da:

«— Yakında, ey mü'minlerin emîri!» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Bunun için mi iki katlı konak yaparak, fakirlerin, dulların ve yetimlerin haklarını yedin?!.. Haydi vazifene dön! Bir daha böyle bir şey yapma!» dedi.[166]

Attâb b. Rifaa anlatıyor: **Sa'd**'in bir köşk yaptırarak kapısını halka kapadığını, artık sesler kesildi, dediğini duyan **Hz. Ömer, Sa'd**'e, **Mu-**

---

[163] **İbn-i Abdilhakem; Kenz'ül-Ummâl** 3/166.
[164] **Müslim; Tergib** 3/458.
[165] Vali **Abdullah b. Kırd** idi.
[166] **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/166.

hammed b. **Mesleme**'yi gönderdi. —**Hz. Ömer**, bir işin arzu ettiği şekilde yapılmasını istediği zaman, valilerine elçiler gönderirdi.— **Muhammed b. Mesleme**'ye:

«— **Sa'd**'in yanına var, o kapadığı kapıyı yak!» dedi.

Muhammed b. Mesleme, Kûfe'ye hareket etti. Köşkün kapısına gelince, kapıyı yerinden söktü, bir ateş yaktı. Kapıyı da yanan ateşe attı. Durum **Sa'd**'e anlatılıp, bu işi yapan tarif edilince, **Sa'd**, elçiyi tanıdı. Elçinin yanına geldi. **Muhammed b. Mesleme**, kendisine:

«— Halife, senin, artık sesler kesildi, dediğini duydu.» dedi. **Sa'd** böyle bir söz söylemediğine dair yemin billâh etti. Elçi:

«— Biz, emrolunduğumuzu yapar, sözlerini de naklederiz.» dedi. **Sa'd**, elçiye izzet ikram etmek istediyse de, elçi kabul etmedi. Hayvanına binip Medine'ye geldi. **Hz. Ömer**, aradan fazla zaman geçmeden, **Muhammed b. Mesleme**'yi Medine'de görünce:

«— Sana karşı hüsnü zannım olmasaydı, vazifeni ifa etmediğini sanacaktım.» dedi.

Muhammed b. Mesleme, süratle gidip geldiğini söyledi. Ve:

«— Emirlerini yerine getirdim. Özür diliyor ve yemin billâh ederek, böyle bir söz sarfetmediğini söylüyor.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Sana, herhangi bir teklifte bulundu mu?» diye sordu. Elçi de:

«— Teklifini kabul etmedim. Irak toprakları çok verimli bir arazi. Medinelilerse, etrafında açlıktan ölüyor. Senin adına ona, buranın nimetlerinden sen istifade et, sıkıntısını biz çekelim, demeye çekindim. Resûlüllah'ın: Komşusu açken bir mü'min, tıka basa karnını doyuramaz, buyurduğunu işitmedin mi?» dedi.[167]

Ebudderda, Şam taraflarına gitmek için, **Hz. Ömer**'den izin istedi. **Hz. Ömer:**

«— Vali olman kaydiyle, senin o tarafa gitmene izin verebilirim.» dedi. O da:

«— Hayır, valilik yapmayı kabul etmem!» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— O halde, ben sana izin vermem!» dedi. **Ebudderda:**

«— Ama, ben oraya gidersem, halka Resûlüllah'ın sünnetini öğretirim. Onlara namaz kıldırırım.» deyince, **Hz. Ömer**, ona izin verdi...

Hz. Ömer, Şam'a hareket etmek üzere yola çıktı. Şehre yaklaşınca durdu. Akşam karanlığını bekledi. Ortalık iyice kararınca:

«— Yâ **Yerfe', Yezid b. Ebû Süfyan**'ın yanına gidelim, yanında masal anlatanlar var mı? Yerlerde, ganimet mallarından ipek ve atlaslar

---

[167] **İbn-i Mübarek; İbn-i Raheveyh; Müsedded; Kenz'ül-Ummâl** 3/165; **İsabe** 3/384; **Mecme'uz-Zevâid** 8/167, 168; **Müsned-i Ahmed b. Hanbel Taberanî.**

serili mi? Kandiller asılı mı? Görmek istiyorum. Kendisine selâm ver, selâmını alır, içeri girmek için izin istersen, kim olduğunu bilmeden, seni içeri almaz.» dedi. Yola çıktılar, nihayet **Yezid**'in kapısına vardılar. **Yerfe:**

«— Esselâm'ü aleyküm.» dedi. **Yezid** de:

«— Ve aleyküm selâm.» diyerek selâmını aldı. **Yerfe':**

«— Girebilir miyim?» diye müsaade istedi. **Yezid:**

«— Kimsin?» diye sordu. **Yerfe'** de:

«— Mü'minlerin emîri, senin cezanı verecek olan!» dedi. Kapı açıldı. Bir de ne görsünler, içerde masal anlatanlar, asılı kandiller ipek ve atlas yaygılar... Bunları gören **Hz. Ömer:**

«— **Yerfe,** kapıyı tut!» dedi. **Yezid**'in ensesine bir kırbaç indirdi. İçerde ne var, ne yok hepsini topladı. Odanın ortasına yığdı. Sonra da oradakilere:

«— Ben dönünceye kadar, kimse buradan ayrılmasın!» dedi. Oradan ayrıldılar. **Hz. Ömer:**

«— **Yerfe'! Amr b. Âs**'a gidelim. Yanında masal anlatanlar var mı? Yerlerde ganimet mallarından ipek ve atlaslar serili mi? Kandiller asılı mı? Görmek istiyorum. Kendisine selâm ver. Selâmını alır. İçeri girmek için izin istersen, kim olduğunu öğrenmeden seni içeri almaz.» dedi.

Nihayet, **Amr**'ın kapısına vardılar. **Hz. Ömer:**

«— Esselâmü aleyküm.» dedi. **Amr** da:

«— Ve aleykümüsselâm!» diyerek selâmını aldı. **Hz. Ömer:**

«— İçeri girebilir miyim?» deyince,

«— Kimsin?» diye sordu. **Yerfe'** de:

«— Mü'minlerin emîri, senin cezanı verecek olan!» dedi. Kapı açıldı. Bir de ne görsünler: İçerde, masal anlatanlar, kandiller, ipek ve atlas yaygılar... **Hz. Ömer:**

«— **Yerfe'** kapıyı tut!» dedi. Onun ensesine de bir kırbaç indirdi. İçerde ne var, ne yok hepsini toplayıp odanın ortasına koydu. Sonra da:

«— Ben dönünceye kadar kimse yerinden kıpırdamasın!» dedi. Oradan ayrıldılar. **Hz. Ömer:**

«— **Yerfe'**, seninle **Ebû Musa**'ya gidelim. Yanında masal anlatanlar, ganimet mallarından, kandiller, yerlere serilmiş yün yaygılar var mı, yok mu? Öğrenmek istiyorum. Yanına varmak için izin istersin, kim olduğunu öğrenmeden sana müsaade etmez.» dedi. Onun yanına vardılar. Onun yanında da masalcılar, kandiller, ganimet mallarından yerlere döşenmiş yün yaygılar vardı. **Hz. Ömer**, ensesine bir kırbaç indirirken:

«— Sen de mi, yâ **Ebâ Musa!**» dedi. **Ebû Musa** ise:

«— Ey mü'minlerin emîri! Bu gördüklerin arkadaşlarımın işi. Ben de onların kurbanı oldum!» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Peki, bunlar ne?» diye sordu. **Ebû Musa:**

«— Buraların halkı, bir kumandanın evinde böyle şeylerin bulunması gerektiğine kâni. Bu sebeple, biz de bunlara uyduk.» dedi. **Hz. Ömer** burada da, ne var, ne yok toplayıp, odanın ortasına yığdı. Oradakilere de:

«— Ben tekrar gelinceye kadar, kimse buradan dışarı çıkmasın!» dedi. Buradan ayrıldıktan sonra, **Hz. Ömer:**

«— **Yerfe'**, şimdi seninle kardeşime gidelim. Onu da görelim. Onun yanında masal anlatanlar, kandiller yok. Onun kapısı da kilitli değil. Yerde oturur, atının eyerine yaslanır. Üzerinde, kendisini soğuktan dahi koruyamayan ince bir elbise vardır. Selâm verirsin, selâmını alır. Yanına girmek için izin istersin. Seni tanımaya lüzum hissetmeden müsaade eder.» dedi. Nihayet, onun evinin kapısına vardılar. **Hz. Ömer:**

«— Esselâmü aleyküm.» dedi. O da:

«— Ve aleyküm selâm.» diyerek, selâmı aldı.

«— Girebilir miyim?» diyen **Hz. Ömer**'e:

«— Girin.» dedi. **Hz. Ömer,** kapıyı ittiği zaman, kapının kilitli olmadığını gördü. İçeri girdiklerinde, oda karanlıktı. **Hz. Ömer,** karanlıkta etrafı yoklamaya başladı. Yastık olarak kullandığı atının eyeriydi. Altında yatak diye bir şey yoktu. Yerde yatıyordu. Sırtında ince bir kaftandan başka bir şey de yoktu. **Ebudderda:**

«— Bu kim? Mü'minlerin emîri mi?» diye sordu. **Hz. Ömer:**

«— Evet!» dedi. **Ebudderda:**

«— Bir seneden beri, gözlerim yolda.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Sana Allah merhamet etsin. Rahat yaşaman için sana ruhsat vermedim mi? Sana bunu yapmadım mı ben?» dedi. **Ebudderda** ise:

«— Resûlüllah'ın bize şöyle söylediğini hatırlamıyor musun, yâ Ömer?» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Hangi hadîs?» diye sordu. **Ebudderda:**

«— Resûlüllah, siz, yolcu gibi kendinize yetecek kadar dünya malıyla idare edin, buyuruyor.» deyince, **Hz. Ömer:**

«— Evet, hatırladım.» dedi. **Ebudderda:**

«— Böyle bir emirden sonra ne yapabiliriz yâ **Ömer?**» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer** ve **Ebudderda,** sabaha kadar ağladılar.[168]

İdarecilerin Halkın Durumu ile Alâkadar Olması :

Ebû Salih'il-Gıfârî anlatıyor: **Hz. Ömer,** Medine'nin kenar mahalle-

---

[168] **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 7/77.**

sindeki yaşlı, âmâ bir kadının, geceleyin bakımını üzerine aldı. Onun suyunu taşıyor ve işlerini görüyordu. Bir gece bu kadının evine geldiğinde, kendisinden önce birinin gelip, kadının ihtiyaçlarını, arzularını yerine getirdiğini gördü. Bunun üzerine, bir sonraki gece bu yaşlı hanımın yanına erken gitti ve beklemeye başladı. Bir de ne görsün: Kadının yanına gelip ihtiyaçlarını karşılayan, işlerini gören **Ebû Bekr es-Sıddîk**, Halife! **Hz. Ebû Bekr**'i görünce gizlendiği yerden çıkan **Hz. Ömer:**

«— Demek sendin ha?!» dedi.[169]

Evzâî anlatıyor: **Hz. Ömer** bir gece, karanlıkta Medine sokaklarında dolaşırken, kendisini **Talha** tanıdı ve takibe başladı. Halife **Ömer**, bir evden çıkıyor, diğerine giriyordu. Sabah olunca, **Talha**, onun girip çıktığı evlerden birine gitti. Bir de ne görsün! Yaşlı, âmâ, felçli bir kadın!.. **Talha**, kadına:

«— Bu adam, geceleyin sana niçin gelip gidiyor?» diye sordu. Kadın da:

«— O, şu kadar günden beri bana bakıyor. İhtiyacım olan şeyleri getiriyor. Buradaki ihtiyaçlarımı karşılıyor.» dedi. Bunları duyan **Talha:**

«— Anan sensiz kalsın, **Talha!** Utanmadan **Ömer**'in kusurlarını aramaya kalkışıyorsun ha!..» dedi.[170]

Zahire Göre Hüküm Vermek :

Abdullah b. Utbe b. Mesud anlatıyor: **Ömer b. Hattab** (r.a.) ı şöyle derken işittim: «Resûlüllah zamanında gelen vahiylerle insanların ayıpları ortaya konuyordu. Artık bugün vahiy kesilmiştir. Şu anda biz yaptığınız işlerin zahirine bakarak hakkınızda hüküm veririz. Kimin yaptığı işler hayırlı ise, ona itimat eder, onu kendimize yaklaştırırız. Kalbindeki, kafasındaki şeylerle bizim alâkamız yok. Herkes, bunun hesabını Allah'a verecektir. Kimin yaptığı işler de kötü ve çirkin ise, kalbinin temiz olduğunu söylese bile, ona itimat etmez, onu tasdik etmeyiz.»[171]

Hasan-ı Basrî anlatıyor: **Hz. Ömer**, halka, ilk defa şöyle hitap etmiştir. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra: «Allah sizin yükünüzü benim omuzuma yükledi. Beni de sizin başınıza geçirdi. İki arkadaşımdan sonra, sizin başınıza geçtim, halife oldum. Burada bulunanlar bizzat bizimle muhatap olurlar. Uzak diyarlarda bulunanlara da, iyi ve güçlü idareciler tayin ettik. İyilik edenlere karşı biz de iyilikte bulunuruz. Kötülük edenlerinse peşini bırakmayız. Allah bizi, de sizi de affetsin!» dedi.[172]

---

169 **Hatib'ül Bağdâdi; Müntehab 4/347.**
170 **Hılye 1/48.**
171 **Abdurrezzak; Kenz'ül-Ummâl 3/147; Beyhakî 8/201; Buharî.**
172 **İbn-i Sa'd 3/196; Kenz'ül-Ummâl 3/147.**

İdarecileri Kontrol Etmek :

Tâvûs anlatıyor: **Hz. Ömer:**

«— Size, tanıdıklarımın en hayırlısını idareci tayin ettiğimi, kendisine adaletle muamele yapmasını emrettiğimi biliyor musunuz? Böyle yapmakla vazifemi ifa etmiş olur muyum?» dedi.

«— Evet.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Hayır! Emrettiklerimi, yerine getirip getirmediğini kontrol etmeden vazifemi ifa etmiş olmam.» dedi.[173]

Seferdeki Orduların Yerine, Muayyen Bir Zaman Sonra Yenilerinin Gönderilmesi :

Abdullah b. Kâ'b b. Mâlik el-Ensârî anlatıyor: İran topraklarında başlarında kumandanlarıyla beraber, ensardan müteşekkil bir ordu bulunuyordu. **Hz. Ömer** her sene, oradaki orduyu geri çekip, yerine yeni bir ordu gönderiyordu. Nasılsa, **Hz. Ömer**, bir defasında yeni bir ordu göndererek, eskisini geri çekmeyi ihmal etti. Ordunun değiştirilme vakti geçince, bu cephede bulunan ordu döndü, **Hz. Ömer**, ordu komutanına izinsiz döndüğü için kızdı. Allah'ın Resûlünün eshabı olmalarına rağmen, askerleri azarladı. Askerler de:

«— Yâ **Ömer!** Sen, bizi ihmal ettin! Resûlüllah'ın orduları değiştirmek hususundaki emirlerini bize tatbik etmedin!» dediler.[174]

Felâket Anlarında, Devlet Başkanlarının Vatandaşlarıyla İlgili Tedbirler Alması :

Ebû Musa anlatıyor: Halife **Hz. Ömer**, Şam'da halkın tauna yakalandığını duyunca, **Ebû Ubeyde**'ye şu mektubu yazdı:

«Şu durumda benim sana ihtiyacım var. Mutlaka seninle görüşmem lâzım. Mektubum gece eline geçerse, sabahı beklemeden yola çık. Mektubumu gündüz alırsan, akşama kalmadan hareket et.»

Mektubu alan **Ebû Ubeyde:** «Halifenin, beni niçin çağırdığını biliyorum. O, bir gün mutlaka ölecek olanı yaşatmak niyetinde. Benim tauna yakalanarak ölmemi istemiyor.» dedi. Halife'ye şu mektubu yazdı:

«Ben, İslâm ordusunun başındayım. Ordunun başından ayrılamam. Senin beni çağırma sebebini de biliyorum. Sen, mutlaka bir gün hayata gözlerini yumacak olanı yaşatmak istiyorsun. Mektubumu alınca, eski kararından vazgeç, benim burada kalmama izin ver.»

---

173 **Beyhakî; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/165.
174 **Ebû Dâvut; Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl** 3/148.

Mektubumu okuyan **Hz. Ömer**, gözlerinden yağmur gibi yaş dökerek ağladı Yanındakiler, kendisine:

«— Ey mü'minlerin emîri! **Ebû Ubeyde** ölmüş mü?» diye sordular. Halife:

«— Hayır, ama, ölmeye mahkûm!» dedi. Bunun üzerine şu mektubu yazdı:

«Ürdün toprakları, daha önce yazdığına göre, vebaya müsait bir yerdir. **Câbiye**, vebanın yayılmasına müsait değildir. Muhacirleri böyle yerlere gönder.»

Mektubu okuyan **Ebû Ubeyde:** «Bu, mü'minlerin emîrinin emridir. Dinleyip itaat edeceğiz.» dedi. Bana, atıma binerek, halkı, mektupta bahsedilen yerlere yerleştirmemi emretti. Fakat bu sırada benim hanım da tauna yakalandı. **Ebû Ubeyde**'ye gelip, durumu anlattım. Benim yapacağım işi kendisi yaptı. Halkı tesbit edilen yerlere yerleştirdi. Bu sırada kendisi de tauna yakalanarak ruhunu teslim etti. Taun tehlikesi de ortadan kalktı.

Ebulmûveccih, Ebû Ubeyde kumandasındaki ordunun otuz altı bin civarında olduğunu, taun yüzünden bunun altı bine indiğini, gerisinin şehid olduğunu söyler.[175]

Devlet Başkanının Şefkatli ve Merhametli Olması :

Ebû Cafer anlatıyor: **Ebû Üseyd,** Bahreyn'den Hz. Peygamber'e esirler getirdi. Resûlüllah, esirler arasından bir kadının ağladığını gördü. Ve:

«— Neyin var?» diye sordu. Kadın, **Ebû Üseyd**'i gösterek:

«— Oğlumu sattı.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah, **Ebû Üseyd**'e

«— Bu kadının oğlunu mu sattın?» diye sordu. **Ebû Üseyd:**

«— Evet!»

«— Kime sattın?» diye sordu.

«— Abs oğullarına.» diye cevap verdi. Resûlüllah:

«— Hemen atına atla, bu kadının çocuğunu getir!» diye emretti.[176]

Büreyde anlatıyor: **Hz. Ömer**'in yanında oturuyordum. Bir çığlık işitti. Ve kölesi **Yerfe**'e:

«— **Yerfe'**! Bu sesin mahiyeti ne, bir öğren!» dedi. Durumu öğrenip gelen **Yerfe':**

«— Annesi satılmak istenen, Kureyşten küçük bir kız.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

---

175 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 2/324. Müstedrek 3/263; El-Bidâye 7/78; Taberî 4/201**

176 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummâl 2/229.**

«— Bana, muhacirler ve ensarı çağır!» dedi. Aradan bir saat bile geçmeden **Hz. Ömer**'in evi muhacir ve ensar ile dolup taştı. Allah'a hamd ve senâ eden **Hz. Ömer:**

«— Hz. Muhammed (s.a.v.) in getirdiği dinde, akrabaların arasını ayırmak, akrabalık münasebetlerini kesmek var mı?» diye sordu.

«— Hayır!» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Fakat, bugün bunun aranızda yaygınlaştığını görüyorum.» dedi. Ve şu âyeti okudu: **«Siz münafıklar, işbaşına gelecek olursanız, yeryüzünde fesat çıkarabilir; hısımlık bağlarını parçalayabilirsiniz.»**[177] Sonra da şöyle dedi:

«— Allah size bu kadar lûtuflarda bulunmuşken, bir kız çocuğunun annesini satarak, akrabalık bağlarını kesmek kadar korkunç bir şey var mı?» dedi. Eshab:

«— Bu mevzuda gerekli tedbirleri al.» dedi. **Hz. Ömer** de, valilerine, hür bir kimsenin annesinin satılmamasını, bunun akrabalık bağlarını koparmak demek olduğu; helâl olmadığını yazdı.[178]

Ebû Osman el-Nehdî anlatıyor: **Hz. Ömer, Esed** oğullarından birisini bir işe memur etmek istedi. Bu zât, memuriyet belgesini almaya geldiğinde, **Hz. Ömer,** yanına gelen çocuğunu öpüp seviyordu. Bu zât:

«— Çocuk da sevilir mi? Vallahi ben şimdiye kadar, hiçbir çocuğu öpüp sevmedim.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Senin insanlara karşı merhametin yok. Ver şu memuriyet belgeni. Bundan sonra, katiyyen memur olamazsın.» dedi. O da, memuriyet belgesini **Hz. Ömer**'e geri verdi.[179]

Abdullah b. Sellâm'dan gelen bir diğer rivayette şu ilâve vardır: **Hz. Ömer,** bu zâta:

«— Senin kalbinde merhamet yoksa, benim günahım ne? Allah merhametli kullarına merhamet eder.» dedi. Onu işinden aldı. Ve, «Sen çocuğuna karşı şefkatli, merhametli değilsin. İnsanlara nasıl merhamet edeceksin?» dedi.[180]

---

177 Muhammed 22.

178 **İbn-i Münzir; Müstedrek; Beyhakî Kenz'ül-Ummâl** 2/226.

179 **Beyhakî** 9/41; **Hennâd; Kenz'ül-Ummâl** 3/165.

180 **Deynurî; Kenz'ül-Ummâl** 8/310

HZ. PEYGAMBER VE ESHABIN ADALETİ

Hz. Peygamber'in Adaleti :

Urve anlatıyor: Resûlüllah zamanında, **Mekke** üzerine yüründüğü günlerde, bir kadın hırsızlık yapmıştı. Kadının kabilesi, **Üsâme b. Zeyd**'e gelerek, Resûlüllah'dan şefaat dilemesini istediler. **Üsâme** tekliflerini kabul ederek Resûlüllah ile konuştuğu zaman, Resûlüllah'ın çehresi değişti ve:

«— Allah'ın vaz' ettiği bir cezada (had) benimle pazarlık mı yapıyorsun?» buyurdu. **Üsâme** de:

«— Yâ Resûlallah, benim için Allah'tan af dile!» dedi.

Sabah olunca, Resûlüllah bir hitabede bulundu. Allah'ı lâyık olduğu şekilde övdükten sonra:

«— Sizden öncekiler, içlerinden şerefli birisi hırsızlık yapınca, ona bir şey yapmamaları, zayıf, fakir birisi hırsızlık yapınca da, ona ceza tatbik etmeleri sebebiyle helâk olmuşlardır. Muhammed (s.a.v.) i kudret ve iradesiyle yaşatan Allah'a yemin ederim ki, şayet Muhammed'in kızı **Fâtıma** hırsızlık etmiş olsaydı, onun elini de keserdim!» buyurdu.

Hırsızlık yapan kadını getirterek elini kestirdi. Bundan sonra kadının hali düzeldi ve evlendi. **Hz. Aişe** der ki:

«— Bu kadın, eli kesildikten sonra, bana gelir giderdi. Ben de, isteklerini Resûlüllah'a iletirdim.»[181]

Ebû Katâde (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah ile beraber, **Huneyn** savaşının yapıldığı yere doğru hareket ettik. Düşmanla karşılaştığımız zaman bir ara müslümanlar gerilediler. Bu sırada, bir müşrikin bir müslümanın tepesine dikildiğni gördüm. Arkasından boynuna bir kılıç indirerek zırhını kestim. Ölmüş bir ceset gibi kucağıma düştü, ve öldü. Resûlüllah, beni **Ömer**'e gönderdi. Kendisine yetiştim ve:

«— Bu müslümanlara ne oluyor?» dedim.

---

181 **Buharî; Müslim; El-Bidâye** 4/318; **Ebû Davut; Tirmizi; Nesei; İbn-i Mace; Tergib** 4/26.

«— Takdir-i İlâhî!» dedi. Sonra savaşın gidişi değişti. Müslümanlar zafer kazandılar. Resûlüllah bir yere oturdu. Ve:

«— Herkes şahid (delil) getirmek suretiyle öldürdüğünün malını alabilecektir!» buyurdu. O sırada ben kalktım, ve:

«— Bana kim şahitlik edecek?» dedim, oturdum. Resûlüllah aynı sözleri tekrar etti. Ben de:

«— Bana kim şahitlik edecek?» dedim, oturdum. Resûlüllah yine aynı sözleri tekrar etti. Ben yine:

«— Bana kim şahitlik edecek?» dedim ve oturdum. Yine Resûlüllah aynı sözleri tekrar etti. Ben de, kalktım. Resûlüllah:

«— Senin neyin var? Yâ **Ebû Katâde**!» diye sordu. Ben de, hâdiseyi anlattım. Orada bulunan bir zât:

«— Doğru söylüyor! Onun alacağı şeyler bende. İşte, istediklerini al!» dedi. **Ebû Bekr:**

«— Hayır, olmaz. Madem ki, onun alacağı şeyler sende. O halde, Allah ve Resûlü uğrunda savaşan birinin mallarının iadesi için karar verilmesi lâzım. Çünkü, kendi aldıklarını sana verecek.» dedi. Hz. Peygamber de:

«— **Ebû Bekr** doğru söylüyor. Onun mallarını ver.» dedi.

Bu zât, aldıklarını bana verdi. Ben de, bunlarla, **Benî Seleme** arazisinde bir bahçe satın aldım. Bu, benim, İslâma girdikten sonra, kazandığım ilk mülktür.[182]

Abdullah b. Ebî Hadred anlatıyor: Bir Yahudinin bende dört dirhem alacağı vardı. Beni, Resûlüllah'a şikâyet etti:

«— Yâ Muhammed! Benim bu adamda dört dirhem alacağım var. Alacağımı vermek istemiyor.» dedi. Resûlüllah:

«— Ona, hakkını ver!» buyurdu. Ben:

«— Seni Hak Dinle gönderene yemin ederim ki, bunu ödemeye muktedir değilim.» dedim. Yine:

«— Ona hakkını ver!» buyurdu. Ben:

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, bunu vermeye muktedir değilim. **Hayber** dönüşü, ganimet alabilirsem, ödeyeceğim.» dedim. Resûlüllah, yine:

«— Ona hakkını ver!» dedi. Resûlüllah bir şeyi üç defa söylediği zaman, karşısında başka bir şey söylenmezdi. Çarşıya gittim. Başımda sarık, üzerimde de hırka vardı. Başımdaki sarığı etek yaptım. Hırkamı çıkardım. «Hırka almak isteyen var mı?» diyerek dolaştırdım. Dört dirheme sattım. Yaşlı bir kadın benim halimi görünce:

---

182 **Buharî; Müslim** 2/86; **Ebû Davut** 2/16; **Tirmizi** 1/202; **İbn-i Mace** 209; **Beyhakî** 9/50.

«— Ne bu vaziyet, ey Resûlüllah'ın arkadaşı?» diye sordu. Ben de durumu anlattım.

«— Al, o hırka yerine bu hırkayı giy.» dedi.[183]

Ümmü Seleme anlatıyor: Ensardan iki kişi, Resûlüllah'a gelerek, üzerinden uzun zaman geçmiş, kime ait olduğuna dair hiçbir delil bulunmayan bir miras meselesinde birbirlerinden davacı oldular. Resûlüllah:

«— Siz, benden bir talepte bulunuyorsunuz. Ben de, bana vahiy gelmeyen hususlarda, kendi anlayışıma göre karar veririm. Birinizin ileri sürdüğü delile göre, kardeşinin hakkı kendisine geçecek şekilde karar vermişsem, o bu fazlalığı almasın. Çünkü, ben bu kararımla, ona kıyamette boynuna takarak getireceği bir ateş parçası vermiş olurum.» buyurdu. Bunun üzerine bu iki zât ağladı. Her biri:

«— Yâ Resûlallah! Benim hakkım onun olsun.» dedi. Resûlüllah ise:

«— Mademki böyle diyorsunuz. Gidin. Hakkın kime ait olduğunu araştırın. Münâzaalı malı ikiye bölün. Kur'a çekin. Birbirinize hakkınızı helâl edin.» buyurdu.[184]

Ebû Said (r.a.) anlatıyor: Bir Bedevî, Resûlüllah'a gelerek, kendisinin Resûlüllah'da alacağı olduğunu iddia etti. Ve bu hususta ısrar etti:

«— Alacağımı vermezsen seni sıkıştırırım.» dedi. Bunun üzerine, Resûlüllah'ın eshabı onu azarladı:

«— Ne yapıyorsun?! Kiminle konuştuğunu biliyor musun?» dediler. Bedevî ise:

«— Ben hakkımı istiyorum.» dedi. Hz. Peygamber:

«— Hak sahibiyle beraber olmak yok mu?» buyurdu. **Havle bt. Kays**'ı çağırttı ve kendisine:

«— Eğer hurman varsa bize biraz ödünç hurma ver. Bize de hurma gelince, borcumuzu öderiz.» buyurdu. **Havle:**

«— Hay hay, anam babam sana kurban olsun, yâ Resûlallah!» dedi. Hurmayı getirdi. Resûlüllah da, Bedevîye fazlasıyle hakkını ödedi. Bedevî:

«— Sen, hakkını tam olarak verdin, Allah da, sana eksiksiz versin.» dedi. Resûlüllah:

«— Böyle kimseler, insanların en seçkinleridir. Şunu unutmayın: Zayıfın hakkını, kolaylıkla alamadığı bir millet, şerefli olamaz!» buyurdu.[185]

Havle bt. Kays —**Hz. Hamza**'nın hanımı— anlatıyor:

---

183 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/181; **Müsned-i Ahmed b.Hanbel; El-İsâbe** 2/295.
184 **İbn-i Ebî Şeybe; Ebû Said en-Nakkâş; Kenz'ül-Ummâl** 3/812.
185 **İbn-i Mâce; Bezzâr; Taberanî; Tergib** 3/271.

Resûlüllah'ın **Benî Sâide** kabilesinden bir adama bir vesak[186] hurma borcu vardı. Adam gelip, hurmasını istedi. Resûlüllah da, ensardan bir zâta, bu adama olan borcunu ödemesini emretti. Bu zât, hurma borcunu ödemek istediğinde, alacaklı, kabul etmedi. Ve:

«— Resûlüllah'ın hükmüne râzı olmuyor musun?» dedi. O zât da:

«— Evet, Resûlüllah'dan daha âdil olanı var mı?» dedi. Bunun üzerine gözleri yaşaran Resûlüllah:

«— Doğru söyledi. Kim benden daha âdil olabilir?!.. Zayıfın, kuvvetlisinden hakkını kolaylıkla alamadığı bir millete Allah şeref bahşetmez.» buyurdu. Sonra da:

«— Yâ **Havle!** Ona söz ver. Onun alacağını öde. Alacaklısını râzı etmeyen borçluya, yeryüzündeki ve denizdeki hayvanlar beddua eder. Elinde olup da, borcunu geciktirdiği her gün için iki günah yazar.» buyurdu.[187]

Hz. Ebû Bekr es-Sıddîk'ın Adaleti :

Abdullah b. Amr b. Âs anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr es-Sıddîk,** bir cuma günü ayağa kalktı:

«— Yarın sabah, zekât develerini getirin, taksim edeceğim. Kimse müsaade almadan yanımıza gelmesin!» dedi.

Bir kadın da, kocasına:

«— Bu yuları al. Belki Allah, bugün bize bir deve verir.» demiş. Bu adam geldiği zaman **Hz. Ebû Bekr** ile **Hz. Ömer,** develerin yanına gidiyordu. O da onlarla beraber develerin yanına vardı. **Hz. Ebû Bekr** dönerek:

«— Niçin yanımıza geldin?» diye azarladı. Elinden yuları aldı. Bir de kendisine vurdu.

Hz. Ebû Bekr, develeri taksim işini bitirince, adamı çağırtıp, aldığı yuları geri verdi. Ve:

«— İntikamını al.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— İntikam alamaz. Böyle şeyleri âdet haline getirme!» dedi. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Yarın kıyamette, Allah'ın huzurunda kim beni kurtarabilir?» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Onun gönlünü al.» dedi. **Hz. Ebû Bekr,** kölesine bir deve ve takımlarını, bir kadife kumaş parçası, bir de beş dinar getirmesini emretti. Bunlarla o zâtın gönlünü aldı.[188]

---

[186] **Vesak:** Altmış sa' tutarında bir ölçü birimi.
[187] **Taberânî; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Tergib** 3/270.
[188] **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl** 3/127.

Hz. Ömer el-Faruk'un Adaleti :

Şa'bî anlatıyor: **Hz. Ömer**'le, **Übey b. Kâ'b** arasında bir anlaşmazlık vardı. **Hz. Ömer:**

«— Aramızdaki bu meselenin halli için bir hakem seçelim.» dedi. İttifakla **Zeyd b. Sâbit**'i hakem seçtiler. Yanına gittiler. **Hz. Ömer:**

«— Aramızdaki meseleyi halletmen için sana geldik.» dedi. Bütün davalar onun evinde halledilirdi İçeri girdiklerinde **Zeyd, Hz. Ömer**'in altına minder sererek yanına oturtmak istedi. **Hz. Ömer:**

«— Bu, şimdi vereceğin hükümde, yaptığın ilk adaletsizliktir. Ben hasmımla beraber oturacağım.» dedi. **Übey** iddiasını ileri sürdü. **Ömer** kabul etmedi. **Zeyd, Ubey**'e:

«— Halifeyi yeminden muaf tut. Halifenin dışında bir kimse için böyle bir teklifte bulunmam.» dedi. Buna rağmen **Hz. Ömer** yemin etti. Sonra da yemin ederek:

«— **Ömer**'le herhangi bir müslümana yanında eşit muamele yapmadıkça **Zeyd**'e dava götürülmemelidir.» dedi.[189]

Zeyd b. Eslem anlatıyor: **Abbas b. Abdülmuttalib** (r.a.) ın, **Medine Mescidi**'nin yanında bir evi vardı. **Hz. Ömer, Abbas**'a:

«— Bu evi bana sat.» dedi. Evi mescide ekleyerek, mescidi büyütmek istiyordu. **Hz. Abbas,** evi, **Hz. Ömer**'e satmadı. **Hz. Ömer,** bu sefer:

«— Bari onu bana hibe et!» dedi. **Hz. Abbas** yine kabul etmedi. Bu sefer **Hz. Ömer:**

«— O halde, evini mescide ilâve ederek, mescidi sen genişlet.» dedi. **Hz. Abbas** bunu da kabul etmedi. **Hz. Ömer:**

«— Bunlardan birini yapmaya mecbursun!» dedi. **Abbas,** hiçbirini kabul etmedi. **Hz. Ömer:**

«— O halde bu meseleyi halletmek için bir hakem seçelim.» dedi. **Übey b. Ka'b**'ı hakem seçtiler. Meseleyi ona anlattılar. **Übey, Hz. Ömer**'e:

«— **Abbas**'ın rızası olmadan, onu evinden çıkaramazsın.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Bu hükmünün mesnedini Allah'ın kitabında mı, Resûlünün sünnetinde mi buluyorsun?» diye sordu. **Übey:**

«— Resûlüllah'ın sünnetinde buluyorum.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Nedir?» diye sordu. **Übey:**

«— Resûlüllah'ı şöyle derken işittim. **Hz. Davud**'un oğlu **Süleyman** peygamber, **Beytülmakdis**'i inşa ederken, yaptığı duvarlar daha bitmeden yıkılıyordu. Allah kendisine, rızasını almadıkça bir kimsenin hakkı olan arazide, hiçbir şeye inşa edilmemesini vahyetti.» Bunun üzerine

---

189 **İbn-i Asâkir; Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl** 3/174; 3/181.

Hz. Ömer, davasını da **Übey**'in yakasını da bıraktı. Bu hâdiseden sonra, mescidi **Hz. Abbas** genişletti.[190]

Said b. Müseyyib'den gelen bir diğer rivayette ilâve vardır: ...**Hz. Ömer** ile **Hz. Abbas** meseleyi **Übey**'e anlattıkları zaman, **Übey** şöyle dedi:

«— **Hz. Davud**'un oğlu **Hz. Süleyman**'a Allah, **Beytülmakdis**'i inşa etmesini vahyetti. Birisinin arsasını satın aldı. Parasını ödediği zaman adam: «Bana verdiğin mi, yoksa benden aldığın mı, daha değerli?» diye sordu. **Hz. Süleyman:** «Senden aldığım daha değerli.» dedi. Adam: «O halde arsayı vermiyorum.» dedi. **Hz. Süleyman** eskisinden daha fazla bir fiyat verdi. Adam ilk sorduğu soruları iki, üç defa daha tekrar etti. Nihayet **Süleyman** (a.s.): «Ben senin kararına göre bu arsayı satın alacağım. Bana hangisinin değerli olduğunu sorma.» dedi. Arsayı, onun dediği fiyattan satın aldı. Adam, onikibin kantar altına satarım, demişti. Bu kadar parayı ödemek, **Hz. Süleyman**'ın gözünde büyümüştü. Bunun üzerine Allah, kendisine şunları vahyetmişti: «Eğer kendi malından vereceksen, sen bilirsin. Şayet bizim rızık olarak ihsan ettiğimizden vereceksen, o ne demişse onu ver.» **Hz. Süleyman** da öyle yaptı. «Ben, **Abbas**'ın rızası olmadan evinin alınamayacağına karar veriyorum.» Bunu duyan **Hz. Abbas:**

«— Madem ki, benim lehime hüküm verdin. Ben de, evimi sadaka-i câriye[191] olarak müslümanlara bırakıyorum.» dedi.[192]

Abdullah b. Ömer anlatıyor: Kardeşim **Abdurrahman** ve **Ebû Servea** adıyle maruf **Ukbe b. Haris, Hz. Ömer**'in hilâfeti zamanında —Mısır'da iken— bir gece içmişler ve sarhoş olmuşlardı. Sabah olunca da, **Amr b. Âs**'a —o, Mısır valisidir— gitmişler ve:

«— Bizi temizle.[193] Zira biz, içerek sarhoş olduk.» demişler. Kardeşim bana da sarhoş olduğunu söyledi. Ben de:

«— Eve gir, seni temizleyeyim.» dedim. **Amr**'a varıp, meseleyi anlattıklarından haberim yoktu. Kardeşim, **Amr**'ı da bu işten haberdar ettiğini söyledi. Kardeşime:

---

190 **Abdürrezzak.**

191 Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur: «İnsan oğlu öldüğü zaman amel defteri kapanır. Ancak üç gurup kimsenin, sadaka-i câriye (devamlı bir hayır müessesesi); faydalı bir ilim; hayır dua eden salih bir evlâd bırakanın amel defteri kapanmaz.» (**Müslim**, Vasiyet, 14. bab; **Ebû Davut** Vasâya 14. bab; **Neseî** Vasayâ 8. bab) işte buradan **Hz. Abbas**'ın yaptığı hayır, bu hadiste belirtilen sadaka-i Câriyeye girmektedir.

192 **Abdürrezzak; Kenz'ül-Ummâl** 4/260; **İbn-i Sa'd** 4/13; **İbn-i Asâkir: Beyhakî; Müstedrek.**

193 Burada, Temizlemekten makşat, şeriatın emrettiği cezanın tatbik edilerek, insanın işlediği suçun vebalinden kurtulması; Öbür âleme dünyada cezası çekilmeyen bir günah bırakmamasıdır.

«— Bugün, herkesin huzurunda saçlarımın kesilmesindense, ben senin saçlarını evde keseyim.» dedim. O zaman, ceza (had) ile beraber suçlunun saçları da kesilirdi. Eve girdik. Kardeşimin saçlarını elimle kestim. **Amr** da onlara dayak atma cezasını tatbik etti. Hâdiseyi duyan Halife **Hz. Ömer, Amr**'a mektup yazarak, Havutlu bir deve üzerinde **Abdurrahman**'ın gönderilmesini istedi. **Amr** da bu emri yerine getirdi. **Abdurrahman**, Medine'ye varınca, bir de babası **Hz. Ömer**, ona dayak cezası tatbik etti. Ayrıca da, kendisine yakınlığı sebebiyle cezalandırdı. Sonra da geri gönderdi. Aradan bir ay geçmeden kendi eceliyle vefat etti. Herkes, **Hz. Ömer**'in dayağı sebebiyle vefat ettiğini sanır. Halbuki, **Hz. Ömer**'in dayağından değil, eceliyle ölmüştür.[194]

Hasan-ı Basrî anlatıyor: **Ömer b. Hattâb**, kocası olmayan, herkesin, evine serbestçe girip çıktığı bir kadını çağırttı. Çünkü **Hz. Ömer**, kadının durumunu beğenmiyordu. Kadına:

«— **Ömer**'e git, seni çağırıyor!» denildiğinde, kadın:

«— Eyvahlar olsun! **Ömer**'den çekeceğim var.» dedi. Yolda giderken, korkusundan sancılandı. Bir eve girerek, orada zamansız doğum yaptı. Çocuk bir iki bağırıştan sonra öldü. **Hz. Ömer**, durumu Resûlüllah'ın eshabıyla istişare etti. Bazıları, bu olay sebebiyle, kendisine bir şey terettüb etmeyeceğini, çünkü kendisinin bir yol gösterici ve kötüleri hizaya getirici olduğunu söyledi. Mecliste bulunan **Hz. Ali** susuyordu. **Hz. Ömer, Hz. Ali**'ye:

«— Sen ne dersin?» diye sordu. **Hz Ali:**

«— Eğer bunlar kendi görüşlerini söylüyorlarsa, görüşleri hatalı. Şayet senin arzuna uygun söylüyorsa, bu sana doğruyu göstermek demek değildir. Çocuğun diyetinin verilmesi gerektiği görüşündeyim. Çünkü, kadını korkutan sensin. Senin yüzünden kadın, çocuğunu düşürdü.» dedi. **Hz. Ömer** de, **Hz. Ali**'ye, çocuğunun diyetinin Kureyşten toplanarak verilmesini emretti. Çünkü bu, hata ile öldürme sınıfına giriyordu.[195]

Ata anlatıyor: **Hz. Ömer**, valilerine, idarecilerine, hac mevsiminde gelmelerini emrederdi. Herkes toplandığı zaman da:

«— Ey insanlar! Ben valilerimi, idarecilerimi sizin topraklarınıza, mallarınıza ve namuslarınıza zarar versin diye göndermedim. Sizin meselelerinizi halletmesi, ganimetlerinizi aranızda paylaştırması için gönderdim. Kime bunun dışında bir şey yapılmışsa, ayağa kalksın.» dedi.

Bir adam ayağa kalkarak:

«— Ey mü'minlerin emîri, valin bana yüz kırbaç vurdu.» dedi. **Hz. Ömer**, valiye:

---

194 **Abdürrezzak; Beyhakî; Müntehab 4/420; 422; İbn-i Sa'd.**

195 **Abdürrezzak; Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl 7/300.**

«— Niçin vurdun?» diye sordu. Adama da,

«— Kalk sen de ona vur.» dedi. Bunun üzerine **Amr b. Âs** ayağa kalkarak:

«— Ey mü'minlerin emîri! Eğer böyle yapmaya kalkarsan, şikâyetin ardı arası kesilmez. Ve bu, senden sonra gelenlerin uymak mecburiyetinde kalacağı bir âdet olur.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Resûlüllah'ın, kendi şahsında kısas yaptığını gördüğüm halde, ben kısas yapmayayım mı?» dedi. **Amr:**

«— Onu bize bırak, biz kendisini râzı ederiz.» deyince, **Hz. Ömer:**

«— Haydi, onu râzı edin, öyleyse.» dedi. Her kırbaç vuruşuna iki dinar olmak üzere iki yüz dinar diyet vererek onu râzı ettiler.[196]

Hz. Enes anlatıyor: Mısırlı birisi, **Hz. Ömer**'e gelerek:

«— Ey mü'minlerin emîri! Zulümden kaçarak sana sığınıyorum.» deyince, **Hz. Ömer** de:

«— Tam yerine sığındın!» dedi. Mısırlı:

«— **Amr b. Âs**'ın oğlu ile yarışa girdik. Ben, onu geçtim. Yarıştan sonra, «Ben, şereflilerin oğluyum!» diyerek beni kırbaçla dövmeye başladı.» diye hâdiseyi anlattı. **Hz. Ömer, Amr**'a, oğlunu yanına alıp gelmesi için mektup yazdı. **Amr** gelince, **Hz. Ömer:**

«— Mısırlı nerede? Al şu kamçıyı, sen de ona vur.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Şereflilerin oğluna vur.» derken, Mısırlı da **Amr**'ın oğluna vuruyordu. Vallahi vuruşları da hoşumuza gitmiyor değildi. Dayanamayarak, «Yetsin artık!» dediğimiz zaman, bıraktı. **Hz. Ömer,** Mısırlıya:

«— Şimdi de **Amr**'ın çıplak kafasına vur!» dedi. Mısırlı da:

«— Beni döven, onun oğlu idi. Ben de ondan intikamımı aldım.» dedi. **Hz. Ömer, Amr**'a:

«— Analarının hür doğurduğu insanları ne çabuk da köleleştiriyorsunuz» diye çıkıştı. **Amr:**

«— Ey mü'minlerin emîri! Ben durumu bilmiyordum. Hâdise bana aksetmedi.» diye cevap verdi.[197]

Yezid b. Ebû Mansur anlatıyor: **Hz. Ömer,** Bahreyn valisi **İbn-i Carûd**'un —veya **İbn-i Ebî Carûd**— **Ediryas** adında bir adamı yakalayıp, düşman adına casusluk yaptığı ve düşmana sığınma niyetinde olduğu gerekçesiyle, boynunu vurduğunu duydu. **Ediryas,** boynu vurulmak üzereyken:

«— Nerdesin, yâ **Ömer**! Nerdesin yâ **Ömer**!» diye bağırmıştı. **Hz. Ömer,** valisine mektup yazarak, Medine'ye gelmesini emretti. Valiyi beklemekteyken o, elinde bir mızrakla geldi. **Ömer**.'in huzuna girdi. **Hz. Ömer:**

---

196 **İbn-i Sa'd** 3/211; **İbn-i Râheveyh; Müntehab** 4/419.

197 **İbn-i Abdilhakem; Müntehab** 4/420.

«— **Ediryas**'ı ne yaptın! **Ediryas**'ı ne yaptın!» diyerek, valinin tepesine dikildi ve mızrakla vurdu. Vali:

«— Ey mü'minlerin emîri! O, müslümanların sırlarını düşmanlara yazıyor ve onlara sığınmak niyetindeydi.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Onu, niyetinden dolayı öldürdün, öyle mi? Hangimizin kalbinde kötülük yok? Eğer, bunun âdet haline gelme korkusu olmasa, bu sebeple seni öldürürdüm.» dedi.[198]

Zeyd b. Vehb anlatıyor: **Hz. Ömer** elleri kulaklarında:

«— İmdadına hayır mı! İmdadına hayır mı!» diye bağırarak çıktı. Halk:

«— Ne olmuş?» diye sorunca, birisi:

«— Valilerden birisinden bir posta geldi. İslâm ordusu bir nehirden geçememiş, sal da bulamamışlar. Kumandan, bana nehrin derinliğini bilen bir adam bulun, demiş. Kendisine bir ihtiyar getirilmiş. Adam, mevsim soğuk olduğu için, suya girmekten çekiniyorum, demiş. Kumandan, adamı zorla suya itmiş. Soğuktan üşüyen adam da: Nerdesin **Ömer**! diye bağırmaya başlamış ve boğulmuş. Kumandan, durumu **Hz. Ömer**'e yazmış. Daha sonra da kumandan geldi. **Hz. Ömer** birkaç gün onunla konuşmadı. Oradan gelenlerden birisine kızınca da, böyle bağırdı.» dedi.

Hz. Ömer, gelen kumandana:

«— Kanına girdiğiniz adamın kabahati neydi?» diye sordu. Kumandan:

«— Ey mü'minlerin emîri! Onu kasıtlı olarak öldürmedik. Nehiri geçecek bir şey bulamayınca, suyun derinliğini öğrenmek istedik. Çünkü, şu şu toprakları fethetmiştik, geçmemiz lâzımdı.» deyince, **Hz. Ömer:**

«— Bir müslüman bence, getirdiğin her şeyden daha önemlidir. Eğer, âdet olacağından korkmasam, boynunu koparırdım. Bu adamın ailesine diyetini ver. Haydi çık. Seni görmek istemiyorum!» dedi.[199]

Cerir anlatıyor: **Ebû Musa**'nın kumandasındaki ordu, bir miktar ganimet ele geçirdi. **Ebû Musa,** herkese hakkını tam olarak verirken bir tanesine payını eksik verdi. Adam da, payının tamamını almakta ısrar etti. Bunun üzerine **Ebû Musa** ona, yirmi kırbaç vurdu ve saçını kesti. Adam da kesilen saçını toplayıp, cebine koydu ve **Hz. Ömer**'e gitti. **Hz. Ömer**'in yanına varınca, saçlarını cebinden çıkararak, önüne attı. **Hz. Ömer:**

«— Neyin var?» diye sordu. Adam da hâdiseyi olduğu gibi anlattı. Olanları dinleyen **Hz. Ömer**, **Ebû Musa**'ya şu mektubu yazdı:

«Selâmün aleyküm!.. Falan oğlu falan, bana bir hâdise anlattı. Eğer bu işi halkın önünde yapmışsan, sen de halkın önüne otur, bu adam

---

198 **İbn-i Cerîr; Kenz'ül-Ummâl 7/298.**
199 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl 7/229.**

senden öcünü alsın. Şayet, bunu tenha bir yerde yapmışsan, tenha bir yere otur, böylece senden öcünü alsın.»

Mektup, **Ebû Musa**'ya verildiği zaman, **Ebû Musa** kısas için oturdu. Bunu gören adam:

«— Allah rızası için onu affettim.» dedi.[200]

Harmavî anlatıyor: **Ömer b. Hattab, Firûz ed-Deylemî**'ye şu mektubu yazdı:

«... Halis unla bal yediğini duydum. Bu mektubumu alır almaz, vakit kaybetmeden gel. Allah yolunda savaş.»

Firuz geldi. **Hz. Ömer**'in yanına girmek için izin istedi. Kendisine izin verildi. **Hz. Ömer**'in yanına girmek üzereyken, Kureyşten bir genç kendisini sıkıştırdı. **Firuz** da elini kaldırarak, bu gencin burnuna vurdu. Burnu kanayan gençz, **Hz. Ömer**'in huzuruna girdi. **Hz. Ömer:**

«— Bunu sana kim yaptı?» diye sorunca, genç:

«— **Firuz**!» dedi. O sırada **Firuz** da kapıdaydı. **Hz. Ömer, Firuz**'un içeri girmesine müsaade etti. **Firuz** içeri girdiğinde:

«— Bu ne, yâ **Firuz**!» dedi. **Firuz:**

«— Ey mü'minlerin emîri! Biz henüz krallıktan yeni kurtulduk. Ayrıca da, sen bana mektup yazdın, ona değil. Bana içeri girme izni verdin, ona değil. Halbuki o, bana müsaade edilen zamandan benden önce girmek istedi. İşte olanlara sebep bu idi.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Kısas gerekir.» deyince, **Firuz:**

«— Mutlaka mı?» diye sordu. O da:

«— Mutlaka!» dedi.

Firuz diz çöktü. Genç de, kısas yapmak için ayağa kalktı. Bu sırada, **Hz. Ömer:**

«— Ey genç! Dur. Sana Resûlüllah'dan duyduğum bir şeyi anlatayım: Bir sabah Resûlüllah'ı şöyle derken işittim: «Bu gece yalancı peygamber **Esved-i Ansî** öldürüldü. Onu, **Firuz ed-Deylemî** adında salih bir kul öldürdü.» Şimdi, Resûlüllah'ın bu mübarek sözlerini işittikten sonra da, ona kısas yapmayı düşünüyor musun?» dedi. Genç:

«— Resûlüllah'ın bu mübarek sözlerini duyduktan sonra, onu affettim.» dedi. Bunun üzerine **Firuz, Hz. Ömer**'e:

«— Benim suçumu itirafım, onun da, kendi rızasıyle beni affetmesi, beni günahımdan kurtarır mı?» diye sordu. **Hz. Ömer:**

«— Evet!» diye cevap verdi. **Firuz:**

«— Öyle ise, kılıcımı, atımı, otuz bin dirhem değerindeki malımı ona hibe ediyorum. Sen de şahitsin.» dedi. **Hz. Ömer:**

---

200 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl 7/299.**

«— Bir mükâfat karşılığında affetmiş oldun, ey Kureyşli! Malı da aldın.» dedi.[201]

İbn-i Abbas anlatıyor: Bir cariye, **Ömer b. Hattab'**a gelerek:

«— Efendim, beni günah işlemekle itham etti. Bu sebeple beni ateşin üzerine oturttu, tenasül uzvum yandı.» diye şikâyet etti.

Hz. Ömer:

«— Seni, suçu işlerken gördü mü?» diye sordu. Kadın:

«— Hayır!» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Sen kendisine herhangi bir itirafta bulundun mu?» diye sordu. Kadın:

«— Hayır!» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Onu bana çağırın!» dedi. Adamı görünce:

«— Öbür âlemde Allah'ın vereceği azap ile mi, dünyada ceza vermeye kalkıyorsun?» dedi. Adam:

«— Ey mü'minlerin emîri! Onu zina yapmakla itham ettim.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Yaparken gördün mü?» diye sordu. Adam:

«— Hayır!» dedi. **Hz. Ömer:**

«— O sana, bu hususta bir itirafta bulundu mu?» diye sordu. Adam:

«— Hayır!» diye cevap verdi. Bunun üzerine, **Hz. Ömer:**

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, eğer Resûlüllah: «Kölesinden dolayı efendisine, çocuğundan dolayı babasına kısas yapılmaz.» buyurmasaydı, mutlaka kısas tatbik ederdim.» dedi. Kendisine yüz kırbaç vurdu. Cariyeye de:

«— Git, Allah rızası için sen de hürsün. Allah ve Resûlünün himayesindesin artık. Resûlüllahın şöyle buyurduğunu işittim: Ateşte yakılan ve kendisine müsle yapılan hürdür, Allah ve Resûlünün himayesindesin.» dedi.[202]

Mekhul anlatıyor:

Ubâde b. Sâmit, bir Nabtîyi çağırarak, **Beytülmakdis'**in kapısında hayvanını tutmasını istedi. Nabtî bu isteği yerine getirmedi. **Ubâde** de, Nabtîyi dövdü ve yaraladı. Nabtî, **Ubâde b. Sâmit'**i **Hz. Ömer'**e şikâyet etti. **Hz. Ömer, Ubâde'**ye:

«— Bu adama niçin bunları yaptın?» diye sordu. **Ubâde:**

«— Ey mü'minlerin emîri, ona hayvanımı tutmasını emrettim, yapmadı. Ben de sinirli bir adamım, onu dövdüm.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Otur, sana da kısas yapılacak!» dedi. O sırada **Zeyd b. Sâbit:**

---

[201] **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 7/83.**

[202] **Taberanî; Kenz'ül-Ummâl** 7/299 (Bu tarz hürriyete kavuşan kölelere, eski efendileri gerekli yardımı yapmakla mükelleftirler.)

«— Bir köle için kardeşine kısas mı tatbik ediyorsun?» dedi. **Hz. Ömer** de, kısastan vazgeçerek, Nabtîye diyet verilmesine karar verdi.[203]

Süreyd b. Gafle anlatıyor:

Hz. Ömer Şam'a geldiğinde, yanına ehl-i kitaptan bir adam geldi. Ve:

«— Ey mü'minlerin emîri! Bir mü'min, beni bu hale getirdi. —Dövülmüş ve yaralanmış bir haldeydi—» dedi. **Hz. Ömer** bu hâdiseye fevkalâde kızdı. **Suheybe:**

«— Git, bu adamı bu hale getireni bul, getir!» dedi. **Suheyb,** bu adamı dövüp, başını gözünü yaralayanın **Avf b. Malik el-Eşceî** olduğunu görünce, ona:

«— Mü'minlerin emîri sana fena kızdı. **Muaz b. Cebel**'i al, yanına öyle git, senin namına o konuşsun. Çünkü, halifenin seni dinlemeden, herhangi bir şey yapmasından korkuyorum.» dedi. **Hz. Ömer,** namazı kıldırdıktan sonra:

«— **Suheyb** nerede? Adamı getirdin mi?» dedi. **Suheyb:**

«— Evet!» diye cevap verdi. **Avf, Muâz'ı** getirmiş ve hâdiseyi de ona anlatmıştı. **Muâz:**

«— Ey mü'minlerin emîri, istediğin adam, **Avf b. Malik**'tir. Onu dinlemeden herhangi bir şey yapma.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Onunla senin ne münasebetin var?» dedi. Bunun üzerine **Avf:**

«— Ey mü'minlerin emîri, bu adamı, merkebinin üzerinde, işine giden müslüman bir kadının peşini takip ederken gördüm. Hayvanın kadını düşürmesi için eşeğe bir şeyler dürtüyordu. Kadını, böyle düşüremeyince, itti. Kadın düşer düşmez de, ona saldırdı. Bu adamı bu hale getirmemin sebebi budur.» dei. **Hz. Ömer:**

«— O halde, o kadını getir. Bu sözlerini doğrulasın.» dedi. **Avf,** o kadının evine gitti. Bu kadının babası ve kocası:

«— Biz, yakınımızın, ayıbının ortaya çıkmasını istemeyiz.» dediler. Kadın ise:

«— Vallahi ben onunla gideceğim.» dedi. Kadının babası ve kocası ise:

«— O halde, biz gidip durumu anlatacağız.» dediler. **Hz. Ömer**'e gelip, **Avf**'ın anlattıklarının aynını anlattılar. **Hz. Ömer,** Yahudinin çarmıha gerilmesini emretti. Bu sizinle yaptığımız anlaşmanın icabıdır.» dedi. Sonra da:

«— Ey insanlar! Muhammed (s.a.v.) ile yaptığınız anlaşmayı bozmayın. Allah'dan korkun. Kim bu anlaşmaya riayetsizlik ederse, onun dokunulmazlığı kaldırılır.» dedi.

---

[203] **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl** 7/303.

Bu, Yahudi, İslâm geldikten sonra ilk çarmıha gerilen kimsedir.[204]

Abdülmelik b. Ya'lâ el-Leysî anlatıyor: Çocukken, Resûlüllah'ın hizmetinde bulunan **Bekr b. Şeddâh el-Leysî,** büluğa erince Resûlüllah'a gelerek:

«— Yâ Resûlallah! Ben büluğa erdiğim halde hâlâ evine rahat rahat girip çıkıyorum.» dedi. Resûlüllah da:

«— Allah'ım, onun sözlerini tasdik ettir, onu kurtar.» diye dua etti.

Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında, bir Yahudi ölü olarak bulundu. **Hz. Ömer,** bu hâdiseyi çok önemsedi, üzüldü ve minbere çıkarak:

«— Allah'ın bana yüklediği vazifeler arasında, insanları parçalatmak da mı var? Bu hususta azıcık bilgisi olanların, Allah için bana bildirmesini istiyorum.» dedi. Bunun üzerine **Bekr b. Şeddâh** ayağa kalkarak:

«— Onu ben öldürdüm.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Allah-ü ekber! Onu öldürdüğünü itiraf ediyorsun. Peki, niçin öldürdün?» dedi. **Bekr:**

«— Anlatayım: Falan savaşa gitmiş, ailesine de, benim göz kulak olmamı söylemişti. Bu zâtın evine geldiğimde, Yahudiyi, evde şöyle söylerken gördüm: «**Eşas**'ı, İslâm aldatarak savaşa götürdü. Ben de, bütün gece, onun karısıyla başbaşa kaldım. O, çölde aç karnına gecelerken, ben, onun karısının koynunda uyuyordum. O kadar güzeldi ki, karısında herkesin gözü vardı.» İşte, bunları duyunca, onu öldürdüm.» dedi. **Hz. Ömer, Bekr**'in doğru söylediğini tasdik etti. Resûlüllah'ın duası sebebiyle de, ona kısas yapmadı.[025]

Kâsım b. Ebû Bezze anlatıyor: Şam'da, bir müslüman bir zimmîyi öldürdü. Hâdise, **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'a aksedince, **Ebû Ubeyde,** durumu **Hz. Ömer**'e bildirdi. **Hz. Ömer,** kendisine şu cevabı verdi:

«— Eğer, o müslüman, bunu itiyat haline getirmişse, meydana çıkar, boynunu vur. Şayet tesadüfî olmuş bir hâdise ise, maktulün ailesine dört bin dinar diyet vermesine hükmet.»[206]

Kûfeli birisi anlatıyor: **Ömer b. Hattab,** gönderdiği bir ordu kumandanına şu mektubu yazdı:

«Sizden bazılarının, yabancıları tedirgin ederek, dağa sığınmak mecburiyetinde bıraktığınızı; dağa sığınanlara da, eman verdikten sonra, yanlarınıza gelince, öldürdüğünüzü duydum. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, herhangi bir müslümanın böyle yaptığını duyarsam, onun boynunu vururum.»[207]

---

[204] **Ebû Ubeyde; Beyhakî; İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 2/299; Taberanî; Mecme'uz-Zevaid** 6/13.

[205] **İbn-i Mendeh; Hılye; Kenz'ül-Ummâl 7/13; İbn-i Ebî Şeybe; El-İsâbe 1/52.**

[206] **Abdürrezzak; Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl 7/298.**

[207] **Muvatta**

Ebû Seleme'den gelen rivayette şu ilâve vardır: «Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, biriniz, bir parmak işaretiyle de olsa, bir müşriğe eman vererek, yanınıza gelmesini sağladıktan sonra, onu öldürürseniz, ben de sizi öldürürüm.»[208]

Enes b. Mâlik anlatıyor:

Tuster'i kuşattık. **Hürmüzan, Hz. Ömer**'in vereceği karara râzı olarak teslim oldu. Ben, kendisini **Hz. Ömer**'in yanına getirdim. Yanına vardığımızda, **Hz. Ömer, Hürmüzan**'a:

«— Söyle bakalım, ne söyleyeceksen?» dedi. O da:

«— Yaşayan bir insan gibi mi, yoksa ölmek üzere olan bir insan gibi mi konuşayım?» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Nasıl konuşursan konuş, farketmez! (eminsiz)» deyince, **Hürmüzan:**

«— Biz sizinle aynı durumdaydık. Allah bizim veya sizin tarafınızı tutmuyordu. O zaman, biz, sizi köle yapıyor, öldürüyor ve mallarınızı gasp ediyorduk. Ne zaman ki, Allah sizinle beraber oldu, o zaman durum değişti. Bizim iki ayrı güçle çarpışacak kuvvetimiz yok.» dedi. **Hz. Ömer**, bana:

«— Sen ne dersin?» diye sordu. Ben de:

«— Ey mü'minlerin emîri! Geride epeyce, düşman ve büyük bir çıban başı bırakarak geldim. Eğer bunu öldürürsen, kavmi hayattan ümidini keserek, savaşta ölmeyi tercih edecek ve muhtemelen büyük bir savaş olacaktır. dedi. **Hz. Ömer:**

«— **Berâ b. Malik** ile, **Miczee b. Sevr**'in katilinden mi çekiniyorsun?» dedi. **Hürmüzan**'ı öldürme ihtimali kuvvet kazanınca:

«— Onu öldüremezsin. Çünkü ona, nasıl konuşursan konuş, mahzuru yok dedin.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Ondan rüşvet mi aldın? Başka bir şey mi aldın?» dedi. Ben de:

«— Ne rüşvet ne de başka bir şey aldım.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Ya böyle söylediğine dair bir şahit getirirsin, yahut da ondan önce seni cezalandırırım.» dedi. Ben de, gidip **Zübeyr b. Avvam**'ı getirdim. O, hem şahitlik etti, hem de **Hz. Ömer**'i bu işten vazgeçirdi.

Hürmüzan müslüman oldu. **Hz. Ömer**, ganimetten ona da hisse ayırdı.[209]

Abdullah b. Ebû Hadred el-Eslemî anlatıyor: **Hz. Ömer, Câbiye**'ye geldiğinde zimmîlerden dilenen bir ihtiyarı görünce, durumunu sordu.

«— Bu ihtiyarlamış ve zayıflamış bir zimmîdir.» denildi.

Bunu öğrenen **Hz. Ömer**, bu ihtiyarın cizye verme mükellefiyetini kaldırdı ve:

---

[208] **İbn-i Sâid; Le'lekâî; Kenz'ül-Ummâl 2/298.**

[209] **Beyhakî 9/96; İmam Şâfiî; Kenz'ül-Ummâl 2/298; El-Bidaye 7/87.**

«— Onu, ihtiyarlayıp, sıhhatten düşünceye kadar cizye ile mükellef tutuyorsunuz, sonra da, sokağa atıyorsunuz?» dedi. Ailesi de olduğu için, hazineden ona on dirhem aylık maaş bağladı.[210]

Yezid b. Ebû Malik anlatıyor: Müslümanlar **Câbiye**'de iken, içlerinde, **Ömer b. Hattab**'ın da bulunduğu bir sırada, bir zimmî, **Hz. Ömer**'e gelerek, müslümanların, bağındaki bütün üzümleri topladıklarını ve bundan şikâyetçi olduğunu söyledi. Bunun üzerine **Hz. Ömer** çıkıp dolaşmaya başladı. Arkadaşlarından birisinin kalkanıyla üzüm taşıdığını görünce:

«— Sen de mi?» diye çıkıştı. Arkadaşı:

«— Ey mü'minlerin emîri, açız!» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer**, dolaşmaktan vazgeçerek döndü. Bağ sahibine üzümlerinin parasının verilmesini emretti.[211]

Said b. Müseyyib anlatıyor: Bir müslüman ile bir Yahudi münâzaalı bir meselenin halli için **Hz. Ömer**'e başvurdular. **Hz. Ömer**, Yahudinin haklı olduğunu gördü ve onun lehine hüküm verdi. Bunu gören Yahudi:

«— Vallahi âdil bir hüküm verdin!» dedi. **Hz. Ömer**, Yahudiye kırbaçla vurarak:

«— Nereden biliyorsun?» diye sordu. Yahudi:

«— Vallahi Tevrat'ta şunlar var: Bir kâdî ancak, sağında ve solunda kendisini doğruya, hak ve hakikate yönelten birer melek bulunduğu takdirde adaletle hüküm verebilir. Kâdî adaletten sapınca, bu iki melek göğe yükselir ve onu yalnız bırakır.» diye cevap verdi.[212]

Seleme anlatıyor: **Ömer b. Hattab** elinde kırbaçla çarşıda giderken bana vurdu. Kırbaç hırkamın eteğine değdi. Bana:

«— Yoldan çekil!» dedi.

Ertesi sene yine benimle karşılaştığında:

«— Yâ **Seleme**! Hacca gitmek ister misin?» diye sordu.

«— Evet!» dedim. Bunun üzerine, elimden tutarak beni evine götürdü. Bana altı yüz dirhem verdi ve:

«— Bunu hacca gitmek için kullan. Ayrıca, bunu, geçen sene sana kırbaç vurduğum için verdiğimi de bil.» dedi. Ben:

«— Ey mü'minlerin emîri, ben böyle bir şey hatırlamıyorum.» dedim. O da:

«— Ben unutmadım.» dedi.[213]

---

210 **İbn-i Asâkir; Vakıdî; Ebû Ubeyd; İbn-i Zenceveyh; Kenz'ül-Ummâl** 2/301, 302.
211 **Ebû Ubeyd; Kenz'ül-Ummâl** 2/299.
212 **Muvatta; Tergib** 3/455.
213 **Taberi** 5/32.

Osman-ı Zinnûreyn'in Adâleti :

Eb'ül-Fürât anlatıyor: **Hz. Osman**, kölesine:

«— Vaktiyle ben senin bir kulağını kıvırmıştım. Haydi benden öcünü al.» dedi. Köle, **Hz. Osman**'ın kulağını tuttu. **Hz. Osman**, köleye:

«— Sıkı çek, yavrum. Kısas dünyadadır. Ahirette kısas yoktur.» dedi.[214]

Nâfi b. Abdülhâris anlatıyor: **Ömer b. Hattab** Mekke'ye geldi. Cuma günü **Dâr'ün-Nedve**'ye girdi. Buradan, Kâbe'ye, kestirmeden gitmek istedi. Hırkasını Kâbe'deki bir sütunun üzerine attı. Hırkanın üzerine bir güvercin kondu. **Hz. Ömer** de güvercini oradan uçurdu, güvercin bir başka duvara kondu. Bunu fırsat bilen bir yılan, gelerek güvercini öldürdü. **Hz. Ömer**, cumayı kıldırdıktan sonra, ben ve **Hz. Osman** yanına vardık. **Hz. Ömer:**

«— Bugün başımdan geçen bir meselede, suçlu olup olmadığıma karar verin! Ben buraya geldim. Kâbe'ye kestirmeden gitmek istedim. Hırkamı şu sütunun üzerine atmıştım. Üzerine bir güvercin kondu. Hırkaya pislemesinden korktuğum için, güvercini oradan uçurdum. O da, şu duvarın üzerine kondu. Orada fırsat kollayan yılan, güvercini öldürdü. Kendi kendime, onu emin olduğu bir yerden uçurarak ölümüne sebep oldum, diye düşündüm. Ne dersiniz?» dedi. Ben, **Hz. Osman**'a:

«— Nasıl, halifenin üç yaşında bir keçi kurban etmesi gerekir mi? Ne dersin?» dedim. **Hz. Osman** da:

«— Ben de o fikirdeyim.» dedi. **Hz. Ömer**'in bu kurbanı kesmesine karar verdi.[215]

Ali el-Murtaza'nın Adâleti :

Küleyb anlatıyor: **Hz. Ali**'ye Isfahan'dan ganimet geldi. **Hz Ali** de, bu ganimeti yedi kısma ayırdı. Bir de bütün ekmek vardı. Onu da yediye bölerek, her parçasını, her payın üzerine koydu. Sonra, yedi kumandanını çağırdı. Aralarında kur'a çekerek bunları kumandanlarına verdi.[216]

İsa b. Abdullah el-Hâşimî'nin dedesi anlatıyor: **Hz. Ali**'ye, kendisinden bir şeyler isteyen iki kadın geldi. Birisi Arap, diğeri de cariyesiydi. **Hz. Ali**, bunların her birine birer kür yiyecek[217], kırkar dirhem de para verilmesini emretti. Önce cariyeninkiler verildi ve gitti. Arap kadın:

---

214 **Taberi** 2/111.
215 **İmam-ı Şafii, Müsned**; sh. 47.
216 **Beyhakî** 6/348; **Kenz'ül-Ummâl** 3/166; **İstîâb** 3/49.
217 Kür: Bir ölçü birimi, takriben dokuzyüzaltmış sa' olduğu söyleniyor.

«— Ey mü'minlerin emîri, ben Arap, o köle olduğu halde, bana da, ona verdiğin kadar veriyorsun!» dedi. **Hz. Ali** de:

«— Ben azîz ve celîl olan Allah'ın kitabını inceledim. Orada, **Hz. İsmail**'in torunlarının **Hz. İshak** torunlarına herhangi bir üstünlüğünün olduğunu görmedim.» dedi.[218]

Ali b. Rebia anlatıyor: **Ca'de b. Hübeyre, Hz. Ali**'ye gelerek:

«— Ey mü'minlerin emîri, sana iki adam gelecek. Onlardan biri, seni kendisinden —veya ailesinden, malından— daha çok sever. Diğeri ise, şayet seni boğazlamaya gücü yetse, çekinmeden boğazlar. İlkini ikincisine tercih ederek hüküm verirsen iyi olur.» dedi. **Hz. Ali,** eliyle, **Ca'de'** nin göğsüne vurdu. Ve:

«— Onlar, geldikleri takdirde, ben bana düşeni yaparım. Fakat, kalplerinde olan şeyin hesabını Allah'a vereceklerdir.» dedi.[219]

Esbağ b. Nebâte anlatıyor: **Hz. Ali** ile beraber çarşıya çıktım. Esnaf, kendilerine ayrılan yerleri tecavüz etmişti. **Hz. Ali:**

«— Bu ne hal?» diye sordu. Kendisine:

«— Esnaf, kendileri için ayrılan yerleri tecavüz etti.» dediler. **Hz. Ali:**

«— Onların yeri burası değil miydi? Müslümanların çarşısı, namaz kılanların saflarına benzer. Birinin hakkına tecavüz edenin o günkü kazancı, hakkına tecavüz ettiği kimseye aittir. Meğer ki, bu tecavüzden vazgeçmiş ola.» dedi.[220]

Abdullah b. Revâhanın Adâleti :

İbn-i Ömer anlatıyor: **Abdullah b. Revâha** her sene **Hayber**'e gelir; **Hayber** mahsulünün takdirini yaparak, onların verecekleri vergileri tesbit eder, sonra da, verginin yarısını onlardan alırdı. Hayberliler, **Abdullah b. Revâha**'yı, mallarını fazla takdir etmesi sebebiyle, hem Resûlüllah'a şikâyet ettiler, hem de, kendisine rüşvet teklif ettiler. Bunları gören **Abdullah b. Revâha:**

«— Ey, Allah düşmanları! Bana haram mı yedireceksiniz? Vallahi ben size, en çok sevdiğim insanın yanından geldim. Maymunlar ve domuzlar, bana, sizden daha sevimlidir. Size olan kinim ve Resûlüllah'a olan sevgim, beni, size adaletsizlik etmeye sevketmeyecektir.» dedi. Bu sözler üzerine onlar:

---

218 **Beyhakî** 6/349.
219 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/166.
220 **Ebû Ubeyd; Kenz'ül-Ummâl** 3/176; Bk' **Müslümanlık** 1/232......

«— Böylelerinin yüzü suyu hürmetine gökler ve yer, ayakta durmaktadır.» dediler.[221]

Mikdâd b. Esved'in Adâleti :

Hâris b. Süveyd anlatıyor: Bir seriyyede **Mikdâd b. Esved** de vardı. Düşman da bu seriyyeyi muhasara etmişti. Kumandan kimsenin, hayvanını yaylıma çıkarmamasını emretti. Emri duymayan birisi de hayvanını yaylıma çıkarmıştı. Kumandan bunu dövdü. Adam, şöyle diyerek kumandanın yanından dönüyordu:

«— Hiçbir zaman, bugün karşılaştığım kadar, kötülük görmedim.»

Bu sırada **Mikdâd**, bu adamın yanına geldi.

«— Ne bu vaziyetin?» diye sordu. Adam da, **Mikdâd**'a hâdiseyi anlattı. **Mikdâd**, hâdiseyi dinledikten sonra, kılıcını kuşandı. Adamı da beraberine alarak, kumandanın yanına vardı.

«— Bunun, sana kısas yapması lâzım.» dedi. Kumandan da, kısas yapılmasını istedi. Fakat adam, kumandanı affetti. **Mikdâd** dönerken:

«— İslâm, her şeyden şerefli iken ölüyorum, gözüm açık kalmayacak.» diyordu.[222]

---

221 **Beyhakî; El-Bidâye** 4/199.
222 **Hılye** 1/176.

HALİFELERDEKİ ALLAH KORKUSU

Hz. Ebû Bekr'deki Allah Korkusu :

Dahhâk anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr,** bir ağaca konmuş bir kuş gördü. Kuşa:

«— Ne mutlu sana, ey kuş! Vallahi ben de senin gibi olmak isterdim. Ağaca konar meyvesinden yer, sonra uçarsın. Ne hesaba çekileceksin, ne de cezaya çarptırılacaksın... Vallahi yolun kenarında bir ağaç olmak isterdim. Deve gelerek, yapraklarımı toplar, ağzına götürür, çiğner, yutar, sonra da dışkı olarak çıkarırdı. Keşke insan olmasaydım!.. Vallahi koç olmayı ne kadar isterdim. Sahibim beni besler, yeteri kadar gelişip, semizlendiğim zaman beni keserler, bir parçamı kızartırlar, bir parçamı kuruturlar, sonra beni yerler, daha sonra da, dışkı olarak çukura atarlardı. Keşke insan olarak yaratılmasaydım.» der.[223]

Hz. Ömer'deki Allah Korkusu :

Dahhâk anlatıyor: **Hz. Ömer** şöyle der:

«— Keşke ailemin koçu olsaydım. Ellerinden geldiğince, iyice semizleninceye kadar beni beslerler. Dostları ziyarete gelince, beni keserler, bir parçamı kızartırlar, bir parçamı da kuruturlar, beni yerler. Daha sonra da dışkı olurdum. Keşke insan olmasaydım!»[224]

Amir b. Rebia anlatıyor: **Hz. Ömer**'in yerden bir saman çöpü aldığını gördüm:

«— Keşke böyle bir başak olsaydım. Keşke yaratılmasaydım. Keşke hiçbir şey olmasaydım. Keşke annem beni doğurmasaydı. Keşki unutulup gitseydim!» diyordu.[225]

Hz. Ömer şöyle diyor:

«— Eğer gökten birisi: Ey insanlar, biriniz hariç, hepiniz cennete

---

223 **İbn-i Ebî Şeybe; Hennad; Beyhakî; Müntehab** 4/361.
224 **Hennâd; Hılye** 1/52; **Beyhakî.**
225 **İbn'ül-Mübârek; İbn-i Sa'd; İbn-i Ebî Şeybe; Müsedded; İbn-i Asâkir.**

gireceksiniz! diye ilân etse, o bir kişinin ben olmasından korkarım. Eğer, birisi de: Ey insanlar, biriniz hariç, siz cehenneme gireceksiniz! diye ilân etse, o bir kişinin ben olacağımı umarım.»[226]

Abdullah b. Ömer anlatıyor: **Hz. Ömer, Ebû Musa el-Eş'arî** ile karşılaştı. Ona:

«— Yâ **Ebû Musa,** Resûlüllah ile beraberken yaptığın amellerin seni kurtarmasına sevinir misin? Diyelim ki, iyilikle kötülüğün birbirine denk. Ne lehine, ne aleyhine bir şey var. Ne dersin?» dedi. **Ebû Musa:**

«— Hayır ey mü'minlerin emîri! Basra'ya gittiğimde, cehaletin ortalığı kapladığını gördüm. Onlara Kur'an'ı ve sünneti öğrettim. Onlarla Allah yolunda savaştım. İşte bunun beni kurtaracağını umuyorum.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Benim de, iyiliğimle kötülüğümün birbirine denk olmasını, lehime veya aleyhime bir şey bulunmamasını ne kadar isterdim. Resûlüllah ile beraberken yaptığım samimî amellerim beni kurtaracak.» dedi.[227]

İbn-i Abbas anlatıyor: **Hz. Ömer** yaralandığı zaman yanına vardım. Kendisine:

«— Seni cennetle müjdeliyorum, ey mü'minlerin emîri, Allah sana birçok şehirler kurdurdu. Sana nifâkı kaldırttı. Yine seni vasıta yaparak serveti bollaştırdı.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Hilâfet hususunda mı beni methediyorsun, ey **İbn-i Abbas?»** dedi. Ben de:

«— Hilâfetin dışında,» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, hilâfete seçildiğim gibi, günahsız olarak hilâfeti bırakırsam ne mutlu bana.» dedi.[228]

Yine İbn-i Abbas'dan gelen bir diğer rivayette şu ilâve vardır: Ben, **Hz. Ömer**'e:

«— Seni cennetle müjdeliyorum. Resûlüllah'a hem de uzun zaman arkadaşlık ettin. Halife oldun. Taviz vermedin. Vazifeni de hakkıyla yaptın.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Demek beni cennetle müjdeliyorsun?!.. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, eğer dünya ve dünyadakiler benim olsa, vaziyetimin ne olduğunu dahi bilmeden, cehennem azabından kurtulmak için bunları fidye olarak verirdim. Hilâfet meselesindeki sözlerine gelince, vallahi bu hususta, iyilikle kötülüğümün denk olmasını

---

226 **Hılye** 1/53.
227 **İbn-i Asâkir; Müntehab** 4/401.
228 **Hılye** 1/52; **Taberanî; Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevaid** 9/76;

arzu ediyorum. Resûlüllah ile olan arkadaşlığıma gelince, işte bir tek bu tarafıma güveniyorum.» dedi.[229]

Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den gelen bir diğer hadîste de, şu ilâve vardır: **Hz. Ömer, İbn-i Abbas**'a:

«— Yanıma otur.» dedi. **İbn-i Abbas** oturduğu zaman:

«— Biraz önceki sözleri bir daha tekrar et.» dedi. **İbn-i Abbas**, sözlerini tekrar edince, **Hz. Ömer:**

«— Mahşerde, Allah'ın huzurunda böyle şehadet eder misin?» dedi. **İbn-i Abbas** da:

«Evet!» dedi. **Hz. Ömer**, buna sevindi ve bu hoşuna gitti.[230]

İbn-i Ömer anlatıyor: Son yakalandığı hastalığı sırasında **Hz. Ömer**'in yüzü, dizimin üzerindeydi. Bana:

«— Başımı yere koy!» dedi. Ben de:

«— Başının, dizimde olmasıyla, yerde olması arasında ne fark var?» dedim.

«— Başımı yere koy!» dedi. Başını yere koydum.

«Eğer, Rabbim bana acımazsa, mahvolurum.» diyordu.

Misver'in rivayetine göre, **Hz. Ömer** yaralandığı zaman:

«— Vallahi yeryüzü dolusu altınım olsa, daha azabı görmeden, Allah'ın azabından kurtulmak için hepsini, fidye olarak verirdim.» der.[231]

Devlet Başkanının Allah'dan Başka Kimseden Korkmaması :

Sâib b. Yezid anlatıyor: Birisi, **Hz. Ömer**'e:

«— Hayatın içine karışarak, Allah rızası uğrunda, hiç kimsenin kınamasından korkmayarak iş yapmam mı, yoksa, kendime düşeni yapmam mı daha hayırlıdır?» diye sordu. **Hz. Ömer:**

«— Müslümanların bir işinin başına geçen kimse, Allah'ın rızası uğrunda hiç kimsenin kınamasından korkmamalıdır. İdareci olmayan da, kendisine düşeni yapmalı, idarecilere nasihatlarda bulunmalıdır.» dedi.[232]

---

229 **İbn-i Sa'd** 3/254, 256.
230 **İbn-i Sa'd** 3/257.
231 **Hılye** 1/52.
232 **Beyhakî; Kenz'ül-Ummâl** 3/164.

HALİFELERİN, HALİFELERE VE İDARECİLERE TAVSİYELERİ

Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ömer'e Tavsiyeleri :

Malik oğullarından **Egar** anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer**'i, halef tayin etmek istediğinde adam göndererek onu çağırttı. **Hz. Ömer** gelince, ona:

«— Senin, yorucu bir işi üzerine almanı istiyorum. Yâ **Ömer,** Allah'a itaatte kusur etme. O'na itaat ederken, takva yolunu seç. Çünkü, müttekî bir kimse, daima Allah'ın himayesindedir. Devlet başkanlığı (hilâfet) ancak, yapabilene vâcip olur. Kim, hakkı emreder, bâtılı yaparsa; kim, iyiyi emreder, kötüyü yaparsa, çabucak yalanı meydana çıkar; bu sebeple bütün amelleri mahvolur. Eğer, sen müslümanların halifesi olursan, imkân nisbetinde, onların canlarına ve mallarına dokunmamaya, namuslarına dil uzatmamaya çalış. Hiçbir şey Allah'ın yardımı olmadan başarılamaz.»[233]

Sâlim b. Abdullah b. Ömer anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr,** ruhunu teslim etmek üzereyken, şunları vasiyet etti:

«Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla... Bu, **Ebû Bekr**'in hayata veda edip; —girdikten sonra— kâfirin imana geldiği, fâcirin korktuğu, yalancının kabul etmek mecburiyetinde kaldığı ahirete irtihal ettiği sıralardaki vasiyetidir. Ben, kendimden sonra, **Ömer b. Hattab**'ı halef tayin ediyorum. Eğer, halifeliği sırasında âdil hareket ederse, hakkındaki düşüncelerim gerçekleşmiş olur. Eğer zulmeder ve bugünkü tutumu değişirse, istemediğim şeyi yapmış olur. Çünkü, benim arzum, sırf hayırdır. Gayrı bilemem.

«Zulmedenler, hangi âkibete uğrayacaklarını, nereye dönüp kalacaklarını yakında öğreneceklerdir.»[234]

---

233 **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid** 5/198; **Tergib** 4/15.

234 Şuara 227.

Daha sonra da, **Hz. Ömer**'i çağırtarak şunları söyledi:

«— Yâ **Ömer**! Seni beğenmeyen beğenmez. Seni seven de, sever. Bazen hayır beğenilmez de, şer beğnilir.»

Hz. Ömr:

«Ben halife olmayı arzu etmiyorum.» dedi. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Fakat, senin halife olman lâzım. Çünkü sen, Resûlüllah'ı gördün, onunla arkadaşlık ettin. Resûlüllah'ın bizi kendisine tercihine şahit oldun. Ondan aldığımız feyz, ondan öğrendiğimiz bilgilerle halka doğru yol gösterdik. Benim devlet başkanlığımı da yakından gördün. Bana yardımcılık ettin. Ben, benden öncekinin gittiği yoldan gittim. Vallahi, uyumadım ki, rüya göreyim. Görmedim ki, hayal edeyim. Ben, üzerinde yürümem gereken yoldan asla sapmadım. Sen de bilirsin ki, yâ **Ömer**! Allah'ın, gece yapılmasını emrettiği emirleri vardır. Bunu gündüz yaparsanız kabul etmez. Gündüz yapılması gereken emirleri vardır. Bunu da gece yaparsanız kabul etmez. Hesap günü, dünyada, hak dine tâbi olarak, kötülükleri ağır basanların yüzleri kara olur. O günkü terazide, yine hata ve hile yoktur. Fakat tartıda bâtıl ağır basmıştır. Seni, önce nefsine, sonra da halka karşı, uyanık olmaya davet ediyorum. Çünkü, halkın gözünden hiçbir şey kaçmaz. En küçük sürçmeyi dahi farkedebilecek kabiliyette oldukları için, devlet başkanına tepeden bakarlar. Bu sebeple bundan dahi sakın. Sen, Allah'dan korktuğun müddetçe, halk da senden korkacaktır. İşte bunlar benim sana vasiyetimdir, vesselâm.»[235]

Abdurrahman b. Sâbit, Zeyd b. Zebit b. Hâris ve **Mücahid**'in rivayetinde şu ilâve vardır:

«... Allah Teâlâ, cennet ehlini, güzel amelleri sebebiyle azaba dûçar etmeyeceğini zikrederken, kendi kendime, bunlara iltihak edememekten korkuyorum, derim. Allah Teâlâ, cehennem ehlini kötü amelleri sebebiyle, cezaya müstehak ettiğini zikrederken kendi kendime bunlarla beraber olmaktan korkuyorum, derim. Rahmet ve azap kendime bunlarla beraber olmaktan korkuyorum, derim. Rahmet ve azap âyetlerini hatırlıyorum da..., kul daima, ümit ve korku içinde bulunmalıdır. Allah'a adaletten başka bir şey isnat etmemeli, onun rahmetinden ümidini kesmemeli, kendi kendini tehlikeye atmamalıdır. Eğer vasiyetimi tutarsan, gelmek üzere olan ölümü dünyadan daha çok seversin. Şayet vasiyetimi tutmazsan, dünya, senin için, gelmesine mani olamayacağın ölümden daha beter olur.»[236]

---

[235] **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl 3/146.**

[236] **İbn'ül-Mübârek; İbn-i Ebi Şeybe; Hennad; İbn-i Cerir; Hılye; Müntehab 4/363.**

Hz. Ebû Bekr'in Amr b. Âs ve diğerlerine Tavsiyeleri :

Abdullah b. Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hâzım anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr**, Şam taraflarına ordu göndermeye karar verdi. Kumandanlarından ilk önce hareket eden **Amr b. Âs** idi. **Hz. Ebû Bekr, Amr b. Âs'**a, Eylât üzerine (Filistin üzerine) yürümesini emretti. Orduda ensar ve muhacirlerden birçok kimse vardı. Ordu hareket edince, **Hz. Ebû Bekr** de, bir müddet, **Amr b. Âs'**ın yanından yürüyerek, şu tavsiyelerde bulundu:

«— Yâ Amr! Gizli ve açık her hususta Allah'tan kork, O'ndan utan. Çünkü Allah, hem seni hem de yaptıklarını görüyor. Seni, senden daha kıdemliler; İslâma senden çok hizmet edip, senden daha iyi müslümanların başına kumandan tayin ettiğimi biliyorsun. Ahiret için çalışıp, Allah'ın rızasını kazanmak isteyenlerden ol. Yanındakilere bir baba gibi davran. İnsanların gizli taraflarını araştırma. Zahirle iktifa et. İşinde ciddî ol. Düşmanla karşılaştığın zaman, yiğitliğini göster, korkma. Aşırı hareket edenleri men et, cezalandır. Arkadaşlarına yapacağın nasihatler kısa ve veciz olsun. Sen doğru ol ki, beraberinde olanlar, sana bakarak doğru olsunlar.»[237]

Kâsım b. Muhammed anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr, Kudâa** kabilesinden zekâtın alınmasına itina gösteriyordu. **Amr** ile **Velid b. Ukbe'**yi zekâtı almaya gönderirken, uğurlamış, herbirine birtakım tavsiyelerde bulunmuştu. Daha sonra da her birine şu mektubu yazdı:

«Gizli ve aşikâr her yerde Allah'tan korkun. Allah, kendisinden korkana, kurtuluş yolu gösterir, beklemediği yerlerden rızık kapıları açar. Allah, kendisinden korkanın günahlarını affeder, kat kat mükâfat verir. Allah'ın kullarının birbirlerine tavsiye ettiği en hayırlı şey, Allah'tan korkmaktır, takvâdır. Sen, Allah yolunda hizmet ediyorsun. Vazifende, müdahene yapman, tefrite gitmen, gafil olman câiz değildir. Dinî hayatınız mutedil, işleriniz de pürüzsüz olsun. Uyuşuk olmayın, zaafa da düşmeyin.»[238]

Muttalib b. Sâib b. Ebû Vedâa anlatıyor: **Ebû Bekr es-Sıddîk, Amr b. Âs'**a şu mektubu yazdı:

«Ben, Hâlid b. Velid'in sana yardıma gelmesini yazdım. Yanına gelince, ona iyi davran. Ona karşı kibirlenme. Kumandanım diye, ona ve diğerlerine danışmadan karar verme. Onlarla istişare et. Onların görüşlerine aykırı davranma.»[239]

---

237 **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummâl 3/133; İbn-i Asâkir 1/129.**

238 **Taberî 4/29; İbn-i Asâkir 1/32.**

239 **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummâl 3/133.**

Abdülhamid b. Cafer'in babası anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr, Amr**'a şu mektubu yazdı:

«Ben seni, Beliy, Uzra, diğer Kudaalılar ve o bölgede bulunan Araplara kumandan tayin ettim. Onları, Allah yolunda, savaşa davet et. Onlara savaşı sevdir. Sana tâbi olanları, her türlü teçhizatını vererek gönder. Kabileler arasındaki anlaşmazlıkları kaldır, birbirleriyle irtibatlarını temin et. Her kabileye, durumlarına ve mevkilerine göre, ayrı ayrı muamele yap.»[240]

Hz. Ebû Bekr'in Şurahbil b. Hasene'ye Tavsiyeleri :

Muhammed b. İbrahim b. Hâris et-Temimî anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr, Halid b. Said**'i azledince, kumandanlarından **Şurahbil b. Hasene**'ye onunla ilgili, şu mektubu yazdı:

«Halid b. Said'e itibar et. Şayet o, senin kumandanın olsa idi, ondan neler bekliyor idiysen, sen de ona aynı şekilde muamele yap. Onun İslâmdaki mevkiini biliyorsun. Resûlüllah, Rabbine kavuştuğu zaman o idareciydi[241] **Ben de onu kumandan tayin ettim. Sonra da, azlini uygun gördüm. Belki, böylesi, onun için daha hayırlıdır. Ordu kumandanlıklarına tayin ettiğim bir kimseyi, idareciliğe tayin etmemezlik yapmıyorum. Seni de ,amcaoğluna**[242] **ve diğerlerine tercih ederek, kumandan tayin ettim. Mütteki ve samimî bir adamın görüşüne muhtaç olduğun bir mesele zuhur ederse, önce Ebû Ubeyde b. Cerrah ve Muaz b. Cebel ile istişare eyle. Üçüncü olarak da Halid b. Said'in fikrini öğren. Onların fikirlerinin samimî, doğru ve iyi olduğunu göreceksin. Tek başına hareket etmekten sakın ve elde ettiğin malûmattan onları da haberdar et.»**[243]

Hz. Ebû Bekr'in Yezid b. Ebû Süfyan'a Tavsiyeleri :

Hâris b. Fudayl anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr, Yezid b. Ebû Süfyan**'ın yanına oturarak şu tavsiyede bulundu:

«— Yâ **Yezid!** Sen, henüz gençsin. Yaptığın iyi şeylerden bahsediliyor. Bunlar sadece, senin şahsını alâkadar eden şeylerdir. Ben, seni ailenden ayırarak, herhangi bir işte imtihan etmek, nasıl olduğunu, idareciliğini görmek, kısacası denemek istiyorum. Eğer bu imtihanı başarırsan,

---

240 **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummâl 3/133; İbn-i Asâkir 1/129.**

241 Resûlüllah hayatta iken, **Halid b. Said**, Yemende **Mezhic** kabilesinin zekâtını toplamaya memur edilmişti.

242 **Yezid b. Ebû Süfyan** kastediliyor.

243 **İbn-i Sa'd 4/70; Kenz'ül-Ummâl 3/134.**

seni uzun müddet idareci olarak çalıştırırım. Değilse, azlederim. Seni **Halid b. Said**'in yerine tayin ettim.»

Sonra da, daha işin başlangıcında yerine getirmesi gereken birtakım tavsiyelerde bulundu:

«— Sana, **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'a iyi muamele yapmanı tavsiye ediyorum. Onun İslâm'daki mevkiini ve Resûlüllah'ın: «Her milletin itimat ettiği bir kimse vardır. Bu milletin itimat ettiği kimse de, **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'tır.» buyurduğunu biliyorsun. Onun kadr-ü kıymetini bil. **Muaz b. Cebel**'e de itibar et. Onun, Resûlüllah ile beraber yaptıklarını ve Resûlüllah'ın onun hakkında: «O, ulemâdan bir ok atımı ileride gider (yani, ulemanın en önde gelenidir.)» buyurduğunu biliyorsun. Bunlara danışmadan karar verme. Onlar da, hayrı, doğruyu asla senden esirgemeyeceklerdir.»

Yezid:

«— Ey Resûlüllah'ın halifesi, bana, onlarla ilgili tavsiyelerde bulunduğun gibi, onlara da, benimle ilgili tavsiyelerde bulun.» dedi. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Onlara, seninle ilgili tavsiyelerde bulunmayı katiyyen ihmal etmeyeceğim.» deyince, **Yezid:**

«— Allah senden merhametini esirgemesin. Allah, İslâm yüzü suyu hürmetine, seni hayırla mükâfatlandırsın.» dedi.[244]

Yezid b. Ebû Süfyan anlatıyor: **Hz. Ebû Bekr** beni Şam'a gönderirken, şu tavsiyelerde bulundu:

«— Ya Yezid, orduda yakınların çok. Liyakatlerine, bakmadan, onları, idareci tayin etmen muhtemeldir. İşte ben en çok bu hususta endişe duyuyorum. Resûlüllah: «Müslümanların başına geçip de, haksız yere birini kayırarak idareci tayin edenlere, Allah lânet eder. Onların tevbelerini ve fidyelerini kabul etmeyerek cehenneme sokar. Bir kimse, birisini kayırarak, kardeşinin malını ona verirse, Allah, ona da lânet eder. —veya Allah himayesinden çıkarır.—» buyurur. Allah, insanları himayesine almak için iman etmeye davet ediyor. Kim, Allah'ın himayesinde iken, haksız yere, herhangi bir şeye zarar verirse, Allah, ona lânet eder —veya himayesinden çıkarır.»[245]

Hz. Ömer'in Kendisinden Sonra Halife Olacak Kimseye Tavsiyeleri :

Hz. Ömer, şöyle der:

«— Benden sonraki halifeye, ilk muhâcirlerin haklarına riâyet et-

---

[244] **İbn-i Sa'd; Kenz'ül-Ummâl 3/132.**

[245] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Müstedrek; Kenz'ül-Ummâl 3/143; Mecmeuz-Zevaid 5/232.**

mesini, onlara saygı göstermesini tavsiye ederim. Ona, yurtlarına yerleştirerek, imanlarımızı sağlamlaştıran ensarla ilgili tavsiyelerimde var: Onların iyilerine itibar etsin, suç işleyenlerini de affetsin. Ayrıca, ona, şehirlerin halkına da iyi muamele yapmasını tavsiye ederim. Çünkü onlar, İslâmın tutunmasına yardımcı oldular, vergileri topladılar, düşmana kin beslediler. Onlardan kendi rızalarıyla mallarının ihtiyaçlarından fazlasını alsın. Ona, Bedevîlere de iyi muamele etmesini tavsiye ederim. Çünkü, onlar asıl Araptırlar, İslâmın çekirdeğidirler. Onlardan da, mallarının ürünlerinden alarak, fakirlerine versin. Ona, Allah ve Resûlünün himayesine aldıklarının da, anlaşmalarının tam olarak yerine getirmesini; düşmanlarıyla, savaşmasını; güçlerinin yetmeyeceği şeylerle mükellef tutmamasını tavsiye ederim.»[246]

Kasım b. Muhammed anlatıyor: **Hz. Ömer,** kendisinden sonraki halifeye şu tavsiyede bulundu:

«— Benden sonra bu işin başına geçecek olan; uzak yakın herkesin, kendisini bu vazifesinden dolayı rahatsız edeceğini bilsin. Ben, kendi hesabıma, insanlarla büyük mücadele ettim. Eğer, halk içinde bu işi benden daha iyi becerenin bulunduğunu bilseydim, meydana çıkıp boynumu vurdururdum. Bu, benim halife olmaktan daha çok hoşuma gider.»[247]

Hz. Ömer'in Ebû Ubeyde b. Cerrah'a Tavsiyeleri :

Salih b. Keysan anlatıyor: **Hz. Ömer,** halife olunca, ilk mektubunu, **Hz. Halid**'in yerine tayin ettiği **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'a yazdı:

«Sana, kendisinden başka her şeyin fâni olduğu, tek bâkî olan, bizi sapıklıktan kurtararak doğru yolu gösteren, bizi karanlıklardan çıkararak nura kavuşturan Allah'tan korkmayı tavsiye ederim. Seni, **Halid b. Velid**'in yerine kumandan tayin ettim. Ordunun, yapılması gereken işlerini yap. Müslümanları, ganimet elde ederim ümidiyle tehlikeye sokma. Önceden, keşfettirip tedbirler almadığın, giriş-çıkışını bilmediğin yerlere ordugâh kurma. Göndereceğin seriyyeler kalabalık olsun. Müslümanları tehlike ile karşı karşıya getirmekten sakın. Allah, benimle seni, seninle de beni imtihan ediyor. Dünyaya göz dikme. Kalbini de onunla meşgul etme. Senden öncekileri helâk eden dünyanın seni de mahvetmesinden sakın. Sen, onların âkıbetlerini iyi bilirsin.»[248]

---

246 **İbn-i Ebi Şeybe; Ebû Ubeyd; Ebû Ya'lâ; Nesei; İbn-i Hıbban; Beyhakî; Müntehab** 4/439.

247 **İbn-i Sa'd** 3/197; **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 3/147.

248 **İbn-i Cerir** 4/54.

Hz. Ömer'in Sa'd b. Ebî Vakkas'a Tavsiyeleri :

Hz. Ömer, **Sa'd**'i çağırarak, onu, Irak üzerine yürüyecek orduya kumandan tayin etti. Ona şu tavsiyelerde bulundu:

«— Yâ **Sa'd, Vüheyb** oğullarının **Sa'd'i!** Resûlüllah'ın dayısı ve arkadaşı olman, seni mağrur ederek, Allah'ın emirlerinden ayırmasın. Allah, kötülüğü kötülükle gidermez. Fakat, kötülüğü iyilikle giderir. Allah ile kimse arasında, itaatten başka bir bağ yoktur. İnsanların şereflileri ve hâkirleri Allah nazarında müsavîdir. Allah onların Rabbidir. Onlar da Allah'ın kuludurlar. Allah'ın lûtfuyla birbirlerinden üstün olurlar. İtaat ederek O'nun katındaki nimetlere kavuşurlar. Resûlüllah'ın peygamber olmasından, aramızdan ayrılıncaya kadar, şahit olduğun durumlarını gözden geçir. Onları yapmaya çalış. Asıl kurtuluş yolu O'ndadır. Bunlar benim sana nasihatlerimdir. Bunları yerine getirmez, bunlardan yüz çevirirsen, amellerin mahvolur, hüsrana uğrayanlardan olursun.»

Onu yolcu ederken de, kendisini çağırarak şu tavsiyelerde bulundu:

«— Ben, seni Irak üzerine yürüyen orduya kumandan tayin ettim. Tavsiyelerimi tut. Güç ve arzu edilmeyen bir işin başına geldin. Doğruluktan başka hiçbir şey seni kurtaramaz. Kendini ve beraberindekileri iyiliğe alıştır. İyilikle işe başla. Âdet haline gelen her şeyin bir başlangıcı vardır. Hayrın başı da sabırdır. Başına gelen belâ ve musibetlere karşı, sabırlı, hem de çok sabırlı ol. Sabır, sana Allah korkusunu öğretir. İki hususta, Allah'a itaat ve günahlardan kaçınmada Allah'tan korkulacağını bil. Ona, dünyaya buğz edip, ahireti[249] severek itaat eden gerçekten itaat etmiş olur. Dünyayı sevip, ahirete buğz ederek ona âsî olan da, gerçekten âsî olmuş olur. Kalpler, hakikat hazineleridir. Allah, bu hakikatleri kalplerden bazen gizli, bazen de aşikâr olarak ortaya çıkarır. Aşikâre olarak ortaya çıkardığı hakikatler, kendisini öven ve yerenin haklarını eşit olarak vermesinde gözükür. Gizli olarak ortaya çıkardığı hakikatlerse, kalbteki hikmetin dilde zuhuru ve insanlara sevgi şeklinde tezahür eder. Halk tarafından sevilmeyi ihmal etme. Çünkü, peygamberler, Allah'tan, kendilerini halka sevdirmesi niyazında bulunmuşlardır. Allah, sevdiği kulunu sevdirir. Sevmediği kulunu da sevdirmez. Sen de, bizzat kendinin ve emrinde çalışanların halk katında mevkilerinizle, Allah katındaki mevkiinizi tayin edebilirsiniz.»[250]

---

249 **Dünya:** Burada dünyadan maksat, kula Allah'ı unutturan, dinî ikinci plâna iten şeylerdir. İslâm dini dünyaya fevkalâde önem vermiştir. İslâmın ortaya koyduğu hayat nizâmı, hattâ ilk bakışta, âhireti hedef tutan emirleri bile, insanı dünyada mutlu yaşatma gayesine mâtuftur.

250 **İbn-i Cerir** 4/84.

Hz. Ömer'in Utbe b. Gazvân'a Tavsiyeleri :

Abdülmelik b. Umeyr anlatıyor: **Hz. Ömer Utbe b. Gazvân**'ı Basra'ya gönderirken şu tavsiyelerde bulundu:

«— Yâ **Utbe!** Ben seni, düşmanla savaşın en şiddetli olduğu anda, Hind ülkesine gidecek orduya kumandan tayin ediyorum. Düşmana karşı, Allah'tan başka kimseye ihtiyacın olmayacağını ve sana yardım edeceğini umuyorum. **Arfece b. Herseme**'yi yardımına göndermesi için, **Alâ b. Hadrami**'ye mektup yazdım. O, iyi bir savaşçı ve iyi bir diplomattır. **Arfece**, yanına gelince, müşkillerinde onunla istişare et. Onu yanından ayırma. Ayrıca, kendisini İslâma davet et. İslâmı kabul ederse, ona da, müslümanlara yaptığın muameleyi yap. Şayet kabul etmezse, müslümanlara boyun eğerek cizye vermesi gerekir. Cizye vermek istemezse, fırsat vermeden kılıca sarıl. Üzerine aldığın işlerde suiistimal yapma, Allah'tan kork. Ahiretini mahveden, gurura kapılmaktan sakın. Sen, Resûlüllah ile arkadaşlık ettin. Zelilken, şerefli oldun. Zayıfken, kuvvetlendin. Nihayet güçlü ve kendisine itaat edilen bir kumandan oldun. Söylediğin söz dinlenir. Emrin yerine getirilir. Senin kadrini yükseltmeyen, seni şımartan nimetler olmasın daha iyi. Kendini günahtan koruduğun gibi, elindeki âmme malını da koru. Seninle ilgili, en çok endişe duyduğum bu iki husustur. Bunlar, senin yenilmen, aldatılman, bir başka günah işleyerek cehenneme girmenden daha tehlikelidir. Böyle davranışlardan Allah'a sığınalım. İnsanlar daha önce dünyayı arzu ederlerken, kıyamet kopunca, Allah'a sığınmak isteyeceklerdir. Sen, Allah'a sığın, dünyayı isteme. Zalimlerin âkıbetlerine uğramaktan sakın.»[251]

Hz. Ömer'in Alâ b. Hadrami'ye Tavsiyeleri :

Şâbi anlatıyor: **Hz. Ömer**, Bahreyn'de bulunan **Alâ b. Hadrami**'ye şu mektubu yazdı:

«**Utbe b. Gazvân**'ın yanına git. Onun işiyle ilgilenmeye seni memur ettim. Sen, Allah indinde, büyük mükâfatlara mazhar olan ilk muhacirlerden birinin yanına varacağını aklından çıkarma. Ben, onu kendi kabuğuna çekilmemesi, sert çıkışlar yaparak güçlük çıkarmaması için azletmedim. O bölgede, senin müslümanlara, ondan daha faydalı olacağını sanıyorum. Onun hakkına riayet et. Senden önce tayin ettiğim zât, işimin başına varmadan önce vefat etti. Eğer, Allah senin, bu işi üzerine almanı istiyorsa, alırsın. **Utbe**'nin vazifesine devamını istiyorsa yaratan ve her şeye hâkim olan Allah'ın işine karışılmaz. Takdir-i İlâhî'nin

---

[251] **İbn-i Cerir** 4/150; **El-Bidaye** 7/48.

değişmeyeceğini aklından çıkarma. O'nun rızası için yaptıklarını gözden geçir, onun için mücadele et. Onun dışındakileri bir kenara it. Çünkü dünya fânîdir. Ebedî olan ahirettir. İyiliği unutulup, kötülüğü kalacak olan hiçbir şey, seni meşgul etmesin. Gazabından, Allah'a sığın. Çünkü Allah, hem kaza, hem de kaderinde, dilediğinin faziletini daha da arttırır. Allah'tan, kendisine itaat, azabından kurtuluş için bize ve sana yardım etmesini niyaz ediyoruz.»[252]

Hz. Ömer'in Ebû Musâ el-Eş'arî'ye Tavsiyeleri :

Dabbe b. Mıhsan anlatıyor: **Hz. Ömer, Ebû Musa el-Eşarî**'ye şu mektubu yazdı:

«... Halkın, idarecilerine karşı bir nefreti vardır. Halkın nefretini kazanmaktan Allah'a sığınalım. Akşamın olmasına azıcık bir zaman bile kalsa, had cezalarını tatbik et. Aynı anda, birisi Allah'a, diğeri de dünyaya ait iki işin olursa, nasibini Allah'a ait olanda ara. Çünkü, dünya fânî, ahiret ise bâkîdir. Fâsıklara aman verme. Onları birbirinden uzak tut. Müslümanların hastalarını ziyaret et. Cenazelerinde bulun. Kapını açık bulundur. İşleriyle bizzat kendin meşgul ol. Nihayet sen de onlardan birisin. Tek farkın, Allah'ın seni daha çok şeyle mükellef tutmasıdır. Senin ve ailenin giydiklerinizin, yediklerinizin ve bindiklerinizin güzel olduğunu, diğer müslümanlarınsa durumlarının böyle olmadığını duydum. Ey Allah'ın kulu, otu suyu bol bir vadide bulunan, semirmekten başka da bir düşüncesi olmayan, fazla yağlanması sebebiyle ölen hayvan derekesine düşmekten sakın. Vali yoldan çıkınca, halk da çıkar. İnsanların en bedbahtı, hlkı bedbaht olan idarecilerdir.»[253]

Dahnâk anlatıyor: **Hz. Ömer, Ebû Musa el-Eş'arî**'ye şu mektubu yazmıştır:

«İşinde sağlam olmak, bugünün işini yarına bırakmamak demektir. Böyle yapmazsanız işleriniz üst üste birikir. Hangisinden başlayacağınızı bilemezsiniz. Dolayısıyle hiçbirini yapamazsınız. Eğer, biri dünyaya, diğeri ahirete ait iki şeyle karşı karşıya kalırsanız, ahirete ait olanını, dünyaya ait olanına tercih ediniz. Çünkü, dünya fânî, ahiret bâkîdir. Allah'tan daima korkunuz. Allah'ın kitabının, bütün ilimlerin kaynağı olduğunu, kalplerde bir ilkbahar havası estirdiğini aklınızdan çıkarmayın.»[254]

---

[252] **İbn-i Sa'd** 4/78.
[253] **Deynûrî; Kenz'ül-Ummâl** 3/149, 8/209; **İbn-i Ebî Şeybe; Hılye.**
[254] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ül-Ummâl** 8/208.

Hz. Osman ez-Zinnûreyn'in Tavsiyeleri :

Alâ b. Fadl'ın annesi anlatıyor: **Hz. Osman** şehit edildiği zaman hazinesini aradılar. Orada kilitli bir sandık buldular. Bu sandığı açtıklarında, içinden şu mektup çıktı:

«Bu **Osman**'ın son sözleridir. Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyle... **Osman b. Affan**, tek olan Allah'tan başka ilâh olmadığına, ortağı bulunmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü, cennet ve cehennemin hak olduğuna şehadet eder. Allah, vukuu şüphesiz bir günde, bütün kabirlerdekileri diriltecektir. Allah va'dinden dönmez. Her kes, o va'dle yaşar, ölür ve dirilir, inşallah!»

Bu mektubun arkasında da şunlar yazılıydı:

«İnsan kendisini ihmal ederek, fakirlik yüzünden zarara bile uğrasa, tok gönüllülük kendisini zenginleştirir, ulvîleştirir. Dünyada hiçbir güçlük yoktur. Şayet bir güçlükle karşılaşırsan, onu bir kolaylık takibedecek demektir. Bu sebeple, sabırlı olmalısın. Felâketlerle karşılaşmayan, sıkıntı, üzüntü nedir bilmez. İlerde neler olacağı da belli değildir.»[255]

Şeddâd b. Evs anlatıyor: **Hz. Osman**, evi kuşatılınca, evinin balkonundan halka şöyle hitab etti:

«— Ey Allah'ın kulları!..» dedi.

Ali b. Ebî Talib'i, Resûlüllah'ın sarığını sarmış, kılıcını kuşanmış bir vaziyette evinden çıkarken gördüm. Önünde, muhacirler ve ensardan bir grup insanla birlikte **Hasan** ve **Abdullah b. Ömer** vardı. Evi kuşatanlara hücum ederek onları dağıttılar. Sonra da, içeri, **Hz. Osman**'ın yanına girdiler. **Hz. Ali, Hz. Osman**'a:

«— Esselâm ü aleyküm, ey mü'minlerin emîri! Resûlüllah hiç böyle bir şeyle karşılaşmamıştır. Karışlaştıklarında da, âsîleri kırdırmıştır. Ben, bunların seni öldürmelerinden korkuyorum. Emir verirsen, onlarla savaşalım.» dedi. **Hz. Osman** herkese hitaben:

«— Üzerinde, Allah'ın ve benim hakkım olduğunu kabul eden bir kimse, Allah aşkına, benim yüzümden kimsenin bir damla kanını akıtmadığı gibi, kendi kanını da akıtmasın.» dedi.

Hz. Ali ilk sözlerini tekrarladı. **Hz. Osman** yine aynı cevabı verdi. **Hz. Ali, Hz. Osman**'ın evinden çıkarken:

«— Allah'ım, biz elimizden geleni yaptık.» dediğini duydum. Sonra mescide girdi. Namaz vakti gelince, **Hz. Ali**'ye:

«— Yâ **Ali**, öne geç, namazı sen kıldır.» dediler. **Hz. Ali** ise:

«— Halife mahsurken, ben size namaz kıldıramam. Tek başıma na-

---

[255] **Fedâilî; Nizam'ül-Mülk; Taberi 2/133.**

maz kılacağım.» dedi. Namazını kılıp, evine döndü. Arkasından yetişen oğlu:

«— Babacığım, vallahi evine zorla girdiler.» dedi. **Hz. Ali** de:

«— **İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn.** Vallahi onu şehit ettiler.» dedi. **Hz. Ali**'ye:

«— **Hz. Osman**'ın durumu nedir?» Yâ **Ali**!» denildiğinde:

«— Vallahi cennete girecek. Hem de Zülfaya.»[256] dedi.

«— Peki, ya ötekiler? Ya **Ali**!» diye sorulunca:

«— Vallahi onlar da cehenneme girecekler.» dedi. Bunu üç defa tekrar etti.[257]

Ebû Seleme b. Abdurrahman anlatıyor: **Ebû Katâde** ile biri, evinde mahsur iken **Hz. Osman**'ın yanına girdiler. Hacca gitmek için izin istediler. **Hz. Osman** da onlara müsaade etti. Onlar:

«— Bunlar galip gelirlerse, kiminle beraber olacağız.» diye sordular. **Hz. Osman:**

«— Çoğunlukla beraber olun.» dedi.

«— Peki, senin üzerine yürüyüp de galip gelenler, çoğunluğu teşkil ederlerse, kiminle beraber olalım?» diye sordular.

«— Çoğunluk nerede ise, onlarla beraber.» dedi. Bu iki zât çıkıp giderlerken, evin kapısında, **Hz. Hasan** ile karşılaştılar. **Hz. Osman**'ın yanına geliyordu. **Hz. Osman**'ın söyleyeceklerini duymak için bunlar da geri döndüler. **Hz. Hasan, Hz. Osman**'a selâm verdikten sonra:

«— Ey mü'minlerin emîri, emrine hazırım.» dedi. **Hz. Osman** ise:

«— Yeğenim, evine dön ve Allah'ın emri tecelli edinceye kadar bekle.» dedi. Hep beraber evden çıktılar. Yolda, **Hz. Osman**'ın yanına gelen **Abdullah b. Ömer** ile karşılaştılar. Bu iki kişi, **Hz. Osman**'ın ona ne söyleyeceğini öğrenmek için tekrar döndü. **Abdullah, Hz. Osman**'a selâm verdikten sonra:

«— Ey mü'minlerin emîri! Resûlüllah ile arkadaşlık ettim. Onu dinledim ve ona itaat ettim. Sonra **Hz. Ebû Bekr** ile beraber bulundum. Onu da dinledim ve itaat ettim. **Hz. Ömer**'le de beraber bulundum. Onu da dinledim ve itaat ettim. **Hz. Ömer**'in bende, hem babalık, hem de halifelik hakkı vardı. İşte sana da geldim. Emrindeyim ey mü'minlerin emîri, dilediğini emret.» dedi. **Hz. Osman:**

«— Ey **Ömer** ailesi, Allah size iki kat mükâfat versin. Kan dökmeye niyetim yok.» dedi.[258]

---

[256] Zülfa: Cennetin, salih kullara ayrılan bir bölümünün adıdır.
[257] **Ebû Ahmed; Er-Riyad'ün-Nadıra** 2/128.
[258] **Ebû Ahmed; Er-Riyâd'ün-Nadıra** 2/128.

Ebû Hüreyre anlatıyor: Ben de, **Hz. Osman**'ın evi kuşatıldığında onun yanındaydım. Bizden bir tanesi vurulunca, ben:

«— Ey mü'minlerin emîri, savaşma sırası geldi. Bizden birisini şehit ettiler.» dedim. **Hz. Osman:**

«— Yâ **Ebâ Hüreyre,** elindeki kılıcı bir kenara at. Bunların hedefi sadece benim. Ben, kendimi fedâ ederek, mü'minleri koruyacağım.» dedi. Ben de kılıcımı attım. Nerede olduğunu bilmiyorum bile.[259]

Hz. Ali'nin İdarecilerine Tavsiyeleri :

Muhâcir el-Âmirî anlatıyor: **Hz. Ali,** bir valisine şu mektubu yazarak, birtakım tavsiyelerde bulundu:

«Halk ile temasını kesme. Valiler, halk ile temaslarını keserse, meseleleri çoğalır, halkın durumu, işleri hakkında bilgileri azalır. Halk, valileri ile temasları kesilince, bilgisiz yetişir, büyüğe saygı, küçüğe şefkat gösterilmez. Güzel, çirkin; çirkin de güzel kabul edilir. Hak ile bâtıl birbirine karıştırılır. Bir vali, halkın, kendisinden gizlediği meseleleri bilemez. Ayrıca, sonradan kendisine nakledilen sözlerle, doğrusunu yalanından ayıracak belirtiler de yoktur ki, halkla temasın kesilmesinden doğacak mahzurları bertaraf etsin. Sen, ya hak dağıtmakta çok cömert birisisin. Böylece, verdiğin şeyler veya cömert olduğun için fazla bağış yapman dolayısıyle uzun müddet halk ile temasını kesebiliyorsun. Ya da çok cimrisin. Halk sana, fevkalâde muhtaç olmakla beraber, herhangi bir şey yapacağından ümidini kestiği için, senden ümit keserek, senden bir şey istemekten çarçabuk vazgeçmiştir. Böylece, ne karanlık bir yere konacak, lâmba sıkıntın, ne de, âdil hüküm verme derdin olacaktır. Bütün bunlardan sonra, söylediklerime iyi kulak ver. Kendine düşenle yetin. Doğruluktan ayrılma.»[260]

Medâini anlatıyor: **Hz. Ali,** bir valisine şu mektubu yazdı:

«Yavaş! Sanki öldün de, sana mağrurun eyvahlar çekeceği, günahların tevbe etmeyi, zalimin tekrar dünyaya dönmeyi temenni edeceği yerdeki işler mi bildirildi? Ne bu acele!»[261]

Sakîf kabilesinden bir zât anlatıyor: **Hz. Ali** beni, (Bağdat yakınındaki) **Ukberâ** kasabasına vergi toplamaya gönderdi. Bana, gideceğim yerle ilgili şu tavsiyelerde bulundu:

«— Kasaba halkı çok hilebâzdır. Dikkat et, seni aldatmasınlar. Onların vermeleri gereken vergilerini de eksiksiz al.»

---

259 **Ebû Amr; Er-Riyad'ün-Nadıra** 2/129.
260 **Deynurî; İbn-i Asâkir; Müntehab** 5/58.
261 **Deynurî; İbn-i Asâkir; Müntehab** 5/58.

Sonra da:

«— Akşam tekrar bana gel.» dedi. Yanına vardığımda:

«— Ben sana, onlarla ilgili bazı şeyler söylemiştim. Vergi toplarken, katiyyen, onların hiçbirine kırbaçla vurma. Hiçbirini ayakta durdurma. Katiyyen onlardan koyun ve sığır alma. Biz, onlardan, sadece mallarının fazlasını almayı kararlaştırdık. Fazlanın ne olduğunu biliyor musun? Güçlerinin yeteceği şeydir.»[262]

Aynı şahsın yaptığı bir diğer rivayette şu ilâve vardır: **Hz. Ali:**

«— Katiyyen onların yiyeceklerini, kışlık ve yazlık giyeceklerini, kullandıkları hayvanlarını satın alma. Vergi isterken, kimseyi ayakta tutma.» dedi. Ben de:

«— Ey mü'minlerin emîri! Bu durumda, gittiğim gibi bomboş geri dönerim.» dedim. **Hz. Ali:**

«— Gittiğin gibi bomboş da geri dönsen böyle yap. Canım, biz sadece, imkânları nisbetinde verebilecekleri şeyleri almayı kararlaştırdık.» dedi.[263]

---

262 **İbn-i Zenceveyh; Kenz'ül-Ummâl 3/166.**

263 **Beyhakî 9/205.**

HALKIN DEVLET BAŞKANINA NASİHATLERİ

Mekhul anlatıyor: Resûlüllah'ın eshabından **Said b. Amir b. Huzeyim el-Cemhî, Hz. Ömer**'e:

«— Yâ **Ömer,** ben sana bazı tavsiyelerde bulunmak istiyorum.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Buyur, dinliyorum.» dedi. **Said:**

«— Sana, halkın işlerini yaparken Allah'tan korkmanı tavsiye ederim. Allah'ın emirlerini yerine getirirken insanlardan korkma. Sözün ve fiilin başka başka olmasın. İnsanın kendi tatbik ettiği, yerine getirdiği öğütleri başkalarına söylemesi güzeldir. Bir meselede iki ayrı hüküm verme. İşlerin karışır, haktan sapmış olursun. Delili olan iddianın lehine karar ver ki, kararın isabetli olsun. Allah sana yardım etsin, halkını da, senin vasıtanla mutlu yaşatsın. Allah'ın, işlerinin başına seni geçirdiği, uzak yakın müslümanlarla ilgilen ve onların müşkillerini hallet. Kendin ve ailen için sevdiklerini onlar için de sev. Kendin ve ailen için beğenmediğini onlar için de beğenme. Hak uğrunda mücadeleye başla. Allah'ın emirlerini yaparken, hiçbir dedikodudan, kınamadan korkma.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Bu söylediklerine kimin gücü yetebilir?» deyince, **Said:**

«— Senin gibi birisinin! Allah'ın ümmet-i Muhammed'in başına geçirdiği kimsenin. Onunla Allah arasına kimse giremez.» dedi.[264]

Abdullah b. Büreyde anlatıyor: **Hz. Ömer,** bir heyet geldiği için müslümanları topladı. **Zeyd b. Erkam**'a:

«— Muhammed (s.a.v.) in eshabına bak...» dedi. Önce onlara müsaade etti. Sonra da, onları takip eden cemaate. Herkes içeri girip, önünde saf bağladılar. **Hz. Ömer,** hırkası parçalanmış iri bir adama baktı. Ona işaret etti. O da yanına geldi. **Hz. Ömer:**

«— Söyle bakalım,» diye üç defa sordu. O zât da:

«— Sen söyle.» diye üç defa tekrar etti. **Hz. Ömer:**

---

[264] **İbn-i Sa'd; İbn-i Asâkir; Müntehab 4/390.**

«— Öff, kalk!» dedi. O zât kalktı, gitti. Bir daha göz gezdirdi, **Ebû Musa el-Eşarî**'yi gördü. Beyaz tenli, zayıf, ağır canlı bir adamdı. **Hz. Ömer,** ona işaret etti. **Ebû Musa, Hz. Ömer**'in yanına geldi. **Hz. Ömer:**

«— Söyle bakalım,» dedi. **Ebû Musa:**

«— Ne söyleyeyim?» diye karşılık verdi. **Hz. Ömer:**

«— Söyle!» deyince, **Ebû Musa:**

«— Ey mü'minlerin emîri! Bir söz aç ki, konuşalım.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Öff, kalk! Sana bu koyun çobanından fayda yok.» dedi. Bir daha göz gezdirdi, beyaz tenli, zayıf bir adam gördü. Ona işaret etti. O da, **Hz. Ömer**'in yanına geldi. **Hz. Ömer:**

«— Söyle bakalım.» dedi. O zât, kalktı, Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra, şöyle nasihat etti:

«— Sen bu ümmetin işini üzerine aldın. Üzerine aldığın işleri yaparken, özellikle halk ile münasebetlerini sürdürürken, Allah'tan kork. Çünkü sen, sorguya çekilecek, hesap vereceksin. Seni emin biliyoruz. Üzerindeki emanetleri yerine getirmen gerekir. Yaptığın işlere göre mükâfatın verilecektir.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Halife olduğum günden beri, bana doğruyu konuşan olmadı. Kimsin sen?» diye sordu. O zât:

«— **Rebî b. Ziyad**'ım.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— **Muhâcir b. Ziyad**'ın kardeşi mi?» diye sordu.

«— Evet.» dedi.

Hz. Ömer, bir ordu hazırladı. **Ebû Musa**'yı kumandan tayin etti. Ona:

«— **Rebî b. Ziyad**'a dikkat et. Eğer söylediklerinde samimî ise, bu işte sana yardımcı olur. Onu kumandan tayin et. On gün yanınıza gelmesin. Şayet sözlerinde samimî değilse, onun mesuliyetini ben üzerime alıyorum. Sanki onu, kumandan tayin eden benmişim gibi, onun sorumluluğu bana ait. Peygamberimiz (s.a.v.) bize şöyle buyurdu: «Benden sonra, sizinle ilgili, korktuğum şeylerin en tehlikelisi, yaldızlı kelimelerle konuşan münafıkların türemesidir.» dedi.[265]

Muhammed b. Süka anlatıyor: **Nuaym b. Ebû Hind**'in yanına geldim. Bana bir sayfa gösterdi. İçinde şunlar yazılıydı:

«Ebû Ubeyde b. Cerrah ve Muaz b. Cebel'den Ömer b. Hattab'a. Selam'ün aleyküm... Sen, kendini düzeltmek için ihtimam gösterdiğini bildiğimiz halde, biz sana bazı tavsiyelerde bulunacağız. Sen, bu ümmetin kırmızısının siyahının işini üzerine almış bulunuyorsun. Huzurunda, şerefli de, âdî de, dost da, düşman da oturur. Bunların herbirine âdil muamele yapılması gerekir. Böyle bir durumda, nasıl hareket ettiğini

---

[265] **İbn-i Raheveyh; Hâris; Müsedded; Ebû Ya'lâ; Kenz'ül-Ummâl 7/36.**

bir kontrol et. Biz sana herkesin boyun eğdiği vu sustuğu; bütün insanları, üstünlüğüyle ezen mutlak hâkimin ileri sürdüğü delil sebebiyle, delillerin işe yaramadığı bir günü hatırlatıyoruz. Mahlûkât, bu mutlak hâkime boyun eğecek, ondan merhamet umacak, onun vereceği cezadan korkacaktır. Biz, bu ümmetin arasında, son zamanlarda, zâhirde kardeşliğin, içte düşmanlığın meydana geleceğini sanıyoruz. Mektubumuzun, düşündüğümüz gibi anlaşılmamasından Allah'a sığınırız. Bu mektubu sana, sadece nasihat maksadıyle yazdık. Vesselâm'ü Aleyküm.»

Hz. Ömer de bunlara cevaben şu mektubu yazdı:

«Ömer b. Hattab'dan Ebû Übeyde ve Muâz'a!.. Selâmün aleyküm... Mektubunuzu aldım. Benim kendime ihtimam göstermeme rağmen, sizin bana bazı tavsiyelerde bulunduğunuzu yazıyorsunuz. Bu ümmetin, kırmızısının ve siyahının işini üzerine almış bulunuyorsun. Önünde, şerefli de, âdî de, dost da, düşman da oturuyor. Her birine âdil muâmele yapılması gerekir. Böyle bir durumda nasıl hareket ettiğine bak. Yâ Ömer, diye yazıyorsunuz. Böyle bir durumda, Allah'ın yardımı olmadan Ömer'in şahsî güç ve kuvveti bir şey yapamaz. Bizden önceki milletlerin ikaz edildiği hususlarda, beni de ikaz ediyorsunuz. Ezelden beri, günler ve gecelerin birbiri peşinden gelişi, insanların ömürlerini tüketir, uzağı yaklaştırır, yeniyi eskitir, söylenen her şeyi gerçekleştirirler. Nihayet insanlar, cennet ve cehennemden birine girerler. Beni bir hususta daha ikaz ediyor: Bir ümmetin arasında, son zamanlarda, zahirde kardeşlik, gerçekte düşmanlık olacağını yazıyorsunuz. Siz, öyle kimseler değilsiniz. Bu zaman da öyle bir zaman değil. Bu zamanda, insanlara ümit ve korku hâkim. Bazen insanlar, birbirlerine dünya işlerinin iyi gitmesi için iltifat ederler. Mektubunuzda yazdıklarınızın yanlış anlaşılmasından dolayı, Allah'a sığındığınızı yazıyorsunuz. Siz bu mektubunuzla bana öğüt veriyor ve doğru söylüyorsunuz. Bana mektup yazmayı ihmal etmeyin. Ben bundan müstağni değilim. Vesselâm ü aleyküm.»[266]

Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın Müslümanlara Tavsiyeleri :

Said b. Müseyyib anlatıyor: **Ebû Ubeyde**, Ürdün'de tauna yakalandığı zaman, orada bulunan müslümanları çağırarak şu tavsiyelerde bulundu:

«— Size birtakım tavsiyelerde bulunacağım. Bu tavsiyelerimi kabul ederseniz, daima mutlu olursunuz. Namazı dosdoğru kılın. Ramazan

---

266 **Hılye 1/238; İbn-i Ebi Şeybe; Hennâd; Kenz'ül-Ummâl 8/209; Mecme'uz-Zevâid 5/214.**

ayında orucunuzu tutun. Zekâtınızı verin. Hac ve umrenizi yapın. Birbirinize tavsiyelerde bulunun. İdarecilerinize nasihatı ihmal etmeyin. Onları aldatmayın. Dünya sizi aldatmasın. Bir kişi, bin sene de yaşasa, gördüğünüz gibi, benim bu halime düşmekten kurtulmasına imkân yoktur. Allah, Âdem oğluna ölümü takdir etmiştir. Onlar mutlaka öleceklerdir. Onların en akıllısı, Rabbine en çok itaat eden, hesap gününe iyi hazırlanandır. Vesselâm ü aleyküm ve rahmet'üllah! Yâ **Muâz b. Cebel**, namazı sen kıldır.»

Ebû Ubeyde, Rabbine kavuştu. Allah rahmet eylesin. Halkın içinden, **Muâz b. Cebel** ayağa kalkarak şu konuşmayı yaptı:

«— Ey insanlar, günahlarınız sebebiyle Allah'a tevbe edin. Allah'ın, günahlarından dolayı tevbe ederek, kendisine kavuşan kulunu affetmesi, bir vecîbedir. Borcu olan borcunu ödesin. Kul, borcundan dolayı rehindir. Bir müslümanın üç günden fazla kardeşine küs durması yakışmaz. Ey müslümanlar! Bir büyüğünüzü kaybettiğiniz için üzüntünüzü biliyorum. Ben, ondan daha iyi kalpli, kötülükten daha uzak, halkı daha çok seven, ondan daha samimî bir insan tanımıyorum. Ona rahmet dileyin. Cenaze namazını kılmaya gelin.»[267]

---

[267] **Er-Riyad'ün-Nadıra; Taberi 2/317.**

HALİFELERİN VE İDARECİLERİN YAŞAYIŞLARI

Hz. Ebû Bekr'in Yaşayışı :

Abdullah b. Ömer, Hz. Aişe ve **İbn'l-Müseyyib** anlatıyorlar: Resûlüllah'ın Rabbine kavuştuğu, Hicrî onbirinci senenin, Rebiülevvel ayının onikinci Pazartesi günü, **Hz. Ebû Bekr**'e biat edildi. O günlerde **Sünuh'**ta[268] oturuyor, hanımı, **Hâris b. Hazrec** oğullarından, **Hârice b. Zeyd b. Ebû Züheyr'**in kızı, **Habibe**'nin yanında kalıyordu. Kıldan örülme bir çadırı vardı. Medine'ye ininceye kadar, sadece bu çadırda oturdu. Kendisine biat edildekten sonra, altı ay **Sünuh'**ta ikamet etti. Oradan, şehre yaya gelip gidiyordu. Bazen at ile gelip giderdi. Üzerinde bir eteği, bir de boyalı bir hırkası vardı. Şehre muntazam olarak gelir, cemaate namazı kıldırırdı. Yatsıyı kıldırınca da **Sünuh**'a ailesinin yanına dönerdi. Geldiğinde, namazı, cemaate bizzat kendisi kıldırır; gelemediği zamanlarda da, namazı **Hz. Ömer** kıldırırdı. Cuma günü kuşluk vaktine kadar, **Sünuh**'ta kalır, saçını ve sakalını boyar, sonra cuma vaktinde şehre iner, cumayı kıldırırdı. Kendisi ticaretle uğraşırdı. Her gün erkence çarşıya iner, alış-veriş yapardı. Yaylıma çıkan bir koyun sürüsü vardı. Bazen sürüyü yaylıma kendisi götürürdü. Çok kere de, kendisi sürünün başında gidemez, bir çobana güttürürdü. Bir kabilenin koyunlarını sağardı. **Hz. Ebû Bekr,** halife olunca, bu kabileden bir cariye, kendisine:

«— Artık, davarlarımız sağılmayacak, değil mi?» dedi. Bu sözleri işiten **Hz. Ebû Bekr:**

«— O ne demek, yeminle söylüyorum, koyunlarınızı sağacağım. Halifeliğin, itiyatlarımı değiştirmemesini temenni ediyorum.» dedi. Onların sütlerini sağmaya devam etti. Bazen, bu cariyeye:

«— Yâ cariye, istersen, sana kaymak çalayım, dilersen ağız döndüreyim?» derdi. Cariye de bazen:

«— Kaymak çal.» Bazen de:

«— Ağız döndür!» derdi. **Hz. Ebû Bekr,** ne isterse, onu yapardı. Ha-

---

268 **Sünuh: Medinenin üst tarafında bir yerin adı.**

life olduktan sonra, **Sünuh**'ta böyle altı ay geçirdi. Sonra, Medine'ye, şehrin içine yerleşti. Kendi durumunu bir gözden geçirdikten sonra:

«— Devlet işleri ticareti aksatıyor. Halkın işinin iyi görülmesi, onların durumlarıyle yakından ilgilenmek için boş olmak gerekir. Ailemin de birtakım ihtiyaçları var.» dedi. Ticareti terkederek, hazineden kendisine ve ailesine yetecek kadar günlük bir maaş bağladı. **Hac** ve **Umre** masrafları da buna dahildi. Senelik aldığı maaş, altı bin dirhemdi. Vefatına yakın günlerde:

«— Evimizde bulunan, müslümanlara ait malları teslim ediniz. Artık ben, bunlardan bir şey harcamayacağım. Şu şu yerlerdeki arazilerimi, hazineden harcadıklarıma mahsup olmak üzere, hazineye bırakıyorum.» dedi. Bunlar, bir dişi deve, kılıçları cilâlayan bir köle, beş dirhem değerindeki bir kumaş **Hz. Ömer**'e teslim edildi. Bunları alan **Hz. Ömer:**

«— Geride kalanları sıkıntı içinde bıraktı.» dedi.

Hz. Ebû Bekr, Hicrî onbirinci sene, **Hz. Ömer**'i hac emîri olarak tayin etti. Kendisi, Hicrî onikinci senenin **Receb** ayında Umre yaptı. Bu umre için gittiğinde bir kuşluk vakti, Mekke'ye girdi. **Ebû Kuhâfe**, kapıda otururken evine geldi. **Ebû Kuhâfe**'nin, sohbet ettiği, yanında oturan iki genç:

«— Oğlun geldi.» dediler. Bunu duyan **Ebû Kuhâfe** ayağa kalktı. **Hz. Ebû Bekr** de, devesini çöktürmek için acele etti. Deve henüz çökmeden, üzerinden atladı. Ve:

«— Babacığım, kalkma!» demeye başladı. Sonra babasını kucakladı. Bir müddet bırakmadı. Babasının alnından öptü. İhtiyar, oğlunun gelişi sebebiyle sevincinden ağladı. **Hz. Ebû Bekr**'den başka, **Attâb b. Useyd, Süheyl b. Amr, İkrime b. Ebû Cehl, Haris b. Hişam** da Mekke'ye gelmişlerdi. Bunlar, **Hz. Ebû Bekr**'in yanına gelerek:

«— Selâmün aleyküm, ey Resûlüllah'ın halifesi.» diyerek, halifeyi selâmladılar. Hepsi teker teker elini sıktı. Onlar, Resûlüllah'ın adını anınca, **Hz. Ebû Bekr** ağlamaya başladı. Bu dört kişi, sonra da **Ebû Kuhâfe**'ye selâm verdiler. **Ebû Kuhâfe:**

«— Yâ **Ebû Bekr**, bunlara iyi muamele et!» dedi. **Hz. Ebû Bekr:**

«— Babacığım, güç ve kuvvet ancak Allah'ındır. Üzerime büyük bir mesuliyet aldım. Allah'ın yardımı olmadan, bu mesuliyetin altından kalkamam.» dedi. Sonra içeri girdi. Yıkandı. Dışarı çıktı. Arkadaşları da yanındaydı. Arkadaşlarına:

«— Siz yavaş yavaş yürüyün.» dedi. Daha sonra kendisi de, önünden gidenlere yetişti. **Hz. Ebû Bekr** ağlarken, arkadaşları, onun Hz. Peygamberin yanında bulunmakla kazandığı şereflerden bahsediyorlar-

dı. Nihayet, Kâbe'ye vardılar. **Hz. Ebû Bekr,** üzerinde hırkası olduğu halde, tavafa başladı. **Hacer-i Esved**'i öperek ziyaret etti. Kâbe'yi yedi defa tavaf etti. İki rekât namaz kıldı. Evine döndü. Öğle vakti tekrar evden çıkarak, Kâbe'yi yeniden tavaf etti. Sonra **Dar'ün-Nedve**'ye yakın bir yere oturdu:

«— Zulümden şikâyet eden veya bir hak talebinde bulunan var mı?» dedi. Kimse herhangi bir talepte bulunmadı. Halk, valileri **(Attab b. Useyd)** ni övdü. Sonra ikindi namazını kıldı. Cemaatle sohbet etti. Halk ile vedalaşarak, Medine'ye müteveccihen yola çıktı. Hicrî onikinci sene, hac vakti gelince, **Hz. Ebû Bekr** bizzat kendisi hac emîri olarak hacca gitti. Hacc-ı ifrâd yaptı. Medine'de, yerine **Osman b. Affan**'ı bırakmıştı.[269]

Umeyr b. Sa'd el-Ensârî'nin Yaşayışı :

Umeyr b. Sa'd anlatıyor: **Hz. Ömer** beni **Humus**'a vali olarak gönderdi. Aradan bir sene geçtiği halde, benden haber alamayınca, kâtibine:

«— **Umeyr**'e bir mektup yaz. Bize hiyânet ettiğini sanıyorum.» dedi. Bana gelen mektupta şunlar yazılıydı:

«Bu mektubumu alınca gel. Bu âna kadar elinde biriken vergiyi de getir.»

İçine azığımı koyduğum dağarcığımı ve çanağımı aldım. Mataramı belime taktım. Sopamı yanıma aldım. Humus'tan, Medine'ye kadar yürüyerek geldim. Medine'ye vardığımda, rengim değişmiş, yüzüm gözüm toza belenmiş, saçım sakalım uzamıştı. **Hz. Ömer**'in huzuruna girdim:

«— Esselâm ü aleyküm ve rahmetullahi ve berakâtühü, ey mü'minlerin emîri!» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Bu halin ne?» diye sordu. Ben de:

«— Halimde ne var? Sıhhatli, canlı değil miyim? Dünyayı boynuzundan sürüklemiyor muyum?» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Yanında ne var?» diye sordu. Humus'tan bir şeyler getirdiğimi sanıyordu. Ben:

«— Yanımda azığımı koyduğum bir dağarcığım, içinde yemek yediğim, başımı ve çamaşırlarımı yıkadığım bir çanağım, içecek ve abdest suyumu taşıdığım bir mataram, dayandığım ve düşman saldırısına karşı silâh olarak kullandığım bir sopam var. Vallahi dünya, benim öteberimden daha değerli değil.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Yürüyerek mi geldin?» diye sordu.

«— Evet!» dedim.

---

269 **İbn-i Sa'd 3/131.**

«— Sana, binebileceğin bir hayvan verecek bir müslüman yok muydu?» diye sordu.

«— Onlar, kendiliklerinden bir şey vermediler. Ben de istemedim.» dedim.

«— Ne kötüymüş, bu yanlarından ayrıldığın müslümanlar!» dedi. Ben:

«— Allah'tan kork ey **Ömer!** Allah seni onların arkalarından konuşmaktan men eder. Ben onları sabah namazını kılarlarken gördüm.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Seni nereye göndermiştim? Neler yaptın?» diye sordu. Ben:

«— Bu suallerin sebebi ne, ey mü'minlerin emîri?» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Sübhanallah!» dedi. Ben:

«— Söyleyeceklerimle seni üzmek istemediğim için anlatmayı arzu etmiyorum. Sen beni vali olarak gönderdin. Ben de, gönderdiğin kasabaya gittim. Kasaba halkından iyi insanları topladım. Onları vergi memuru olarak tayin ettim. Toplanan vergiyi, verilmesi gerekli yerlere dağıttım. Eğer bir şey artsaydı, onu da sana getirirdim.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Hiçbir şey getirmedin mi?» diye sordu.

«— Hayır!» dedim. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— **Umeyr**'i yeniden vali tayin edin!» emrini verdi. Ben:

«— Ben vali olmak istemiyorum. Ne senin adına, ne de senden sonra bir başkası adına valilik edeceğim. Günahtan kurtulamadım. Belki kurtulamayacağım da. Bir Hıristiyana, Allah cezasını versin! demiştim. Belki de, sen bu sebeple beni hesaba çekiyorsun. En kötü günlerim, arkadaşlarımla beraber Rabbime kavuşamayarak seninle beraber geçirdiğim günlerdir, yâ **Ömer!**» dedim. **Hz. Ömer**'den müsaade istedim. **Hz. Ömer** de bana müsaade etti. Evime döndüm. Evim ile Medine arasında, millerce mesafe vardı. Ben gidince, **Hz. Ömer:**

«— Onun hıyanet ettiğini sanmıştım.» demiş.

Haris adındaki bir zâta yüz dinar vererek peşimden yolladı. Bu zâtı gönderirken de:

«— **Ümeyr**'e, bir yabancıymış gibi gidip misafir olacaksın. Eğer durumunu iyi görürsen geri dön. Sıkıntı içinde olduğunu farkedersen, bu yüz dinarı ona ver.» diye tembih etmiş. **Haris** yanıma geldiğinde, ben, duvarın dibinde oturmuş, gömleğimi temizliyordum. Selâm verdi. Ben:

«— Buyur in, Allah senden merhametini esirgemesin!» dedim. **Haris** hayvandan indi.

«— Nereden geliyorsun?» diye sordum.

«— Medine'den.» dedi.

«— Mü'minlerin emîri nasıl?» diye sordum.

«— İyi.» dedi.

«— Müslümanlar nasıl?» dedim.

«— Onlar da iyi.» diye cevap verdi.

«— Cezaları tatbik ediyor, değil mi?» dedim.

«— Evet, suç işleyen oğlunu dövdü. O da, bu dayak sebebiyle öldü.» dedi.[270] Ben:

«— Allah'ım, **Ömer**'e yardım et. Ben onun, sevdiğine dahi sert muamele yaptığını biliyorum.» dedim. **Haris** evimizde üç gün misafir kaldı. Bizim biraz arpadan başka hiçbir şeyimiz yoktu. Onu da misafire yediriyor, biz aç karnına uyuyorduk. Ben ona:

«— Bizi de aç bıraktın, eğer gitmeyi düşünüyorsan hemen git.» dedim. **Haris**, cebinden yüz dinarı çıkarıp bana verdi.

«— Bunu sana, mü'minlerin emîri gönderdi. Bununla ihtiyaçlarını gör.» dedi. Bağırdım ve:

«— Benim bunlara ihtiyacım yok.» dedim. Geri verdim. Karım bana:

«— İhtiyacın varsa, bunları sen kullan. İhtiyacın yoksa, ihtiyaç sahiplerine ver.» dedi. Ben ise:

«— Bunları koyacak bir şeyim yok.» dedim. Karım eteğinden bir parça bez kopararak bana verdi. Bu paraları ona koydum. Bunları şehitlerin ve fakirlerin çocuklarına dağıttım, sonra döndüm. Elçi, bu paradan kendisine de bir şey vereceğimi sanıyordu. Ona:

«— Halifeye benden selâm söyle!» dedim. **Haris**, Medine'ye **Hz. Ömer**'in yanına döndü. **Hz. Ömer:**

«— Neler gördün?» diye sormuş. O da:

«— Ey mü'minlerin emîri, onu sıkıntı içinde gördüm.» demiş. **Hz. Ömer:**

«— Parayı ne yaptı?» diye sormuş. O da:

«— Bilmiyorum,» demiş. Bunun üzerine **Hz. Ömer**, bu mektubum eline geçer geçmez, acele gel, diye mektup yazmış. Ben de **Hz. Ömer'**in yanına gittim. Yanına vardığımda bana:

«— Paraları ne yaptın?» dedi.

«— İstediğim yere harcadım. Niye soruyorsun?» dedim.

«— Allah adı veriyorum, onları ne yaptığını bana söyle!» dedi.

«— Kendim için harcadım.» dedim.

«— Allah senden merhametini esirgemesin!» dedi. Bir vesak yiyecek, iki elbise verilmesini emretti. Ben:

«— Yiyeceğe ihtiyacım yok. Çünkü evde iki sa' arpa var. Onları yiyip bitirinceye kadar, Allah yenisini verir.» dedim. Yiyeceği almadım.

---

270 Ekseri ulemâ bu hâdisenin uydurma olduğunu söylerler. Ayrıca, yukardaki bir hadiste geçtiği gibi, çocuğun bu dayak dolayısıyle değil, eceliyle öldüğü kaydedilir.

«— Elbiselere gelince, falanın annesinin elbisesi yok.» dedim. Elbiseleri aldım. Evime döndüm.

Antere diyor ki: Bu hâdiseden çok geçmeden **Umeyr** vefat etti. Allah rahmet eylesin. **Hz. Ömer**, onun ölümünü duyunca üzüldü ve acıdı. Yanındakilerle beraber **Garkad** mezarlığına kadar yürüyerek geldi. Arkadaşlarına:

«— Her biriniz, yapmak istediğiniz hayırları söyleyin!» dedi. Birisi:

«— Ey mü'minlerin emîri, Allah rızası için, bedelini vererek bir köle azâd etmeyi arzu ediyorum.» dedi. Bir diğeri:

«— Ey mü'minlerin emîri, ben de malımı Allah yolunda sarfetmek istiyorum.» dedi. Bir başkası da:

«— Benim gücüm kuvvetim yerinde. Allah'ın evini ziyaret edenlere, kova ile zemzem suyu çekip dağıtmayı arzu ediyorum.» dedi. **Hz. Ömer** ise:

«— Ben de, **Umeyr b. Sa'd** gibi adamlarımın olmasını, onları müslümanların başına idareci tayin etmeyi istiyorum.» dedi.[271]

Said b. Amir b. Hızyem il-Cemhî'nin Yaşayışı :

Hâlid b. Mı'dân anlatıyor: **Hz. Ömer, Said b. Âmir b. Hızyem**'i bize, Humus'a vali tayin etti. Kendisi Humus'a geldiğinde:

«— Ey Humuslular, valinizi nasıl buluyorsunuz?» diye sordu. Halk, kendisine, validen şikâyet etti. —Valileri şikâyetleri sebebiyle Humus'a **Küçük Kûfe** denilir.—

«— Biz dört hususta ondan şikâyetçiyiz. Kuşluğa doğru bizimle görüşüyor.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Ne kötü! Daha?..» dedi.

«— Gece vakti kimsenin işini görmüyor.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Bu da kötü! Daha?..» dedi.

«— Ayda bir gün bizimle hiç görüşmüyor.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Fena!.. Daha?..» dedi.

«— Bazen deliliği tutuyor!» dediler.

Bunun üzerine **Hz. Ömer,** şikâyetçilerle valiyi bir araya getirdi. Ve:

«— Allah'ım, bugün valimin hakkındaki düşüncelerimde yanılmadığımı göster.» diye dua etti. Sonra da Humuslulara:

«— Hangi hususlarda ondan şikâyetçiydiniz?» diye sordu. Onlar:

«— Bizimle kuşluğa doğru görüşüyor.» dediler. Vali:

«— Vallahi anlatmam hoş olmayacak ama, yine de anlatayım: Hiz-

---

[271] **Hılye** 1/247; **Taberanî; Mecme'uz-Zevaid** 9/384; **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummâl** 7/79.

metçim yok. Hamuru kendim yoğuruyor, oturup mayalanmasını bekliyorum. Sonra ekmek yapıyorum. Sonra da, abdest alıp bunların yanına geliyorum.» diye cevap verdi. **Hz. Ömer:**

«— Daha neden şikâyetçiydiniz?» diye sordu.

«— Geceleyin hiçbirimizin işini görmüyor.» dediler. **Hz. Ömer** valiye:

«— Ne dersin?» diye sordu. Vali:

«— Söylemem hoş olmamakla beraber, yine de anlatayım: Bütün günü onlara hasrediyorum. Geceyi de, Allah'a ibadet ve taâtla ihya ediyorum.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Daha neden şikâyetçisiniz?» diye sordu. Onlar:

«— Ayda bir gün bizimle hiç görüşmüyor.» dediler. **Hz. Ömer,** valiye:

«— Bu hususta ne dersin?» diye sordu. Vali:

«— Çamaşırımı yıkayacak hizmetçim olmadığı gibi, değişik çamaşırım da yok. Çamaşırlarımı yıkayıp kurutuncaya kadar evde oturuyorum. Banyomu yapıp, akşama doğru onların yanına çıkıyorum.» diye cevap verdi. **Hz. Ömer:**

«— Daha ne şikâyetiniz var?» diye sorunca, onlar:

«— Bazen deliliği tutuyor!» dediler. **Hz. Ömer,** valiye:

«— Buna ne dersin?» diye sordu. Vali:

«— Ben, Mekke'de, ensardan **Hubeyb**'in şehit edilmesine şahit oldum. Kureyş onu parçalamış, bir kütük üzerine koymuştu. Onu şehit etmeden önce, kendisine, **Muhammed** (s.a.v.) in senin yerinde olmasını ister misin? dediler. O da, vallahi, **Muhammed** (s.a.v.) in ayağına bir diken batsa, ben, çoluk çocuğumun içinde bile rahat edemem, dedi. Sonra da, yâ Muhammed! diye nidâ etti. O güne ait hatırladığım şeyler; **Hubeyb**'e o durumda yardım edememem; Allah'a inanmayan bir müşrik olmam sebepleriyle Allah'ın beni hiç bir zaman affetmeyeceği düşüncesine kapıldım. İşte bu sebeple, ara sıra şuurumu kaybediyorum.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Beni, görüşlerimde isabetsiz çıkarmayan Allah'a hamdederim.» dedi. Valiye bin dinar verdi.

«— Bununla işlerini gör.» dedi. Bunun üzerine, **Said**'in hanımı:

«— Senin hizmetin sebebiyle bizi zengin eden Allah'a hamd ederim.» dedi. **Said** de, hanımına:

«— Senin, bundan bir istifaden olacak mı? Biz bunları, en çok muhtaç olacağımız anda (kıyamette) bize verilmek üzere, şimdi bizden daha muhtaç olanlara verelim.» dedi. Karısı da:

«— Olur.» diye cevap verdi. **Said,** ailesinden itimat ettiği birisini çağırarak kendisine birkaç kese verdi:

«— Bunları falan ailedeki dul kadına, filan ailedeki yetime, falanca ailedeki fakire, filanca ailedeki sıkıntıya düşmüş kimseye götür.» dedi.

Bu paradan bir altın arttı. Karısına:

«— Bunu da sen harca.» dedi. Sonra işinin başına döndü. Karısı:

«— Bu para neye yarar? Bana bir hizmetçi tutmayacak mısın?» dedi. **Said:**

«— Bu paraya muhtaç olacağın bir zaman gelecek.» dedi.[272]

Ebû Hüreyre'nin Yaşayışı :

Sa'lebe b. Ebû Mâlik anlatıyor:

Ebû Hüreyre, sırtında bir yük odunla çarşıya geldi. —o zaman Merva'nın yardımcısı idi.— Ve:

«— Valinin yolundan çekil, ey **İbn-i Ebî Mâlik**!» dedi. Ben de:

«— Bu kadar yeter.» dedim. **Ebû Hüreyre:**

«— Sırtında odun yükü olan valinin yolundan çekil!» dedi.[273]

---

[272] **Hılye 1/245.**
[273] **Hılye 1/385.**

SEKİZİNCİ BÖLÜM

İÇTİMÂİ YARDIMLAŞMA — İNFAK

«Herhangibirinize ölüm gelmeden önce, size rızık olarak verdiğimiz mallardan, hiçbir karşılık beklemeden hayır işlere veriniz ki, sonradan, ey Rabbim, ne olur, ölümümü biraz geciktirsen de, sadaka verip, iyilik edenlerden olsam, demeyesiniz.»

Münâfikun: 10

GİRİŞ

İslâm, cemiyet için ferdi, fert için de cemiyeti feda etmeyen; dünya nizamını teminde iddialı olan doktrinlerden hiçbirine benzemeyen; nevi şahsına münhasır bir din, bir dünya görüşüdür. İnsanlığa telkine çalıştığı emir ve yasakları doğrudan doğruya dünya hayatını, neticeleri itibariyle de, ahireti hedef alır. İslâmın her iki dünyadaki gayesi de, insanın, müslümanın mutluluğudur.

Tamamiyle manevî, ulvî bir hazdan ibaret olan mutluluğun, sadece maddî ihtiyaçların tatmini tarzında anlaşılan dünyamıza, İslâm, kendi bütünü içinde, bir içtimaî yardımlaşma nizamı getirerek, her devirde, farklı şekillerde insanlığı rahatsız eden bu meseleyi kesin bir çözüme bağlamıştır. Allah: **«İyilikte ve fenalıktan sakınmakta yardımlaşınız. Günahta ve haddi tecavüz etmekle yardımlaşmayınız.»** (Maide 2); **«Hak Teâlâ sizi, servette birbirinize üstün kıldı. Zenginler, servetlerinden ellerinin altındakilere vermezler. Halbuki onlar, o serveti kullanmada müsavîdirler. O halde onlar, Allah'ın nimetini bilerek inkâr ediyorlar.»** (Nahl, 71); **«Hak Teâlâ'nın, servet içinizden sadece zenginlere has olmasın, diye, kasabalarda ikâmet eden ahaliden alıp peygamberine verdiği mallar, Allah'a, peygamberine, hısımlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalanlara âittir...»** (Haşr, 7) buyurarak, İslâm'ın öngördüğü içtimaî yardımlaşmayı en geniş ve en mükemmel bir şekilde ortaya koymuştur.

İslâm, bir taraftan müslümanı kendi arzusuyla verebilecek hale getirmek için birtakım tavsiyelerde bulunurken, diğer taraftan devleti de bu işi teşkilâtlandırmakla vazifelendirmiştir. Bir müslüman, yapması gereken yardımları teşkilâtlanmış müesseselerle muhtaçlara intikal ettirebileceği gibi, ihtiyaç sahiplerine kendi eliyle de verebilir. Allah: **«Sevdiklerinizden karşılıksız, hayra vermedikçe, kâmil bir mü'min olamazsınız.»** (Âli İmran, 92); **«En güzel mallarınızı hiçbir karşılık beklemeden hayra veriniz.»** (Tegâbün, 16) buyurarak, kendisine ortak olacak maddî putları, başlangıçta kırmak, yok etmek, müslümanın kafasını hu-

zura kavuşturmak istemiştir. **«Karşılıksız yaptığınız hayırların faydası sadece kendiniz içindir...»** (Bakara, 272) buyurarak bu hakikati perçinlemiştir.

İslâm, her müslümanı bir şeyler vermek, yardım etmekle mükellef tutmuştur. Hiçbir şey vermeyenlere de, iyi tavsiyelerde bulunmayı, hayır dua etmeyi, din kardeşleri için Allah'tan af dilemeyi emretmiştir. **«Hayra ne vereceklerini soruyorlar. De ki: Fazlasını verin.»** (Bakara, 219); **«Onlar, mallarını hayra verirlerken israf da etmezler, cimrilik de. Bu ikisinin arasında mûtedil bir yol takip ederler'»** (Fürkân, 67) buyurularak hayra verilecek olan mal miktarı da tesbit edilmiştir.

İslâm, Allah'ın kâinata hâkim, ve şerefli olarak yarattığı insana verdiği değer kadar hiçbir şeye değer vermemiştir. O kadar ki, insanın, ne istemek, dilenmek zilletine katlanmasına, ne de, minnet altında bırakılmasına rıza göstermiştir. Hatta sağ elin verdiğini, sol elin bilmesini bile istememiştir. **«Sadakalar kendilerini Allah yolunda vakfeden fakirler içindir. Bunlar yeryüzünde dolaşamazlar. Hallerini bilmeyen adam, iffet ve istiğnalarından dolayı onları zengin sanır. Onları simalarından tanırsın. Onlar halktan ısrar ile birşey istemezler.»** (Bakara, 273); **«Ey iman edenler, mallarını sırf gösteriş için veren, Allah'a ve ahiret gününe inanmayanlar gibi, sadakalarınızı, başa kakmak ve eziyet etmekle değersiz hâle getirmeyin.»** (Bakara, 264); **«Sadakaları aşikâr verirseniz iyi. Onları gizleyerek fakirlere verirseniz sizin için daha hayırlı olur. Bununla, günahlarınızdan bir kısmı yok edilir. Allah yaptıklarınıza vâkıftır.»** (Bakara, 271) buyurulur.

«Ey iman edenler, kazandıklarınızın, sizin için yerden yetiştirdiğimizin iyisinden, temizinden, helâlinden karşılıksız, hayra veriniz. Sizin göz yummadıkça, alıcısı olamayacağınız fena şeyleri vermeye kalkışmayın. Biliniz ki, Allah her şeyden müstağnîdir ve övgü ona yaraşır.» (Bakara, 267) buyurularak verilecek şeyin niteliği de belirtilmiştir.

Allah hayra verilen malın yerine, mutlaka yenisini fazlasıyla vereceğini vadeder: **«Hayır için her ne verirseniz, Allah, verdiğinizin yerine mutlaka yenisini verir. Rızık verenlerin en hayırlısı O'dur.»** (Sebe, 39); **«Mallarını Allah yolunda sarfedenlerin hali, yedi başak veren, her başakta yüz tane bulunan bir tek tohuma benzer. Allah, dilediğine kat kat ihsan eder. O'nun ihsanı geniştir...»** (Bakara, 261) buyurulur. Öbür âlemdeki mükâfatı ise Allah'a aittir.

İslâm, içtimaî yardımlaşma için müsait bir fırsat kollamayı değil, her zaman, kıtlıkta, bollukta, harpte sulhte vermeyi, ancak bunu hayatta iken vermeyi, ölümden sonraya bırakmamayı ister. (Bk. Bakara, 254; Âl-i İmran, 134; Münâfikûn, 10).

İslâmın emrettiği birtakım malî mükellefiyetleri yerine getirmemenin cezası, dünyada harple tecziyeye kadar varır. Ahirette ise, Allah'ın azabı şiddetlidir. (Bk. Tevbe, 34).

Burada şu hususları da önemle belirtmek isteriz. Bir defa, İslâmda istikbal endişesine yer verilmez. Her müslümanın içinde bulunduğu ânı yaşaması önemlidir. Değilse, Allah'a tevekkülün mânası kalmaz. İkinci olarak da, devlet var olduğu müddetçe, İslâm ülkesi içinde yaşayan hiçbir kimsenin istikbal endişesi duymasına lüzum yoktur. Devlet, herkese, bakıma muhtaç olduğu andan itibaren, ömrünün sonuna kadar bakmaya mecburdur. **«Zekât ve sadakalar yalnız fakirlere, yoksullara, zekâtları toplamaya memur olanlara, kalpleri İslâma ısındırılmak istenenlere, azâd edilecek kölelere, borçlulara, Allah yolunda hayır işleyenlere ve yolda kalanlaradır. Bu, Allah'ın farzıdır. Hak Teâlâ her şeyi hakkıyla bilir, hikmetle idare eder.»** (Tevbe, 61).

Hâsılı, İslâm, bir taraftan zenginlere, **«Veriniz!»** emrini sık sık tekrarlayıp, içtimaî yardımlaşma ile cemiyetteki iktisadî dengeyi temine çalışırken, diğer taraftan, fakirlerden de, bu durumdan kurtulmaları için gereken gayreti göstermelerini istemektedir. Felâha eren mü'minlerin sıfatlarından bahsedilirken: **«Onlar, zekât vermek için çalışırlar.»** (Mü'minûn, 4) buyurulmaktadır.

Ayrıca, İslâm, ortaya koyduğu **zekât, infak, sadaka, karşılıklı** veya **karşılıksız kredi** (karz), **vergi** ve **kurban** gibi, içtimaî yardımlaşma müesseseleriyle, fakirin zengine her an avuç açmasını değil, gerektiğinde bir defa ve tam vermek suretiyle onu iş-güç sahibi, ticaret sahibi etmeyi istemektedir.

İşte bu bölümde, devlet memurunun şahsına gelen hediyelerin, devletin hazinesine ait olacağından, yukarıda zikredilen meseleleri en ince teferruatına kadar okuyacak, duyacak ve İslâm'ın içtimaî yardımlaşma anlayışında bir hükme varacaksınız.

Hz. PEYGAMBER (s.a.v.) İN VE ESHABININ MÜSLÜMANLARI İNFAK ETMEĞE TEŞVİKLERİ

Hz. Peygamberin Müslümanları İnfâk Etmeye Teşvikî :

Cerîr (r.a.) şöyle diyor:

Bir gün kuşluk vakti biz, Resûlüllah (s.a.v.) ın yanında otururken yalınayak, yünden, çizgili elbiseli veya abalı, kılıçları boyunlarında asılı bir grup insan geldi. Umumiyetle, belki de hepsi Mudar'lıydı. Onların yoksulluklarını görünce Resûlüllah (s.a.v.) ın yüzü değişti. İçeri girdi, sonra çıktı ve **Bilâl**'e ezân okumasını söyledi. Kalktı ve namaz kıldı. Sonra şu âyetleri okudu: **«Ey nâs, O rabbınıza karşı gelmekten sakının ki, sizi bir tek nefisten yarattı, ondan da eşini yarattı da ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretti. Korunun O Allah'a karşı gelmekten ki, siz O'nun adını vererek birbirinize itimat edersiniz. Hısımlık bağlarına da saygı gösterin. Çünkü O, bütün hareketlerinize vâkıftır.»**[1]; **«Ey iman edenler, Allah'a karşı vazifelerinize dikkat edin, herkes, öbür dünya için neler hazırladığını düşünsün. Allah'a karşı vazifelerinize dikkat edin. Çünkü Hak Teâlâ bütün yaptıklarınızdan haberdardır.»**[2] Ve sonra: «Herkes ya dinar, ya dirhem veya elbise veya bir sa' buğday veyahut bir sa' hurma versin! O da olmazsa, birazcık hurma getirsin!» dedi. Ensardan bir adam, elinde bir kese ile geldi. Kese öylesine ağırdı ki, taşıyamıyordu. Sonra diğer insanlar da birbiri peşisıra getirmeye başladılar. Öyle ki, yiyecek ve giyeceğin iki öbek olduğunu gördüm. Resûlüllah (s.a.v.) ın yüzü sevinçten parlıyordu. Resûlüllah (s.a.v.) daha sonra şöyle buyurdu:

«— Kim İslâmda güzel bir çığır açarsa, hem kendi yaptığı iyiliğin karşılığını, ecrini alır, hem de kendinden sonra o iyiliği yapanların ecirlerini alır, onların ecirlerinden de hiçbir şey eksilmez. Kim de İslâmda kötü bir çığır açarsa, hem kendi yaptığı kötülüğün günahını, hem de o kötülüğü yapanların günahlarını alır. Onların günahlarından da hiçbir şey eksilmez.[3]

---

1 Nisâ sûresi, âyet: 1

2 Haşr sûresi, âyet: 18

3 **Et-tergîb**, 1/53, **Müslim, Neseî**

Câbir (r.a.) diyor ki: Resûlüllah (s.a.v.) bir Çarşamba günü **Amr b. Avf** oğullarına gitti ve onlara şöyle dedi:

«— Ey ensar!»

«— Buyur, yâ Resûlallah?» dediler.

«— Siz cahiliyyet devrinde Allah'a kuluk yapmazken, üzerinize düşeni yapar, malınızı doğru yolda harcar, misafirlere ikramda bulunurdunuz. Fakat Allah size hak dini ve Resûlünü gönderdikten sonra, artık mallarınızı biriktirmeye mi başladınız? Mallarınızdan infâk ediniz. Zira, insanların yırtıcı hayvanların ve kuşların yediği mallarınız sebebiyle size ecir verilecektir.» Bunun üzerine oradakiler dağıldılar ve herkes bahçesini çeviren duvarları yıkarak insanların ve hayvanların geçebileceği geçitler açtılar.[4]

Enes b. Mâlik (r.a.) şöyle anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ilk hutbesini irâd etmek için minbere çıktı. Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi:

«— Ey insanlar, Allah sizin için din olarak İslâmı seçti. O halde, birbirinize karşı cömert ve iyi muamele edin. Şunu iyice bilin ki, cömertlik bir cennet ağacıdır. O ağacın dalları dünyadadır. Sizden kim cömertlik yaparsa, o ağacın bir dalından tutar da Allah onu cennete sokar. Yine iyi bilin ki, cimrilik bir cehennem ağacıdır. Onun da dalları dünyadadır. Sizden kim cimrilik ederse o ağacın bir dalından tutar da Allah onu cehenneme sokar.» Resûlüllah daha sonra:

«— Allah yolunda cömert olun, Allah yolunda cömert olun!» buyurdu.[5]

Peygamber (s.a.v.)'in ve Eshabının İnfâk Etmeye Teşvikleri :

Ömer (r.a.) şöyle anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) a bir adam geldi ve birşeyler istedi. Resûlüllah:

«— Yanımda sana verecek hiçbir şey yok. Sen git benim namıma al. Ben sonra öderim.» dedi. O zaman **Ömer** (r.a.):

«— Yâ Resûlallah, yanındakini veriyorsun. Fakat Allah, olmayan şeyle seni mükellef tutmuyor ki.» dedi. Peygamber (s.a.v.) bundan hoşlanmadı. O esnada ensardan bir adam:

«— Yâ Resûlallah, infâk et, Allah, azaltır diye korkma!» dedi.

Resûlüllah (s.a.v.) tebessüm etti, o adamın sözünden hoşlandığı, yüzünden belli oluyordu, ve:

---

4 **Et-Tergîb:** 4/156.

5 **Kenz'ul-Ummâl:** 3/310.

«— İşte ben bununla emrolundum.» buyurdu.[6]

Câbir (r.a.) şöyle anlatıyor:

Bir adam, Peygamber (s.a.v.) e geldi ve ondan birşey istedi. Resûlüllah da verdi. Sonra bir başkası geldi. O da bir şeyler istedi. Resûlüllah da vereceğini va'detti. **Ömer b. el-Hattab** kalktı ve:

«— Yâ Resûlallah! Senden istediler verdin, sonra yine istediler, yine verdin. Daha sonra tekrar istediler. Sen de vermeyi va'dettin.» dedi. Resûlüllah bu sözden hoşlanmadı. **Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî** kalktı ve:

«— Yâ Resûlallah, infâk et, Allah azaltır diye korkma.» dedi. Resûlüllah da:

«— İşte ben bununla emrolundum.» buyurdu.[7]

İbn-i Mes'ud (r.a.) diyor ki:

Bir gün Resûlüllah (s.a.v.), **Bilâl**'in evine gitti. **Bilâl**'in yanında bir öbek hurma vardı. Resûlüllah:

«— Yâ **Bilâl** bu da ne?» diye sorunca, **Bilâl:**

«— Senin misafirlerin için hazırlıyorum.» diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v.) de:

«— Sen, kendine cehennemden bir ateş hazırlamaktan korkmuyor musun, bunu infâk et, yâ **Bilâl** ve Allah azaltır diye de korkma!» buyurdu.[8]

Enes b. Mâlik diyor ki:

Peygamber (s.a.v.) e üç kuş hediye edildi. O da bunlardan birini, yemesi için hizmetçisine verdi. Ertesi gün hizmetçi, kuşu getirince Resûlüllah:

«— Ben sana, yarına bir şey bırakma, demedim mi? Allah Teâlâ her günün rızkını ayrı verir.» buyurdu.[9]

Hz. Ömer, bir gün ganimet mallarını taksim ettikten sonra bir mik-

Ali (r.a.) diyor ki:

tar daha artınca, çevresindekilere:

«— Bu artan kısmı ne yapalım?» diye sordu. Onlar da:

«— Yâ emîr'el-Mü'minin, biz seni meşgul ettik. Ne ailene bakabildin, ne sanatınla, ne de ticaretinle uğraşabildin. O artan kısım da senin olsun.» dediler. O zaman **Ömer b. Hattab** bana dönerek:

«— Sen ne diyorsun?» diye fikrimi sordu. Ben de:

«— Onlar söylediler ya.» dedim.

«— Bir de sen söyle.» dedi. Ben de:

---

6 **Bidâye; Bezzar, İbn-ü Cerîr, el- Harâitî «Mekârim-i Ahlâk»** ında **Said b. Mansur, Kenz'ul-Ummal: 4/42; Mecme'uz-Zevâid: 10/242.**

7 **Kenz'ul-Ummal: 3/311.**

8 **Hılye; 1/49. Abdullah**'dan **Ebû Yâ'lâ** ve **Taberanî**'de **Ebû Hureyre**'den.

9 **Tergîb: 2/174; Ebû Yâ'lâ; Mecme'uz-Zevâid.**

«— Bu malın senin olmadığını sen de biliyorsun. Öyleyken niye daha istişare yapıyorsun?» dedim. O da:

«— Madem böyle diyorsun, öyleyse ispatla.» dedi.

«— Peki, ispatlayayım...» dedim. Hatırlıyor musun, Peygamber (s.a.v.) seni zekât toplamak için göndermişti. Sen de **Abbas b. Abdülmuttalib**'e gittin. O ise zekâtını sana vermedi. Ve aranızda çekişme oldu. O zaman sen, bana:

«— Haydi, Peygamber (s.a.v.) e gidelim de, **Abbas**'ın yaptığını anlatalım.» dedin. Peygamberin yanına gittik, onu üzgün bulunca geri döndük. Ertesi gün tekrar gittik. Bu defa da sevinçli bulduk. Sen o zaman, **Abbas**'ın sana yaptığını söyledin. Resûlüllah da, sana:

«— Bilmiyor musun, bir insanın amcası, babası gibidir.» demişti. Sonra, Resûlüllah'a ilk günkü üzüntüsünü ve ikinci günkü neşesinin sebebini sormuştuk da, bize şöyle demişti:

«— İlk gün siz geldiğinizde benim yanımda iki dinar sadaka vardı. Onları dağıtamamıştım. Gördüğünüz üzüntü bunun içindi. İkinci gün ise, onları yerlerine gönderdiğimden sevinçliydim.» **Ömer** (r.a.):

«— Evet, doğru söyledin. Vallahi, dünyada da, ahirette de sana müteşekkir kalacağım.» dedi.[10]

Talha b. Ubeydullah anlatıyor:

Ömer'e ganimet getirildi. O da müslümanlar arasında taksim etti. Bir miktar da arttı. Bu fazlalığın ne yapılacağını sordu. Onlar da:

«— Onu, ihtiyacın olursa, kullanırsın.» dediler. **Ali** (r.a.) ise hiç konuşmuyor, susuyordu. **Ömer:**

«— Yâ **Eba'l-Hasan**! Sen niçin konuşmuyorsun?» dedi. **Ali** (r.a.) da:

«— Söylediler ya, ben daha ne diyeyim?» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Sen de kendi fikrini söyle.» dedi. O zaman **Hz. Ali:**

«— Allah bu malın nereye dağıtılacağını söylemiş, dedi ve Bahreyn'den gelen bir malın hikâyesini anlattı ve dedi ki: «Bahreyn'den ganimet gelmişti. Fakat akşam olduğundan, Peygamber (s.a.v.) onu taksim edemedi. Mescidde namaz kıldı. Onu dağıtıncaya kadar yüzünden üzüntünün gitmediğini gördüm.» Bunun üzerine **Hz. Ömer, Ali**'ye:

«— Bunu mutlaka sen taksim edeceksin.» dedi ve **Ali**, o fazlalığı dağıttı. Ondan bana sekizyüz dirhem düştü.[11]

Ümmü Seleme anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) bir gün yanıma geldi. Yüzü solgundu. Hasta olmasından korktum ve:

---

[10] **Ebû Yâ'lâ, Devrakî, Beyhakî, Ebû Dâvût, Kenz'ul-Ummal**; 4/39. **Hılye:** 4/382. **Ebi'l-Bahterî**'den. **Mecme'uz-Zevâid:** 10/238.

[11] **Mecme'uz-Zevâid.**

«— Yâ Resûlallah, neyin var, niye yüzün solgun?» diye sordum. O da:

«— Dün bana yedi dinar getirmişlerdi. Onları dağıtamadan bir gece geçti, onun için.» buyurdular. Diğer bir rivayette de,

«— Bize getirdiler, fakat infâk edemedik.» buyurduğu söylenir.[12]

Sehl b. Sa'd diyor ki:

Resûlüllah (s.a.v.) ın yanında yedi dinar vardı. Onları **Hz. Aişe**'ye verdi. Durumu ağırlaşınca:

«— Yâ **Aişe**, onları **Ali**'ye gönder de dağıtsın!» buyurdu. Sonra kendinden geçti. **Aişe** de peygamberle meşgul oldu. Resûlüllah baygın haldeyken bile yine aynı şeyi tekrarladı. Ayılınca; ne yaptın? diye soruyor, sonra yine kendinden geçiyordu. Nihayet **Aişe**, onları **Ali**'ye gönderdi. O da dağıttı. Pazartesi gecesi Resûlüllah ağırlaştı. **Hz. Aişe** kandili peygamberin zevcelerinden birine gönderip, «Biraz yağ verin, Resûlüllah bu gece çok ağırlaştı.» dedi.[13]

Diğer bir rivayette **Aişe** (r.a.) diyor ki: Resûlüllah, hastalandığında yanımızdaki altını dağıtmamı emretti. Bir müddet sonra da kendinden geçti. Ayılınca: «Ne yaptın?» diye sordu. Ben de: «Seninle meşgul oldum. Onun için altını dağıtamadım.» dedim. «Onları getir!» dedi. **Râvi** diyor ki: **Aişe** yedi veya dokuz —**Râvi, Ebû Hazm** altınların sayısında şüphe ediyor— altını getirdi. O zaman Resûlüllah: «Muhammed, yanında bu dinarlar olduğu halde Rabbine kavuşsa hali nice olur.» buyurdu.[14]

Ubeydullah b. Abbas anlatıyor: **Ebû Zer** bana dedi ki:

«— Yeğenim! Ben Resûlüllah'ın yanındaydım ve onun elinden tutmuştum. Bana: «Yâ **Ebâ Zer, Uhud** dağı kadar altın ve gümüşüm olsa onların hepsini Allah yolunda harcardım. Ölürken bir gram da olsa bırakmak istemezdim.» dedi. Ben de:

«— Yâ Resûlallah, bir kantar da mı olsa dağıtırdın?» dedim. Dedi ki: «Yâ **Ebâ Zer!** Ben en aşağısını söylüyorum, sen de en yükseğini söylüyorsun. Ben, ahireti istiyorum, sen ise dünyayı. Evet, bir gram da olsa, dağıtırdım.» dedi ve bunu üç defa tekrarladı.[15]

Ebû Zer anlatıyor:

Osman b. Affan, Kâb' ile otururken elimde âsâ ile gelip içeri girmek için izin istedim. İzin verilince gidip yanlarına oturdum. **Osman b. Affan, Kâ'b'**a:

---

[12] **Ahmet b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ, Mecme'uz-Zevâid: 10/238.**
[13] **Taberânî: El-Kebîr, Tergîb: 2/178.**
[14] **Mecme'uz-Zevâid: 10/240. Beyhakî: 6/356.**
[15] **Mecme'uz-Zevâid: 10/239.**

«— **Yâ Kâb'**[16]; **Abdurrahman** öldü ve bir miktar mal bıraktı. Ne yapalım?» dedi. **Kâb'** da:

«— Eğer zekâtını vermişse, bırakmasında mahzur yok.» dedi. Bunu duyunca âsâmı kaldırdım ve **Kâ'b'**a vurdum. Sonra da:

«— Nasıl bırakabilir, Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle dediğini işittim: «Eğer şu dağ kadar altınım olsaydı, hepsini infâk ederdim. Kabul de olunurdu. Zarurî ihtiyaçlar için de geriye altı Ukiye[17] bırakırdım.» Allah'ı şahit tutarım ki, yâ **Osman!** Resûlüllah bunu üç defa tekrarladı.» dedim. **Hz. Osman** da:

«— Evet, doğrudur.» dedi.[18]

Gazvan b. Ebî Hatim şöyle rivayet ediyor:

Osman (r.a.) **Kâ'b'**a şöyle dedi:

«— Yâ **Ebâ İshak**, eğer bir malın zekâtı verilirse, artık ondan sahibi mes'ul olur mu?» **Kâ'b:**

«— Hayır.» dedi. Bunun üzerine **Ebû Zer** kalktı ve elindeki sopayla **Kâ'b'**ın kafasına vurdu. Ve sonra:

«— Ey Yahudi, sen, malın zekâtı verilince artık onda hiçbir hak kalmayacağını söylüyorsun. Halbuki Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: **«Kendileri, ihtiyaç içinde olsalar bile, başkalarını kendilerine tercih ederler.»**[19] Yine Allah: **«Allah sevgisiyle fakire, öksüze, esire yemek yedirirler.»**[20] ve yine Allah: **«Zenginlerin mallarında ihtiyacını arzeden ve edemeyen fakirlerin muayyen bir hakkı vardır.»**[21] buyuruyor.[22]

Ömer (r.a.) şöyle anlatıyor:

Resûsüllah (s.a.v.) bir gün bize infâk etmemizi emretti. Tam da malımın olduğu zamana rastladığından, kendi kendime:

«— Eğer geçebilirsem, **Ebû Bekr'**i ancak bugün geçerim.» dedim ve malımın yarısını Resûlüllah (s.a.v.) a getirdim. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ailene bir şey bırakmadın mı?» diye sordu.

«— Bıraktım.» dedim. «Ne kadar bıraktın?» dedi. «Buraya getirdiğim kadar.» dedim. Daha sonra **Ebû Bekr,** bütün varını yoğunu getirdi. **Resûlüllah,** ona:

«— Ailene ne bıraktın?» diye sordu. O da:

---

16 **Kâ'b'ül-Ahbâr**

17 **Ukiye:** Okka, 7 miskâl.

18 **Mecme'uz-Zevâid:** 10/239.

19 Haşr: 9

20 İnsan: 8.

21 Mearic: 25.

22 **Kenz'ul-Ummal:** 3/310.

«— Onları Allah ve Resûlüne havale ettim.» diye cevap verdi. Bunun üzerine kendi kendime: «Artık onu hiç geçemem.» dedim.[23]

Hasan-ı Basrî şöyle anlatıyor: Bir adam, **Hz. Osman** (r.a.) a gelerek:

«— Bütün hayrı, siz mal sahipleri yapıyorsunuz. Sadaka veriyorsunuz, esirleri azâd ediyorsunuz. Hac farizasını ifa ediyorsunuz ve infâk ediyorsunuz.» dedi. **Osman** (r.a.) ise:

«— Siz de bize gıpta ediyorsunuz, değil mi?» dedi. O adam da:

«— Evet, biz size gıpta ediyoruz.» diye cevap verdi. O zaman **Hz.** Osman:

«— Allah'a yemin olsun ki, hiçbir şeyi olmayanın, çalışarak infâk ettiği bir dirhem, zengin olanın da infâk edenin onbin dirheminden daha hayırlıdır. Çünkü o zengin, çoğun içinden azını infâk ediyor.» dedi.[24]

Ubeydullah b. Muhammed b. Aişe anlatıyor:

Bir dilenci, mü'minlerin emîri **Hz. Ali**'nin kapısını çaldı. **Hz. Ali** de, **Hasan** veya **Hüseyin**'e:

«— Annene git, altı dirhem bırakmıştım, bir tanesini al da gel!» dedi. **Hasan** —veya **Hüseyin**— gitti ve geri döndü.

«— Annem, altı dirhemi un almak için bıraktığını söylüyor.» dedi. **Bunun üzerine Ali (r.a.):**

«— Bir insanın bir şeyi Allah yoluna sarfetmesi, kendi elinde tutmasından daha hayırlı olmazsa o kişinin imanı tam olmaz.» dedi ve altı dirhemi de göndermesini istedi. **Hz. Fâtıma** içerden altı dirhemi gönderince, **Hz. Ali**, onları fakire verdi. Adam daha henüz uzaklaşmamıştı ki, devesini satmak isteyen bir adam geldi. **Hz. Ali:**

«— Kaç paraya?» diye sordu. Adam da:

«— Yüzkırk dirhem.» dedi. **Hz. Ali** de:

«— Parasını sonra ödemek üzere bırak.» dedi. Adam da deveyi oraya bıraktı ve gitti. Az sonra bir başka adam geldi ve:

«— Bu deve kimin?» diye sordu. **Hz. Ali:**

«— Benim.» deyince, o:

«— Bana satar mısın?» dedi.

«— Evet.» cevabını alınca:

«— Kaça?» dedi. **Hz. Ali** de:

«— İkiyüz dirhem.» dedi. Adam:

«— Tamam, kabul ettim.» dedi ve ikiyüz dirhemi verip, deveyi aldı. **Hz. Ali**, deveyi aldığı adama borcu olan yüzkırk dirhemi verdi ve **Fâtıma**'ya altmış dirhem getirdi. **Hz. Fâtıma** dirhemleri görünce:

---

23 **Müntehab'ül-Kenz: 4/347. Ebû Dâvûd; Tirmizî; Müstedrek.**
24 **Kenz'ul-Ummal:** 3/320; Beyhakî.

«— Bunlar nedir?» diye sordu. **Hz. Ali** de, Resûlüllah'ın ifadesiyle:

«— Allah'ın bize **(Kim ki iyilik eder, onun on misline nail olur.)**[25] âyetiyle va'dettiği şey.» dedi.[26]

Übeyy (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), beni zekât toplamak için görevlendirdi. Ben de zekâtını almak için bir adamın yanına gittim. Malını bir araya topladım. Baktım, zekâtı olarak alınacak genç bir deveden başka bir şey bulamadım.

«— Şu genç deveyi ver, zekât olarak onu alıyorum.» dedim. Mal sahibi:

«— Onun ne sütü var, ne de yük taşıyabilir. Fakat bak, şurada genç, iri, besili bir deve var, onu al.» dedi.

«— Bana emrolunmadıkça onu alamam. Resûlüllah şurada yakın. Eğer o deveyi vermek istiyorsan, gidelim de, ona söyle. Kabul ederse, alırım, şayet etmezse o zaman almam.» dedim.

«— Tamam.» dedi. Bana, zekât olarak vermek istediği deveyi aldı ve beraberce Resûlüllah'ın yanına geldik. Resûlüllah'a:

«— Yâ Nebiyallah, senin memurun, malımın zekâtını almak için geldi. Yemin olsun ki, bundan önce, ne Resûlüllah, ne de onun memuru zekât almak için gelmişti. Malımı topladım. Benim üzerime, zekât olarak sütü olmayan, yük taşımayan genç bir deve düştüğünü söyledi. Ben ise, ona, iri, besili bir deve vermek istedim. Fakat almadı. İşte burada. Sana getirdim, yâ Resûlallah!» dedi. Resûlüllah da:

«— Senin üzerine zekât olarak farz olan genç devedir. Eğer daha fazla hayır yapmak istiyorsan —Allah mükâfatını versin— kabul ederiz.» buyurdu. O ise:

«— İşte, yâ Resûlallah, onu getirdim, al.» dedi. Resûlüllah da onu almalarını emretti ve ona da malının bereketli olması için dua etti.[27]

Abdullah b. Zübeyr anlatıyor:

Aişe ve **Esma**'dan daha cömert kadın görmedim. Onlar farklı şekillerde cömertlik yapıyorlardı. **Aişe** biriktiriyor, bir yekûn teşkil edince, yoksullar arasında taksim ediyor. **Esma** ise, yarına hiçbir şey bırakmıyor. Eline geçince infâk ediyordu.[28]

Kâ'b b. Abdürrahman İbn-i Kâ'b b. Mâlik, babasından şöyle naklediyor:

Muaz b. Cebel, cömert, kavminin en faziletli, en yakışıklı bir gen-

---

[25] **En'am: 160.**

[26] **Kenz'ul-Ummal:** 3/311.

[27] **Kenz'ul-Ummal:** 3/309. **Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvûd.**

[28] **Buharî: Edeb'ül-Müfret**'de, Sh: 43.

ciydi. Öyle cömertti ki, elinde avucunda hiçbir şey bırakmaz, hemen infâk ederdi. Bir defasında o kadar borca girdi ki, elindeki bütün malmülk bile borcunu ödeyemiyordu. Alacaklılar sıkıştırınca o da Resûlüllah'a gelerek, biraz daha mühlet tanınması için alacaklılara bir şeyler söylemesini istedi. Fakat kabul etmediler. —Eğer etselerdi, Resûlüllah'ın borcu için ederlerdi.— O zaman Resûlüllah, borç karşılığı **Muaz**'ın bütün malını aldı. **Muaz**'ın hiçbir şeyi kalmamıştı. Mekke'nin fethedildiği sene Peygamber (s.a.v.), alacağı maaşla durumu düzelmesi için **Muaz**'ı Yemen'deki bir kasabaya vergi memuru olarak gönderdi. **Muaz**, Yemen'de idareci olarak kaldı. —Orada zekâtı ilk toplayandı.— Epey malı oluncaya kadar orada kaldı. Peygamber efendimiz vefat ettikten sonra, **Hz. Ömer, Ebû Bekir**'e gelerek:

«— **Muaz**'a birini gönder de kendine yetecek kadarını bıraksın, gerisini Beytülmâl'e göndersin!» dedi. **Ebû Bekir** ise:

«— Peygamber onu, durumunu düzeltmesi için göndermişti. Kendi isteğiyle bana vermedikten sonra, ben ondan zorla bir şey alamam.» dedi. **Ebû Bekir**, kabul etmeyince, **Hz. Ömer, Muaz**'ın yanına gitti ve ona meseleyi anlattı. **Muaz** da:

«— Beni Resûlüllah (s.a.v.), durumumu düzeltmem için gönderdi. Onun için, söylediğini yapamam.» dedi. Daha sonra **Muaz, Hz. Ömer**'i buldu, ve:

«— Sana itaat ediyorum. İstediğini yapacağım. Çünkü, bir rüya gördüm: Bir su başındaydım. Neredeyse boğulmak üzereydim ki, sen beni kurtardın.» dedi. Daha sonra **Muaz, Ebû Bekir**'in yanına geldi ve hâdiseyi anlattı. Topladığı zekât mallarından hiçbir şey gizlemediğine dair yemin etti. Kırbacına varıncaya kadar, sahip olduğu her şeyini açıkladı. **Ebû Bekr** de:

«— Vallahi, almam, onu sana hibe ediyorum.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Beyt'ül-mal'in malını mı hibe ediyorsun?» dedi. Bu hâdiseden sonra, **Muaz**, Şam'a gitti.[29]

Câbir (r.a.) anlatıyor:

Muaz b. Cebel, insanların en akışıklılarından, en güzel ahlâklılarından, en cömertlerindendi. Büyük bir borca girdi. Alacaklılar sıkıştırmaya başlayınca, birkaç gün evinden çıkmadı. Alacaklılar da Resûlüllah'a şikâyet ettiler. Resûlüllah, **Muaz**'ı çağırdı. Alacaklılar da geldiler. Onlar:

«— Yâ Resûlallah, bizim hakkımızı **Muaz**'dan al.» dediler. Resûlüllah da:

«— Ona yardım edene Allah rahmet etsin.» dedi. Bunun üzerine

[29] **Kenz'ul-Ummal:** 3/126.

bazıları bir kısım alacaklarını bağışladılar. Fakat bazıları bunu kabul etmediler ve:

«— Yâ Resûlallah, bizim hakkımızı ondan mutlaka al!» dediler. Resûlüllah da **Muaz**'a:

«— Sabırlı ol, yâ **Muaz.**» dedi. Sonra da borcuna karşılık **Muaz**'ın malını aldı ve alacaklılara verdi. Onlar da kendi aralarında taksim ettiler. Fakat alacaklarının yedide beşi ancak karşılanabildi. Alacaklılar:

«— Yâ Resûlallah, kalan borcuna karşılık onu bize sat.» dediler. Resûlüllah da:

«— Bırakın, artık üzerine gitmeyin!» dedi. **Muaz, Benî Seleme**'ye döndü. Orada birisi, ona:

«— Yâ **Ebâ Abdurrahman**, Resûlüllah'tan biraz yardım isteseydin. Şimdi tamamiyle fakir oldun.» deyince:

«— Hayır, isteyemem.» dedi. **Muaz** birkaç gün bekledi. Daha sonra Resûlüllah onu çağırdı ve şöyle diyerek Yemen'e gönderdi:

«— Umulur ki, Allah durumunu düzeltir ve borçlarını ödemeni kolaylaştırır.» **Muaz,** Yemen'e gitti ve Peygamber vefat edinceye kadar orada kaldı. **Ebû Bekr** tarafından gönderilen **Ömer b. el-Hattab**'ın, hac için Mekke'ye geldiği sene **Muaz** da oraya geldi ve Terviye günü **Hz. Ömer** ile buluştu. Kucaklaştılar. Birbirlerine başsağlığı dilediler. Sonra bir yere oturdular ve konuşmaya başladılar. **Hz. Ömer, Muaz**'ın yanında birçok köle gördü...»[31]

Abdullah (r.a.) anlatıyor:

Peygamber (s.a.v.) vefat edip de **Ebû Bekr** halife seçildiğinde, **Muaz,** Yemen'de bulunuyordu. **Ebû Bekr, Ömer**'i o sene hac mevsiminde Mekke'ye göndermişti. **Hz. Ömer,** Mekke'de **Muaz**'a rastladı. Yanında köleler de vardı. **Hz. Ömer:**

«— Bunlar ne?» diye sordu. **Muaz** da:

«— Şunlar bana hediye edildiler, onlar da **Ebû Bekr**'in, yani devletin.» dedi. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Onların hepsini **Ebû Bekr**'e götürmelisin.» dedi. Ertesi gün **Muaz, Hz. Ömer**'i buldu ve:

«— Ey **Hattab**'ın oğlu, dün bir rüya gördüm. Tam ateşe düşmek üzereyken, sen benim belimden tuttun ve beni kurtardın. Sana itaatten başka çarem yok.» dedi. Daha sonra onları **Ebû Bekr**'e getirdi ve:

«— Bunlar bana hediye edilenler, şunlar da senin.» dedi. **Ebû Bekr** de:

---

[30] Vazifesi karşılığında aldığı maaşla durumunun düzelmesi bahis konusudur.
[31] **İbn-i Sa'd:** 3/123; **Müstedrek:** 3/273.

«— Sana hediye edilenleri yine sana bırakıyoruz.» dedi. **Muaz** namaz kılmaya gitti. Bir de baktı ki, köleleri arkasında namaz kılıyorlar. Onlara:

«— Kimin için namaz kılıyorsunuz?» diye sorunca:

«— Allah için.» dediler. Bunun üzerine **Muaz** da:

«— Öyleyse siz Allah'ın kulusunuz, benim değil.» dedi ve onları âzat etti.[32]

---

[32] **Müstedrek; 3/272.**

EN KIYMETLİ MALLARIN ALLAH YOLUNDA INFAKI

İbn-i Ömer anlatıyor:

Hayber'in fethinden sonra ganimetlerin taksiminde **Hz. Ömer**'e, bir arazi düştü. Resûlüllah (s.a.v.) a gelip:

«— Yâ Resûlallah, şimdiye kadar bana böylesine güzel bir arazi düşmemişti. Ne yapmamı istersiniz?» diye sordu. Resûlüllah da:

«— İstersen oranın gelirini tasadduk edersin.» buyurdu. **Hz. Ömer** de; satılmamak, hibe edilmemek ve miras bırakılmamak üzere, oranın gelirini; fakirlere, yakınlarına, kölelere, mücahitlere, misafirlere tasadduk etti.

O araziyi idare eden mütevellinin, israfa kaçmadan, burasını kimsenin zimmetine geçirmeden meşrû olarak, gelirinden istifade etmesinde ve ettirmesinde beis yoktur.[33]

Ömer (r.a.), **Ebû Musa'l-Eş'ari**'ye bir mektup yazıp, kendisi namına **Celûlâ**[34] esirlerinden bir cariye satın almasını istedi. Cariye gelince, **Hz. Ömer** onu çağırdı ve:

«— Allah, «Sevdiklerinizden infâk etmedikçe, hayra, sevaba ulaşamazsınız» buyuruyor.» dedi. Sonra, onu azât etti.[35]

Nâfî anlatıyor:

Abdullah ibn-i Ömer'in bir cariyesi vardı. Ona karşı sevgisi artınca, onu azât etti ve kölelerinden birisiyle evlendirdi. Cariyenin bir oğlu oldu. **Abdullah b. Ömer**'i gördüm. Çocuğu almış, kucaklıyor, öpüyor ve:

«— Ne kadar da annesine benziyor.» diyordu.[36]

İbn-ü Ömer anlatıyor:

«Sevdiklerinizden infâk etmedikçe, hayra, sevaba ulaşamazsınız.»

---

[33] **Nasb'ur-Râye:** 3/476 (Bu hadîs İslâm Hukukunda vakıf müessesesinin kurulmasına mesned olan hadîstir.)

[34] Horasan yolu üzerinde bir mevki.

[35] **İbn-ü Cerîr, İbn'ül-münzir ,Kenz'ul-Ummal:** 3/314.

[36] **İbn-i Sa'd:** 4/123.

âyetini duyunca, Allah'ın bana ihsan ettiği şeyleri düşündüm ve **Mercâne** isimli bir Rum cariyeden daha çok sevdiğim birşey bulamadım. Ve:

«— Allah rızası için o hürdür.» dedim. Eğer Allah yoluna infâk edilen bir şeyi geriye almak olsaydı, o cariyeyle evlenirdim.»[37] **Hakim**'de şu ilâve vardır: **Abdullah b. Ömer** bu cariyeyi Nâfî ile evlendirdi ve **Nâfi'** nin ondan çocuğu oldu.[38]

Nâfi anlatıyor:

İbn-ü Ömer, malından herhangi bir şeye karşı sevgisinin arttığını anlayınca, onu hemen infâk ederdi. Köleleri bunu anladıklarından, çoğu zaman onlardan biri hazırlanır, Mescid'e devam eder. **İbn-ü Ömer**, onu bu güzel durumda görünce azât ederdi. Dostları, ona:

«— Yâ **Ebâ Abdurrahman**, onlar seni aldatıyorlar!» dediklerinde, **İbn-ü Ömer:**

«— Bizi Allah'la aldatanlara aldanırız.» diye cevap verirdi.

Bir akşam üzeriydi. **İbn-ü Ömer** çok yüksek fiyatla aldığı devesine binmiş dolaşıyordu. Devenin yürüyüşü hoşuna gidince hemen çöktürdü ve indi. Sonra:

«— **Nâfi**, yularını çıkarın ve havutunu indirin, üstüne çul çekin, işaretleyin ve Kâbe için adanan kurbanlık develer arasına katın.» dedi.

Nâfi'den bir başka rivayet de şöyledir:

Bir gün **İbn-ü Ömer** devesi üzerinde gidiyordu. Devenin yürüyüşü hoşuna gidince hemen deveyi çöktürdü. Sonra:

«— Yâ **Nâfi**, havutunu indir.» dedi. Ben, birşey istediğini veya birşeyden şüphelendiğini sandım. Havutu indirdim. O zaman bana:

«— Bak bakalım, kurbanlık olur mu?» dedi. Ben de:

«— Bana kalırsa onu sat ve onun bedeliyle kurbanlık deve al.» dedim.

«— Üzerine çul çek, işaretle ve kurbanlık develerin arasına kat.» dedi. Malından hoşuna giden herşeyi tasadduk ederdi. Bir defada otuz bin dirhem infâk ettiği çok olmuştur. **İbn-ü Amir** iki kere ona otuzar bin dirhem vermişti. O zaman **İbn-ü Ömer:**

«— Yâ **Nâfi**, **İbn-ü Amir**'in paralarının beni şaşırtmasından korkuyorum. Git, sen hürsün.» dedi. Ancak Ramazanda ve misafir geldiğinde et yerdi. Hiç et yemeden bir ay geçirdiği olurdu.[39]

Saîd b. Ebî Hilâl anlatıyor:

Abdullah b. Ömer, hasta bir halde **Cuhfe**'ye geldi.

---

[37] **Mecme'uz-Zevâid: 6/326.**
[38] **Müstedrek: 3/561. Hılye: 1/295.**
[39] **Hılye: 1/294. Mecme'uz-Zevâid: 9/347. İbn-ü Sa'd: 4/122.**

«— Canım balık istiyor.» dedi. Oradakiler aradılar, fakat ancak bir tane bulabildiler. **İbn-ü Ömer**'in karısı **Safiyye binti Ebî Ubeyd,** balığı aldı, pişirip getirdi. Tam o sırada bir fakir geldi ve önünde durdu. **İbn-ü Ömer** o adama:

«— Balığı al.» dedi. Ailesi:

«— Fesübhânellah, bizi bu kadar yordun. Ona başka şeyler verebiliriz.» dediler.

«— **Abdullah** onu çok seviyor ve sevdiğini vermek istiyor.» diye cevap verdi. **Ömer b. Es'ad**'ın rivayetinde şu ilâve de vardır:

Karısı, **İbn-ü Ömer**'e:

«— Ona para veririz, işine daha çok yarar. Sen de canının istediği şeyi yemiş olursun.» dedi. O ise:

«— Benim hoşuma giden, yapılmasını istediğim şeydir.» dedi.[40]

Enes (r.a.) anlatıyor:

Ebû Talha, ensar içinde, Medine'de en çok hurma bahçesi olan bir zât idi. Malları içinde en çok sevdiği de, **Beyraha** hurmalığıydı. Bu bahçe, mescidin karşısındaydı ve Resûlüllah oraya girer ve suyundan içerdi. **«Sevdiklerinizden infâk etmedikçe hayra, sevaba eremezsiniz.»** âyeti nâzil olunca **Ebû Talha,** hemen Resûlüllah'a giderek:

«— Yâ Resûlallah, Allah Teâlâ: **«Sevdiğiniz şeylerden infâk etmedikçe hayra, sevaba eremezsiniz.»** buyuruyor. Mallarımın içinde en çok **Beyraha** hurmalığını seviyorum. Onu Allah yolunda infâk ediyorum. Allah indinde makbule geçmesini umuyorum. Yâ Resûlallah, onu, Allah'ın emrettiği yerlere ver.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ne uğurlu bir mal! Ne uğurlu bir mal!..» buyurdu. Bir başka rivayette şu ilâve vardır. Resûlüllah:

«— Söylediğini duydum. Onu akrabaların arasında infâk etmeni uygun buluyorum.» buyurdu.[41]

Muhammed b. Münkedir anlatıyor:

«Sevdiklerinizden infâk etmedikçe hayra, sevaba eremezsiniz.» âyeti nâzil olunca, **Zeyd b. Hârise,** malları içinde en çok sevdiği **«Şible»** ismindeki kısrağını Resûlüllah'a getirerek:

«— Bu, Allah yoluna sadakadır.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) da onu kabul etti ve **Zeyd**'in oğlu **Üsâme**'yi ona bindirdi. **Zeyd**'in de arzusunun böyle olduğunu anlamıştı. Sonra da:

«— Allah, bu sadakanı kabul etti.» buyurdu.[42]

Ebû Zer (r.a.) şöyle dedi:

---

[40] **Hılye: 1/297. İbn-i Sa'd: 4/122.**
[41] **Sahih-i Buharî; Müslim, Tergib: 2/140.**
[42] **Ed-Dürer'ül-Mensûr: 2/50.**

«— Bir malda üç ortak vardır. Birincisi Kader'dir. O, sana, malı hayra mı götüreceğini, yoksa helâk ve ölüm gibi şerre mi götüreceğini sormaz. İkincisi mirasçıdır. O da, senin bir an önce ölmeni ve malına sahip olmayı bekler.

Eğer bu ikisinden biri olmak istemiyorsan, malını tasadduk et. Çünkü, Allah Teâlâ: **«Sevdiklerinizden infâk etmedikçe hayra ve sevaba eremezsiniz.»** buyuruyoruz. İşte bak, bu deve, malım içinde en çok sevdiklerimdendi. Onu tasadduk etmeyi daha uygun buldum.» dedi.[43]

43 **Hılye: 1/163.**

YARDIMA MUHTAÇ OLANLARIN ALLAH YOLUNDA İNFAKI

Sehl İbn-i Sa'd anlatıyor:

Bir kadın Resûlüllah (s.a.v.) a astarlı bir hırka getirdi ve:

«— Yâ Resûlallah, bunu giymen için getirdim.» dedi. Resûlüllah da ihtiyacı olduğu için aldı ve giydi. Ashabdan biri, Peygamber'in sırtında bu hırkayı görünce:

«— Yâ Resûlallah, bu ne güzel şey, onu bana ver.» dedi. Resûlüllah da:

«— Peki.» dedi ve hırkayı çıkarıp ona verdi. Resûlüllah (s.a.v.) kalkıp gidince, eshab, o adamı kınadı. Ve:

«— Resûlüllah'ın, ihtiyacı olduğu için aldığı hırkayı istemekle hiç iyi yapmadın. Halbuki biliyorsun ki o, istenilen her şeyi verir.» dediler. O da:

«— Vallahi, Resûlüllah'ın giydiğini görünce, belki bu benim kefenim olur da bereketinden istifade ederim, diye düşündüğüm için ondan istedim.» dedi.

Bir başka rivayette şöyle nakilediliyor:

Resûlüllah için siyah yünden, çizgili bir hırka dokundu. Resûlüllah bu hırkayı giyerek eshabın arasına çıktı ve elini dizine vurarak:

«— Görüyor musunuz, ne güzel bir hırka.» dedi. Orada bulunan bir Arabî:

«— Anam, babam sana feda olsun yâ Resûlallah, ne olur, o hırkayı bana ver.» dedi. —Resûlüllah'tan birşey istendiğinde, hiçbir zaman, «hayır» demezdi.—

«— Peki.» dedi ve hırkayı ona verdi. Yamalı hırkasını getirtti, onu giydi. Sonra aynı hırkadan tekrar yapılmasını istedi. Hırka daha dokunurken Resûlüllah vefat etti.[44]

Ebû Ukayl iki sa' hurma karşılığı sırtında odun taşıyordu. Hurmanın bir sa'ını ailesinin geçimi için ayırıyor, diğer kısmını ise Allah yolunda tasadduk ediyordu. Yine bir gün bir sa' hurmayı Peygamber'e getirdi. Peygamber'e sadaka olarak vereceğini söyleyince, Resûlüllah.

---

[44] **Kenz'ul-Ummal:** 4/42.

«— Onu, sadaka olarak toplananların içine dök.» dedi. Münafıklar, dedikodu yapmaya ve onunla alay etmeye başladılar. Şöyle diyorlardı:

«— Bir sa' hurmanın sevabıyla ne olur?» Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: **«Mü'minler içinde gönül isteğiyle sadaka verenleri, uğraşadidişe ellerine geçirdiklerini tasadduk edenleri ayıplayıp alaya alanları Allah maskara eder, onlara acıklı azap vardır.»**[45]

Ebû Seleme ve **Ebû Hüreyre**'den:

Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Sadaka verin, çünkü ben savaş için müfreze göndereceğim.» Bunu duyar duymaz, **Abdurrahman b. Avf**, Resûlüllah'a gelerek:

«— Yâ Resûlallah, dörtbin dirhemim var. İkibinini Allah yoluna tasadduk ediyorum. Geri kalan ikibinini de ailem için ayırdım.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Allah, verdiğini de, yanında bıraktığını da bereketlendirsin.» buyurdu.

Ensardan bir adam, bir işte çalıştı. Ücret olarak da iki sa' hurma aldı. Resûlüllah'a gelerek:

«— Yâ Resûlallah, ben iki sa' hurma aldım. Bir sa'ını Allah yolunda tasadduk ediyorum. Bir sa' da ailem için.» dedi. Münafıklar, onu ayıpladılar ve: «**İbn-i Avf** gibi gösteriş için verdi,» veya: «Allah ve Resûlünün bu bir sa' hurmaya ihtiyacı yoktur.» dediler. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: **«Mü'minler içinde gönül isteğiyle sadaka verenleri, uğraşa-didişe ellerine geçirdiklerini tasadduk edenleri ayıplayıp alaya alanları Allah maskara eder, onlara acıklı azap vardır.»**[46]

Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rabbihi anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) a geldim, ve:

«— Yâ Resûlallah, şu bahçem Allah ve Resûlüne sadakadır.» dedim. Bunu duyunca, ebeveynim gelerek:

«— Yâ Resûlallah, bu bahçe bizim geçim kaynağımızdır.» dediler. Bunun üzerine Resûlüllah, bahçeyi onlara geri verdi. Onlar ölünce de o bahçe, oğullarına miras kaldı.[47]

Ebû Hüreyre anlatıyor: Bir adam, Resûlüllah'a gelip:

«— Ben çok yoksulum, bana birşeyler ver.» dedi. Resûlüllah da hanımlarından birine, «birşey varsa verin!» diye haber gönderdi. Peygamberin zevcesi ise:

---

[45] **Tevbe: 79. Mecme'uz-Zevâid: 7/33.**

[46] **Tevbe: 79. Mecme'uz-Zevâid: 7/32.**

[47] **Abdullah b. Zeyd**, ezânın nasıl okunacağını rüyasında gören şahıstır. Peygambere gelip rüyasını anlatınca, Resûlüllah, **Bilâl**'e, **Abdullah**'ın gördüğü şekilde ezân okumasını emretmiştir.

«— Allah'a yemin olsun ki, yanımda sudan başka hiçbir şey yok.» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlüllah bir başka zevcesine haber gönderdi. Ondan da aynı cevabı aldılar. Öyle ki, bütün zevceleri:

«— Allah'a yemin olsun ki, yanımızda sudan başka birşey yok.» diye cevap verdiler. O zaman Resûlüllah:

«— Kim bu adamı, bu gece misafir edecek? Allah ona ecrini versin.» buyurdu. Ensardan biri, kalkıp:

«— Yâ Resûlallah, ben misafir ederim.» dedi ve onu alıp evine götürdü. Eve varınca, hanımına:

«— Yiyecek birşeyler var mı?» diye sordu. Hanımı:

«— Sadece çocukların yiyeceği var.» deyince, adam:

«— Onları birşeyle avut, birşeyler yemek isterlerse onları uykuya yatır, sonra misafir gelince ışığı söndür ki, bizi kendisiyle beraber yemek yiyor sansın.» dedi. Daha sonra yemeğe oturdular. Misafir yedi. Onlar hiçbir şey yemediler. Sabahleyin ev sahibi, Resûlüllah'a gittiğinde, Resûlüllah:

«— Allah, misafirinize karşı yaptığınız davranışınızı beğendi.» buyurdu. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: **«Kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile, onları öz canlarına üstün tutarlar.»**[48]

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor:

Bir koyun başı, yedi evi dolaştı. Onların herbirinin ihtiyacı olduğu halde komşusunu kendisine tercih ediyordu. Öyle ki, bu koyun başı, ilk çıktığı eve, geri döndü.[49]

---

[48] Haşr: 9, **Müslim; Tergîb:** 4/147, **Buhârî, Neseî, Tefsir-i İbn-i Kesîr:** 4/338. El-Feth: 8/446.

[49] **Kenz'ül-Ummal:** 3/176.

ALLAH RIZASI İÇİN ÖDÜNÇ VERMEK

Enes (r.a.) anlatıyor:

Bir adam, Resûlüllah'a gelerek:

«— Yâ Resûlallah, filanın bir hurmalığı var. Ben oraya ev yapmak istiyorum. Ona söyle de hurmalığına ev yapmama müsaade etsin.» dedi.

Nebî (s.a.v.), ona:

«— Cennette bir hurmalık karşılığında onu, o adama ver.» dedi. Fakat adam kabul etmedi. O sırada **Ebû'd-Dahdah** gelerek, o adama:

«— Evim karşılığında hurmalığını bana sat.» dedi. Adam da kabul etti. Bunun üzerine **Ebû'd-Dahdah,** Resûlüllah'a gelerek:

«— Yâ Resûlallah, hurmalığı evimle değiştim. Şimdi onu sana veriyorum. Sen o adama ver.» dedi. O zaman Resûlüllah:

«— **Ebû'd-Dahdah**'ın cennetteki evi ne kadar da büyük.» buyurdu. Ve bunu birkaç defa tekrarladı. Daha sonra **Ebû'd-Dahdah,** karısının yanına gelerek:

«— Yâ **Ümme'd-Dahdah,** evden çık. Çünkü ben, onu cennetteki bir ev karşılığında sattım.» dedi. Karısı da:

«— Kazançlı bir satış.» diye mukabele etti.[50]

Abdullah b. Mesud anlatıyor:

«Kim Allah'a güzel ödünçler verirse, Allah da bu sebeple onun mükâfatını kat kat arttırır. Allah rızkı azaltıp, çoğaltır, ona döneceksiniz.»[50a] âyeti nâzil olunca, **Ebûd'-Dahdah:**

«— Yâ Resûlallah, Allah bizden ödünç istiyor mu?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Evet, yâ **Ebâ'd-Dahdah.»** buyurdu. O zaman, **Ebû'd-Dahdah:**

«— Uzat elini.» dedi. Resûlüllah'ın elinden tuttu ve:

---

[50] **Müsned-i Ahmet b. Hanbel, El-Begavî, El-Hâkim, El-İsâbe:** 4/59, **Mecme'uz-Zevâid:** 9/324.

[50a] Bakara 245.

«— Bahçemi Rabbime ödünç veriyorum.» dedi. Bahçesinde yediyüz tane hurma ağacı vardı. Daha sonra yürüyerek bahçesine geldi. Annesi ve ailesi bahçedeydi.

«— Yâ **Ümme'd-Dahdah**!» diye seslendi. Annesi:

«— Buyur.» deyince.

«— Bahçeden çık. Ben onu Rabbime ödünç verdim.» dedi.[51]

---

[51] **Ebû Ya'lâ, Mecme'uz-Zevâid: 9/324, Mecme'uz-Zevâid: 3/113, El-İsâbe: 4/59, Tefsir-i İbn-i Kesîr: 1/299.**

İSLÂM UĞRUNDA YAPILAN İNFAK

Enes (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) dan İslâm adına ne istenirse hemen verirdi. Ona bir adam geldi ve kavmini İslâma davet için birşeyler istedi. Resûlüllah da ona bir vadide bulunan zekât koyunlarından, çok miktarda verdi. O adam, kavmine dönünce:

«— Ey kavmim, müslüman olun. Çünkü Muhammed, akıl almayacak kadar çok şey veriyor.» dedi. Diğer bir rivayette şu da vardır: «Eğer bir adam, sadece dünya nimeti istemek için Resûlüllah'a gelse, aradan biraz zaman geçince, din, ona dünya ve dünya nimetlerinden daha sevimli gelir.[52]

Zeyd b. Sâbit anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) a bir Arap geldi ve vadiden bir parça yer istedi. Resûlüllah da ona istediği yeri verdi. O adam da bunun üzerine müslüman oldu ve kavmine gelerek:

«— Müslüman olun. Ben, müslüman olana, insanı şaşırtacak kadar çok hediye veren bir adamın yanından geliyorum.» dedi.[53]

Resûlüllah (s.a.v.), **Safvan b. Ümeyye** ile beraber, ganimetler arasında dolaşıp onlara bakıyordu. Bir ara **Safvan**'ın gözü sürülerle dolu olan bir dağ yamacına ilişti ve gözünü oradan ayıramadı. Resûlüllah ise onu süzüyordu. Nihavet:

«— **Ebâ Vehb**! Bu yamaç hoşuna mı gitti?» diye sordu. **Safvan** da:

«— Evet.» deyince, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Orası ve oradakilerin hepsi senin olsun.» buyurdu. O zaman **Safvan:**

«— Ancak bir peygamber böylesine iyi kalpli olabilir.» dedi. Ve Kelime-i Şehadet getirerek müslüman oldu.[54]

---

52 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel, El-Bidâye:** 6/42.
53 **Taberânî, Mecme'uz-Zevâid:** 9/13.
54 **Vakidî, İbn-i Asâkir Kenz'ul-Ummâl** 5/294.

ALLAH YOLUNDA CİHAD İÇİN YAPILAN İNFAK

Hz. Ebû Bekr'in İnfâkı :

Esma (r.a.) anlatıyor:

Ebû Bekr, Resûlüllah (ş.a.v.) ile beraber Mekke'den Medine'ye hicret ederken, beş bin veya atlı bin dirhemden ibaret olan bütün parasını da yanına aldı. Onlar gittikten sonra, dedem **Ebû Kuhafe** bize geldi. Gözleri görmüyordu. Bize:

«— Vallahi, **Ebû Bekr** kendisiyle beraber, servetini de götürerek sizi üzdü.» dedi. Ben o zaman:

«— Hayır dedeciğim, O, bize çok miktarda mal bıraktı.» dedim ve bir sürü taş toplayıp, babamın servetini koyduğu köşeye koydum. Sonra da üstlerine bir örtü örttüm. Ve dedemin elinden tutarak:

«— Dedeciğim, elini şu paraların üstüne koy.» dedim. Elini koydu ve:

«— Eğer size bunu bıraktıysa çok iyi, mesele yok.» dedi. Şunu belirteyim ki, **Ebû Bekir** bize hiç birşey bırakmadı. Fakat ben bu yaşlı adamı teskin etmek için böyle yaptım.[55] **Hz. Ebû Bekr**'in bütün serveti olan dört bin dirhemi **Tebük** gazvesinde infâk ettiğini daha önce nakletmiştik.

Hz. Osman'ın İnfâkı :

Abdurrahman b. Habbab es-Selemî anlatıyor:

Peygamber (s.a.v.) minbere çıktı, bir konuşma yaptı ve herkesi **Ceyş'ul-Usre**'ye[56] yardıma çağırdı. Bunun üzerine **Osman b. Affan:**

«— Bütün koşumları ve teçhizatıyle yüz deve hazırlayacağım.» dedi. Daha sonra **Mirkat** bir konuşma yaptı ve o da yardıma çağırdı. **Osman b. Affan** yine:

---

[55] **İbn-i İshâk, El-Bidâye:** 3/179, **Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Taberanî Mecme'uz-Zevâid:** 6/59.

[56] **Ceyş'ül-Usre:** Tebük savaşına giden orduya verilen isimdir. Son derece sıcak ve kıtlığın hüküm sürdüğü bir zamanda, yola çıktığı için bu orduya «güçlük ordusu» denilmiştir. Tevbe sûresi 117. âyet de, bu ordudan bahseder.

«— Bütün teçhizatıyle yüz deve daha vereceğim.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) a baktım hayret etmiş gibi elini sallayarak:

«— Bu, bundan sonra **Osman**'ın yaptıklarının hepsine keffâret olur.» diyordu. Ve bu sözünü üç defa tekrarladı.

Bir diğer rivâyette:

Osman, üçyüz deveyi koşum ve teçhizatıyla vermeyi vâdetti. Resûlüllah'ın minberden şöyle söylediğine şahit oldum:

«— Artık **Osman**'a, bundan sonra yapacağı işlerden hiçbir zarar gelmez.»[57]

Abdurrahman b. Senure anlatıyor:

Usre ordusu hazırlanırken **Osman b. Affan**, Resûlüllah (s.a.v.) a bin dinar getirdi ve Peygamberin kucağına boşalttı. Resûlüllah onları elinde çevirmeye ve:

«— Bugünden sonra, **Osman**'a yaptıklarından dolayı zarar gelmez.» demeye başladı. Bu sözünü birkaç defa tekrarladı.[58]

Huzeyfe b. Yeman anlatıyor:

Resûlüllah, **Ceyş'ul-Usre**'ye yardım etmesi için **Osman b. Affan**'a bir adam gönderdi. **Osman b. Affan** da Resûlüllah'a on bin dinar gönderdi. Bunlar Resûlüllah'ın önüne döküldü. Resûlüllah onları evirip çeviriyor ve ona şöyle dua ediyordu:

«— Allah, gizli, açık kıyamete kadar olacak olan bütün hatalarını affetsin.» Bundan sonra **Osman**'ın yaptıklarının günahı yoktur.»

Abdurrahman b. Avf, **Ceyş'ul-Usre**'nin hazırlanışında **Osman b. Affan**'ın yaptığı yardıma şahit olduğunu ve onun yedi yüz ukiyye altın getirdiğini söylüyor.[60]

Katâde anlatıyor:

Tebük savaşında, **Osman b. Affan** aralarında elli de at olan bin deve hazırlamayı üzerine aldı.[61]

Hasan Basrî anlatıyor:

Tebük savaşında, **Hz. Osman** dokuzyüzelli deve ve elli at veya dokuzyüzyetmiş deve ve otuz at hazırladı.[62]

---

57 **Ahmed b. Hanbel, Müsned; El-Bidâye: 5/4, Hılye: 1/59.**
58 **Müstedrek 3/102, Hılye: 1/59.**
59 **Ed-Dârekutnî, El-Müntehab: 5/12.**
60 **Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid: 9/85.**
61 **Hılye: 1/59.**
62 **El-Müntehab: 5/13, İbn-ü Asâkir.**

Abdurrahman b. Avf'ın İnfâkı :

Enes (r.a.) anlatıyor:

Hz. Aişe, Medine'de evindeyken dışarıda birtakım sesler duydu ve:

«— Nedir bu?» diye sordu.

«— **Abdurrahman b. Avf**'ın kervanı, Şam'dan geliyor ve pek çok şey getiriyor.» dediler. Kervanında yediyüz deve vardı. Kervanın gürültüsü Medine'yi çınlatıyordu. O zaman, **Hz. Aişe** şöyle dedi:

«— Resûlüllah'ın şöyle buyurduğunu duydum: «**Abdurrahman b. Avf**'ı emekleyerek cennete girerken gördüm.» Bu söz, **Abdurrahman b. Avf**'a ulaşınca:

«— Eğer yapabilseydim, cennete, yürüyerek girerdim.» dedi ve o kervanını bütün ağırlıklarıyle Allah yoluna infâk etti.[63]

Zührî anlatıyor:

Abdurrahman b. Avf, peygamber zamanında, servetinden dörtbin dinar, daha sonra kırkbin dinar, daha sonra da yine kırkbin dinar tasadduk etti ve yine Allah yoluna beşyüz at verdi. Ayrıca, binbeşyüz deve infâk etti. Malının tamamını ticaretten kazanmıştı.[64]

Zührî anlatıyor:

Abdurrahman b. Avf, Peygamber zamanında malının bir miktarını tasadduk etti. Daha sonra kırkbin dinar tasadduk etti. Yine Allah yolunda, beşyüz at ve beşyüz deve infâk etti. Malının çoğunu ticaretten kazanmıştı.[65]

Hakîm b. Hizâm'ın İnfâkı :

Ebû Hâzım anlatıyor:

Medine'de, **Hâkim b. Hizâm**'dan daha çok, Allah yolunda infâk eden birini duymadık. Medine'ye iki Bedevî geldi ve:

«— Savaşmamız için kim bize yardım edecek?» diye sordu. Kendilerine **Hakîm b. Hizâm**'ı gösterdiler. Onlar da, **Hakîm b. Hizâm**'ın evine gittiler. Durum **Hakîm b. Hizâm**'a haber verilince, ne istediklerini sordu. Onlar da vaziyeti anlattılar. Bunun üzerine **Hakîm:**

«— Bekleyin de geleyim.» dedi. Üzerinde, Mısır'dan getirilmiş dört dirhem değerinde ince kumaştan bir elbise, elinde de bir baston vardı. Yanında iki kölesiyle beraber dışarı çıktı. Yolda, her çöplük ve süprüntü atılan yerden geçerken duruyor, Allah yolunda tasadduk edeceği deve-

---

[63] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Hılye: 1/98; İbn-i Sa'd: 3/93, El-Bidaye: 7/164.**
[64] **Hılye: 1/99, El-Bidâye: 7/163.**
[65] **İbn-ül-Mübarek, El-İsâbe: 2/416.**

lerinin teçhizatı için uygun olan çulları görünce, bastonunun ucuyla alıyor, tozunu silkiyor, sonra kölelerine dönüp:

«— Bunları alın, işinize yarar,» diyordu. **Hakîm** böyle yaparken, Bedevîlerden biri, diğerine:

«— Yazık, Allah'ım bizi kurtar. Bu, sadece kuru deri parçaları topluyor.» dedi. Diğeri ise:

«— Sus da bekle. Bakalım ne olacak.» dedi. **Hakîm b. Hizâm**, o iki Bedevî ile beraber çarşıya çıktı. İki büyük, besli ve yük taşıyabilen deve gördü. Onları koşumlarıyla beraber satın aldı. Yanındaki kölelerine:

«— Bu çullarla, havutların yamanması gereken yerlerini tamir edin.» dedi. Daha sonra, develere yiyecek, buğday ve içyağı yükletti. Develeri o iki Bedeviye verdi. Onlardan biri, diğerine:

«— Yemin olsun ki, bugüne kadar, bu çul toplayıcısından daha hayırlı kimse görmedim.» dedi.[66]

Hakîm b. Hizâm, bir evini **Muaviye**'ye altmışbin dirheme sattı.

«— Vallahi **Muaviye** seni aldattı.» dediler. O zaman **Hakîm**:

«— Allah'a yemin olsun ki, cahiliye devrinde ben o evi bir küp şaraba satın almıştım. Sizi şahit tutarım ki o, gaziler, fakirler ve köleler için kullanılacaktır. Şimdi hangimiz aldanmışız.» dedi.[67]

İbn-ü Ömer'in İnfâkı :

Nâfî diyor ki:

İbn-ü Ömer arazisini ikiyüz deveye sattı. Onlardan yüz tanesini Allah yoluna infâk etti. Ve develeri verdiği adamlara, **Vadi'l-Kura**'yı[68] aşıncaya kadar onların hiçbirini satmamalarını şart koştu.[69]

Ömer b. Hattab, Asım b. Adiy ve diğer sahabe'nin İnfâkı :

Ömer b. Hattab, Tebük gazvesinde yüz ukıye infâk etti. **Asım b. Adiy** ise doksan vesk[70] hurma infâk etti. **Hz. Abbas, Talha, Sa'd b. Ubade, Muhammed b. Mesleme** ise, Resûlüllah (s.a.v.) a çok miktarda mal getirdiler.

Zeyneb Binti Cahş'ın Allah Yolunda İnfâkı ve Tebük Savaşında Diğer Kadınların Gönderdikleri Yardımlar :

Aişe (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

---

67 **Taberânî, Mecme'uz-Zevâid; 9/384.**

68 Medîne'nin kuzeyinde yahudîlerin oturduğu bir köy.

69 **Hılye: 1/296.**

70 **Vesk:** Küfelîlere göre 200 kg.'lık ölçü.

«— Siz kadınlardan benim şefaatıma en çabuk nail olanlar çok çok infâk edenlerdir.» Bunun üzerine kadınlar infâkta, en ileri geçmek için yarışa başladılar. En eli açık olanımız **Zeyneb** idi. Çünkü, o bir taraftan çalışıyor, diğer taraftan infâk ediyordu. Biz, Resûlüllah (s.a.v.) ın vefatından sonra, içimizden birinin evinde toplandığımızda, duvar üzerinde, hangimizin eli daha uzun diye yarış yapardık. **Zeyneb binti Cahş** vefat edinceye kadar buna devam ettik. Onün boyu kısa idi. En uzunumuz değildi. Ancak **Zeyneb**'in vefatındadır ki, Peygamber (s.a.v.) in, el uzunluğundan sadaka vermeyi kasdettiğini anladık. **Zeyneb binti Cahş** el işlerinde çok mahirdi. Deri tabaklar diker ve Allah yolunda infâk ederdi.[71]

Taberanî'nin rivâyetinde şu şekildedir: **Zeyneb** ip büker, Peygamber (s.a.v.) in seriyyelerine verir, onlar iplerden bir şeyler örerler ve savaşta kullanırlardı.»[72]

Ayrıca kadınlar, **Tebük** savaşında **İslâm** askerlerinin teçhizatı için yiyecek, içecek, balta, ayak bilezikleri, küpeler, yüzükler gönderdiler. Öyle ki, Peygamberin önüne yayılmış olan örtü, dolup taştı.

---

71 **Buharî, Müslim, El-İsâbe: 4/314, Mecme'uz-Zevâid: 8/289.**

72 **Taberânî.**

FAKİRLERE, YOKSULLARA VE İHTİYAÇ SAHİPLERİNE YAPILAN İNFAK

Ömer b. Hattab'ın İnfâkı :

Umeyr b. Seleme ed-Düeli anlatıyor:

Bir öğle vakti, **Ömer b. Hattab**, bir ağaç gölgesinde yatarken bir köylü kadını çıkageldi. **Hz. Ömer**'in oradaki insanlar arasında olduğunu tahmin etti ve yanına gelerek:

«— Ben biçare bir kadınım, çocuklarım da var. Mü'minlerin emîri **Ömer b. Hattab, Muhammed b. Mesleme**'yi zekât memuru tayin etmişti. Fakat o, bize birşey vermedi. Ne olur ona söyle de bize de versin.» dedi. **Hz. Ömer**, kölesi **Yerfe**'i çağırarak, gidip **Muhammed b. Mesleme**'yi getirmesini söyledi. Kadın; **Hz. Ömer**'e:

«— Eğer sen de benimle gelirsen o ihtiyacımızı görür.» dedi. **Hz. Ömer** ise:

«— Merak etme, o işini görür,» diye cevap verdi. Az sonra **Yerfe'**, **Muhammed b. Mesleme** ile geldi. **Muhammed b. Mesleme**, mü'minlerin emîri **Hz. Ömer**'in yanına gelince:

«— Esselâmü aleyküm yâ Emîr'el-Mü'minîn.» dedi. Kadın, onu görünce utandı. **Hz. Ömer:**

«— Sizin en iyinizi seçme hususunda bütün gücümü sarfettim. Allah Teâlâ bu yaptığını sana sorarsa ne cevap vereceksin.» diye **Muhammed b. Mesleme**'ye çıkıştı. **Muhammed b. Mesleme** ağlamaya başladı. **Hz. Ömer** devamla:

«— Allah bize peygamberini gönderdi. Biz de onu tasdik ettik ve ona uyduk. O, Allah'ın emrettiği şekilde hareket etti. Allah ruhunu alıncaya kadar, zekâtı, yoksullara verdi. Sonra, Allah **Ebû Bekr**'i halife seçti. O da, ruhunu teslim edinceye kadar, Allah'ın emrettiği şekilde çalıştı. Sonra Allah beni seçti. Ben de sizin en iyinizi seçmek için bütün gücümü sarfettim. Eğer seni tekrar gönderirsem ona bu seneki ve geçen

seneki alacağımı ver. Bilmiyorum, belki de seni göndermem.» dedi. Sonra kadına bir deve, ayrıca un ve yağ verilmesini emretti, ve:

«— Bunu al, biz **Hayber**'e gidiyoruz. **Hayber**'de bizimle karşılaşıncaya kadar, bu sana yeter.» dedi.

O kadın, **Hayber**'e gelince, **Hz. Ömer**, iki deve daha verilmesini emretti, ve:

«— Bunu al, **Muhammed b. Mesleme** gelinceye kadar bunlar senin ihtiyacını giderir. Ben ona, bu seneki ve geçen seneki zekâttan sana düşeni vermesini emrettim.»[73]

Eslem anlatıyor:

Ömer b. Hattab'la beraber çarşıya çıktım. Genç bir kadın yanımıza gelerek, **Hz. Ömer**'e:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, kocam öldü. Geride küçük çocuklar bıraktı. Onlar, kendi yiyeceklerini temin edemiyorlar. Ekinleri ve davarları da yok. Onların kıtlıktan, yok olup gitmelerinden korkuyorum. Ben **Hufaf b. Eyma'el-Gıfarî**'nin kızıyım. Babam **Hudeybiye**'de peygamberle beraber bulundu.» dedi.

O zaman **Hz. Ömer** durdu ve:

«— Bu ne büyük şeref!» dedi. Ve evinin önünde bağlı duran besili devenin yanına gitti. Yiyecek, nafaka ve elbise dolu iki çuvalı deveye yükledi. Yularını ona vererek:

«— Bunu al, götür. Bitince Allah daha hayırlısını verir.» dedi. Orada bulunan bir adam:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, o kadına çok verdin.» deyince, **Hz. Ömer:**

«— Sus be mübarek! Onun babası, **Hudeybiye**'de Peygamberle beraber bulundu. Yemin ederim ki, bu kadının babası ve kardeşi bir kaleyi, bir süre muhasara ederek fethettiler. Sonra oradan biz faydalandık.» dedi.[74]

Saîd b. Amir b. Hizyem el-Cemhî'nin İnfâkı :

Hassan b. Atıyye anlatıyor:

Ömer b. Hattab, Muavîye'yi Şam valiliğinden azledince yerine **Saîd b. Amir b. Hizyem el-Cemhî**'yi tayin etti. **Saîd b. Amir**, Kureyşli, güzel bir cariyesiyle beraber oraya gitti. Aradan çok az bir zaman geçmişti ki, sıkıntıya düştüler. Onların bu durumu, **Hz. Ömer**'e ulaşınca, bin dinar gönderdi. **Saîd** parayı alıp karısının yanına geldi ve:

«— **Hz. Ömer** bize gördüğün parayı göndermiş.» dedi. Karısı da:

---

[73] **Kenz'ul-Ummal: 3/319, Ebû Ubeyd: Kitâb'ul-Emval.**

[74] **Ebû Ubeyd: Kitab'ul-Emval, Buharî, Beyhakî, Kenz'ul-Ummal: 3/147.**

«— Bunlarla ekmek ve katık alırsın, geri kalanını da bir tarafa koyarsın.» dedi. **Saîd** de:

«— Sana bundan daha hayırlısını söyleyeyim mi? Geri kalanını birine veririz. O bunu işletir. Çalıştırması ona ait olur. Biz de kazançtan yeriz.» dedi. Karısı da:

«— Böylesi daha güzel.» diye cevap verdi. **Saîd** yiyecek, iki deve ve hizmetlerini görecek iki köle aldı. Geri kalanını da ihtiyaç sahiplerine ve biçarelere dağıttı. Aradan çok az bir zaman geçmişti ki, karısı:

«— Aldığın şeyler tükendi. O adama gitsen de kazançtan hissemize düşeni alıp bize birşeyler alsan.» dedi. Fakat **Saîd** hiç cevap vermedi. Karısı sözünü tekrarladı. **Saîd** yine sustu. Karısının bu sorularına üzüldüğünden eve sadece akşamdan akşama geliyordu. Bir gün **Saîd**'in akrabalarından biri de, kendisiyle beraber eve geldi ve karısına:

«— Sen ne yapıyorsun? Kocanı üzdün. O geri kalan malını tasadduk etti.» dedi. Bunun üzerine karısı, giden mala üzülerek ağlamaya başladı. Daha sonra bir gün **Saîd** karısının yanına gelerek:

«— Hele bir sakin ol. Arkadaşlarım kısa bir müddet önce benden ayrıldılar, öldüler. Onların gittikleri yoldan ayrılmak istemem. Biz daha sağız. Dünya ve nimetlerinden faydalanabiliriz. Eğer cennet hurilerinden biri gökyüzünde görünse, bütün yeryüzündekileri aydınlatır ve yüzünün güzelliği güneş ve ayın parlaklığını yok eder. Hurinin başındaki örtü, dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Onlara kavuşmak için senin ihtiyacını karşılamamam, senin ihtiyacını yerine getirerek onları bırakmamdan daha hayırlıdır.» dedi.[75]

Abdurrhman b. Sabit el-Cümehî anlatıyor:

Saîd'e **Hz. Ömer** tarafından gönderilen para gelince, bir kısmıyla ailesi için erzak aldı, geri kalanını da tasadduk etti. Karısı ona:

«— Paranın geri kalanı nerde?» diye sordu. O da:

«— Allah yolunda ödünç verdim.» diye cevap verdi. O sırada yanına gelenler:

«— Ailenin, senin üzerinde hakkı vardır. Akrabalarının da senin üzerinde hakkı vardır. Niçin tasadduk ettin?» dediler.

«— Cennet hurileri varken ben şunun bunun rızasını gözetemem. Eğer cennet hurilerinden biri semada gözükseydi, güneş gibi her tarafı aydınlatırdı. Hele ben, Resûlüllah'tan şunu duyduktan sonra o ilk taifeden asla ayrılmam. Resûlüllah şöyle buyurmuştu:

«— Allah Teâlâ, mahşerde bütün insanları hesap için bir araya topladığında, fakir mü'minler, güvercinlerin uçuşu gibi süratle gelirler. Onlara:

---

[75] **Hılye: 1/244.**

«— Hesap vermek için bekleyin.» denir. Onlar da:

«— Bize birşey vermediniz ki, hesabını verelim.» derler. O zaman Cenab-ı Hak:

— Kullarım doğru söylediler.» buyurur. Onlara cennet kapısı açılır ve diğer insanlardan yetmiş sene önce içeri girerler.» İşte ben bu ilk taifeden olmak için tasadduk ettim.» der.

Bir başka rivâyette: **Sâîd**, karısına:

«— Daha hayırlısını istiyor musun, parayı, en çok muhtaç olduğumuz bir zamanda bize getirecek birine verelim.» deyince, karısı da:

«— Peki, ver.» dedi.

Daha sonra **Saîd**, kendi akrabalarından, güvendiği bir adam çağırdı, parayı keselere ayırdı ve:

«— Bunu, filân oğullarının dul kadınına, filânların yetimine, filân ailedeki biçareye, filânların hastasına ver,» dedi. Geriye az bir altın kaldı. **Saîd:**

«— Bunu da sen harca.» dedi ve işinin başına gitti. Karısı:

«— Bize bir hizmetçi alsan, o mal ne işe yarar ki.» dedi. **Saîd** ise:

«— Bu verdiğimiz mal karşılığında, öbür dünyada en çok muhtaç olduğumuz şey gelecek.» diye cevap verdi.[76]

Abdullah b. Ömer'in İnfâkı :

Nafî diyor ki:

İbn-i Ömer'in canı üzüm isteyince bir dirheme bir salkım üzüm satın aldılar. O sırada bir fakir geldi. **İbn-i Ömer:**

«— Üzümü ona verin.» dedi. Fakir, üzümü alıp gitti. Ona bir adam rastladı ve elindeki üzümü bir dirheme satın alıp, **İbn-i Ömer**'e getirdi. Fakir, tekrar geldi ve üzümü tekrar istedi. **İbn-i Ömer:**

«— Üzümü ona verin.» dedi.

Fakir, üzümü aldı. Tekrar bir adam geldi ve bir dirheme üzümü satın alıp **İbn-i Ömer**'e getirdi. Fakir yine geldi ve üzüm istedi. **İbn-i Ömer** yine:

«— Üzümü ona verin.» dedi.

Sonra yine bir adam gelip fakirden üzümü bir dirheme aldı ve **İbn-i Ömer**'e getirdi. Fakir tekrar gelmek istedi, fakat mani oldular. Eğer **İbn-i Ömer** üzümün başına gelenleri bilseydi ondan hiç tatmazdı.[77]

Yine **Nâfî** anlatıyor:

İbn-i Ömer hastaydı. Canı üzüm istedi. Bir dirheme bir salkım üzüm

---

[76] **El-Hılye: 1/245.**

[77] **Hılye: 1/297.**

alıp önüne getirdim. Bir fakir geliyor, **İbn-i Ömer** üzümü ona vermelerini emrediyordu. Öyle ki, artık dayanamadım ve galiba üçüncü, yahut dördüncü gelişinde:

— Yazık sana, utanmıyor musun?» dedim ve üzümü bir dirheme satın alıp tekrar **İbn-i Ömer**'e getirdim. O da yedi.[78]

Osman b. Ebi'l-As'ın İnfâkı :

Ebî Nadra anlatıyor:

Zilhicce'nin ilk on günü içinde **Osman b. Ebî'l-As**'ın yanına gittim. Dostlarıyle sohbet etmek için ayırdığı bir odada oturuyordu. Yanına bir koç getirdiler. Koçun sahibine:

«— Kaça aldın?» diye sordu. O da:

«— Oniki dirheme.» diye cevap verince, ben:

«— Eğer oniki dirhemim olsaydı bu koçu alır, keser, çoluk çocuğuma yedirirdim.» dedim.

Kalkıp giderken **Osman** bana, içinde elli dirhem olan bir kese verdi. Muhtaç olmam sebebiyle Allah rızası için verdiği bu dirhemlerden daha bereketli hiç para görmedim.[79]

Hz. Aişe'nin İnfâkı :

Bir gün bir yoksul gelip **Hz. Aişe**'den birşeyler istedi. **Hz. Aişe** oruçluydu ve evde bir ekmekten başka birşey yoktu. Köleye:

«— Ekmeği yoksula ver.» dedi. Köle ise:

«— Eğer onu verirsen iftar edecek birşey kalmıyor.» dedi. **Hz. Aişe** tekrar:

«— Onu yoksula ver.» dedi. Ben de verdim. Akşam olunca, ehl-i beytten biri, yahut bir başkası bize bir koyun ve ekmek getirdi. **Hz. Aişe** beni çağırarak:

«— Bundan ye, bu, verdiğinden daha hayırlıdır.» dedi.

İmam Mâlik diyor ki:

Şöyle bir hâdise duydum: Bir fakir, Hz. Peygamber'in zevcesi **Hz. Aişe**'ye gelerek, kendisine yiyecek birşeyler vermesini istedi. **Hz. Aişe**'nin yanında üzüm vardı. Oradakilerden birine:

«— Üzümden bir tane al da ona ver.» dedi.

O adam şaşırıp hayretle bakmaya başladı. Bunun üzerine **Hz. Aişe**:

«— Ne o, hayret mi ediyorsun? Bu tanede ne kadar zerre var biliyor musun?» dedi.[80]

---

[78] **Hılye: 1/127, El-İsâbe: 2/248, Mecme'uz-Zevâid: 9/347, İbn-i Sa'd: 4/117.**

[79] **Taberanî, Mecma'uz-Zevâid: 9/371.**

[80] **İmam Mâlik: Muvatta: 390.**

YOKSULLARA BİZZAT VERMENİN FAZİLETİ

Muhammed b. Süfyan, babasından naklediyor:

Harise b. Numan'ın gözleri görmüyordu. Bu sebeple, eviyle mescid arasına bir ip çekmişti. Bir yoksul geldiğinde, zembilinden birşey alır ve ipten tutarak, yoksulun yanına kadar gider ve eliyle verirdi. Ailesi ona:

«— Biz yaparız, sen niye uğraşıyorsun?» dediğinde, o şöyle derdi:

«— Ben, Resûlüllah'ın şöyle buyurduğunu duydum: Yoksullara insanın kendi eliyle vermesi, onu kötü âkıbetlerden korur.»[81]

Amr el-Leysî diyor ki:

Vasile b. Eska'nın yanındaydık. Yanına bir yoksul geldi. **Vasile** bir ekmek aldı, yanına biraz da para koyarak, götürüp ona verdi. Ben:

«— Yâ **Ebâ'l-Eska**, ailenden bu işi yapacak kimse yok mu?» diye sordum. O:

«— Var. Fakat kim birşey alıp, götürüp yoksula verirse, her adımına karşılık bir günahı silinir. Sadakayı, fakirin avucuna koyunca da attığı her adıma karşılık on günahı silinir.» dedi.[82]

Nafî anlatıyor:

İbn-i Ömer her akşam, yemekte ailesini toplardı. Bir biçârenin sesini işitince et ve ekmekten nasibi neyse alır ve ona götürürdü. Döndüğünde çoğu zaman ailesi yemeği bitirmiş olurdu. Eğer sofrada birşey kalmışsa, onu yerdi, yoksa aç karnına sabahlardı.[83]

---

[81] **Taberânî: 1/299, Hılye: 1/365, İbn-i Sa'd: 3/52.**
[82] **İbn-i Asâkir, Kenz'ul-Ummal: 3/315.**
[83] **İbn-i Sa'd: 4/122.**

YOKSULLARA YAPILAN YARDIM

Enes (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) bir gün mescide girdi. Üzerinde, kenarları kalın dokunmuş Necran malı bir elbise vardı. O esnada, Peygamberin arkasından bir Bedevî geldi ve elbisesini öylesine çekti ki, mübarek boyunlarında iz bıraktı. Sonra:

«— Yâ Muhammed, Allah'ın sana verdiği maldan, yanında bulunan zekâttan bize de ver.» dedi.

Resûlüllah, Bedevîye döndü, tebessüm ederek:

«— Ona istediğini verin.» buyurdu.[84]

Ebû Hüreyre anlatıyor:

Biz, Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber sabahları mescidde bir müddet otururduk. Resûlüllah, hücre-i saadetlerine gitmek isteyince, biz ayağa kalkar, içeriye girinceye kadar ayakta beklerdik. Bir gün, yine evlerine gitmek için kalktılar. Daha mescidden çıkmamışlardı ki, yanına bir Bedevî geldi, ve:

«— Yâ Muhammed, bana iki deve ver. Çünkü o, ne senin ne de babanın malı.» dedi ve Peygamberin ridasını çekti. Öyle kuvvetli çekmişti ki, Peygamberin boynu kızarmıştı. O zaman Resûlüllah:

«— Ridamı çekmeden önce sana, hakkını vermediğim için Allah'tan af diliyorum.» buyurdu. Ve bunu üç defa tekrarladı. Sonra bir adam çağırarak, ona:

«— Bu adama biri arpa, diğeri hurma yüklü iki deve ver.» buyurdu.[85]

Numan b. Mukarrin şöyle anlatıyor:

Dörtyüz Müzeyneli ile beraber Resûlüllah'a geldik. Resûlüllah (s.a.v.) bize gerekli talimatı verdi. İçimizden biri:

«— Yâ Resûlallah, hiç yol azığımız yok.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah, **Hz. Ömer** (r.a.) e:

---

[84] **Kenz'ul-Ummal: 4/43, Buharî, Müslim, El-Bidâye: 6/38.**

[85] **Kenz'ul-Ummal: 4/47; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; El-Bidâye: 6/38.**

«— Onlara gerekli yiyeceği ver.» dedi. **Hz. Ömer** ise:

«— Yanımda, az miktarda hurma var. Onlara yeteceğini sanmam.» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlüllah:

«— Git onlara gerekli erzakı ver.» dedi.

Hz. Ömer bizi üst kata çıkardı. Orada bir öbek hurma yığılıydı. Bize:

«— Alın.» dedi. Herkes ihtiyacı kadarını aldı. Ben en sondaydım. Sıra bana gelince bir de baktım, dörtyüz adam aldığı halde hurma hiç eksilmemişti.[86]

Dükeyn b. Saîd el-Hüs'amî anlatıyor:

Biz, dörtyüzkırk kişi Resûlüllah'a geldik. Resûlüllah'dan yiyecek bir şeyler istedik. Nebî (s.a.v.), **Hz. Ömer**'e:

«— Kalk, onlara istediklerini ver.» dedi. **Hz. Ömer** ise:

«— Yâ Resûlallah, yanımda sadece sıcak günlerde bana ve çocuklarıma yetecek kadar yiyecek var.» dedi. Resûlüllah tekrar:

«— Kalk ve onlara istediklerini ver.» buyurdu. **Hz. Ömer** de:

«— Başüstüne.» dedi ve kalktı. Biz de beraber kalkdık. Bizi bir odanın önüne götürdü. Cebinden bir anahtar çıkardı ve odanın kapısını açtı. Bir de ne görelim: Odanın içi hurma doluydu. **Hz. Ömer:**

«— Alınız.» dedi. Herkes ihtiyacı kadarını aldı. Ben en arkadaydım. Sıra bana gelince, baktım ki hurmalar sanki hiç eksilmemiş gibi duruyordu.[87]

Eflah b. Kesîr anlatıyor:

İbn-i Ömer hiçbir yoksulu geri çevirmezdi. Öyle ki, bu bir cüzzamlı da olsa ve parmaklarından kan da damlasa, yine onunla aynı kapdan yemek yerdi.[88]

---

86 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberanî; Mecma'uz-Zevâid: 8/308.**
87 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberânî; Mecma'uz-Zevâid: 8/304. Hılye: 1/365.**
88 **Hılye: 1/300.**

ZEKÂT VE SADAKA

Hasan'ul-Basrî anlatıyor:

Ebû Bekir es-Sıddîk sadakasını gizlice Nebî (s.a.v.) e getirdi ve:

«— Yâ Resûlallah, bu benim sadakam. Şimdilik bunu veriyorum. Sonra yine vereceğim.» dedi.

Daha sonra, **Hz. Ömer** sadakasını açıktan getirdi ve:

«— Yâ Resûlallah, işte bu benim sadakam. Allah'tan onun ecrini beklerim.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Yâ **Ömer, Ebû Bekr**'i geçmek istediğin halde yine kaybettin. Sizin sadakalarınız arasındaki fark, sözleriniz arasındaki fark kadar büyüktür.» buyurdu.[89]

İbn-i Ömer diyor ki:

Resûlüllah (s.a.v.) bir defasında:

«— Kim Roma kuyusunu satın alıp da müslümanlara tasadduk edecek? Buna karşılık Allah, kıyamet gününde onun susuzluğunu giderecektir.» buyurunca, **Osman b. Affan** hemen onu satın aldı ve müslümanların istifadesine sundu.

Beşir el-Eslemî anlatıyor:

Muhacirler Medine'ye geldiklerinde oranın suyunu beğenmediler. **Gıfar Oğulları**'ndan bir adamın da «Roma» denilen bir kaynağı vardı. Bir müd karşılığında bir kırba su satıyordu. Resûlüllah (s.a.v.), ona:

«— Onu bana, cennetteki bir pınar karşılığı sat.» dedi. Adam ise:

«— Yâ Resûlallah, benim ve ailemin bundan başka birşeyimiz yok. Onun için satamam.» diye cevap verdi.

Bu hâdise, **Hz. Osman**'a nakledilince, otuzbeşbin dirheme hemen orasını satın aldı. Sonra, Nebî (s.a.v.) e gelerek.

«— Yâ Resûlallah, eğer onu satın alırsam, o adama va'dettiğin cennet pınarını bana da va'deder misin?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Tabiî.» deyince, **Hz. Osman:**

---

[89] **Hılye: 1/32; El-Müntehab: 4/348.**

«— Onu satın aldım ve müslümanların istifadesi için tasadduk ediyorum.» dedi.[90]

Talha'nın hanımı **Su'da** diyor ki:

Talha bir gün yüzbin dirhem tasadduk etti. Halbuki elbisesi eskiydi. Elbisesini yamadığım için o gün mescide gidememişti.[91]

Abdurrahman b. Avf ise, Peygamber zamanında malının bir kısmı olan dörtbin dirhemi tasadduk etti. Sonra kırkbin dirhem, daha sonra da yine kırkbin dirhem tasadduk etti.[92]

Sâib b. Ebî Lübâbe (r.a.) anlatıyor:

Allah, **Ebû Lübâbe**'nin tevbesini kabul edince, Resûlüllah (s.a.v.) a gelip:

«— Yâ Resûlallah, başıma birtakım felâketler getiren kavmimin yurdundan göçüyorum. Malımın hepsini de Allah ve Resûlünün yolunda feda ediyorum.» dedi. O zaman, Resûlüllah:

«— Yâ **Ebâ Lübâbe!** Malının üçte birini tasadduk edersen yeter.» buyurdu. O, üçte birini tasadduk etti.[93]

Numan b. Humeyd diyor ki:

Dayımla beraber, Medâin'deki **Selmân-ı Farisî**'nin yanına gittim. O hurma yapraklarıyla sepet yapıyordu. Bize şöyle dedi:

«— Bir dirheme hurma yaprağı alıyor, onlarla sepet yapıp, üç dirheme satıyor, bu üç dirhemin biriyle tekrar hurma yaprağı alıyor, birini ailemin geçimi için ayırıyor, bir dirhemini de tasadduk ediyorum. Eğer **Ömer b. Hattab** bunu bıraktırmasaydı yapmaya devam ederdim.» (Selman **Hz. Ömer**'in Medâin'deki valisiydi.)[94]

---

[90] **Taberânî, İbn-i Asâkir, El-Müntehab: 5/11.**
[91] **Hılye: 1/88.**
[92] **Bidâye: 7/163; Hılye: 1/99.**
[93] **Müstedrek: 3/632.**
[94] **İbn-i Sa'd: 4/64.**

ALLAH YOLUNDA VERİLEN HEDİYELER

Ebû Mes'ud'dan:

Biz, Nebî (s.a.v.) ile beraber bir savaşa katılmıştık. Halk o kadar sıkıntıya düşmüştü ki, müslümanların yüzlerindeki kederi ve münafıkların yüzlerindeki sevinci gördüm. Bunu Resûlüllah (s.a.v.) da farkedince:

«— Vallahi, daha güneş batmadan Allah size rızık verecek.» buyurdu. **Hz. Osman,** Allah ve Resûlünün vadettikleri şeyin gerçekleşeceğini biliyordu. Hemen, üzerindeki yüklerle beraber ondört deve satın aldı ve bunlardan dokuzunu Peygambere gönderdi. Resûlüllah (s.a.v.) bunları görünce:

«— Bunlar nedir?» diye sordu. Getiren adam da:

«— Bunlar, **Osman**'ın sana hediyesidir.» dedi. Resûlüllah'ın yüzünde sevinç, münafıklarda ise keder görünmeye başladı. Daha sonra Resûlüllah ellerini koltuk altları görününceye kadar kaldırdı ve **Hz. Osman**'a, ne o zamana kadar, ne de ondan sonra benzerini hiç kimseye yapmadığı hayır dua etti ve şöyle dedi:

«— Allah'ım, Sen de **Osman**'a ver. Allah'ım, O'nun yüzüsuyu hürmetine ver.»[95]

İbn-i Abbas anlatıyor:

Müslümanlardan bir ailenin bir aylık, bir cuma veya Allah'ın dilediği kadar bir zaman geçimini temin etmem, benim için ikinci bir defa hac yapmaktan daha iyidir. Allah rızası için bir kardeşime bir tabak yemek vermem, Allah yolunda infâk edeceğim bir dinardan daha önemlidir.[96]

---

[95] **Taberânî; Mecma'uz-Zevâid: 9/85; El-Müntehap: 5/12.**

[96] **Hılye: 1/328.**

FAKİRLERİ DOYURMA

Ali (r.a.) diyor ki:

«— İnsanlara bir miktar yemek yedirmem, benim nazarımda çarşıya çıkıp, bir köle almak ve onu azâd etmekten daha üstündür.»[97]

Abdulvahid b. Eymen, babasından şöyle naklediyor:

Cabir (r.a.) e misafirler geldi. O da ekmek ve bir miktar da sirke getirdi ve:

«— Yiyiniz. Ben, Resûlüllah'ın şöyle dediğini işittim: «Sirke ne güzel katıktır.» Misafirlerin, önlerine konanı hakîr görmeleri ve ev sahibinin de evinde olanı onlara ikram etmekten utanması ne kötü.»[98]

Humeyd'ut-Tavîl'den:

Enes b. Mâlik hastaydı. Onu ziyaret için bir grup insan geldi. **Enes,** cariyesine:

«— Haydi, dostlarımıza, evimizde ne varsa getir. Ben Resûlüllah'ın: «İyi ahlâk cennet amellerindendir.» buyurduğunu duydum.» dedi.[99]

Şakîk b. Seleme anlatıyor:

Ben ve bir arkadaşım, **Selmân-ı Farisî'**nin yanına gittik. Bize:

«— Eğer Resûlüllah, misafire karşı, daha iyişini ikram edeyim diye sıkıntıya düşmekten men etmeseydi, sizin için külfetlere katlanırdım,» dedi ve ekmekle tuz getirdi. Arkadaşım:

«— Tuzun içinde baharat da olsaydı.» dedi. Bunun üzerine **Selmân,** su kabını rehin vererek baharat getirtti. Yemekten sonra arkadaşım:

«— Bize kanaat veren Allah'a hamdolsun.» dedi. Bunun üzerine **Selmân** da:

«— Eğer verdiği rızka kanaat etseydin, su kabın rehin olmazdı.» diye cevap verdi.[100]

---

97 **Buharî: Kitab'ul-Edeb; Kenz'ul-Ummal:** 5/65.
98 **Beyhakî; Kenz'ul-Ummal:** 5/64; **Mecma'uz-Zevâid:** 8/180.
99 **Taberânî; Tergîb:** 4/152; **Mecma'uz-Zevâid:** 8/177; **İbn-i Asâkir:** 1/438.
100 **Taberânî; Mecma'uz-Zevâid:** 8/179.

Bir başka rivâyette: «Resûlüllah bizi, misafire elinizde olmayan şeyi ikram için külfete girmekten men etti.» deniyor.

Hamza b. Suheyb'den: «**Suheyb** pek çok insanı doyuruyordu. **Ömer** (r.a.), ona:

«— Yâ **Suheyb**, sen pek çok insanı doyuruyorsun. Bu, malın israfı değil midir?» deyince, **Suheyb:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Sizin en hayırlınız, başkalârını doyuran ve verilen selâmı alandır. İşte Resûlüllah'ın bu sözü beni, başkalarını doyurmaya sevkediyor.» dedi.[101]

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Yemek Vermesi :

Cabir anlatıyor: Ben evimde oturuyordum. Resûlüllah (s.a.v.), evime gelerek beni çağırdı. Yanına gittim. Elimden tuttu. Beraberce zevcelerinden birinin odasına gittik. Önce o girdi. Sonra benim girmeme izin verdi, ben de perdeyle ayrılan kısma girdim. Resûlüllah:

«— Yiyecek birşeyler var mı?» diye sordu. İçerden:

«— Var.» dediler. Ve üç çörek getirip sofraya koydular. Resûlüllah (s.a.v.) çöreklerden birini kendi önüne koydu. Diğerini benim önüme koydu. Üçüncüyü de ikiye bölüp yarısını kendi önüne, yarısını da benim önüme koydu. Sonra:

«— Katık var mı?» diye sordu.

«— Sadece biraz sirke var.» dediler. Resûlüllah da:

«— Getirin. O ne güzel katıktır.» buyurdu.[102]

Abdullah b. Selâm diyor ki: Nebî (s.a.v.), **Osman** (r.a.) ı, un, yağ ve bal yüklü bir deve götürürken görünce:

«— Deveyi çökert.» dedi. **Osman** da deveyi çökertti. Resûlüllah bir çömlek getirtti. İçine un, yağ ve baldan bir miktar koydu. Sonra altının yakılmasını emretti. Yemek pişince:

«— Yiyin.» dedi. Kendisi de yedi ve:

«— İşte, bu, İranlıların «helva» dediği şeydir.» buyurdu.[103]

Abdullah b. Büsr'den:

Nebî (s.a.v.) in «**Garrâ**» denilen ve dört kişi tarafından taşınan büyük bir leğeni vardı. Kurban Bayramı'nda, bayram namazı kılındıktan sonra, o leğen getirildi. İçinde tirit pişirildi. Halk leğenin etrafına oturdu. Yer daralınca Resûlüllah diz üstü oturdu. O anda bir Bedevî gelip:

«— Niye böyle oturuyorsunuz?» diye sordu. Nebî (s.a.v.) de:

---

[101] **Hılye: 1/153.**

[102] **Müslim: 2/182; Cem'ul-Fevâid: 1/295.**

[103] **Taberânî; Cem'ul-Fevaid: 1/297; Mecma'uz-Zevâid: 5/38**

«— Allah beni kerîm bir kul kıldı. İnatçı, cebbar biri kılmadı.» dedi ve devamla:

«— Leğenin kenarlarından yiyiniz' Ortasını bırakınız. Bereketi ordadır.» buyurdu.[104]

Ebû Bekr'in Yemek Vermesi :

Abdurrahman b. Ebî Bekr anlatıyor:

Bir akşam üzeri, bize misafirler geldi. Babam da Resûlüllah ile konuşuyordu. Dışarı çıktı ve:

«— Yâ **Abdurrahman,** misafirlere birşeyler ikram et.» dedi. Akşam olunca, onlara yiyecek getirdik. Fakat misafirler yemediler ve:

«— Aile reisi gelip de bizimle beraber yemedikçe yemeğe başlamayacağız.» dediler. Ben ise:

«— Babam sinirli bir adamdır. Eğer yemezseniz bana kızar.» dedim. Fakat onlar:

«— Hayır, yemeyiz.» dediler. Nihayet babam geldi. Misafirlerden hiçbiri daha yemeğe başlamamıştı.

«— Misafirleri doyurdunuz mu?» diye sordu. Ev halkı da:

«— Hayır, doyurmadık.» dediler.

«— Ben, **Abdurrahman'**a söylemedim mi?» dedi. Ben ise, babamdan uzaklaştım.

«— Yâ **Abdurrahman**!» diye seslendi. Ben yanına gelmedim.

«— Ey akılsız, yemin ediyorum. Sesimi duyunca hemen gel!» dedi. Ben de geldim ve:

«— Vallahi, benim suçum yok. İşte misafirlerin. Onlara sor. Onlara yemek getirdim. Fakat sen gelmeden yemek yemeyiz, dediler.» dedim. O zaman, babam:

«— Niye ikram edilen şeyi kabul etmiyorsunuz? Vallahi bu gece yemek yemiyeceğim.» dedi. Misafirler ise:

«— Vallahi, sen yemeden biz de yemeyiz.» dediler. Babam da:

«— Bu geceki gibi kötü bir gece hiç görmedim, yazık size, niçin getirilen yemeği yemiyorsunuz?» dedi ve sonra şöyle devam etti:

«— Yemek yemem diye ettiğim yemin şeytan işiydi. Yemeği getirin!» dedi. Yemek geldi. Besmele çekti ve yedi. Misafirler de yediler. Sabah olunca, Peygamber'in yanına koştu ve:

«— Yâ Resûlallah, onlar sözünde durdu. Ben yeminimi bozdum.» dedi ve olanları anlattı. O zaman, Resûlüllah:

---

[104] **Ebû Dâvud; El-Mişkât:** 361.

«— Onların en hayırlısı ve en iyisisin.» buyurdu. Babamın keffâret verdiğini duymadım.[105]

Ömer b. Hattab'ın Verdiği Yemek :

Eslem diyor ki: **Ömer b. Hattab**'a:

«— **Zahr**'da kör bir deve var.» dediler. **Hz. Ömer** de:

«— Onu ehl-i Beyt'e götürün de faydalansınlar.» dedi. Ben:

«— O kördür.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Onu diğer develerin arasına katarlar.» dedi. Ben yine:

«— Nasıl otlayacak?» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Bu deve cizye olarak toplanan hayvanlardan mı? Yoksa zekât olarak alınan hayvanlardan mı?» diye sordu.

«— Cizye olarak toplanan hayvanlardan.» dedim. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Herhalde siz onu yemek istiyorsunuz?» dedi. Ben de:

«— Üzerinde cizye hayvanlarına vurulan damga var.» dedim. **Hz. Ömer**, onun getirilmesini emretti. Deve getirildi ve boğazlandı. **Hz. Ömer'**in yanında dokuz tabak vardı. O tabaklara meyva ve nefis yiyecekler koyar ve Nebî (s.a.v.) in zevcelerine gönderirdi. Kendi kızı **Hafsa'**ya ise en son gönderdiğinden, bazen ona düşen pay eksik de oluyordu. O gün yine o tabaklara, kesilen devenin etinden koydu ve peygamberin zevcelerine gönderdi. Etin geri kalan kısmının pişirilmesini emretti. Sonra, Muhâcirleri ve Ensarı yemeğe davet etti.[106]

Talha b. Ubeydullah'ın Verdiği Yemek :

Seleme b. Ekva'dan: **Talha b. Ubeydullah** bir dağ eteğinde bir kuyu satın aldı ve halka yemek verdi. **Resûlüllah** bunu duyunca:

«— Sen çok cömertsin, ey **Talha**!» dedi.[107]

Cafer b. Ebû Talib'in Verdiği Yemek :

Ebû Hureyre anlatıyor:

Müslümanlar içinde yoksullara en fazla yardım eden **Cafer b. Ebî Talib'**di. Bizi götürür ve evinde ne varsa bize yedirirdi. Hatta bazen, bize, içinde hiçbir şey olmayan yağ tulumunu getirir ve içini açar. Biz de içindekini yalardık.[108]

---

105 **Müslim: 2/186.**
106 **Mâlik; Cem'ul-Fevâid: 1/296.**
107 **El-Müntehab: 5/67.**
108 **İbn-i Sa'd: 4/28.**

Suheyb b. Rumi'nin Verdiği Yemek :

Suheyb diyor ki: Resûlüllah için bir yemek hazırladım. Resûlüllah bir cemaat arasında otururken yanına vardık. Biraz yaklaştım ve işaret ettim. O da, bana:

«— Bunlar da mı?» diye işaret etti. Ben:

«— Hayır.» dedim. Bunun üzerine Resûlüllah sustu. Yerimden kalktım. Kalktığımı görünce, bana işaret etti ve:

«— Bunlar da mı?» dedi.

«— Hayır.» dedim. Bu, iki veya üç defa tekrar edildi. Sonunda ben:

«— Evet, onlar da.» dedim. Peygamber için hazırladığım yemek azdı. Resûlüllah geldi. Ötekiler de geldiler ve yemeği yediler. Yemekten bir miktar da arttı.[109]

Abdullah b. Ömer'in Verdiği Yemek :

Muhammed b. Kays anlatıyor:

Abdullah b. Ömer, sofrasında yoksul olmayınca yemek yemezdi. Öyle ki, bu, vücuduna zarar vermeye başlamış ve hasta düşmüştü. Karısı ona, bir miktar hurma hazırladı, yiyince de su verdi.

Ebû Bekr b. Hafs: Abdullah b. Ömer'in, sofrasında bir yetim bulunmadan yemek yemediğini söylüyor.[110]

Abdullah b. Ömer, öğle ve akşam yemeği yerken, çevresindeki yetimleri çağırır ve yemeği onlarla beraber yerdi. Yine bir öğle vakti yemek yiyecekti. Bir yetime adam gönderdi. Fakat onu bulamadılar. Onun, yemekten sonra içtiği, buğdaydan yapılma tatlı bir içkisi vardı. Daha sonra o yetim bulunup getirilince beraberce yemek yediler. Yemekten sonra **İbn-i Ömer** elindeki içeceği şeyi ona verdi ve:

«— Bunu al, çok beğeneceksin.» dedi.

Meymûn b. Mihran anlatıyor:

İbn-i Ömer'in karısına, kocasına iyi bakmadığı için kızdılar ve:

«— Bu ihtiyara hizmet etmeyecek misin?» dediler. Karısı ise:

«— Ona ne yapabilirim ki? Ne zaman yemek yapsak, başkalarını da çağırıyor.» dedi.

Bu ikazdan sonra **İbn-i Ömer**'in karısı, kocası mescidden çıkınca yolu üzerinde oturup bekleyen yoksullara yemek gönderdi ve onları doyurdu. Sonra da onlara:

---

109 **Hılye:** 1/154.
110 **Hılye:** 1/298.

İbn-i Ömer, mescidden çıkıp da eve gelince:

«— Filân ve falanı yemek için çağırın.» dedi. Karısı ise, onlara yemek göndermişti. Ve onlara:

«— Eğer sizi çağırırsa, sakın gelmeyin!» demişti. Onlar gelmeyince **İbn-i Ömer:**

«— Bu akşam yemek yememi istemiyorsunuz?» dedi ve o akşam birşey yemedi.[111]

Ebû Cafer el-Kârî anlatıyor:

Azatlı kölem, bana şöyle anlattı: Kendisine hizmet etmek için **İbn-i Ömer** ile beraber yola çıktım. Her su başında konaklayınca, orada oturanları yemeğe davet ediyordu. Oranın gençleri gelip onunla beraber yemek yiyorlardı. **İbn-i Ömer** ise, ya iki lokma alıyordu veya üç. **Cuhfe'** de konakladığında yine onun sofrasına geldiler. Çıplak, esmer bir çocuk da geldi. **İbn-i Ömer** onu çağırdı. Çocuk da:

«— O kadar sıkışık ki, oturacak yer bulamıyorum.» dedi. Baktım, **İbn-i Ömer** biraz çekildi ve çocuğu yanına oturttu.[112]

Yine **Ebû Cafer el-Kârî** anlatıyor:

İbn-i Ömer'le beraber, Mekke'den Medine'ye doğru yola çıktım. Onun, içi tirit dolu bir kabı vardı. Etrafına insanları, çocukları ve dostlarını toplar, hepsi ondan yerlerdi. Öyle ki, oturacak yer kalmadığında, bir kısmı da ayakta yerdi. **İbn-i Ömer**'in yanında, üzerinde su ve meyve suyu dolu iki güğümü olan bir de devesi vardı. Herkes, içi meyve suyu ile karışık sevük dolu kaplardan doyuncaya kadar yer, içerdi.[113]

Maan diyor ki:

İbn-i Ömer bir yemek yaptığında, geçen hal-i vakti yerinde adamı çağırmaz, fakat çocukları ve yeğenleri tam aksine böylelerini çağırırlardı. Eğer fakir bir insan geçerse onu kendisi davet ettiği halde, öbürleri davet etmezlerdi. **İbn-i Ömer,** çocukları için:

«— İştahı olanları bırakırlar da, iştahı olmayan tokları davet ederler.» derdi.[114]

Abdullah b. Amr b. As'ın Verdiği Yemek :

Süleyman b. Rebîa'dan:

Ben, **Muaviye**'nin halifeliği zamanında, **Muntasır b. Haris ed-Dabiy** ve Basralı kurralardan bir cemaatle birlikte hacca gitmiştim. Onlar:

---

[111] **Hılye: 1/298; İbn-i Sa'd: 4/122.**
[112] **Hılye: 1/302.**
[113] **İbn-i Sa'd: 4/109.**
[114] **İbn-i Sa'd: 4/109.**

«— Muhammed (s.a.v.) eshabından, bize hadîs söyleyecek bir adamla görüşmeden geri dönmeyelim.» dediler. Biz böyle bir adamı soruşturup dururken, **Abdullah b. Amr b. As**'ın Mekke'nin alt taraflarında konakladığını haber verdiler. Biz de onunla görüşmek üzere yola çıktık. Yolda, ikiyüz yük ve yüz de binek olmak üzere üçyüz deveden müteşekkil bir kervana rastladık.

«— Bu kervan kimin?» diye sorduk.

«— **Abdullah b. Amr**'ın.» dediler.

«— Bunun hepsi onun mu?» dedik. —Biz, onun insanların en mütevazisi olduğunu duyuyorduk—.

«— Bu yüz deve, **Abdullah b. Amr**'ın kardeşlerine gidiyor. İkiyüz yük devesine gelince, onlar da kendisine gelen misafir ve şehirliler için.» dediler. Biz buna çok hayret ettik.

«— Buna şaşmayın. **Abdullah b. Amr** zengin bir adamdır. Gelen misafirlere büyük ikramlarda bulunmanın vazife olduğuna inanır.» dediler. Biz de:

«— Bizi ona götürün.» dedik.

«— O, Mescid'i Haram'dadır.» dediler.

Onu aramaya başladık ve **Kâbe**'nin arkasında oturur bir vaziyette bulduk. Kısa boylu, gözleri çapaklı bir adamdı. Üzerinde iki hırkası ve bir de sarığı vardı. Gömleği yoktu. Ayakkabılarını sol omuzuna asmıştı.[115]

Sa'd b. Ubâde'nin Verdiği Yemek :

Sa'd b. Ubade anlatıyor:

Nebî (s.a.v.) e bir tabak dolusu beyin getirdim. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bu ne?» diye sordu. Ben de:

«— Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin olsun ki, kırk hayvan kestim ve seni beyinle doyurmak istedim.» dedim. Nebî (s.a.v.) de yedi ve bana hayır duada bulundu.[116]

Hz. Enes'den:

Sa'd b. Ubade, Nebî (s.a.v.) i davet etti ve ona hurma ve ekmek getirdi. Resûlüllah da yedi. Sonra bir bardak süt getirdi. Resûlüllah onu içti ve:

«— Yemeğinizi iyi insanlar yesin. Oruçlular sizin yanınızda oruçlarını açsın, melekler size dua etsin. Allah'ım, **Sa'd b. Ubade** ailesine mağfiret et.» diye dua etti.[117]

---

[115] **Hılye: 1/291; İbn-i Sa'd: 4/12.**
[116] **Kenz'ul-Ummal: 7/40.**
[117] **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal: 5/66.**

Urve anlatıyor:

Sa'd b. Ubade'yi gördüm. Evinin balkonundan:

«— Kim et ve yağ yemek isterse **Sa'd b. Ubade**'ye gelsin!» diye nida ediyordu. Oğlunu da aynı şekilde, halkı davet ederken gördüm. Ben gençken, Medine sokaklarından birinde yürüyordum. **Abdullah b. Amr**, Âliye'deki arazisine giderken, bana rastladı ve:

«— Ey genç, gel, bak bakalım. **Sa'd b.. Ubade**'nin balkonunda nida eden biri var mı?» dedi. Baktım:

«— Hayır, kimse yok.» dedim. O da:

«— Doğru söylüyorsun.» dedi.[118]

Ebû Şuayb el-Ensârî'nin Verdiği Yemek :

Ebû Mes'ud el-Ensârî'den:

Ensardan **Ebû Şuayb** denilen bir kişi ve onun bir kasap kölesi vardı. (Bir gün) **Ebû Şuayb**, kölesine:

«— Bana beş kişilik yemek yap. Ben, Resûlüllah da dahil olmak üzere beş kişiyi yemeğe devat edeceğim.» dedi. Ve Resûlüllah'la beraber beş kişiyi davet etti. Resûlüllah yanında dört davetli ile giderken yolda peşlerine bir adam da takıldı. **Ebû Şuayb**'ın evine varıldığında Nebî (s.a.v.), **Ebû Şuayb**'e:

«— Sen bizi beş kişi olarak davet etmiştin. Şu kişi bizim peşimize takılıp geldi. Bak dilersen izin ver, girsin, istersen bırak gitsin.» buyurdu. **Ebû Şuayb:**

«— Onu bırakmam yâ Resûlallah, izin verdim.» dedi.[119]

Ebû Mes'ud'dan bir başka rivayette şu da vardır:

Ebû Şuayb, Resûlüllah (s.a.v.) ı görüp de aç olduğunu anlayınca, gelip kölesine:

«— Ne duruyorsun? Bize beş kişilik yemek yap.» dedi.[119a]

Hayyad'ın Verdiği Yemek :

Enes (r.a.) den:

Hayyad, Resûlüllah (s.a.v.) ı yemeğe davet etti. Resûlüllah (s.a.v.) la beraber o davete gittim. Resûlüllah (s.a.v.) ın önüne arpa ekmeği ve içinde kabakla güneşte kurutulmuş et bulunan çorba kondu. Baktım, Resûlüllah (s.a.v.), tabaktaki kabakları seçip yiyordu. O günden beri, kabağı severim.[120]

---

[118] **İbn-i Sa'd: 3/142.**
[119] **Buharî; Müslim: 2/176.**
[119a] Buharî, Müslim 2/176.
[120] **Müslim: 2/180.**

Câbir b. Abdullah'ın Verdiği Yemek :

Câbir (r.a.) den:

Hendek savaşında, biz hendek kazarken önümüze sert ve büyük bir kaya parçası çıktı. Ashab, Resûlüllah (s.a.v.) a gelip:

«— Hendekte büyük ve sert bir kaya parçası var.» dediler. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ben ineyim.» buyurdu. Sonra kalktı. Karnında bir taş bağlıydı. Çünkü biz üç gündür birşey yememiştik. Balyozu aldı ve kayaya vurdu. Kaya tuzla-buz oldu. Ben:

«— Yâ Resûlallah, izin ver de eve gideyim.» dedim. Sonra eve gittim ve hanımıma:

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın, hiç kimsenin tahammül edemeyeceği derecede aç olduğunu gördüm. Yiyecek birşeyler var mı?» diye sordum.

«— Biraz arpa ve bir oğlak var.» dedi. Oğlağı kestim. Tencerede et pişinceye kadar da arpa ununu yoğurduk. Hamur ekşimek ve et de ocakta pişmek üzereydi. Resûlüllah (s.a.v.) a geldim ve:

«— Yâ Resûlallaı, biraz yemeğim var. Sen ve bir-iki kişi daha buyrun.» dedim. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Yemek ne kadar?» diye sordu. Ben de söyledim. Bunun üzerine:

«— İyi, çokmuş.» dedi. Sonra da:

«— Hanımına söyle, ben gelinceye kadar tencereyi ocaktan indirmesin, ekmeği de tandırdan çıkarmasın.» dedi. Daha sonra eshaba dönerek:

«— Haydi buyurun.» dedi. Muhacirler ve Ensar kalktılar. Ben eve geldim ve hanıma:

«— Eyvah, Resûlüllah (s.a.v.) muhacirler, ensar ve daha birçokları geliyorlar.» dedim. Hanımım ise:

«— Resûlüllah sana yemeğin miktarını sordu mu?» dedi.

«— Evet.» dedim.

Onlar eve gelince, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Gürültü yapmadan girin.» dedi. Resûlüllah, ekmeği bölüyor, üzerine tencereden et koyuyor, tencerenin ve fırının kapağını kapıyor, sonra götürüp eshaba veriyordu. Herkes doyuncaya kadar bu şekilde yaptı. Hepsi doyduktan sonra bir miktar da arttı. Resûlüllah, hanımıma:

«— Bu artanı yiyin ve başkalarına da verin. Çünkü, kıtlık var.» buyurdu.[121]

---

[121] Buharî

Câbir'den:

Resûlüllah (s.a.v.), yemeğin miktarını öğrenince, orada bulunan bütün müslümanlara:

«— Haydi kalkın, **Câbir**'e gidiyoruz.» buyurdu.

Câbir devamla şöyle diyor:

Ne kadar utandığımı ancak Allah bilir. Kendi kendime:

«— Bir sa' arpa unu ve bir oğlağa herkesi davet ediyor.» dedim. Sonra hanımın yanına gittim ve:

«— Mahvoldum, Resûlüllah (s.a.v.) hendekte çalışanların hepsini getiriyor.» dedim. O zaman, hanımım:

«— Resûlüllah (s.a.v.) yemeğin ne kadar olduğunu sordu mu?» dedi.

«— Evet.» dedim. Bunun üzerine:

«— Allah ve Resûlü daha iyisini bilirler.» dedi. Bunu duyunca benim bütün keder ve üzüntüm dağıldı.

Resûlüllah (s.a.v.) eve geldi ve hanımıma:

«— Sen ekmeği hazırla, eti bana bırak.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) ekmeği bölüp eti üzerine koyuyor, sonra tandırın ve tencerenin kapağını kapatıyordu. Resûlüllah, oradakilerin hepsi doyuncaya kadar ekmek ve et dağıttı. Herkes doyduğu halde, tandır ve tencere eskisi gibi dolu duruyordu. Daha sonra, Resûlüllah (s.a.v.), hanımıma:

«— Kalanı yiyin ve başkalarına verin.» buyurdu. Hanımım da yedi ve bütün gün dağıttı.

Bir rivayette orada bulunanların sekizyüz veya üçyüz olduğu naklediliyor.[122]

Bu hadîs bir başka tarikten de şu şekilde rivayet ediliyor:

Resûlüllah (s.a.v.) bağırarak:

«— Ey hendekte çalışanlar, **Câbir** bir yemek hazırlamış, bizi davet ediyor. Haydi gidelim.» dedi. Sonra bana dönerek:

«— Ben gelinceye kadar tencereyi ocaktan indirmeyin, hamuru da ekmek yapmayın.» buyurdu. Eve döndüm. Resûlüllah (s.a.v.) da, eshabının önünde geliyordu. Hanımım:

«— Senin yüzünden mahvoldum!» dedi. Ben de:

«— Ben sadece senin söylediğini yaptım.» dedim. Karım, hamur çıkardı ve Resûlüllah (s.a.v.) a verdi. O da, hamura üfledi ve dua etti. Sonra tencereye doğru yürüdü ve ona da üfledi ve dua etti. Sonra da:

«— Birini çağırın, beraber ekmeği yapın, tencereyi de doldurun ve ocaktan indirmeyin.» buyurdu.

---

122 **Beyhakî; Bidâye:** 4/97.

Onlar bin kişiydiler. Allah'a yemin ederim ki, doyuncaya kadar yediler, sonra gittiler. Et tenceresi ve hamur ilk halindeki gibiydi. Sanki hiçbir şey eksilmemişti.[123]

Câbir anlatıyor:

Annem bir yemek hazırladı ve bana:

«— Resûlüllah (s.a.v.) a git ve onu yemeğe davet et.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) a geldim. Gizlice onu yemeğe davet ettim ve:

«— Annem biraz yemek hazırlamış.» dedim. Resûlüllah (s.a.v.) eshabına dönerek:

«— Haydi kalkın, yemeğe gidiyoruz.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) la beraber elli kişi daha geldi. Resûlüllah (s.a.v.) kapıya oturdu ve:

«— Onar onar girin.» buyurdu. Hepsi, doyuncaya kadar yediler. Epey bir miktar da arttı.[124]

Ebû Talha el-Ensârî'nin Verdiği Yemek :

Enes (r.a.) den:

Ebû Talha, annem **Ümmü Süleym**'e:

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın sesini işittim. Çok zayıftı. Herhalde aç olsa gerek. Yiyecek birşeyler var mı?» dedi. Annem de:

«— Evet, var.» dedi ve arpadan yapılmış birkaç çörek çıkardı. Sonra başörtüsünün bir kısmıyla onları sardı ve benim abamın altına koydu. Sonra beni Resûlüllah (s.a.v.) a gönderdi. Resûlüllah'a gittim. O, mescidde eshabıyla beraber oturuyordu. Önlerine vardım. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Seni **Ebû Talha** mı gönderdi?» buyurdu.

«— Evet.» dedim.

«— Yemek için mi?» buyurdu.

«— Evet.» dedim. O zaman, Resûlüllah (s.a.v.) beraberindekilere:

«— Haydi kalkın, yemeğe gidiyoruz.» buyurdu. Hepsi kalktılar. Ben önlerinde yürüyordum. **Ebû Talha**'nın yanına geldim ve durumu anlattım. **Ebû Talha** da anneme:

«— Yâ **Ümmü Süleym**, Resûlüllah yanındakilerle beraber geliyor. Halbuki hepsini doyuracak kadar yemeğimiz yok.» dedi. Annem de:

«— Allah ve Resûlü daha iyi bilir.» diye cevap verdi. Sonra **Ebû Talha**, Resûlüllah (s.a.v.) ı karşılamak üzere çıktı. Resûlüllah (s.a.v.), **Ebû Talha** ile beraber geldi. Eve girince:

«— Yâ **Ümmü Süleym**, yanında yiyecek ne varsa getir.» buyurdu. O da yanındaki ekmeği getirdi. Resûlüllah, ekmeğin doğranmasını istedi. Ekmek doğrandı. Sonra **Ümmü Süleym**, yağ kabını sıkarak, çıkan

---

123 **Buharî; Müslim: 2/178.**
124 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 8/308.**

yağı ekmeğe katık yaptı. Resûlüllah (s.a.v.) ekmeğin bereketlenmesi için dua etti, ve:

«— Beraberimde gelenlerden on kişi çağırın.» dedi. Onlar geldiler. Doyuncaya kadar yedikten sonra çıktılar:

«— On kişi daha çağırın.» dedi. Onlar da geldiler. Doyuncaya kadar yedikten sonra çıktılar.

Gelenlerin hepsi doyuncaya kadar, böyle onar onar gelip hazırlanan yemekten yediler. Yetmiş veya seksen kişiydiler.[125]

Eş'as b. Kays el-Kindî'nin Verdiği Yemek :

Kays b. Ebû Hazım anlatıyor:

Eş'as esir olarak **Hz. Ebû Bekir**'e verilince o da **Eş'as**'ı âzâd etti ve kızkardeşiyle evlendirdi. Bunun üzerine **Eş'as**, kılıcını sıyırdı ve develerin satıldığı pazara girerek gördüğü her devenin yularını kesmeye başladı. Halk:

«— **Eş'as** delirmiş!» diye bağırmaya başladı. **Eş'as** işini bitirince kılıcını attı ve:

«— Ben delirmedim. Fakat bu adam **(Hz. Ebû Bekir)** beni kızkardeşiyle evlendirdi. Bizim memlekette olsaydı başka türlü düğün ziyafeti olurdu. Ey Medineliler, develeri kesin ve yiyin. Ey deve sahipleri, siz de gelin, develerinizin bedellerini alın.» dedi.[126]

Ebû Berze'nin Verdiği Yemek :

Hasan b. Hakîm, annesinden naklediyor:

Ebû Berze her sabah ve akşam, dul kadınlara, yetimlere ve yoksullara yemek yedirirdi.[127]

---

125 **Müslim:** 2/178; **Bidâye:** 9/105; **Mecme'uz-Zevâid:** 8/306; **Müsned-i Ahmet İbn-i Hanbel.**

126 **Taberânî; İsâbe:** 1/51; **Mecme'uz-Zevâid:** 9/415.

127 **İbn-i Sa'd:** 4/35

MEDİNE'YE GELEN MİSAFİRLERİN AĞIRLANMASI

Talha b. Amr'dan:

Bir adam Medine'ye geldiğinde, eğer tanıdığı varsa, onun yanına gider, yoksa Eshâb-ı Suffe ile beraber kalırdı. Ben de bir defasında Eshâb-ı Suffe'nin yanında kaldım. Orada bir adamla ahbap oldum. Yemek için her gün, Resûlüllah (s.a.v.) dan bize bir müd hurma geliyordu. Bir gün Resûlüllah (s.a.v.); namazını bitirince bizden biri, ona:

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.) hurma midemizi yaktı, abalar da vücudumuzu.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) öne doğru yürüdü ve minbere çıktı. Sonra Allah'a hamd ve senâ etti. Kendi başından geçen bir hâdiseyi naklederek:

«— Ben ve arkadaşım, on küsur gece bir yerde kaldık. Berîr'den[128] başka yiyecek birşeyimiz yoktu. Sonra Ensar'lı kardeşlerimizin yanına geldik. Belli başlı yemekleri hurmaydı. Biz de onu yedik. Vallahi eğer ekmek ve et bulsam, elbette size veririm. Fakat öyle bir zaman gelecek ki —belki siz veya sizden biri o günleri görür— Kâbe'nin örtüleri gibi güzel kumaştan elbiseler giyecek ve bol bol yiyecek gıda bulacaksınız.» buyurdu.[129]

Fadâla't'ül-Leysî'den:

Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına geldik. Tanıdığı olan, tanıdığının yanına gidiyor, olmayan ise Suffe'de kalıyordu. Benim de Medine'de hiç tanıdığım olmadığından ben de Suffe'de kaldım. Bir gün, bir adam, Resûlüllah'a hitaben:

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.), hurma, midemizi yakmaya başladı.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sizden ömrü vefa eden olursa görür. Öyle bir zaman gelecek ki bol bol yiyecekleriniz olacak, Kâbe'nin örtüsü gibi kumaşlardan elbiseler giyeceksiniz.» buyurdu.[130]

---

[128] **Berîr:** Erak mevkîinde yetişen bir meyva.
[129] **Hılye:** 1/374; **Mecme'uz-Zevâid:** 10/323; **Kenz'ul-Ummal:** 4/41; **İsâbe:** 2/231.
[130] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid:** 10/323.

Seleme b. el-Ekva'dan:

Resûlüllah (s.a.v.) eshabına namazı kıldırır, sonra dönüp:

«— Herkes yanındaki yiyecek miktarınca adam götürsün.» derdi. Eshab, imkânlarına göre bir-iki veya üç kişi alıp giderler, kalanları da Resûlüllah (s.a.v.) götürürdü.[131]

Muhammed b. Sîrîn'den:

Akşam olunca Resûlüllah (s.a.v.),, Ehl-i Suffe'yi eshabı arasında paylaştırıyordu. Bazen bir kişi, bazen iki ve üç kişi götüren oluyordu. On kişi götüren de vardı. **Sa'd b. Ubâde**, her gece evine akşam yemeği için onlardan seksen kişi götürüyordu.[132]

Ebû Hureyre'den:

Resûlüllah (s.a.v.) bir gün bana gelerek:

«— Yâ **Ebâ Hureyre**!» buyurdu.

«— Buyur.» dedim.

«— Ehl-i Suffe'ye git ve onları çağır.» buyurdu.

Ehl-i Suffe, müslümanların misafirleriydi, ne malları ne de çoluk-çocukları vardı. Resûlüllah (s.a.v.) a bir sadaka geldiğinde, kendisi hiçbir şey almaz, hepsini onlara gönderirdi. Kendisine birşey hediye edildiğinde, yine onlara gönderir ve onlarla paylaşırdı.[133]

Ebû Zer (r.a.) den:

Ben, Ehl-i Suffe'dendim. Akşam olunca biz, Resûlüllah (s.a.v.) ın kapısına varırdık. O, eshabından herbirine emreder, bizden bir-iki kişi alıp götürürlerdi. Geriye on veya daha fazla insan kalırdı. Resûlüllah (s.a.v.) akşam yemeğini getirir, bizimle beraber yerdi. Yemeği bitirince Resûlüllah (s.a.v.):

«— Mescidde yatın.» buyururlardı.

Bir gün Resûlüllah (s.a.v.) yanıma geldi. Ben, yüzükoyun yatıyordum. Ayağıyla dürttü, ve:

«— Ey **Cündüb**, bu ne biçim yatma böyle?.. Bu, şeytanın işidir!» buyurdu.[134]

Tuhfe b. Kays anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) eshabına, Ehl-i Suffe'den diledikleri kadarını evlerine götürmelerini emretti. Onlar da bir veya ikişer kişi alıp götürdüler. Geriye beş kişi kaldı. Ben de onların içindeydim. Resûlüllah (s.a.v.) bize:

«— Haydi gelin.» dedi. Onunla beraber **Aişe** (r.a.) nin yanına gittik. Resûlüllah (s.a.v.), **Hz. Aişe**'ye:

---

131 **Beyhakî; Kenz'ul-Ummal: 5/65.**
132 **Hılye: 1/341; Müntehab'ul-Kenz: 5/190.**
133 **Hılye: 1/338.**
134 **Hılye: 1/352.**

«— Yâ **Aişe,** yiyecek, içecek birşeyler getir.» buyurdu. **Aişe** (r.a.) bize un ve etten yapılma bir yemek getirdi. Onu yedikten sonra, helva getirdi. Onu da yiyince Reslüllah (s.a.v.):

«— Yâ **Aişe,** bize içecek birşey getir.» buyurdu. **Aişe** (r.a.) küçük bir kab süt getirdi. Biz de içtik. Daha sonra, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Dilerseniz geceyi burada geçirin, isterseniz Mescide gidin.» buyurdu. Biz:

«— Mescide gidelim.» dedik. Sonra Mescide gittik ve yattık. Ben yüzükoyun yatmıştım. Bir ara birisinin, ayağıyla beni dürtüp:

«— Bu yatış, Allah'ı gazaplandırır.» dediğini duydum. Bir de baktım ki, bu Resûlüllah (s.a.v.) idi.[135]

---

[135] **Hılye: 1/374.**

İSLÂMA GİRMEK İSTEYENLERE VERİLEN ZİYAFET :

Cehcah el-Gıfârî anlatıyor:

Kendi kavmimden İslâma girmek isteyen bir toplulukla beraber Medine'ye geldim. Resûlüllah (s.a.v.) akşam namazını kıldırıyordu. Namaz bitince eshabına:

«— Herkes yanındaki adamı götürsün.» buyurdu. Mescidde, Resûlüllah ve benden başka kimse kalmadı. —Ben, iri ve uzun boyluydum, yanıma kimse gelmiyordu.— Beni de Resûlüllah (s.a.v.) götürdü. Bana bir keçiden süt sağdı. Onu içtim. Yemek hazırladı, onu da yedim. Bir tane daha sağdı, onu da içtim. Böyle tam yedi keçiden süt sağdı. Hepsini de içtim. **Ümmü Eymen:**

«— Allah'ın Resûlünü bu gece aç bırakanı Allah da aç bıraksın.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sus yâ **Ümmü Eymen,** o rızkını yedi. Bizim rızkımızı da Allah verir.» buyurdu. Sabah olunca, gelip toplandılar. Herkes kendine yapılan ikramı anlatıyordu. Ben de:

«— Bana yedi keçinin sütü sağıldı, hepsini içtim. Bir tencere yemek yapıldı. Onu da yedim.» dedim. Resûlüllah (s.a.v.) la beraber akşam namazını kıldık. Resûlüllah yine:

«— Herkes misafirini götürsün.» buyurdu. Mescidde, Resûlüllah ve benden başka kimse kalmadı. —Ben, iri ve uzun boyluydum. Kimse beni götürmüyordu.— Yine Resûlüllah (s.a.v.) beni evine götürdü. Bir keçiden süt sağdı. Onu içtim ve doydum. **Ümmü Eymen:**

«— Yâ Resûlallah, bu bizim dünkü misafirimiz değil mi?» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) da:

«— Evet.» dedi ve devamla:

«O, bu gece mü'min olarak yemek yedi. Dün, kâfir olarak yemişti. Kâfir, yedi bağırsağını dolduruncaya kadar yer. Mü'min ise bir bağırsağını dolduruncaya kadar yer.» buyurdu.[136]

---

[136] **Taberânî; Kenz'ul-Ummal:** 1/93; **İsâbe:** 1/253, **Mecme'uz-Zevâid:** 5/31.

RAMAZANDA EHL-İ SUFFE'YE VERİLEN YEMEK :

Vasile b. el-Eska'dan:

Biz, Ehl-i Suffe arasında bulunurken, Ramazan ayı gelince, oruca başladık. İftar vakti, bizden herbirimizi Biat ehlinden[137] bir adam, iftar için götürüyordu. Bir akşam hiç kimse gelmedi. O gün, birşey yemeden sabahladık. Ertesi gece de kimse gelmedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) a gittik ve durumu anlattık. Zevcelerinden herbirine, yanlarında yiyecek birşey olup olmadığını sormak üzere adam gönderdi. Onların hepsi de yanlarında yiyecek hiçbir şey bulunmadığına yemin ettiler. Resûlüllah (s.a.v.), onlardan toplanmalarını istedi. Toplandıklarında şöyle dua etti:

«— Allah'ım, Senin fazlından ve rahmetinden istiyorum. Rahmet Senindir, Senden başka kimsenin değildir.» Resûlüllah (s.a.v.) daha duasını bitirmemişti ki, birisi geldi. Kızarmış bir koyun ve ekmek getirmişti. Resûlüllah bizim önümüze konmasını emretti. Biz de doyuncaya kadar yedik. Resûlüllah (sav.), bize:

«— Biz, Allah'ın lûtuf ve rahmetini istemiştik. İşte Allah'ın bize lûtfu. Rahmetini de öbür dünyaya bıraktı.»[138]

Abdurrahman b. Ebû Bekr'den:

Eshab-ı Suffe, fakir insanlardı. Resûlüllah (s.a.v.) bir defasında:

«— Kimin iki kişilik yiyeceği varsa, üçüncüyü de götürsün. Kimin dört kişilik yemeği varsa, beşinciyi de götürsün.» buyurdu. Resûlüllah (s.a.v.) on kişi götürdü. **Ebû Bekir** de üç kişi götürdü. Ki bunlar; ben, zevcem ve hizmetçimdi.

Ebû Bekir, Resûlüllah (s.a.v.) ın yanında akşam yemeğini yedi ve namazını kıldı. Resûlüllah (s.a.v.) ın uykusu gelinceye kadar, yanlarında kalıp daha sonra gecenin geç vakti eve döndü. Hanımı:

«— Misafirleri gönderdiğin halde sen niye gelmedin?» diye sordu. O da:

---

137 **Akabe**'de veya **Rıdvan**'da bîat edenler.

138 **Beyhâkî; Bidâye:** 6/120.

«— Yoksa onlara yemek vermedin mi?» dedi. Hanımı:

«— Sen gelinceye kadar yememekte ısrar ettiler. Yemek konduğu halde yemediler.» diye cevap verdi. Bunun üzerine babam kızdığı için ben hemen gidip saklandım. Babam:

«— Ey akılsız, nerdesin?» dedi ve beni iyice payladı. Sonra misafirlere:

«— Haydi yiyin, yoksa vallahi ben de yemem.» dedi.

Biz yemekten aldıkça, önümüzdeki yemek eksilmiyor, artıyordu. Herkes doyduğu halde, yemek sanki hiç yenmemiş gibiydi. **Ebû Bekir** yemeğe baktı. Hiç eksilmemiş gibi duruyordu. Hanımına:

«— Ey Firas oğullarının kızkardeşi, bu ne iştir?» diye sordu. Hanımı ise:

«— Gözümün nuru, yemek şimdi eskisinden üç misli daha çok.» diye cevap verdi. **Ebû Bekir,** yemekten aldı ve:

«— Deminki yeminim şeytan işiydi.» dedi. Sonra bir-iki lokma yiyip, yemeği Resûlüllah (s.a.v.) a götürdü. Yemek, Resûlüllah'ın yanında kaldı.

Bir kabile ile aramızda bir anlaşma vardı. Anlaşma sona erdiğinden, muahedeyi yenilemek üzere Medine'ye gelmişlerdi. Resûlüllah bize oniki kişi tanıttı. Herbirinin yanında birçok kimse vardı. Kaç kişi olduklarını Allah bilir. Onların hepsi, bu yemekten yedi.[139]

Yahya b. Abd'il-Azîz'den:

Bir sene **Sa'd b. Ubâde,** bir sene de oğlu **Kays b. Sa'd** savaşa giderdi. Bu defa **Sa'd** orduya katılarak, savaşa gitmişti. O sırada, Resûlüllah (s.a.v.) a, müslümanlardan birçok misafir geldi. **Sa'd** bunu haber alınca —ki, kendisi orduda idi—:

«— Eğer **Kays** gerçekten benim oğlum ise, şöyle diyecektir: «Yâ **Nistas**[140], anahtarları getir de, Resûlüllah (s.a.v.) a ihtiyacı olan malzemeyi çıkarayım.» **Nistas** ise: «Babandan yazı getir de öyle.» diye cevap verecek. Bunu duyunca **Kays** kızacak, anahtarları alıp, Resûlüllah (s.a.v.) a, gerekli malzemeyi verecektir.» dedi.

Nitekim iş, tıpkı **Sa'd**'ın dediği gibi oldu. **Kays,** Resûlüllah (s.a.v.) a yüz vesk[141] hurma verdi.[142]

---

139 **Buharî, Müslim, Bidâye:** 6/112.
140 **Nistas:** Hizmetçisinin adı.
141 **Vesk:** Kûfelilere göre 200 kg. lık bir ölçü.
142 **Darekutnî: Kitab'ul-Eshiyâ; İsâbe:** 3/553.

KITLIK SENESİ BEDEVÎLERE VERİLEN YEMEK :

Meymûne binti'l-Hâris'den:

Bir sene kıtlık oldu. Bedevîler, Medine'ye akın etmeye başladı. Resûlüllah (s.a.v.) eshabından herbirine emrediyor, onlar da imkânları nisbetinde adam alıp götürüyor, misafir ediyor ve ağırlıyorlardı. Bir gece, Resûlüllah (s.a.v.) a bir Bedevî geldi. Resûlüllah'ın da evinde azıcık yemeği ve biraz da sütü vardı. Gelen Bedevî, onların hepsini yedi ve Resûlüllah (s.a.v.) a hiçbir şey bırakmadı. O Bedevî, birkaç gece geldi. Ne var, ne yoksa yiyip bitiriyordu. Nihayet ben dayanamadım ve Resûlüllah'ı düşünerek:

«— Allah'ım, bu adamı ne yapacaksan yap. Resûlüllah (s.a.v.) ın yemeğini yiyor ve onu aç bırakıyor.» dedim.

Ertesi gece o adam yine geldi. Fakat az birşey yedi. Resûlüllah'a bunun sebebini sordum. —Adam o gün müslüman olmuştu—:

«— Kâfir, yedi barsağını dolduruncaya kadar (karnını şişirinceye kadar) yer. Mü'min ise sadece bir barsağını dolduracak kadar yer.» buyurdular.[143]

---

[143] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 5/33.**

KITLIK SENESİ HZ. ÖMER'İN HALKA VERDİĞİ YEMEK :

Eslem anlatıyor:

Hz. Ömer devrinde, kıtlık başlayınca, her taraftan gelen Araplar toplandılar ve Medine'ye geldiler. **Hz. Ömer** onları misafir etmek ve yedirip içirmek için adamlar tayin etmişti. Tayin ettiği kişiler: **Yezîd b. Uht'in-Nemr, Misver b. Mahreme, Abdurrahman b. Abd'il Kâriy, Abdullah b. Utbe b. Mes'ud** idi. Bunlar, akşam olunca **Hz. Ömer**'in yanında toplanıyorlar ve olup-bitenleri **Hz. Ömer**'e haber veriyorlardı. Çünkü, onlardan herbiri şehrin bir köşesindeydi. Gelen Araplar ise, **Re'si's-Seniyye**'den, **Ratice, Benî Harise**'ye, **Benî Abdi'l-Eşhel**'e, **Bakî**'a, **Beni Kureyza**'ya kadar yayılmışlardı. Onlardan bir grup da, **Benî Seleme** taraflarında bulunuyordu. Şehri tamamiyle kaplamışlardı.

Halka yemek verdiği bir gece, **Hz. Ömer**'in:

«— Burada bulunanları sayın!» dediğini duydum. Gelenleri saydılar, yedibin kişiydi. **Hz. Ömer** yine:

«— Gelemeyen aileleri, hastaları ve çocukları sayın!» dedi. Onlar da kırkbin kişiydi. Bunu müteakip birkaç gece bekledik. Gelenler durmadan çoğalıyordu. **Hz. Ömer** tekrar sayılmasını emretti. Orada bulunup yemek yiyenler onbin, gelemeyenler ise ellibin kişiydi. Çok geçmeden yağmur yağdı. Yağmur yağmaya başlayınca, **Hz. Ömer,** kendi adamlarından herbirini şehrin bir bölgesine tayin edip, gelenlerin, şehrin dışına çıkmalarını sağlamalarını ve kendilerine, evlerine götürmek üzere yiyecek ve eşya vermelerini emretti. Baktım, bizzat **Hz. Ömer** de bu işle meşgul oluyordu.

Gelenlerin arasında ölenler de oldu. Zannımca onların üçte ikisi öldü. İşçiler, **Hz. Ömer**'in büyük yemek kazanlarını taşıyorlar ve sabaha kadar yemek yapıyorlardı. Bu yemeklerle hastalar doyuruluyordu. Yağla unu karıştırıp yemek yapıyorlardı. **Hz. Ömer** nebâtî yağ katılmasını emrediyor, acısı gitmesi için büyük kazanlar ateş üzerinde kaynıyordu. Daha sonra ekmek doğranıyor, bu yağ katık ediliyordu. Araplar ise, kendilerine dokunduğundan nebâtî yağ yemiyorlardı. Kıtlık zamanı **Hz.**

Ömer, ne çocuklarının, ne de hanımlarının evinde hiçbir şey yemedi. Hep halkla beraber yemek yedi.[144]

Firâs ed-Deylemî'den:

Ömer b. Hattab, her gün sofrasında, **Amr b. As**'ın Mısır'dan gönderdiği develerden yirmi deve kesiyordu.[145]

---

[144] **İbn-i Sa'd 3/228.**
[145] **İbn-i Sa'd; Müntehab'ul-Kenz: 4/387.**

EMİR'UL-MÜ'MİNİN HZ. ÖMER'İN YETİMLERLE İLGİLENMESİ :

Eslem'den:

Hz. Ömer bir gece şehirde dolaşırken bir çadırda bir kadın ve etrafında ağlayan çocuklar gördü. Ocakta bir tencere vardı, su ile doldurulmuştu. **Hz. Ömer** yaklaştı ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

«— Bacım, bu çocuklar niye ağlıyorlar?»

«— Açlıktan ağlıyorlar.»

«— Ocaktaki tencerede ne var?»

«— Su var, uyuyuncaya kadar onları oyalamak ve içinde birşey olduğunu zannetmeleri için koydum.»

Bunu duyunca, **Hz. Ömer**'in gözleri yaşardı. Hemen zekât'ın konulduğu depoya geldi. Büyük bir çuval aldı. İçine un, yağ, hurma, giyecek şeyler ve para koydu. Çuval dolunca, bana:

«— Yâ **Eslem**, çuvalı sırtıma kaldır.» dedi. Ben:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bırak da ben taşıyayım.» dedim. Fakat o:

«— Hayır yâ **Eslem**, ben taşıyacağım. Çünkü, ahirette onlardan ben mesulüm.» dedi ve çuvalı sırtlanıp kadının evine getirdi. Tencereye çuvaldan biraz un, yağ ve hurma koydu. Hem tencereyi karıştırıyor, hem de ateşi üflüyordu. Yemek pişinceye kadar, dumanlar içinde kaldı. Daha sonra, pişen yemekten, kendi eliyle çocukların yemeğini koydu, yanlarına oturdu. Ben, kendisine birşey söylemeye korktum. Çocuklar gülüp oynamaya başlayıncaya kadar bu halde kaldı. Sonra kalktı ve:

«— Yâ **Eslem**, niçin onların yanına oturdum, biliyor musun?» dedi.

«— Hayır.» dedim.

«— Onları ağlarken gördüm. Gülüp oynadıklarını görmeden gitmeyi doğru bulmadım. Onlar gülmeye başlayınca, çok sevindim.» dedi.[146]

---

146 **Müntehab'ul-Kenz**: 4/415; **Bidâye**: 7/136.

YİYECEK DAĞITMAK :

Enes (r.a.) den:

Ukeydir (r.a.), Resûlüllah (s.a.v.) a bir çömlek kudret helvası getirmişti. Resûlüllah (s.a.v.) namazdan dönerken bir cemaate uğradı. Bu kudret helvasından herkese bir miktar verdi. **Câbir**'e de verdi. Sonra döndü ve **Câbir**'e bir miktar daha verdi. **Câbir:**

«— Bana vermiştin.» deyince, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bu da **Abdullah**'ın kızları (**Câbir**'in kızkardeşleri) için.» buyurdu.[147]

Hasan (r.a.) dan:

Dûmet'ul-Cendel'de **Ukeydir** (r.a.), Resûlüllah (s.a.v.) a, bildiğiniz kudret helvası dolu bir çömlek verdi. Resûlüllah (s.a.v.) ve Ehl-i Beyt'in de gerçekten o gün yiyeceğe ihtiyaçları vardı. Namazını eda edince Resûlüllah, herkesin alması için bu çömleğin eshabı arasında dolaştırılmasını emretti. Herkes elini sokuyor, bir miktar alıp yiyordu. Sıra, **Halid b. Velid**'e gelince, elini soktu ve:

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.) herkes bir defa aldı. Ben ise iki defa.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) ise:

«— Kendin ye, ailene de götür.» buyurdu.[148]

Ebû Hureyre'den:

Resûlüllah (s.a.v.) bir gün bir miktar hurmayı eshabı arasında paylaştırdı. Herkese yedişer tane veriyordu. Bana da yedi tane verdi. Fakat içlerinden biri çekirdeksizdi. En çok hoşuma giden de bu oldu. Çünkü, bunu rahatça çiğneyebildim.[149]

---

[147] **Müsned-i Ahmed İbn-i Hanbel; Cem'ul-Fevâid: 1/297; Mecme'uz-Zevâid: 5/44.**
[148] **Kenz: 4/47.**
[149] **Buharî; Müslim: 2/18.**

KITLIK SENESİ Hz. ÖMER'İN MISIR VALİSİ AMR b. EL'AS'A YAZDIĞI MEKTUP VE AMR'IN CEVABI :

Leys b. Sa'd naklediyor:

Ömer b. Hattab'ın hilâfetinde, kıtlık senesi Medine'de yaşayanlar çok zor durumda kaldılar. Bunun üzerine Halife **Ömer b. Hattab,** Mısır valisi **Amr b. el-As**'a şu mektubu yazdı:

«Allah'ın kulu ve mü'minlerin emîri Ömer'den, Asî b. Asî'ye. Selâm sana, imdi yemin ederim ki, yâ Amr, Sen ve yanındakiler tok olduğunuzdan benim ve beraberimdekilerin açlıktan helâk olmak üzere olduğumuzu düşünmüyorsunuz, yazıklar olsun size!»

Buna karşılık **Amr b. el-As** şu cevabı verdi.

«Allah'ın kulu ve mü'minlerin emîri Ömer'e, Amr b. el-As'dan; emrinize âmâdeyim ey halife, emrinize âmâdeyim. Sana o kadar deve gönderdim ki, bir ucu senin yanında, öbür ucu benim yanımda. Selâm, Allah'ın rahmet ve bereketi üzerinize olsun.»

Amr b. el-As, Hz. Ömer'e çok miktarda deve göndermişti. Öyle ki, bir ucu Medine'de ise, sonu Mısır'daydı. Develer, Medine'ye gelince, **Hz. Ömer** bunları halka taksim etti. Medine ve civarındaki her eve, üzerindeki yüküyle beraber bir deve verdi. **Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvam** ve **Sa'd b. Ebî Vakkas'**ı bu işle vazifelendirdi. Onlar da her eve, üzerindeki yiyeceklerle beraber birer deve verdiler. Yiyecekleri ve deveyi kesip etini yemelerini, yağını katık, derisinden ayakkabı yapmalarını, içlerinde yiyecek bulunan çuvalları da dilerlerse örtü v.s. olarak kullanmalarını söylediler. Böylece Allah, halkın üzerindeki sıkıntıyı gidermiş oldu.[150]

Bir başka rivayette **Eslem** şöyle anlatıyor:

Kıtlık senesi **Ömer b. Hattab, Amr b. As'a** bir mektup yazdı. İlk kafile gelince, **Hz. Ömer, Zübeyr**'i çağırdı ve:

«— Git, bu ilk kafileyi **Necid**'de karşıla ve oradaki her ev halkından getirebildiğin kadarını buraya getir. Eğer getiremediklerin olursa

---

150 **Müntehab: 4/398.**

onlara da üzerindeki yüküyle beraber birer deve ver. Sonra da elbiseleri giymelerini, deveyi kesip etini ve yağını kullanmalarını, derisinden ayakkabı yapmalarını, sonra et, yağ ve un'dan yemek yapıp, Allah rızık verinceye (kıtlık geçinceye kadar) bunları yemelerini sağla.» dedi. Fakat **Zübeyr** bunu kabul etmek istemedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Allah Allah, vallahi sen, ölünceye kadar böyle sevaplı bir iş bulamazsın!» dedi. Sonra bir başkasını —ki, **Talha** olduğunu sanıyorum— çağırdı. O da kabul etmedi. Daha sonra **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'ı çağırdı. O kabul etti.

Hadîs'in devamındağ **Hz. Ömer**'in **Ebû Ubeyde**'ye bin dinar verişi, onun kabul etmeyişi, **Hz. Ömer**'in bir sözü üzerine bu bin dinarı alışı zikrediliyor.[151]

---

[151] **Müstedrek; Beyhakî; Müntehab: 4/396**

ELBİSELER DAĞITMAK VE FAKİRLERİ GİYDİRMEK :

Hıbban b. Cûz'es-Sülemî (o da babasından) den:

Cûz, daha müslüman olmadan, eshab tarafından esir alınarak Resûlüllah (s.a.v.) ın huzuruna getirildi. Resûlüllah (s.a.v.) da ona iki hırka verdi. **Cûz',** Peygamber'in huzurunda müslüman oldu. Resûlüllah (s.a.v.), ona:

«— **Aişe**'nin yanına git de, sana iki hırka versin.» buyurdu. **Cûz', Aişe**'nin yanına gitti ve:

«— Yanındaki hırkalardan iki tanesini ver. Çünkü, Allah'ın Resûlü onlardan ikisinin bana verilmesini emretti. Allah, seni mükâfatlandırsın.» dedi. **Hz. Aişe** de hırkaları —uzun bir misvakla uzatarak—:

«— Bunu al; bunu da al.» dedi. Çünkü kadınlar, kendilerini göstermezlerdi.[152]

Cafer b. Muhammed (o da babasından) den:

Ömer (r.a.) e Yemen'den elbiseler geldi. O da bunları halka giydirdi. Herkes sevinç içerisindeydi. **Hz. Ömer,** peygamberin kabri ile minberi arasına oturmuştu. Halk geliyor, ona selâm veriyor ve dua ediyorlardı. **Hasan** ve **Hüseyin,** anneleri **Fâtıma** (r.a.) nın evinden çıkmışlar, saflar arasında ilerliyorlardı. Üzerlerinde, Yemen'den gelip dağıtılan elbiselerden yoktu. **Hz. Ömer,** gayet üzgündü.

«— Vallahi, sizi giydiremediğim için bu getirilen elbiseler içime hiç sinmedi.» dedi. Onlar ise:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, sen halkı giydirdin ve en güzelini yaptın.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Elbiseler ya büyük, ya da küçük geldiklerinden bu iki çocuğa giydiremedim.» dedi. Daha sonra Yemen'deki valisine, **Hasan** ve **Hüseyin** için acele olarak iki elbise göndermesini yazdı. Yemen valisi de isteniləni gönderdi ve **Hz. Ömer,** onları **Hasan** ve **Hüseyin**'e verdi.[153]

Muhammed b. Sellâm'dan:

Ömer b. Hattab, Abdullah el-Adeviyye'nin kızı **Şeffa**'ya, yanına gelmesi için haber gönderdi. **Şeffa** şöyle anlatıyor:

---

[152] **Ebû Nuaym; Müntehâb: 5/153.**
[153] **İbn-i Sa'd; Kenz'ul-Ummal: 7/106.**

Hemen gittim. **Esîd b. Ebûl'-İs**'in kızı **Atike**'yi **Hz. Ömer**'in kapısı önünde buldum. Beraberce içeri girdik. Bir saat kadar konuştuk. Sonra **Hz. Ömer,** bir örtü getirtti ve ona verdi. Bir başka örtü daha getirtip onu da bana verdi. Ben:

«— Yâ **Ömer,** ben ondan daha önce müslüman oldum. Üstelik senin amca kızınım. Beni sen çağırdın. Halbuki o, kendiliğinden geldi. Öyleyken niye önce ona veriyorsun?» diye sordum. **Hz. Ömer:**

«— Ben, bunu yalnız sana ayırmıştım. Fakat ikiniz bir araya gelince, onun Resûlüllah (s.a.v.) a senden daha yakın olduğunu hatırladım. Onun için böyle yaptım.» dedi.[154]

Esba' b. Nübâte'den: Bir adam **Hz. Ali**'ye gelerek:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, benim bir ihtiyacım var. Onu önce Allah'a arzettim. Şimdi de sana söylüyorum. Eğer ihtiyacımı giderirsen Allah'a hamdeder, sana da teşekkür ederim. Şayet ihtiyacımı gideremezsen, yine Allah'a hamdeder ve seni de mazur görürüm.» dedi.

Hz. Ali:

«— İhtiyacın neyse, toprağın üstüne yaz. Çünkü ben, senin yüzünde birşey istemenin verdiği ezikliği görmek istemem.» dedi.

Adam, toprağın üstüne, «Ben muhtacım» diye yazdı. O zaman **Hz. Ali:**

«— Bana bir elbise getirin.» dedi. Hemen bir elbise getirdiler. **Hz. Ali,** elbiseyi o adama verdi. Adam da elbiseyi alıp giydi ve şunları söyledi:

«— Sen bana, güzelliği bir gün kaybolacak ve eskiyecek bir elbise giydirdin. Ben ise seni, güzel övgüden yapılma elbiselerle donatacağım (seni medhedeceğim). Benim söylediklerime sen bir karşılık istemediğin halde ben, seni övünce, senin şerefin daha da artacak. Övgü; damlaları, dağları ve ovaları dirilten yağmur gibidir. Övülen kimsenin hatırasını canlandırır. Yaşadığın müddetçe, yapabileceğin bir hayrı yapmaktan çekinme, çünkü her kul, yaptığından sorulacaktır.»

Bunları duyunca, **Hz. Ali:**

«— Bana bir miktar da para getirin.» dedi. Yüz dinar getirildi. **Hz. Ali** onları da o adama verdi. Ben dayanamadım, ve:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bir elbise verdin, üstelik de yüz dinar veriyorsun.» dedim.

«— Evet.» dedi ve şöyle devam etti: «Resûlüllah (s.a.v.) ın: «Herkese içtimaî mevkiine göre muamele edin.» buyurduğunu işittim. Bu adama bu lâyıktır.»[155]

---

[154] **İsâbe: 4/356.**
[155] **İbn-i Asâkîr; Kenz: 3/324.**

Bir Müslümanı Giydirmenin Sevâbı :

İbn-i Abbas (r.a.) dan: Bana bir yoksul geldi ve birşeyler istedi. Ben:

«— Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed (s.a.v.) in O'nun Resûlü olduğuna şehâdet eder misin?» dedim. Adam:

«— Evet, ederim.» diye cevap verdi. Ben:

«— Ramazan'da oruç tutar mısın?» dedim. Adam:

«— Evet.» dedi. O zaman:

«— Sen, şimdi birşey istiyorsun. İsteyene, yardım etmek boynumuzun borcudur.» dedim ve bir elbise verdim. Sonra da: «Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim: «Bir müslümana, elbise giydiren müslümanı, o elbise onda durduğu müddetçe Allah kendisini muhafaza eder.» dedim.[156]

---

[156] **Tirmizî; Cem'ul-Fevâid: 1/147.**

MÜCAHİTLERE YEMEK VERMEK :

Câbir b. Abdullah'dan:

Resûlüllah (s.a.v.), **Kays b. Sa'd b. Ubâde** kumandasında bir seriyye gönderdi. Onlar çok zahmet çektiler. **Kays,** dokuz deve kesip onları doyurdu. Medine'ye geldiklerinde, bunu Resûlüllah (s.a.v.) a anlattılar. Resûlüllah (s.a.v.) bunu duyunca:

«— Cömertlik bu aile efradının tabiatındandır.» buyurdular.

Râfi b. Hudeyc'in rivâyetinde ise bu vak'a şöyle anlatılıyor:

Habet[157] gazvesinde, **Ebû Ubeyde, Ömer b. Hattab** ile beraber **Kays'** ın yanına geldi ve:

«— Hayvanları kesmemeni istiyorum.» dedi. Buna rağmen **Kays**, develeri kesti. Bu haber Resûlüllah (s.a.v.) a ulaşınca:

«— O, cömert bir ailedendir.» buyurdular.[158]

Câbir'den:

Resûlüllah (s.a.v.) devrinde, **Kays b. Sa'd b. Ubâde** kumandasında bir sefere gittik. Erzağımız tükendiğinden aç kaldık. **Kays,** bize yedi deve kesti. Onları yedik. Sonra deniz kenarına indik. Sahilde, karaya vurmuş büyük bir balık bulduk. Üç gün orada kaldık ve balıktan yedik. Daha sonra onun yağından ve etinden götürebileceğimiz kadarını kaplara ve torbalara koyduk ve oradan ayrıldık. Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına gelince, kendisine durumu anlattık.

«— Eğer bozulmadan getirme imkânı olsa, getirtirdik.» dedik.[159]

Kays b. Ebî Hâzım'dan:

Hz. Ömer, Şam'da, ordu kumandanları ile beraber iken **Bilâl** yanlarına geldi ve:

«— Yâ **Ömer,** yâ **Ömer!**» diye seslendi. **Hz. Ömer** de:

«— Buyur, söyle!» dedi. **Bilâl:**

---

157 **Habet: Medîne'ye beş günlük mesafede Cüheynelilere ait bir yer.**

158 **Müntehab'ul-Kenz: 5/260.**

159 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 5/37.**

«— Sen Allah'la, bunların arasındasın. Fakat seninle Allah arasında kimse yok. Önündekilere, sağ ve solundakilere bir bak. Yemin ederim ki, sana gelenler, bolluk içindeler.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Doğru söylüyorsun yâ **Bilâl!** Bunlar, müslüman askerlerden herbiri için iki müd buğday, sirke ve yağ tekeffül etmedikçe buradan kalkmam.» dedi. Bunun üzerine, onlar:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, kabul ediyoruz. Bu bizim üzerimize borçtur. Allah hayır ve bereketini çoğaltsın.» dediler. **Hz. Ömer** de:

«— Buna çok sevindim.» dedi.[160]

[160] **Kenz: 2/318; Mecme'uz-Zevâid:** 5/213.

Hz. PEYGAMBER'İN İNFAK TARZI :

Abdullah el-Hurî'nî'den:

Halep'de, Resûlüllah (s.a.v.) ın müezzini **Bilâl**'e rastladım.

«— Yâ **Bilâl**, Resûlüllah (s.a.v.) ın nasıl infâk ettiğini bana anlat.» dedim. O şöyle dedi:

«— Peygamber oluşundan vefatına kadar infâk edeceği her şeyini başkasına ben verirdim. Ona bir müslüman geldiğinde, Peygamber, onun yoksul olduğunu anlarsa, bana emreder, ben de gider, borç bulur, yiyecek ve giyecek birşeyler alır, o adama verirdim. Bir gün bir müşrik bana:

«— Yâ **Bilâl**, ben çok zenginim, sen başkasından borç alacağına benden al.» dedi. Ben de ondan almaya başladım.

Günlerden bir gün, ben abdest aldım. Ezan okumak için kalktığımda, bana borç para veren müşriğin, bir grup tüccarın arasında bana doğru geldiğini gördüm. Müşrik, beni görünce:

«— Ey Habeşli!» diye seslendi.

«— Buyur.» dedim. Asık suratla karşıma dikildi ve bana çok ağır sözler söyledi. Sonra da:

«— Borcun müddetinin dolmasına ne kadar var?» dedi.

«— Az bir zaman kaldı.» dedim.

«— Sadece dört gün kaldı. Vakti dolunca mutlaka alacağım. Ben bu parayı ne senin, ne de efendinin şerefi yükselsin diye verdim. Nasıl olsa, ödeyemezsin de bana köle olursun diye verdim. O zaman ben sana, daha önce yaptığın gibi koyunlarımı otlatırım.» dedi.

Bunu duyunca herkes gibi çok üzüldüm. Gidip ezanı okudum. Yatsı namazını kıldık. Resûlüllah (s.a.v.), namazdan sonra ailelerinin yanına döndüler. Ben, kendisiyle görüşmek için müsaade istedim. İzin verdiler. İçeri girince:

«— Yâ Resûlallah, anam-babam sana fedâ olsun! Kendisinden borç aldığımı söylediğim o müşrik bana şöyle, şöyle söyledi. Ne senin, ne de benim yanımda ödeyecek paramız yok. O ise, beni rezil etti. İzin ver de, Allah, Resûlüne benim borcumu ödeyecek rızkı verinceye kadar, İs-

lâmı kabul eden kabilelerden birine gidip de saklanayım. Yoksa o adam beni köle yapacak.» dedim. Resûlüllah (s.a.v.) izin verdi. Oradan çıktım. Evime geldim. Kılıcımı, mızrağımı ve harbemi aldım. Ayakkabılarımı da omuzuma astım. Sonra evden çıkıp yürümeye başladım. Uyku bastıkça, uyumamak için kendimi zorladım. Ortalık iyice kararınca uyudum. Sabahın ilk ışıklarıyla uyandım ve yoluma devam etmek için kalktığımda birisinin bana seslendiğini duydum. O:

«— Ey **Bilâl**, Resûlüllah (s.a.v.) seni çağırıyor.» dedi. Bunun üzerine döndüm. Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına geldim. Daha Resûlüllah'ın yanına girmeden, üzerleri yüklü dört deve gördüm. Resûlüllah'ın yanına girmek için izin istedim. İçeri girince Resûlüllah (s.a.v.):

«— Müjde yâ **Bilâl**, Allah borcunu ödemen için rızık gönderdi.» dedi. Bunu duyunca Allah'a hamdettim.

«— Avludaki dört deveyi gördün mü?» dedi.

«— Evet.» dedim.

«— Üzerindekilerle beraber onlar senindir. Yiyecek ve giyecek ne varsa hepsini **Fedek** Beyi göndermiş. Onları al ve borcunu öde.» dedi. Dediği gibi yapıp yüklerini indirdim. Sonra develere yem verdim. Daha sonra sabah ezanını okumaya gittim. Namazı kılınca **Bakî** mevkiine çıktım. Elimi kulağıma koyup:

«— Kimin Resûlüllah (s.a.v.) dan alacağı varsa, gelsin!» diye nida ettim. Resûlüllah (s.a.v.) ın bütün borcu bitinceye kadar dağıttım. Resûlüllah (s.a.v.) ın borcu bitti. Üstelik birbuçuk veya iki ukiye kaldı. Daha sonra Mescide gittim. Gün hayli ilerlemişti. Baktım, Resûlüllah (s.a.v.) mescidde yalnız başına oturuyor. Selâm verdim. Resûlüllah (s.a.v.) bana:

«— Ne yaptın?» dedi.

«— Allah'ın izniyle, Resûlüllah'ın bütün borcunu ödedim. Hiçbir şey kalmadı.» dedim.

«— Birşey arttı mı?» diye sordu.

«— Evet, iki dinar.» dedim.

«— Haydi, beni onlardan da kurtar! Onları da vermedikçe, ailelerimden kimsenin yanına girmeyeceğim.» dedi.

İki dinarı verecek kimse gelmediğinden, Resûlüllah (s.a.v.) sabaha kadar mescidde kaldı. İkinci gün de kimse gelmediğinden, Resûlüllah (s.a.v.) yine mescidde kaldı. İkinci günün akşamına doğru iki adam geldi. Ben, bu iki dinarla hemen onlara yiyecek ve giyecek aldım. Yatsı namazını kılınca Resûlüllah (s.a.v.), beni çağırdı, ve:

«— Ne yaptın?» dedi.

«— Allah seni onlardan kurtardı.» dedim. Bunun üzerine, tekbir getirdi. Onları infâk edemeden ölme korkusundan kurtulduğu için de Allah'a hamdetti. Beraberce mescidden dışarı çıktık. Zevcelerinin herbirinin yanına uğrayıp selâm verdi, hâl ve hatır sordu. Sonra da yatacağı yere geldi. «İşte bana sorduğun şeyin cevabı.»[161]

[161] **Beyhakî; Bidâye: 6/155; Kenz: 4/39.**

ZEKÂT, SADAKA VE GANİMETLERİN TAKSİMİ

Hz. Peygamberin Taksimi :

Ümmü Seleme anlatıyor:

Vefatına kadar, Resûlüllah (s.a.v.) a gelen, malların çoğundan haberdarım. Bir defasında, bir gece karanlığında, içinde sekizyüz dirhem bulunan bir çanta getirdiler. O gece Resûlüllah (s.a.v.), benim yanımda kalacağından, çantayı bana gönderdi. Kendisi de yatsıdan sonra geldi ve namaz kıldığı köşeye çekildi. Ben hazırlanmış, onu bekliyordum. Gelmesi gecikti. Sonra dışarı çıktı ve tekrar içeri girdi. Sabah ezanı okununcaya kadar bu şekilde devam etti. Sabah namazını kıldıktan sonra hücre-i saadetlerine döndüler ve:

«— Dün getirilen ve bu gece beni meşgul eden çanta nerede?» diye sordu. Çanta gelince içindekileri taksim etti. Ben:

«— Yâ Resûlallah, şimdiye kadar yapmadığın birşeyi yaptın.» dediğimde:

«— Namaz kılarken aklıma geliyordu. Gelip bakıyordum, sonra tekrar dönüp namaz kılıyordum.» buyurdu.[162]

Ebû Musa'l-Eş'arî'den:

Âlâ b. Hadramî, Resûlüllah (s.a.v.) a, Bahreyn'den seksenbin dirhem gönderdi. Resûlüllah (s.a.v.) a, ne daha önce, ne de daha sonra bundan daha fazlası gönderilmemişti. Peygamberin emri üzerine bu paralar bir hasırın üstüne döküldü. O esnada ezan okundu. Namazdan sonra Resûlüllah (s.a.v.) gelip, malın başında durdu. Eshab da geldi. O zaman ölçü ve tartı kullanılmadığından, Resûlüllah (s.a.v.) herkese avuç avuç dağıtmaya başladı. Bu arada **Hz. Abbas** geldi ve:

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.), **Bedir** savaşında ben, kendi fidyemi ve parası olmadığı için **Akîl**'in de fidyesini verdim. Şimdi bana bu paradan ver.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Al.» dedi.

---

162 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 10/325.**

Abbas da sırtındaki gömleği çıkarıp içine koydu. Gitmek için davrandı. Fakat içi para dolu gömleği kaldıramadı. O zaman başını Resûlüllah (s.a.v.) a çevirerek:

«— Yâ Resûlallah, şunu sırtıma kaldırıver.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) dişleri görünürcesine tebessüm etti ve:

«— Birazını bırak, götürebileceğin kadarını yüklen.» dedi. **Abbas** da böyle yaptı ve parayı götürdü. Kendi kendine şöyle diyordu:

«— Allah'ın va'dettiklerinin birisi oldu. Fakat diğeri olur mu bilmem?»

«Ey Peygamber, esirlerden elinizde bulunanlara de ki: Hak Teâlâ sizin kalbinizde hayır bulunduğunu bilirse sizden alınandan daha iyisini verir, sizi yarlıgar. Allah yarlıgayıcı ve bağışlayıcıdır.»[163]

Bu benden alınandan daha hayırlıdır. Bakalım, Allah'ın mağfiretine nail olabilecek miyim?»[164]

Ebû Bekr es-Sıddîk'in Devlet Malını Adilâne Taksimi :

Sehl b. Ebî Haseme'den:

Ebû Bekr'in, Medine'nin civarında **Sünün** mevkiinde bir hazinesi vardı. Bu, herkes tarafından biliniyordu. Fakat bu hazinenin bekçisi yoktu. **Ebû Bekr**'e:

«— Ey Allah Resûlünün halifesi, hazinenin başına bir bekçi koymayacak mısın?» dediler.

«— Korkmaya lüzum yok.» dedi.

«— Niçin?» diye sordular.

«— Kilitlidir.» dedi.

Ebû Bekr, hazinesindeki bütün servetini hiçbir şey kalmamacasına dağıtıyordu. Şehrin civarından, şehrin içine taşındığında, hazinesini de getirdi ve oturduğu evin içine koydu. **Kabel**[165] madenlerinden, **Cüheyne** madenlerinden çok miktarda mal geliyordu. **Benî Süleym** madeni de **Ebû Bekr**'in hilâfeti devrinde çalışmaya başlamıştı. Onun da zekâtı getirildi. Bunlar, **Beyt'ül-Mâl**'e konuyordu. **Ebû Bekr** bunları halka külçe külçe dağıtıyor, ve yüz kişilik bir gruba bir külçe veriyordu. Bunu dağıtırken insanlar arasında hiçbir ayırım yapmıyordu. Hür, köle, erkek, kadın, küçük, büyük hepsine eşit olarak taksim ediyordu. Develer, atlar ve silâhlar alıp onları Allah yolunda infâk ediyordu. Bir defasında çölden getirilen kadife kumaşları satın alıp, kışın, Medine'li dul kadın-

---

163 Enfâl: 70.
164 **Müstedrek:** 3/329; **İbn-i Sa'd:** 4/9.
165 **Kabel: Medîne'ye** beş günlük mesafede, deniz sahilinde bir mıntıka.

lara dağıtmıştı. **Ebû Bekir** vefât edip de defnedilince, **Hz. Ömer** ileri gelenleri çağırarak onlarla beraber **Ebû Bekr**'in hazine olarak kullandığı yere girdi. **Hz. Ömer**'in yanında **Abdurrahman b. Avf, Osman b. Affan** ve diğerleri vardı. Hazinenin kapısını açınca ne bir dinar, ne de bir dirhem bulabildiler. Sadece bir döküntü içinde tek bir dirhem bulabildiler. **Ebû Bekr**'e hayır dua ettiler. Resûlüllah (s.a.v.) zamanında Medine'de mal ve mülkün miktarını tesbit eden memurlar vardı. Onlardan birine:

«— Ebû **Bekr**'e gelen mal ne kadardı?» diye sorulduğunda:

«İkiyüzbin dirhem.» dedi.[166]

İsmail b. Muhammed'den:

Hz. Ebû Bekr, bir defasında bir malı, halk arasında eşit bir şekilde taksim etti. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Ey Allah Resûlünün halifesi, **Bedir** eshabıyla diğerlerini denk mi tutuyorsun?» diye sordu. **Ebû Bekir** ise:

«— İnsan, dünyadan yetecek kadar almalıdır. En hayırlısı ise, normal olanıdır. Ben, adilâne dağıtayım, **Bedir** eshabı da üstünlüklerinin mükâfatını Allah'tan alsınlar.» dedi.[167]

Yezîd b. Ebî Hubeyb'den nakledilen bir rivayette şöyle deniyor:

Hz. Ebû Bekr'e, mal taksiminde, insanların mevki ve üstünlüklerine göre hareket etmesi söylenince:

«— Onların üstünlükleri Allah indindedir. Fakat geçim kaynağı olan mala gelince, en hayırlısı herkese müsavî olarak dağıtmaktır.» dedi.[168]

Bir başka rivayette şöyle deniyor:

Eslem anlatıyor:

Ebû Bekir hilâfete tayin edilince, insanlar arasında müsavî olarak mal taksim etmeye başladı. Ona:

«— Ey Allah Resûlünün halifesi, muhacir ve ensara daha fazla verseydin.» dediler. **Hz. Ebû Bekir:**

«— Onların tarafını mı tutayım? Mal taksiminde eşit şekilde hareket, bir tarafı tercih etmekten daha hayırlıdır.» dedi.

Gafre'nin kölesi **Amr b. Abdullah**'dan:

«— İlk muhacirlere ve ilk önce müslüman olanlara daha fazla versin.» dediğinde, **Hz. Ebû Bekir:**

«— İlk önce müslüman olanları kayırmak istemiyorum.» dedi. Ve malı müsavî bir şekilde taksim etti.[169]

---

[166] **İbn-i Sa'd; Kenz:** 3/131.
[167] **Müsned: Zühd Bâbı.**
[168] **Kenz:** 2/306; **Beyhakî:** 6/348.
[169] **Beyhakî:** 6/348.

Gafre'nin kölesi **Ömer**'den:

Resûlüllah (s.a.v.) ın vefatında, Bahreyn'den bir miktar mal gelmişti. **Ebû Bekir** (r.a.):

«— Kime Resûlüllah (s.a.v.) ın borcu veya vadi varsa, gelsin alsın.» diye nida ettirdi. Bunun üzerine **Câbir** (r.a.) kalkarak:

«— Resûlüllah (s.a.v.): Eğer Bahreyn'den bana mal gelirse sana şöyle, şöyle vereceğim.» demişti, diyerek üç defa tekrarladı. O zaman **Ebû** Bekir:

«— Kalk ve kendin al.» dedi. **Câbir** de gelerek beşyüz dirhem almıştı. **Ebû Bekir:**

«— Ona bir dirhem verin.» dedi. Ve geri kalanını onar dirhem halinde taksim etti. Sonra:

«— Şüphesiz bunlar, Resûlüllah (s.a.v.) ın, insanlara verdiği vaadleridir.» dedi.

Ertesi sene, **Hz. Ebû Bekr**'e, bundan daha fazla mal geldi. Herkese yirmişer dirhem dağıttı. Bir miktar da arttı. Hizmetçilere beşer dirhem verdi. Ve:

«— Size hizmet eden ve işinizi gören hizmetçilerinize bir miktar verdim.» dedi. Bunun üzerine:

«— İlk önce müslüman olmaları ve Resûlüllah (s.a.v.) a yakınlıkları sebebiyle muhacir ve ensara daha fazla verseydin.» dediler. **Hz. Ebû Bekr** cevaben:

«— Onların mükâfatını Allah verir. Malı müsavî olarak dağıtmak, bir kısmını diğerine tercih etmekten daha hayırlıdır.» dedi. Hilâfeti süresince bu şekilde hareket etti.

Hz. Ali'nin adaleti bahsinde, onun malı müsavî olarak dağıtması anlatılırken, şu da zikredilmişti: Bir kadına, kölesine verdiği kadar mal vermesi üzerine kadın itiraz etmiş, bunun üzerine **Hz. Ali** (r.a.):

«— Allah'ın kitabına baktım. Orada, **Hz. İsmail**'in çocuklarının, **Hz. İshak**'ın çocuklarından üstün olduğuna dair birşeye rastlamadım.» diye cevap verir.[170]

Ömer'ül-Faruk'un Devlet Malını Taksimi ve İlk Müslümanlarla Nesepçe Üstün Olanlara Fazla Vermesi :

Gafre'nin kölesi **Ömer**'den:

Hz. Ebû Bekir (r.a.) vefat edince, **Hz. Ömer** (r.a.) halife oldu. Allah ona birçok fetihler müyesser kıldı. **Hz. Ebû Bekir** (r.a.) e gelenden daha fazla mal gelmeye başladı. **Hz. Ömer:**

«— Bu malın taksiminde **Ebû Bekir** (r.a.) in kendine göre bir gö-

---

[170] **Beyhakî; Kenz:** 3/127; Bk. **Müslümanlık** II. cilt «**Adalet**» bahsi.

rüşü vardı. Benim de kendime göre bir görüşüm var. Resûlüllah'a karşı savaşanları, Resûlüllah'la beraber savaşanlarla bir tutmayacağım.» dedi. Muhacir ve ensara fazla vermeye başladı. **Bedir**'de bulunanlara beşer bin, Ehl-i Bedir'den önce müslüman olup da Bedir savaşına katılmayanlara dörder bin, Resûlüllah'ın zevcelerine onikişer bin verdi. Yalnız Resûlüllah'ın zevcelerinden **Safiyye** ile **Cüveyriye**'ye altışarbin verdi. Bunun üzerine onlar almak istemediler. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Öbürleri Hicret'ten önce Resûlüllah'ın hanımı oldukları için onlara fazla verdim.» dedi. **Safiyye** ile **Cüveyriye** ise:

«— Hayır, bunu düşünerek vermedin. Onların Resûlüllah'a daha yakın olduklarını nazar-ı itibare aldın. Halbuki biz de onlar gibiyiz.» dediler.

Hz. Ömer bu hususu düşündü. Onların haklı olduklarını gördü ve hepsine müsavî olarak verdi.

Resûlüllah (s.a.v.) a yakınlığı sebebiyle **Abbas b. Abd'il-Muttalib**'e onikibin, **Üsame b. Zeyd**'e dörtbin, **Hasan** ve **Hüseyin**'e beşerbin, **Hz. Ali**'ye de beşbin, **Abdullah b. Ömer**'e üçbin verdi. **Abdullah b. Ömer:**

«— Baba, **Üsame b. Zeyd**'e dörtbin verdiğin halde bana üçbin verdin. Halbuki onun babası senin kadar, o da benim kadar faziletli değil.» deyince **Hz. Ömer:**

«— Onun babasını Resûlüllah (s.a.v.), senin babandan daha çok seviyordu. Onu da senden daha çok seviyordu.» diye cevap verdi. Muhacirlerin çocuklarından **Bedir** savaşına katılanlara ikişerbin verdi.

Ömer b. Ebî Seleme geldi. **Hz. Ömer** onun için:

«— Ona bin fazla verin.» dedi. **Muhammed b. Abdullah b. Cahş:**

«— Niçin ona bin fazla veriyorsun? Onun babasının, babalarımızdan bir üstün tarafı yok ki!..» dediğinde:

«— **Ebû Seleme** için ikibin verdim. **Ümmü Seleme** için de bin fazladan verdim. **Ümmü Seleme** gibi bir annen varsa sana da fazladan bin dirhem vereyim.» dedi. **Talha b. Ubeydullah**'ın kardeşi **Osman b. Ubeydullah b. Osman**'a sekizyüz, **Nadr b. Enes**'e ikibin dirhem verdi. **Talha:**

«— **İbn-i Osman** geldi. Ona sekizyüz dirhem verdin. Ensardan bir çocuk geldi. Ona da ikibin dirhem verdin.» deyince **Hz. Ömer:**

«— Ben Uhud savaşında, bu adamın babasına rastladım. Bana, Resûlüllah (s.a.v.) ı sordu. Ben de: Herhalde şehit oldu, dedim. Bunu duyar duymaz kılıcını çekti ve: «Eğer Resûlüllah (s.a.v.) öldürüldüyse, Allah Hayydır, ölmez!» dedi ve ölünceye kadar savaştı. O da koyun otlatıyordu. Bu durumda ikisini bir tutmamı mı istiyorsun?» dedi. Hayatı boyunca **Hz. Ömer** bu şekilde hareket etti.[171]

---

[171] **İbn-i Ebî Şeybe; Bezzar; Mecme'uz-Zevâid:** 6/4.

Enes b. Mâlik ve **İbn'ül-Müseyyib**'den:

Ömer b. Hattab, muhacirlere beşerbin, ensara dörderbin, muhacirlerin çocuklarından **Bedir**'de savaşmayanlara dörderbin verilmesine karar verdi. **Ömer b. Ebî Seleme b. Abd'il-Esed el-Mahzumî, Üsame b. Zeyd, Muhammed b. Abdullah b. Cahş el-Esedî, Abdullah b. Ömer**, bunlardandı, **Abdurrahman b. Avf**:

«— **İbn-i Ömer** onlardan değil, onun şöyle, şöyle üstünlüğü var.» dedi. **İbn-i Ömer** de:

«— Eğer hakkım varsa ver, yoksa verme.» dedi. **Hz. Ömer, İbn-i Avf**'a:

«— Ona beşbin yaz, bana da dörtbin yaz.» dedi. **Abdullah** ise:

«— Ben bunu kabul etmem.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Vallahi, sen ve ben ikimiz de beşerbin alamayız.» diye cevap verdi.[172]

Zeyd b. Eslem'den:

Ömer b. Hattab, halka mal taksim ederken, **Abdullah b. Hanzala**'ya da ikibin dirhem verdi. Daha sonra **Talha** yeğenini getirdi. **Hz. Ömer** ona, **Abdullah b. Hanzala**'dan daha az verdi. Bunun üzerine **Talha:**

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bu ensariyi, yeğenimden daha üstün tuttun.» diye itiraz etti. **Hz. Ömer** de:

«— Evet, öyle yaptım. Çünkü ben, onun babasını, **Uhud**'da kılıcını çekmiş, düşmanla savaşırken gördüm.» diye cevap verdi.[173]

Naşize el-Yezenî'den:

Câbiye[174] de **Ömer b. Hattab**'ı şöyle hitap ederken dinledim:

«— Allah (c.c.) beni bu malın bekçisi kıldı ve bana bunu taksim etme vazifesini verdi. Aslında, Allah taksim ediyor. Ben bu malı taksim işine Resûlüllah (s.a.v.) ın ailesi ve onların en şereflilerinden başlayacağım.»

Daha sonra **Ömer b. Hattab**, Resûlüllah (s.a.v.) ın hanımları için onarbin ayırdı. **Cüveyriye, Safiyye** ve **Meymûne**'ye ötekilere verdiği kadar vermedi. Bunun üzerine **Hz. Aişe:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) bizim aramızda adaletle muamele ediyordu.» diye itiraz etti. **Hz. Ömer** de onlara eşit olarak verdi. Daha sonra:

«— Şimdi de ilk muhacir arkadaşlarıma vereceğim. Çünkü, biz zulüm ve düşmanlığa maruz kalarak yurdumuzdan çıkarıldık. Sonra da içtimaî mevkilerine göre vereceğim.» dedi. Ve onlardan **Bedir** savaşına katılan muhacirlere beşerbin, ensara dörderbin, **Uhud** savaşına katılanlara üçerbin, dirhem verdi. Ve şöyle devam etti:

---

172 **Beyhakî:** 6/350; **Kenz:** 2/315.

173 **İbn-i Asâkir; Kenz:** 2/319.

174 **Şam** mülhakatından bir köy. **Hz. Ömer** meşhur hutbesini burada irâd etmişti.

«— İlk önce hicret edenler, ilk önce alacaklar, sonra hicret edenler de daha geç alacaklar. Bunun için kimse beni kınamasın. Hicrete geç katıldığı için kendini kınasın. **Halid b. Velîd**'i azlettiğim için beni mazur görün. Ben ona, bu malı muhacirlerin zayıflarına saklamasını emrettim. Halbuki o, bu malı, güçlü kuvvetlilere, şereflilere ve güzel konuşanlara verdi. Bunun üzerine onu azlettim ve yerine **Ebû Ubeyde**'yi tayin ettim.»

Ebû Amr b. Hafs:

«— Yâ **Ömer b. Hattab**, sen beni mazur görün, diyorsun, halbuki Resûlüllah (s.a.v.) ın vali tayin ettiği birini azlettin. Allah'ın Resûlünün çektiği bir kılıcı kınına soktun. Resûlüllah (s.a.v.) ın diktiği bir sancağı indirdin, amcam oğlunu çekemedin.» dedi. **Ömer b. Hattab:**

«— Senin akraban olduğu, sen de genç ve asabî olduğun için böyle konuşuyorsun.» diye cevap verdi.[175]

Hz. Ömer'in Dağıttığı Malları, Defterlere Yazarak Tanzim Etmesi :

Ebû Hüreyre'den:

Ömer b. Hattab'a, **Ebû Musa el-Eş'arî**'den sekizyüz bin dirhem getirdim. Bana:

«— Ne getirdin?» dedi.

«— Sekizyüz bin dirhem.» dedim.

«— Bu kadar çok mu?» dedi.

«— Evet.» dedim.

Hz. Ömer o gece hiç uyumadı. Sabah ezanı okunduğunda hanımı:

«— Bu gece hiç uyuyamadın.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— **Ömer b. Hattab** nasıl uyusun, İslâmın gelişinden bu yana, müslümanlar için hiç böylesine mal gelmemişti. Eğer **Ömer** bu malı dağıtıp, herkesin hakkını vermeden ölürse hali nice olur?» diye cevap verdi. Sabah namazını kılınca, Resûlüllah (s.a.v.) ın eshabından bir cemaat etrafına toplandı. **Hz. Ömer,** onlara:

«— Bu gece, müslümanlara, şimdiye kadar benzeri hiç gelmeyen büyük bir mal geldi. Bunun taksimi için benim görüşüm: Onu ölçeklerle dağıtmak. Sizin de bir görüşünüz varsa söyleyin.» dedi. Onlar da:

«— Böyle yapma yâ Emîr'el-Mü'minîn, insanlar İslâma giriyorlar, mal da çoğalıyor. Sen onlara yazarak ver. İslâma girenlerle mal çoğalırsa, buna göre verirsin.» dediler.

«— Peki kimden başlamamı istersiniz?» diye sordu.

---

175 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevâid: 6/3; Beyhakî: 6/349.**

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, o sana kalmış bir iş. Çünkü bu iş, senin vazifen.» dediler. Bir kısmı da:

«— Emîr'ul-Mü'minîn bilir.» dedi.

«— Hayır, öyle değil. Ben önce Resûlüllah (s.a.v.) dan başlayacağım, sonra ona en çok yakın olanlara, daha sonra da, daha az yakın olanlara vereceğim.» dedi. Ve divanı buna göre tertip etti. Taksim işine **Haşim** ve **Muttalip** oğullarından başladı ve hepsine verdi. Sonra **Abd-i Şems** oğullarına, ondan sonra da **Nevfel b. Abd-i Menaf** oğullarına dağıttı. **Abd-i Şems** oğullarından başladı. Çünkü, **Abd-i Şems**, ana tarafından **Haşim**'in kardeşiydi.[176]

Cübeyr b. Hüveyris'den:

Ömer b. Hattab, bir defter tutulması için müslümanlarla istişare etti. **Ali b. Ebî Talip:**

«— Her sene toplanan malı taksim et ve hiçbir şey bırakma.» dedi.

Osman b. Affan:

«— İnsanlara yetip artacak kadar mal var. Eğer verdiklerin tesbit edilmezse kime verip, kime vermediğini bilemezsin. Bir karışıklık olmasından korkarım.» dedi.

Velîd b. Hişam b. Müğire:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, Şam'a gitmiştim. Oranın idarecileri defter tutuyor ve orduyu tanzim ediyorlardı. Sen de defter tut ve orduyu tanzim et.» dedi.

Hz. Ömer, onun dediğini kabul etti. **Akîl b. Ebî Talib, Mahrame b. Nevfel** ve **Cübeyr b. Mütim**'i çağırdı. Bunlar, Kureyş'in nesebini bilenlerdendi. Onlara:

«— İçtimaî mevkilerine göre, insanları yazınız!» dedi.

Onlar da **Haşim** oğullarından başlayarak yazdılar. Sonra **Ebû Bekir** ve kavmini, daha sonra da halife olduğundan **Ömer** ve kavmini yazdılar. **Hz. Ömer** bunu görünce:

«— Vallahi ben şöyle olmasını isterdim. Resûlüllah (s.a.v.) a yakın olandan başlayınız. Ve **Ömer**'i, Allah'ın tayin ettiği, gerçek yerine koyunuz (sonra yazınız.)» dedi.[177]

Eslem anlatıyor:

Adiy oğulları, **Hz. Ömer**'e gelerek:

«— Sen, Resûlüllah (s.a.v.) ın halifesisin (veya **Ebû Bekr**'in halefisin. **Ebû Bekr** de Resûlüllah (s.a.v.) ın halifesidir.) Kendini, halkın seni seçtiği mevkiye göre yazsan.» dediler. **Hz. Ömer:**

---

[176] **İbn-i Sa'd:** 3/216; **Beyhakî:** 6/350; **Kenz:** 2/315.
[177] **İbn-i Sa'd:** 3/212; **Taberî**; 5/22; **Kenz:** 2/316.

«— **Adiy** oğullarına bak hele, siz benim sırtımdan geçinmek, kendiniz için benim bütün iyiliklerimi yok etmemi istiyorsunuz. Hayır, vallahi yapmam. En sona da yazılmış olsanız, sıranız gelince alırsınız. Benden önceki iki kişi (Reslüllah (s.a.v.) ve **Ebû Bekir**) bir yol takip ettiler. Eğer ben onlara muhalefet edersem, bana da muhalefet ederler. Vallahi, hem dünyadaki üstünlüğe, hem de ahirette Allah'ın sevabına ancak Muhammed (s.a.v.) in yolunu takip etmekle ulaşabiliriz. O, bizim en şereflimizdir. Onun kavmi de Arapların en şereflisidir. Daha sonra onlara en yakın olanlar gelir. Şüphesiz Araplar, Resûlüllah (s.a.v.) la şereflendiler. Onların bir kısmı, çok uzak atalarında Resûlüllah'la birleşirler. Biz ise birkaç nesil ötede Resûlüllah (s.a.v.) la birleşiriz. Resûlüllah ile olan nesebimiz neredeyse **Hz. Âdem**'e yakın bir yerde birleşir. Bütün bunlara rağmen vallahi, kıyamet günü Arap olmayanlar amelleriyle, biz de, hiçbir amel yapmadan gelsek, Muhammed (s.a.v.) yanında onlar bizden daha üstün olurlar. Hiç kimse Peygamber'e olan yakınlığına bakmasın. Allah'ın emrettiği şekilde çalışsın. Eğer bir kimseyi, yaptığı iş alçaltırsa, onu nesebi yükseltemez.[178]

Hz. Ömer'in, Mal Taksiminde Ebû Bekir'in Görüşüne Dönüşü :

Gafre'nin kölesi **Ömer b. Abdullah**'dan:

Hz. Ömer, bir cuma günü hutbeye çıktı. Allah'a hamd ve senâdan sonra şöyle dedi:

«— **Ömer** ölürse, yerine filânı seçeriz, ona biat ederiz. **Ebû Bekr**'in halifeliği oldu bittiye getirildi.» Sözünüz kulağıma geldi. Evet, gerçekten **Ebû Bekr**'in seçilmesi anîden oldu. Fakat nerde **Ebû Bekr** gibi bir adam!.. **Ebû Bekr**'e itaat ettiğimiz gibi ona da itaat edelim. **Ebû Bekr**'in kendine mahsus bir görüşü vardı. O da ganimetin eşit şekilde dağıtılmasıydı. Benim görüşüme göre de, bir kısmını diğerlerine tercih etmeliydim. Eğer bu seneki ganimetlerin taksiminde sağ olursam, **Ebû Bekr**'in görüşüne döneceğim. Çünkü, onun görüşü benim görüşümden daha hayırlıdır.» dedi.[179]

Hz. Ömer'in Eshabın İleri Gelenlerine İkramı :

Hasan-ı Basrî'den:

Ganimet mallarını halka dağıttıktan sonra, Beyt'ül-Mâl'de bir miktar daha mal kalmıştı. **Hz. Abbas**, **Hz. Ömer**'e ve orada bulunanlara:

---

[178] **İbn-i Sa'd:** 3/212; **Taberî:** 5/23.
[179] **İbn-i Sa'd:** 4/20.

«— Eğer aranızda **Musa**'nın amcası olsaydı, ona ikram eder miydiniz?» dedi.

«— Evet.» dediler. O zaman **Hz. Abbas:**

«— Öyleyse ben, sizin Peygamberinizin amcasıyım ve o ikrama lâyığım.» dedi.

Bunun üzerine **Hz. Ömer**, oradakilerle konuştu. Sonra Beyt'ül-Mâl' de artakalan malı ona verdiler.[180]

Hz. Aişe (r.a.) den:

Ömer b. Hattab'a bir sandık getirdiler. Çevresindekiler bu sandığa bakıp:

«— Bu kime ait?» diye sordular. **Hz. Ömer:**

«— Bunu **Hz. Aişe**'ye göndermeme müsaade eder misiniz? Çünkü, Resûlüllah (s.a.v.) onu çok severdi.» dedi.

«— Peki, gönder.» dediler.

Sandığı **Hz. Aişe**'ye götürdüler. O da sandığı açtı. Bu sırada, bu sandığın **Hz. Ömer** tarafından gönderildiğini de söylediler. Bunu duyunca, **Hz. Aişe:**

«— Resûlüllah'dan sonra **Hz. Ömer**'e birçok fetihler müyesser oldu. Allah'ım, bana gelecek seneki atiyyesini alma fırsatını verme.» dedi. (Kendisinin herkese tercih edilmesini istemiyordu.)[181]

Enes'den:

Hz. Ebû Bekir beni, zekât toplamak üzere vazifelendirmişti. Medine' ye geldiğimde, **Ebû Bekir** vefat etmişti. Halife **Hz. Ömer**, bana:

«— Yâ **Enes**, bize hayvan getirdin mi?» diye sordu.

«— Evet, getirdim.»

«— Hayvanları bize getir. Mal senin olsun.» dedi.

«— Fakat, benim hakkımdan çok fazla.» dedim.

«— Ne olursa olsun, o senindir.» dedi.

Mal, dörtbin dirhemdi. Ben ise Medine'de en çok malı olandım.[182]

Allah Yolunda Savaşırken Yara Alan Bir Adama Hz. Ömer'in Yardımı :

Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den:

Herkes, hisselerine düşen ganimet mallarını **Hz. Ömer**'in önünden alıyordu. Bir ara **Hz. Ömer**, başını kaldırıp baktı. Yüzünde kılıç

---

180 **İbn-i Sa'd:** 4/20.
181 **Ebû Yâ'lâ; Mecme'uz-Zevâid:** 6/6.
182 **İbn-i Sa'd; Kenz:** 3/148.

yarası olan bir adam gördü. Yüzündeki yaranın sebebini sordu. O da, savaşta aldığını söyledi. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Ona bin dirhem verin.» dedi. Bin dirhem verdiler. Adam bin dirhemi, elinde bir müddet evirip, çevirdi. **Hz. Ömer** tekrar:

«— Bin dirhem daha verin.» dedi. Bin dirhem daha verdiler. Bu hal, dört defa tekrarlandı ve her seferinde adama bin dirhem verildi. Nihayet adam, kendisine verilen paranın çokluğundan utandı ve çıkıp gitti.

Hz. Ömer, o adamı sordu.

«— Kendisine verilen malın çokluğundan utanıp, çıktı.» dediler. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Vallahi bekleseydi, kalan paranın hepsini verirdim. Allah yolunda savaşırken yaralanmış ve yüzünde bu yaranın izi kalmış.» dedi.[183]

Ali b. Ebî Talib'in Devlet Malını Halka Taksimi :

Ali (r.a.) den:

Hz. Ali, bir senede üç defa hazineden mal dağıttı. Daha sonra ona İsfahan'dan mal geldi. **Hz. Ali:**

«— Dördüncü defa hissenize düşeni almaya koşunuz. Ben sizin malınızın bekçisi değilim!» dedi. Urganlara varıncaya kadar ne varsa hepsini taksim etti.[184]

Hz. Ömer ve Ali'nin Beyt'ül-Mâl'de olan Bütün Malı Dağıtmaları :

Yahya b. Saîd babasından: **Ömer b. Hattab, Abdullah b. Erkâm**'a:

«— Beyt'ül-Mâl'deki malları, her ay bir defa, her cuma bir defa ve her gün bir defa olmak üzere müslümanlara dağıt.» dedi. Oradakilerden birisi:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, Beyt'ül-Mâl'de bir miktar mal bıraksan da, herhangi bir musibet veya masraf için ayırsan daha iyi değil mi?» dedi. **Hz. Ömer,** adama şöyle cevap verdi:

«— Sana bunları şeytan söyletiyor. Fakat Allah, onların çaresini bana öğretti ve şerrinden korudu. Musibet ve belâlara karşı ben, Resûlüllah'ın yaptığı hazırlığı yaptım. Bu hazırlık, Allah'a ve Resûlüne itaattir.»[185]

---

[183] **Hılye:** 3/335.
[184] **Kenz'ül-Ummal** 2/320; **Ebû Ubeyd.**
[185] **Beyhakî:** 6/357.

İbn-i Ömer'den:

Hz. Ömer'e Irak'tan bir miktar mal geldi. **Hz. Ömer** de onu dağıtmaya başladı. Bir adam gelerek:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bu malın hepsini dağıtmayıp da, bir kısmını muhtemel bir harpte ordunun teçhizi veya gelecek bir musibet için ayırsanız olmaz mı?» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Şuna bak, Allah canını almasın, sana bunu şeytan söyletiyor! Belâlara karşı Allah bana, tedbiri öğretti. Vallahi, dağıtacağım malı, dağıtmayarak yarın için bugün Allah'a isyan etmem. Fakat, musibetler için ben, Resûlüllah'ın yaptığı hazırlığı yapıyorum.» dedi.[186]

Seleme b. Saîd'den: **Ömer b. Hattab**'a bir miktar mal geldi. **Abdurrahman b. Avf** gelerek:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bu malın bir kısmını Beyt'ül-Mâl'de bırak da, herhangi bir musibet veya ansızın zuhur eden bir iş için kullan.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— İşte şeytanın karıştığı bir söz! Allah bana, o musibetlerden korunmayı öğretti. Gelecek senenin korkusuyla ben bu sene Allah'a karşı gelemem. Allah şöyle buyuruyor: **«Allah'a karşı vazifesine dikkat edene, Allah da onu (sıkıntıdan çıkaracak) bir kurtuluş yolu verir, ona ummadığı yerden rızık ihsân eder.»**[187] Hem senin bu söylediğini yaparsam, benden sonra fitne çıkar.» dedi.[188]

Hasan-ı Basrî'den: **Ömer b. Hattab, Ebû Musa el-Eş'arî**'ye şöyle yazdı:

«İmdi, senin tasarrufunda olan, Beyt'ül-Mâl'de hiçbir dirhem kalmadığını bilmek istiyorum. Ne var, ne yok dağıtın ki, Allah, benim her hak sahibine hakkını verdiğimi bilsin.»[189]

Hasan-ı Basrî'den: **Hz. Ömer, Huzeyfe**'ye, halka Beyt'ül-Mâl'den alacaklarını vermesini bildiren bir mektup yazdı. **Huzeyfe, Hz. Ömer**'e:

«— Söylediğini yaptık. Beyt'ül-Mâl'de hayli mal arttı.» diye cevap verdi.

Hz. Ömer de cevaben şöyle yazdı:

«Kalan mal, Allah'ın müslümanlara verdiği ganimettir. Yoksa, ne Ömer'in, ne de onun akrabalarınındır. Onu da dağıt.»[190]

Alî b. Ebî Talib'den:

Bir gün ona, **İbnü'n-Nebbâc** geldi ve:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, Beyt'ül-Mâl, altın ve gümüşle doldu.» dedi.

---

186 **Hılye:** 1/45.
187 **Talâk:** 2/3.
188 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummal** 4/391.
189 **İbn-i Sa'd:** 3/218; **Kenz'ül-Ummal** 2/217.
190 **İbn-i Sa'd:** 3/215.

«— Allah, Allah demek öyle!..» dedi ve **İbn-ün-Nebbâc**'a dayanarak kalktı. Beyt'ül-Mâl'e geldi, ve:

«— İşte bu müslümanların ganimetidir. Kim onu yerine vermezse pişman olur. Yâ **İbn'ün-Nebbâc**, bunu Kûfe'dekilere dağıtmalıyım.» dedi. Halka nida ettirdi ve Beyt'ül-Mâl'deki paranın hepsini halka dağıttı. Dağıtırken de:

«— Ey altınlar ve gümüşler, gidin benden, başkasını aldatın!» diyordu. Hazinede ne bir dinar, ne de bir dirhem kalıncaya kadar böyle yaptı. Daha sonra orayı temizlemelerini emretti ve orada iki rekât namaz kıldı.

Mücemmi' et-Teyyimî'den:

Hz. Ali, kıyamet günü kendisine şehadet eder ümidiyle, Beyt'ül-Mâl'i süpürüyor ve orada namaz kılıyor, orayı mescid gibi kullanıyordu.

Muaz b. Alâ'nın dedesi anlatıyor:

Ali b. Ebî Talib'in şöyle dediğini işittim:

«— Sizin ganimetinizden bana sadece şu sürahi düştü. Ki, onu da İran beylerinden biri hediye etmişti.» Daha sonra **Hz. Ali**, Beyt'ül-Mâl'e inerek, oradakilerin hepsini müslüman halka dağıttı. O, malı taksim ederken şöyle diyordu:

«— Bir öbek hurması olup da, her gün ondan bir defa yiyip gerisini dağıtana ne mutlu!»

Antere eş-Şeybânî'den:

Hz. Ali (r.a.) her sanatkârdan ve yaptığı işten cizye ve haraç alırdı. Öyle ki, iğneciden iğne, çuvaldız, ip ve urgan alır; sonra onları taksim ederdi. Beyt'ül-Mâl'deki hiçbir şeyi yarına bırakmaz, hemen dağıtırdı. Ancak, çok meşgul olduğu zamanlar, hemen dağıtamazdı. O zaman ise:

«— Ey dünya, git benden başkasını aldat!» der ve:

«— Bu müslümanların ganimetidir. Kim onu yerine vermezse pişman olur!» diye devam ederdi.

Ebû Ubeyd'in Antere'den rivayetinde şöyle deniyor:

Bir gün **Hz. Ali**'nin yanına gittim. **Kanber** gelip:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, sen gelen malı bekletmez, hemen dağıtırsın. Halbuki senin ailenin de hakkı var. Onun için ben sana bir miktar mal gizledim.» dedi. **Hz. Ali**:

«— Nedir o gizlediklerin?» diye sorunca:

«— Haydi, gidip bakalım.» dedi. O adam, **Hz. Ali**'yi, içinde altın yaldızlı, altın ve gümüş kapların bulunduğu bir odaya götürdü. **Hz. Ali** bunları görünce:

«— Yazık sana, benim evimi büyük bir ateşe mi sokmak istedin!» dedi ve onları ölçerek, bütün tanıdıklarına eşit şekilde dağıttı. Sonra da:

«— Bu müslümanların ganimetidir. Kim onu yerine vermezse, yaptığına pişman olur. Ey mal, beni aldatma, git başkasını aldat.» dedi.[191]

Müslümanların Ganimetlerde hakları olduğu Hususunda Hz. Ömer'in Görüşü :

Eslem'den: **Hz. Ömer**'in etrafındakilere şöyle söylediğini işittim:

«— Şu malın başına toplanın ve kime verilmesi gerektiğini söyleyin.» Sonra **Hz. Ömer** sözünü bir daha tekrarladı, ve: «Ben Kur'an' dan şu âyetleri okudum: **«Hak Teâlâ'nın kasabalarda ikâmet eden ahaliden alıp Peygamberine verdiği mallar, Allah'a, Peygamberine, hısımlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalanlara aittir. Tâ ki, bu mal, içinizden sadece zenginler arasında elden ele dolaşmasın. Peygamber size ne emretmişse onu yapın. Sizi neden nehyederse ondan geri durun. Allah'a karşı vazifelerinize dikkat edin. Çünkü Allah, kötülüğü şiddetle cezalandırır. (O mallar) muhacirlerin fakirlerine mahsustur. Onlar, yurtlarından sürülmüşler, mallarından uzak düşmüşler. Ancak, Allah'ın rızasını aramışlar, Allah'ın (dinine) ve Peygamberine yardım etmişlerdi. İşte gerçek doğrular bunlardır.»**[192] Vallahi, bu mal sadece onlar için de değil. Bakın, Allah ne buyuruyor: **«Bunlardan evvel (Medine'yi) yurt ve iman evi edinen kimseler, kendi taraflarına hicret edenleri severler. Onlara verilen şeylerden dolayı kalplerinde ona karşı ihtiyaç duymazlar. Kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile, öz canlarına üstün tutarlar. Her kim kendini öz nefsinin cimriliğinden kurtarırsa işte murada erenler bunlardır.»**[193] Vallahi bu mal sadece bunlar için de değil. Bakın ne buyuruluyor: **«Bundan sonra gelenler de, (Ulu) Tanrımız, derler, bizi ve bizden önce iman eden kardeşlerimizi yarlığa, kalplerimizde iman edenlere karşı bir kin bırakma. (Ulu) Tanrımız, şefkatli ve merhametli sensin.»**[194] Yemin olsun ki, bu malda, her müslümanın hakkı var. Aden'deki çobana varıncaya kadar herkese vereceğim.» dedi.[195]

Malik b. Evs b. Hadesân'dan: **Hz. Ömer**'e dair bir hâdiseyi naklettikten sonra,şöyle devam eder: **Hz. Ömer**, daha sonra:

«— Zekât, yalnız fakirlere, yoksullara, zekâtı toplamaya memur olanlara, kalpleri İslâma ısındırılmak istenenlere, âzad edilecek kölelere, borçlulara, Allah yolunda (hayır işleyenlere) ve yolda kalanlaradır. Al-

---

191 **Hılye:** 1/81; **El-İstîâb:** 3/49; **Kenz'ül-Ummal** 5/57; **Müntehab:** 5/57.
192 Haşr: 7/8.
193 Haşr: 9
194 Haşr: 10
195 **Beyhakî:** 6/351.

lah'ın farzı bu. Hak Teâlâ her şeyi hakkiyle bilir, hikmetle çevirir.»[196] âyetini okudu. Ve:

«— Toplanan ganimetler onların hakkıdır.» dedi. Sonra:

«Eğer Allah'a iman ettiniz ve hak ile bâtılın ayırt olduğu gün, kulumuza indirdiğimiz âyetlere inandınızsa, biliniz ki, harpte ele geçirdiğiniz ganimetlerin beşte biri Allah'ın, Peygamber'in, hısımların, öksüzlerin, yoksulların ve yolcunundur. Allah her şeye hakkıyle kâdirdir.»[197] âyetini okudu. Ve:

«— Bu mal, onların hakkıdır.» dedi. Sonra:

«Hak Teâlâ'nın kasabalarda ikâmet eden ahaliden alıp Peygamberine verdiği mallar, Allah'a, Peygamberine, hısımlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalanlara aittir. Tâ ki bu mal, içinizden zenginler arasında elden ele dolaşmasın. Peygamber size ne emrederse onu yapın. Sizi neden nehyederse, ondan geri durun, Allah'a karşı vazifelerinize dikkat edin. Çünkü ,Allah'ın vereceği ceza ağırdır.»[198] âyetini okudu. Sonra:

«O mallar, muhacirlerin fakirlerine mahsustur. Onlar, yurtlarından sürülmüşler, mallarından uzak düşmüşler, ancak Allah'ın rızasını aramışlar, Allah'ın (dinine) ve Peygamberine yardım etmişlerdi. İşte gerçek doğrular bunlardır.»[199] âyetini okudu. Sonra:

«Bunlardan evvel (Medine'yi) yurt ve iman evi edinen kimseler, kendi taraflarına hicret edenleri severler. Onlara verilen şeylerden dolayı kalplerinde ona karşı ihtiyaç duymazlar. Kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile, onları öz canlarına üstün tutarlar. Her kim öz nefsinin cimriliğinden kurtulursa, işte murada erenler bunlardır.»[200] âyetini okudu. Ve:

«— İşte bunlar, ensardır.» dedi. Ve:

«Bunlardan sonra gelenler de (Ulu) Tanrımız, derler, bizi ve bizden evvel iman eden kardeşlerimizi yarlığa! Kalplerimizde iman edenlere karşı bir kin bırakma. (Ulu) Tanrımız, şefkatli ve merhametli Sensin.»[201] âyetini okudu. Ve şöyle dedi:

«— Bu mal bütün müslümanlarındır. Bunda, evinizdeki hizmetçileriniz hariç, bütün müslümanların hakkı vardır. Allah izin verir de yaşarsam, Himyer'deki çobana varıncaya kadar herkese hakkını vereceğim. Onlar alınları terlemeden haklarını alacaklar.»[202]

---

[196] Tevbe: 60.
[197] Enfâl: 41.
[198] Haşr: 7.
[199] Haşr: 8.
[200] Haşr: 9.
[201] Haşr: 10.
[202] Beyhakî: 6/352: Tefsir-i İbn-i Kesîr: 4/340.

Talha b. Ubeydullah'ın Malını Yakınlarına Dağıtması :

Talha b. Yahya'nın ninesi **Su'dâ**'dan:

Bir gün **Talha b. Ubeydullah**'ın yanına girdim. Halinde bir huzursuzluk sezdim:

«— Neyin var?» diye sordum. «Eğer seni üzecek birşey yaptıysak, söyle de gönlünü alalım.» dedim.

«— Hayır, birşeyim yok. Sen ne güzel bir eşsin. Yanımda bir miktar param var. Ne yapacağımı bilemiyorum. Onun için huzursuzum.» dedi.

«— Böyle şeye üzülünür mü? Kavmini çağır ve aralarında taksim et.» dedim. O da hemen, kölesine:

«— Git, kavmimi çağır, gelsinler!» dedi. Sonra hazinedara:

«— Ne kadar var?» diye sordu. O da:

«— Dörtyüz bin dirhem.» diye cevap verdi.[203]

Hasan-ı Basrî rivayet ediyor: **Talha,** arazisinin bir kısmını yediyüz bin dirheme sattı. O para bir gece yanında kaldı. Parayı dağıtamadan ölürüm korkusuyla o gece hiç uyuyamadı. Gün ışır ışımaz, hemen dağıttı.[204]

Talha'nın karısı **Su'dâ**'dan: Bir defasında **Talha** yanıma geldi. Onu kederli gördüm. Ve:

«— Niye üzgünsün, yoksa canını sıkacak birşey mi oldu?» dedim.

«— Hayır, beni üzecek birşey yapmadın. Sen ne kadar iyi bir eşsin! Yanımda bir miktar mal var. Onu dağıtamadım. Onun için canım sıkılıyor.» dedi.

«— Bundan kolay ne var, akrabalarına ve dostlarına haber gönder, gelsinler. Sen de aralarında paylaştır.» dedim. Dediğim gibi yaptı. Hazinedara:

«— Ne kadar para var?» dedim.

«— Dörtyüzbin dirhem.» dedi. **Talha**'nın günlük geliri bin dirhemdi. Bu sebeple ona: **Talha'tü'l-Feyyaz (Fakir Babası)** denirdi.[205]

Zübeyr b. Avvam'ın Malını Dağıtması :

Saîd b. Abdülaziz'den: **Zübeyr b. Avvam**'ın, kendisine haraç (vergi) ödeyen bir kölesi vardı. Her akşam onların getirdiği parayı dağıtır. Yanında hiçbir şey kalmayınca, evine giderdi.

Müğis b. Sümeyy'den: **Zübeyr**'in, kendisine haraç (vergi) ödeyen bir

---

[203] **Taberanî: Tergîb:** 2/176; **Mecme'uz-Zevâid:** 9/148; **İbn-i Sa'd:** 3/157. **Hılye:** 1/88.
[204] **İbn-i Sa'd:** 3/157.
[205] **Müstedrek:** 3/378.

kölesi vardı. **Zübeyr,** onlardan gelen paranın bir dirhemini bile evine sokmaz, hepsini dağıtırdı.[206]

Zübeyr b. Avvam'ın Borcuna Sadakati ve Vasiyeti :

Abdullah b. Zübeyr anlatıyor: **Cemel** vak'asında babam **Zübeyr b. Avvam,** beni çağırdı. Yanına gittim. Bana:

«— Oğlum, bugün savaşta öldürülenler ya zâlim veya mazlumdur. Zannediyorum ki, ben de bugün mazlum olarak öldürüleceğim. Fakat beni en çok düşündüren borcumdur. Zannediyor musun ki, borcumuzu ödeyince malımız kalacak. Haydi oğlum, git, malımızı sat da, borcumu öde.» dedi ve malının üçte birini vasiyet etti. Vasiyet ettiği üçte birin üçte birini de benim çocuklarıma (yani, torunlarına) bıraktı.

«— Üçte birin üçte birini (yani, malın dokuzda birini) vasiyet ediyorum. Borcu ödedikten sonra eğer malımızdan birşey artarsa, artan kısmın üçte biri çocuklarına kalsın.» dedi. —**Hişâm: Abdullah**'ın çocuklarından bir kısmının (**Hubeyb** ve **Abbad**'ın) **Zübeyr** oğullarından bazılarıyla yaşıt olduğunu, **Abdullah**'ın o zaman dokuz oğlu ve dokuz kızı bulunduğunu söylüyor— Babam bana borcunu vasiyet ederken:

«— Oğlum, eğer borçları öderken güç yetiremeyeceğin bir şeyle karşılaşırsan Mevlâm'dan yardım dile.» dedi. Ben, Mevlâ sözünden bir şey anlamadığım için, babama:

«— Baba, senin Mevlân kimdir?» diye sordum.

«— Allah.» dedi.

Yemin ederim ki, borcunu ödemede herhangi bir zorlukla karşılaştığımda, «Ey Zübeyr'in Mevlâsı, onun borcunu ödemeye yardım et!» derdim. Babamın borcu ödenirdi.

Babam **Zübeyr, Cemel** vak'asında şehit edildi. Ne bir dinar, ne de bir dirhem bıraktı. Sadece Gâbe mevkiinde iki arazi, Medine'de onbir, Basra'da iki, Kûfe'de ve Mısır'da birer ev bıraktı. Babam borca şu şekilde giriyordu: Birisi babama mal getirip emaneten bırakmak istiyor, babam ise:

«— Hayır, emanet kabul etmem, borç olarak bırak, çünkü emanetin zayi olmasından korkarım.» diyordu. O, ne idareciliğe ne de vergi toplamaya memur edilmişti. Sadece, Peygamber (s.a.v.), **Ebû Bekr, Ömer** ve **Osman** zamanında savaşlara katılmıştı.

Babamın borcunu hesap ettim. İki milyon ikiyüzbin dirhemdi.

Râvî şöyle devam ediyor: **Hakîm b. Hizâm, Abdullah b. Zübeyr**'le karşılaştı. **Hakîm b. Hizâm, Abdullah**'a:

---

[206] **Hilye: 1/90; Beyhakî: 8/9; İsâbe: 1/546.**

«— Yeğenim, kardeşimin ne kadar borcu var?» diye sordu. **Abdullah:**

«— (Doğruyu söylemeyerek) yüzbin dirhem.» dedi. **Hakîm:**

«— Çokmuş. Zannımca, mallarınız, borcunuzu karşılamaz.»

Abdullah:

«— Peki, ya iki milyon iki yüzbin olursa, ne dersin?» **Hakîm:**

«— Buna hiç güç yetiremezsiniz. Eğer zor durumda kalırsanız, benden yardım istersiniz.» dedi.

Zübeyr, Gâbe'deki arazisini yüzyetmiş bin dirheme satın almıştı. **Abdullah b. Zübeyr,** onu bir milyon, altıyüz bin dirheme sattı. Sonra da:

«— Kimin **Zübeyr**'de alacağı varsa, Gâbe'ye gelsin!» diye ilân etti.

Abdullah b. Cafer geldi. **Zübeyr**'den dörtyüz bin dirhem alacağı vardı. **Abdullah**'a:

«— Dilerseniz, ben alacağımdan feragat ediyorum.» dedi. **Abdullah** b. Zübeyr:

«— Hayır, olmaz!» diye cevap verdi.

«— Öyleyse benim alacağımı öteki borçlar bittikten sonraya bırakınız.» dedi.

«— Hayır, yine olmaz.»

«— O halde, bu araziden alacağıma karşılık bir yer ayırınız.» diye teklif edince, **Abdullah:**

«— Peki, şuradan şuraya kadar olan kısım senin olsun.» dedi.

Abdullah b. Zübeyr, arazinin bir kısmını satıp, babasının borcunu ödemiş; geriye dört buçuk parsel kalmıştı.

Daha sonra **Muaviye**'nin yanına gitti. **Amr b. Osman, Münzir b. Zübeyr, İbn-ü Zem'a** da oradaydı. **Muaviye, Abdullah**'a:

«— Gâbe'yi kaça satıyorsun?» diye sordu.

«— Parseli yüz bin dirheme.» dedi.

«— Kaç parsel kaldı?»

«— Dört buçuk parsel.» O esnada **Münzir b. Zübeyr:**

«— Parselin birisini ben alıyorum.» dedi. **Amr b. Osman** da:

«— Bir parsel de ben alıyorum.» dedi. **İbn-ü Zem'a:**

«— Bir parsel de ben alıyorum.» dedi. Daha sonra **Muaviye:**

«— Ne kadar kaldı?» diye sordu.

«— Bir buçuk parsel.» dedi.

«— Yüzelli bine, onu da ben alıyorum.» dedi.

Abdullah b. Cafer de kendi hissesini altıyüz bin dirheme **Muaviye'**ye sattı.

Abdullah b. Zübeyr, borçları ödeme işini bitirince, **Zübeyr** oğulları:

«— Artık bizim mirasımızı da dağıt.» dediler. O ise:

«— Hayır, şimdi dağıtamam, dört sene hac mevsiminde: Kimin Zübeyr'de alacağı varsa gelsin verelim, diye ilân etmedikçe sizin mirasınızı taksim etmem.» dedi.

Her sene hac mevsiminde bu şekilde ilân etmeye devam etti. Dört sene geçtikten sonra, mirası dağıttı.

Zübeyr'in dört karısı vardı.

Karılarının herbirinin hissesine, bir milyon ikiyüz bin dirhem düştü. Malının yekûnu ise elli milyon ikiyüz bindi.

İbn-i Kesir, varisler arasında taksim edilen miktarın otuzsekiz milyon, dörtyüz bin dirhem olduğunu, vasiyet edilen üçte birin ondokuz milyon ikiyüz bin olduğunu naklediyor. **Yekûn**, elliyedi milyon, altıyüz bin oluyor. Daha önce çıkarılan borç ise, iki milyon ikiyüz bindir. Buna göre, **Zübeyr**'in bıraktığı borç, vasiyet ettiği ve mirasa ayrılanların yekûnu ellidokuz milyon, sekizyüz bin dirhem olur.[207]

Abdurrahman b. Avf'ın Malını Dağıtması :

Ümmü Bekr binti Misver'den: **Abdurrahman b. Avf**, arazilerinden birini kırk bin dinara sattı. Bu parayı da, **Zühre** oğullarına, fakir müslümanlara, muhacirlere, Peygamber (s.a.v.) in hanımlarına dağıttı. Bir miktar da benimle **Hz. Aişe**'ye gönderdi. **Hz. Aişe:**

«— Bu malı kim gönderdi?» diye sordu.

«— **Abdurrahman b. Avf.**» dedim. Ve hâdiseyi anlattım. Bunun üzerine, **Hz. Aişe:**

«— Resûlüllah (s.a.v.): Benden sonra, size, ancak sabredenler şefkatle muamele edecekler, buyurmuştu. Allah, **İbn-i Avf**'a cennet pınarlarından ihsanlarda bulunsun.» dedi.[208]

Ebû Ubeyde b. Cerrah, Muaz b. Cebel ve Huzeyfe'nin Mallarını Dağıtmaları :

Mâlik'üd-Dâr'dan: **Ömer b. Hattab** dörtyüz dinar aldı. Bir keseye koyup kölesine verdi, ve:

«— Bunu **Ebû Ubeyde**'ye götür ve orada biraz bekle de ne yapıyor, bak.» dedi.

Köle, para dolu keseyi, **Ebû Ubeyde b. el-Cerrah**'a götürdü. Ve şöyle dedi:

---

207 **Buharî.**

208 **Müstedrek:** 3/310; **Hılye;** 1/198; **İbn-i Sa'd:** 3/94.

«— Mü'minlerin emîri, bununla ihtiyacını karşılamanı söyledi.» dedi. **Ebû Ubeyde:**

«— Allah ondan razı olsun.» diye mukabele etti. Daha sonra cariyeyi çağırarak, ona:

«— Haydi, şu yedi dinarı filâna, şu beş dinarı falana, şu beşi de filân şahsa götür.» dedi. Ve bütün paraları böylece dağıttı.

Hz. Ömer'in kölesi, olanları gördükten sonra, geriye döndü ve **Hz. Ömer**'i bir kese dinar da **Muaz**'a hazırlarken gördü. Hâdiseyi anlattı. **Hz. Ömer:**

«— Al şu keseyi de, **Muaz b. Cebel**'e götür. Orada biraz bekle, ne yaptığını gör.» dedi. Hizmetçi, ikinci keseyi de **Muaz b. Cebel**'e götürdü ve şöyle dedi:

«— Mü'minlerin emîri, bu keseyi sana, ihtiyaçlarını görmen için gönderdi.»

Muaz b. Cebel:

«— Allah ondan razı olsun.» diye mukabele etti ve cariyesini çağırarak:

«— Şunu, filânlara, şunu falanlara götür.» dedi. Ve gelen parayı böylece dağıttı. O sırada **Muaz**'ın karısı, parayı gördü ve:

«— Biz de muhtacız, bize de ayır.» dedi. Kesede sadece iki dinar kalmıştı. **Muaz:**

«— Bunları da sen al.» diyerek karısına verdi.

Hz. Ömer'in hizmetçisi, bütün bunları gördükten sonra, geriye döndü ve olup biteni **Hz. Ömer**'e anlattı. **Hz. Ömer** buna sevindi.

«— Onlar birbirlerinin kardeşidirler.» dedi.[209]

Zeyd b. Eslem'in babası anlatıyor: Bir gün **Ömer b. Hattab**, etrafındakilere:

«— Herkes bir temennide bulunsun!» dedi. İçlerinden biri:

«— Ben, bu ev dolusu gümüşüm olmasını ve bunu Allah yolunda infâk etmeyi isterim.» dedi.

Hz. Ömer yine:

«— Bir şeyler temenni edin!» dedi. Bir başkası:

«— Bu ev dolusu altınım olmasını ve onu Allah yolunda infâk etmeyi isterim.» dedi. **Hz. Ömer** sözünü yine tekrarlayınca, bir diğeri:

«— Bu ev dolusu mücevherim olsa da, Allah yoluna infâk etsem.» dedi. **Hz. Ömer** yine:

«— Ne isterseniz söyleyin!» dedi. Onlar:

---

[209] **Taberânî: El-Kebîr; Tergîb:** 2/177; **Mecme'uz-Zevâid:** 3/125; **El-İsâbe:** 3/484; **Hılye:** 1/237; **İbn-i Sa'd:** 3/300.

«— Bundan sonra, daha söyleyecek birşeyimiz kalmadı.» dediler. **Hz. Ömer** de:

«— Bense, bu ev dolusu, **Ebû Ubeyde b. el-Cerrah, Muaz b. Cebel** ve **Huzeyfet'ül-Yemân** gibi adamlar olmasını ve Allah yolunda onları vazifelendirmeyi isterdim.» dedi.

Daha sonra **Huzeyfe**'ye de bir miktar para gönderdi ve kölesine:

«— Bak bakalım ne yapacak?» dedi. Köle, parayı **Huzeyfe**'ye götürünce, o hemen gönderileni dağıttı. **Hz. Ömer** bu defa da **Muaz b. Cebel**'e gönderdi. O da gelen parayı dağıttı. **Ebû Ubeyde b. el-Cerrah**'a gönderdi. O da dağıtınca, **Hz. Ömer:**

«— Ben zaten size söylemiştim.» dedi.[210]

Abdullah b. Ömer'in Malını Dağıtması :

Meymûn b. Mihran'dan: **Abdullah b. Ömer** bir mecliste otururken ona yirmiiki bin dinar geldi. Bunu dağıtmadan o meclisten kalkmadı.

Nâfi'den: **Muaviye, Abdullah b. Ömer**'e, yüz bin dinar gönderdi. Aradan bir sene bile geçmeden elinde hiçbir şey kalmadı. (hepsini dağıttı.)[211]

Eyyûb b. Vâil er-Râsibî'den: Medine'ye geldim. **İbn-i Ömer**'in komşusu olan bir adam bana: **İbn-i Ömer**'e, **Muaviye** tarafından dört bin dirhem, başka biri tarafından dört bin dirhem, bir başkasından da iki bin dirhem ve kadife kumaşlar getirildiğini haber verdi. Ben çarşıda iken, bir adam geldi. Hayvanına, veresiye yem almak istiyordu. Ben, kendisine, birçok para gelen adamın bu şahıs olduğunu anladım ve hizmetçisinin yanına giderek:

«— Sana bir şey soracağım. Fakat doğru söyle, **Ebû Abdurrahman**'a, dört bin dirhem **Muaviye**'den, dört bin dirhem bir başkasından, iki bin dirhem ve kadifeler de başka birinden gelmedi mi?» dedim.

«— Evet, geldi.» dedi.

«— Fakat ben onu, çarşıda, hayvanına veresiye bir dirhemlik yem almak isterken gördüm.» dedim.

«— Akşam olmadan o paraları dağıttı. Kadife kumaşlara gelince, onları da sırtına yükleyerek götürüp muhtaç olanlara verdi.» dedi. O zaman, ben:

«— Ey tüccarlar, **İbn-i Ömer**'e daha dün, tastamam on bin dirhem geldiği halde bugün, hayvanına borca bir dirhemlik yem almak istiyor. Siz bu kadar dünyaya sarılıp da ne yapacaksınız?» diye bağırdım.

---

[210] **Buharî: Tarih'us-Sagîr: 29.**

[211] **Hılye: 1/296.**

Nâfi'den: **İbn-i Ömer**'e yirmi küsur bin dirhem para geldi. Onları dağıtmadan meclisten kalkmadı. Elindeki tükeninceye kadar dağıttı. Daha sonra gelenlere de, önce dağıttıklarından borç alarak verdi.

Meymûn diyor ki: Ona cimri diyorlar. Yeri gelince, asla cimrilik etmezdi.[212]

Eş'as b. Kays'ın Malını Dağıtması :

Ebû İshak'dan: Kinde'li bir adamdan alacağım vardı. Ben, şafak vakti alacağımı istemeye gidiyordum. Bir defasında, oradayken, **Eşas b. Kays**'ın mescidinde sabah ezanı okundu. Cemaatle namazı kıldım. İmam namazı kıldırdıktan sonra, herkesin önüne bir elbise, ayakkabı ve beş yüz dirhem koymaya başladı. Ben:

«— Ben buralı değilim, bu da ne?» dedim. Onlar:

«— **Eş'as b. Kays**! Mekke'den geldi, o dağıtıyor.» dediler.[213]

Hz. Aişe'nin Para Dağıtması :

Ümmü Dürre'den: **Hz. Aişe**'ye yüz bin dirhem getirdiler. O da hepsini dağıttı. O gün oruçluydu. Ben:

«— Kendine bir dirhem ayırsaydın da iftar etmek için et alsaydın.» dedim.

«— Hatırlatsaydın, ayırırdım.» dedi.[214]

Ümmü'l-Mü'minîn Sevde Binti Zem'a'nın Para Dağıtması :

Muhammed b. Sîrîn'den: **Hz. Ömer, Sevde** (r.a.) ye bir torba dolusu gümüş para gönderdi. **Sevde:**

«— Bu nedir?» diye sorunca:

«— Gümüş para.» dediler.

«— Hurma gibi bir torba dolusu!» dedi ve hepsini dağıttı.[215]

Ümmü'l-Mü'minîn Zeyneb Binti Çahşın Para Dağıtması :

Berre binti Râfi'den: Beyt'ül-Mâl'den dağıtılmak üzere maaşlar çıkınca, **Hz. Ömer, Zeyneb binti Cahş**'a da hakkını gönderdi. Kendisine düşen hisse **Zeyneb**'e getirilince:

---

212 **İbn-i Sa'd: 4/109.**
213 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 9/415.**
214 **İbn-i Sa'd; İsâbe: 4/461.**
215 **İbn-i Sa'd; İsâbe: 4/339.**

«— Allah **Ömer**'i affetsin, kardeşlerim bunu benden daha iyi taksim ederlerdi.» dedi.

«— Bunu dağıtman için göndermedi. Hepsi senin.» dediler.

«— Allah Allah! Demek öyle?..» dedi ve bir örtü alıp:

«— Paraları şunun üzerine dökün, üzerini kapatın.» dedi. Daha sonra bana dönerek:

«— Elini sok. Bir avuç al ve filânlara götür. Sonra yine bir avuç al, falanlara götür.» diye akrabalarını ve yetimleri saydı. Nihayet örtünün altında çok az bir miktar para kaldı. **Berre**, ona:

«— Allah iyiliğini versin, yâ Ümm'el-Mü'minîn, bunda bizim de hakkımız var.» dedi. **Zeyneb** de:

«— Örtünün altındaki de sizin olsun.» dedi. Baktık, örtünün altında seksenbeş dirhem kalmıştı. Daha sonra **Zeyneb**, ellerini semaya kaldırarak:

«— Allah'ım, bu seneden sonra, **Ömer**'in göndereceği parayı almayı nasip etme.» diye dua etti. Ve ertesi seneki parayı alamadan vefat etti.[216]

Muhammed b. Kâ'b'dan: **Zeyneb binti Cahş**'ın hissesi oniki bin dirhemdi. **Zeyneb** bu hakkını sadece bir defa aldı. Ve:

«— Allah'ım, bir daha bu parayı almayı nasip etme. Çünkü, bu insanı azdırır.» dedi. Sonra bu parayı akrabalar ve muhtaçlar arasında dağıttı. Bu hâdise **Hz. Ömer**'e söylenince:

«— Bu kadından sadece hayır beklenir.» dedi. Sonra da selâm gönderdi, ve:

«— Parayı dağıttığını duydum. Bin dirhem daha gönderiyorum. Bunu dağıtma, kendine ayır.» dedi. Fakat **Zeyneb** bunları da dağıttı.[217]

---

216 **İbn-i Sa'd: 3/216.**

217 **İbn-i Sa'd; El-İsâbe: 4/314.**

DOĞAN ÇOCUKLARA MAAŞ BAĞLANMASI

İbn-i Ömer'den: Bir grup tüccar, Medine'ye geldiler ve namazgâhta konakladılar. **Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf**'a:

«— Geceleyin, herhangi bir hırsızlık tehlikesine karşı bu tüccarları beraberce bekleyelim mi?» dedi. **Abdurrahman b. Avf** kabul etti. Beklemeye başladılar. Bir yandan da namaz kılıyorlardı. Bir ara **Hz. Ömer**, bir çocuk ağlaması duydu. Sesin geldiği tarafa doğru gitti. Çocuğu görünce, annesine:

«— Allah'tan kork ve çocuğuna karşı iyi davran!» dedi ve yerine döndü. Çocuk yine ağlamaya başlayınca, tekrar gitti ve aynı şekilde söyleyip yerine döndü. Sabaha karşı çocuk tekrar ağlamaya başlayınca **Hz. Ömer** yine gitti ve annesine:

«— Yazık sana, sen ne kötü bir anneymişsin! Niçin çocuğunu, akşamdan beri ağlatıyorsun?» diye çıkıştı. Kadın:

«— Ey Allah'ın kulu, bu çocuk bu gece beni usandırdı. Sütten kesmek istiyorum, bir türlü olmuyor.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Niçin?» diye sordu. Kadın:

«— Çünkü, **Hz. Ömer,** sütten kesildikten sonra çocuklara maaş bağlıyor da ondan.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Bu çocuk kaç yaşında?» diye sordu. Kadın:

«— Şu kadar aylık.» diye cevap verdi. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Hele dur, hemen sütten kesme.» dedi ve sabah namazını kıldırmaya başladı. **Hz. Ömer** ağladığından, cemaat, **Ömer**'in kıraatini doğru dürüst anlayamıyordu. Selâm verince:

«— Yazık **Ömer**'e, şimdiye kadar nice müslüman evlâdının ölmesine sebep oldu.» dedi. Bir münadî çağırarak şu ilânı yaptırdı:

«— Ey ahali, çocuklarınızı sütten kesmekte acele etmeyiniz. Her doğan çocuğa maaş bağlıyoruz.» Sonra da memleketin her tarafına şu haberi gönderdi: «Her doğan çocuğa maaş bağlıyoruz!..»[218]

---

[218] **İbn-i Sa'd:** 3/217; **İbn-i Asâkir; Kenz:** 2/317.

Hz. ÖMER'İN DEVLET MALINA GÖSTERDİĞİ İTİNA

Ömer (r.a.) den: Ben Allah'ın malını (Beyt'ül-Mâl'deki müslümanların malını), yetimlerin malı gibi düşünür, eğer muhtaç değilsem, ona hiç dokunmam, muhtaç isem meşru surette alır, harcarım.» dedi.

Başka bir rivayette şöyle deniyor. **Hz. Ömer:**

«— Ben, Allah'ın malını, yetimlerin malı ile bir tutarım. Allah şöyle buyurmuştur: «... **öksüzlerin mallarını ne israf ederek, ne de büyüdükleri vakit geri alırlar, diyerek yemeyin. Zengin olan, öksüz malının zerresine bile dokunmayarak istiğnâ göstersin. Fakir olan meşru surette yesin...**»[219]

Urve'den gelen rivayette **Ömer b. Hattab** şöyle demiştir:

«— Beyt'ül-Mâl'den, ancak kendi malımdan yediğim kadar yiyebilirim. Bu devlet malıdır, diye israfa gitmem.»[220]

İmran'dan: **Ömer b. Hattab,** bir şeye muhtaç olunca, Beyt'ül-Mâl' in memuruna gelir ve ondan borç alırdı. Çok kere de aldığını ödeyemez, Beyt'ül-Mâl'deki memur gelir alacağını ister. **Hz. Ömer** de tanıdıklarına koşar, para bulup borcunu öderdi.[221]

İbrâhim'den: **Ömer b. Hattab,** halife iken bile ticaret yapardı. Şam'a gitmek üzere bir kervan hazırladı. **Abdurrahman b. Avf**'a adam gönderip, dört bin dirhem borç istedi. **Abdurrahman** da:

«— Ona söyle, Beyt'ül-Mâl'den alsın, sonra ödesin!» dedi. Adam geri dönüp de **Hz. Ömer**'e söyleyince, bu ona çok ağır geldi. Daha sonra **Hz. Ömer** onunla karşılaşınca:

«— Beyt'ül-Mâl'den alsın diye sen mi söyledin? Alsam da, borcumu ödemeden ölsem siz: Onu Emîr'ül-Mü'minîn almıştı. Borcunu bağışlayın, dersiniz. Kıyamet günü cezasını ben çekerim. Hayır, Beyt'ül-Mâl' den almam. Ben senin gibi haris ve cimri bir adamdan almak istedim. Ben ölünce, gelir, malımdan alır.» dedi.[222]

---

219 **Nisa: 6; İbn-i Sa'd: 3/198.**
220 **Kenz'ül-Ummal; 4/418.**
221 **İbn-i Sa'd: 3/198.**
222 **İbn-i Sa'd: 3/199; Müntehab: 4/418.**

İbn-i Berâ b. Marun'dan: Bir gün **Hz. Ömer** evinden çıktı ve minberin yanına geldi. Rahatsızdı. Kendisine bal tavsiye edildi. Beyt'ül-Mâl' de de bir kap dolusu bal vardı. **Hz. Ömer:**

«— Siz müsaade ederseniz alırım. Yoksa, o bana haramdır.» dedi. Müsaade ettiler.[223]

Hasan-ı Basrî'den: **Hz. Ömer**'e bir miktar mal getirdiler ve kızı **Hafsa**'ya teslim ettiler. **Hafsa**, babasına gelerek:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bu malda akrabalarının da hakkı vardır. Çünkü Allah, akrabalara vermeyi emrediyor.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Benim iyi kalpli kızım. Akrabalarımın hakkı benim kendi malımdadır. Bu ise müslümanların malıdır. Akrabalarım, babanı aldatmasınlar.» dedi. **Hafsa** da eteklerini sürüyerek gitti.[224]

Eslem'den: **Abdullah b. Erkâm**'ın, **Hz. Ömer**'e geldiğini gördüm. Şöyle diyordu:

«— Yâ Emîr'ül-Mü'minîn, evimizde Celûla elbiselerinden bir elbise ve gümüş kaplar var. Boş kaldığın bir gün gel de ne yapmamız gerektiğini söyle.» **Hz. Ömer** ise:

«— Boş kaldığımı görürsen beni çağır.» dedi. Bir gün **Abdullah** gelerek:

«— Bugün seni boş görüyorum.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Evet, bugün işim yok. Şuraya bir yaygı yay.» dedi. Ve evdeki malın üzerine dökülmesini emretti. Daha sonra örtünün yanına gelip durdu, ve:

«— Allah'ım, sen kitabında bu malı zikredip şöyle buyurdun: **«Kadınlara, oğullara, kantar kantar altın ve gümüşe, nişanlı atlar ve develere, ekinlere karşı aşırı sevgi beslemek insanlara güzel gösterilmiştir. Bunlar, dünya hayatının nimetleridir, oysa gidilecek yerin güzeli Allah katındadır.»**[225] Ve yine: **«Bu, kaybettiğinize üzülmemeniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmamanız içindir. Allah kendini beğenip, öğünen hiç kimseyi sevmez.»**[226] buyurdun. Biz, ancak, bize güzel gösterdiğin şeylerle sevinebiliriz. Allah'ım, bu malı, yerine infâk etmeyi müyesser kıl, onun şerrinden Sana sığınırım.» dedi. O esnada, **Abdurrahman b. Behiyye** adındaki oğlunu getirdiler. O:

«— Babacığım, bana bir yüzük ver.» diye yalvarmaya başladı. O zaman **Hz. Ömer:**

---

[223] **İbn-i Asâkir; Müntehab'ul-Kenz:** 4/418.
[224] **Müsned-i Ahmed İbni Hanbel: Zühd babı; Müntehab'ül-Kenz:** 4/412.
[225] Al-i İmrân: 14.
[226] **Hadîd:** 23.

«— Haydi, annenin yanına git de, çorbanı içirsin.» dedi. Vallahi çocuğa, o maldan bir şey vermedi.[227]

İsmail b. Muhammed b. Sa'd b. Ebî Vakkas'dan: **Hz. Ömer**'e Bahreyn'den misk ve amber gelmişti. **Hz. Ömer:**

«— Allah için güzel tartan bir kadın olsa da şu misk-ü amberi müslümanlara taksim etsem.» dedi. Karısı **Atîke binti Zeyd b. Amr b. Nüfeyl:**

«— Ben güzel tartarım, haydi bana ver de, ölçeyim.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Hayır, sana vermem.» dedi. Karısı:

«— Niçin?» diye sorunca:

«— Ölçerken alıp da şöyle yapmandan —parmaklarını yanaklarına sürdü— ve boynuna sürmenden, dolayısıyle de diğerlerine üstünlük taslamandan korkarım.» dedi.[228]

Hasan-ı Basrî'den: **Ömer b. Hattab**, zayıf ve cılız bir kız gördü ve:

«— Kim bu kız?» diye sordu. Oğlu **Abdullah:**

«— Kızlarından biri.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Hangi kızımmış?» diye sorunca:

«— Benim kızım.» dedi.

«— Ne onun hali öyle?» diye sordu.

«— Senin işin. Onlara bir şey vermiyorsun.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Ben ha, öyleyse sakın sen çocuğunu ihmal etme, onun nafakasını kısma ,oğlum; onlar için harcarken cimrilik etme.» dedi.[229]

Hz. Ömer'le Asım b. Ömer Arasındaki Hâdise :

Asım b. Ömer'den: **Hz. Ömer** beni evlendirdiğinde bir ay, bana Beyt'ül-Mâl'den yardım etti. Daha sonra **Hz. Ömer, Yerfe**'i gönderip beni çağırdı. Yanına vardım. Bana:

«— Vallahi, şu Beyt'ül-Mâl'deki mal halife olmadan önce, bana da helâl değildi. Ancak, diğer müslümanlar gibi yanıma bir şey düşerse alırdım. Ama, halife olduktan sonra, bu maldan gerektiği kadar (maaşını kastediyor) kullanmamda mahzur yoktur. Bu mal bende emanettir. Sana bir ay, Beyt'ül-Mâl'den verdim, artık daha fazla veremem. Fakat sana yardım ederim. Gâbe'deki hurmalığımın meyvelerini topla ve sat. Sonra, kendi kavminin tüccarlarından birini bul. Bu parayla, onun yanında ticaret yap. Bunun kazancından hem kendinin, hem de ailenin ihtiyaçlarını gör.» dedi.[230]

Mâlik b. Evs b. Hadesân'dan: Rum kralından **Ömer b. Hattab**'a bir

---

227 **Müntehab'ül-Kenz: 4/412; İbn-i Ebî Şeybe;**
228 **Müsned-i Ahmed İbni Hanbel: Zühd** babı; **Müntehab'ül-Kenz: 4/413.**
229 **İbn-i Sa'd; İbn-i Asâkir; Müntehab: 4/418.**
230 **İbn-i Sa'd; Ebû Ubeyd; Müntehab: 4/418.**

posta geldi. **Ömer b. Hattab**'ın karısı bir dinar borç alıp, onunla bir miktar koku aldı. Ve bir kavanoza koyup, gelen postayla Rum kralının karısına gönderdi. Rum kralının karısı, hediyeyi alınca kavanozu boşaltıp içine mücevher doldurdu ve postacıya:

«— Bunu **Ömer b. Hattab**'ın karısına götür.» dedi.

Hz. Ömer'in hanımı gelen mücevherleri bir yaygı üzerine döktü. Bu esnada içeriye **Hz. Ömer** girdi. Mücevherleri görünce:

«— Bunlar da ne?» diye sordu. Hanımı olup bitenleri anlatınca, **Hz. Ömer** derhal mücevherleri sattı. Karısına bir dinar verip geri kalanı Beyt'ül-Mâl'e koydu.[231]

İbn-i Ömer'den: Birkaç deve satın aldım. Yaylım için onları koruluğa götürdüm. İyice beslenince onları şehre, çarşıya getirdim. **Hz. Ömer** pazara geldiğinde, besili develeri görünce:

«— Bunlar kimin?» diye sormuş. Kendisine:

«— **Abdullah b. Ömer**'in.» demişler. Bunun üzerine kendi kendine:

«— Demek **Abdullah b. Ömer**'in! Şu mü'minlerin emîrinin oğluna da bak.» demeye başlamış. O sırada ben koşarak geldim ve:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, ne var, ne oldu?» diye sordum.

«— Nedir bu develer?» dedi. Ben de:

«— Onları satın aldım ve herkesin yaptığı gibi, yayılmaları için koruluğa götürdüm.» dedim. O zaman babam, oradakilere:

«— Haydi mü'minlerin emîrinin oğlunun develerini otlatın ve onları sulayın.» dedi. Bana da:

«— Yâ **Abdullah**, develere verdiğin ana parayı al, gerisini Beyt'ül-Mâl'e bırak.» dedi.[232]

Muhammed b. Sirîn'den: **Ömer b. Hattab**'ın bir hısımı gelip, Beyt'ül-Mâl'den bir şeyler vermesini istedi. **Hz. Ömer** onu azarladı ve:

«— Allah'ın huzuruna, hain bir devlet başkanı olarak çıkmamı mı istiyorsun?» dedi. Daha sonra ise kendi öz malından ona on bin dirhem verdi.[233]

---

231 **Müntehab'ül-Kenz:** 4/422 (**Hz. Ömer**, burada kendisinin devlet başkanı olması dolayısiyle, karısına hediye gönderildiğini, bu sebeple gönderilen hediyenin hazineye ait olacağını anlatmak istiyor. Aslında Hz. Peygamber, karşılıklı hediye alıp vermeye bütün müslümanları teşvik etmiştir. Sıradan bir vatandaşa gelen hediyeye dokunulmaz. Ama mevkii icabı bir şahsa gönderilen hediye, o mevkiin bulunduğu müesseseye aittir. İşte **Hz. Ömer** bunu anlatmak istiyor.

232 **Müntehab'ül-Kenz:** 4/419; Burada da **Hz. Ömer** korulukta otlayan develerin, halifenin oğluna ait olmasının halk tarafından bilinmesi sebebiyle, bu develere iltimas edilebileceğini hesaba katarak, oğlunun sermayesini iade ederek, develeri hazine malları arasına katıyor. Böylece şüpheli bir meselede, emin yolu seçerek, mesuliyet altına girmekten kurtuluyor.

233 **İbn-i Sa'd:** 3/219; **Kenz'ul-Ummâl:** 2/317.

Hz. ALİ'NİN AMME MALINA GÖSTERDİĞİ İTİNA :

Antere'den: Hz. Ali, Havernak[234] da iken yanına gittim. Üzerinde eski bir elbise vardı. Ve soğuktan titriyordu.

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, Beyt'ül-Mâl'den senin ve ailenin de hissesi var. Halbuki sen soğuktan titriyorsun.» dedim.

«— Vallahi, sizin hakkınızdan hiçbir şey almadım, bu da evimden —veya Medine'den— gelen kumaştır.» dedi.[235]

---

[234] **Kûfe**'de bir mevki.

[235] **Bidâye:** 8/3; **Hılye:** 1/82.

RESÛLÜLLAH VE ESHABININ KENDİLERİNE TEKLİF EDİLEN SERVETİ MÜŞRİKLERDEN GELEN HEDİYELERİ KABUL ETMEMELERİ :

Hz. Peygamber (s.a.v.) in. Kendisine Teklif Edilen Serveti Kabul Etmemesi :

İbn-i Abbas'dan: Allah Teâlâ, Peygamber (s.a.v.) ine, Cebrail ile beraber bir melek gönderdi. Melek, Resûlüllah (s.a.v.) a:

«— Allah seni kul olarak peygamber olmakla, kral olarak peygamber olmak arasında serbest bıraktı. Hangisi olmak istersin?» diye sordu.

Resûlüllah (s.a.v.), sanki istişare edecekmiş gibi Cibril'e döndü. Cibril de ona, mütevazi olmasını söyledi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bir kul olarak peygamber olmayı istiyorum.» dedi.[236]

Bundan sonra Resûlüllah (s.a.v.), Rabbine kavuşuncaya kadar, hiç geriye kaykılarak (kibirlenme alâmetlerinden olduğu için) yemek yemedi.

Yine **İbn-i Abbas**'dan: Günlerden bir gün, Resûlüllah (s.a.v.), Safa' da iken yanına Cibril geldi. Resûlüllah (s.a.v.), Cibril'e:

«— Yâ Cibril, seninle dini gönderen Allah'a yemin olsun ki, Muhammed'in evinde ne azıcık un, ne de çorba var.» dedi. Resûlüllah (s.a.v.) daha sözünü bitirmemişti ki, semadan gelen büyük bir gürültü duydu. Korktu ve Cibril'e:

«— Allah kıyametin kopmasını mı emretti yoksa?» diye sordu. Cibril:

«— Hayır, böyle bir şey yok. Sadece Allah, İsrafil'e emretti. O da senin sözünü duyunca yanına indi.» dedi.

İsrafil, Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına gelerek:

«— Allah, söylediğin şeyi bildiğinden beni, yeryüzü hazinelerinin anahtarlarıyle sana gönderdi. Ve bana, eğer dilersen, **Tihame** dağını altın, gümüş, yakut ve zümrüt yapmamı emretti. Sen kral olarak mı

---

[236] **Buharî: Tarih; Nesâî; Bidâye: 6/48.**

peygamber olmak istersin? Yoksa, bir kul olarak mı peygamber olmak istersin?» dedi.

O sırada Cibril, Resûlüllah (s.a.v.) a tevazu göstermesini işaret etti. Resûlüllah da:

«— Bir kul olarak peygamber olmak isterim.» dedi. Ve bunu üç defa tekrarladı.[237]

Ebî Ümâme'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Rabbim, bana, Mekke ovasını altın yapmayı teklif etti. Ben ise: «Hayır Ya Rabbi, bunu istemem. Ben, bir gün tok, bir gün aç kalmak isterim —**Râvî** bunu veya buna benzer bir sözü üç defa tekrarladığını rivayet ediyor— Aç kaldığımda sana yalvarır, seni anarım. Doyduğumda ise sana şükreder ve hamdederim.» dedim.[238]

Hz. Ali (r.a.) den rivayet edilen bir hadîste, Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Bana bir melek geldi ve:

«— Yâ Muhammed, Rabbin sana selâm ediyor ve: Dilersen, senin için Mekke ovasını altın yapayım?» buyuruyor.» dedi. **Hz. Ali** devamla diyor ki: Resûlüllah (s.a.v.) başını göğe doğru kaldırarak:

«— Hayır, Yâ Rabbi, istemem. Bir gün doyayım ki, Sana hamdedeyim, bir gün de aç kalayım ki Senin lûtuf ve keremini isteyeyim.» dedi.[239]

Hz. Peygamberin, Bir Müşrikin Fidyesini Kabul Etmemesi :

İbn-i Abbas (r.a.) dan: Müşriklerden **Nevfel b. Abdullah b. Mugire Hendek** savaşında öldürülmüştü. Müşrikler, Resûlüllah (s.a.v.) a, «Bize onun cesedini ver de fidye olarak oniki bin dirhem verelim.» diye haber gönderdiler. Resûlüllah (s.a.v.) ise:

«— Onun ne cesedinde, ne de fidyesinde hayır vardır.» diye cevap verdi.

Ahmed İbn-i Hanbel'in rivayetinde ise şöyle naklediliyor: Müşriklerin bu isteği üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bu leşi onlara verin. Çünkü bu leş de pistir, onun fidyesi de pistir.» buyurmuştur.

İbn-i bî Şeybe'nin **İkrime**'den rivayet ettiği bir hadîste, **İkrime** şöyle diyor: **Nevfel, Hendek** savaşında atından düşüp öldürüldü. **Ebû Süfyan,** Peygamber (s.a.v.) e, fidye olarak yüz deve gönderdi. Resûlüllah (s.a.v.) bunu kabul etmedi ve:

«— Alın bunu, çünkü ölüsü de pistir, fidyesi de.» buyurdu.[240]

---

[237] **Taberânî; Tergîb:** 5/157; **Mecme'uz-Zevâid:** 10/315.
[238] **Tirmizî; Tergîb:** 5/150.
[239] **Askerî; Kenz:** 4/39.
[240] **Beyhakî; Bidâye:** 4/107; **Kenz:** 5/281.

Hz. Peygamber'in Bir Müşrik'in Hediyesini Kabul Etmemesi :

Urve anlatıyor: **Hakîm b. Hizâm,** Yemen'den dönerken, **Hımyer** meliklerinden **Zî Yezen**'in bir elbisesini satın almıştı. Onu Medine'ye getirdi ve Resûlüllah (s.a.v.) a hediye etmek istedi. Resûlüllah (s.a.v.) kabul etmedi ve:

«— Biz, müşriklerin hediyesini kabul etmeyiz!..» buyurdu. Bunun üzerine **Hakîm,** Yemen'den aldığı bu elbiseyi sattı. Resûlüllah (s.a.v.) onu satın almamı emretti. Ben de satın aldım ve Resûlüllah'a verdim. Resûlüllah (s.a.v.), onu giydi ve Mescid'e gitti. **Hakîm** diyor ki:

«— Elbise, Resûlüllah'a o kadar yakışmıştı ki, böylesini hiç görmemiştim. Resûlüllah (s.a.v.), ayın ondördü gibiydi. Resûlüllah (s.a.v.) ı bu kıyafetle görünce, şöyle demekten kendimi alamadım: «Yüzünün güzelliği ve vücudunun mütenasipliği bir şaheser olarak ortada dururken, kimsenin söyleyecek bir sözü olamaz. O kadar şereflidir ki, onun şerefi taşıp, etrafına hayat veren kaynaklar gibi, nesilleri şereflendirir.» Bunu duyunca Reslüllah (s.a.v.) güldü.[241]

Bir başka rivayette **Hakim b. Hizam** şöyle diyor: Cahiliyye devrinde, insanlar arasında en çok Muhammed (s.a.v.) i severdim. Peygamber olup da Medine'ye hicret ettikten sonra, bir hac mevsiminde gezerken **Zî Yezen**'in elli dirheme satılan bir elbisesini gördüm. Resûlüllah (s.a.v.) a hediye etmek için bu elbiseyi satın aldım ve Medine'ye, Resûlüllah (s.a.v.) a getirdim. Resûlüllah, kabul etmedi: «Biz müşriklerden hiç bir hediye kabul etmeyiz. Fakat istersen, parasıyle alırız.» buyurdu. Onu Resûlüllah (s.a.v.) a verdim. Giyip mescide geldiler. Minberde, Resûlüllah (s.a.v.) ı bu elbise ile görünce, kendisine çok yakıştığını farkettim. Öyle ki, o zamana kadar böyle güzel olduğunu görmemiştim. Resûlüllah (s.a.v.) o elbiseyi **Üsâme b. Zeyd**'e verdi. **Hakim** aynı elbiseyi **Üsâme**'nin üzerinde görünce:

«— Yâ **Üsâme**, sen **Zî Yezen**'in elbisesini mi giyiyorsun?» diye sordu. **Üsâme:**

«— Evet. Çünkü ben, **Zî Yezen**'den, babam, onun babasından, annem de onun annesinden daha hayırlıyız.» diye cevap verdi.

Hakim diyor ki: Daha sonra, Mekke'ye döndüm ve **Üsâme**'nin sözünü naklederek Mekkelileri hayrete düşürdüm.[242]

Abdullah b. Büreyde'den: Amir b. Tufeyl el-Amirî'nin amcası bana

---

241 **Kenz: 3/177; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid; 8/278.**
242 **Müstedrek: 3/484.**

şunları anlattı: **Amir b. Tufeyl,** Resûlüllah (s.a.v.) a bir at hediye etti ve ona şu haberi gönderdi: «Göğsümde bir çıban çıktı. Bunun için bir ilâç gönder.»

Resûlüllah (s.a.v.), atı kabul etmedi. Çünkü daha o henüz müslüman olmamıştı. Ve bir kap bal gönderdi. «Bununla tedavi ol.» dedi.[243]

Ka'b b. Mâlik'den gelen rivayette şöyle deniyor:

Mülâib'ül-Esinne, Resûlüllah (s.a.v.) a bir hediye getirirdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de ona İslâmı anlatıp, müslüman olmasını istedi. Fakat o kabul etmedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ben bir müşriğin hediyesini kabul etmem.» buyurdu.[244]

İyâz b. Hımar el-Mücâşî'den: **İyâz b. Hımar,** Resûlüllah (s.a.v.) a bir hediye —bir deve— getirdi. Resûlüllah (s.a.v.), ona:

«— Müslüman oldun mu?» diye sordu.

«— Hayır.» cevabını alınca:

«— Müşrikten gelen hediyeyi almaktan nehyolundum.» buyurdu.[245]

Ebû Bekr es-Sıddîk'in Kendi Şahsı İçin Amme Malını Harcamaktan Çekinmesi, Aldığı Maaşları İadesi :

Hasan-ı Basrî'den: **Ebû Bekr,** halife olduktan sonra bir hutbe irâd etti. Hutbesinde, Allah'a hamd-ü senâden sonra, şöyle dedi:

«— İnsanların en akıllısı, en çok takvâ sahibi olandır.»

Hz. Ebû Bekr, halife oluşunun ertesi günü pazara gitti. **Hz. Ömer** onunla karşılaşınca:

«— Nereye gidiyorsun?» diye sordu.

«— Pazara.» diye cevap verdi. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Artık halife oldun, ticaretle uğraşamazsın.» dedi. **Ebû Bekr** ise:

«— Allah Allah, bu vazife, beni ailemin geçimini temin etmekten de mi alıkoyuyor?» diye karşılık verince, **Hz. Ömer:**

«— Sana maaş bağlarız.» dedi. **Ebû Bekr:**

«— Ne diyorsun **Ömer!** Beyt'ül-Mâl'den harcadığımı, karşılayamamaktan korkarım.» dedi.

Râvî diyor ki: **Hz. Ebû Bekr** iki küsur senede, Beyt'ül-Mâl'den sekiz bin dirhem harcadı. Öleceği zaman:

«— Ben, **Ömer**'e, Beyt'ül-Mâl'den harcadığımı karşılayamamaktan korkarım, demiştim. Bana zorla kabul ettirmişti. Ben öldüğümde, malımdan sekiz bin dirhem alın ve Beyt'ül-Mâl'e koyun.» dedi.

---

243 **İbn-i Asakir.**
244 **İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummâl** 3/177.
245 **Ebû Davud; Tirmizi; Kenz'ul-Ummal;** 3/177.

Ebû Bekr vefat ettikten sonra bu para, **Hz. Ömer**'e getirilince, o:

«— Allah **Ebû Bekr**'e rahmet eylesin. Beyt'ül-Mâl'den alınanı geri iade etmekle, kendinden sonrakilere büyük bir zorluk çıkardı.» dedi.[246]

Ebû Bekr b. Hafs b. Ömer'den: **Ebû Bekr,** son anlarını yaşarken, **Hz. Aişe** geldi ve şu beyti okudu: «Yemin ederim ki, bir gün ölüm gelip de insanın göğsü daraldığında, artık ona hiç bir servet fayda vermez.»

Hz. Ebû Bekr, bunu duyunca, öfkeli bir şekilde ona baktı, ve:

«— Hayır yâ Ümme'l-Mü'minîn, böyle değil, şu şekilde...» dedi ve şu âyeti okudu: **«Allah'ın emriyle ölümün baygınlığı gelince ona: İşte senin kaçtığın şey budur. (denir).»**[247] Sonra şöyle devam etti: Ben sana bir bahçe vermiştim. Fakat gönlüm razı olmuyor. Onu da, mirasın içine kat.» dedi. **Hz. Aişe:**

«— Peki.» dedi ve o bahçeyi geri verdi. O zaman **Ebû Bekr:**

«— Biz halife seçildiğimizden beri, onların hiçbir hakkını yemedik. Karnımıza koyduğumuz onların yediklerinin en aşağısı, sırtımıza giydiklerimiz onların giydikleri elbiselerin en kabası. Müslümanların malından üzerimizde olanların hepsi şu Habeşli köle ile, şu su taşıyan deve ve eski elbise. Öldüğümde onları **Ömer**'e gönder ve beni onlardan kurtar.» dedi.

Hz. Aişe, babasının vasiyetini yerine getirdi. **Hz. Ebû Bekr**'in ölüm haberi ve **Aişe**'nin gönderdikleri gelince, **Hz. Ömer**'in gözlerinden yaş boşandı:

«— Allah **Ebû Bekr**'e rahmet etsin. Kendisinden sonrakilere zorlu işler bıraktı.» diye birkaç defa tekrarladı. Sonra, köleye, **Ebû Bekr**'den gelenleri kaldırmasını emretti. **Abdurrahman b. Avf:**

«— **Ebû Bekr**'in ailesinden, Habeşli bir köleyi, su taşıyan deveyi ve beş dirhem değerindeki kumaşı da mı alıyorsun?» diye çıkışınca, **Hz. Ömer:**

«— Ne yapmamı istiyorsun?» dedi.

«— Onları ailesine ver.» dedi. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Hayır, Muhammed'i Hak Din'le gönderen Allah'a yemin olsun ki, halifeliğim müddetince, bu, asla olamaz, öleceği sırada **Ebû Bekr'** in verdiklerini ben şimdi ailesine geri vereceğim ha! Bunu yapmaktansa ölmeyi tercih ederim.» dedi.[248]

---

246 **Beyhakî: 6/353.**
247 **Kâf: 19.**
248 **İbn-i Sa'd: 3/139.**

Ömer b. Hattab'ın Hediye Etmeyişi ve Devlet Malını Koruması :

Atâ b. Yesâr'dan: Resûlüllah (s.a.v.), **Ömer b. Hattab**'a bir hediye gönderdi. Fakat **Ömer b. Hattab** kabul etmedi. Resûlüllah (s.a.v.), ona:

«— Niçin kabul etmedin?» diye sorduğunda:

«— Yâ Resûlallah, sen bize, en hayırlımızın kimseden bir şey almayan kişi olduğunu söylemedin mi?» dedi. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ben onu birinden bir şey istemek hususunda söyledim. Fakat istemeksizin gelen şey, Allah'ın sana verdiği bir rızıktır.» buyurdu. Bunun üzerine **Hz. Ömer**:

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, kimseden bir şey istemeyeceğim. İstemeden, geleni de geri çevirmeyeceğim.» ddi.[249]

İbn-i Ömer'den: **Ebû Musa'l-Eş'arî, Hz. Ömer**'in karısı **Atîke binti Zeyd b. Amr b. Nufeyl**'e, zannımca, bir zira' bir karış büyüklüğünde bir yaygı hediye etti. **Hz. Ömer** içeriye girdiğinde bu yaygıyı gördü ve:

«— Nereden geldi bu?» diye sordu. Karısı da:

«— **Ebû Musa'l-Eş'arî** bana hediye etti.» dedi. **Hz. Ömer** yaygıyı alıp, karısının başına öylesine vurdu ki, saç örgüleri bozuldu. Sonra da:

«— **Ebû Musa'l-Eş'arî**'yi hemen bana getirin!» diye emir verdi. Yorgun bir halde yanına getirdiler.

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, benim hakkımda acele karar verme, beni yanlış anlama.» diyordu. **Hz. Ömer:**

«— Hangi sebeple benim hanımıma hediye veriyorsun?» dedi ve hediye edilen yaygıyı alarak başına vurdu ve:

«— Al bunu, ihtiyacımız yok!» dedi.[250]

Leys b. Sa'd'dan: **Mukavkis, Amr b. As**'dan, **Mukattam** dağı eteğini kendisine yetmiş bin dinara satmasını istedi. **Amr b. As, Mukavkis**'in burayı satın almak isteyişine hayret etti ve:

«— Mü'minlerin emîrine yazayım,» dedi ve halife **Hz. Ömer**'e bu meseleyi yazdı. **Hz. Ömer** de cevaben:

«— Ekilmeyen, suyu olmayan ve kendisinden faydalanılmayan bir yere niye yetmiş bin dinar veriyor, sor bakalım?» diye yazdı.

Amr b. As, Mukavkis'e bunu sorduğunda, şu cevabı aldı:

«— Biz, Kitab-ı Mukaddes'ten, orada cennet ağaçlarının bulunduğunu öğrendik. Onun için almak istiyorum.» dedi. **Amr b. As**, bunu **Hz. Ömer**'e nakledince, **Hz. Ömer:**

---

[249] **Beyhakî; Tergîb: 2/118.**

[250] **İbn-i Sa'd; Müntehab'ül-Kenz: 4/383.**

«— Biz cennet ağaçlarının ancak mü'minlerin hakkı olduğuna inanıyoruz. Orayı müslümanlar için mezarlık yap ve oradan hiçbir şey satma.» diye cevap verdi.[251]

Kıtlık Senesinde, Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın Devlet Hizmeti Karşılığında Ücret Almak İstememesi :

Eslem'den: Kuraklık senesinde, Arap memleketleri kıtlığa uğrayınca **Hz. Ömer, Amr b. As**'a bir mektup yazdı... **Ebû Ubeyde b. Cerrah**'ı çağırdı ve bu iş için gönderdi. Dönüşünde ona ücret olarak bin dinar yolladı. **Ebû Ubeyde:**

«— Yâ **Ömer b. Hattab,** ben bunu senin için değil, Allah rızası için yaptım. Bunun için de ücret alamam.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) bizi böyle bir vazife ile gönderdiğinde ücretimizi yollar, biz almak istemezdik. O zaman Resûlüllah (s.a.v.) bizi almaya zorlardı. Be mübârek adam, bunu al! Din ve dünya işlerinde harcarsın.» dedi. **Ebû Ubeyde** de kabul etti.[252]

Said b. Amir'in Memuriyet Karşılığında Ücret Kabul Etmemesi :

Abdullah b. Ziyâd'dan: **Ömer b. Hattab, Saîd b. Amir**'e bin dinar verdi. O ise:

«— Benim ihtiyacım yok. Bunu, benden daha çok ihtiyacı olana ver.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Acele etme. Sana bu hususta Resûlüllah'ın bir sözünü nakledeyim. Sonra dilersen al, dilersen alma. Resûlüllah (s.a.v.) bana bir şey verdi. Ben de senin gibi almak istemedim. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Kime, istemeksizin, arzu etmeksizin bir şey verilirse, o Allah'ın rızkıdır, onu alsın, geri çevirmesin.» buyurdu.» dedi.

Said:

«— Sen gerçekten bunu Resûlüllah'tan duydun mu?» diye sorunca **Hz. Ömer:**

«— Evet.» dedi. Bunun üzerine **Said** verileni kabul etti.[253]

Zeyd b. Eslem'den: **Hz. Ömer, Said b. Amir b. Hızyem**'e:

«— Niçin Şam ahalisi seni çok seviyor?» diye sorduğunda, o:

«— Onları gözetiyor ve yardımcı oluyorum da ondan.» diye cevap

---

251 **Kenz'ul-Ummâl:** 3/152.
252 **Beyhakî;** 6/354; **Müntehab'ül-Kenz:** 4/396.
253 **İbn-i Asâkir; Kenz:** 3/325.

verdi. Bunun üzerine **Hz. Ömer,** ona bin dirhem verdi. **Said** bunu kabul etmedi. Ve:

«— Benim kölelerim ve atlarım var, halim vaktim iyi. Hem ben, müslümanlara yardım etmek için bu işi üzerime aldım.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Hayır, böyle yapma, Resûlüllah (s.a.v.) bana, sana verdiğimden daha az bir miktar para verdi. Ben de senin gibi almak istemedim. O zaman Resûlüllah (s.a.v.): «Allah sana istemediğin, gönlünün çekmediği bir malı verdiğinde onu al. Çünkü o, Allah'ın sana verdiği bir rızıktır.» buyurdu.»

Bir başka rivayette **Eslem** şöyle diyor: Şam ahalisinden biri, herkes tarafından seviliyordu. **Hz. Ömer** ona:

«— Şamlılar seni niçin seviyor?» diye sordu. O da:

«— Onlarla beraber savaşıyor ve onlara yardımcı oluyorum da ondan.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer** ona on bin dirhem verdi. Ve:

«— Al, savaşlarında harcarsın.» dedi. O ise:

«— Benim ihtiyacım yok.» dedi. —Yukarıdaki hadîste nakledildiği gibi, **Hz. Ömer,** Resûlüllah'ın sözünü nakleder.—[254]

Abdullah b. Sa'dî'nin Devlet Hizmetini Ücretsiz Görmek İstemesi :

Abdullah b. Sa'dî, Hz. Ömer'e geldi. **Hz. Ömer,** ona:

«— Senin, halkın işlerini gördüğünü, onlara yardım ettiğini duyuyorum. Halbuki ücret verdiğimde kabul etmiyorsun?» dedi. O da:

«— Evet, öyle.» dedi.

«— Niçin böyle yapıyorsun?» diye sordu.

«— Benim atlarım da var. Kölelerim de. Halim vaktim yerinde. Bunun için, yaptığım işin Allah yolunda sadaka olmasını istiyorum.» dedi.

«— Böyle yapma, ben de vaktiyle senin yaptığın gibi yaptım. Peygamber (s.a.v.) bana ücret veriyor, ben de: Benden, daha fakire ver, diyordum. Resûlüllah tekrar veriyordu. Ben yine: Benden daha fakire ver.» diyordum. Peygamber (s.a.v.) bunu al, ya kendi malına kat veya sadaka ver. İstemediğin ve gönlün çekmediği halde sana bir mal gelirse, onu al. Değilse alma.» buyurmuştu.»

İbn-i Cerîr'den gelen rivâyette şöyle naklediliyor: **Hz. Ömer** beni zekât toplamakla görevlendirdi. Vazifeyi bitirip de zekât mallarını kendisine teslim ettiğimde, bana ücret verdi. Ben:

«— Ben, Allah rızası için çalıştım. Ecrim de Allah'a aittir.» dedim. Bana:

«— Verdiğimi al, Resûlüllah (s.a.v.) zamanında ben de zekât top-

---

[254] **Müstedrek:** 3/286; **Kenz:** 3/325.

lamaya memurdum. Bana ücret verdi. Ben de senin dediğin gibi söyledim. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sen istemeksizin, bir şey verdiğimde onu al ve tasadduk et.» buyurdu.[255]

Hakim b. Hizâmın Kendisine Verilen Malı Kabul Etmemesi :

Saîd b. Müseyyib'den:**Huneyn** savaşında, Resûlüllah (s.a.v.), **Hakim b. Hizam**'a bir miktar para verdi. **Hakim** bunu azımsayınca, biraz daha verdi. **Hakim b. Hizam:**

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.), ilk verdiğin mi daha hayırlıdır, yoksa sonra verdiğin mi?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.):

«— İlk verdiğim.» buyurdu ve devam etti: «Yâ **Hakim b. Hizam**, bu mal sevimli ve tatlıdır. Kim onu gönül zenginliğiyle alır ve güzelce kullanırsa, bereketi artar, kim de gönlü çekerek alır ve kötü yollarda harcarsa, bereketi olmaz ve yiyip de doymayan aç gözlü gibi olur. Veren el, alan elden üstündür.»

«— Senin tarafından verilse de böyle mi, yâ Resûlallah (s.a.v.)?» dedim.

«— Evet, benden de olsa.» buyurdu.

«— Seni Hak Dinle gönderen Allah'a and olsun ki, artık bundan sonra kimseden bir şey istemem.» dedim.

Râvî diyor ki: **Hakim b. Hizam**, ölünceye kadar ne bir ücret aldı ne de hediye. **Ömer b. Hattab** şöyle diyordu:

«— Allah'ım, Seni şahit tutarım ki, **Hakim b. Hizam**'a bu maldan hissesini vermek istiyorum. Fakat kabul etmiyor.»

Hakim b. Hizam ise:

«— Yemin ederim ki, ben, senden ve başkasından hiçbir şey istemem.» diyordu.[256]

Hakim b. Hizam anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) dan bir şey istedim, verdi. Tekrar istedim, yine verdi. Üçüncü defa istedim. Yine verdi ve:

«— Yâ **Hakim**, bu mal sevimli ve tatlıdır. —**Râvî** yukarıdaki hadîsi zikreder ve şöyle devam eder—: **Ebû Bekr**, kendisine hediye vermek için **Hakim**'i çağırıyor. Fakat o, hiçbir şey kabul etmiyordu. **Hz. Ömer** halife olunca o da birşeyler vermek istedi. **Hakim** yine almadı. **Hz. Ömer** de şöyle dedi:

«— Ey müslümanlar, şahit olun. Ganimet mallarından **Hakim**'e, hissesini vermek istiyorum, fakat o, kabul etmiyor.»

---

[255] **Müsned-i Ahmed İbni Hanbel; Kenz:** 3/325.

[256] **Kenz:** 3/322.

Peygamber (s.a.v.) den sonra, **Hakim**, ölünceye kadar kimseden bir şey istemedi.[257]

Urve'nin rivayetinde şunlar anlatılıyor: **Hakim b. Hizam, Ebû Bekr**' den hiçbir şey kabul etmedi. O vefat edip de **Ömer** halife olduğunda da ondan da bir şey almadı. Ne **Osman**'dan, ne de **Muaviye**'den aldı. Ölünceye kadar kimseden bir şey almadı.[258]

Amir b. Rebia'nin Kendisine Verilen Arazi Parçasını Kabul Etmemesi :

Amir b. Rebia'dan: **Amir b. Rebia**'ya bir Arap gelip misafir oldu. **Amir** ona çok iyi muamele etti. Onun için Resûlüllah'dan bir şey istedi. Bu adam, **Amir**'e gelip:

«— Resûlüllah'dan bana, Araplar arasında eşi bulunmaz değerde bir vâdi vermesini istedim. Sana da ondan bir parça vermek istiyorum. Sen ve senden sonra gelenler bu araziden istifade edersiniz.» dedi. **Amir:**

«— Senin vereceğin araziye ihtiyacım yok. Bugün bizi dünyadan uzaklaştıran bir sûre indi: **«İnsanların hesap verme (anı) yaklaştığı halde, onlar hâlâ, gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar.»** dedi.[259]

Ebû Zer'il-Gıfâri'nin Kendisine Verilen Malı Kabul Etmemesi :

Ebû Zer'in yeğeni **Abdullah b. Samit**'ten:

Amcam **Ebû Zer** ile beraber **Osman** (r.a.) ın huzuruna çıktım. Amcam **Osman**'a:

«— **Rebeze**[260] de oturmama izin ver.» dedi. **Hz. Osman** da:

«— Peki, orada ikâme et. Sana zekât için toplanan hayvanlardan birkaç tane verelim. Sabah gider, akşam gelirler. Sen de istifade edersin.» dedi. Amcam:

«— Buna ihtiyacımız yok. Bana develerim yeter.» dedi ve kalktı. Sonra da:

«— Siz dünyaya ait işlerinizle uğraşın. Bizi de Rabbimiz ve dinimizle başbaşa bırakınız.» dedi. Onlar, **Abdurrahman b. Avf**'ın malını taksim ediyorlardı. **Kâ'b** da oradaydı. **Hz. Osman, Kâ'b**'a:

«— Bu kadar çok servet biriktiren bir adam hakkındaki fikrin ne-

---

257 **Buhârî; Müslim; Tergîb:** 2/101;
258 **Müstedrek:** 3/483.
259 **Enbiyâ:** 1; **Hılye;** 1/179.
260 **Medîne**'ye 3 mil mesafede bir köy.

dir?» diye sordu. **Abdurrahman b. Avf,** malından bir kısmını tasadduk ediyor ve hayır işlere harcıyordu. **Kâ'b** cevaben:

«— Onun hakkında hayırlısı olsun derim.» diye karşılık verdi. Bu söze **Ebû Zer** çok kızdı. Asâsını kaldırıp **Kâ'b'**a vurdu, ve:

«— Ey Yahudi oğlu, sana ne oluyor? Kıyamet gününde, bu mal sahibinin kalbini akreplerin delmesi, onun servet biriktirmesinden daha hayırlıdır.» dedi.[261]

Ebû Şu'be rivayet ediyor: **Ebû Zer'**e bir adam geldi ve birşeyler vermek istedi. **Ebû Zer:**

«— Bizim sütünü sağdığımız keçilerimiz, nakliyatta kullandığımız merkeplerimiz, hizmetimizi gören cariyelerimiz, elbisemizin dışında kumaşımız var. Fazla olarak birşey alıp da ondan hesaba çekilmek istemem.» dedi.[262]

Ebû Bekir b. Münkedir'den: Şam emîri **Hubeyd b. Mesleme, Ebû Zer'**e üçyüz dinar göndermiş ve:

«— Bununla ihtiyacını karşıla.» demişti. **Ebû Zer:**

«— Bu parayı geriye götürün. Dünya malını bizden daha çok seven birini bulamadı mı? Gölgesinden de istifade ettiğimiz bir bahçemiz, kırda otlayan bir sürü koyunumuz, kendi arzusuyla bize hizmet eden azatlı cariyemiz var. Daha fazlasından korkarım.» diye cevap verdi.[263]

Muhammed b. Sirîn'den: **Haris** —ki Şam'da oturan bir Kureyşliydi— **Ebû Zer'**in darda olduğunu öğrenince, üçyüz dinar gönderdi. **Ebû Zer** bunu görünce:

«— Allah indinde bizden daha değersizini bulamadı mı? Ben Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim: Kimin kırk dinarı olur da, başkasından birşey isterse, onları rahatsız etmiş olur.» dedi ve kabul etmedi.

Ebû Zer'in kırk dirhemi, kırk koyunu ve iki hizmetçisi vardı.[264]

Resûlüllah (s.a.v.) ın Azatlı Kölesi Rafi'nin Kendisine Verilen Malı Kabul Etmemesi :

Resûlüllah (s.a.v.) ın azatlı kölesi **Ebû Râfi'**den: Resûlüllah (s.a.v.) bana:

«— Fakir düştüğünde ne yapacaksın yâ **Ebâ Râfi?»** diye sordu. Ben:

«— Sonunda fakir de düşsem, şimdi sadaka vermeyeyim mi?» dedim.

---

261 **Hılye: 1/160.**
262 **Hılye: 1/163.**
263 **Hılye: 1/161.**
264 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 9/331.**

«— Ver.» buyurdu. Daha sonra:

«— Ne kadar malın var?» dedi.

«— Kırkbin dirhem. Hepsi de Allah yoluna fedâdır.» dedim.

«— Hayır, hepsini infâk etme. Bir kısmını ver, bir kısmını da çocuklarına harca.» buyurdu. Ben:

«— Bizim onlar üzerinde hakkımız olduğu gibi, onların da bizim üzerimizde hakları var mı?» diye sordum.

«— Evet, onların da senin üzerinde hakları var. Çocuğun babası üzerindeki hakkı, ona kitabı (Kur'an'ı) öğretmek, atıcılığı ve yüzücülüğü öğretmek, ona helâl bir miras bırakmaktır.» buyurdu. Ben:

«— Ne zaman fakir düşeceğim?» diye sordum.

«— Benden sonra.» diye cevap verdi.

Ebû Süleym diyor ki:

Daha sonraları, **Râfi'i** fakir düşmüş bir halde gördüm. O, bir yere oturmuş, şöyle diyordu:

«— Şu, âmâ ihtiyara bir sadaka, Resûlüllah'ın çok önceden fakir düşeceğini haber verdiği şu adama bir sadaka verin. Yok mu bu fakire yardım eden? **Allah'ın kudreti yücedir. Veren el vasıtadır. Veren el, alan elden üstündür. İhtiyacı olmadığı halde dilenenin dilenciliği kıyamet günü alnında, herkesin göreceği bir leke olur. Zengin ve gücü, kuvveti yerinde olana sadaka helâl değildir.**

Baktım, bir adam ona dört dirhem verdi. **Râfi** bir dirhemini geri verdi. Veren adam:

«— Ey Allah'ın kulu, sadakamı geri çevirme.» deyince, **Râfi** şöyle cevap verdi:

«— Resûlüllah (s.a.v.) beni, fazla mal biriktirmekten men etti.»

Ebû Süleym, şöyle diyor: Daha sonra, **Râfi'i** zenginleşmiş bir halde gördüm. Hatta onuncu çocuğu da olmuştu. **Râfi** şöyle diyordu:

«— Keşke **Ebû Râfi** fakirken ölseydi.» Kölelerini, sadece kendilerini satın aldığı değer karşılığında âzâd ediyordu.[265]

Ebû Bekr'in Oğlu Abdurrahman'ın Kendisine Teklif Edilen Malı Kabul Etmemesi :

İbrahim b. Muhammed b. Abdülaziz b. Ömer b. Abdurrahman b. Avf'ın dedesi anlatıyor:

Muaviye, Yezîd b. Muaviye'ye biatı kabul etmeyince, **Ebû Bekr'**in oğlu **Abdurrahman**'a yüzbin dirhem gönderdi. **Abdurrahman,** onu geri

---

265 **Hılye: 1/184.**

verdi ve almak istemedi. «Dinimi dünyama mı değişeceğim.» dedi. Sonra Mekke'ye gitti ve vefatına kadar da orada kaldı.[266]

Abdullah b. Ömer'in Kendisine Teklif Edilen Malı Almaması :

Meymûn anlatıyor: **Muaviye, Hz. Ömer**'in oğlunun savaşa katılıp katılmayacağını öğrenmesi için **Amr b. As**'a gizli talimat verdi. **Amr b. As, Abdullah b. Ömer**'e gelerek:

«— Yâ **Ebâ Abdurrahman,** niçin halifeliğini ilân etmiyorsun? Biz sana biat ederiz. Çünkü sen, Resûlüllah'ın dostu, Emîr'ül-Mü'minînin oğlu ve bu makama en lâyık olansın.» dedi. O zaman **Abdullah:**

«— Bütün insanlar söylediğini kabul ettiler mi?» diye sordu.

«— Çok az bir kısmı hariç, hepsi kabul ediyorlar.» dedi.

Abdullah b. Ömer:

«— Benim halife olmamı istemeyen, **Hecer**[267] li üç kişi de kalsa, yine istemem, ihtiyacım yok.» dedi.

Amr b. As, onun savaş istemediğini anlayınca şöyle dedi:

«— İnsanların, halife olması hususunda birleştikleri bir adama biat eder misin? Biat edersen, sana ve evlâdına hiç kimseye muhtaç olmayacağın kadar mal ve arazi verilecek.» dedi. **Abdullah b. Ömer:**

«— Yazıklar olsun sana, defol git, bir daha da gelme!.. Yazıklar olsun, benim dinim sizin altın ve gümüşlerinizle satın alınamaz. Ben, ahirete, temiz bir şekilde gitmek istiyorum.» diye cevap verdi.

Meymûn b. Mihran'dan: **İbn-i Ömer** bir kölesiyle mükâtebe[268] yaptı. Ve bedelini takside bağladı. İlk taksidin vakti gelince, köle taksidi getirdi. **İbn-i Ömer:**

«— Nereden buldun?» diye sorunca:

«— Çalışıyorum ve başkalarından istiyorum.» dedi. O zaman **İbn-i Ömer:**

«— Bana, insanların ellerinin kirlerini mi getirip yedirmek istiyorsun? Haydi git. Allah rızası için sen hürsün. Getirdiğin de senin olsun.» dedi.[269]

---

[266] **Müstedrek:** 3/476; **İsâbe:** 2/408.
[267] **Bahreyn**'de bir yer.
[268] Mükâtebe: Köle ile efendi arasında, yazılı şekilde yapılan ve kölenin muayyen bir meblâğ ödemesi karşılığında hürriyete kavuşmasını sağlayan bir sözleşmedir
[269] **İbn-i Sa'd:** 4/121.

Abdullah b. Cafer b. Ebî Talib'in Teklif Edilen Malı Reddi :

Muhammed b. Sirîn'den:

Iraklı bir bey **İbn-i Cafer**'den bir meselesini halletmesi için **Ali** ile konuşmasını istedi. **Cafer, Hz. Ali**'ye bu meseleyi açtı. **Hz. Ali** de onun işini gördü. Bunun üzerine bey, ona kırkbin dirhem gönderdi. **Abdullah**'a, bunu beyin gönderdiğini söylediler. **Abdullah b. Cafer** kabul etmedi ve:

«— İyiliği, para karşılığı yapmayız.» dedi.[270]

Abdullah b. el-Erkam'ın Devlet Hizmetine Karşılık Maaş Almaması :

Amr b. Dînâr'dan:

Hz. Osman, Abdullah b. el-Erkam'ı Beyt'ül-Mâl'de görevlendirdi. Ücret olarak da üçyüz bin dirhem verdi. Fakat **Abdullah** kabul etmedi.

«— Ben, Allah rızası için çalıştım.» cevabını verdi.[271]

Amr b. Numan b. Mukarrin'in Kur'an Okuması Karşılığında Kendisine Teklif Edilen Parayı Kabul Etmemesi :

Muaviye b. Kurre anlatıyor:

Amr b. Numan b. Mukarrin'e misafir oldum. Ramazan ayı girince bir adam bir kese dirhem getirip:

«— Emîr **Mus'ab b. Zübeyr,** sana selâm ediyor ve, «Biz hiçbir kurrayı yardımsız bırakmayız. Bunu alsın da ihtiyacını görsün.» diyor, dedi. **Amr** cevaben:

«— Ona söyle, yemin olsun ki, biz dünya malı umarak Kur'an okumuyoruz.» dedi ve keseyi geri verdi.[272]

Hz. Ebû Bekir'in Kızları Esma ve Aişe'nin Verilen Malı Kabul Etmemeleri :

Abdullah b. Zübeyr anlatıyor:

Hz. Ebû Bekr'in karısı **Malik b. Hısl** oğullarından **Abduluzza b. Abd b. Sa'd**'ın kızı **Kuteyle,** kızı **Esma**'ya hediye olarak keler, çörek ve yağ getirdi. Daha müslüman olmamıştı. **Esma,** annesinin getirdiği hediyeleri kabul etmek ve eve sokmak istemedi. **Hz. Aişe** bu hususa dair Peygamber (s.a.v.) e şu âyet indi: **«Hak Teâlâ din uğrunda sizinle muha-**

---

270 **İsâbe: 2/290.**
271 **Bagâvî; İsâbe:** 2/274.
272 **İbn-ü Ebî Şeybe; İsâbe: 3/21.**

rebe etmeyen, sizi yerinizden, yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, adalet ve insaf göstermekten menetmez. Hak Teâlâ adalet ve insaf gösterenleri sever.»[273] Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) **Esma'**ya gelen hediyeleri kabul etmesini ve annesini evine sokmasını emretti.[274]

Aişe (r.a.) anlatıyor:

Bir gün yanıma yoksul bir müşrik kadın geldi. Elinde bana hediye olarak getirdiği birşeyler vardı. Onun haline acıdığım için getirdiği hediyeyi almayı doğru bulmadım. Bunun üzerine orada bulunan Peygamber (s.a.v.):

«— Hediyeyi alıp da karşılığını vermeyecek misin? Böyle yapmazsan, ona hakaret etmiş olursun. Ey Aişe, alçak gönüllü ol. Allah, alçak gönüllüleri sever, kibirlenenlere buğzeder.» buyurdu.[275]

BAŞKASINDAN BİRŞEY İSTEMEMEK

Ebû Saîd anlatıyor:

Çok büyük bir darlığa düştük. Çocuklarım bana, Resûlüllah'a gidip birşeyler istememi söyledi. Kalktım, Resûlüllah'ın huzuruna geldim. Huzuruna varınca ilk duyduğum sözleri: **«Kimin gözü tok olursa, Allah onu zengin kılar, kim iffetli olursa, Allah mükâfatını verir. Kim de bizden birşey isterse, eğer bulabilirsek hiç esirgemeyiz.»** oldu. Bunun üzerine hiçbir şey istemedim ve geriye döndüm. Çok geçmeden durumumuz düzeldi.

Bir başka rivayette **Ebû Saîd** şöyle nakılediyor: Açlık sebebiyle karnıma taş bağladığım bir sabah karım bana:

«— Resûlüllah (s.a.v.) a git de birşeyler iste. Filân gidip istemiş, o da vermiş, sana da verir.» dedi.

Resûlüllah (s.a.v.) ın huzuruna geldim. O, etrafındakilere şöyle diyordu:

«— Kim iffetli kalırsa, Allah da onu korur, kimin gözü tok olursa, Allah onu zengin kılar. Bizden birşey isteyene veririz. —Yardım ederiz.— Bizden birşey istemeyen bizim yanımızda isteyenden daha iyidir.»

Bunun üzerine hiçbir şey istemeden geri döndüm. Sonraları Allah bize çokca rızık verdi. Öyle ki, ensar arasında bizden daha fazla malı olan birisini tanımıyorum.[276]

---

[273] Mümtehane: 8
[274] **Müsned-i Ahmet İbn-i Hanbel; Bezzar: Mecme'uz-Zevâid:** 7/123.
[275] **Hılye:** 4/204.
[276] **İbn-i Cerir; Kenz:** 3/322.

Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf babasından naklediyor: **Abdurrahman b. Avf** diyor ki:

«— Resûlüllah (s.a.v.) bana bir vaadde bulunmuştu. **Benî Kureyza** fethedildikten sonra, vaadini yerine getirmesini istemek üzere Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına geldim. O şöyle diyordu: «Kimin gözü tok olursa, Allah onu zengin eder. Kim kanaatkâr olursa, Allah ondan razı olur.»

Resûlüllah (s.a.v.) ın bu sözlerini duyunca, kendi kendime: «Artık ondan birşey istemem.» dedim.[277]

Sevban anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Kim bana, kimseden birşey istemeyeceğine dair teminat verirse ben de ona cenneti garanti ederim.» O zaman ben çıktım ve:

«— Ben yaparım.» dedim. Kimseden birşey istemedim.[278]

İbn-i Mâce'nin tahriç ettiği bir hadîste şu ilâve vardır: Resûlüllah, **Sevban**'a:

«— Kimseden birşey isteme.» buyurdu. **Sevban** bineğindeyken kırbacı yere düşse, hiç kimseye:

«— Onu bana ver.» demez, iner kendi alırdı.[279]

İbn-i Ebî Müleyke'den: **Ebû Bekir**, devesine binmiş giderken, bazen elinden yular düşüyordu. **Ebû Bekir** hemen devesinin ön ayaklarına vurup, çökertiyor ve yuları alıyordu. Ona:

«— Emretseydin de biz verseydik.» dediklerinde,

«— Sevgili Peygamberim (s.a.v.) bana, kimseden birşey istemememi emretti.» cevabını veriyordu.[280]

DÜNYA SERVETİNİN, İNSANI ALLAH'A KULLUKTAN UZAKLAŞTIRMA KORKUSU

Resûlüllah (s.a.v.) ın Eshabını, Ahirete Hazırlanmaktan Men Eden Dünya Malından Sakındırması :

Ukbe b. Amir anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), **Uhud** savaşından sekiz sene sonra (sanki ölü ve diri herkese veda ediyormuş gibi) **Uhud**'da şehit olanlara dua ettikten sonra minbere çıktı ve şöyle hitap etti:

«— **Ben sizden önce gidip yerinizi hazırlayacağım. Sizin yaptıklarınıza şahidim. Buluşma yeriniz Kevser havzıdır. Şimdi buradan orası-**

---

277 **Bezzar; Tergîb: 2/104.**
278 **Müsned-i Ahmed İbn-i Hanbel; Neseî; İbn-i Mâce; Ebû Dâvud.**
279 **Tergîb: 2/101; İbn-i Mâce.**
280 **Müsned-i Ahmed İbn-i Hanbel; Kenz: 3/321.**

nı görüyorum. Ben, Allah'a şirk koşmanızdan değil, dünya malına dalıp, ahireti unutmanızdan korkuyorum.»

Râvi, Resûlüllah'ı son olarak burada gördüğünü söylüyor.

Buharî'nin Rikak babında naklettiği bir başka rivayette **Ukbe b. Amir,** Peygamber (s.a.v.) in bir gün dışarı çıkıp, **Uhud**'da şehit olanlara dua ettiğini rivayet ediyor ve hadîsi zikrediyor. Sonra şöyle devam ediyor: Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Vallahi ben, şu anda Kevser havzını görüyor gibiyim. Bana yeryüzü hazinelerinin anahtarları verildi. Ben, sizin, benden sonra Allah'a şirk koşmanızdan değil, dünya malına düşkün olmanızdan korkuyorum.»[281]

Amr b. Avf el-Eş'ârî anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.), **Ebû Ubeyde b. el-Cerrah**'ı, cizye toplamak için Bahreyn'e gönderdi. **Ebû Ubeyde,** cizyeyi toplayıp Medine'ye geldi. Ensar, **Ebû Ubeyde**'nin geldiğini duyunca, Resûlüllah (s.a.v.) la beraber sabah namazını kıldılar ve Resûlüllah (s.a.v.) namazı bitirip de mescidden çıkınca, onun yolu üzerinde bekleyip birşeyler vermesini imâ ettiler. Resûlüllah (s.a.v.) onları bu vaziyette görünce tebessüm etti ve:

«— **Ebû Ubeyde**'nin Bahreyn'den getirdiği malın haberini aldığınızı zannediyorum.» buyurdu. Ensar:

«— Evet, yâ Resûlallah.» dediler. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Öyleyse müjde, sizi sevindirecek şeyi alacaksınız. Aslında ben sizin fakir düşmenizden değil, zenginleşip dünya malına aldanmanızdan ve helâk olmanızdan korkarım. Nitekim sizden öncekiler dünya malına daldılar ve helâk oldular.» buyurdu.[282]

Ebû Zer'den: Resûlüllah (s.a.v.) eshabıyla beraber otururlarken, yoksul bir Bedevî kalktı ve:

«— Yâ Resûlallah, kıtlık bizi mahvetti.» dedi. Peygamber (s.a.v.):

«— Beni kıtlıktan daha çok korkutan, zengin olup dünya malına dalmanız ve ahireti unutmanızdır. Keşke ümmetim altına rağbet etmese.» buyurdu.[283]

Ebû Saîd el-Hudrî, rivayet ettiği bir hadîste şöyle diyor: Resûlüllah (s.a.v.) minbere oturdu. Biz de etrafına oturduk. Resûlüllah, bize:

«— Sizin için en çok korktuğum şey, Allah'ın size dünya malını vermesi, sizin de onlara bağlanıp gaflete düşmenizdir.» buyurdu.[284]

Sa'd b. Ebî Vakkas anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Ben, darlık zamanının tehlikesinden çok, bolluk zamanının fit-

---

281 **Buharî: 578.**

282 **Buharî; Müslim; Tergîb: 5/141.**

283 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; El-Bezzar; Tergîb: 5/144.**

284 **Buharî; Müslim; Tergîb: 5/144.**

nesinden korkarım. Siz sıkıntı ve yoksullukla imtihan edildiniz. Sabredip başardınız. Ama dünya malı tatlı ve çekicidir.»[285]

Avf b. Mâlik anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) eshabı arasında otururken, ayağa kalktı ve şöyle buyurdu:

«— Siz fakirlikten mi korkuyorsunuz, yoksa dünyayı çok mu önemsiyorsunuz? Allah, Fars ve Rum ülkesinin fethini sizlere müyesser kılacak. Böylelikle de siz bol bol dünya malına kavuşacaksınız. Dünya malından başka birşey de sizi doğru yoldan ayıramayacak.»[286]

Ömer b. Hattab'ın Dünya Malının Çoğalması Sebebiyle Müslümanların Azmasından Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması :

Misver b. Mahreme anlatıyor:

Ömer b. Hattab'a, **Kâdisiye** savaşında alınan ganimetler getirildi. **Hz. Ömer**, ağlayarak ganimetleri eliyle karıştırıyordu. Yanında bulunan **Abdurrahman b. Avf:**

«— Yâ Emîr'ül-Mü'minîn, bugün sevinilecek ve neşeli olunacak bir gün, sen niçin ağlıyorsun?» diye sordu. **Hz. Ömer:**

«— Evet haklısın, fakat böyle büyük servete kavuşan milletlerin arasına kin ve düşmanlık girer.» dedi.[287]

İbrahim b. Abdurrahman b. Avf anlatıyor: İranlılarla yapılan savaştan sonra Kisra'nın hazineleri **Hz. Ömer**'e getirilince, **Abdullah b. Erkam ez-Zührî**, ona:

«— Onların hepsini Beyt'ül-Mâl'e bırakmayacak mısın?» diye sordu. **Hz. Ömer:**

«— Hayır, hepsini bırakmayacağım. Taksim ettikten sonra sadece Beyt'ül-Mâl'in hissesini bırakacağım.» dedi ve ağlamaya başladı. **Abdurrahman b. Avf,** ona:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, niçin ağlıyorsunuz? Yemin ederim ki, bugün sevinçli olma, neşelenme ve şükretme günüdür.» dedi. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Allah kime böyle servet verirse, aralarında kin ve düşmanlık çıkıyor.» diye cevap verdi.[288]

Hasan-ı Basrî'den: **Ömer b. Hattab**'a **Kisra**'nın kürk ve bilezikleri getirildi ve önüne kondu. Oradakiler arasında **Süraka b. Malik b. Cu' şum** da vardı. **Hz. Ömer, Kisra b. Hürmüz**'ün iki bileziğini ona verdi.

---

[285] **Ebû Ya'lâ; Bezzar; Tergîb: 5/145.**
[286] **Taberanî; Tergîb: 4/142.**
[287] **Beyhakî: 6/358; Kenz'ul-Ummal: 2/321.**
[288] **Beyhakî: 6/358; Kenz'ul-Ummal: 2/146, 321.**

Süraka onları bileğine taktı. Bilezikler o kadar genişti ki, tâ dirseklerine kadar vardı. **Hz. Ömer, Kisra**'nın iki bileziğini, **Süraka**'nın elinde görünce:

«— Şükür Allah'a ki, bize **Kisra b. Hürmüz**'ün iki bileziğinin, **Müdlic** oğullarından bir Bedevî olan **Süraka b. Malik b. Cu'şum**'un bileklerine takıldığı günü gösterdi.» dedi ve devam etti: «Allah'ım, ben de biliyorum ki, senin Resûlün, para kazanmayı ve kazandığını senin rızan için yine senin kullarına infâk etmeyi severdi. Fakat sen daha hayırlısını murad ettiğinden, çok mal kazanmayı ona nasip etmedin. Allah'ım, biliyorum ki, **Ebû Bekir** de eline geçeni, senin rızan için, senin kullarına infâk etmeyi severdi. Fakat daha hayırlısını murad ettiğinden ona çok mal kazanmayı nasip eylemedin. Allah'ım, bu malın, **Ömer**'i denemek için bir tuzak olmasından sana sığınırım.» Daha sonra **Hz. Ömer** şu âyeti okudu: **«Onlar verdiğimiz mallarla, evlâtlarla kendilerine yardım edip iyiliklerine koştuğumuzu mu sanıyorlar (hayır) onlar farkında değiller...»**[289]

Ebû Sinan ed-Düelî anlatıyor: Bir defasında **Hz. Ömer**'in yanına girdim. Beraberinde ilk muhacirlerden bir grup vardı. Irak kalesinden getirilen ve içinde güzel koku ve süs eşyası bulunan bir torba getirdiler. **Hz. Ömer**'in çocuklarından biri torbada bulunan bir yüzüğü aldı ve ağzına soktu. **Hz. Ömer** çocuktan yüzüğü aldı ve ağlamaya başladı. Oradakilerden birisi:

«— Niçin ağlıyorsun? Halbuki Allah sana fetihler müyesser kılıyor, düşmanına karşı sana yardım ediyor ve seni sevindiriyor.» deyince **Hz. Ömer** şöyle dedi:

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim: Kimler, bol miktarda dünya nimetine karışırsa, aralarında, kıyamete kadar devam eden kin ve düşmanlık olur. Ben bundan korkuyorum.»[290]

İbn-i Abbas'dan: **Hz. Ömer** namaz kıldıktan sonra oturur ve halkın derdini dinlerdi. Herkesin ihtiyacı giderilince kalkardı. Bir gün namaz kıldı, fakat namazdan sonra oturmadı. Ben, onun hizmetçisine:

«— Ey **Yerfe'**, Emîr'ül-Mü'minîn'in bir rahatsızlığı mı var?» dedim. O:

«— Yo, hayır. Mü'minlerin emîrinin hiçbir rahatsızlığı yok.» dedi.

Bunun üzerine ben oturdum. **Osman b. Affan** da gelip yanıma oturdu. O esnada **Yerfe'**, **Hz. Ömer**'in yanından çıkarak:

«— Yâ **Affan**'ın oğlu, yâ **Abbas**'ın oğlu, haydi gelin!» diye seslendi. **Hz. Ömer**'in yanına girdik. **Hz. Ömer**'in önünde öbek öbek mal yığılıydı. Bize:

«— Medine halkını gözden geçirdim. Sizin ailelerinizden daha ka-

---

289 Mü'minûn: 55-56; **Beyhakî 6/358; Abd b. Humeyd; İbn-i Münzir; İbn-i Asâkir; Müntehab**: 4412.

290 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Tergîb: 5/144.**

labalık olanını göremedim. Haydi bu malı alın da aranızda taksim edin. Eğer artarsa geri getirin.» dedi.

Bunun üzerine **Osman b. Affan,** kendine düşeni aldı. Ben ise, diz üstü çökerek:

«— Eğer az gelirse, bize yine verecek misin?» dedim. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Cesaret, cür'et ve açık fikirlilikte tıpkı baban gibisin. **Hz. Muhammed** ve eshabı, kıtlık sebebiyle kuru deri yerlerken, bu rızıkların hepsi Allah indinde mevcuttu. Bu kadarını buldun da daha ne istiyorsun?» dedi. Ben ise:

«— Evet, gerçekten doğru söylüyorsun. **Hz. Muhammed**'in sağlığında da bu rızıklar, Allah indinde mevcuttu. Ama, eğer, Allah bunları Resûlüllah (s.a.v.) a vermiş olsaydı, senin yaptığın gibi yapmazdı.» dedim. **Hz. Ömer,** bu sözüme kızdı ve:

«— Söyle bakalım, ne yapardı?» diye sordu.

«— Resûlüllah (s.a.v.) olsaydı, hem kendi yer, hem de bize yedirirdi.» dedim. **Hz. Ömer,** ağlamaklı bir halde göğüs geçirdi ve:

«— Hilâfet makamından, hiçbir günah işlemeden ayrılmak istiyorum.» dedi.[291]

Bir başka rivayette **İbn-i Abbas** şöyle anlatıyor:

Bir defasında **Ömer b. Hattab** beni çağırdı. Yanına gittim. Önündeki bir derinin içi altın doluydu. Bana:

«— Haydi, bunu al da kabilene dağıt. Bu serveti, Resûlüne ve **Ebû Bekir'**e nasip etmeyip de bana vermesinin hikmetini Allah bilir. Hayır mıdır, şer midir, yine O bilir.» dedi ve ağlamaya başladı. Daha sonra:

«— Hayır, kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, Allah ne peygamberinin ve **Ebû Bekr**'in kötülüklerini istediği için onlara böyle servetler vermedi; ne de **Ömer** hakkında hayır murad ettiği için bunları verdi.» dedi.[292]

Abdurrahman b. Avf anlatıyor:

Ömer b. Hattab, bir adam göndererek beni çağırmış. Hemen gittim. Kapıya vardığımda, yüksek sesle ağladığını duydum. İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi Raciûn[293] dedim. Herhalde mü'minlerin emîri'ne birşey olmuş, dedim ve içeri girdim. **Hz. Ömer'**i omuzlarından tutarak:

«— Ne var, ne oldu yâ Emîr'el-Mü'minîn?» diye sordum.

«— Daha ne olsun!» dedi ve beni içeri odaya soktu. Odada, birbiri üzerine yığılmış birçok torba vardı.

«— İşte şimdi Allah, **Hattab** oğullarını zelîl etti. Eğer dileseydi

---

[291] **İbn-i Sa'd: 3/207; Bezzâr; Beyhakî: 6/358.**
[292] **Ebû Ubeyd; İbn-i Sa'd: 3/218; İbn-i Râhaveyh.**
[293] «Biz Allah içiniz ve ona döneceğiz.» (Bakara 156).

bunları peygamberine ve **Ebû Bekr**'e verirdi de ben de onların yaptıkları gibi yapardım.» dedi. Ben:

«— Oturup da ne yapacağımızı konuşalım.» dedim. Daha sonra mü'minlerin annelerine dörder bin, muhacirlere dörder bin, geri kalanlara da ikişer bin dirhem dağıtmaya karar verdik. Böylece, paranın hepsi taksim edilmiş oldu.[294]

Abdurrahman b. Avf'ın Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması :

Sa'd b. İbrahim'in babası anlatıyor:

Abdurrahman b. Avf oruçluydu. Yemek getirdiler. Yemeği görünce şöyle dedi:

«— Benden daha hayırlı olan **Mus'ab b. Umeyr** şehit olduğunda kefen olarak bir hırkaya sarıldı. Başı örtülünce ayakları, ayakları örtülünce de başı açıkta kalıyordu. —Benden hayırlı olan **Hamza** da şehit olduğunda böyle olmuştu.— Daha sonra servetimiz alabildiğine çoğaldı. İyiliklerimizin karşılığını bu dünyada almaktan ve ahirete birşey kalmamasından korkarım.» dedi. Sonra **Abdurrahman** ağlamaktan yemek yiyemedi.[295]

Nevfel b. İlyas el-Hüzelî anlatıyor:

Abdurrahman b. Avf bizim yakın arkadaşımızdı. —Ne kadar iyi bir arkadaştır.— Bir gün bizi davet etti, evine gittik. İçeriye girip abdest aldı. Sonra gelip yanımıza oturdu. İçinde ekmek ve et bulunan genişçe bir sahan getirdiler. Yemek ortaya konunca **Abdurrahman b. Avf** ağlamaya başladı. Biz:

«— Yâ **Ebâ Muhammed,** niçin ağlıyorsun?» diye sorduk. Şöyle dedi:

«— Resûlüllah (s.a.v.) ve ehl-i Beyti, arpa ekmeğiyle dahi doyamadan şu dünyadan göçüp gittiler. Zannetmiyorum ki biz, daha hayırlı olan öbür dünya sevabına nâil olalım.»[296]

Ümmü Seleme anlatıyor: Bir defasında **Abdurrahman b. Avf, Ümmü Seleme**'nin yanına girerek:

«— Ana, Kureyş içinde en çok malı olan benim. Malımın beni helâk etmesinden korkuyorum.» dedi. O zaman **Ümmü Seleme:**

«— Oğlum, infâk et, çünkü ben, Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim: «Eshabım içinde öyleleri var ki, ben kendilerinden ayrıldıktan sonra, beni bir daha hiç göremezler.»

---

[294] **Ebû Ubeyd; Kenz'ul-Ummal:** 2/318.
[295] **Buharî:** 579; **Hılye:** 1/100.
[296] **Hılye:** 1/99; **İsâbe:** 2/417.

Daha sonra **Abdurrahman b. Avf** dışarı çıktı. Yolda, **Hz. Ömer**'e rastladı ve **Ümmü Seleme**'nin sözlerini nakletti. Bunun üzerine **Hz. Ömer, Ümmü Seleme**'nin yanına gelerek:

«— Ciddî mi söylüyorsun. Ben de Resûlüllah'ı göremeyecekler arasında mıyım?» diye sordu.

«— Hayır, sen onların içinde değilsin. Fakat, senden başka hiç kimse hakkında birşey diyemem.» diye cevap verdi.[297]

Habbâb b. Eret'in Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması :

Yahya b. Câ'de anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) ın eshabından bir grup insan gelip, **Habbâb**'a:

«— Müjde yâ **Ebâ Abdullah, Kevser** havzı başında Resûlüllah (s.a.v.) la buluşacaksın.» dediler. **Habbâb,** içinde oturduğu evi ve eşyayı göstererek:

«— Durum böyleyken nasıl olur?» diye sordu. Çünkü, Resûlüllah (s.a.v.): «Size, bir yolcunun erzağı kadar yiyecek yeter.» buyurmuştu.[298]

Tarık b. Şihab anlatıyor: **Habbâb** hastalandığında, ziyaret için yanına Peygamber (s.a.v.) in eshabından bir grup geldi. Onlar, **Habbâb**'a:

«— Müjde yâ **Ebâ Abdullah,** yarın kardeşlerine kavuşacaksın.» dediler. **Habbâb** ağlamaya başladı ve:

«— Hiçbir şikâyetim yok. Fakat siz bana, öyle insanları hatırlattınız ve kardeşim olduklarını söylediniz ki, onlar, bütün sevaplarını eksiksiz alıp gittiler. Ben, kavuştuğumuz bu dünya nimetlerinin, aldığımız sevapları eksiltmesinden korkuyorum.» dedi.[299]

Harise b. Mudarrıp anlatıyor:

Habbâb'ı ziyarete gittik. Karnı yedi yerden dağlanmıştı. Bize:

«— Resûlüllah (s.a.v.): «Hiçbiriniz ölümü temenni etmesin.» buyurmasaydı, şüphesiz ölümü temenni ederdim.» dedi. İçimizden biri:

«— Peygamber (s.a.v.) le arkadaşlık edeceğini ve onun yanına gideceğini düşün.» dedi. O zaman, **Habbâb:**

«— Sahip olduğum bu servetin —ki evinde kırk bin dirhem vardı— Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına gitmeme mani olmasından korkarım.» diye cevap verdi.[300]

Bir diğer rivayette **Harise,** yukarıdaki hâdiseyi zikrediyor ve şu ilâveyi yapıyor. **Habbâb** şöyle dedi:

---

[297] **Bezzâr; Mecme'uz-Zevâid: 9/72.**
[298] **Taberânî; Tergîb: 5/184.**
[299] **Hılye: 1/145; İbn-i Sa'd: 3/118.**
[300] **Hılye: 1/144.**

«— Ben, Resûlüllah (s.a.v.)-ın yanına geldiğimde hiç param yoktu. Şimdi ise evimde kırk bin dirhemim var.»

Daha sonra kefeni getirildi. **Habbâb** kefenini görünce ağlamaya başladı ve:

«— **Hamza** şehit olduğunda, kefen olarak sadece siyah-beyaz çizgili bir hırka vardı. Öyle ki, başı örtülse ayakları, ayakları örtülse başı açıkta kalıyordu. Nihayet başı örtüldü. Ayakları da otla kapatıldı.» dedi.[301]

Ebû Vâil Şakîk b. Seleme'den: Hastalandığında **Habbâb b. el-Eret**'in yanına gittik. Bize:

«— Şu sandıkta seksen bin dirhem var. Vallahi onları ne iplerle bağladım, ne de yoksula vermekten çekindim.» dedi ve ağlamaya başladı. Biz:

«— Niçin ağlıyorsun?» diye sorduk.

«— Ağlıyorum. Çünkü dostlarım, servetlerini Allah yolunda harcayıp gittiler. Biz ise servetlerimizi taşa toprağa bağladık.» dedi.

Kays'dan; **Habbâb** şöyle dedi:

«— Bizden önce gelip geçenler, hiç bir dünya malı elde edemeden göçüp gittiler. Biz ise öylesine mal ve mülke nail olduk ki, nereye koyacağımızı bilemediğimizden binalar yaptırdık. İnsan verdiği her şeyin ecrini alır. Sadece taşa toprağa bağladığı hariç.»[302]

Habbâb anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) la beraber, Allah rızasını gözeterek hicret ettim. Allah dilerse ecrimizi verir. Bizden çoğu servetini Allah yolunda harcayarak ahirete göçtü. **Mus'ab b. Umeyr** bunlardandır. **Uhud** savaşında şehit oldu. Bir abadan başka bir şey bırakmadı. Bu abayla başı örtülünce ayakları, ayakları örtülünce de başı açıkta kalıyordu. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Başını örtün, ayaklarını da otla kapatın.» buyurdu. Biz ise, bahçelerimizin meyvelerini topluyoruz.[303]

Selman-ı Farisî'nin Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması :

Abs oğullarından bir adam anlatıyor: **Selman**'la beraberdim. Bana, Allah'ın müslümanlara **Kisra**'nın hazinelerini müyesser kıldığını söyledi ve şöyle devam etti:

---

301 **Hılye: 1/145; İbn-i Sa'd: 3/117.**

302 **Hılye:** 1/145 (Eshab, **Hz. Ömer** devrinde, fetihler neticesi gelen ganimetlerle zenginleştiği çin, gidip de biraz ikamet ettikleri yere ev yaptırıyorlardı. Böylece bir sahabînin bazan beş yerde evi oluyordu. İşte, **Habbab** bu hadiste bunu kastediyor.

303 **Buharî; İbn Sa'd: 3/85; İbn Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummâl; 7/86.**

«— Size bütün bunları veren, zafer kapılarını açıp her şeyi emrinize âmâde kılan Allah, Hz. Muhammed hayattayken bu hazinelerini açmamıştı. Onlar ne bir dinar, ne bir dirhem, ne de bir müd yemek bulamadan gün geçirdiler. Sonra da işte böyle oldu ya **Benî Abs'li** kardeşim, biz sahraları aştık.»[304]

Benî Abs'li bir adam anlatıyor: **Selman**'la beraber Dicle kenarında yürüyordum. Bana:

«— **Benî Abs'li** kardeşim, bineğinden in de su iç.» dedi. İndim ve içtim. Sonra bana:

«— İçtiğin su, Dicle'den birşey eksiltti mi?» diye sordu.

«— Eksilteceğini zannetmem.» dedim.

«— İşte ilim de böyledir. Ne kadar dağıtılsa yine noksanlaşmaz. Haydi bineğine bin.» dedi. Hayvana bindim ve yola devam ettik. Buğday ve arpa yığınlarına rastladık. **Selman:**

«— Görüyor musun, Muhammed (s.a.v.), eshabına verilmeyen şeyler bize verildi. Bu bizim için bir kazanç da, onlar için bir kayıp mı?» diye sordu.

«— Bilmiyorum.» dedim.

«— Ben biliyorum ki, bu, bizim için zarar, onlar için kârdır. Resûlüllah (s.a.v.), Rabbine kavuşuncaya kadar peşpeşe üç gün doyasıya yemek yemedi.» dedi.[305]

Ebû Süfyan'dan: **Sa'd b. Ebî Vakkas,** hasta olan **Selman**'ı ziyarete gitti. **Selman**'ın yanına vardığında **Selman** ağlıyordu. **Sa'd:**

«— Niçin ağlıyorsun? Halbuki ölürsen arkadaşlarına kavuşacak, Havz başında Resûlüllah'la buluşacaksın, Resûlüllah (s.a.v.) da senden hoşnut olarak ruhunu teslim etti.» dedi.

O zaman **Selman:**

«— Ne ölümden korktuğum için, ne de dünyadan ayrılmak istemediğim için ağlıyorum. Fakat Resûlüllah (s.a.v.) bize şöyle vasiyet etmişti:

«Dünyada sizden herbirinizin sahip olacağı mal, yolcunun taşıdığı azık kadar olmalıdır.» Halbuki, çevremde bunca servet var. —**Selman**'ın ibriği, çamaşır leğeni vardı—.

Bunun üzerine **Sa'd:**

«— Bize öyle bir öğüt ver ki, senden sonra onu tutalım.» dedi.

Selman da şöyle dedi:

«— Bir şeye karar verirken, herhangi bir hususta hüküm verirken, bir malı taksim ederken Rabbini hatırla.»

Enes (r.a.) rivayet ediyor: **Selman** hastalanınca **Sa'd,** onu ziyarete geldi. **Selman**'ın ağladığını görünce:

---

[304] **Hılye; 1/199.**

[305] **Taberanî; Mecme'uz-Zevaid: 10/324.**

«— Niçin ağlıyorsun kardeşim? Sen Resûlüllah (s.a.v.) la arkadaşlık etmedin mi? Söyle, etmedin mi?» diye sordu. **Selman:**

«— Ben, ne dünyaya bağlı olduğum için, ne de öbür dünyaya gitmek istemediğim için ağlıyorum. Fakat, Resûlüllah (s.a.v.) bize bir tavsiyede bulunmuştu. Onu tutamadığımı zannediyorum. Onun için ağlıyorum.» dedi. **Sa'd:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) size ne söylemişti?» diye sordu. **Selman:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) bize, dünyada sahip olacağımız servetin, yolcunun azığı kadar olmasını öğütlemişti. Ben bunu yerine getiremedim. Fakat sen, yâ **Sa'd,** karar verirken, bir şeyi taksim ederken, bir işe azmederken Allah'ı unutma.» dedi.

Sabit şöyle diyor: **Selman'**ın, ruhunu teslim ettiğinde, yirmi küsur dirhem ve azıcık yiyecek bıraktığını duydum.[306]

Amir b. Abdullah anlatıyor: **Selman,** hayatının son dakikalarını yaşarken, onun şikâyetlendiğini gördüler. Ve:

«— Canını sıkan nedir, yâ **Ebâ Abdullah?** Senin iyiliklerle dolu bir mazin var. Resûlüllah (s.a.v.) la beraber birçok savaşlarda ve büyük fetihlerde bulundun.» dediler. **Selman:**

«— Benim canımı sıkan şu: Resûlüllah (s.a.v.), bizden ayrılırken bizlere şu nasihatte bulunmuştu: «Size bu dünyada, yolcuya gereken kadar bir servet yeter.» İşte beni asıl üzen de bu.» dedi.

Selman öldükten sonra bütün eşyası toplandı. Hepsi onbeş dirhem değerindeydi.

Bir başka rivayette, onbeş dinar olduğu zikrediliyor.[307]

Ebû Hâşim b. Utbe b. Rebîa el-Kureyşî'nin Çok Miktarda Dünya Malına Sahip Olmaktan Çekinmesi :

Ebû Vâil anlatıyor: **Ebû Hâşim b. Utbe** hastaydı. **Muaviye,** onu ziyarete geldi. Ağladığını görünce:

«— Dayı, niçin ağlıyorsun? Seni ağlatan korkunç ağrı mı, yoksa dünyaya bağlılığın mı?» diye sordu. **Ebû Hâşim:**

«— Hayır, bunlar için ağlamıyorum. Resûlüllah (s.a.v.) bize bir tavsiyede bulunmuştu. Biz onu yerine getiremedik. Onun için ağlıyorum.» dedi. **Muaviye:**

«— Neydi Resûlüllah (s.a.v.) ın tavsiyesi?» diye sordu. **Ebû Hâşim** şöyle cevap verdi:

---

[306] **Hılye:** 1/195; **Kenz'ul-Ummâl:** 2/147; **Tergîb:** 5/128.

[307] **İbn Hıbbân; Tergîb:** 5/184; **Kenz'ul-Ummâl:** 7/45: **Hılye:** 1/197.

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim: Dünyada size bir hizmetçiyle, Allah yolunda kullanacağınız bir binek yeter.» Fakat bugün ben, çok daha fazlasına sahibim.»

Sennüre b. Sehm'in rivayetinde ise bu hâdise şöyle naklediliyor: **Ebû Hâşim b. Utbe**'ye misafir oldum. O tauna yakalanmıştı. **Muaviye** ziyaretine geldi. —**Râvi** daha sonra yukarıdaki hâdiseyi naklediyor ve şu ilâveyi yapıyor—:

Ebû Hâşim vefat ettiğinde, terekesi hesap edildi. Hepsi otuz dirhemdi. İçinde hamur yoğurup yemek yediği kap da bu hesaba dahildi.[308]

Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın Çok Miktarda Dünya Malına Sahip Olmaktan Kaçınması :

Abdullah b. Amir'in kölesi **Ebû Hasene Müslim b. Eykes; Ebû Ubeyde b. Cerrah**'dan naklediyor: **Ebû Ubeyde** hastalandığında ziyaretine gidenlerden birisi, onun ağladığını görünce:

«— Niye ağlıyorsun yâ **Ebâ Ubeyde?**» diye sordu. **Ebû Ubeyde** şöyle cevap verdi:

«— Ağlamamın sebebi şu: Bir gün Resûlüllah (s.a.v.), Allahın, müslümanlara müyesser kılacağı fetihleri ve müslümanların elde edecekleri ganimetleri anlattı. Bu arada Şam'ı da fethedilenler arasında zikretti ve bana:

«— Yâ **Ebâ Ubeyde,** eğer ömrün uzun olur da o günleri görürsen, sana üç tane hizmetçi ve üç hayvan yeter. Hizmetçilerden birisi sana hizmet eder, birisi seninle beraber yolculuk eder, diğeri de ailene hizmet edip, onların ihtiyaçlarını görür. Hayvanlardan da birisine binersin, diğeriyle, yük taşırsın, üçüncüsü de çocuğun için.» demişti. Şimdi bakıyorum da, evim hizmetçilerle, ahırım da at ve diğer hayvanlarla dolu. Hal böyleyken Resûlüllah (s.a.v.) ın huzuruna nasıl varırım? Üstelik, Resûlüllah (s.a.v.) bize şöyle vasiyet etmişti: «İçinizde en çok sevdiğim ve bana en yakın olanınız, şimdi benden ayrıldığı hal üzere bana kavuşandır.»[309]

---

[308] **Tirmizî; Neseî; Tergîb: 5/184; İsâbe: 4/201; Müstedrek: 3/638; Kenz'ul-Ummâl: 2/149.**

[309] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevâid: 10/253; Müntehab: 5/73.**

Hz. PEYGAMBER (s.a.v.) VE EŞHABININ DÜNYAYA BAĞLANMAMALARI

Hz. Peygamber (s.a.v) in Dünyaya Bağlanmaması :

İbn-i Abbas'dan: **Ömer b. Hattab** bana şunları anlattı: Bir defasında Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına girdim. Bir hasır üzerine yatmışlardı. Üzerinde, belinden aşağısını örten bir örtüden başka bir şey yoktu. Üzerine uzandığı hasır vücudunda iz bırakmıştı. Odanın bir köşesinde bir sa' kadar arpa vardı. Diğer köşede deri tabaklamakta kullanılan ve selem denilen ağacın yaprakları duruyordu. Duvarda bir de deri asılıydı. Bunları görünce gözlerim yaşardı. Resûlüllah (s.a.v.) bana:

«— Ey **Hattab** oğlu, niye ağlıyorsun?» diye sordular. Ben:

«— Ey Allah'ın Peygamber'i, ağlamayıp da ne yapayım? Üzerine yattığınız hasır, vücudunuzda iz bırakmış, şu gördüklerim de senin bütün servetin. **Kisra** ve **Kayser** ise bolluk ve refah içindeler. Halbuki Sen, Allah'ın Hz. Peygamber (s.a.v.) i ve seçkin kulusun. Ama işte bütün servetin!» dedim. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ey **Hattab** oğlu, istemez misin, dünya onların olsun, ahiret de bizim.» buyurdu.

Ömer (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına gitmek için müsaade istedim ve hücre-i saadetlerine girdim. Kaba bir kilim üzerine yatmışlardı. Kilim ufak olduğundan, vücutlarının bir kısmı da, toprak üzerindeydi. Başlarının altında, hurma lifleriyle doldurulmuş bir yastık vardı. Başlarının üzerinde, duvarda, tüyü yolunup tabaklanmaya hazır bir deri asılıydı. Odanın bir köşesinde bir miktar selem yaprağı vardı. Selâm verdim ve oturdum. Sonra da:

«— Sen, Allah'ın Hz. Peygamber (s.a.v.) i ve seçilmiş kulu olduğun halde bu vaziyettesin. Halbuki, **Kisra** ve **Kayser**, altından divanlarda, ipek ve dibâceden yataklarda yatıyorlar.» dedim. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Onlar bütün nimetleri bu dünyada tadıyorlar. Halbuki bu dünya nimetleri çok çabuk biter. Biz öyle kavimiz ki, bütün ecir ve mükâfatımız ahirete bırakıldı.» buyurdular.[310]

İbn-i Abbas rivayet ediyor: **Hz. Ömer,** Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına girdi. Resûlüllah (s.a.v.) bir hasır üzerine uzanmış yatıyorlardı. Hasır, Resûlüllah (s.a.v.) ın vücudunda iz bırakmıştı. Bunu görünce, **Hz. Ömer:**

«— Yâ Resûlallah, daha yumuşak bir yatak yaptırsaydın.» dediğinde, Resûlüllah (s.a.v.):

«— Dünyadan bana ne? Ben bu dünyada, bir yaz günü yola çıkıp da bir ağaç gölgesinde bir müddet istirahat edip, sonra çekip giden bir yolcu gibiyim.» buyurdu.[311]

Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor:

Ben, Resûlüllah (s.a.v.) odasında iken, ensardan bir kadın geldi. Resûlüllah (s.a.v.) ın yatağının kalın ve kaba kumaştan olduğunu görünce, gidip bana bir yün yatak gönderdi. Resûlüllah (s.a.v.) odaya girdiklerinde, yatağı görünce:

«— Bu nedir yâ **Aişe?**» diye sordular. Ben de:

«— Yâ Resûlallah (s.a.v.), ensardan filân kadın buraya geldi, yatağını görünce gitti ve bana bunu gönderdi.» diye cevap verdim. O zaman, Resûlüllah:

«— Bunu geri gönder, yâ **Aişe!** Eğer ben istesem Allah dağlar kadar altın ve gümüş verir.» buyurdu.[312]

Enes (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) kaba kumaştan yapılma elbise ve ayağına çarık giyerdi. Resûlüllah (s.a.v.), kepekli arpa ekmeği yer sert keçeden yapılma elbise giyerdi. Resûlüllah (s.a.v.), kepekli arpa ekmeğini suyla yutardı.[313]

Ümmü Eymen, un eledi ve Peygamber (s.a.v.) için ekmek yaptı. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Ne yapıyorsun?» diye sordu. **Ümmü Eymen:**

«— Bizim memlekette (**Ümmü Eymen** Habeşistanlıdır) yaptığımız bir yemek. Bundan sana da yapmak istedim.» dedi. O zaman Resûlüllah (s.a.v.):

---

310 **İbn-i Mace; Müstedrek: Tergîb: 5/161; Mecme'uz-Zevaid: 326.**

311 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Hıbban; Beyhakî; Tergîb: 5/160; Tirmizî; Mecme'uz-Zevâid: 10/327.**

312 **Beyhakî; Tergîb: 5/163.**

313 **İbn-i Mace; Müstedrek Tergîb: 5/163.**

«— Kepeğini koy, sonra yoğur.» buyurdu.[314]

Resûlüllah (s.a.v.) ın kölesi **Ebû Râfi**'nin zevcesi **Selma** anlatıyor: **Hasan b. Ali, Abdullah b. Cafer** ve **Abdullah b. Abbas** yanıma geldiler ve:

«— Bize, Resûlüllah (s.a.v.) ın sevdiği bir yemek yap da yiyelim.» dediler. Ben:

«— Evlâtlarım, siz Resûlüllah'ın sevdiği yemeği artık bugün yiyemezsiniz.» dedim ve kalktım. Bir miktar arpa alıp, öğüttüm, sonra yoğurup ekmek yaptım. Katık olarak da, üzerine biraz karabiber ektiğim zeytinyağı vardı. Önlerine koyup:

«— Resûlüllah (s.a.v.) işte bunu severdi.» dedim.[315]

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) la beraber çıktık. Ensardan birinin bahçesine girdik. Resûlüllah (s.a.v.) yere dökülen hurmaları toplayıp yiyordu. Bana:

«— Ey **Ömer**'in oğlu, sen niçin yemiyorsun?» diye sordu. Ben de:

«— Canım istemiyor yâ Resûlallah!» dedim.

«— Ama benim canım istiyor. Bu dördüncü günün sabahı ki, ben ağzıma birşey koymadım. Eğer isteseydim Rabbime dua ederdim. O da bana **Kisra** ve **Kayser**'in mülkü gibi bir servet verirdi. **Ömer**'in oğlu, eğer sen, bir senelik yiyeceklerini ayırıp, imanları zayıflayan insanlar arasında bulunursan ne yapacaksın?» dedi. Vallahi çok geçmeden şu âyet nâzil oldu: **«Nice canlı mahlûklar vardır ki, rızıklarını taşımazlar. Allah ona da, size de rızık verir. Her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilen O'dur.»**[316]

Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Allah Teâlâ, bana dünya malı biriktirmemi ve arzularıma uymayı emretmedi. Kim ebedî yaşayacağım, diye servet biriktirirse, bilsin ki, hayat, Allah'ın yed-i kudretindedir. (Yani, hayat fânîdir.) Aklınızdan çıkarmayın, ben ne bir dinar, ne bir dirhem biriktiriyor, ne de yarın için bir yiyecek ayırıyorum.»[317]

Aişe (r.a.) anlatıyor:

Resûlüllah (s.a.v.) a, içinde sütle yapılmış bal şerbeti bulunan bir kap getirdiler. Resûlüllah:

«— Bir kapta iki içilecek şey ve iki katık. Hayır, ihtiyacım yok. İstemiyorum. Haram olduğunu söylemiyorum. Fakat yarın, kıyamet gü-

---

314 **Tergîb:** 5/154; **İbn-i Mace.**

315 **Taberânî; Mecme'uz-Zevaid;** 10/325; **Tergîb:** 5/159.

316 Ankebut: 60.

317 **İbn-i Hıbban; Tergîb:** 5/149; **Tefsir-i İbn-i Kesîr:** 3/420.

nü, Allah'ın bana, gereğinden fazla dünya nimetinden hesap sormasını da istemiyorum. Allah rızası için alçak gönüllüyüm. Kim Allah rızası için alçak gönüllü olursa, Allah onu yükseltir. Kim de kibirlenirse, Allah onu alçaltır. Kim iktisatlı hareket ederse, Allah onu zengin kılar. Kim ölümü çok hatırlarsa, Allah onu sever.» buyurdu.[318]

Ebû Bekres-Sıddîk'ın Dünyaya Bağlanmaması :

Zeyd b. Erkam anlatıyor: **Ebû Bekr**'le beraber oturuyorduk. Su istedi. Bal şerbeti getirdiler. Kap önüne konulunca **Hz. Ebû Bekr** yas tutuyormuş gibi ağlamaya başladı. Öyle ki, bir şey olduğunu zannettik, fakat bir şey de soramadık. Sâkinleşince:

«— Ey Allah Resûlünün Halifesi, seni bu şekilde ağlatan sebep nedir?» diye sorduk. Şöyle dedi:

«— Bir defasında Resûlüllah (s.a.v.) la beraberdim. Baktım, Resûlüllah (s.a.v.) bir şeyi kovuyormuş gibi hareketler yapıyordu. Görünürde bir şey de yoktu. Ben dayanamadım. Yâ Resûlallah (s.a.v.), yanından kovup uzaklaştırdığın nedir? Ben, hiçbir şey göremiyorum, dedim. O zaman Resûlüllah (s.a.v.) şöyle dedi: «Dünya beni aldatmak için çalışıyordu. Ben de, benden uzaklaş, dedim. O zaman dünya: Sen bana kavuşamazsın, dedi.»

Ebû Bekr (r.a.) devamla şöyle dedi:

«— Bu iş bana epey güç geldi ve, Resûlüllah'ın emrine muhalefet edip de dünyaya aldanmaktan korktum.»[319]

Zeyd b. Erkam'dan: **Ebû Bekr** (r.a.) su istedi. Kendisine bal şerbeti getirdiler. İçmek için kabı ağzına götürünce, içindekileri gördü ve ağlamaya başladı. Öyle ki, etrafındakileri de ağlattı. Bir ara ağlamayı kesti, fakat etrafındakiler durmadılar. Sonra tekrar ağlamaya başladı. Kimse bir şey soramadı. Daha sonra **Ebû Bekr** yüzünü sildi ve sakinleşti. O zaman:

«— Niçin ağlıyorsun?» diye sordular. —**Râvi** yukarıdaki hadîsi naklediyor ve şu ilâveyi yapıyor—: Resûlüllah'ın kovması üzerine dünya uzaklaştı ve şöyle dedi:

«— Sen benden kurtuldun. Ama senden sonrakiler kurtulamayacak.»[320]

---

[318] **Taberânî; Tergîb: 5/158; Mecme'uz-Zevaid: 10/325.**
[319] **Mecme'uz-Zevaid: 10/254; Tergîb: 5/168.**
[320] **Hılye: 1/30; Kenz'ul-Ummâl: 4/37.**

Aişe (r.a.) anlatıyor: **Ebû Bekr** (r.a.) vefat ettiğinde ne bir dinar, ne de, bir dirhem bıraktı. Halife olmadan önceki servetini de Beyt'ül-Mâl'e koymuştu.

Urve'nin rivayetine göre, **Ebû Bekr** (r.a.) halife olunca, bütün parasını pulunu Beyt'ül-Mâl'e bıraktı ve:

«— Ben bu servetimle ticaret yapıp, kâr elde ediyordum. Fakat Halife olunca, artık ticaretle uğraşamıyorum.» dedi.[321]

Atâ b. Sâib anlatıyor: **Ebû Bekr** (r.a.), Halife seçilişinin ertesi günü kolunda hırkalarla pazara gidiyordu. **Hz. Ömer** onu gördü ve:

«— Nereye gidiyorsun?» diye sordu. O da:

«— Pazara.» diye cevap verdi. **Hz. Ömer:**

«— Sen artık Halife oldun, pazarda ne işin var?» diye sorunca, **Hz. Ebû Bekr:**

«— Peki, pazara gitmeyeceğim de çocuklarımı nasıl besleyeceğim?»

«— **Ebû Ubeyde**'ye gidelim de sana maaş bağlasın.» Sonra ikisi de **Ebû Ubeyde**'ye gittiler. **Ebû Ubeyde, Hz. Ebû Bekr**'e:

«— Sana, muhacirlerden birinin aldığı kadar maaş bağlayacağım. Ne fazla ne de eksik. Kışlık ve yazlık elbise vereceğim. Eskiyeni getirir, yenisini alırsın.» dedi. **Ebû Bekr**'e her gün için, başı ve karnı hariç yarım koyun ayırdılar.[322]

Humeyd b. Hilâl'den: **Ebû Bekr** (r.a.) Halife olunca, eshab-ı kirâm:

«— Resûlüllah'ın halifesine, ihtiyacı kadar maaş bağlansın, iki elbise verilsin, eskiyince getirip yenisini alsın, yolculuk yaparken bir binek hayvanı tahsis edilsin, Halife olmadan önce ailesi için harcadığı kadar nafaka ayrılsın.» dediler.

Ebû Bekr:

«— Peki, kabul.» dedi.[323]

Ömer b. Hattab'ın, Dünyaya Bağlanmaması :

Salim b. Abdullah anlatıyor:

Hz. Ömer, devlet başkanı seçildiğinde, **Ebû Bekr**'e tayin edilen maaş kadar ücret almaya başladı. Bu şekilde devam ederken, bir keresinde sıkıntıya düştü. Muhacirlerden bir grup —ki, **Osman b. Affan, Ali b.**

---

[321] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Kenz'ul-Ummâl:** 3/132.
[322] **İbn-i Sa'd; Kenz'ul-Ummâl:** 3/129.
[323] **Kenz'ul-Ummâl:** 3/130.

Ebî Talip ve **Zübeyr b. Avvam**'dan ibaretti— bir araya gelip bu mevzuu görüştüler. **Zübeyr:**

«— **Ömer**'e söylesek de, maaşını biraz arttırsak.» dedi. **Hz. Ali:**

«— Umarız ki kabul eder.» dedi. Sonra:

«— Haydi gidelim.» deyip kalktılar.

Hz. Osman:

«— **Ömer**'in ne kadar sert olduğunu biliyorsunuz. Bu isteğimizi kendisini kırmayacağı birine söyletelim. Kızı **Hafsa**'ya gidip bu meseleyi anlatalım. Bizim ismimizi vermeden, arzumuzu ona bildirsin.» dedi. Kabul ettiler ve doğru **Hafsa**'nın yanına gittiler. Ona, durumu anlattılar ve bunu kabul etmeden **Ömer**'e kimsenin adını söylememesini tembih ettiler. Sonra da dışarı çıktılar.

Bunun üzerine **Hafsa, Hz. Ömer**'in yanına gitti ve durumu anlattı. Yüzünden, öfkelendiğini anladı. **Hz. Ömer:**

«— Kimdir onlar?» diye sordu. **Hafsa:**

«— Fikrini öğrenmeden, kim olduklarını söylemem.» dedi.

Hz. Ömer:

«— Eğer kim olduklarını bilseydim iyice haşlardım. Ama dua etsinler ki, arada sen varsın. Peki, **Hafsa**, Allah aşkına söyle: Resûlüllah senin evinde kalırken giydiği, en kıymetli elbise neydi?»

«— İki tane, renkli elbisesi vardı. Elçileri onlarla karşılar, cuma hutbelerini onlarla okurdu.»

«— Peki, yediği en iyi yemek neydi?»

«— Bizim yediğimiz ekmek, arpa ekmeğiydi. O sıcacıkken, yağ kabının altına koyardık. Ekmek yumuşar ve yağlanırdı onu yerdik ve güzel bulduğumuz için, başkalarına da yedirirdik.»

«Senin yanında kaldığı zamanlarda kullandığı en geniş ve rahat yaygı neydi?»

«— Kaba kumaştan yapılma bir örtümüz vardı. Yazın dörde katlar ve altımıza yayardık. Kış gelince de yarısını altımıza yayar, yarısını da üstümüze örterdik.»

«— Yâ **Hafsa,** benim tarafımdan onlara söyle: Resûlüllah (s.a.v.) kendine yetecek miktarı tesbit eder, fazlasını ihtiyaç sahiplerine verir ve kalanla yetinirdi. Vallahi ben de kendime yetecek kadarını tesbit ettim. Artanı ihtiyaç sahiplerine vereceğim ve bununla yetineceğim. Ben ve iki arkadaşım (Resûlüllah (s.a.v.) ve **Hz. Ebû Bekr**), bir yol takip eden üç kişi gibiyiz. Onlardan ilki nasibini aldı ve yolun sonuna vardı. Diğeri de aynı yolu takip etti ve ona kavuştu. Sonra, üçüncüsü

yola koyuldu. Eğer o da öncekilerin gittikleri yolu takip eder, onlar gibi yaşarsa, onlara kavuşur ve onlarla beraber olur. Eğer, öncekilerin gittikleri yoldan başka bir yol takip ederse, onlarla buluşamaz.»[324]

Hasan'ül-Basrî anlatıyor:

Basra, Camiine gittim. Baktım, eshabdan bir grup zevat, **Ebû Bekr** ve **Ömer**'in zühd-ü takvalarından bahsedip, Allah'ın onlara nasip ettiği hakikî müslümanlıktan ve yaşayışlarının güzelliğinden konuşuyorlar. Onlara yaklaştım. Bir de baktım ki; **Ahnef b. Kays et-Temimî** de aralarında. O şöyle anlatıyordu:

«— **Ömer b. Hattab** bizi, bir müfreze ile Irak'a gönderdi. Allah'ın yardımıyle Irak ve Fars ülkesini fethettik. Oralarda kıymetli Fars ve Horasan kumaşları gördük. Onları alıp elbise diktirdik. Medine'ye gelip de **Hz. Ömer**'in huzuruna çıktığımızda, bizden yüz çevirdi ve bizimle konuşmadı. Bu, eshabın çok ağırına gitti. Oğlu **Abdullah** mesciddeydi. Yanına gittik. Mü'minlerin emîri **Ömer b. Hattab**'ın yaptığından yakındık. **Abdullah** şöyle dedi: «Mü'minlerin emîri, ne Resûlüllah'ın, ne de **Ebû Bekr**'in üzerinde görmediği elbiseleri sizin üzerinizde gördüğü için böyle yapmış.» Bunun üzerine biz evlerimize gittik ve üzerimizdekini çıkarıp, daha öncekileri giydik. Tekrar **Hz. Ömer**'in yanına gittik. O, herbirimizin tek tek selâmını aldı ve hepimizi teker teker kucakladı. Sanki daha önce gelen biz değildik. Ona, savaşta ele geçirdiğimiz ganimetleri verdik. Aramızda müsavî olarak taksim etti. Daha sonra, hurma ve yağdan mamul sarı, kırmızı çeşit çeşit tatlıları sunduk. **Hz. Ömer** bir tadımlık aldı. Tadını çok beğendi. Bize dönerek: «Ey muhacirler ve ensar, bu yemek o kadar leziz ki, bunun için sizin çocuklarınız babalarını, kardeşler kardeşlerini öldürebilirler.» dedi. Sonra bu tatlıyı, Resûlüllah'ın zamanında şehit olan muhacir ve ensarın çocuklarına vermelerini emretti. Sonra, **Hz. Ömer** kalktı ve gitti. Sahabe de arkasından kalktı. Bunlar: «Ey muhacirler ve ensar, bu adamın zühd-ü takvası ve giydiği elbise hakkında ne diyorsunuz? Allah bize onun vasıtasıyla **Kisra** ve **Kayser**'in diyarını maşrıkı ve mağribi fethi müyesser kıldığından beri ne yapacağımızı şaşırdık. Çünkü, Arap ve Acemlerden birçok heyetler geliyor ve üzerindeki on iki yamalı elbiseyi görüyorlar, ey Muhammed'in eshabı! Resûlüllah'la beraber bütün savaşlarda bulunan, ensar ve muhacirlerin ileri gelenleri, ona söyleseniz de, üzerindeki bu yamalı elbiseyi değiştirip, daha zarif ve gösterişli bir elbise giysin. Gelenlere karşı daha heybetli gözüksün. Sabah ve akşam ona husuŝî yemek gitse de kendisi, muhacir ve ensar yanında bulunanlar yeseler.» dediler. Oradakilerin hepsi birden: «İçimizde **Ömer**'e karşı en

---

324 **Taberî: 4/164; Müntehab'ül-Kenz: 4/408.**

cesaretliniz **Ali b. Ebî Talib**'dir. Üstelik **Ömer**, kızı tarafından da onunla akrabadır. Bunu ancak o yapabilir. Çünkü, **Hafsa**, Resûlüllah'ın zevcesidir. Binaenaleyh **Ömer**, Resûlüllah'a yakınlığı sebebiyle, **Hafsa**'ya karşı saygılı davranır.» dediler ve **Hz. Ali**'ye meseleyi anlattılar. **Hz. Ali**: «Ben yapamam. Siz, Peygamber (s.a.v.) in zevcelerine gidin. Onlar, mü'minlerin anneleridir. Ve **Hz. Ömer**'e karşı da cesur hareket ederler.» dedi. Onlar bir arada bulunan **Hz. Aişe** ve **Hafsa**'nın yanına gittiler. Hâdiseyi naklettiler. **Hz. Aişe**: «Bunun, mü'minlerin emîrine ben söylerim.» dedi. **Hafsa** da: «Sen de bilirsin ya, yapacağını sanmam.» diye fikrini belirtti. Sonra her ikisi de mü'minlerin emîrinin yanına girdi. **Hz. Ömer** onları buyur etti. **Hz. Aişe**: «Yâ Emîr'el-Mü'minîn, sana bir şey söylememe müsaade eder misin?» dedi. **Hz. Ömer**:

«— Buyur söyle, ey mü'minlerin anası?» dedi. **Hz. Aişe**:

«— Resûlüllah (s.a.v.) bir yol takip edip cennete vardı. Ne dünyaya heves etti ne de dünya ona. **Ebû Bekr** de, Resûlüllah'ın sünnetini ihya edip, yalancı peygamberlerle savaşarak, yine onun izinden yürüdü. Batılı müdafaa edenlerin delillerini çürütürken, halk arasında da adaletle hükmetti. Ganimetleri eşit şekilde dağıttı. Rabbini hoşnut etti. Rabbi de onu peygamberine kavuşturdu. Ne dünyaya heves etti. Ne de dünya ona, Allah sana da **Kisra** ve **Kayser**'in ülkelerinin fethini ve hazinelerini nasip etti. Onların bütün mülkleri senin eline geçti. Dünyanın her tarafına hükmeden biri oldun. Allah'tan İslâm'ı daha da güçlendirmesini dileriz. Senin yanına Acem elçileri ve Arap heyetleri geliyorlar. Halbuki senin sırtında şu oniki yerinden yamalı elbise var. Onu güzel bir elbiseyle değiştirsen daha iyi olur. Gelen heyetlere karşı daha heybetli gözükürsün. Sabah ve akşam sana yemek gelsin. Sen ve yanında bulunan muhacirlerle ensar yiyin.» dedi. Bunları duyunca **Hz. Ömer** ağlamaya başladı. Sonra şöyle dedi: «Allah aşkına söyle, Resûlüllah (s.a.v.) vefat edinceye kadar hiç on gün, beş gün veya üç gün doyuncaya kadar buğday ekmeği yahut da sabah ve akşam yemeği yedi mi?» **Hz. Aişe**: «Hayır, yemedi.» dedi. **Hz. Ömer, Aişe**'ye dönerek: «Hiç Resûlüllah (s.a.v.) a, topraktan bir karış yüksek bir yerde sofra kuruluyor muydu? Yemek istiyor, sofrayı yere kurduruyor, yüksek sofra tahtasını kaldırtıyordu, değil mi?» dedi. «Evet.» dediler. Bunun üzerine **Hz. Ömer** onlara şöyle dedi:

«— Siz Peygamberin zevceleri ve mü'minlerinin annelerisiniz. Sizin, bütün mü'minlerde özellikle de benim üzerimde hakkınız var. Hal böyleyken siz beni dünya malına meylettirmek için geldiniz. İyi biliyorum ki, Resûlüllah kaba kumaştan elbise giyerdi ve kumaşın sertliğinden cildi zedelenirdi. Siz bunu biliyor muydunuz?» «Evet.» dediler. «Yine biliyor musunuz, Resûlüllah (s.a.v.) tek katlı örtü üzerinde yatardı.

Senin evinde hurma liflerinden yapılmış sert bir yaygı yok muydu, yâ **Aişe?** Gündüz yaygı, gece ise yatak olarak kullanılırdı. Resûlüllah'ın yanına vardığımızda vücudunda hasırın izlerini görürdük. Yâ **Hafsa,** sen demedin mi ki; bir gece, yatağı iki kat yapmıştın da, Resûlüllah (s.a.v.) yumuşak ve rahat olduğu için uyumuş, **Bilâl**'in ezan sesiyle uyanabilmiş ve sana: «Yâ **Hafsa,** ne yaptın? Yatağı iki kat yapıp benim sabaha kadar uyumama, gece namazını kaçırmama sebep oldu. Dünya benim neyime? Niçin, yumuşak yatakla beni meşgul ediyorsunuz?» buyurmuştu. Yâ **Hafsa,** bilmiyor musun, Resûlüllah'ın gelmiş geçmiş bütün günahları affedilmişti. Öyleyken, Resûlüllah (s.a.v.), Rabbine kavuşuncaya kadar aç olarak geceler, secde ederek sabahlar, gece ve gündüz daima niyaz ve tezarru'da bulunur, rükû ve sucûd yapardı. **Ömer** de iyi şeyler yemiyor, yumuşak şeyler giymiyor, iki arkadaşı onun için en iyi örnektir. Tuz ve yağ hariç iki katığı bir arada yemiyor. Eti de sadece ayda bir defa ve halktan birinin yediği kadar yiyor.» dedi. Bunun üzerine **Hz. Aişe** ve **Hafsa** dışarı çıkıp, eshabın yanına geldiler ve onlara durumu anlattılar. **Hz. Ömer** ruhunu teslim edinceye kadar bu hal üzere devam etti.»[325]

İkrime b. Halid'den: **Hafsa, İbn-i Muti'** ve **Abdullah b. Ömer, Ömer b. Hattab**'la konuştular ve ona:

«— İyi ve güzel yemekler yesen daha iyi olur herhalde.» dediler. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Sizin niyetinizin samimî olduğunu biliyorum. Fakat ben, Resûlüllah ve **Ebû Bekr**'in gittikleri yolu terkedersem, ileride onlarla buluşamam.» dedi.[326]

Ebû Umâme b. Sehl b. Huneyf anlatıyor: **Hz. Ömer** uzun zaman Beyt'ül-Mâl'den hiçbir şey yemedi. Nihayet maddî yönden daralınca, Resûlüllah'ın eshabına haber göndererek onlara danıştı.

«— Hilâfet bütün zamanımı alıyor, hiç bir gelirim de yok. Geçimimi nasıl temin edeceğim.» dedi. **Osman b. Affan:**

«— Beyt'ül-Mâl'den ye ve başkalarına da yedir.» dedi. **Said b. Amr b. Nufeyl**'de böyle dedi. O zaman **Hz. Ömer, Hz. Ali**'ye:

«— Bu hususta sen ne diyorsun?» diye sordu. **Hz. Ali** de:

«— Sabah ve akşam yersin.» diye cevap verdi. **Hz. Ömer, Hz. Ali'** nin dediğini yaptı.[327]

Katade'den: Bize **Ömer b. Hattab**'ın şöyle söylediği anlatıldı: Eğer istesem, sizin aranızda en iyi yemeği yiyen, en güzel elbiseyi giyen ben olurum. Fakat, ben öbür dünyada rahat yaşamak istiyorum...»

---

[325] **İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummâl: 4/408.**
[326] **Beyhakî; Müntehab'ül-Kenz: 4/411.**
[327] **İbn Sa'd; Müntehab'ül-Kenz: 4/411.**

Ve yine bize **Ömer b. Hattab'**ın şu hâdisesi anlatıldı: **Ömer b. Hattab** Şam'a geldiğinde, kendisine, daha önce benzerini hiç görmediği bir yemek getirdiler. **Hz. Ömer:**

«— Bu bana mı? Peki, arpa ekmeğine doyamadan ölen fakir müslümanlara ne var?» dedi. **Ömer b. Velid:**

«— Onlara da cennet var.» diye karşılık verdi. Bunu duyunca **Hz. Ömer'**in gözleri yaşardı ve:

«— Eğer bizim nasibimiz şu dünya malından ise, onlar da cennete gittilerse, aramızda büyük fark var demektir.» dedi.[328]

İbn-i Ömer anlatıyor: Sofra başındayken babam **Ömer** geldi. Ona yer açtım. **Hz. Ömer** besmele çekti. Bir lokma aldı. Sonra bir lokma daha aldı ve:

«— Yağ, et yağına benzemiyor.» dedi. Ben:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bugün besili bir hayvan yağı almak için çarşıya gitmiştim. Fakat çok pahalı buldum. Bir dirhemlik, zayıf hayvan yağı, bir dirhemlik de sadeyağ aldım. Böylece de ailemin ihtiyacını gidermiş oldum.» dedim. O zaman **Ömer:**

«— Resûlüllah (s.a.v.), iki katık bir arada bulununca birini yer, diğerini tasadduk ederdi.» dedi. Ben:

«— Bu seferlik ye, yâ Emîr'el-Mü'minîn. Bundan sonra, ben de aynını yapacağım.» dedim. Bir daha öyle yapmadım.

Ebû Hâzım anlatıyor: **Ömer b. Hattab,** kızı **Hafsa'**nın yanına geldi. **Hafsa** ona soğuk et suyu ve ekmek getirdi. Et suyunun içine yağ da konmuştu. **Hz. Ömer** bunu görünce:

«— Bir kabda iki katık! Hayır, asla yemem.» dedi.[329]

Enes (r.a.) anlatıyor: Halife olduğu gün, **Hz. Ömer'**i gördüm. Kendisine bir sa' hurma getirilmişti. Çürüklerine varıncaya kadar hepsini yiyordu.[330]

Abdurrahman b. Ebû Leylâ anlatıyor: **Hz. Ömer'**e Irak'tan bir grup insan geldi. **Hz. Ömer** onlara yemek ikram etti. Yemeği pek beğenmediklerini ve istemeye istemeye yediklerini görünce:

«— Ey Iraklılar, demek öyle; istesem ben de sizin gibi tatlı, lezzetli yemekler yerim. Fakat biz, sevap ve mükâfatı ahirete bırakıyoruz. Allah Teâlâ'nın şu emrini duydunuz mu?: **«Kâfir olanların ateşe atılacakları gün onlara: Dünyadaki hayatınızda sizin için en güzel olan her şeyi harcadınız. Orada bunlarla safa sürdünüz. Ama bugün, yeryüzünde**

---

328 **El-Müntehab: 4/406.**
329 **Ibn Mace; Kenz'ul-Ummâl: 2/146; İbn Sa'd: 3/230.**
330 **İbn-i Sa'd: 3/230.**

haksız yere büyüklük tasladığınızın ve yoldan çıkmanızın karşılığında, alçaltıcı bir azap göreceksiniz,» denir.»[331]

Hubeyb b. Ebû Sâbit, bazı arkadaşlarından şöyle rivayet ediyor: Irak halkından bir grup, **Hz. Ömer**'i ziyarete geldi. **Cerir b. Abdullah** da gelenler arasındaydı. **Hz. Ömer** onlara ekmek ve yağdan yapılmış bir yemek ikram etti ve:

«— Buyurun, yeyin.» dedi.

Onlar, istemeye istemeye aldılar. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Ne yaptığınızı görüyorum. Ne yemek istiyorsunuz? Ekşi tatlı, sıcak soğuk yiyip de midenizi mi bozacaksınız?» dedi.[332]

Humeyd b. Hilâl anlatıyor: **Hafs b. Ebu'l-As, Hz. Ömer**'in yemeğini hazırlıyor, fakat kendisi yemiyordu. **Hz. Ömer,** ona:

«— Niye yemiyorsun?» diye sorduğunda, o şöyle dedi:

«— Senin yemeğin çok yavan ve basit. Ben, evime lezzetli yemek yemeğe gideceğim.» Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— Zannediyor musun ki, ben, bir koyun kestirip etini pişirmekten, unu eleyip ekmek yaptırmaktan, bir sa' kuru üzüm getirtip, onu bir kaba kaydurmaktan, üzerine su döküp ceylân kanı gibi hoşaf yapmaktan acizim?» dedi. **Hafs:**

«— Bakıyorum da, ağzının tadını biliyorsun?» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Evet, biliyorum ama, kudreti ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin olsun ki, eğer kıyamet günü ecrimi eksiltme korkusu olmasaydı ben de bu dünyada sizin gibi yapar, refah içinde yaşardım.» dedi.[333]

Sâlim b. Abdullah'dan: **Ömer b. Hattab** şöyle diyordu:

«— Allah aşkına, dünya zevkleri bizim neyimize, istesek, bir oğlak kestiririz, iyi cins buğdaydan ekmek yaptırırız, kuru üzümü, keklik gözü gibi oluncaya kadar kaynatırız, yer ve içeriz. Fakat biz iyilikleri, güzellikleri, öbür dünyaya bırakmak istiyoruz. Çünkü, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: **«Kâfir olanların ateşe atılacakları gün onlara: «Dünyadaki hayatınızda, sizin için en güzel olan her şeyi harcadınız. Orada bunlarla safa sürdünüz...»**[334]

Ebû Musa'l-Eş'arî anlatıyor: Basra halkından bir heyetle beraber **Ömer b. Hattab**'a geldim. Huzuruna çıktığımızda, onun her gün ufalanmış ekmek yediğini görüyorduk. Bazen de katık olarak yağ, veya zeytinyağı veya süte rastlıyorduk. Yine bazen doğranıp, suyla kaynatılmış kuru etlere, çok ender olarak da taze ete tesadüf ediyorduk. Bir gün bize şöyle dedi:

«— Doğruyu söylemek gerekirse, sizin benim yemeğimi küçümsediği-

---

331 **Ahkâf: 20; Hılye: 1/49.**
332 **Hılye: 1/49; Müntehab'ül-Kenz: 4/405.**
333 **İbn Sa'd; Müntehab'ül-Kenz: 4/403.**
334 **Ahkâf: 20; Hılye 1/49.**

nizi biliyorum. İstesem içinizde en iyi yemek yiyen, en güzel yaşayan ben olurum. Ben koyun gerdanlarını, deve hörgüçlerini, hardalı, yufka ekmeğini bilmez değilim. Fakat, Allah Teâlâ, bir kavmi, yaptıkları bir işten dolayı ayıplamış ve şöyle buyurmuştu: **«Dünyadaki hayatınızda sizin için en güzel olan her şeyi harcadınız, orada bunlarla safa sürdünüz.»**[335]

Ebû Musa, gelen kumandanlara:

«— Mü'minlerin emîri ile konuşsaydınız, size Beyt'ül-Mâl'den yemek çıkarırdı.» dedi. Bunun üzerine gelen heyet, **Hz. Ömer**'le konuştu. **Hz. Ömer,** onlara:

«— Kumandanlar, benim kendime lâyık gördüğüm şeyi siz, kendinize lâyık görmüyor musunuz?» diye sordu. Onlar:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, şehirde yaşamak oldukça güç, yediğin yemek de, iştahla yenecek cinsten değil, halbuki biz, köy ve kasabalarda oturuyoruz. Başımızdaki kumandan da bize yemek çıkarır ve yemeği de yenir.» dediler.

Hz. Ömer başını eğip bir müddet düşündü. Daha sonra başını kaldırarak şöyle dedi:

«— Size Beyt'ül-Mâl'den, her gün için iki koyun ve iki ölçek bulgur tahsis ediyorum. Öğleyin koyunların birisiyle zahirenin bir ölçeğini pişir, sen ve arkadaşların yiyin. Sonra meşrubat iste, sen iç. Sonra sağdan başlayarak yanındakilere de içir. Daha sonra ihtiyacını gider. Akşam olunca da diğer koyunla geri kalan bulguru pişir. Sen ve arkadaşların yiyin. Yalnız şunu da aklınızdan çıkarmayın, evlerinde oturanları ve onların çocuklarını da doyurun. Onlara az verirseniz, ne aç olanları doyar, ne de huyları güzelleşir. Bununla beraber, her gün iki koyun ve iki ölçek bulgur alınan köylerin çabucak harap olacağını sanıyorum.» dedi.[336]

Utbe b. Ferkad anlatıyor: **Ömer b. Hattab**'a hurma ve yağdan yapılmış bir tatlı getirdim.

«— Bu nedir?» diye sordu.

«— Senin için getirdim. Çünkü sen, sabahtan akşama kadar halkın derdiyle uğraşıyorsun. Akşam olduğunda, iyi bir yemek yiyip kuvvetini muhafaza etmeni istedim.» dedim. Kabın ağzını açtı ve:

«— Allah aşkına söyle, müslümanların herbirine böyle bir tabak götürdün mü?» diye sordu. Ben:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bütün **Kays** kabilesinin malını dağıtsan yine yetmez.» dedim. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Öyleyse yememe lüzum yok.» dedi ve kuru ekmekle, bayatlamış etten yapılmış bir kap tirit getirtti ve benimle beraber iştahla yedi.

---

335 **Ahkâf: 20.**
336 **İbn Sa'd; Müntehab: 4/402.**

Ben, devenin hörgücünden zannedip, beyaz ete uzandım. Bir de ne göreyim! Benim et zannettiğim şey sinirmiş. Çiğnedim, fakat yutamadım. **Hz. Ömer**'in bakmadığı bir ânı kollayıp, yemek tabağıyla, sofranın arasına koydum. Daha sonra bir kap dolusu hurma suyu getirtti. Sirke olmak üzereydi. Bana verip:

«— Haydi iç.» dedi. Aldım, zorla içtim. Kendisi de aldı ve içti. Sonra da:

«— Dinle yâ **Utbe**, biz her gün develer kestiririz. Fakat yağıyla etli yerlerini, uzaklardan gelen müslümanlara ikram ederiz. Boynu ise **Ömer**' in ailesine kalır. **Ömer** ailesi sert eti yer, bu keskin hurma suyunu içer. Bu da bizim açlığımızı giderir.» dedi.[337]

Hasan-ı Basrî şöyle rivayet ediyor: **Hz. Ömer** çok susuzdu. Bir adamın evine gitti ve su istedi. Ev sahibi bal getirdi. **Hz. Ömer:**

«— Nedir bu?» diye sorunca, o:

«— Bal.» dedi. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Hayır, istemem, kıyamet günü hesap vereceklerim arasında bir de bu olmasın.» dedi.[338]

Zeyd b. Eslem'den: **Ömer b. Hattab** su istedi. Bal şerbeti getirdiler. **Hz. Ömer** bunu görünce:

«— Bu gerçekten güzel. Fakat, Allah'ın, arzularına boyun eğenleri şu âyetle ayıpladığını duydum, dedi ve âyeti okudu: «... **Dünyadaki hayatınızda, sizin için en güzel olan her şeyi harcadınız. Orada bunlarla safa sürdünüz...**»[339] Ecir ve mükâfatlarınızın dünyada verilip bitmesinden korkarım.» dedi ve içmedi.[340]

Urve anlatıyor: **Hz. Ömer**, yanındaki muhacir ve ensarla beraber Eyle'ye geldiğinde, yolculuk esnasında arkasından yırtılan, pamuklu gömleğini papaza verdi ve:

«— Bunu yıka, yırtık yerini yama.» dedi. Papaz, gömleği götürdü ve yamadı. Aynı kumaştan bir başka gömlek dikip **Hz. Ömer**'e getirdi. **Hz. Ömer:**

«— Bu da ne?» diye sorunca, papaz:

«— Verdiğin gömleği yıkadım ve yamadım. Bunu da senin için diktim.» dedi.

Hz. Ömer gömleği eline alarak baktı. Sonra kendisininkini giydi. Yeni gömleği de papaza geri vererek şöyle dedi:

«— Bu teri daha iyi çeker, onun için aldım.»[341]

---

337 **Müntehab'ül-Kenz:** 4/404.
338 **İbn Sa'd:** 3/230; **Müntehab'ül-Kenz:** 4/404.
339 Ahkâf: 20.
340 **Tergîb:** 5/168.
341 **Taberî:** 4/203; **Müntehab'ül-Kenz:** 4/402.

Katâde'den **Hz. Ömer,** Halife olduğu halde, kaba kumaştan yapılma ve deri yamalı bir hırka giyerdi. Elinde kırbaç, sokaklarda dolaşır, halkı kötülüklerden men ederdi. Yollarda bulduğu bez, iplik ve deri parçalarını toplar, kullanmaları için o civardaki evlere verirdi.[342]

Hasan-ı Basrî'den: Halifeyken **Hz. Ömer,** sırtında oniki yamalı elbiseyle hutbe okurdu.[343]

Enes (r.a.); Halifeliği esnasında **Hz. Ömer**'i, iki omuzu arasında, birbiri üstüne üç yama yapılmış bir elbiseyle gördüğünü naklediyor.[344]

İbn-i Ömer anlatıyor: **Hz. Ömer,** kendisinin ve ailesinin geçimini Beyt'ül-Mâl'den temin eder, yazın bir de elbise alıp giyerdi. Aldığı elbise eskir, **Hz. Ömer** eskiyen elbisesini yamar, vakti gelmeden değiştirmezdi. Bir sene, gelir çok fazla olmuştu. Fakat, **Hz. Ömer**'in, bir önceki seneden daha kötü bir elbise giydiğini gördüm. **Hafsa** bu hususta kendisiyle konuşunca şöyle dedi:

«— Ben müslümanların malından giyiniyorum ve bu da bana yetiyor.»[345]

Muhammed b. İbrahim'den: Hilâfetinde **Hz. Ömer,** her gün, Beyt'ül-Mâl'den kendisi ve ailesi için iki dirhem alırdı.[346]

Osman b. Affan'ın Dünyaya Bağlanmaması :

Abdülmelik b. Şeddâd'dan: Bir cuma günü, **Hz. Osman**'ı, minberde, üzerinde dört veya beş dirhem değerinde, kaba Aden kumaşından bir elbise ve çizgili Kûfe malı bir aba ile gördüm.

Hasan-ı Basrî'dan: Kendisine, mescidde öğle uykusuna yatanlar sorulunca, o şöyle dedi:

«— **Osman b. Affan**'ı hilâfeti esnasında mescidde öğle uykusu uyurken gördüm. Uykudan uyanıp kalktığında, vücudunda çakıl taşlarının izleri vardı. Orada:

«— İşte bu, Emîr'ül-Mü'minîndir. Bu, Emîr'ül-Mü'minîndir.» diyorlardı.

Şürahbil b. Müslim, Hz. Osman'ın halka, en kıymetli yemekleri yedirdiğini, kendisinin ise evinde sirke ve zeytinyağı yediğini naklediyor.[347]

---

342 **İbn Asâkir.**
343 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Müntehab'ül-Kenz: 4/405.**
344 **Tergîb: 3/396.**
345 **İbn Sa'd; Müntehab'ül-Kenz: 4/411.**
346 **İbn Sa'd; Müntehab'ül-Kenz: 4/411.**
347 **Hılye: 1/60; Sıfat'us-Safve: 1/116.**

Ali b. Ebî Talib'in Dünyaya Bağlanmaması :

Sakîf kabilesinden bir adam anlatıyor: **Hz. Ali,** beni Ukberâ'ya vali tayin etti ve bana:

«— Irak, müslümanların az bulunduğu bir ülkedir.» dedi. Sonra da ilâve etti: «Öğleyin bana gel.»

Yanına vardım. Muhafızı yoktu. Baktım, oturuyordu. Yanında bir kap ve su dolu bir bardak vardı. Bir torba getirmelerini emretti. Ben, kendi kendime:

«— İçinde ne var bilmiyorum ama, herhalde, bana güvendi ve mücevher verecek.» dedim.

Torbanın ağzı bağlıydı. Bağı çözdü. Bir de ne göreyim! Torba un doluydu. Ondan bir miktar un çıkarıp yanındaki kaba koydu, üzerine de su döktü. Sonra karıştırıp kendi içti, bana da içirdi. Ben, kendimi tutamayıp:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, Irak'ta birçok lezzetli yemekler varken, sen, bu yemeği mi yiyorsun?» dedim. O, şöyle dedi:

«— Haa, şunu söyleyeyim: Ben, torbanın ağzını, cimri olduğum için bağlamıyorum. Bana yetecek kadar satın alıyorum. Dökülür de, bana ait olmayan şeyden yemek yaparlar diye korkuyorum. Bu sebeple torbanın ağzını bağlıyorum. Mideme haram ve şüpheli şeylerin girmesini istemem.»

A'meş, Hz. Ali'nin, öğle ve akşam yemeklerinde Medine'den getirttiği şeyleri yediğini naklediyor.[348]

Abdullah b. Şerîk dedesinden şöyle naklediyor: **Ali b. Ebî Talib**'e bir tatlı getirdiler. Tatlıyı önüne koyup, şöyle dedi:

«— Senin kokun hoş, tadın ve rengin güzel. Fakat ben, gönlümü, şimdiye kadar alışmadığı şeye alıştırmak istemem.»[349]

Zeyd b. Vehb'den: **Hz. Ali,** bir gün odasından çıkıp yanımıza geldi. Hırkası ile eteğini bir kumaş parçasıyla bağlamıştı. Ona sebebi sorulduğunda:

«— Ben bu iki elbiseyi (etek ve hırkayı), kibirlenmiyeyim, namazı rahat kılayım ve mü'minlere örnek olayım diye giyiyorum.» diye cevap verdi.

Bir adam, **Hz. Ali**'nin üzerinde kaba kumaştan bir elbise gördüğünü, **Hz. Ali**'nin:

---

348 **Hılye:** 1/82.
349 **Hılye:** 1/81; **Müntehab:** 5/58.

«— Bunu beş dirheme aldım. Kim, bir dirhem fazla verirse, ona satarım.» dediğini naklediyor.[350]

Mücemmi' b. Sem'ân et-Teyyimî'den: Bir gün **Hz. Ali** kılıcını pazara götürüp:

«— Yok mu bu kılıcı alacak? Eğer dört dirhemim olsaydı, kendime bir elbise alır, kılıcı satmazdım.» diye bağırıyordu.[351]

Sâlih b. Ebi'l-Esved, bir adamın kendisine şunu anlattığını naklediyor: **Hz. Ali**, merkebe yan binmiş:

«— Ben, dünyaya ehemmiyet vermiyorum.» diyordu.[352]

Abdullah b. Rezîn'den: Kurban Bayramı'nda **Hz. Ali**'nin evine gittim. Bize çorba ikram etti. Biz:

«— Allah iyiliğini versin, bari bu sabah bize şu kazı kesseydin daha çok sevaba girerdin.» dedi. O zaman **Hz. Ali**:

«— Yâ **İbn-i Rezîn**, ben Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim:

«— Halifenin Beyt'ül-Mâl'den iki kap yemek alması helâldir. Bir kabını kendi ve ailesi yer, diğerini de müslümanlara yedirir.»[353]

Ebû Ubeyde b. el-Cerrah'ın Dünyaya Bağlanmaması :

Urve anlatıyor: **Ömer b. Hattab, Ebû Ubeyde b. el-Cerrah**'ın yanına gitti. Onu atının eyerine yaslanmış yatarken gördü:

«— Arkadaşların gibi sen de bir yatak üzerine yatsan.» dedi.

Ebû Ubeyde:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, öğle uykusu için bu bana yetiyor.» dedi.

Ma'mar şöyle diyor:

Hz. Ömer, Şam'a geldiğinde, oranın ileri gelenleri ve halk, kendisini karşıladılar. O:

«— Kardeşim nerede?» diye sordu.

«— Kardeşin kim?» dediler.

«— **Ebû Ubeyde**.» dedi.

«— Hemen geliyor.» dediler.

Ebû Ubeyde gelince, **Hz. Ömer**, bineğinden indi ve onu kucakladı. Sonra **Ebû Ubeyde**'nin evine gitti. Evinde kılıç, kalkan ve mızrağından başka bir şey göremedi. —**Râvi** daha sonra yukarıdaki hadîsi naklediyor.—[354]

---

[350] **Müntehab'ül-Kenz:** 5/58.
[351] **Bidâye:** 8/3.
[352] **Bidâye:** 8/5.
[353] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bidâye:** 8/3.
[354] **Hılye:** 1/101; **Sıfat'üs-Safve:** 1/43; **İsâbe:** 2/253.

Mus'ab b. Umeyr'in Dünyaya Bağlanmaması :

Ali (r.a.) anlatıyor: Bir kış sabahı, aç bir halde evimden çıktım. Soğuk çok şiddetli olduğundan, kendimi korumak için evimizde bulunan eski bir deriyi aldım, ortasından delip boynuma geçirdim ve iki ucundan bağladım. Vallahi evde yiyecek birşey yoktu. Peygamber (s.a.v.) in evinde olsaydı, elbette bana da gönderirdi. Evden çıkıp şehrin kenar mahallelerinde dolaşırken bir Yahudiyle karşılaştım. Bahçe duvarındaki aralıktan beni gören Yahudi:

«— Hey, Bedevî! Bir kova suya bir hurma, nasıl?» diye sordu. Ben:

«— Kabul, aç kapıyı!» dedim. Bahçe kapısını açtı. İçeri girdim. Her kovayı çektiğimde bir hurma veriyordu. Avuçlarım hurma doluncaya kadar su çektim. Nihayet:

«— Bu kadar hurma yeter.» dedim. Hurmaları yedim. Sonra bir miktar da su içtim. Daha sonra Resûlüllah (s.a.v.) ın yanına geldim. Resûlüllah (s.a.v.), mescidde, bir grup sahabe ile oturuyordu. Yanlarına oturdum. O esnada, üzerinde yamalı bir abayla **Mus'ab b. Ümeyr** geldi. Resûlüllah (s.a.v.) onu görünce, onun bolluk[355] içinde olduğu günleri hatırladı bir de şimdiki haline bakınca gözleri dolukdu ve ağlamaya başladı. Daha sonra, şöyle buyurdu:

«— Siz bolluk içinde olup da sabah ayrı, akşam ayrı elbise giydiğinizde, evlerinize, Kâbe örtüsü gibi örtüler yaptığınızda ne yapacaksınız?» Biz de:

«— O zaman bizim için daha hayırlıdır. Elimizdeki rızıkla yetinir, ibadetle meşgul oluruz.» dedik. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bugün, sizin için o günden daha hayırlıdır.» buyurdu.[356]

Ömer (r.a.) den: Resûlüllah (s.a.v.), **Mus'ab**'ın, beline sardığı bir koyun postu ile geldiğini görünce:

«— Allah'ın, kalbini nurlandırdığı şu adama bakın, vaktiyle ben onu, üzerinde ikiyüz dirheme alınmış bir elbiseyle görmüştüm. Ebeveyni de ona en iyi şeyleri yedirip içirirlerdi. Fakat Allah ve Resûlüne olan sevgisi onu, bu vaziyete düşürdü.» buyurdu.[357]

Zübeyr anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.), bir grup insanla Kuba'da otururken, üzerini yarı örten, yarı örtmeyen bir örtü ile **Mus'ab** çıkageldi. Oradakiler utançlarından başlarını çevirdiler. **Mus'ab** selâm verdi. Selâmını aldılar. Peygamber (s.a.v.), onun iyiliklerinden bahsetti ve şöyle dedi:

«— Ben, **Mus'ab**'ı, Mekke'de ebeveyninin yanında gördüm. Ona çok

---

355 **Musab,** müslüman olmadan önce, Mekkede zengin bir ailenin çocuğuydu.

356 **Tirmizî; Kenz'ul-Ummâl: 3/321; Mecme'uz-Zevâid: 10/314.**

357 **Taberânî; Beyhakî; Tergîb: 3/395; Kenz'ul-Ummâl: 7/86; Hılye: 1/1086.**

iyi bakıyorlardı. Kureyş gençleri içinde bunun gibi rahat yaşayanı yoktu. Fakat o, Allah rızası ve Resûlüne yardım gayesiyle bütün bunları reddetti. İleride birtakım hâdiseler olacak. Allah size Fars ve Rum ülkesinin fethini müyesser kılacak ve siz çok zenginleşeceksiniz. Öyle ki, sabah ayrı akşam ayrı elbiseler giyecek, sabah ve akşam güzel yemekler yiyeceksiniz.» Bunun üzerine oradakiler:

«— Yâ Resûlallah, bizim için bugün mü daha hayırlıdır, yoksa o gün mü?» diye sordular. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bugün, sizin için, o günden daha hayırlıdır. Eğer, dünya malı hakkında benim bildiklerimi bilseydiniz, onu istemekten vazgeçerdiniz.» buyurdu.

Habbab, Mus'ab öldüğünde, bir örtüden başka birşey bırakmadığını söylüyor. Onu başına örttüklerinde ayakları, ayaklarına örttüklerinde başı açıkta kalıyordu. Nihayet Resûlüllah (s.a.v.):

«— Başını örtün, ayaklarının üzerine ot koyun.» buyurdu.[358]

Osman b. Maz'un'un Dünyaya Bağlanmayışı :

İbn-i Şihâb anlatıyor: Bir gün **Osman b. Maz'un** mescide geldi. Üzerinde beyaz-siyah çizgili bir elbise vardı. Fakat eskimiş, eskiyen yerlerine tüylü deri yamamıştı. Resûlüllah dikkatle, eshab da acıyarak baktılar. Sonra Resûlüllah (s.a.v.):

«— Sabah ayrı, akşam ayrı elbise giyeceğiniz, çeşit çeşit yemekler yiyeceğiniz, evlerinizi, Kâbe örtüsü gibi örtülerle süsleyeceğiniz günler hakkında ne düşünürsünüz?» buyurdu. Oradakiler:

«— Olmasını isteriz, yâ Resûlallah, o zaman bolluk ve refaha kavuşuruz.» dediler. Resûlüllah (s.a.v.):

«— O günler gelecek. Fakat bugün, sizin için daha hayırlıdır.» buyurdu.[359]

İbn-i Abbas anlatıyor: **Osman b. Maz'un** ölüm döşeğindeyken, Resûlüllah (s.a.v.) geldi. Sanki bir şeyler söylüyormuş gibi üzerine eğildi. Sonra başını kaldırdı. Oradakiler, Resûlüllah'ın gözlerinin yaşardığını farkettiler. Resûlüllah (s.a.v.), tekrar eğildi. Başını kaldırdığında ağladığını gördüler. Üçüncü defa eğildi. Tekrar başını kaldırdığında, derince bir içini çektiğini gördüler ve **Osman b. Maz'un**'un vefat ettiğini anladılar. Oradakiler de ağlamaya başladılar. O zaman Peygamber (s.a.v.):

«— Susun, ölünün arkasından ağlamak, şeytanın işidir. Allah'a tevbe, istiğfar edin.» buyurdu. Daha sonra da:

---

358 **Müstedrek:** 3/628; **İsâbe:** 3/421.

359 **Hılye:** 1/105.

«— Yâ Ebâs-Sâib, Allah sana rahmet etsin, dünyaya bağlanmadan çekip gidiyorsun.» dedi.[360]

Selmân-i Fârisî'nin Dünyaya Bağlanmaması :

Atıyye b. Amir anlatıyor: Bir defasında **Selman**'ı sofrada daha fazla yemek yemeğe zorlanırken gördüm. O:

«— Bu bana yeter, daha fazla yemiyeceğim. Ben, Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim: «Dünyada haddinden fazla yiyenler, ahirette aç kalacaklardır. Ey **Selman**! Dünya mü'minin zindanı, kâfirin ise cennetidir.» diyordu.[361]

Hasan-ı Basrî'den: **Selman-ı Farisî,** beşbin dirhem maaşla, aşağı yukarı otuzbin müslümana kumandan tayin edilmişti. Böyleyken, **Selman,** halka, sırtında bir aba olduğu halde hitap eder, gece yatarken bir kısmını altına yayar, diğer kısmını da üstüne örterdi. Maaşını alınca, yoksullara infâk eder, elinin emeğini yerdi.[362]

A'meş anlatıyor: Şu hâdiseyi birçok insandan duydum: **Huzeyfe** (r.a.), **Selman**'a:

«— Yâ **Ebâ Abdullah,** sana bir ev yapmamı ister misin?» diye sordu. **Selman,** bunu hoş karşılamadı. O zaman, **Huzeyfe:**

«— Hele dur, sana nasıl bir ev yapacağımı anlatayım, kararını ondan sonra ver. Sana öyle bir ev yapacağım ki, ancak senin boyun kadar olcak. Yattığında başın bir duvara, ayakların diğer duvara değecek, kalktığında başın tavana değecek.» dedi. **Selman:**

«— Tam benim düşündüğüm gibi.» dedi.[363]

Malik b. Enes (r.a.) anlatıyor: **Selman**'ın evi yoktu. Bunun için gölgede oturuyor, gölgeyle beraber o da yerini değiştiriyordu. Birisi, ona:

«— İstersen sana sıcaktan, soğuktan korunacağın bir yer yapayım?» diye teklifte bulundu. **Selman** da kabul etti. Sonra oradan uzaklaşmak üzere davranırken birden dönüp:

«— Yapacağın ev nasıl olacak?» diye sordu. O adam da:

«— Öyle bir yer yapacağım ki, ayağa kalktığında başın tavana, uzandığında ayakların duvara değecek.» dedi.

Selman:

«— Peki öyleyse, yap.» dedi.[364]

---

[360] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid;** 9/303; **Hılye:** 1/105; **İstîâb:** 3/87.
[361] **Hılye:** 1/198; **Kenz'ul-Ummâl:** 7/45.
[362] **Hılye:** 1/197; **İbn Sa'd:** 4/62.
[363] **Hılye:** 1/202.
[364] **İbn Sa'd:** 4/63.

Ebû Zer el-Gıfarî'nin Dünyaya Bağlanmaması :

Ebû Esmâ'dan: **Ebû Zer** Rebeze'deyken **Ebû Esmâ,** onun yanına gitti. **Ebû Zer**'in yanında hiç bir çekiciliği ve cazibesi olmayan çirkin ve siyah bir kadın vardı. Konuşma esnasında **Ebû Zer:**

«— Bu siyah kadın bana ne diyor biliyor musun? Bana, Irak'a gidip oraya yerleşmemi söylüyor: Eğer, ben Irak'a gitsem, Iraklılar beni dünya malına boğarlar. Halbuki dostum Resûlüllah (s.a.v.) bana, Sırat Köprüsü üzerinde engebeli ve kaygan bir yol vardır, demişti. Bizim o köprüden taşıyabileceğimiz kadar bir yükle geçmemiz, ağır ve büyük yükle gitmemizden daha hayırlıdır.» dedi.[365]

Abdullah b. Hıraş anlatıyor: **Ebû Zer**'i Rebeze'de, siyah bir şemsiye altında otururken gördüm. Hanımı da siyahtı. **Ebû Zer** bir çul üzerine oturmuştu. Ona:

«— Bu kadından çocuğun olmuyor.» dediler. O:

«— Yine de Allah'a şükür! Bu dünyada vermiyor ama, öbür dünyada verir.» dedi.

«— Başka bir kadınla evlensen.» dediler.

«— Beni alçaltacak bir kadınla evlenmem, beni yükseltecek bir kadın almamdan daha iyidir.» dedi. O zaman:

«— Bari, şu çuldan daha iyi ve yumuşak bir yaygı alsan.» dediler.

«— Allah'ım sen affet, nem varsa istediğinizi alın.» diye karşılık verdi.[366]

İbrahim et-Teymî babasından naklediyor: **Ebû Zer**'e:

«— Filân ve falan gibi sen de arazi almak istemez misin?» dediler.

«— Kral olmak istemiyorum. Bana, her gün bir miktar su —veya süt— cuma günleri ise bir ölçek buğday yeter.» dedi.

Bir başka rivayette **Ebû Zer** şöyle diyor: «Resûlüllah (s.a.v.) zamanında benim günlük gıdam bir sa' idi. Ölünceye kadar, daha fazlasını yemem.»[367]

Ebû'd-Derdâ'nın Dünyaya Bağlanmaması :

Ebû'd-Derdâ anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) ın peygamberliğinden önce ben tacirdim. Resûlüllah (s.a.v.) Hak Dini getirince, ticaretle ibadeti bir arada yürüteyim dedim. Olmadı. Bunun üzerine ticareti terkettim, kendimi ibadete verdim.[368]

---

365 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Tergîb: 5/93; Hılye: 1/161.**
366 **Hılye: 1/160; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 9/331.**
367 **Hılye: 1/162.**
368 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid: 9/367.**

Ebû'd-Derdâ anlatıyor:

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin olsun ki, Mescidin kapısının yanında, bir dükkânım olsa, namazıma mani olmasa, her gün kırk dinar kazansam, hepsini de Allah yoluna tasadduk etsem, yine istemem.» Ona:

«— Yâ **Ebâ'd-Derdâ**, neden çekiniyorsun?» diye sordular.

«— Hesabın şiddetinden.» dedi.[369]

Bir başka rivayette **Ebû'd-Derdâ** şöyle diyor:

«— İnanın, cami kapısında bir dükkânımın olması, alış-veriş yapıp her gün üçyüz dinar kazanmam, beş vakit namazı camide kılmış olsam bile, yine de beni sevindirmez. Yanlış anlaşılmasın, ben, Allah alış-verişi helâl, faizi ise haram kılmadı demiyorum. Fakat ben, ticaret, alım-satım, kendilerini Allah'ı anmaktan alıkoymayan kişilerden olmak istiyorum.»

Hâlid b. Hudeyr el-Eslemî anlatıyor: **Hâlid b. Hudeyr, Ebû'd-Derdâ'**nın odasına girdi. Gördüğü manzara şu idi: **Ebû'd-Derdâ'**nın altında, deriden veya kaba kumaştan bir yatak vardı. Üzerinde kaba kumaştan bir elbise, ayağında ise yine âdi deriden ayakkabı vardı. Hasta olduğundan iyice terlemişti. Ona:

«— İstesen, döşeğini güzel kumaşlardan yapabilir, Halifenin gönderdiği kıymetli elibseleri giyebilirsin.» dedi. **Ebû'd-Derdâ:**

«— Bizim yurdumuz, ahiret yurdudur. Biz, onun için çalışır ve oraya göçeriz.» diye cevap verdi.

Hassan b. Atıyye'den: **Ebû'd-Derdâ**'nın arkadaşları, ona misafir olarak geldiler. O da onları ağırladı. Misafirlerin bir kısmı keçe üzerinde, bir kısmı da elbiseleriyle gecelediler. Sabahleyin **Ebû'd-Derdâ,** hemen yanlarına geldi. Rahat uyumadıklarını anlayınca:

«— Bizim yurdumuz ahirettir. Onun için çalışır, ona döneriz.» dedi.[370]

Muhammed b. Kâ'b anlatıyor: Bir grup insan, soğuk bir gecede, **Ebû'd-Derdâ**'ya misafir oldu. **Ebû'd-Derdâ,** onlara sıcak yemek gönderdi, fakat yatak göndermedi. Bunun üzerine içlerinden biri:

«— Bize yemek gönderdi. Fakat soğukta bu yemeğin tadını alamadık. Gidip bunu, mutlaka ona söyleyeceğim.» dedi. Bir diğeri:

«— Boşver, ne lüzumu var?» diye itiraz etti. Fakat o adam, dinlemedi. Kalkıp **Ebû'd-Derdâ**'nın kaldığı yere geldi. Kapıya varınca **Ebû'd-Derdâ** ile karısının oturmakta olduklarını gördü. Karısının üzerinde, çok kötü bir örtü vardı. Bunun üzerine o adam, **Ebû'd-Derdâ**'ya dönerek:

---

369 **Hılye: 1/209; Kenz'ul-Ummâl: 2/149.**

370 **Hılye: 1/222.**

«— Sen de bizim gibi gecelemişsin.» dedi. O zaman **Ebû'd-Derdâ:**

«— Bizim için önemli olan, öbür dünyadır. Oraya göçeceğiz. Yatak ve yorganlarımızı öbür dünyaya gönderdik. Eğer yanımızda olsaydı, elbette size gönderirdik. Önümüzde çok tehlikeli bir geçit var. O geçidi hafif yükle geçmek, ağır yükle geçmekten daha az tehlikelidir. Ne demek istediğimi anladın mı?» diye sordu. Gelen adam da:

«— Evet, anladım.» diye cevap verdi.[371]

Hz. Ömer, Ebû'd-Derdâ'nın yanına geldi. Kapıyı açıp içeri girdi. Kapıyı kapatmak istedi. Fakat kapıda kilit olmadığını gördü. Oda karanlık olduğundan, onu el yordamıyla buldu. **Ebû'd-Derdâ** yatıyordu. Yastığını yokladı, bir at eyeri olduğunu gördü. Yatağını yokladı, kupkuru toprak üzerinde yatıyordu. Elbisesine baktı, incecikti. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Allah iyiliğini versin! Ben sana yiyecek ve giyecek göndermedim mi? Söyle, göndermedim mi?» diye sordu. **Ebû'd-Derdâ:**

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın bize söylediği bir sözü hatırlıyor musun?» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Söyle bakalım, nedir o?» diye sordu. **Ebû'd-Derdâ** da:

«— Siz, dünyada bir yolcu gibisiniz. Sahip olacağınız dünya malı, bir yolcunun aldığı erzak kadar olmalıdır.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Evet, hatırladım.» dedi. O zaman **Ebû'd-Derdâ:**

«— Peygamberin bu sözünü duyduktan sonra, bize ne yapmak düşer yâ **Ömer**?» dedi.

Bunun üzerine ağlamaya başladılar. Öyle ki, sabaha kadar karşı karşıya ağladılar.

Muaz b. Afrâ'nın Dünyaya Bağlanmaması :

Ebû Eyyüb'ün kölesi **Eflah** anlatıyor: **Hz. Ömer, Bedir'**de savaşanların aileleri için, özel bir itina gösterilerek elbiseler hazırlanmasını emretmiş, elbiseler hazırlanınca, bir tanesini de **Muaz b. Afrâ'**ya göndermişti. **Muaz** bana:

«— Yâ **Eflah**! Al bu elbiseyi sat.» dedi. Ben de götürüp binbeşyüz dirheme sattım. Parayı getirince, **Muaz:**

«— Haydi bu paralarla köle satın al.» dedi. Gittim ve binbeşyüz dirhemle beş köle satın aldım. O zaman **Muaz:**

«— Vallahi, beş köle alıp âzâd edecek kadar bir parayla iki parça kumaş alıp giyen birinin gerçekten aklı yoktur. Haydi gidin, hürsünüz.» dedi.

---

371 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Sıfat'üs-Safve: 1/263.**

Hz. Ömer, **Muaz**'ın gönderdiği elbiseyi giymediğini duyunca, yüz dirheme daha kaba bir elbise alarak tekrar **Muaz**'a gönderdi.

Hz. Ömer'in gönderdiği adam, elbiseyi **Muaz**'a getirince, **Muaz:**

«— Gerçekten **Ömer**, bunu bana mı gönderdi?» diye sordu. Adam:

«— Evet, sana gönderdi.» dedi. **Muaz**, elbiseyi alıp **Hz. Ömer**'e geldi ve:

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, bu elbiseyi bana sen mi gönderdin?» diye sordu. **Hz. Ömer:**

«— Evet, sen ve kardeşlerin için hazırladığımız elbiseleri giymediğini duydum. Onun için bunu gönderdim.» dedi. O zaman **Muaz:**

«— Yâ Emîr'el-Mü'minîn, eğer ben, gönderdiğin elbiseyi giymiyorsam, senin kendi malından göndermeni istiyorum.» dedi ve elbiseyi iade etti.[372]

Leclâc el-Gatafânî'nin Dünyaya Bağlanmaması :

Leclâc anlatıyor: Resûlüllah'ın huzurunda müslüman olduktan sonra, karnımı tıka basa doldurmadım. Yeteri kadar yiyip içiyorum.

Beyhakî'de şu ilâve de vardır: **Leclâc** yüzyirmi sene yaşadı. Bunun elli senesi cahiliyye devrinde, yetmiş senesi de müslüman olarak geçti.[373]

Abdullah b. Ömer'in Dünyaya Bağlanmaması :

Hamza b. Abdullah b. Ömer anlatıyor: **Abdullah b. Ömer**'in yanında çok miktarda yemeği bulunsa, başka insanları da çağırmadan yemezdi. Hastalandığında, ziyaret için **İbn-i Muti'** geldi. Vücudunun çok zayıf olduğunu görünce, **Safiyye**'ye:

«— Ona iyi bakmıyor musunuz? Tekrar eski sıhhatini kazanmalı. Ona iyi yemekler hazırlayın.» dedi.

Safiyye:

«— Biz ona güzel yemekler yapıyoruz. Fakat tanısın veya tanımasın, kimi bulursa yemeğe çağırıyor. Sen ona birşeyler söyle de, böyle yapmasın.» dedi.

İbn-i Muti', Abdullah b. Ömer'e gelerek:

«— Yâ **Ebâ Abdurrahman**, kendine iyice bak da eski sıhhatini kazan.» dedi. **Abdullah b. Ömer** ise:

«— Sekiz sene var ki bir defa bile tam doymadım. Artık ömrümün sonuna geldiğim şu günlerde sen doya doya yememi mi istiyorsun?» dedi.

---

372 **Sıfat'üs-Safve: 1/188.**

373 **Taberânî; Tergîb: 3/423; İsâbe: 2/328; Kenz'ul-Ummâl: 7/86.**

Ömer b. Hamza b. Abdullah'dan: Babamla beraber oturuyordum. Bir adam geldi ve:

«— Seni Curf'de, **Abdullah b. Ömer**'e bir şeyler söylerken görmüştüm. Ne söylediğini bana da anlat.» dedi. Babam da:

«— Ben ona: Yâ **Ebû Abdurrahman**, yaşın ilerledi, vücudun kuvvetten düştü. Beraber oturup kalktığın kimseler de senin hakkına riayet etmiyor, sana gereken saygıyı göstermiyorlar, dönünce ailene söyle de, sana daha iyi baksınlar, sana karşı saygılı olsunlar.» dedim. O ise:

«— Yazık sana, senden bunu mu duyacaktım. Ben, on-onbeş senedir bir defa da olsa hiç doyasıya yemek yemedim. Ömrümün sonuna geldiğim şu günlerde mi yiyeyim?» dedi.[374]

Abdullah b. Ömer'in azâdlı kölesi **Ubeydullah b. Adiy**, Irak'tan geldiğinde, efendisinin yanına gitti. Selâm verdi ve:

«— Sana Irak'tan bir hediye getirdim.» dedi. **Abdullah b. Ömer:**

«— Nedir?» diye sordu. O da:

«— Cevâriş.» dedi.

«— Cevâriş nedir?» diye sordu. O:

«— Hazmı kolaylaştıran bir ilâç.» dedi. O zaman **Abdullah b. Ömer**:

«— Kırk senedir doyasıya yemek yemiyorum. O ilâcı ne yapayım?» dedi.

İbn-i Sirîn anlatıyor: Bir adam, **Abdullah b. Ömer**'e gelerek:

«— Sana cevâriş vermek istiyorum.» dedi. O:

«— Cevâriş nedir?» diye sordu. O adam:

«— Çok yemek yiyip de, hazımda güçlük çekersen alırsın. Hazmı kolaylaştırır.» dedi. **İbn-i Ömer**:

«— Dört aydır karnımı doyurmuyorum bile. Onun için buna ihtiyacım yok. Fakat ben, bazen aç bazen tok yaşayan insanlarla beraber bulundum.» dedi.[375]

İbn-i Ömer anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) ın vefatından beri ne bir kerpiç üstüne kerpiç koydum, ne de bir hurma diktim.[376]

Câbir (r.a.) den: **Abdullah b. Ömer** hariç, bizim hepimiz dünya malına aldandık, dünya da bizi aldattı.» demiştir.

Süddiy'den: Bir grup sahabe gördüm. Onlar, **Abdullah b. Ömer** hariç, aralarınad hiçbirinin, Peygamber'den ayrıldıkları hal üzere olmadıklarını söylüyorlardı.[377]

Sâide b. Sa'd b. Huzeyfe'den: **Huzeyfe** şöyle diyordu:

---

374 **Hılye: 1/298.**
375 **Hılye: 1/300; İbn Sa'd: 4/110.**
376 **Hılye: 1/303; İbn Sa'd: 4/125.**
377 **İsâbe: 2/347.**

«— En çok sevinçli olduğum ve en hoşuma giden gün, eve geldiğimde yiyecek bir şey bulamadığım ve ailemin de hiçbir şey yapamayacağız, dedikleri gündür. Çünkü ben, Resûlüllah (s.a.v.) ın şöyle buyurduğunu işittim: «Ev halkı, hastasını, zararlı yiyeceklerden nasıl korurlarsa, Allah da, hakikî mü'mini, dünya malına düşkünlükten, onlardan daha fazla korur. Yine Allah Teâlâ, bir babanın, oğlunun iyiliğini istemesinden daha çok mü'min kulunun iyiliğini ister.»[378]

[378] **Hılye:** 1/277; **Mecme'uz-Zevâid:** 10/285.

DÜNYAYA BAĞLANIP, DÜNYA ZEVKİNE DALANLARIN HOŞ GÖRÜLMEMESİ :

Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) bir günde iki öğün yemek yediğimi görünce şöyle buyurdu:

«— Yâ **Aişe,** midenden başka hiç bir meşguliyetin olmamasını mı istiyorsun? Bir günde iki defa yemek israftır. Allah ise müsrifleri sevmez.»

Bir diğer rivayette ise, Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«— Yâ **Aişe,** dünyayı midene mi dolduracaksın? Günde bir öğünden fazla yemek israftır. Allah israf edenleri sevmez.»[379]

Yine Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) ın yanında ağlamaya başladım.

«— Niçin ağlıyorsun? Eğer ahirette benim yanımda olmak istiyorsan, dünyada, bir yolcunun taşıdığı erzak kadarı sana kâfidir. Sakın zenginlere karışma.» buyurdu.[380]

Diğer rivayetlerde şu ilâve de vardır:

«— Sakın elbiseni, yamamadan eskidi diye atma.»

Muaviye, Hz. Aişe'ye seksen bin dirhem göndermişti. Akşam olmadan **Hz. Aişe** hepsini dağıttı, bir dirhem bile bırakmadı. Cariyesi:

«— Bize de, bir dirhemlik et alsaydın.» dedi. **Hz. Aişe:**

«— Hatırlatsaydın, alırdım.» cevabını verdi.[381]

Ebû Cuheyfe'den: Yağlı etten yapılma tirit yedim. Daha sonra Resûlüllah'ın yanına gittim. Çok yemek yediğim için geğiriyordum. Resûsüllah (s.a.v.):

«— Yâ **Ebâ Cuheyfe,** git uzakta geğir. Dünyada karnını tıka basa dolduran ahirette uzun zaman aç kalacaktır.» buyurdu.

---

[379] **Beyhakî; Tergîb: 3/423.**

[380] **Kenz'ul-Ummâl: 2/150; Tirmizî, Beyhakî:**

[381] **Tergîb: 5/126.**

Ebû Cuheyfe, ahirete göçünceye kadar, karnı doyasıya yemedi. Sabah yemek yerse, akşam yemiyor, akşam yerse, sabah yemiyordu.[382]

Ca'de'den: Resûlüllah (s.a.v.) göbekli bir adam görünce, eliyle göbeğini göstererek:

«— Bu adam, bu kadar yiyeceğine, fakirleri doyursaydı, onun için daha hayırlı olurdu.» buyurdu.

Resûlüllah (s.a.v.) bir adamı rüyasında gördü. Ona haber göndererek çağırttı. Adam gelince, Resûlüllah rüyayı anlattı. Adam göbekliydi. Resûlüllah (s.a.v.):

«— Bu kadar yiyeceğine, yoksullara yedirseydin, daha hayırlı olurdu.» buyurdu.[383]

Yahya b. Saîd anlatıyor: **Ömer b. Hattab, Cabir b. Abdullah**'a rastladı. Elindeki eti görünçe:

«— Siz komşu ve akraba doyuracağınıza, kendi midenizi mi doldurmak istiyorsunuz? Şu âyetten hiç haberiniz yok mu?: **«Dünyadaki hayatınızda, sizin için güzel olan her şeyi harcadınız. Orada bunlarla safa sürdünüz.»**[384]

Câbir b. Abdullah anlatıyor: Bir dirheme et alıp evime giderken, **Ömer b. Hattab**'la karşılaştım. Bana:

«— Bu nedir yâ **Câbir**?» diye sordu.

«— Evdekilerin canı et istemiş, bir dirhemlik et aldım.» dedim. **Hz. Ömer:**

«— Evdekilerin canı et istemiş!» diye tekrarlamaya başladı. Öyle mahcup oldum ki, içimden: «Keşke şu bir dirhemi düşürseydim ve **Ömer**'e rastlamasaydım.» dedim.[385]

İbn-i Ömer'den: **Hz. Ömer, Câbir**'in elinde bir dirhem görünce:

«— Bu parayla ne yapacaksın?» diye sordu.

«— Canları et istemiş de, evdekilere et alacağım.» dedi. O zaman **Hz. Ömer:**

«— Canları bir şey isteyince, alıyor musun? Şu âyetten haberiniz yok mu?» deyip yukarıdaki âyeti okudu.[386]

Hasan-ı Basrî anlatıyor: **Hz. Ömer,** oğlu **Abdullah**'ın odasına girdi. **Abdullah**'ın yanında et vardı.

«— Nedir bu et?» diye sordu.

«— Canım istedi de aldım.» dedi.

---

382 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid;** 5/31; **İstlab:** 4/37; **Hılye:** 7/256.
383 **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid:** 5/31;
384 **Ahkâf:** 20; **Tergîb:** 3/424.
385 **Beyhakî; Tergîb:** 3/424; **Müntehab'ül-Kenz:** 4/407.
386 **Müntehab'ül-Kenz:** 4/406.

«— Canın bir şey isteyince, hemen alıp yiyor musun? Kişinin, her istediğini yemesi de israf sayılması için kâfidir.» dedi.[387]

Saîd b. Cübeyr anlatıyor: **Hz. Ömer, Yezîd b. Ebû Süfyan**'ın çeşit çeşit yemekler yediğini duyunca, **Yerfe'** adındaki kölesine:

«— Git, akşam yemeği hazırlanınca, bana haber ver.» dedi.

Yezîd b. Süfyan, akşam yemeğine oturmak üzereyken, **Yerfe', Hz. Ömer**'e, sofranın kurulduğunu haber verdi. **Hz. Ömer** de hemen **Yezîd'** in evine gitti. İçeri girmek için müsaade istedi. Müsaade verilince içeri girdi ve selâm verdi. Sofraya oturdular. Önce haşlanmış et geldi. **Hz. Ömer** de, **Yezîd**'le beraber yedi. Daha sonra kızarmış et geldi. **Yezîd, Hz. Ömer**'i buyur etti. Fakat **Hz. Ömer** yemedi ve şöyle dedi:

«— Allah'tan kork, yâ **Yezîd b. Süfyan,** ikinci bir yemek mi? Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin olsun ki, eğer bizden öncekilerin yaptıklarını terkederseniz, yollarından ayrılmış olursunuz.»[388]

Hasan-ı Basrî'den: **Hz. Ömer,** yol üzerindeki bir çöplüğe vardı ve çöplüğün kenarına dikildi. Yanındakiler, pis kokudan rahatsız oldular. O zaman **Hz. Ömer:**

«— İşte, can-ı gönülden bağlandığınız dünya, bu çöplük gibidir.» dedi.[389]

Seleme b. Gülsüm'den: **Ebû'd-Derdâ,** Şam'da yüksekçe bir ev yaptırdı. **Hz. Ömer** bunu duyunca —ki, kendisi Medine'deydi— ona şu mektubu yazdı:

«Yâ **Uveymir b. Ümmü Uveymir,** İranlılardan ve Bizanslılardan alınan evler yetmiyor muydu da, kendin de evler yapıyorsun? Halbuki siz, **Muhammed** eshabı, örnek olacaksınız.»

Râşid b. Sa'd da aynı hâdiseyi şöyle naklediyor: **Hz. Ömer, Ebû'd-Derdâ**'nın Hıms'da bir bina yaptırmakta olduğunu duyunca, ona şu mektubu yazdı:

«Yâ **Uveymir!** Dünya ziyneti olarak sana, **Bizanslıların** yaptıkları binalar yetmiyor mu? Üstelik, Allah, onların fânî olduklarını da bildirmiştir. Bu mektubumu alınca, derhal Şam'a gel.»

Süfyan: «Hz. Ömer, Ebû'd-Derdâ'yı, Şam'a nakletmekle cezalandırdı.» diyor.[390]

Yezîd b. Ebû Hubeyb'den: Mısır'ın fethinden sonra, orada ilk yüksek bina yapan **Hârice b. Huzâfe** idi. **Ömer b. Hattab** bunu duyunca **Amr b. As**'a şunu yazdı:

---

387 **Müntehab'ül-Kenz:** 4/401.
388 **Müntehab'ül-Kenz:** 4/401.
389 **Hılye:** 1/48.
390 **Kenz'ul-Ummâl:** 8/62; **Hılye:** 7/305.

«Selâm, gelelim esas meseleye, **Hârice b. Huzâfe**'nin yüksek bir bina yaptığını duydum. Herhalde **Hârice**, komşularının evlerini gözetlemek istiyor. Mektubumu alır almaz, hemen onu yıktır. Allah'ın selâmı üzerine olsun.»[391]

Abdullah er-Rumî anlatıyor: **Ümmü Talk**'ın evine gittim. Evin tavanının çok alçak olduğunu gördüm.

«— Yâ **Umme Talk**, evin tavanı ne kadar da basık.» dedim.

«— Evlâdım, **Ömer b. Hattab**, bütün valilere, «Binaları yüksek yapmayın, en kötü günleriniz binaları yükselttiğiniz zamandır.» diye yazmış.» dedi.[392]

Süfyan b. Uyeyne anlatıyor: Kûfe'de bulunan **Sa'd b. Ebî Vakkas**, **Ömer b. Hattab**'a mektup yazarak, oturacak bir ev yapmak için izin istedi. **Hz. Ömer** de şöyle cevap verdi:

«Seni güneşten ve yağmurdan koruyacak kadar bir yer yap, dünyada insan yetecek kadarını almalı.» Mısır valisi **Amr b. As**'a da:

«— Amirinin sana nasıl davranmasını istiyorsan, halka karşı sen de öyle davran.» diye yazdı.[393]

Süfyan'dan: **Hz. Ömer** bir adamın, tuğladan ev yaptığını duyunca:

«— **Muhammed Ümmeti** içinde Firavun gibi birinin olacağını sanmıyordum.» dedi. **Hz. Ömer** şu âyete işaret ediyordu: **«Ey Hâmân, benim için, çamur üzerinde ateş yak ve bana (tuğladan) çok yüksek bir köşk yap.»**[394]

Sâlim b. Abdullah anlatıyor: Babam sağken evlendim. Babam herkesi düğüne çağırdı. Davetliler arasında **Ebû Eyyûb** da vardı. Evin duvarlarına yeşil perdeler asmışlardı. **Ebû Eyyûb** geldi. Benim odama baktı. Yeşil örtülerle kaplı olduğunu görünce:

«— Yâ **Abdullah**, duvarlara da mı perde takıyorsunuz?» diye sordu. Babam utanarak:

«— Yâ **Ebâ Eyyûb**, kadınlar istediler.» dedi. O zaman **Ebû Eyyûb:**

«— Herkesin, kadınların sözünden gideceğine inanırdım da, senin böyle olacağına inanmazdım. Bir daha ne evinize gelirim, ne de yemeğinizden yerim.» dedi.[395]

Selman'dan: **Ebû Bekr**'e gelerek:

«— Bana bir nasihatta bulun.» dedim.

«— Yâ **Selman**, Allah'ın emirlerini tut, ileride büyük fetihler olacak. Senin payına ne düşecek bilemem. Ama, yiyip, içecek ve sırtına gi-

---

391 **Kenz'ul-Ummâl:** 8/63.

392 **İbn Sa'd; Buharî: Edeb** bâbında, **Kenz'ul-Ummâl:** 8/63.

393 **Müntehab'ül-Kenz:** 4/406.

394 **Kasas:** 38; **Hılye:** 7/304.

395 **İbn Asâkir; Kenz'ul-Ummâl:** 8/63.

yecek kadar olsun. Daha fazla olmasın. Şunu iyi bil ki, kim beş vakit namazı kılarsa, Allah'ın himayesine girmiş olur ve O'nun himayesi altında yaşar. Müslümanlardan hiç kimseyi öldürme. Sonra, Allah'ın himayesinden çıkarsın ve Allah seni yüzükoyun ateşe atar.» dedi.[396]

Hasan-ı Basrî anlatıyor: **Ebû Bekr**'in son hastalığında, **Selman-ı Farisî** yanına gelerek:

«— Ey Allah Resûlünün Halifesi, bana bir nasihatta bulun.» dedi. **Ebû Bekr** de:

«— İleride Allah size büyük fetihler müyesser kılacak. Herkes o zaman, sadece kendine yetecek kadar alsın.» dedi.[397]

Abdurrahman b. Avf'dan: Son hastalığında **Hz. Ebû Bekr**'i ziyarete gittim. Selâm verdim. **Ebû Bekr** bana:

«— Gelecekte dünyanın size genişleyeceğini, bolluğa kavuşacağınızı görüyorum. Bolluk zamanı geldiğinde ipek perdeler ve atlastan yastıklar kullanacak, Azerî yününden yatakları, sanki diken üzerine yatıyormuşsunuz gibi beğenmeyeceksiniz. Fakat aslına bakarsan, sizden birinizin boynunun vurulması, dünyaya dalmasından daha hayırlıdır.» dedi.[398]

Ali b. Rebah anlatıyor: **Amr b. As**'ın şöyle söylediğini duydum:

«— Resûlüllah (s.a.v.) ın yüzü çevirdiği şeye meylederek ömür geçiriyorsunuz. Dünyaya meyleder oldunuz. Halbuki, Resûlüllah (s.a.v.) on? dan yüz çevirirdi. Vallahi Resûlüllah'ın bütün ömrü sıkıntı içinde geçmişti.» Bunun üzerine, eshabdan bir kısmı:

«— Evet, doğrudur. Biz de Resûlüllah (s.a.v.) ı borç alırken görmüştük.» dedi.[399]

Meymûn'dan: **Abdullah b. Ömer**, çocuklarından birine bir elbise giydirdi. Çocuk daha sonra gelerek:

«— Elbisem yırtıldı.» dedi. Babası da:

«— Yırtılan yeri yama da, giy.» dedi. Fakat bu, çocuğun hoşuna gitmedi. Çocuğu üzgün görünce, **Abdullah b. Ömer:**

«— Yazık sana, Allah'tan kork ve Allah'ın verdiği rızkın hepsini midelerine doldurup, sırtlarına geçirenlerden olma sakın.» dedi.[400]

Sâbit anlatıyor: **Ebû'd-Derdâ** taştan bir ev yapıyordu. **Ebû Zer** yanına gelerek:

«— Demek adamlara taş çektiriyorsun.» dedi. O da:

«— Ben sadece ev yapıyorum.» diye cevap verdi. **Ebû Zer:**

---

396 **İbn Sa'd:** 3/137; **Kenz'ul-Ummal:** 8/233; **Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**
397 **Kenz'ul-Ummâl:** 2/146.
398 **Hılye:** 1/34; **Müntehab:** 4/362.
399 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Tergîb:** 5/166.
400 **Hılye:** 1/301.

«— Ev böyle mi yapılır?» dedi. O zaman **Ebû'd-Derdâ:**

«— Kardeşim, ne oldu da bana gücendin?» diye sordu. **Ebû Zer:**

«— Seni, çöplükte oturur görmek, bu halde görmemden daha iyidir.» dedi.

Aişe (r.a.) anlatıyor: Bir defasında yeni bir elbise giydim. Çok hoşuma gittiğinden ona bakıyordum. Babam **Ebû Bekr:**

«— Allah senden yüz çevirdi, sen nereye bakıyorsun artık?» dedi.

«— Niçin?» diye sordum.

«— Bilmiyor musun, insan, dünya ziynetine hayranlık duyunca, o duyguyu atıncaya kadar, Allah kendisine gazap eder.» dedi. Bunun üzerine ben, o elbiseyi hemen çıkardım ve tasadduk ettim.[401]

Habîb b. Damre'den: **Hz. Ebû Bekr**'in oğlu ölüm döşeğindeyken devamlı olarak yastığa bakıyordu. Öldükten sonra **Ebû Bekr**'e:

«— Oğlunun hep yastığa baktığını gördük.» dediler. Bunun üzerine çocuğu kaldırıp yastığın altına baktılar. Beş veya altı dinar buldular. **Hz. Ebû Bekr**, parayı görünce, elini çırparak:

«— İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi Râciûn.» dedi ve çocuğu iein:

«— Vücudunun ateşe dayanacağını hiç sanmıyorum.» dedi.[402]

Abdullah b. Ebû'l-Hüzeyl'den: **Abdullah b. Mes'ud** ev yaptıktan sonra, **Ammar**'ı çağırarak:

«— Gel de evime bir bak.» dedi. **Ammar** da geldi. Evi gördü ve şöyle dedi:

«— Evin yüksek, emelin büyük, fakat ölümün yakın.»[403]

Ata'dan: **Ebû Said el-Hudrî** bir ziyafete çağırıldı. Ben de beraberdim. **Ebû Saîd** çeşit çeşit yemekleri görünce:

«— Biliyor musunuz, Resûlüllah (s.a.v.) sabah yediğinde, akşam yemez, akşam yediğinde de sabah yemezdi.» dedi.[404]

BEŞ CİLTLİK KİTABIN İKİNCİ CİLDİNİN SONU

---

[401] **Hılye: 1/37.**
[402] **Hılye: 1/37.**
[403] **Hılye: 1/142.**
[404] **Hılye: 3/323.**